

భగవద్గీత

వివరణ

శ్రీమద్బుగ్వామ్ - శ్రీ కౌనకర్ భూషయిం యుధాంచలం - 1, 2

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాశిష్టకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దక్షాత్రేయ

గురు బాధాజీ

గురు గోత్రమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

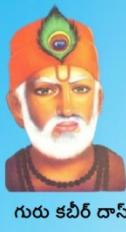
గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వరు

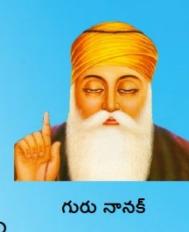
గురు రవిదాస్

గురు కశీర దానీ

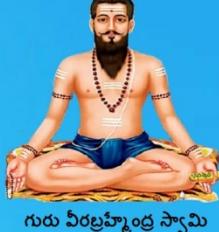
గురు నైతింస్య మహా ప్రభుపు

గురు నానక్

గురు రామలింగ స్వామి

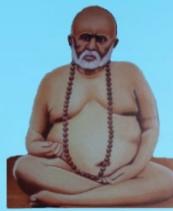

గురు విద్యబుషణింద్ర స్వామి

యోగి వెంకట్

అస్క్రిదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

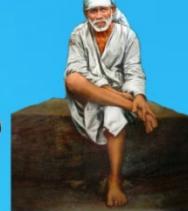
గురు లాహారి మహాశయ

గురు రామక్రిష్ణ పరమహంస, అమృత శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబు

గురు అరవింద్

గురు రఘుండ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మండుయాళస్వామి

గురు విద్యాపితాకాశానందగిరి

గురు దందశిఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్న “నేను” తెలుసుకోవటానికి
 నన్న “నేను” మార్పుకోవటానికి
 నన్న “నేను” చేరుకోవటానికి
 మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి
కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,దర్శ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కానీ గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకోకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కానీ జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవే తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీలో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లబ్యం అపుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమర్యాహోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం బారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమచే కంప్యూటర్ రణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదాను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడఱా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్గ్యానియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన **భారత ప్రభుత్వపు** వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కివ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము బుఱపడిపున్నాము. అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం బుఱపడిపున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుసేది ఒక్కట, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో దదువుటకు, దిగుమతి(డాస్టేషన్) చేసుకోనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) **భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్:** <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) **సాయి రామ్ వెబ్ సైట్:** <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) **సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్:** <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) **ఆర్కివ్ వెబ్ సైట్:** <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు, సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి, జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి, జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్గ్యానియోగం చేసుకోని, మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం దూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు దదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇచ్చింది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120001739, 2020120035676

గమనిక: భక్తి, జ్ఞాన ప్రధారాధ్యం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార, ముద్రణ పాక్యులు రచయిత, పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకోంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వాంశులు సాయినాథ పాద సమర్పణమణ్ణు *

ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವಪು ವೆಬ್ ಸೈಟ್ - ಡಿಜಿಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಅಫ್ ಇಂಡಿಯಾ

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear Search

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.
[Click Here to know More about DLI](#) New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit, ITD.Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Enadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity <small>NEW!</small>

Title Beginning with.
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year
1850-1900 1901-1910 1911-1920 1921-1930 1931-1940 1941-1950 1951-

Subject
Astrophysics Biology Chemistry Education Law Mathematics Mythology Religion [For more subjects...](#)

Language
Sanskrit English Bengali Hindi Kannada Marathi Tamil Telugu Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వవేకానంద

“దానాలలోతల్లు ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా రేపుమైంది! దాని తరువాతిది లోకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హాస్టలలో నిలిచి ఉండడు. లోకమంతబీని ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. ప్రాందవ వేదాంతం ఎన్నదూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారు, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్లిన సన్మాసిని నేనే అని చెప్పేవారు, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగోటధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జిల్లిపించి, లోకిక జ్ఞానాన్ని సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్ని విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెపులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజుం పుష్టుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్చాటంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాదంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమాత్మిక ధర్మాలను బోధించదానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికి భారతదేశంలో కొన్ని సంస్కలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్టులు, జవసంపన్నులు, బుఱువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరిపూర్వ చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చారక్తి తక్కిన శక్తులన్నీటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్కార భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్టం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహాస్వత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించదానికి కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తాంది. అనేక శతాబ్దీలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్చడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దీల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయట్టాంతులై, పతుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులనునే మాటను వినదానికినా వారెన్నదూ నోచుకోలేదు. “సీచాతిసీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పాండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ♦

శ్రీమద్భగవట్టింత

శ్రీ సంకరభాష్యం యథాతథం

మొదటి భాగము

అనువాదకులు :

శ్రీ సచానంద భారతీ

ప్రణవాత్మము, గుడివాడ

గురువంఠన

గురుర్థిహ్ని గురుర్థిష్టుః, గురుర్దేవో మహోశ్వరః
గురుసౌమ్యాత్ పరంబ్రహ్మ, తస్మి శ్రీ గురవే నమః.

గురుదేవులు :

శ్రీశ్రీశ్రీ సాల్వకల్యానంద భారతీసౌమ్యలవారు,
ప్రణవాత్మము, గుడివాడ

పుస్తకాల్యాతీతము

“ఓం నారాయణః పరో ఇవ్యక్తాదండమవ్యక్త సంభవమ్,
అండస్యాంతస్మిమే లోకాః సప్తదీపిషా చ మేదినీ”.

అనగా - అవ్యక్తమువలన అనగా మాయవలన శ్రీ నారాయణుడను ఆదిపురుషుడు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును అగోచరుడు. అవ్యక్తమైన ప్రకృతినుండి ఈ బ్రహ్మందము ఏర్పడినది. ఈ భూ, భువః మొదలగు సర్వలోకములు మరియు ఏడు దీపములుగా ఏర్పడియున్న భూగ్రహమున్న ఆ బ్రహ్మందమునందే ఏర్పడియున్నవి.

ఆ భగవంతుడు తన మాయచేత ఈ జగత్తును రచించి దీనిని చక్కగా పాలించవలయునను కోరిక కలిగి ముందుగా మరీచి మొదలగు ప్రజాపతులను సృష్టించి వారికి వేదోక్తములైన ప్రకృతి రూపమైన ధర్మమును కలుగునట్టుగా చేసెను.

అటు తరువాత వారికంటే భిన్నముగా అనగా వేఱుగా సనక సనందనాది బుషులను సృష్టించి వారికి జ్ఞానము మరియు దానిచే కలుగు వైరాగ్యము లక్షణముగా గలిగిన నివృత్తి ధర్మమును అనగా జ్ఞానయోగమును బోధించెను.

ఈ విధముగా వేదములందు చెప్పబడిన ధర్మము రెండు విధములుగా యున్నది. ఒకటి ప్రవృత్తి రూపధర్మము, రెండవది నివృత్తి రూపమైన ధర్మము.

ధర్మం సహజంగానే చాలా గొప్ప వ్యవస్థ. ఏలయన ? అది జగత్తు యొక్క ఉత్సత్తికి, స్థితికి, సర్వప్రాణుల జీన్నత్యానికి, చివరకు మోక్షమునకు గూడ కారణ రూపమైనది. అంతే గాకుండా సర్వప్రాణుల సంరక్షణను కోర్చునటువంటి బ్రాహ్మణాది వర్జుడమ వ్యవస్థ ద్వారా కాపాడునదే ధర్మం.

కొంతకాలానికి ధర్మాన్మష్టానము అనగా ధర్మానుసారముగ చరించు మానవుల అంతఃకరణమునందు ధర్మభావము నశించి కామభావము వుత్పన్నమైనది. ఆ కామభావ వికాసము వలన వివేక విజ్ఞానాదులు తరిగిపోయినవి. ఆ విధంగా ధర్మధృష్ణి తరిగినందున అధర్మబుద్ధి పెరుగునారంభించినది. అప్పుడు జగత్తు యొక్క స్థితిని కాపాడుటయే కర్తవ్యముగా కలిగియున్న ఈ జగత్తుకు ఆదికర్తాయైన నారాయణుడను పేరుగల శ్రీ విష్ణుభగవానుడు భూలోకమునందలి బ్రాహ్మణుల అనగా భూదేవతలు అనగా బ్రాహ్మణుల యొక్క బ్రాహ్మణత్వమును

రక్షించుటకొఱకై శ్రీ వాసుదేవుడు మరియు దేవకీ దంపతుల గర్భమునుండి తనయొక్క అంశతో అనగా లీలావిగ్రహ రూపముతో శ్రీకృష్ణుని రూపమున ఆవతరించినాడు. ఇది అతి ప్రసిద్ధమైన విషయము.

బ్రాహ్మణత్వమును రక్షించుట ద్వారానే వైదిక ధర్మము సురక్షితముగా మనగలదు. ఏలయన ? వర్ణాప్రమాది వ్యవస్థ ఆ వైదికధర్మమునందే యిమిడియున్నది.

ఆ భగవంతుడు జ్ఞానము, ఐశ్వర్యము, శక్తి బలము, వీర్యము, తేజస్సు మొదలగువానితో సదాసంపన్ముడైయున్నవాడై యున్నప్పటికి అజుడు అనగా జన్మమరణములు లేనివాడై సమస్త భూతములకు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, వృధ్వ మొదలగు వాటికన్నింటికి ఈశ్వరుడు అనగా అధిపతియై వుండియు నిత్యశుద్ధుడు అనగా ఎటువంటి మతినములు అంటనివాడు, బుద్ధుడు అనగా జ్ఞానమే రూపముగా గలవాడు ముక్కుడు అనగా యితరమైన ఏ వస్తువు తోడను ఎటువంటి సంబంధము లేనివాడై యున్నాడు. అయినప్పటికి తనయొక్క త్రిగుణముల (సత్య, రజ, తమ) తో కూడియున్న మూల ప్రకృతిగా యున్న వైష్ణవీ మాయను తన వశమునందుంచుకొని లీలగా అనగా వుండియు లేనట్లుగా సాధారణ శరీరధారులగు జీవులవలె జన్మించినట్లుగాను, జీవులందరిని అనుగ్రహిస్తున్నట్లుగాను ఆవతరించియున్నాడు.

తనకు వ్యక్తిగతముగా ఎటువంటి ప్రయోజనము లేకుండిననూ భూతములమై దయచూప తలంచినవాడై అనగా ఎక్కువమంది గుణవంతులైన పురుషుల ద్వారా గ్రహించబడియున్న మరియు అట్టిపారిచే ఆచరించబడుచున్న ధర్మము అత్యధిక ప్రచారము పొందునన్న భావము కలవాడై శోకమోహ రూపమైన సముద్రమునందు మునిగియున్న అర్థమునకు (లోకులకు) రెండు విధములైన అనగా ప్రవృత్తిమార్గము, నివృత్తిమార్గము - ధర్మములను బోధించేను.

ఆ విధముగా పై రెండు విధములగు ధర్మములను భగవత్ప్యరూపైన శ్రీకృష్ణుడు అర్థమునకు ఎలా బోధించేనో అలా యథాతథంగా అనగా ఎటువంటి మార్పులు చేర్పులు లేకుండా సర్వజ్ఞుడైన మరియు భగవత్ప్యరూపైన వేదవ్యాసులవారు ఏడువందల శ్లోకములతో “ఓ త” అనుగ్రంథ రూపమున వెలయించియున్నారు.

ఈ గీతాశాస్త్రము సర్వవేదముల సారసంగ్రహమై యున్నది. అందుచే దీనిని సక్రమముగా అర్థము చేసుకొనుట చాలా కలిసమైన పని అయి వస్తుది. అలా అయినప్పటికి గూడ ఆ గూఢార్థమును ప్రకటించుటకు అనేకతైన పండితమ్ముయైలు పదచ్ఛేదము, పద అర్థము.

వాక్యర్థము మరియు ఆక్రోప-సమాధాన పూర్వకమైన వ్యాఖ్యానములు ఈ గ్రంథమునకు రచించియున్నారు. అలా అనేకములైన వ్యాఖ్యానములు చెప్పబడియున్నప్పటికి లోకభావముతో నిండియున్న మనస్సులు గల మానవులు ఆ గీతాశాస్త్రమునకు అనేక విధములుగా అనగా అత్యంత పరస్పర విరుద్ధములైన అర్థములను గ్రహించుచుండగా చూచి ఆ గ్రంథమునకు వివేకముతో కూడియున్న అర్థమును నిశ్చయించదలంచి నేను అనగా శ్రీశ్రీ జగద్గురువులు ఆది శంకరాచార్యులపారు - సంక్లిష్టముగా ఈ వ్యాఖ్యానమును రచించితిని..

ఒకమాటలో చెప్పాలంటే ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క ప్రయోజనము లోకకల్యాణమే అనగా కారణ సహాతముగా ఈ ప్రాపంచిక వాసనలను తొలగించుటయే. ఆ పరమ కల్యాణమేమనగా సర్వకర్మ సంన్యాస పూర్వకమైన మోక్షమును పొందుటకు గీతయందు చెప్పబడిన ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠారూపమైన ధర్మము సాధనముగా లభించుటయే.

ఈ గీతార్థ రూపమైన ధర్మమును లక్ష్మిముగా తలంచియే స్వయముగా బ్రహ్మపుఢమును అనగా మోక్షమును పొందుటకు గీతయందు చెప్పబడిన జ్ఞాననిష్ఠతో కూడియున్న ధర్మమే అన్నివిధముల సామర్థ్యము కలిగియున్నదని భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు.

ఇంతేకండా “ఎవ్వడు ధర్మమును ఆవరించునో లేక ఆచరించకయందునో, మరియు ఎవ్వడు శుభాశుభములతో సంబంధము లేకయందునో మరియు ఎవ్వడు ఏ విషయమును గురించి కొంచెను కూడా ఆలోచించక నిర్వచారముగా వుండునో అలా వుండియు ఈ సమస్త జగత్తునకు ఆధార స్వరూపమైన ఆ బ్రహ్మ భావముతో కూడియుండునో ఆండు ఆ బ్రహ్మమనే చొందును” అని కూడా చెప్పియున్నాడు.

ఇంకా ఏం చెప్పాడంటే - “సంన్యాసమే జ్ఞానమునకు లక్షణము లేక గుర్తు” అని కూడా చెప్పియున్నాడు.

ఇచ్చట కూడా అనగా ఈ గీతాశాస్త్రమునందు గూడ చివరకు అర్థమనితో “సర్వ ధర్మములను పరిత్యజించి నా యందే శరణ పొందుము. “సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణంప్రజ” గీ. 18.66 అని చెప్పియున్నాడు.

అభ్యుదయం అనగా సాంసారిక జీనుత్వమే దేనికి ఘలమో అటువంటి ప్రపృతి రూపమైన ధర్మము వర్ణములను ఆత్మమ వ్యవస్థను లక్ష్మింగా పెట్టుకొని చెప్పబడినదో ఆ ధర్మము స్వర్ణాదులను పొందడానికి మాత్రమే సాధనమై యున్నప్పటికీ “ఘలమును పొంద శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

వలయును” అను కోరిక లేకుండా కేవలము ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో ధర్మము చెప్పినట్లుగా కర్మలు చేసినసూ ఆ కర్తకు అంతఃకరణ శుద్ధి కలుగును.

మరియు ఆ విధముగా శుద్ధమైన అంతఃకరణము గల పురుషునకు ఆ ప్రవృత్తి రూపమైన ధర్మాచరణము జ్ఞాననిష్టకు అవసరమైన యోగ్యతను కలిగించి అటు తరువాత జ్ఞానమును కలిగించుటకు సాధనముగా వున్నందువలన ఆతని అభ్యదయమునకు కారణ రూపముగా వుంటుంది.

పై అర్థమునే లక్ష్మీముగా ఎంచుకొని యికముందు చెప్పబోవునదేమనగా “కర్మలను, కర్మఫలములను ఇప్పుమునకే అర్పించండి. యోగులైనవారు గూడ ఫలాస్క్రిని వదలి ఆత్మపుటి అనగా అంతఃకరణశుద్ధి కొరకు కర్మలు చేయుదురు”.

లోకమునకు పరమ కల్యాణకరమైన ఈ రెండు విధములైన అనగా ప్రవృత్తి ధర్మము మరియు నివృత్తి ధర్మము - ధర్మములను మరియు ఈ గ్రంథమునకు లక్ష్మిభూతమైన వాసుదేవుడను పేరుగల పరబ్రహ్మ స్వరూపమైన ఆ పరమార్థ తత్త్వమును విశేషముగా అనగా ముఖ్యముగా ప్రకటించునటువంటి ఈ గీతాశాస్త్రము అసాధారణమైన ప్రయోజనము, అసాధారణమైన సంబంధము మరియు అసాధారణమైన విషయమును కలిగియున్నది.

ఇటువంటి ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క అర్థమును చక్కగా ఎత్తింగిన వారికి సంపూర్ణ పురుషార్థము సిద్ధించును. (అర్థ, కామ, ధర్మ మోక్షములు పురుషార్థములు). అందుచేత దీనిని వ్యాఖ్యానించుటకు నేను ప్రయత్నించుచున్నాను.

ఇట్లు
శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథ

గ్రంథ ప్రవేశము

మన దేశము భారతదేశము. ఇది చాలా సుదీర్ఘమైన వరిత్ర కలిగిన దేశము.

ఈ దేశము నందు మన హరీకులైన యెంతో మంది బుషులు, పండితులు, మహాత్ములు, కవులు, గాయములు మొదలగు వారందరూ వారి మాటల ద్వారాను ఆటలు (నాటకములు) మరియు పాటల ద్వారాను ప్రపంచమంతటను “జందుగల డందువేదను” సందేహము లేకుండా సర్వమునందును నిరాకార రూపమున వ్యాఖీంచియున్న భగవత్తత్త్వమును మరియు ఆ తత్త్వమునందే కల్పించబడిన ప్రకృతి వర్ణనముల ద్వారా మనముందు సాక్షాత్కరింపజేయుటకు ప్రయత్నించియున్నారు. ఆ ప్రయత్నముల ఫలములే మన వేదములు అనగా త్రుతులు, స్నేహులు కావ్యములు మొదలగునవి. ఆ ప్రయత్నములలో ఒక మహాదంశమే యిం శ్రీమద్భగవదీత. శ్రీకృష్ణని రూపమున ప్రత్యక్షమైన ఆ సర్వవ్యాపక భగవత్తత్త్వమే మహాభారత యుద్ధారంభమునందు యుద్ధ విముఖుడైన ఆర్జునునకు పాడి వినిపించిన గీతముల సమాప్తమే యిం శ్రీమద్భగవదీత.

ఆ భగవంతుని యందు మాయచే కల్పించబడిన యిం ప్రకృతి అంతయూ అనగా పంచ భూతములు ఆ భగవంతుని స్వరూపమున వున్న ఆయన సంపదయే. అనగా యిం సంపద రూపమైన ప్రకృతి అంతయూ ఆ భగవంతుని రూపమే, ఆ భగవంతునిదే. దీనికి మరియుక యజమాని అనగా, యిం ప్రపంచమును ‘నాది’ అనువాదు మరియుకడు యిం ప్రపంచమునందు లేదు. “కర్తనేను సమస్త భూతములకున్ కౌంతేయ సర్వముల్లో పర్తింతింతున్” అని చెప్పి యున్నాడు. ఈ శ్రీమద్భగవదీతయందే

“మయాతతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా,

మత్స్యాని సర్వభూతాని నచాహం తేష్ణపస్తితః”

అని కూడా చెప్పియున్నాడు.

ఆ సర్వము తానే అయి వున్న భగవంతుని మానవ దేహారించైన జీవుడు (ఆత్మ) యెలా తెలుసుకొనగలడో లేక పొందగలడో యిం భగవదీతయందు అనేక విధములుగా చెప్పబడియున్నది.

భగవంతుని పొందుటకు అన్నిటికంటే ముందుగా ధర్మాచరణము ముఖ్యము. ఆ ధర్మము రెండు విధములైనది. ఒకటి ప్రవృత్తి మార్గము, రెండు నివృత్తి మార్గము. ఈ రెండు

శ్రీ మద్భగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

విధములైన మార్గములు గీతయందు స్వప్తముగా చెప్పబడినవి. కాని చివరకు భేదమంతము తొలగి నివృత్తి మార్గమే సర్వాధిజనులకు మోక్షప్రదమని తేల్చి చెప్పబడినది.

భగవంతుని పొరుళ మార్గమే ధర్మము. ఆ ధర్మమును ఆయనయే స్థాపించినాడు. ఆ కారణముగా ఆ ధర్మమును చెడకుండా కాపాడుటకై ఆ నిర్వికార స్వరూపుడైన పరమేశ్వరుడు మానవ శరీర రూపమైన దేహమును ధరించి అనగా నామ రూపములు కలిగి ఆ ధర్మమును తిరిగి స్థాపించుచుండును. ఈ విధముగా ఆయనచే స్థాపించబడిన ధర్మము ననుసరించి మానవులందరూ నాలుగు వర్ణములుగా విభజింపబడినారు. అలా విభజింపబడుటకు వారి వారి స్వభావములు మరియు గుణ సంగ్రహముననుసరించి యేర్పడిన కార్యప్రవృత్తియే కారణము.

చూ - గీ. 4.13 -

చాతుర్వీర్పుం, మయా సృష్టం, గుణకర్మ విభాగశః,

తస్యకర్తారమహి, మాం విధ్వకర్తార మవ్యయమ్

అనగా - బ్రాహ్మణ క్షత్రియాదులను నాలుగు వర్ణములు సత్యాది గుణముల యొక్కము, ఆ గుణముల కారణముగ చేయబడు కర్మల యొక్కము విభజన ననుసరించి నాచే చేయబడినవి. ఆ నాలుగు అనగా బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్ణములు గీతయందు చెప్పబడిన గుణాల్పర్య విభాగ యోగమునందు యే విధమగు గుణములతో కూడియున్న మనోబుద్ధులు గలవారు యేవర్ణము వారిగా చెప్పబడినారో ఆ వివరణమంతయు ఆ యోగమునందు చెప్పబడినది.

స్వాలముగా - సత్యగుణము అధికముగా గలవారు బ్రాహ్మణులు.

రక్షోగుణము యొక్కవగా కలిగియున్నవారు క్షత్రియులు.

రక్షోగుణముతోపాటు తమోగుణము గూడ కలిగియున్న వారు వైశ్యులు

తమోగుణమే అధికముగా యున్న బుద్ధులు గల మానవులు శూద్రులు.

ఈ విధమగు గుణభేద కారణముగ స్వభావ భేదము, స్వభావ భేద కారణముగా కర్మభేదము, కర్మభేదము కారణముగ పాపపుణ్య, సుఖ దుఃఖ, జన్మ-మరణ, స్వగీ-నరక భేదములు కలుగుచున్నవి. వీచినన్నింటీని తొలగించుకొని జీవుడు అనగా మానవుడు సుఖ, దుఃఖ, జన్మ-మరణ, పాప-పుణ్య, స్వగీ-నరకముల నుండి తప్పించుకొని జన్మరాహిత్యమును అనగా మోక్ష స్థితిని యొచ్చు పొందగలడో యా గ్రంథమునందు నాలుగు వర్ణముల వారికి సాధ్యయోగ్యములైన వేఱు వేఱు సాధనా మార్గములు బోధించబడినవి.

వాచీలో - 1) సాంఖ్యము అనగా జ్ఞానమార్గము

- 2) కర్మ మార్గము
- 3) యోగమార్గము
- 4) ధ్యానమార్గము
- 5) భక్తి మార్గములు ముఖ్యమైనవి.

ఆందరూ తమ తమ గుణ భేదము మరియు ఆ భేదము కారణముగ కలిగిన స్వభావ భేదము కారణముగా ఒకే మార్గమున పయనించి జన్మ మరణ రాహిత్య రూపమైన ముక్త స్థితిని కొండజాలరు. కావున యే గుణ ప్రధానమైన స్వభావము గలవారు యే మార్గమున పయనించి ఆ మోక్ష స్థితిని పొందగలరో ఆ వివరమంతయు పైన చెప్పబడిన అయిదు మార్గములను బోధించు యోగముల యందు చెప్పబడినది.

1) కర్మ మార్గము అనగా కర్మయోగము - సాధారణముగ యి కర్మ మార్గము ముఖ్యముగా గృహస్థులై జీవనము గడువు వారలకు చెప్పబడినది. దీనినే ప్రపృత్తి మార్గమని చెప్పుదురు. ప్రపృత్తి యనగా ప్రాపంచిక విషయములయందు ఆభిరుచి కలిగియుండుట. కానీ గీతయందు మాత్రము యి ప్రపృత్తి విషయక కర్మమార్గము గూడా క్రమక్రమముగా చివరకు ఆ సర్వవ్యాపక పరబ్రహ్మతత్త్వమును పొందింపజేయు నివృత్తి మార్గమునందే లయమైపోవును అని చెప్పబడినది.

కర్మకు మోహమే అనగా భ్రాంతి అనగా అజ్ఞానమే కారణము. అజ్ఞాన దశలో మానవుడు సత్కుర్మార్థసౌక్షయమును పొందగల సామర్థము లేక భ్రాంతి జస్యములైన భౌతిక విషయముల - వస్తువుల - ద్వ్యారా సుఖములు పొందవలయునని ప్రయత్నిస్తూ వుంటాడు. ఆటువంటి అజ్ఞానికి గూడ కర్మలు చేయగా చేయగా అనుభవము ద్వ్యారా అవన్నియు తనకు ఎటువంటి శాశ్వత ఆంసదమును యవ్వజాలవని తోచు జ్ఞానము కలుగును. అట్టి జ్ఞానము కలిగినప్పుడు నిజమైన ఆనందమును యవ్వజాలని కర్మలు చేయుట తనంతట తానుగానే మానివేయును. ఆ విధముగా తన అనుభవజన్య జ్ఞాన బలంతో ప్రాపంచిక విషయములకు దూరమై తన యొక్క నిజస్వరూపమును గుర్తించి మోక్షస్థితిని పొందును. కావున యి విధముగా కర్మమార్గము గూడ చివరకు నివృత్తియుండే లయమైపోవును.

2) భక్తిమార్గము : అట్టే భక్తిమార్గము గూడ ఆరంభదశలో అజ్ఞానము చేత జీవుడు తానువేఱు ఈ ప్రపంచమునకు కారణస్వరూపుడైన భగవంతుడు వేఱనియు, తాను దుర్భలుడననియు, తనకు కలుగు సుఖదుఃఖములన్నియు ఆ భగవంతుని దయ తనపై తేనందువలననే కలుగుచున్నపనియు, తాను జన్మజరామరణములు గల వాడననియు, ఆ

సర్వోత్తము సర్వవిధ సంపన్నుడనియు ఆయనను ఆరాధించు భక్తులకు ఆయన సర్వవిధ సౌఖ్యములతో పాటు రక్షణ గూడ కలుగజేయననియు, యింకా జన్మజరామరణముల నుండి తప్పించననియు ఒక బ్రాంతి జన్మమైన విశ్వాసమును ఏర్పరచుకొనును.

ఈ విధమగు భక్తిభావము గూడ అనేక విధములుగా వుండును. నారద భక్తి సూత్రములు మరియు భాగవత సిద్ధాంతము ననుసరించి యాభక్తి భావము తొమ్మిది విధములుగా వుండునని చెప్పబడినది.

తనుహృదాశాపల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దాసత్వమున్ వందనా
ర్ఘ్నముల్ సేవయు నాత్మలోయెరుకయున్ సంకీర్తనల్ చింతనం
బను నీ తొమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్మున్ హరిన్నమ్మి స
జ్ఞసుకై యుండుట భద్రమంచుచలతున్ సత్యంబు దైత్యోత్తమా:

చూ. భాగ. స. స్వర్ణ

ఈ తొమ్మిది మార్గములలో యేమార్గమున భగవంతుని పైపుకు పయనించినా, అయితే యెలాపయనించాలంటే మనసా వాచా కర్మణా నాకు ఆభగవంతుడే సర్వస్సము. ఆయనయే నాకు దిక్కు ఆయన దయను పొందియే, ఆయనచే స్థాపించబడిన ధర్మమార్గమున పయనించియే నేను సర్వవిధ దుఃఖముల నుండి ముక్తిని పొందగలను, అంతకంటే వేఱుమార్గము లేదు. లావాక్షింతయు లేదు. దైర్ఘ్యము విలోలంబయ్యే, బ్రాణంబులున్ రాపుల్లపైను, మార్గవచ్చెం దనుపున్ దస్సెన్, శ్రమంబయ్యేడీన్ నీవే తప్ప నితఃపరంబెతుగన్ మన్మింపదగున్. దీనునిన్ రావే ఈశ్వర, కావవేవరద, సంరక్షింపు భద్రాత్మకా, గ.మో. 74. అని తలంచి ఆయనను సేవించితే, అదెట్లన ? -

భక్తుడెనవాడు బలిమివిశ్వమువీడు,
దిక్కులేక తుదకు దీనుడగును,
'హరి'ని జేరగోరు 'హో' యనిచింతిల్ల.....

అటువంటి భక్తునికి ఆభగవంతునితో తాదాత్మభావము కుదిరి సాలోక్యముక్తియోా, సామిప్య ముక్తియో లేక భక్తిభావ తీవ్రతననుసరించి సారూప్య ముక్తియో అనగా జన్మ - మరణ రాపిత్యరూపమైన బ్రహ్మస్వరూపముగా వుండుస్థితియో లభించును. ఈ విధముగా భక్తి మార్గము గూడ చివరకు సర్వకర్మ సంన్యాస ఘల రూపమైన మోక్షమునే కలిగించును. అట్లే యోగ, ధ్యానమార్గములు గూడాను.

కానీ జ్ఞాన మార్గము ఆ యితర మార్గముల వంటిదికాదు. ఇది నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము ద్వారా జీవునికి అజ్ఞాన కారణముగ గల ప్రాపంచిక విషయ వాననలన్నింటిని సమూలముగా నశింపజేయును. ఎప్పుడైతే జీవుడు తన పూర్వపుణ్యకర్మల సంస్ఫూర్చ బలముతో మాయా కల్పిత ప్రపంచము యొక్క లేఖిని తెలుసుకొనునో అప్పుడే అతనికి తనయొక్క నిజమైన, శాశ్వతమైన, వికార రహితమైన, జన్మ-జరా-మరణరహితమైన అపరోక్షానుభూతి కలుగుతుంది. అప్పుడు దైవతభావమంతయూ నశించి సర్వకర్మసంన్యాసము ద్వారా “అహంప్రహృష్టి” “అయమాత్మాబహ్మా” మొదలగు సత్యానుభూతి కలుగుతుంది. తద్వారా ప్రాపంచిక విషయముల యందు, చివరకు తనదేహము నందు గూడ “దేహమేనేను” భ్రాంతి గూడ తొలగి తానుమాత్రమే మిగిలి వుంటాడు. అప్పుడు దేనియందూ మోహము లేక శుధ్యడై, వికారరహితమై పరబ్రహ్మ స్వరూపుడుగా మిగిలి వుంటాడు. అదియే మానవుని, జీవుని పురుషార్థము. అదియే పరమానందస్థితి. అదియే అపరోక్షాను భూతి. అదియే జన్మ-మరణములు లేని మోక్షస్థితి.

ఈ విషయమునే “శ్రీమద్బుగవంతీతకు శ్రీశంకరభాష్యం యంథాతథం” అను ఈ గ్రంథము బోధించుచున్నది.

జీవుడు ముందుగా ధర్మబుద్ధి గలిగి, ఈశ్వరుని ద్వారా తనకు లభించిన కర్మాధికారమును అనుసరించి ఘలాపేక్షలేని బుద్ధితో కర్మలు చేయుచుండినచో అతనికి ఆకర్మల ద్వారా ఎటువంటి సుఖముఃఖములు గాని పుణ్యప్రాపములు గాని అంటక పర్యవేసానముగా జ్ఞానోదయము కలిగి దానిద్వారా స్వరూప సాక్షాత్కారము కలుగును. ఇదియే శ్రీమద్బుగవంతి యందు చెప్పబడినదని శ్రీశంకరాచార్యుల వారు తన భాష్యము ద్వారా విశదికరించియున్నారు. సమస్త గీతారహస్యమును “గ్రంథోపసంహరము” అను శీర్షికతో తన భాష్యములో అంతర్మాగముగా గ్రంథము యొక్క అంత్యభాగమున చక్కగా సమాక్షించియున్నారు. ఇటువంటి సమాక్ష యింత పరకు యే గీతా వ్యాఖ్యాత గూడ చేసియుండలేదు. శ్రీ శంకరుల వారు నిర్వందముగా గీత ధర్మాన్నివదల కుండానే నివృత్తి మార్గమును బోధించుచున్నదని స్పష్టపరచియున్నారు.

అటువంటి అతి స్పష్టము, సరళము, సర్వజనాను బోధకము అయిన శ్రీశంకర భాష్యమును నా శిష్యుడైన శ్రీసదానందభారతి సులభముగా సర్వులకు విశదముగా అర్థమగునట్టుగా అంద్రభాషలోనికి అనువదించుట నాకెంతో ఆనందమును కలుగజేసినది.

శ్రీ మద్బుగవంతి, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

ఈ శ్రీసదానందభారతి తన పూర్వాపమమునందు దొక్కరు బండ్లమూడి అంజనేయులుగా లోకవిదితులు. ఆయన హింది, తెలుగు, సంస్కృతము మరియు ఇంగ్లీషు భాషల చక్కని పరిచయముగలవారు. హింది భాషయందు భూతితత్వమునకు సంబంధించి “టులసీకా వ్యక్తిత్వ” అను పరిశోధనా గ్రంథమును ప్రాసి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము నుండి “పి.పె.ఎచ్.డి” డిగ్రీని, దానితో పాటుగా విశ్వవిద్యాలయాల గ్రాంట్ల సంఘము వారి నుండి గొప్ప ‘అవార్డు’ను కూడ పొందిన విద్యాంసులు. అంతేగాక కాలేజీ లెక్కర్స్‌గా ఘమారు నలుబడివట్టరములు బాలబాలికలకు విద్యాబోధగావించి వారిలో ఎందరినో విద్యాంసులుగా తీర్చిదిద్దిన మహాధ్యాపకులు.

ఈ అనువాదమునకు పూర్వము చాలాకాలముగా ఘమారు పన్నెండు వస్తురముల నుండి మా ఆప్రమము నందుచేరి అద్యైతతత్త్వమునకు సంబంధించిన వివేక చూడామణి, భారతీయ తత్త్వశాస్త్రము, ఉపదేశమూర్ఖి, మహావాక్యరప్యంము, సర్వవేదాంతసార సంగ్రహము, వేదాంతపంచదశి, నైపుణ్యస్థితి, మాండూక్య, శ్వేతాపురు, కర, తైత్తిలీయ, జ్యాహారణ్యక, ఛాందోగ్య ఐతరీయ, ప్రశ్న, ఈశావాస్య మొదలగు ఉపనిషద్రంథములు మహాభారత, రామాయణ, శ్రీమద్భాగవతాది స్నేహితి గ్రంథములు, ఎంతో త్రద్ధాఖావముతో పరించితితుద్దిని పొందిన తత్త్వవేత్తలు. ఆకారణముగ “జీవనవేదము”, “రామరాయ శతకము”, జ్ఞానోపనిషత్తు, పాటలలో సమస్తమైన అద్యైతతత్త్వమును తెలుపు “అమృతబీందువులు”, హిందీలో “కలాకార్క కా వ్యక్తిత్వ జోర్ కాప్యమే పుస్తి అభివ్యక్తి” మొదలగు అనేక గ్రంథములు ప్రాసిన పండితులు.

ఈ “శ్రీమద్భగవద్గీత - శ్రీశంకరభాష్యం యథాతథం” అను ఈ అనువాద గ్రంథము పండితులకు, తత్త్వవేత్తలకు మరియు సామాన్యులకు గూడ గీతా రహస్యమును ఆంధ్రభాష ద్వారా తేట తెల్లముగా తెలియజేయగలదని ఆశించుచూ నాశిష్టుడైన శ్రీసదానందభారతిని ఎఱంత మంచి కార్యమును చేయుటకు శ్రమించినందులకు హృదయపూర్వకముగా ఆశీర్వదించుచున్నాను.

జట్టు

- శ్రీశ్రీశ్రీ నిర్వికల్పానంద భారతీస్వాములు

ప్రణవాశ్రమము

గుడివాడ 10.3.2002

కృతజ్ఞతలు

శ్రీమద్భగవద్గీత ఒక అత్యధ్యతమైన శాస్త్రగ్రంథము. ఇటువంటి గ్రంథము ప్రపంచములో మరియుకటి కానరాదనడం అతి శయోక్తి కాదు. ఏలయన ? దీని గ్రంథకర్తమైన శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస మహర్షుల వారు భగవత్ప్యరూపమైన శ్రీకృష్ణుని ముఖతా మానవులనందరిని పూర్వహూర్వ జన్ములయందు తమచే చేయబడిన కర్మల ఫలముగా నాలుగు వర్షములుగా విభజించి ఆ వర్షమైవస్తయిను ధార్మిక పునాదులపై శ్రీమద్భగవద్గీత యనబడుచున్న మహావిశాలము మరియు సుధృఢమైన భవనమును నిర్మింపజేసి దానియందు అన్ని వర్షములవారు తమతమ వర్షధర్మములకు కట్టుబడి తమ స్వభావజనితమైన కర్మల నాచరించుచూ, సుఖజీవనము గడుపుచూ తుదకు క్రమాక్రమముగా జన్మ - మరణ రాహిత్యరూపమైన మోక్షస్తోత్రమిని పొందుటకు తగు వ్యవస్థను యొర్పాటు చేసియున్నారు. అన్ని వర్షముల వారికి వారివారి స్వభావ కారణముగ యేర్పడిన గుణముల సమన్వయము ననుసరించి విధించబడిన కర్మాధికారమునకు లోబడి ఘలాపేక్షలేక కర్మలు చేయుచూ తుదకు ఆ కర్మల ద్వారానే కలిగిన జ్ఞానబలంతో మోక్ష స్తోత్రమిని పొందునట్టుగా యొర్పాటు చేసియున్నారు.

ఈ గ్రంథమునందు అన్ని వర్షములకు చెందిన మానవులందరికి మోక్షస్తోత్రమి అవునరమగు మార్గములు చూపించియున్నాడు. ఆకారణముగానే కర్మయోగము, భక్తి యోగము, ధ్యాన యోగము, సాంబ్రాహ్మణయోగము అనగా జ్ఞానయోగము అను విధించి యోగములు అనగా మోక్షమును కలిగించు మార్గములు పరస్పర విరోధము లేకుండ చూచటిలడినవి.

అయితే గ్రంథం మొత్తములోను ధర్మాచరణము కంటే జ్ఞానసంపాదనమే శ్రేయో దాయకమని చెప్పుచూ నిప్పాయు కర్మయోగము ద్వారా మానవ సహజమైన కర్మను బహిష్మరించలేదు. భగవదర్థిత భావముతో అన్ని వర్షముల వారు తమకు విధించబడిన కర్మాధికారము ననుసరించి యొటువంటి కర్మలు చేసినను ఆ కర్మల ఫలములైన పాపపుణ్యములు అనగా సుఖదుఃఖములు వారికి అంటవని మర్మగ్రహీతముగా చెప్పియున్నారు. పైగా అజ్ఞానము కారణముగ కర్మల యండు మునిగియున్న వారికి వైపుర్వ్య భావము అనగా పుద్ధ జ్ఞానరూపమైన అద్వైతతత్త్వమును బోధించరాదనియు, బోధించినవో వారు చెడిపోవుదురనియు, అందులకు గాను జ్ఞానియైన వారలుగూడ ఆ యజ్ఞానులకు మార్గదర్శకతత్త్వము లభించునట్టుగా నిప్పాయు భావముతో కర్మలు చేస్తానే వుండవలయునని, అందులకు శ్రీ కృష్ణునినే వుదాహరణముగ గ్రహించవచ్చునని వ్యాసులవారు బోధించియున్నారు.

గీత యందు సారారూపముగా అద్వైతతత్త్వమును మోక్షమునకు సర్వశేషమైన సాధనముగా బోధించిగూడ వర్షగతమైన కర్మము వదలరాదని నొక్కి చెప్పియున్నారు. శ్రీ శంకరాచార్యులవారు తమ భాష్యము ద్వారా గీతారహస్యమును సర్వులకు సుబోధక మగునట్టుగా విశదీకరించియున్నారు.

ఇప్పటికి ఘమారు మూడువేల సంవత్సరములకు పూర్వమే యా సర్వాంగపూర్వము మరియు సర్వజనమోక్షదాయకము అయినటువంటి మయనభా ప్రాంగణమును పోలిన

శ్రీ మద్భగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

గ్రంథభవనము సర్వవిధ జనసముదాయమునకు సుఖదాయకముగా వుండునట్టుగా నిర్మించబడినది. ఈ లోకం పున్సుంత కాలం యి గ్రంథము పాతబద్దు దీని ఔన్నత్యము చెడదు. యగయుగాల పర్యంతము యి గ్రంథం పరసీయంగానే వుంటుంది. దీనిని త్రైసీవేయగల మరొక గ్రంథము రామ, రాజోదు.

సర్వవిధ ధర్మములకు యి గ్రంథము శత్రుదుర్భేద్యమైనటువంటి కోట వంటిది. ఇంతేకాదు యి గ్రంథము హిందూ ధర్మము యొక్క మహాన్నత్యమును, ఉదార స్వభావమును మరియు సర్వజనీనితను వేలాది నెళ్ళతో లోకమునందు చాటుతూనే వుంటుంది.

అందువలననే అనగా యి గ్రంథరాజము యొక్క మహాన్నత్యము కారణముగానే నేటికి పుష్పారు అయిదు వేలమంది మహాత్ములు యి గ్రంథమును తమతమ బుధాన్ను సారముగ వ్యాఖ్యానించియున్నారు. అయినప్పటికి శ్రీశ్రీశ్రీ జగద్గురువులు ఆది శంకరాచార్యుల వారి భావ్యమునకు సరితూగగల వ్యాఖ్యానము ప్రకటించి తము కాలేదు. ఆ కారణముగానే ఆంధ్రభాషా పరిచితులందరికి శ్రీ శంకరభావ్యమును పరిచయము చేయు సద్గుపముతో ప్రేరిపించబడిన వాడనై “శ్రీ మధ్యగవద్గీత - శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం” అను నామముతో యి అనువాద కార్యమును చేసియున్నాను. ఇందు యేషాన దోషములున్నచో అవస్థించు నా ఆజ్ఞానములముగా దొర్లివువేగాని శ్రీ శంకరుల వారివి కావని విన్నవించుకొనుచున్నాను. నాయందు దయయించి, నాదోషములను మన్మించి పండితులైనపారు ఆదోషములను నాకు తెల్చినచో తరువాతి ముద్రణకాలమందు తగురీతిగా సంస్కరించుకోగలవాడనని సవినయముగా ప్రార్థించుచున్నాను.

కృతజ్ఞతలు అందరికంచె ముందుగా లోకకల్యాచార్యులు శ్రీశ్రీశ్రీ తిరుమలగిరిపై వేంచేసియున్న వేంకటేశ్వర స్వామియారు అప్రత్యుత్తముగా తన మహిమచే లోకమును నడిపించుచూ ఈ గ్రంథ ప్రకాశమునకు నలుబడివేల రూపాయాలు తమ ప్రతినిధుల ద్వారా గ్రాంటుగా యిచ్చినందులకు వారికి మరియు వారి ప్రతినిధులకు నామ్మాదయ హర్షక శతాధిక సర్వాంగదండ ప్రణామములు ఆచరించున్నాను. అట్లే నన్ను అత్యంత ప్రేమభావముతో తమ శిష్యులిగా స్నీకరించి గత పస్నేందు వత్సరములుగా నాకు అద్వైత విద్యను భోధించి నన్ను ఈ మహాధ్రంథమును అనువదించగల సమర్పునిగా జేసి, అట్లు చేయుటకు అన్నివిధముల ప్రోత్సహించుటయేగాక నావే అనువదించబడిన యి ‘శంకరభావ్యం యథాతథం’ అను గ్రంథమునకు ‘గ్రంథప్రవేశము’ ప్రాసియిచ్చిన నాగురుదేవులు, ప్రణవాత్రమాధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ నిర్వికల్పానంద భారతిస్వాముల వారికి సాప్తాంగ దండ ప్రణామములు ఆచరించున్నాను.

అట్లే ఈ గ్రంథమును ప్రకాశింపజేయుటకు అవసరమైన అన్ని విధ కార్యములు క్రమయనితిలంచక పట్టుదలతో ప్రయత్నించిన రిలైర్డ్ చీఫ్ ఇంజనీరు శ్రీ కాజ కృష్ణారావు గారికి ప్రశ్నేక ధన్యవాదములు తెలుపుకొంటున్నాను. ఆవిధముగానే నేను కోరినయంతనే అతి సంకోపంతో తన ‘నాగేంద్ర ప్రెస్సు’నందు ఈ గ్రంథమును యింత చక్కగా అచ్చువేయించి యిచ్చిన శ్రీ బాబూరావుగారికి కూడా నా హృదయహర్షక కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొంటున్నాను. ఇట్లు అనువాదకుడు

- శ్రీ సదానందభారతి

గురువరంపరాభివందన

ఓం నమోబ్రహ్మదిఖో బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయ కర్తృభో,

వంశ బుషిభో మహదభో నమో గురుభో:

ఓం సర్వ పష్టవ రహితః ప్రజ్ఞన ఘనః:

ప్రత్యగర్థో బ్రహ్మవాహమస్మి, బ్రహ్మవాహమస్మి

ఓం నమో నారాయణం, పద్మభవం, వసిష్ఠం

శక్తిం చ తత్పుత్ర పరాశరం చ

వ్యాసం శుకం గౌడపదం మహాంతం

గోవింద యోగీంద్ర మధాస్య శిష్యం

శ్రీ శంకరాచార్య మధాస్య పద్మ పాదం చ

హస్తమలకం చ శిష్యం తం తోటకం

వార్తి కకారమన్యాన్ అస్తుద్గురూన్ సంతత మానతోస్మి

శ్రుతి స్నేతి పురాణానాం ఆలయం కరుణాలయం

నమామి భగవత్పాదం శంకరం లోకశంకరం

శంకరం శంకరాచార్యం కేశవం బాదరాయణం,

సూత్రభాష్య కృతో వందే భగవంతో ఘనః ఘనః:

ఈశ్వరో గురురాత్మేతి మూర్తిభేద విభాగినే

వ్యోమవత్ వ్యాప్త దేహయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

విషయాలు క్రమణిక

పుట

ఉపోదాతము	iii
గ్రంథ ప్రవేశము	vii
కృతజ్ఞతలు	xiii
గురుపరంపరాభివందన	xv
విషయాను క్రమణిక	xvi
1. మొదటి అధ్యాయము (అర్థాన విషాదయోగము)	1
2. రెండవ అధ్యాయము (సాంబ్యయోగము)	10
3. మూడవ అధ్యాయము (కర్మయోగము)	58
4. నాల్గవ అధ్యాయము (జ్ఞానకర్మ సంన్యాసయోగము)	86
5. ఐదవ అధ్యాయము (కర్మ సంన్యాసయోగము)	119
6. ఆరవ అధ్యాయము (ధ్యానయోగము)	141
7. ఏడవ అధ్యాయము (జ్ఞానవిజ్ఞానయోగము)	165
8. ఎనిమిదవ అధ్యాయము (బ్రహ్మవిద్యయోగము)	179
9. తొమ్మిదవ అధ్యాయము (రాజవిద్యారాజగుహ్యయోగము)	193
10. పదవ అధ్యాయము (విభూతియోగము)	212

శ్రీమద్గవభీత

శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం

మొదటి అధ్యాయము

అన్నతరాష్ట్రాదు యిట్లనెను -

1. “ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేత్మా యుయుత్సవః,
మామకాః పాండవాశ్రైవ కిమకుర్వత సంజయః॥

అనగా - ఓ సంజయా ! ధర్మభూమియైన కురుక్షేత్రమునందు నా కుమారులైన కౌరవులు
పాండురాజు పుత్రులైన పాండవులు ఏ విధముగా పాండవులు ఎటువంటి యుద్ధము
చేయుచున్నారో నీవు నాకు చెప్పము.

అప్పుడు సంజయుడు ఇలా చెప్పినాడు -

2. దృష్టో తు పాండవానీకం వ్యాఘం దుర్యోధన స్తథా ।
అచార్య ముహసంగమ్య రాజు వచన మబ్రవీత్ ॥

అనగా - ఆ సమయమందున రాజైన దుర్యోధనుడు పాండవ సైన్యమును
వ్యాపోత్సృతముగా నిలచివుండుట చూచి గురువైన ద్రోణి దగ్గరకు వెళ్లి యిట్లనుచున్నాడు.

3. పశ్యేతాం పాండుపుత్రాణామాచార్య మహాతీం చమూమ్,
వ్యాధాం ద్రుపద పుత్రేణ. తవ శిష్యేణ ధీమతా ॥

అనగా - దుర్యోధనుడు గురువైన ద్రోణితో యిట్లనెను -

గురువుగారూ ! తమయొక్క బుద్ధిమంతుడైన శిష్యుడు, ద్రుపద పుత్రుడైన దుష్టద్యుమ్యుని
ద్వారా వ్యాపోరచన చేయబడిన పాండవులయొక్క ఆ గొప్ప సైన్యమును ఒక్కసారి పరికించండి.

4. అత్రశూరా మహాప్యాసా భీమార్జున సమా యుధి,
యుయుధానో విరాటశ్చ, ద్రుపదశ్చ మహారథః.

5. ధృష్టకేతుశ్చకితావః కాశిరాజశ్చ వీర్యవాన్,
పురుజిత్యుంతి భోజశ్చ శైబ్యశ్చ నరపుంగవః.

6. యుధామన్యశ్చ విక్రాంత ఉత్తమోజాశ్చ వీర్యవాన్,
సాభద్రో ద్రోపదేయాశ్చ సర్వ ఏన మహారథః.

అనగా - ఈ సేనయందు మహా ధనుర్ధారులైన వీరులు, పోరాటుయందు భీముడు
మరియు అర్జునునితో సమానులైన సాత్యకి, విరాట్రాజు మరియు మహారథులైన ద్రుపదుడు,

శ్రీ మద్గవభీత, శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం

బలవంతుడైన దష్టకేతువు, చెకితానుదు, మరియు కాళీరాజు యింకా నరక్రోష్మలైన పురుడే కుంతిథోజుడు, మరియు శౌర్యము మరియు పరాక్రమమునందు మిన్నులైన యుధామన్యు బలవంతుడైన ఉత్తమోజుడు, సుభద్రాపుత్రుడైన అభిమన్యుడు మరియు త్రైపదీ పుత్రుడు. అయిదుగురు వీరులు, వీరందరూ మహారథులే.

7. అస్త్రాకం తు విశిష్టా యే తాస్నిభోధ ద్వ్యాజోత్తమ,
నాయకా మమ సైన్యస్య సంజ్ఞార్థం తాప్ర్యవీ మితే.

అనగా - ఓ ద్వ్యాజోత్తమా ! మన సైన్యమందు గూడ ఎవరెవరు వీరులున్నా వారినందరిని తమరు గుర్తించండి. మన సేనా నాయకుల పేర్లను చెప్పామన్నాను. ఆలకించఁ

8. భవా స్నీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమితింజయః,
అశ్వదామ వికర్ణశ్చ శౌమదత్తి స్తుతేవ చ.

అనగా - తమరు, పితామహులు భీష్ములు, కర్ణుడు, రణవిజేతరైన కృపాచార్యుఁ అభ్యే అశ్వదామ, వికర్ణుడు మరియు సోమదత్తుని పుత్రుడు భూరిశ్రవుడు.....

9. అన్యే చ బహవః శూరా మద్భే త్వకజీవితాః,
నానాశప్త ప్రహరణాః సర్వే యుధ విశారదాః.

అనగా - వారేగాక యింకా అనేకులైన శూరపీరులు నాకొఱకు తమ ప్రాణములు ఆర్పించుటకు సిద్ధముగా యున్నారు. వారందరూ గూడ నానావిధములైన శస్త్రాప్తము ధరించియున్నప్పారై యుద్ధ విర్యయందు నిపుణులై యుండియున్నారు.

10. అప్రాప్తం తదస్త్రాకం బలం భీష్మాభిరక్షితమ్,
పర్యాప్తం త్ర్యిదమేతేషాం బలం భీష్మాభిరక్షితమ్.

అనగా - ఆ విధముగా పితామహులైన భీష్ముని రక్కణయందున్న మన సైన్యము ఆ విధములుగాను అజేయమై యున్నది. మరియు లక్ష్మింపబడుచున్న యా పాండవుల సైన్యపాచాలా సులపుగా గెలువబడవచ్చను.

11. అయనేషు చ సర్వేషు యథాభాగ మవస్తితాః,
భీష్మమేవాభి రక్షస్తు భవస్తః సర్వ ఏవ హి.

అనగా - అందుచేత తమరందరూ గూడ యుద్ధభూమియందు తమ తః స్థానములయందు స్థిరముగా జాగరూకులై నిలబడియుండి పితామహులైన భీష్ములవారి రక్కించుతూ వుండగలరు.

- 12.** తస్య సంజనయస్తర్వం కురుచృథః పితామహః,
సింహాదం విషద్యైష్టేః శంఖం దధౌ ప్రతాపవాన్.

అనగా - దుర్యోధనుడు అలా చెప్పిన తరువాత కురువంశ వయోవృష్టుడు మరియు పరమవీరుడు అయిన భీముడు దుర్యోధనుని హృదయమునందు హర్షాతీరేకమును కలించుటకై బిగ్గరగా సింహమువలె గర్జించుచూ శంఖమును మ్రోగించెను.

- 13.** తతః శంఖాశ్చ భేర్యాశ్చ పణవానక గోముఖాః,
సహస్రైవా భృహాన్యంత స శబ్దస్తములో ఒభవత్.

అనగా - అంతలోనే ఒక్కసారిగా శంఖములు, నగారాలు, దోళ్ళు, మృదంగములు యింకా కొమ్ము వాయిద్యములు మొదలగు అనేకములైన వాద్యసాధనములు మ్రోగినవి. ఆ ప్రోత్సహిత చాలా భయంకరంగా వుంది.

- 14.** తతః శ్వేతైర్వయైర్వ్యక్తే మహాతి స్వందనే స్థితో,
మాధవః పాండవశైవ దివ్యే శంఖో ప్రదర్శుతుః.

అనగా - అటు తరువాత తెల్లని గుళ్ళములు పూన్చినటువంటి పెద్ద రథముపై అధిష్టించియున్న శ్రీకృష్ణుడు మరియు అర్జునుడు కూడ తమ తమ అలోకమైన శంఖానాదములు చేసినారు.

- 15.** పాంచజన్యం హృషీకేశో దేవదత్తం ధనంజయః,
పాండ్రం దధౌ మహాశంఖం భీమకర్మా వృకోదరః.

అనగా - శ్రీకృష్ణుడు పాంచజన్యము అను పేరుగల శంఖమును మరియు అర్జునుడు దేవదత్తమను శంఖమును పూరించిరి. భయంకరమైన కర్మలు చేయు వృకోదరుడైన భీముడు పాండ్రము అను పేరుగల తన మహాశంఖమును మ్రోగించెను.

- 16.** అనంత విజయం రాజు కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః,
నకులః సహదేవశ్చ సుఖోష మణిపుష్టకో.

అనగా - కుంతీపుతుడు మరియు రాజు అయినటువంటి యుధిష్ఠిరుడు అనంత విజయమను శంఖమును, నకులుడు సుఖోషము అను శంఖమును మరియు సహదేవుడు మణిపుష్టకమను పేరుగల శంఖమును గొప్పగా పూరించిరి.

- 17.** కాశ్యశ్చ పరమేష్టోసః శిఖందీ చ మహారథః,
ధృష్టద్యుమ్మో విరాటశ్చ సాత్యకి శాపరాజితః.

శ్రీ మధ్యగవద్దీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

ఆప్యుడు సంజయుడు యిలా అన్నాడు -

24. ఏవముక్తో హృషికేశో గుదాకేశేన భారత,
సేనయోరుభయోర్చ్ఛే స్థాపయిత్వా రథోత్తమమ్.

25. భీష్మద్రోణ ప్రముఖతః సర్వోషాం చ మహీక్షితామ్,
ఉవాచ పార్థ ప్రశ్నతాస్పమవేతాన్మర్మునితి.

అనగా - ఓ భారతా ! నిద్రను జయించిన ఆర్ఘునుని ద్వారా ప్రేరేపించబడిన శ్రీకృష్ణుడు
ఆ సర్వోత్తమమైన రథమును యిరుసైన్యముల మధ్య భీష్ముడు మరియు క్రోణాచార్యుడు యింక
తదితరమైన రాజులకు ఎదురుగా నిలబట్టి యిలా అన్నాడు - “ఓ పార్థా ! యప్పుడు యచ్చట
గుమిగూడియున్న కౌరవులను చూడుము”

26. తత్రాపశ్య త్థినతా న్యాధః పిత్రానథ పితామహాన్,
అచార్య న్యాతులా ప్రాభత్రా న్యుత్రాన్పొత్రా న్యశీం స్థథా.

27. శ్వపురాన్యుహృదశైవ సేనయోరుభయోరపి,
తా న్యమీక్ష్య స కొంతేయః సర్వాన్యంధూనవస్తితాన్.

28. కృపయా పరయావిషో విషీదన్యిదమబ్రవీత్,
దృష్టేమం స్వజనం కృష్ణ యుయుత్సుం సముపస్తితమ్.

29. సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖం చ పరిశుష్టతి,
వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షుశ్చ జాయతే.

అనగా - ఓ పృథ్వీనాథా ! అప్పుడు ఆ పృథ్వాపుత్రుడైన ఆర్ఘునుడు అచ్చట టెండు
సైన్యములందును యుద్ధము చేయటకు సిద్ధముగా నున్న పినపెద తండ్రులను, తాతలను,
గురువులను, మామలను, సోదరులను, పుత్రులను, శౌత్రులను, మిత్రులను, మామలను మరియు
సుహృద్యర్దీయులను చూడముదలిదెను. అచ్చట ఆ విధముగా తన కుటుంబమునకు
సంబంధించిన వారినందరిని అలా యుద్ధమునకు సిద్ధముగా నిలబడియుండుట చూచి దయార్ద్ర
హృదయుడైన ఆ కుంతీపుత్రుడు ఆర్ఘునుడు శోకించుచూ యిలా అన్నాడు - “ఓ కృష్ణా !
జప్పుడు నా యొదుట యుద్ధాన్యుభులై నిలబడియున్న నా బంధు సముదాయమును చూచి నా
సర్వాంగములు శక్తిహీనములగుచున్నవి. గొంతు ఎండిషోవుచున్నది. నా శరీరము
కంపించుచున్నది.

**30. గాండీవం స్రంపతే హస్తాత్మకైవ పరిదహ్యతే,
న చ శక్నేమ్యవస్థాతుం భ్రమతీవ చ మే మనః.**

అనగా - నా గాండీవ మనబడు ధనుస్సు చేజారిపోవుచున్నది. తనవంతయు కాలిపోవుచున్నది. వాటితోపాటుగా నా మనస్సు భ్రమించుచున్నట్లున్నది. ఇంకా ఏమి చెప్పేది? నేను నిలబడ శక్తి గూడలేనివాడనై యున్నాను.

**31. నిమిత్తాని చ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ,
న చ శ్రేయో ఒనుపశ్యామి హత్య స్వజనమాహావే.**

అనగా - ఓ కేశవ! అంతేకాకుండా యింకా అన్ని లక్ష్మణులు నాకు విపరీతముగానే తోచుచున్నవి. యుద్ధములో నా కులమువారి నందరిని చంపి నేను ఎటువంచి శుభములు పొందగలను?

**32. న కాంక్షే విజయం కృష్ణ న చ రాజ్యం సుఖాని చ,
కిం నో రాజ్యేన గోవింద కిం భోగై ర్షివితేన వా.**

అనగా - కృష్ణ! నేను యుద్ధము చేసి విజయమును పొందగోరుట లేదు. మరియు రాజ్యమును గాని రాజభోగములను గాని పొందగోరుట లేదు. ఓ గోవిందా! రాజ్యమువలన గాని, రాజభోగముల చేతగాని, చివరకు జీవించుటయందు గాని ఏమి ప్రయోజనము కలదు?

**33. యేషామర్థే కాంక్షితం నో రాజ్యం భోగాః సుఖాని చ,
త ఇమే ఒవస్థితా యుధే ప్రాణాంస్తుక్తా ధనాని చ.**

**34. ఆచార్యః పితరః పుత్రాస్తథైవ చ పితామహః,
మాతులాః శ్వశురాః పౌత్రాః శ్యాలాః సంబధిన స్తథా.**

అనగా - ఎవరికొఱకు నేను రాజ్యమును, రాజ్యభోగములను మరియు సర్వవిధ సుఖములను కోరుకొంటున్నానో వారందరూ అనగా నా గురువులు, తండ్రులు, కుమారులు, తాతులు, మామలు, మనుమలు, బాపమరుదులు మరియు యితరమైన నా కుటుంబము వారందరూ ధనప్రాణములను గూడ లెక్కచేయక యుద్ధము చేయుటకై యిచ్చట సిద్ధముగా వున్నారు.

**35. ఏతాన్న హంతుమిచ్ఛామి ఘ్నుతో ఒపి మధుసూదన,
అపి త్రైలోకరాజ్యస్య హేతోః కి ను మహీకృతే.**

అనగా - ఓ మధుసూదన! వారందరూ నాటై దండెత్తివచ్చి నస్సు జాధించినా సరేగాని నేను మాత్రము ముల్లోకముల రాజ్యమును పొందుటకైనను నా బంధువులైన వీరినందరిని చంపజాలను. అలాంటప్పుడు ఒక చిన్నిరాజ్యము కొఱకు నేను వారందరినీ ఎలా చంపగలను?

**36. నిహత్య ధార్తరాప్రోఫ్స్ : కా ప్రీతిః స్వాజ్జనార్దన,
పాప మేవాశ్రమేదస్మాస్త్రే తానాతతాయినః.**

అనగా - ఓ జనార్దన ! ఈ ధృతరాప్రుని పుత్రులనందరిని చంపినందువలన నాకు (మాకు) కలుగు సంతోషముండును ? పైగా ఈ అల్లరిమూకలను చంపినందువలన మనకు పాపము సంభవించునేగాని కలుగు పుణ్యమేమున్నది ?

**37. తస్మాన్నార్థ వయం హస్తం ధార్తరాప్రోఫ్స్ బాంధవాన్,
స్వజనం హి కథం హత్య సుఖినః స్వామ మాధవ.**

అనగా - అందువలన ఓ మాధవా ! నాకు బంధువులు మరియు స్వగోత్తీకులైన ధృతరాప్తి సంతానమును వధించుట న్యాయముకాదు. ఏలయిన ? మన బంధువులను వధించి మనమెట్లు సుఖపడగలము ?

**38. యద్యప్యేతే న పశ్యంతి లోభోపహత చేతసః,
కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహే చ పాతకమ్.**

అనగా - లోభం కారజముగా మతిభ్రష్టులైయున్న యా కౌరవులు కులక్షయము వలన కలుగబోవు దోషమును మరియు మిత్రులైన వారితో వైరభావము కలిగియున్నందువలన కలుగు పాపమును తెలియజాలకున్నారు.

**39. కథం న జ్ఞేయమస్యాభిః పాపాదస్మాన్నివర్తితుమ్,
కులక్షయకృతం దోషం ప్రపత్యధ్ిర్జనార్దన.**

అనగా - అలా అయినప్పటికీ ఓ జనార్దనా ! కులక్షయము వలన కలుగు దోషమును చక్కగా ఎత్తింగియున్న మనము యిటువంటి పాపమునుండి తప్పకొనుటకు కావలసిన మార్గమును ఎందుకు వెదకరాదు ?

**40. కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్మః సనాతనః,
ధర్మే నష్టే కులం కృత్పుమధర్మే ఒభిభవత్యత.**

అనగా - అందరికి తెలిసిన విషయమేమనగా - కులం నశించితే సనాతనమైన అనగా అనాదిగా ఆచరణయందున్న కొలధర్మం నశిస్తుంది. ఆ విధంగా ధర్మం నశిస్తే కులమంతా పాపభూయిష్టం అయిపోతుంది.

శ్రీ మధుగవధీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

41. అధర్మాభిభవాత్పూష్ట ప్రదుష్యంతి కులప్రీయః, స్నేమ దుష్టాను వార్షీయ జాయతే వర్ష సంకరః.

అనగా - ఓ కృష్ణ ! ఈ విధంగా పాపం ప్రబలినట్లయితే ఆ కులమునకు సంబంధించిన ప్రీలందరు దూషితలైపోతారు. ఆ విధంగా కులస్నీలందరూ దూషితలైన ఎడల ఆ కులమునకు వర్షసాంకర్యము ఏర్పడును.

42. సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్య చ, పతంతి పితరో హ్యాషాం లుప్తపిండోదక క్రియః.

అనగా - ఆ వర్షసంకర్త్వము ఆ కులం చెడినవాళ్యాను మొత్తం కులాన్ని గూడ నరకానికి తీసుకోని వెళ్యానికి కారణం అవుతుంది. అట్లేలయన ? వాళ్య పితుదేవతలు పిండ, క్రియ జలక్రియ లేకుండా పోయినందున తమ తమ స్తానముల నుండి భ్రష్టత్వాన్ని పొందుదురు.

43. దోషైరేత్తేః కులఘ్నానాం వర్షసంకరకార్కైః, ఉత్సూద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః.

అనగా - ఈ విధంగా వర్ష సంకరత్వాన్ని కలిగించే వై దోషముల వలన ఆ కులమూతుకుల కారణంగా సనాతన కులధర్మము మరియు జాతిధర్మము రెండూ నశిస్తాయి.

44. ఉత్సూకులధర్మణాం మనప్యాణాం జనార్థన, నరకే నియతం వాసో భవతీత్యను శుశ్రూమ.

అనగా - ఓ జనార్థనా ! ఎవరి కులధర్మములు నశించునో ఆ మానవులందరికి తప్పక నరకవాసము కలుగును. అలా అని నేను ఇంతకు పూర్వమే వినియున్నాను.

45. అహో బత మహత్వం కర్పుం వ్యవసితా వయం, యద్రాజ్యసుభలోభేన హన్సం స్వజన ముద్యతాః.

అనగా - అయ్యా ! మనము చాలా గొప్ప పాపకార్యము చేయ నిశ్చయించుకాసి యున్నాము. ఇది ఎంతటి దుఃఖకార్యము ? రాజ్యసుభలోలురమై మనయొక్క కుటుంబాన్ని నశింపజేయుటకు వుద్యుక్తులమై యున్నాము.

46. యది మా మప్రతీకార మస్త్రం, శస్త్రపాణయః, ధార్త రాష్ట్ర రణే హన్స్య స్తన్మే క్షేమతరం భవేత్.

అనగా - ఒక వేళ శస్త్రప్రములు లేక యుద్ధ విముఖుడైయున్న నన్ను అన్ని విధములైన శస్త్రప్రములతో కూడియున్న ఆ ధృతరాష్ట్రాని పుత్రులు రణభాషియందు చంపివైచిననూ అది నాకు అన్నివిధముల శుభకరమే యగును.

అప్పుడు దృతరాప్రక్రియలో సంజయుడు యిలా అన్నాడు -

47. ఏవ ముక్కొర్కెనః సంభే రథోపథ ఉపావిశత్తీ,
వి సృజ్య సశరం చాపం శోక సంవిగ్నమానసః.

అనగా - ఆ రణభూమియందు పై విధముగా చెప్పిన అర్బునుడు బాణములతో
కూడియున్న విల్లును క్రిందవడమైచి శోకముతో మరియు వ్యక్తులతతో నిండిన చిత్తము కలవాడై
తన రథమునందే కూలబడిపోయినాడు.

కృష్ణార్బున సంవాదరూపమైన అర్బున విషాదయోగము విషాదము = అనగా దుఃఖము
అను ప్రథమ అధ్యాయము సమాప్తము

తీతీతీ వేదవ్యాస విరచిత తీమధ్యగపటీత యందలి
అర్బున విషాద యోగమను మొదటి అధ్యాయమునకు తీతీతీ శంకరాచార్య
విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.

అనువాదకులు - తీ సదానంద భారతి

ప్రథమవార్షము.

రిండ్రవ్ అధ్యాయము

సంజయుడు ఇలా చెప్పినాడు -

- 2.1. తం తథా కృపయావిష్ట మత్సుపూర్వా కులేక్షణమ్,
విషీదంత మిదం వాక్యమువాచ మధుసూదనః.

అనగా - ఈ విధంగా నీటితోనూ, భయంతోనూ కూడియున్న కన్నలు గలిగి
శోకభావమునందు మునిగియున్న అర్పనుని చూచి భగవంతుడైన మధుసూదనుడు యిలా
అన్నాడు.

- 2.2. కుతస్తా కశ్యలమిదం విషమే సముపస్థితమ్,
అనార్యజాష్ట మస్వద్య మక్షిర్తికర మర్పున.

అనగా - ఓ అర్పునా ! శ్రేష్ఠులైన పురుషులు కోరనటువంటిది, స్వద్యమును పొందుటకు
పనికిరానిది మరియు అవకీర్తిని కలిగించునటువంటి అనర్థరాయకమైన యా విషాదము
(మోహము) యా యుద్ధక్షేత్రమునందునీకు ఎట్లు కలిగినది ?

- 2.3. కైబ్యం మా స్నే గమః పార్థ సైతత్త్వయ్యపపద్యతే,
క్షుద్రం హృదయదౌర్యల్యం తృక్తోత్తీష్ట పరంతప.

అనగా - ఓ పార్థ ! నీవు పిరికిపాడవు కాబోకు. పిరికితనము గౌరవప్రదమైనది
కాదు. ఓ శత్రువులను వీడించు అర్పునా ! క్షుద్రమైన ఈ హృదయ దుర్ఘాలత్వమును వీడి
యుద్ధమునకు సన్నద్ధుడవు కమ్ము.

అప్పుడు అర్పునుడు యిలా అన్నాడు -

- 2.4. కథం భీష్మ మహాం సంఖ్యే ద్రోణం చ మధుసూదన,
ఇషుభిః ప్రతి యోత్స్వమి పూజార్థ వరిసూదన.

అనగా ఓ మధుసూదన ! యుద్ధ క్షేత్రమునందు నా పితామహులైన భీష్ములవారితోనూ,
గురుదేవులైన ద్రోణాచార్యులవారితోను నేను బాణములతో ఏ విధముగా యుద్ధము చేయగలను ?
ఏలయన ? ఓ అరిసూదనా ! వారిరువురూ గూడ నాకు పూజార్థులు గడా !

శ్రీ మధుగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

2.5. గురూ నచ్చత్తూ పొ మహానుభాద్ర శ్రీయో భోక్తుం బైక్కు మవీపులోకే, హత్తార్థకామాంస్తు గురూ నిప్పెవ భంటీయ భోగాన్నసిర ప్రదిగ్భాన్.

అనగా - ఒక్కొ మహానీయులు మరియు భూజ్యులు అయినపారిని చండ్లటకంబె యా లోకమయ్యే భీక్కాబునము చేసుకొని జీవించుట మంచిషని. ఏలయన ? ఈ గురుజనులను చంచించి ఈ ప్రమంచమునందు నేనే రక్తముతో పూడిన సంపచ్చు కోలికలతో కూడిన భోగములను ఎట్టు ఆసుభోంచగలను? పారిని వధించినంచుచెలన నాకు ఉధించునపి ఇమోక భోగములే గ్రహా?

2.6. న కైతప్పిద్ధుః కతరన్నో గరీయో యద్వా జయేష యది వా నో జయేయుః, యనేవ హత్త్వ న జిజీవిషామస్తే ఉవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాప్ర్మః.

అనగా - మనం ఏమి తెయ్యాలో, ఏమి తెయ్యాకూడో నాకు బొత్తుగా తెలియకున్నది. ఈ జరుగబోవు యుద్ధమునందు మనం విజయమును పొందుమో లేక అపజయమునే పొందవలసి యుండునో తెలియక యున్నది. ఎవరిని వధించి మనం బ్రతికి వుండడం కూడ కోరుకోవడం లేదో అటువంటి ధైతరాప్ర్మని పుత్రులు పనతో యుద్ధం చేయడానికి మనకు ఎదురుగా నిలబడి యున్నారు.

2.7. కార్యాఖ్యాంశోపవత స్వాఖావః పూచ్ఛామి త్వాం ధర్మస్వమ్యాధచేతాః, యత్ప్రేయః స్నాన్మిత్తం బ్రూహీ తస్మే లిప్పస్తే ఉహం శాధి మాం త్వాం ప్రపస్తమ్.

అనగా - పీరికితన రూపటైన దోషమువలన నశించిన స్వాఖావుడను మరియు కర్తవ్య నిర్ణయము చేయుటయందు విఫలుడనైన నాకు ఈభములను కలుగజేయునటువంటి నిర్ముప్పటిన మంచిమాట ఒక్కటినా చెప్పమని మిమ్ములను వేడుకొనుచున్నాను. నేచు ప్రస్తుతము మి రిమ్ముడను. మిమ్ము శరణుచ్చియున్న యా దాసునక సదుహించము చేయమని ప్రార్థించుచున్నాను.

2.8. న పొ ప్రపక్షామి మమాపనుద్యాద్య చోకముచోషణ మిందియాణామ్, అవాప్య భూమాపనపత్మమ్మాద్ధం రాజ్యం సురాణామపి చాధిపత్యమ్.

అనగా - ఏలయన ? ఈ భూమిమీద నిష్పంతకమై ధనధాన్యాదులతో నిందియున్న రాజ్యమునుగాని, లేక దేవతల స్నాధినమునందున్న స్వర్ధాధిపత్యమును గాని పొందినష్టలీకి యిప్పాడు నా యిందియములను తపింపజేయుచున్న దుఃఖమును తొలగించు ఉపాయము నాకు తోచుటలేదు.

ఇంతలో ధైతరాప్ర్మనితో సంబయుడు యిలా అన్నాడు -

2.9. ఏవముక్కు హృషీకేశం గుదాకేశః పరంతప, న యో త్వ ఇతి గోవిందముక్కు తూష్ణీం బభూవ హ.

అనగా - శత్రువులను తపింపజేయు ఓ ధృతరాష్ట మహారాజా ! నిద్రను జయించినటువంటి అర్జునుడు సర్వాంతర్యామిమైన శ్రీకృష్ణునితో యిలా అనగా పై విధముగా చెప్పిన తరువాత “నేను యుద్ధము చేయను” అని కూర్చున్నాడు.

2.10. తమువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత, సేనయోరుభయోర్వ్యే విషీదంతమిదం వచః.

అనగా - ఓ మహారాజా ! ఆ విధముగా యిరుసైన్యముల మధ్య శోకించుచూ కూర్చొనియున్న అర్జునుని జాచి నవ్యచూ భగవత్పూర్వాపుడైన శ్రీకృష్ణుడు యిలా అన్నాడు.

వ్యాఖ్య - ఇచ్చట “ర్వాష్ట్వాతు పాండవానీకం” గీత 1-2 అను శ్లోకము మొదలు “న యోత్స్య ఇతిగోవిందముక్త్వ తూష్ణీంబభూవ హ” గీత 2-9 అను శ్లోకము వరకు చెప్పబడిన గ్రంథమునకు అర్థము యిం క్రింది విధముగా గ్రహించవలయును -

ఈ ప్రకరణము సర్వప్రాణిలయొక్క శోకము, మోహము, మొదలగు ప్రాపంచిక కారణ స్వరూపములైన ఏ దోషములు కలవో వాటి యొక్క ఉత్సత్త్వికి కారణము చెప్పటికొఱకే చెప్పబడినదని గ్రహించవలయును.

అట్లేలయని అన్వయో - “కథం భీష్మమహం సంఖ్యే” గీ. 2-4 మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా అర్జునుడు అడే విధముగా రాజ్యము, గురువు, గురుపుత్రుడు, మిత్రులు, సహ్యదయులు, స్వజనులు అనగా బంధువులు మరియు తాతులు, తంద్రుల విషయమున గూడ “వీరంతా నావారు” నేను వాళ్ళవాడను” అని ఈ విధముగా అజ్ఞాన జనితమైన ప్రేమ విచ్ఛేదము మొదలగు కారణములవలన జరుగబోవు శోక మోహములను తెలిపియున్నాడు.

ఆ యర్జునుడు మొదట తనంతతాసుగానే అనగా యితరులెవ్వరి ప్రేరణ లేకుండగనే జ్ఞాత ధర్మమైన యుద్ధకార్యమునందు పాల్గొనుటకు వచ్చియే యున్నాడు. అయినప్పటికి శోకమోహదుల కారణముగ వివేకజన్య జ్ఞానము మరుగుపడగా అతడు యుద్ధ విముఖుడు అయినాడు. అంతేగాక పరధర్మమైన అనగా బ్రాహ్మణ ధర్మమైన భీక్షాటనము ద్వారా జీవితమును గడపతలంచినాడు. ఈ విధముగా ఏ మానషుని చిత్రము శోకమోహదులతో ఆవరించబడునో ఆతడు స్వధర్మాన్ని వదిలి నిషిద్ధమైన పరధర్మాన్ని గ్రహించుటకు ప్రత్యుత్సుస్తాడు. ఇటువంటివారు ఒకవేళ స్వధర్మపాలనకు కట్టబడియున్నప్పటికి మనసా, వాచా మరియు శారీరక ప్రవృత్తి కారణముగ ఫలాకాంక్ష కలిగినవారై అహంకార భావము కలిగియే యుందురు.

అలా వున్నందువలన పుణ్యపాపములు రెండూ పెరుగుచూ వుంటూ వున్నందువలన మంచి చెడ్డ జన్మలు, సుఖరుఖములకు ప్రతిరూపమైన సంసార నిష్టతీ జరుగదు. ఆ కారణముగ శోకమోహములు రెండూ గూడ సంసారమునకు బీజములవంటివి. అనగా తిరిగి జన్మ-మరణములు కలిగించునవే.

ఈ రెండూ అనగా శోకమోహములు సర్వకర్మ సంన్యాస పూర్వకమైన ఆత్మజ్ఞానము లేకుండా యితర ఉపాయముల ద్వారా నశించనేరవు. అందువలన శోకులందరికి ఆత్మజ్ఞానమును కలిగించకోరుచున్న భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్బునుని నిమిత్తముగా జేసుకొని “అసోచ్చన్” గిత 2-11 మొదలగు వాక్యములను వుపడేశించుచున్నాడు.

ఈ విషయమై చాలామంది టీకాకారులు కేవలము సర్వకర్మ సంన్యాస పూర్వకమైన ఆత్మజ్ఞానము ద్వారా శోకమోహములు నివర్తించవనియు, మోక్షము కలుగుదనియు చెప్పాచున్నారు. కాని అగ్నిహంత్రోత్మాది ద్రౌత-స్వార్త కర్మస్వేతుకమైన జ్ఞానము ద్వారా మోక్షము కలుగునని యిదియే గీతయొక్క నిశ్చితమైన అభిప్రాయమని చెప్పాచున్నారు.

ఈ భావమును బలపరుచుటకై వారు కొన్ని ప్రమాణములను గూడ చెప్పాచున్నారు. అవి ఏవన ? -

“అథ చేత్పమిమం ధర్మం సంగ్రామం న కరిష్యసి గీ. 2-33

కర్మస్వేతాధికారస్తే, కురుకర్మ తస్మాత్ప్రమ్ గీ. 2-47 మొదలగు ప్రమాణ వాక్యములు చూపుచున్నారు. వారు యింకా ఏమంటున్నారంటే - హింసాభావముతో కూడియున్నంత మాత్రమున వైరికి కర్మలు అధర్మముతో కూడినవని చెప్పురాదు. ఏలయన ? గురువులు, సోదరులు, పుత్రులు మొదలగుపారిని వధించుటయే స్వరూపముగా కలిగియున్న ఆత్మంత క్రూరమైన యుద్ధమే స్వధర్మముగా కలిగియున్న క్షాత్రధర్మము వేదాది శాస్త్రముల యందు క్షత్రియ వర్ధముపారికి స్వధర్మముగా చెప్పబడియున్నందున ఆ హింస, ఆ మారణకాండ అధర్మమని - పాపహేతువని చెప్పురాదని కొందరి భాష్యకారుల వాదము. అంతేకాకుండా అటువంటి స్వధర్మమైన యుద్ధము చేయకుండినచో “తతః స్వధర్మం కీర్తించ హిత్యా పాపమవాప్యసి” గీ. 2-33 అనగా స్వధర్మమును ఆచరించనిపారికి పాపము సంభవించును. ఈ విధమగు దోషమును చూపించపారికి భగవానుడైన శ్రీకృష్ణులవారు చెప్పిన “జీవన పర్యంతము కర్మలు చేయుచుండుము” అను వాక్యము శ్రుతిసనుసరించి జంతువధ మొదలగునవి అధర్మ కర్మలు కానేరవు.

కాని వారు అలా చెప్పునది సరికాదు. ఏలయన ? వేఱువేఱుగా రెండు విధములైన బుద్ధులను ఆశ్చయించియున్న జ్ఞానిష్ట మరియు కర్మిష్ట వేఱువేఱుగా చెప్పబడియున్నది.

“అశోచ్చన్” గీ. 2-11 అను శ్లోకము మొదలు “స్వధర్మపి చావేక్ష్య” గీ. 2-31 అను శ్లోకము యొక్క మొదటి ప్రకరణము నుండి భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు ఏ పరమార్థమైన ఆత్మ తత్త్వమును నిరూపించియున్నాడో అది అంతయు సాంఖ్యమతమునకు చెందినదై యున్నది. ఆ సాంఖ్యమతము ననుసరించి విచారించి చూచిన యొదల ఆత్మయందు జన్మ-మరణాది ఆరు విధములైన వికారములు లేనందున ఆత్మకు కర్తృత్వము కుదరదు - లేదు. ఈ ప్రకారమైన నిర్ణయము ఆ ప్రకరణము యొక్క ఆర్థమును విచారణ చేసినందున కలుగుచున్నది. అటువంటి విచారణ చేయు బుద్ధిని సాంఖ్యబుద్ధి లేక సాంఖ్యుల మతము ననుసరించి విచారించినందువలన

శ్రీ మద్భగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

కలిగిన నిశ్చయము. ఈ నిశ్చయము ఏ జ్ఞానులకు వివేకముతో కూడిన నిశ్చయముగా తోచుచున్నదో వారలు సాంబ్యయోగులు.

అట్లగాక అనగా పైన చెప్పబడినటువంటి సాంబ్యబ్ది ఏర్పడక పూర్వము ఆత్మదేహదులకంటే వేఱుగా వున్నదని, దానికి కర్మత్వము, భోక్కుత్వము కలదని తలంచవారు; అనగా ధర్మధర్మములతో కూడియన్న మార్గమున మోక్షమును పొందుటకు అవసరమైన అనుష్ఠానమును చేయటకు ప్రయత్నించుటయే స్వరూపముగా కలిగియున్న బుద్ధి యోగబ్ది. అలాంటి యోగబ్ది కలిగియుండుట ఎవరికి సమృతమో వారు యోగులు.

ఈ విధంగా భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు “ఏపా తే २థిఫితా సాంబ్యే బుధి రోగే ఖ్యమాం శ్చా” గి. 2.39 అను శోకమునుండి పైన చెప్పబడిన రెండు విధములైన బుద్ధులను వేఱువేఱుగా చెప్పి వర్ణించియున్నారు.

ఆ రెండు బుద్ధులలో నుండి సాంబ్యబ్ది ననుసరించి యుండు సాంబ్యయోగుల యొక్క జ్ఞాననిష్ఠను “పురాప్రోక్తా మయానఘు” గి. 3.3 అను మొదలగు వాక్యముల ద్వారా వేరుగా చెప్పియున్నారు.

మరియు యోగబ్దిననుసరించి కర్మయోగముతో కూడిన నిశ్చను “కర్మయోగేన యోగినామ్” గి. 3.3 అను మొదలగు వాక్యముల ద్వారా వేఱుగా చెప్పియున్నారు.

కర్మత్వము, అకర్మత్వము మరియు ఏకత్వము - అనేకత్వము మొదలగు భిన్న భిన్నములైన బుద్ధులను ఆత్మయించుకొని యుండు ఏ జ్ఞానము మరియు కర్మలు వున్నవో ఆ రెంటేని అనగా ఆ జ్ఞాన-కర్మలను ఒకే పురుషుని యుండు కూడియుండుటను అసంభవమని తలంచ భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడే స్వయముగా పైన చెప్పబడినట్లుగా సాంబ్యబ్ది మరియు యోగబ్దిని ఆత్మయించుకొని యుండు రెండు వేఱు వేఱు నిష్పతలని చెప్పియున్నాడు.

ఏ విధముగా ఈ గేతాప్రమానందు పై రెండు నిష్పతలు అనగా సాంబ్యబ్ది మరియు యోగబ్ది-వేరువేరుగా వర్ణించబడియున్నవో ఆ విధముగానే “శతపథి బ్రాహ్మణమునందు” గూడ వేఱువేఱుగానే చూపించబడియున్నవి. ఆ “శతపథి బ్రాహ్మణా”మునందు ఈ ఆత్మలోకమును పొందగోరు వైరాగ్యశేలురైన బ్రాహ్మణులు సంన్యాసమును స్వీకరింతురు అని చెప్పబడియున్నది. ఈ విధముగా సర్వకర్మలను విసర్జించు అనగా సంన్యసించు పద్ధతిని అనుసరించి అదే వాక్యము చివర భాగమునందు “మీదైతే మాకు మాత్రమే సంబంధించియున్న ఆత్మయే లోకమో ఆ మేము సంతాసము ద్వారా మరి యింక దేనిని పొందుదుము ?” అని చెప్పబడియున్నది. చూ. కింప్రజయా కరిష్మామో యేషాం నో २యమాత్మాయం లోకః.భృ. 4.4.22

“ప్రాకృత ఆత్మ అనగా అజ్ఞాని యగు మానవుడు ధర్మజీజ్ఞాసానంతరము మరియు వివాహమునకు పూర్వము ముల్లోకములను పొందుటకు సౌధన రూపమైన పుత్రుని అనగా దైవము మరియు మానవుడు వంటి రెండు విధములైన సంపదను పొందవలయునని తలంచనారంభించేను. పీనిలో పితృలోకములను పొందుటకు సౌధన రూపమైన “కర్మ” మానవ

సంపత్తి మరియు దేవలోకమును పొందుటకు సాధనరూపమైనది. ‘విద్య’ అనగా దైవధనము అనగా జ్ఞానము అని కూడ అచ్చటనే చెప్పబడియున్నది.

ఈ విధముగా పైన చెప్పబడిన త్రుతివాక్యమునందు విద్యావిహీనుడై ప్రాపంచిక వస్తువుల యందు మనసు కలిగియున్న పురుషునికి శ్రౌతాది సమస్త కర్మలు చెప్పబడినాయి.

“ఆ విధమగు సమస్త కర్మలను త్యజించి విద్యావంతులైన బ్రాహ్మణులు సంన్యాసమును స్వీకరించుచురు” అను వాక్యమునుసరించి చూచిన కేవలము బ్రాహ్మణోకమును పొందగోరు నిప్పాయి అనగా ఎటువంటి కోరికలు లేనటువంటి పురుషునికి కుదురునని చెప్పబడినది.

ఒకవేళ భగవంతుడైన శ్రీకప్పునికి శ్రౌతకర్మలు మరియు జ్ఞానముయొక్క సమచ్ఛయము అనగా రెండు విధములగు పద్ధతులు ఒకే పురుషునికి తగునను భావము యిష్టమని ఒప్పు కొన్నచో లేక చెప్పినచో ఆయన సవిరముగా పైన ఆ రెంటిని విడిసి చెప్పినదంతయు వ్యర్థమైనదిగా బుఱావగును. అంతేగాకుండా అట్టి సమచ్ఛయమును ఒప్పుకొన్నచో “జ్ఞాయీ చేత్తర్వృణస్తే” గీ. 3.1 మొదలగు అర్ఘునుడు వేసిన ప్రశ్న గూడ నిరర్థకమే యగును.

ఒకవేళ జ్ఞానము మరియు కర్మలు రెండూ ఒకే పురుషునియందు ఒకే కాలములో కలిగియుండుట సంభవమేని మరియు కర్మకంటే జ్ఞానమే గొప్పదని భగవంతుడు యింతకు ఫూర్మే చెప్పియండక పోయినట్లయితే అర్ఘునుడు భగవంతుడు చెప్పిన మాటను సరిగ్గా విన కుండానే లేక విన్నా సరిగ్గా అర్థము చేసుకోకుండానే “జ్ఞాయీ చేత్తర్వృ ణస్తే మతాబుద్ధి” గీ. 3.1, అను వాక్యము ద్వారా భగవంతుని యందు అబద్ధపు ఆరోపణ చేసినవాడగును.

నిజముగా మానవమాత్రులందరికి జ్ఞానము మరియు కర్మ సమచ్ఛయము అనగా రెండూ ఒకే పురుషుడు ఒకే కాలమునందు చేయగలుగుట సంభవమేనని భగవంతుడు చెప్పియున్నట్లయితే అదే మాట అర్ఘునునకు గూడ చెప్పియండవలసినది గదా ! మరి అలా చెప్పియండలేదు గదా ? “యచ్ఛేయఏతయోరేకం తన్నే బ్రాహ్మి సునిశ్చితం” అనగా పై రెంటిలో నీకు ఏది త్రేయస్తరమో దానినే చేయము. అని చెప్పియుండడు గదా ?

అట్టీల్యాయస్తుచో - పైత్యము నుండి ముక్తిని పొందగోరు రోగికి పైద్యుడు మధురము మరియు శీతలమైన వదార్థములను సేవించమని చెప్పినప్పుడు రోగి ఆ రెంటిలో ఒకదానినే ముందుగా చెప్పమని కోరలేదు గదా ?

ఒకవేళ అర్ఘునుడు భగవంతుడు చెప్పిన విషయమును సక్రమంగా అర్థం చేసుకోనందున అలాంటి ప్రశ్న వేశాడనుకొంటే అప్పుడు భగవంతుడు అర్ఘునుని ప్రశ్నకు అనుకూలంగానే “నేను జ్ఞానము, కర్మలు రెండూ కలిసి వున్నప్పుడే మోక్షము సిద్ధించునని చెప్పియున్నాను గదా? ఇప్పుడు నీకు ఈ సందేహము బ్రాంతి - ఎట్లు కలిగినది ?” అని చెప్పి వుండేవాడు గదా !

అందుచేత అర్ఘునుని ప్రశ్నకు విపరీతముగా నేను ముందే చెప్పియున్నాను గదా ? అని చెప్పటి కుదరదు.

ఇదే గాకుండా కెపలము స్వార్థకర్మలతో పాటు జ్ఞానము కలిసియే యుండును అని చెప్పియుండినచో ఆ రెంటిని పై విధముగా విడదీయుట కుదరదు.

ఆలా కాకుండా “యుద్ధం చేయుట” అను స్వార్థకర్మ క్షత్రియ వర్షమువారికి స్వధర్మమే” అని అందామంటి “తత్క కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి” గి. 3.1 అనగా యుద్ధమువంటి ఘోరపాప రూపమైన కర్మలు చేయుటకు నన్ను ఎందులకు పురికొల్పుచున్నావు” అని అర్బునుడు కృష్ణుని ఎత్తిపొడుపుగా అడుగుట కుదరదు గదా ?

అందుపలన యిచ్చట తేలిన సారాంశమేమన - ఈ గీతాశాస్త్రమునందు శ్రౌత లేక స్వార్థ సిధ్యాంతములకు సంబంధించిన ఎటువంటి కర్మతోనూ ఆత్మజ్ఞానమునకు సంబంధము కలదని ఏ పండితుడు గూడ బుజువు చేయజాలదు.

అజ్ఞానము వలనగాని లేక ఆసక్తి మొదలగు దోషముల వలన గాని కర్మల యందు చిక్కుకొన్న మానవుడు ఎప్పుడైతే యిజ్ఞములు, దానములు, లేక తపము మొదలగు కర్మలు చేసి తన అంతఃకరణమును మాలిన్య రహితముగా శుభ్రపరచుకొనునో అప్పుడు అతనికి పరమార్థ తత్త్వ విషయకమైన జ్ఞానము కలుగును. ఆ జ్ఞానబలముతో ఈ ప్రపంచమంతయు ఆ పరబ్రహ్మ తత్త్వముకంటే వేఱుగా లేదని తెలిసినవాడై కర్మత్వ భావమును త్యజించును.

ఆ విధముగా కర్మలు మరియు కర్మఫలము నుండి నివృత్తి పొందియున్నానూ సంపూర్ణము, సర్వాంగపూర్ణము అయిన జ్ఞానమును పొందిన మానవుడు ఫలప్రాప్తి భావముతోగాక కేవలము లోకసంగ్రహర్థము జ్ఞానమును పొండక పూర్వము వలెనే నిరాసక్తతో కర్మలు చేయుచుండును. అటువంటి జ్ఞానికి కర్మఫలము అంటదు. అందుచే అతనికి కర్మత్వ భావము వుండదు.

భగవత్పూర్వాపుడైన వాసుదేవుడు అనగా కృష్ణుడు తనలోక ధర్మము ననుసరించి కర్మలు చేయుచున్నాను అయిన సర్వాంగ పూర్ణమైన జ్ఞాని అయినందువలన అయినకు కర్మత్వ భావము వుండదు. ఆయనకువలనే కర్మత్వ భావమును త్యజించి కేవలము లోకసంగ్రహర్థము కర్మలు చేయు మానవునికి గూడ కర్మఫలము అంటదు.

జంతేగాకుండా కర్మను సాధనముగా జేసుకోని అగ్నిపోత్రాది కర్మలను అనుష్టించు స్వగ్రాదులనుకోరు సాధకుడు కూడ మధ్యలో జ్ఞానము కలిగినందువలన ఆ యా కర్మానుప్పైనమును త్యజించెనేని అనగా ఘలాసక్తిని వదలి నిరాసక్త భావముతో ఆ యా కర్మలు చేయుచుండినను ఆ కర్మలు కామ్యకర్మలు కానందున కర్మఫలము జ్ఞానికి వలె ఆతనికి గూడ అంటదు.

“కర్మన్నపి నలిష్టతే” గి. 5.7 “నకరోతినలిష్టతే” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా భగవత్పూర్వాపుడైన తీక్ష్ణమైన అచ్ఛటచ్ఛట యిటువంటి మాటలే చెప్పియున్నాడు. అంతేగాకుండా “పూర్వై” పూర్వతరం కృతమ్” గి. 4.15 “కర్మషైవ హి సంస్థిమాస్థితాం జనకాదయః” మొదలగు వాక్యములను గూడ చక్కగా విశదముగా చూచిన ఎడల పై భావమే స్థిరపడును.

అయితే “ఆ వాక్యములను ఏ విధముగా తెలియవలయును ?” అని సామాన్యములు అడుగుచుందురు. అందులకు సమాధానమేమనగా -

ఇంతకు పూర్వము జనక మహారాజులాంటి కర్కులు చేయువారు గూడ జ్ఞానులై యండియు లోకసంగ్రహశ్రం మాత్రమే కర్కులు చేయుచుండివారు.

ఆ విధముగా కర్కులు చేయుచుండియు “గుణములే గుణములయందు వ్యవహారించు చున్నచీ” అనగా తమ దేహాదులు మాత్రమే కర్కులయందు నిమగ్నమై యున్నవిగాని తాము మాత్రము ఎటువంటి కర్కులు చేయుటలేదు అని తలంచుండివారు. అందువలననే జనకాదులు సిద్ధిని పొందగలిగిరి.

ఇట్లు విచారించగా తెలియున దేమనగా - జనకాదులు కర్కు సంస్యాస భావము శ్శిరముగా కలిగియుండియు ఫలభావమును, కర్కుత్వ భావమును వదలి కర్కులు మాత్రము చేయుచునే యుండిరి. ఆ విధముగా కర్కులు చేస్తూ పుండి కూడ పరమస్త్రితిని అనగా మౌక్కభావమును పొందగలిగిరి.

ఒకవేళ “జనకాదులకు తత్క్షణానము కలిగియుండలేదు” అను అర్థమును గ్రహించిననూ కర్కుఫలమును తాము స్వీకరించక ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో కర్కులు చేయుచుండిరను భావమును గ్రహించిననూ అట్టి కర్కులద్వారా చిత్తశుద్ధి రూపమైన సిద్ధి లేక జ్ఞానోదయమునకు సాధన రూపమైన అంతఃకరణ శుద్ధిరూపమైన సిద్ధి కలిగినదని తెలియనగును. అందుకే భగవత్పురూపుడైన శ్రీకృష్ణుడు “యోగులు అంతఃకరణ శుద్ధికొఱకు కర్కులు చేయు చుందురు” అని చెప్పియున్నాడు.

అంతేగాకుండా “సర్వకర్కుణా తమభూర్భూ సిద్ధించిందతి మానవః” గీ. 18.46 అనగా తనకు విధించబడిన కర్కులను ఫలాపేక్ష రక్షితముగా ఆచరించిన మానవునికి సిద్ధి కలుగును. అలా చెప్పిన తరువాత మరల “అటువంటి సిద్ధిని పొందిన పురుషునకు “సిద్ధిం ప్రాపోయిథా బ్రహ్మ” గీ. 18.50 అనగా అలా చిత్తశుద్ధి కలిగిన పురుషునకు జ్ఞానోత్పత్తి ద్వారా బ్రహ్మత్వము సిద్ధించును” అని జ్ఞాననిస్పత కలుగు మార్గమును గురించి భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు.

అందుచేత గీతాశాస్త్రము నిర్మయించి చెప్పు సందేశమేమనగా -

“కేవలము తత్క్షణానము ద్వారా మాత్రమే ముక్తి లభించును.

కర్కులతో కూడియున్న జ్ఞానముద్వారా మాత్రము లభించదు.

ఈ భావము అనగా భగవత్పురూపుడైన శ్రీకృష్ణులవారు చెప్పిన యి సందేశము ముందు ముందు యి గ్రంథమునందు అనేక సందర్భములందు మనకు స్ఫుర్తముగా బోధపడును.

ఈ విధముగా ధర్మసంబంధమైన విషయమునందు ఏ మానవుని చిత్తము మోహమును జెందినందువలన అతడు శోకసాగరమనబడి మునకలు వేయుచుండునో అటువంటి అర్థమునకు అత్మజ్ఞానము కలుగకుండా శాశ్వతమైన చిత్త శాంతి కలుగదని నిర్మయించి అతనికి అత్మజ్ఞానము కలిగించి తద్వారా ఆతనిని ఉద్ధరించవలయును అని తలంచి వాసుదేవుడు యచ్చట అత్మజ్ఞానమును పొందు మార్గమును గురించి విశదముగా చెప్పుచున్నారు -

శ్రీ మధుగవర్ధీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

2.11. ‘అశోచ్యానవ్యశోచ ప్ర్యం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే । గతా సూపగతా సూంశ్చ నానుశోచన్తి పండితః ॥

అనగా - శోచించడానికి తగనివానిని ‘అశోచ్యుదు’ అని అంటారు. భీష్మదు, ద్రోణదు మొదలగువారు నద్వ వహిరము చేయువారు మరియు పరమార్థ ధృష్టితో నిత్యులై యున్నందున వారిని అశోచ్యులు అని చెప్పవచ్చును. ఏలయన ? వారు దేవిని గురించి చింతించరు. అటుపంటివారిని గురించి నీవు (అర్ధునుడు) చింతించుచున్నావు.” నాచేత చంపబడురు” అని నీవు చింతించుచున్నావు. ఇంకా ఆ పైన వారు లేకుండా నేను రాజ్యసుఖములను ఎట్లు అనుభవించగలనని నీవు చింతించుచున్నావు. పైగా నీవు సర్వమూ తెలిసినవానివలె మాట్లాడుచున్నావు. అనగా నీవు వున్నత్తుని (పిచ్చివాని) వలెను, మూర్ఖునివలెను మరియు బుద్ధిమంతునివలెను పరస్పర విరుద్ధమగు మాటలు మాట్లాడుచున్నావు.

ఆప్తజ్ఞానము కలిగియున్న పండితులు చచ్చినవారిని గురించి గాని, బ్రతికియున్న వారిని గురించి గాని, శోకమును పొందరు.

“పొందిత్యం నిర్మిష్య” బృ 3.5.1. అనగా ప్రత్యుషసారముగా ఆత్మ విషయక జ్ఞానమునే పొందిత్యమందరు. అట్టి ఆత్మ విషయక జ్ఞానము గలవారే పండితులు.

కాని నీవు మాత్రము నిత్యులు అనగా ఏ కాలమునందు మరణమును పొందనివారు అందుచేత చింతింపతగనివారు అయిన భీష్మద్రోణాదుల వంటి మహానీయులకొఱకు చింతించుచున్నావు. అందుచేత నీవు మాధుడవు అనగా సత్యమును ఎటుంగినివాడవు అని ఆభిప్రాయము. భీష్మ, ద్రోణాదులు అశోచ్యులు అనగా చింతింపతగనివారు ఎందుచేత ? అందుచేత వారు నిత్యులు. నిత్యులు ఎలా ? అంటే -

పైన అందరూ అను బహువచన ప్రయోగము దేహభేదము నసునరించి చెప్పబడినదే గాని ఆత్మదృష్టితో అనగా ఆత్మభేదమును దృష్టియందుంచుకొని చెప్పబడలేదు. ఏలయన ? ఆత్మ ఒక్కటే ఆత్మకు భేదము అనగా బహుళత్వము - అనేకత్వము లేదు. ఆత్మ దేనివలె నిత్యమై యున్నది ? అందుకు దృష్టాంతము -

2.12 న త్యేహాహం జాతు నాసం న త్వం నేమే జనాధిపాః, న చైవ న భవిష్యామః సర్వే వయమతఃః పరమ్.

అనగా - ఏ కాలమందును “నేనులేను” అని చెప్పరాదు. “నేను” అన్ని కాలముల యందును వుండును. అనగా ఆ “నేను” కు ఎన్ని దేహములు కలిగి నశించినను “నేను” ఈటువంటి నాశములేక యెల్లప్పుడూ వుండును.

అలాగే “నీవు కూడా ఒకప్పుడు లేవు” అనుమాట సత్యముకాదు. “నీవు” కూడ నేను వలెనే సర్వకాలములయందును తప్పక వున్నావు. ఆ రాజులు గూడ లేరనరాదు. వారు గూడ సర్వకాలములయందును వుండియున్నారు. అవశ్యము వుండియున్నారు.

ఈ దేహములు నశించిన తరువాత గూడ మనమందరము “పుండము” అనుమాట సత్యము కాదు. తప్పక వుంటాము. తాత్పర్యమేమనగా ఆత్మరూపముతో అందరూ గూడ భూతభవిష్యత్వరమాన మూడు కాలముల యందును నిత్యులై వుంటారు.

2.13. దేహినో ఒస్సిన్యధా దేహి కౌమారం యోవనం జరా, తధా దేహింతర ప్రాప్తిరీతిర స్తుతి నముహృతి.

అనగా - ఎవనికి దేహము కలదో ఆతడుదేహి అనగా దేహము కలవాడు అనబడును. ఆ దేహియొక్క అనగా శరీరమును ధరించియున్న ఆత్మయొక్క యిప్పుడు ఆ యాత్మను కలిగియున్న శరీరమునకు పరస్పర విరుద్ధములైన యి మూడు అవస్థలు కలుగుచుండును. ఈ అవస్థలుయందు మొదటిదైన బాల్యము నశించిప్పుడు ఆత్మనశింపదు. అట్లే బాల్యము నశించి యోవనావస్థ ఉధ్వించినప్పుడు క్రొత్త ఆత్మ ఉద్ఘాంచించుట లేదు. మరి అస్పుడు ఏమి జరుగుతుంది ? అంటే నిర్వికారమైన ఆత్మయందే అనగా ఆత్మకే రెండవ అనగా యోవనము మరియు మూడవదగు వృద్ధాప్యము కలిగినట్లుగా మనము చూచుచుందుము.

అలాగే నిర్వికారమైన ఆత్మ పదార్థమునకే దేహింతర ప్రాప్తి అనగా ఒక అవస్థ పోయి రెండవ అవస్థ ఎట్లు కలుగుచున్నదో అట్లే ఒక దేహము నశించి మరియొక దేహము కలుగుచున్నది.

అలా జరిగినందువలన ఆత్మయందు ఎటువంటి వికారము కలుగుట లేదు. దేహములే వికారమును, నాశమును పొందుచున్నవి. అందుచేత “అత్మ నిర్వికారమైనది” అని తెలుసుకొనినందువలన బుద్ధి అనగా నిజమైన తెలివిగలవానికి దేహాదులయందు ఎటువంటి మోహము కలుగదు” అనగా యి దేహమే నేను” అను భావము పుండరు.

అలా అయినప్పటికి అనగా ఆత్మ నిత్యమైనదే అయి పున్పుప్పటికి అలా ఆత్మ నిత్యమైనది మరియు నిర్వికారమైనది, అని తెలిసియున్న జ్ఞానులకు ఆత్మ నశించునను మోహము దానివలన కలుగు భయము లేనప్పటికి శీతోష్ణములు, సుఖదుఃఖములు, ప్రాప్య అప్రాప్యములు అందువలన కలుగు లౌకిక మోహము మరియు సుఖము లభించినందువలన మరియు దుఃఖము వలన కలుగు శోకము ఆ యాత్మకే కలుగుచున్నట్లుగా లోకుల అనగా అర్థముడు లాంటివాత్సు తలంచుండుట చూచి శ్రీకృష్ణుడు యిలా అన్నాడు -

2.14. మాత్రాస్పర్యాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణ సుఖదుఃఖదాః, ఆగమాపాయినో ఒనిత్యాస్తాం స్త్రితిక్షస్య భారత.

అనగా - మాత్రా అనగా శబ్దాది విషయములను ఏ సాధనముల ద్వారా తెలుసుకొనుట జరుగుచుండునో అటువంటి చెవ్వులు మొదలగు యింద్రియములు మరియు ఆ యింద్రియముల స్వర్ప అనగా శబ్దాది విషయములతో వాటి సంయోగము, యివన్నియు కలసి శీతోష్ణములు మరియు సుఖదుఃఖములను కలిగించుచుండును.

శీతము అనగా చల్లదనము ఒకప్పుడు సుఖమును కలిగించునదిగాను మరొకప్పుడు దుఃఖమును కలిగించునదిగాను వుండును. అట్లే ఉష్ణము అనగా వేడి కూడాను. ఈ విధముగా యీ శీతోష్ణములు అనిశ్చిత రూపములు కలిగియుండును. కానీ వాటివలన కలుగు సుఖ దుఃఖములు మాత్రము నిశ్చితరూపము కలిగియుండును. ఏలయన ? ఆ సుఖదుఃఖాదులయందు ఎటువంటి వికారము అనగా మార్పి వుండదు. అందువలన సుఖదుఃఖముల కంటే వేఱిగా శీతోష్ణములు గ్రహించబడుచున్నావి.

పై కారణముగా ఆ మాత్రా - స్పృశ్యాది అనగా యింద్రియములు మరియు వాటి విషయములు, వాటి సంయోగ వియోగములు ఉత్సత్తి వినాశములు కలవై యున్నావి. ఆ కారణముగ అవి అనిత్యములై యున్నావి. అందువలన ఆ శీతోష్ణాదులను మానవుడు సహించవలయను. అనగా వాటివలన సుఖదుఃఖములను పొందరాదు.

ప్రశ్న - అలా శీతోష్ణాదులను ఓర్చుకొనినందున కలుగు లాభమేమి ? అన్నచో -

**2.15. యం హి న వ్యథయన్మేతే పురుషం పురపర్షభ,
సమ దుఃఖం-సుఖం ధీరం సో ఇమృతత్వాయ కల్పతే.**

అనగా - ఏ పురుషుడు సుఖ-దుఃఖములు రెంటియందు హ్యా విపొదములు లేక నిర్వికారముగనే యుండునో అటువంటి ధీరుడు మరియు జ్ఞాని ఘైనవాడు పైన చెప్పిబడిన శీతోష్ణాదులను లెక్కచేయక అనగా వాటిచేత కలుగు సుఖదుఃఖములను లెక్కచేయక ఆత్మభావముతో నిర్వికారడి యుండును. ఆ విధముగా ఆత్మభావముతో వుండ దేహమునకు కలుగు శీతోష్ణ జనితమైన సుఖదుఃఖాదులను పొందక యుండునో అల్పి పురుషులు మృత్యువును కూడ పొందనివారై మోక్ష భావమును పొందుటకు సమర్థులగురురు.

అందుచేత అజ్ఞన జనితమైన శోకమోహాదులను త్యజించి శీతోష్ణములను గూడ సహించి నిర్వికారముగా వుండుట మంచిది. అందువలన.....

**2.16. నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః,
ఉథయోరపి దృష్టో ఇంత ప్రవసయోస్తత్వ దర్శిభిః.**

అనగా - నిజముగా విచారించి చూచిన యొదల అస్తిత్వమే లేనటువంటి శీతోష్ణాదులు మరియు వాటికి కారణమగు పదార్థములు లేనేవేను. ఏలయన ? ప్రమాణముల ద్వారా (ఒకబి ఔ.త్యక్త ప్రమాణము, రెండు అనుమాన ప్రమాణము, మూడు శాస్త్రప్రమాణము, నాల్గవది ఓ సుభవ ప్రమాణము) నిరూపించుటకు ప్రయత్నించినప్పుడు యీ శీతోష్ణాదులు మరియు వాటికి కారణమైన అగ్ని, జలము, వాయువు మొదలగునవి పదార్థములుగా నిరూపించబడుట లేదు.

విలయన ? యా శీతోష్ణదులు కేవలము వికారములు, యా వికార రూపములైన పదార్థములు ప్రతిక్షణము స్థిరముగా వుండక వికారమును పొందుచూ వుండును. అదెబ్బన ? కన్నుల ద్వారా వీటిని నిరూపించుకు ప్రయత్నించినప్పుడు ఘుటాదులు మట్టికంటే వేఱుగాలేవని బుజువగును. అందుచేత ఘుటము అనస్త్వధార్థము అనగా లేనిది అగుచున్నది. అందుకే ఒక తత్వవేత్త యిలా పాపుకొన్నాడు -

“ఘుటము ఘుటముని పలుకుచుందురు ఘుటము యన్నది లేనేలేదు.

మట్టికంటే వేఱుగా మరి ఘుటము యన్నది కానరాదు

ఓ పరమగురుడా ! భ్రాంతి తత్వము తెలుపరావయ్యా !

ఓ పరమగురుడా ! భ్రాంతి తత్వము తెలుపరావయ్యా !

చూ. అమృతబిందువులు స.భా.

ఆ విధముగా వికారములన్నియు కారణముకంటే వేఱుగా లేవని బుజువగుచున్నది.

అట్టీలయన ? ఘుటాది దృశ్యములగు వస్తువులన్నియుంగా వాటి ఉత్పత్తికి పూర్వము, నాశమునకు తరువాత దృశ్యములు కాకుండా పోవుచున్నవి. ఇందులకు పూర్వపక్షము -

ఘుటమునకు మట్టి కారణము, మరి మట్టికి మరొకటి కారణము. ఆ మరొకదానికి మరొకటి కారణము. ఈ విధంగా చూస్తూ పోతే చివరకు అభావము అనగా ఏమీలేదు అని బుజువగును.

సమాధానము - అలా అనడం సరికాదు. విలయన ? సర్వుత అనగా సర్వపొఱుల యందు సత్తేబుద్ధి మరియు అసత్తేబుద్ధి అని రెండు బుద్ధులు వుంటాయి.

ఏ పదార్థమును విషయముగా చేసుకొని బుద్ధి ఎటువంటి వికారమును పొందకయిందునో ఆ పదార్థము సత్త అనగా సత్త పదార్థము. మరియు పదార్థమును విషయముగా చేసుకొను ఏ బుద్ధి మారుతూ వుంటుందో అనగా వికారమును పొందుతూ వుంటుందో ఆ బుద్ధి అసత్తేబుద్ధి. ఈ విధముగా సత్త మరియు అసత్తులను విభజించు శక్తి బుద్ధియొక్క ఆధీనమునందున్నది.

అన్నిచోట్ల సమాధికరణం అనగా ఒకే మూల పదార్థమునందు అందరి యందును ఈ రెండు విధములైన బుద్ధులు దాగివుంటాయి.

నీలకమలమునందు కమలత్యము, నీలత్యము అను రెండు బుద్ధులు వుంటాయి. అలాగాక ఘుటము వున్నది, వశమున్నది, ఏనుగు వున్నది అన్నట్లుగా అన్నిచోట్ల రెండు బుద్ధులు వుంటాయి.

ఆ రెండు బుద్ధులలో ఘుటాదులను విషయముగా తలంచు బుద్ధి నిత్యమూ అనగా ప్రతిక్షణము వికారమును పొందుతూ వుంటుంది. ఈ విషయం యింతకు పూర్వమే విశదముగా చెప్పబడినది. కాని సత్తేబుద్ధి మాత్రము ఎటువంటి వికారమును పొందదు.

అందుచేత ఘుటాదులను విషయముగా చేసుకొను బుద్ధి అసత్త బుద్ధి. విలయన ? దానియందు వ్యాఖ్యానము అనగా వికారము కలుగుచుండును. కాని సత్తేబుద్ధికి తోచు విషయమునందు వికారము వుండదు. అందుచేత అది సత్తేబుద్ధి అనబడుతుంది.

పూర్వపక్షము - ఘటము నశించినప్పుడు ఘట విషయమును గ్రహించు బుద్ధి గూడ నశిస్తుంది. అప్పుడు సత్క బుద్ధి గూడ నశించుచున్నది గదా ?

సమాధానము - అలా చెప్పడం సరికాదు. ఏలయన ? వస్తుము మొదలగు యితర విషయములందు సత్కబుద్ధి వుంటుంది. ఆ సత్కబుద్ధి కేవలము విశేషణమును మాత్రమే విషయంగా గ్రహిస్తుంది.

పూర్వపక్షము - సత్కబుద్ధి వలనే ఘటబుద్ధి గూడ మరో ఘటంలో చూస్తుంది గదా !

సమాధానము - అది సరికాదు. ఏలయన ? వస్తుములు మొదలగు వాటియందు చూడజాలదు గదా !

పూర్వపక్షము - ఘటము నశించిన తరువాత అందులో సత్కబుద్ధి గూడ దేనిసీ చూడజాలదు గదా ?

సమాధానము - అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన ? అచ్చట ఘటరూప విశేషత లేదు. సత్కబుద్ధి సామాన్యమునుగాక విశేషమును మాత్రమే విషయంగా చూస్తుంది. అందుచే ఎప్పుడైతే ఘటరూపమైన విశేషము లేనిదగుచున్నదో అప్పుడు విశేషము లేకుండ విశేషణము యొక్క ఉనికిని సత్కబుద్ధి దేనిని విషయంగా చేయగలదు ? అయినప్పటికి గూడ విషయము లేనంత మాత్రమున సత్కబుద్ధికి లేమి కలుగదు.

పూర్వపక్షము - ఘటాడి విశేషములు లేనందువలన ఏకాధికరణత అనగా రెండు విధములైన బుద్ధులు ఒకే అధిష్టానము అనగా ఆధార వస్తువునందు కలిగియుండుట సాధ్యముకాదు గదా !

సమాధానము - అట్లు తలంచుట సరికాదు. ఏలయన ? మృగత్వాష్టాదుల యందు అధిష్టాన పదార్థము లేకుండగనే యితర వస్తువు అనగా జలము వుండుట లేదు. అయినప్పటికి “ఇది జలము” అను బుద్ధి అని తోచుటయందు సమాధానికరణత్వము, సమాధానికరణత్వమగా రెండు వస్తువులు వున్నట్లుగా తోచుట. అంతేగాని నిజముగా అచు సత్కపదార్థము వున్నదా ? లేదా ? అనికాదు. చూడబడుచున్నది గదా ?

అందుచేత అసత్తులగు శరీరాదులయందును, శీతోష్ణద్వారా ద్వంద్వముల యందును మరియు వాటికి కారణములైన వాటియందును ఎటువంటి భావము అనగా వునికి వుండదు.

అట్లే - అత్త తత్త్వమైన ఏ సత్క పదార్థము కలదో దానియొక్క లేమి అనగా ఆభావము వుండదు. ఏలయన ? ఆ సత్క పదార్థము సర్వత్త నిర్వ్యకారముగ వుండియున్నది. ఈ ఘట యింతకు పూర్వము గూడ చెప్పబడియున్నది. అందుచేత సత్కసత్కే మరియు అనత్త అనత్తము.

ఈ విధముగా సత్కు అయిన ఆత్మతత్త్వము మరియు అనత్తు అయిన అనాత్మ తత్త్వము ఈ రెంటిని గురించి చెప్పిన ఈ నిర్మియము తత్త్వమును తెలుసుకొన్నావారి ముఖంచా చెప్పబడియున్నది. అందుచేత సత్కసత్కే మరియు అనత్త అనత్కే.

‘తత్కే’ అనుసది సర్వసామము. అందులో ‘సర్వ’ అంటే బ్రాహ్మణ పదార్థము అందుచేత దానిపేరు అనగా సర్వమైయున్న బ్రాహ్మతత్త్వమునకు ‘తత్క’ అని పేరు. దానియొక్క భావమును అనగా వునికిని, అనగా బ్రాహ్మతత్త్వము యొక్క యథార్థ స్వరూపమునే ‘తత్త్వము’ అని అంటారు.

ఆ తత్వమును దర్శించుటయే స్వభావముగా కలిగియున్నవారలు “తత్వదర్శులు”. అనబడుచుందురు. అటువంటి తత్వదర్శుల ద్వారానే పైన చెప్పబడిన నిర్ణయము చేయబడినది.

మీరు కూడా అనగా అర్జునుడు లాంటిపొళ్ళు¹ కూడా ఆ తత్వమును దర్శించిన మహాపురముల యొక్క బుద్ధిని ఆధారముగ జేసుకోని శోకమోహములను విడునాడి మరియు నియతము మరియు అనియతము అనగా సత్త, అనత్త రూపములైన శీతోష్ణాది ద్వందములను- ఇవన్నియు కేవల వికారములే గాని, నిజమైనవి కాకపోయినను మృగత్వాప్యాదులయందు తోచు జలమువలె మిథ్య ప్రతీతములే అనగా నిజముగా లేకున్నను బ్రాంతివలన వున్నట్లుగా తోచునవి మాత్రమే అని తలంచి - సహించవలయును.

జవ్వాడు మరో ప్రశ్న - అయితే నిస్సందేహముగా సత్త పదార్థమై, సర్వకాల సర్వాపస్తలయందును నిర్వ్యాఖారముగా వుండు పదార్థము ఏది ? అందులకు భగవంతుని ద్వారా సమాధానము -

2.17. అవినాశి తు తద్విధి యేన సర్వమిదం తత్త్వమ్, వినాశ మయ్యయ స్వాస్య న కశ్మిత్పుర్తుమర్పాతి.

అనగా - నశించే స్వభావము లేని వస్తువు ‘అవినాశి’ అనబడును. ‘తు’ అను శబ్దము అనత్తలోని సత్తయొక్క విశేషతమును తెలుపుచుందును.

నీవు దానిని అవినాశిగా తెలుసుకొనుము. గుర్తించుము. దేనిని ? ఏ ‘సత్త’ అను శబ్దము వాచ్యార్థము ద్వారా ఆకాశము మొదలు సమస్తమైన విశ్వమును ఘటాడుల వలె వ్యాపించియున్నదో దానిని ‘బ్రహ్మ’ తత్వముగా గుర్తించుము. ఈ అవ్యాయమైన అనగా దేనియందు ఎటువంటి వికారము జరుగడో దానిని అవ్యాయ మందురు. అటువంటి అవ్యాయమైన బ్రహ్మ తత్వమును ఎవ్వరు దేనిద్వారానూ నశింపజేయజాలరు.

ఏలయన ? ఆ సత్త అనబడు బ్రహ్మ పదార్థము ఎటువంటి వ్యాయము అనగా వికారము లేనిదగుటచేత దేహాదులవలె తన స్వరూపమునందు ఎటువంటి వికారమును కలుగనివ్వదు. - సత్యమై, నిత్యమై, నిర్వ్యాఖారమై యిండును.

ఈ బ్రహ్మ పదార్థమునకు తనదంటూ మరియుక వేఱు పదార్థము లేనందున ఏ పదార్థమునందు ఎటువంటి వికారము సంభవించినను దీనియందు మాత్రము ఎటువంటి వికారము కలుగడు. ఉధారణమునకు దేవదత్తు తన ధనము పోయినప్పుడు ఎట్లు ధనహీనుడు అగునో అట్లు ఈ బ్రహ్మతత్వమునందు ఎన్నడూ ఎటువంటి వికారముగాని సష్టుముగాని కలుగనేరదు.

అందువలననే ఈ నాశరహితమైన బ్రహ్మమును నశింపజేయగల సామర్థ్యము ఎవ్వరికిని లేదు. ఎవ్వరూ గూడ చివరకు ఈశ్వరుడు గూడ ఈ బ్రహ్మతత్వమును నశింపజేయజాలడు.

ఏలయన ? ఆత్మయే స్వయముగా బ్రహ్మము. అందుచే తనకు విరుద్ధమైన కార్యము తానే ఎన్నడూ చేయజాలడు.

మరో ప్రశ్న - దేనియొక్క స్థితి క్షణ క్షణము విక్రతత్వమును పొందుచుండునో ఆ అసత్తి పదార్థము ఎట్లుండును ? అందులకు సమాధానము -

2.18. అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యసోఽక్తాః శరీరః, అనాశినో ఒప్రమేయస్య తస్మాద్యధ్యస్య భారత.

అనగా - ఏ పదార్థములకు అది అంతములుండునో అవి యన్నియు వినాశము గలవి అనగా అంతము గలవి. ఏ విధముగా మృగత్యష్ట మొదలగు వాటియందు తోచు జలము సతీబుద్ధి మొదలగు ప్రమాణముల ద్వారా నిరూపించుటకు ప్రయత్నించినప్పుడు ఆ జలము ఆ జలమునకు సంబంధించిన బ్రాంజిజన్య భావము తొలగిపోవుచున్నదో, అట్లు తొలగిపోవుటయే వాటియొక్క అంతము. ఆ విధముగానే మన ఈ శరీరాదులన్నియూ గూడ అంతము గలవియే. మరియు స్వప్నమునందును లేక మాయచేతను తోచు శరీరాదులవలె మన ఈ శరీరములన్నియు అంతము గలవియే. అందుచేత ఈ అవినాశి అనగా నాశము లేనటువంటి అప్రమేయము మరియు శరీరమును ధరించునటువంటి ఆత్మయొక్క ఈ దేహములన్నియూ వివేకము గల పురుషుల ద్వారా అంతములు గలవి అని చెప్పబడినవి. ఇది వివేకము గల పండితుల అభిప్రాయము.

“నిత్యము మరియు అవినాశి అనగా నాశము లేనటువంటి వస్తువు కలదు” అని చెప్పుట పునరుత్క దోషము లేని మాటలే.

శరీరము అగ్నియందు దహించబడినప్పుడు ఆ శరీరము ఆదృశ్యమై నశించినది అని చెప్పబడుచున్నది గదా ! మరియు రోగముల చేత పీడించబడి విపరీత పరిణామమును పొంది దృశ్యముగా వుండి కూడ నశించినది లేక క్షీణించినది అని చెప్పబడుచున్నది గదా !

అందువలన అవినాశి మరియు నిత్యమైన ఈ రెండు విశేషముల యొక్క అభిప్రాయము ఏమనగా - ఈ ఆత్మ పై రెండు విధములుగాను నాశముతో సంబంధము లేని పదార్థమే.

అలా చెప్పని యొడల ఆత్మపదార్థము యొక్క నిత్యత్వము గూడ భూమి మొదలగు భూతముల వలె అనిత్యమగును. అలా కాకూడదు. అందుచేతనే దీనిని అనగా ఆత్మను “అవినాశి” మరియు నిత్యమైనది అని చెప్పబడినది.

ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల ద్వారా దేనియొక్క స్వరూపము నిర్ణయించబడజాలదో అది “అప్రమేయము” అనిందును.

పూర్వపక్షము - మరి శాస్త్రాది గ్రంథముల ద్వారా ఆత్మయొక్క స్వరూపము నిర్ణయించబడుచున్నది గదా అలాంటప్పుడు ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల ద్వారా దానిని యిదమిద్దమని నిర్ణయించబడుట సిద్ధమే అయి పున్నది గదా ! అలాంటప్పుడు అది అనగా ఆత్మ “అప్రమేయము” అని చెప్పడం ఎలా కుదురుతుంది ?

సమాధానము - అలా చెప్పడం ఉచితం కాదు. ఏలయన ? ఆత్మస్వతః సిద్ధమై యున్నది. ప్రమాతమైన ఆత్మ సిద్ధించిన తరువాతనే సాధకుని యొక్క ప్రమాణ విషయకమైన ప్రయత్నము ఆరంభమగుచున్నది.

ఏలయన ? “నేను ఘలానా అయి వున్నాను” అని ఆ విధంగా ముందుగా తనని తాను గుర్తించకుండానే యితరమైన తెలుసుకొనదగియున్న పదార్థములను తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నించుట కుదరదు - ఇంకా మరో విశేషమేవనగా తనకు తాను ఎవ్వదూ కూడా అప్రత్యక్షముగా అనగా అజ్ఞాతముగా అనగా తెలియకుండా వుండడు.

శాస్త్రము ప్రమాణముల యందు చివరిది. మొదటిది ప్రత్యక్ష ప్రమాణము, రెండు అనుమాన ప్రమాణము, మూడవది శాస్త్రప్రమాణము అనగా ఆగమ ప్రమాణము. అది అనగా యిం అంతిమ ప్రమాణము ఆత్మయందు ఆరోపించబడిన సర్వమైన ఆనాత్మ పదార్థములను తొలగించిన తదనంతరమే ఆత్మవిషయమునందు ప్రమాణముగా సిద్ధమగును. అంతేగాని అసలే తెలియబడని అనగా అజ్ఞాతముగా వున్న వస్తువును తెలియజేయట వలన కాదు.

ప్రతిగుడ యిలాగే చెప్పింది. “విద్యైతే సాక్షాత్కుగా అపరోక్షమై యున్నదో అదియే బ్రహ్మపదార్థము “ఇంకా” ఏ ఆత్మతత్త్వము అందరి శరీరములయందు వ్యాపించియున్నదో అదియే బ్రహ్మము”

ఈ విధంగా ఆత్మ నిత్యమైనదని, నిర్వికారమైనదని సిద్ధించినది. అందుచేత నీవు యుద్ధము చేయము. యుద్ధమునండి విరమించవలదు.

పై చెప్పిన మాటల ననుసరించి యుద్ధము చేయట ఆతని విధి అనగా కర్తవ్యము అని చెప్పినట్లు కాదు. ఏలయన ? అర్థముడు యుద్ధము చేయడానికి సర్వ స్వరూపుడై వచ్చియే యున్నాడు. కానీ అకస్మాత్కుగా తన బంధువులను ఒక్కచోటుగా చూచినందువలన ఆతని మనస్సునందు శోకమోహములు అలముకోసుటచే యుద్ధము చేయనని కూర్చుండిపోయినాడు. ఆ శోకమోహములు ఆతనిని తన కర్తవ్యమును నెరవేర్చనివ్వకుండా ప్రతిబంధకములుగా ఏర్పడినవి. ఆ ప్రతిబంధకములైన శోకమోహములను తొలగించుట అను ప్రయత్నమే భగవానుడు యిచ్చట చేయుచున్నాడు. అందుచేత “నీవు యుద్ధము చేయము” అని చెప్పాట తన ఆమోదమును తెలుపుటయే గాని యుద్ధము చేయమని ఆజ్ఞాపించుట మాత్రము కాదు.

అసలు ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క ఉద్దేశ్యము ప్రపంచము అనగా సంసారమునకు కారణరూపమైన శోకమోహదులను నిర్వింపజేయటయే గాని సంసారమును కలిగించుట కాదు. ఇటువంటి అర్థమును యిచ్చునటువంటి వేదముల నుండి రెండు బుక్కులను సాక్షీ స్వరూపిముగా చూపుచున్నారు.

“నేను గనుక యుద్ధముచేసినట్లయితే ఆ యుద్ధమునందు నా ద్వారా అనగా నేను యుద్ధము చేయట కారణముగా భీష్మప్రోణాదులందరూ చంపబడతారు. ఆ విధంగా నేను వాళ్ళను చంపినపాడనపులాను” అని తలంచుట ఓ అర్థునా ! కేవలము ఖిధ్యయే. అదెల్లన ?

2.19. య వినం వేత్తి హంతారం యశ్చైనం మన్యతే హతం,

ఉథా తో న విజానీతో నాయం హంతి న హస్యతే.

అనగా - పైన చెప్పబడిన వివరణ ననుసరించి “ఈ ఆత్మను నేను చంపుచున్నాను. నేనే యిం మరణ క్రియకు కర్తను” మరియు “దేహము నశించినందువలన ఆత్మస్వరూపుడైనెన నేను నశించుచున్నాను. ఆ విధముగా హనన క్రియారూపమైన ఈ యుద్ధమునందు చనిపోవుట

కారణముగ నేను కర్తృను అగుచున్నాను. అనగా నేను చంపబడుచున్నాను” అని తలంచు పై యిరువురూ ఆహం ప్రత్యుథుమనకు విషయభూతమైన ఆత్మము తమ అజ్ఞానము కారణముగా తెలియజాలక యున్నారు.

నేను చంపచున్నానని, లేక నేను చంపబడుచున్నానని తలంచువారందరూ ఆత్మ తత్త్వమును ఎటుంగనటువంటి ఆజ్ఞానులే. ఏలయన ? ఈ ఆత్మ వికారరహితమైనది అగుటచేత అది ఎవరిని చంపదు, చంపజాలదు. మరియు చంపబడదు. ఆ విధముగా ఆత్మ హానన క్రీయకు, కర్తృయు కాదు. కర్తృయూ కాదు. కాజాలదు.

ప్రశ్న - “ఆత్మ నిర్వికారమని ఎట్లు తెలియును ?” అన్నచో ఇదిగో ఈ రెండవ మంత్రమును చూడండి -

2.20. న జాయతే ప్రియతే వా కదా చిన్నాయం భృత్యా ౨-భవితా వా న భూ యః, అజో నిత్యః శాశ్వతో ౨-యం పురాణో న హన్యతే హన్యమానే శరీరే.

అనగా - ఈ ఆత్మ పుట్టునది కాదు. అనగా పుట్టీనటువంటి వస్తువులయందు కలుగు వికారము ఈ ఆత్మయందు వుండదు. పుట్టునది కానందున దీనికి మరణము గూడ లేదు. “మరణించదు” అను శబ్దము ద్వారా వినాశమను అంతిమ వికారము ఈ ఆత్మయందు కలుగదు” అని దృఢముగా చెప్పబడినది. “కదా-చిత్త” అను శబ్దము అన్ని విధములైన వికారములను ఆత్మయందు నిషేధించుచున్నది. ఎలాగున యనగా - ఆత్మ ఎన్నడూ పుట్టదు మరణించదు అన్నట్టుగా.

ఈ ఆత్మ పుట్టుట యును వికారమును పొంది మరల మరణించుట అనగా వినాశమును పొందుట అనగా లేకుండా పోవుట అను వికారములను పొందదు. పొందునటువంటిది కాదు. అందుచే మరణించదు. ఏలయన ? ఏ పదార్థము పుట్టీ మరల నాశమును పొందునో అనగా లేకుండా పోవునో దానిని ‘నశించుట’ మరణించుట’ అని అందురు.

‘వా’ మరియు ‘న’ శబ్దముల ప్రయోగము వలన తెలియనదేమన - ఆత్మ శరీరము వలె మొదట లేక తరువాత కలుగునది కాదు. అందుచేత యిది జన్మించునది కాదు.

అలా జన్మ-మరణములు లేనిదగుటచే ఈ ఆత్మ “అజము” అనగా పుట్టుకల్గనిది మరియు మరణించదు గాపున “ఆత్మ నిత్యమైనది” అని చెప్పబడుచున్నది.

ఆది అంతములనబడు రెండు వికారములు దానియందు లేవని నిషేధింపబడినదు వలన మధ్యలో తోచు సమస్త వికారములు గూడ నిషేధింపబడుచున్నవి. అలా అయినప్పటికి గూడ మధ్యయందు కలుగు వికారములను గూడ ఆ యా వికారములను స్ఫుర్షముగా నిషేధించు విశిష్ట శబ్దముల ద్వారా విశరీకరించుట మంచిది. అందుచేత పైన చెప్పబడినటువంటి బాల్యము, యోవనము మొదలగు అన్ని వికారములు ఏ విధముగా నిషేధింపబడుచున్నవో తెలియవచ్చును. అలా నిషేధించుట కొఱకు ‘శాశ్వతము’ అను శబ్దము వుపయోగించబడుచున్నది.

సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ఎటువంటి వికారమును పొందని వస్తువును - భావమును - శాశ్వతము అని అందురు. ఈ శాశ్వతము అను శబ్దము ద్వారా అవక్షయ అనగా క్షయమును పొందుట అనగా పూర్వరూపము నశించుట రూపమునకు కలుగు వికారము

నిషేధించబడుచున్నది. ఏలయన ? ఆత్మ అవయవ రహితమైనది. అందుచేత దానికి రూపక్షయము అనగా దానిరూపమునందు ఎటువంటి వికారము కలుగనేరదు. మరియు ఆత్మ నిర్దూణమైనదై యున్నందున దాని గుణములయందు గూడ ఎటువంటి క్షయము - నాశము - వికారము - సంభవము కాదు.

“పురాణము”అను ఈ శబ్దము ద్వారా అపక్షయమునకు విరుద్ధముగా వృద్ధి అనబడు ఏ వికారము వున్నదో అది గూడ నిషేధించబడుచున్నది. ఏ పదార్థము యితర వస్తువులతో కూడి తన రూపమును మార్చుకొని కొత్త రూపమును పొందునో అటువంటి మార్పును మనము ఆ వస్తువు వృద్ధిని పొందినది అని తలంచుతూ వుంటాము. కాని ఈ ‘ఆత్మ’ అని చెప్పబడు పదార్థము మాత్రము అవయవ రహితమైనది అఱు ఉన్నందున ఎప్పుడూ నూతనమైనదే మరియు పురాణము అనగా ఎటువంటి వికారము లేక, ఆద్యంతములు గూడ లేక నిత్యమైనది, సత్యమైనది. పెరగదు, తరగదు, మారదు, నశించదు.

అంతేకాకుండా శరీరము నశించినా ఆ శరీరమునందు వ్యాపించియున్న ఆత్మ మాత్రము నశించదు. అంతేగాక శరీరమునందు కలుగు బలము, దుర్బులత్వము, ఆరోగ్యము, అనారోగ్యము ఆకలి దఫ్పులు, జన్మమరణములు మొదలగు వికారములతో ఎటువంటి సంబంధము లేక నిత్యమై, నిర్వికారమై వుంటుంది.

ఈ మంత్రమునందు లౌకిక వస్తువులందు నిత్యమూ కలుగుచున్నటువంటి ఆరు విధములైన భావవికారములు ఆత్మయందు లేవని చూపడమైనది. ఆ విధముగా ఆత్మ అన్ని విధములగు వికారములు లేనిది. ఇదే ఈ మంత్రమునకు నిజమైన అర్థము.

పందొమ్మిద్ద శ్లోకములోని “య వినం వేత్తి హంతారమ్” అను వాక్యమునకు “ఆత్మ చంపట అనుక్తియకు కర్తృకాదు. కర్మ గూడ కాదు” అని అర్థము. అలా ప్రతిజ్ఞ చేసిన అనంతరమే “నజాయతే” అని అనగా ఆత్మకు జన్మమరణాదులు లేనందున నిర్వికారమైనది అని చెప్పబడినది. ఆ నిర్వికారిత్వమునకు తగిన హేతువు గూడ చెప్పి ఇప్పుడు ఆ విధముగా ప్రతిజ్ఞ చేసి చెప్పిన అర్థమునకు పుపసంహరమును చెప్పుచున్నారు -

2.21. “వేదావినాశినం నిత్యం య ఏన మజ మవ్యయమ్, కథం స పురషః పార్థ కం ఘూతయతి హంతి కమ్”.

అనగా - ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన లక్షణములతో కూడియున్న ఆత్మను ఏ మహాత్ముడు అవినాశియని, అంతిమభావ వికార రూపమైన మరణము లేనిదియని, నిత్యమైనదని, రోగాదుల వలన కలుగు దుర్బులత్వము, క్షీణత్వము మొదలగు వికారములు లేనిదియని, అజము అనగా జన్మించినది కాదు అని మరియు అవ్యయము అనగా ఎటువంటి క్షయము అనగా క్షీణించు స్నేహావరూపమైన వికారము లేనిది యని తెలుసుకొనునో అటువంటి ఆత్మ తత్వమును చక్కగా ఎత్తింగినట్టి పురుషుడు ఎవరిని ఎట్లు చంపగలడు ? చంపించగలడు ? అనగా అతడు హనన క్రియకు అనగా చంపట అను కర్మకు ఎట్లు కర్తృకాగలడు ?

సారాంశమేమనగా ఆతడు ఎవరిని ఏ విధముగానూ చంపజాలడు. ఎష్టరిని ఏ విధముగానూ చంపించజాలడు. ఈ రెండు విషయములందును ‘కిమ్’ మరియు “కథమ్” శబ్దములు ఆక్షేపమును తెలుపు శబ్దములు. ఏలయన ? ప్రశ్నార్థకముగా ఈ శబ్దముల ప్రయోగము యిచ్చట జరుగలేదు. అనగా ఆత్మ ఎవరినీ గూడ చంపేది, చంపించబడేది కాజాలడు. ఈ మాట చెప్పుట కొఱకే యిచ్చట కిమ్ మరియు “కథమ్” శబ్దములు వాడబడినవి. ప్రశ్న రూపములో వాడబడలేదు.

సర్వవిధ కర్మలను నిషేధించుట కొఱకే. అందుచేత ఈ ప్రకరణము - సందర్భము నందు ఆత్మవేత్త అయినవాడు ఏ విధమైన కర్మము చేయడు, చేయించడు అని చెప్పుటయే భగవంతుని యొక్క అభిప్రాయము.

ఒంటరిగా హనసక్రియ విషయమున ఆక్షేపణ ఉదాహరణతో సహ వేఱుగా ఉన్నది. అనగా జ్ఞాని కేవలము హనసక్రియకు కర్తగాని, కర్మగాని కాజాలడు. అంతేగాక ఆత్మ నిర్మికారుడు, నిత్యము అయినందువలన ఆతడు ఎ క్రియకు కర్తగాని కర్మగాని కాజాలడు. ఇచ్చట కేవలము హనస క్రియను ఒక్కదానిని ఉదాహరణకు చూపడమైనది.

పూర్వప్రకము - కర్మలు జరుగకపోవుటయందు ఏ ముఖ్య హేతువును జాపి జ్ఞానికి భగవంతుడు “కథం స పురుషః” అని చెప్పిన వాక్యాంశము ద్వారా కర్మలను ఆక్షేపించుచున్నాడు? అనగా కర్మలను చేయుట అజ్ఞానుల లక్షణముగా భావించుచున్నాడు?

సమాధానము-ఆత్మయొక్క నిర్వికారిత్వమే జ్ఞానియొక్క అకర్తృత్వమునకు అనగా సర్వ విధ కర్మలను సన్మసించుటకు ముఖ్య హేతువని యింతకు పూర్వమే చెప్పియున్నాము గదా !

పూర్వప్రకము - చెప్పియుండిన మాట నిజమే. కాని కర్మరహితమైన ఆత్మకంటే దానిని ఎఱుంగునటువంటి జ్ఞాని భిన్నముగా వుండియున్నాడు గదా ! అందుచేత పైన చెప్పబడినటువంటి ముఖ్య కారణము సహేతుకముగా లేదు. ఏలయన ? కొయ్యబోమ్మను కర్మలు చేయనివానిగా తలంచువానికి కర్మలు జరుగవు. అలా శంకించుట యందు దోషమేమియున్నది ?

సమాధానము - అలా చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? ఆత్మ తనంతట తానుగా అనగా యితర సాధనములతో నిమిత్తము లేకండగనే తెలుసుకొనగల సామర్థము కలిగియున్నది. దేహం సంఘాతమునందు (ఆ దేహందులు జడములగుట వలన) వాలీకి తెలుసుకొను సామర్థము వుండదు. అందుచేత తుదకు దేహం సంఘాతముకంటే వేఱుగా వున్న ఆత్మయే ఆ విక్రియము అనగా ఎటువంటి కర్తృత్వము లేనటువంటిదిగా తెలియబడుచున్నది. మరియు సర్వమును తెలుసుకొనునది ఆత్మయే. అటువంటి ఆత్మజ్ఞానము గల జ్ఞానిద్వారా కర్మలు జరుగుట అనునది అనసంభవము. అందుచేత “కథం స పురుషః” అని చెప్పుట ఆక్షేపరహితమైన మాటయే. అనగా జీవితము కలదియే.

నిజముగా ఆత్మ ఎటువంటి వికారములు లేనిదే అయినప్పటికి బుద్ధి వృత్తికి ఆత్మకు గల భేదజ్ఞానము లేని కారణముగ అనగా అవిద్య చేత అనగా అజ్ఞానము కారణముగ బుద్ధి,

మనస్సు, చెవ్వులు, కన్నులు మొదలగు యిందియముల ద్వారా గ్రహింపబడుచున్న శబ్దాది విషయములను ఆత్మయే గ్రహించున్నదని తలంబబడుచున్నది.

ఆదే విధముగా ఆత్మ అనాత్మక విషయకమైన వివేక జ్ఞానరూపమైన బుద్ధివ్యక్తి, దీనినే విద్య అని కూడ అంటారు. అసత్త రూపము గలదే అయి వస్తుపుటికి దానియొక్క సంబంధము చేత నిజముగా ఎటువంటి వికారము లేనటువంటి ఆ “ఆత్మ విద్వాంసుడు” అని అనబడుతూ వస్తుది.

జ్ఞానిరైనవానికి ఇటువంటి కర్మలు కుదరవని చెప్పబడినది. అందుచేత శాస్త్రముద్వారా ఏ యే కర్మలు విధింబబడుచున్నవో అవి యన్నియు అజ్ఞానుల కొఱకేయని భగవంతుని నిశ్చయముగా చెప్పుచున్నట్లు తేచుచున్నది.

శూర్పవక్షము - విద్యకూడ అజ్ఞానికే విధింబబడినది. ఏలయన ? విద్యను పొందియున్న వానికి మరల విసిరిన పిండినే విసిరినట్లుగా విద్య ఎందుకు విధింబబడుతుంది? ఆ పని వ్యర్థమే గదా ? అందువలన అజ్ఞానికే కర్మలు విధింబబడినవి. జ్ఞానికి కాదు. అని యిం విధముగా విభజింపబడుట కుదరదు.

సమాధానము - అట్లు చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? ఇది కర్తవ్యము యిది కర్తవ్యము కాదు అనే భావము వలన భిన్నత్వము ఏర్పడుచున్నది. అంటే అసలు ఆఖిప్రాయమేమనగా అగ్నిపోత్రాది కర్మలను విధించుచున్న విధి వాక్యముల అర్థమును తెలుసుకొన్న తరువాత అనేకమైన సాధనములను మరియు ఉపసంహారముతో అనగా విరమించుటతో సహా ఘలానా అగ్నిపోత్రాది కర్మలు అనుష్ఠించ తగియున్నవి. ఎలా - నేను కర్తను” నాకు ఘలానా కర్తవ్యము కలదు. అని యిం విధంగా తలంచు అజ్ఞానులకు మాత్రమే. ఆత్మస్ఫురూపము యొక్క విధానమును తెలుపు వాక్యముల యొక్క అర్థమును ఎట్టింగిన జ్ఞానులకు ఎటువంటి కర్తవ్యములు వుండవు.

ఏలయన ? ఏ పురుషునకు “నేను కర్తనుకాను, నేను భోక్తను గూడ కాను” అను నటువంటి ఆత్మయొక్క వికట్యము మరియు దానియొక్క అకర్తృత్వము మొదలగు విషయ జ్ఞానముండునో అటువంటివానికి ఈ విషయము తప్ప యితరమైన ఎటువంటి జ్ఞానము వుండదు. ఈ విధముగా జ్ఞానికి సంబంధించిన కర్తవ్యములు, అజ్ఞానికి సంబంధించిన కర్తవ్యముల భేదబుద్ధి యొక్క వివరణ వివేకము తెలుస్తుంది. అజ్ఞానికి అజ్ఞానం కారణంగా కర్తవ్యాలు వుంటవి. కాని జ్ఞానికి ఎటువంటి కర్తవ్యములు వుండవు. అందువలన జ్ఞానికి కర్మలు చేయు అధికారముగాని, అవసరముగాని లేదు. కాని అజ్ఞానికి కర్మలు చేయకతప్పదు. ఈ భేదం చాలా వివేకముతో తెలుసుకొనతగియున్నది.

‘నేను కర్తను’ నాకు ఘలానా కర్తవ్యమున్నది’ అని తలంచు బుద్ధి ప్రతివానియందును వుండును. అలాంటి బుద్ధి కారణముగానే ఆతడు కర్మాధికారి అనగా కర్మలు చేయు బాధ్యత కలవడు - అగుచున్నాడు. మరియు “ఈ భౌతోన విజ్ఞానితః” గి. 2-19 ఈ వాక్యానుసారముగ ఆతడు అజ్ఞానియే అగుచున్నాడు.

ఏలయన ? ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన విశేషముల కారణముగ జ్ఞానికి “కథం స పురుషః” అను వాక్యము ననుసరించి సర్వైధికార్యములు నిషేధించబడినవి. అందువలన తేలిన సారాంశమేమనగా - ఆత్మను నిర్మికారుడుగ ఎలుంగు విశిష్టులైన విద్యాంసులకు మరియు ముముక్షువులకు అనగా మాజ్ఞాతీతిని అభిలపించువారికి కూడ సర్వకర్మ సంన్యాసమునందే అధికారము కలదు.

అందువలన భగవంతుడైన సారాయిషుడు “జ్ఞానయోగేన సాంబ్యానాం కర్మయోగేన యోగినాం” గీ. 3.3 ఈ వాక్యము వలన సాంబ్యాయోగులైన జ్ఞానుల యొక్కయు మరియు కర్మయోగులైన అజ్ఞానుల యొక్కయు స్పష్టమైన విభజనజేసి రెండు వేఱు వేఱు నిష్పత్తిను - పద్ధతులను గ్రహించునట్టుగా చెప్పియున్నాడు.

ఆ విధంగానే తన పుత్రుడైన శుకునికి వేదవ్యాసులవారు ‘ఈ రెండు మార్గములున్నవి’ అనియు యింకనూ ‘మొదట కర్మమార్గము తపుపరి సంన్యాసము’ అని ఉపదేశించియున్నారు.

“ఈ విభజననే భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు గీతయందు అనేకమార్గుగా చెప్పియున్నారు. అదెట్లు ? - అపాంకారముచేత మోహితుడైన అజ్ఞాని “నేను కర్తృను” అని తలంచుచుండును. తత్కావేత్త నేను ఏమియు చేయబలేదు” అని తలంచుచుండును. అంతేగాక జ్ఞాని మనస్సు నుండి సర్వవిధ కర్మలను త్యజించి యుండును.

జన్మాది ఆరు భావ వికారములు లేనటువంటి నిర్మికారమైన ‘అకర్తృను మరియు ఆత్మను నేనే’ అను జ్ఞానము ఈ లోకములో ఎవ్వనికి కలుగనే కలుగదు. అందుచేత అటువంటివారికి సర్వకర్మ సంన్యాసోపదేశము కుదరదని అనేకమంది తనను పండితులని తలంచువారు గూడ తలంచుండురు.

ఆట్లు తలంచుట సరికాదు. ఏలయన ? అలా తలంచినందువలన “న జాయతే” A.2.20 మొదలగు శాస్త్రపదేశములు వ్యాప్తములగును.

అలా చెప్పేవారిని మనం ఏమని అడగాలంటే శాస్త్రములయందు చెప్పబడిన ఉపదేశ సామర్థ్యంతో కర్మలు చేయు మనమ్మునకు ధర్మము ఫల్సుదను జ్ఞానము మరియు ఈ దేహమును త్యజించిన తరువాత కలుగు స్థితియొక్క జ్ఞానము కలుగుచున్నది గదా ? అదే విధముగా అదే పురుపునికి ఆ శాస్త్రము ద్వారా ఆత్మయొక్క నిర్మికారిత్వము, అకర్తృత్వము మరియు ఆత్మయొక్క ఏకత్వము మొదలగు జ్ఞానము ఎందుకు కలుగుట లేదు ? అని అడుగవలయును.

అప్పుడు వారు మనస్సు, బద్ధి మొదలగు కరణములు అనగా సాధనములకు ఆత్మగోచరమయ్యే వస్తువు కాదు అని చెప్పుదురు.

అలా అనడం సరికాదు. ఏలయన? “మనస్స ద్వారా ఆ యాత్మను చూడవలయును” అని శ్రుతివాక్యము. అందువలన శాస్త్రము మరియు గురుదేవుల పుపదేశము ద్వారాను మరియు శమ, దమాది సాధనముల ద్వారాను పుద్ధిచేయబడిన మనస్సు ఆత్మ దర్శనమునకు కరణము అనగా సాధనముగా వుపయోగపడును.

ఈ విధముగా ఆ జ్ఞానప్రాప్తికి సంబంధించిన విషయమునందు అనుమాన ప్రమాణము మరియు ఆగమ ప్రమాణములు సిద్ధములైయిండగా ఆత్మజ్ఞానము కలుగటకు సాధనములే లేవని చెప్పటి యుక్తము అనగా సరికాదు.

ఆ విధముగా కలిగిన జ్ఞానము తనకు విరుద్ధముగా యున్న అజ్ఞానమును తప్పక నశింపజేయునని మనం తప్పక వొప్పుకొని తీరాలి.

“నేను మరజించువాడను. నేను చంపబడియున్నాను” ఆ విధంగా చంపవాడు గాని చంపబడువాడగాని యిరువురూ ఎఱుంగరు” అను అజ్ఞానము యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినది. మరల యిచ్చట గూడ ఆత్మయిందు హనస్క్రియ యొక్క కర్తృత్వముగాని, కర్తృత్వముగాని యిచ్చే అజ్ఞాన జినితములేయిని చెప్పబడినది.

ఆత్మ నిర్వికారుడైనందున ‘కర్తృత్వము’ మొదలగు సర్వభావములు అవిద్యా మూలకములైనందున ఆ భావము అన్ని క్రియలయిందును సమానముగానే యుండును. ఏలయన? వికారమును పొందినపాడే తనను కర్తగా తలంచి తనకు కర్మ రూపముగా యితరులను నియమించి “సీవు ఆ కర్మచేయము” అని అంటూ వుంటాడు. అంతేగాని అనలు ‘సీవు’ అనువాదు ప్రపంచమందు ఎచ్చటా లేడని ఎఱుంగడు. అందుకే ఒక తత్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు -

“సీవు సీవని పలుకుచుందురు”. “సీవు” యన్నది లేనేలేదు.

“నేను” కంటే వేఱుగా మరి. “సీవు” యన్నది కానరాడు.

ఓ పరమగురుడా ! “నేను” తత్వము తెలుపరావయ్యా !

ఓ పరమ గురుడా ! “నేను” తత్వము తెలుపరావయ్యా !

చూ. అమృతచిందువులు. సదానందభారతి

అందువలన జ్ఞానికి కర్మలుచేయు అవసరముగాని అధికారముగాని లేదు. ఈ విషయం - ఈ సత్యం - చెప్పడానికి శీక్షణులవారు “వేదావినాశినమ్” కథం స పురుషః” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా అన్ని క్రియలయిందును సమాన భావముతో విద్యాంసుడైనవానికి కర్తృత్వము ప్రయోజక కర్తృత్వము రెండూ నిషేధించబడినవి. అని చెప్పియున్నాడు.

మరి జ్ఞానికి దేనియిందు అధికారమున్నది ? ఈ విషయము “జ్ఞాన యోగేస సాంభ్యానామ్” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినది. అయినప్పటికి కూడ మరల “సర్వకర్తాణి మనసా” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా సర్వకర్తల సంన్యాసమును భగవంతుడే చెప్పేదరు.

పూర్వప్రక్కము - మీరు చెప్పిన శ్లోకమునందు “మనసా” అను శబ్దము కలదు. అందుచేత మానసిక కర్మలను మాత్రమే సంస్కరించవలయునని చెప్పబడినది. అంతేగాక శరీర సంబంధమైన కర్మలను సంస్కరించవని చెప్పబడియుండలేదు.

సమాధానము - అలా తలంచుట సరికాదు. ఏలయన?

“సర్వకర్తలను సంన్యసించి ఆనగా వదలి” అను వాక్యమునందు “సర్వ” అను విశేషణ శబ్దమున్నది.

పూర్వపక్షము - “మనస్సంబంధమైన సర్వకర్తలు త్యజించి” అను అర్థము గ్రహించితే.....

సమాధానము - అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన ? వాక్య మరియు శారీరిక క్రియ మనో వ్యాపారము వలననే జరుగును. మనో వ్యాపారము లేకుండా ఏ కర్త ఆనగా క్రియ జరుగదు.

పూర్వపక్షము - శాస్త్రసమ్మతమైన శారీరిక, వాక్ సంబంధమైన కర్తలకు కారణయాపమైన మానసిక కర్తలు తప్ప మిగిలిన సర్వకర్తలను మనసు నుండి సంన్యసించవలయను అని అనుకొంటే ?.....

సమాధానము - అట్లనుకోనుట సరికాదు. ఏలయన ?” తొను చేయకుండా, యతరులచే చేయించకుండా” అను విశేషణ వాక్యము జోడించబడి వున్నదిగదా ? అందుచే మాడు విధములైన కర్తలు ఆనగా మనసావాచా కర్తృత్వా ఆనగా సర్వవిధ కర్తలు సంన్యసించవలయనని చెప్పబడియున్నది.

పూర్వపక్షము - భగవంతుని ద్వారా చెప్పబడిన ఈ సర్వకర్త సంన్యసము ముమ్మక్కపుల కొఱకు మాత్రమేగాని బ్రతించియున్నపారికి కాదు అని అంటే ? -

సమాధానము - అది సరికాదు. ఏలయన ? ఆ విధమగు అర్థము గ్రహించిన ఎదల “తొమ్మిది ద్వారములు కలిగియున్న దేహమను పురమనందు ఆత్మ వున్నది” అని చెప్పిన విశేషణమునకు వుపయోగము ఉండదు.

కారణమేమనగా - ఏ పురుషుడు సర్వకర్త సంన్యసము చేసి భౌతిక శరీరమును త్యజించినాడో అనగా మరణించినాడో ఆతడు ఎటువంటి కర్తలు చేయకుండా, చేయించకుండా ఆ శరీరమునందు వుండుట కుదరదు.

పూర్వపక్షము - ఔ వాక్యము ననుసరించి కర్తలన్నియూ శరీరమునకు సంబంధించిన వనిన్నీ, ఆత్మశరీరమునందు వ్యాపించి వుంటున్నది గనుక ఆ యాత్మకు కర్తలతో సంబంధము లేదనీ చెప్పవచ్చును గదా ?

సమాధానము - అట్లు చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? సర్వత్రా ఆత్మయొక్క నిర్వికారిత్యము చెప్పబడియున్నది. అననము అనగా కూర్చొనుట అనుక్రియకు ఆధారముగా వుండు (కుర్చీవంటిది) మరియొక వస్తువు కావలసియుండును. కానీ సంన్యసము లేక సంన్యసించుట అను క్రియకు యతర వస్తువుతో ఎటువంటి సంబంధము లేక అవసరము వుండదు. ఏలయన ? “సం” అనగా సమేతముగా ‘న్యాన్’ అనగా త్యజించుట అయి వున్నది. అంతేగాని వుంచుట కాదుగదా ?

ఈ విధముగా గీతాశాస్త్రమునందు ఆత్మజ్ఞానికి సంన్యసమునందే అధికారము చెప్పబడినది. అంతేగాని కర్తలు చేయుటయందు కాదు. ఈ విషయము యింకా వివరముగా ఆత్మజ్ఞాన ప్రకరణమునందు చెప్పబడినది.

ఇప్పుడు ప్రకృత విషయమును గురించి విచారింతము. ఈ ప్రకరణమందు ‘ఆత్మకు నాశములేదు’ అని ప్రతిజ్ఞ చేయబడినది. అది ఎటువంటిదో యిచ్చట చెప్పబడుచున్నది.

2.22. వాసాంసి జీర్ణాన్ని యథావిషయ నవాని గృహ్ణణి నరో 2పరాణి, తథా శరీరాణి విషయ జీర్ణాన్యాన్యాని సంయూతి నవాని దేహీ.

అనగా - ఏ విధముగా ప్రపంచమునందు మనుషులు చిరిగిన వస్తుములను విసర్జించి తిరిగి క్రొత్త వస్తుములను ధరించుచుందురో, ఆ విధముగానే జీవాత్మ జీర్ణమైయున్న శరీరమును వదలి యితరమైన అనగా మరియుక క్రొత్త శరీరమును పొందును. తాత్పర్యమేమన - పాతవస్తుములను వదలి క్రొత్త వస్తుములను ధరించు పురుషునివలె జీవాత్మ నిర్వికారముగనే అనగా జన్మమరణములు లేకుండగనే యుండును. ఏ కారణముగ ఆత్మ నిర్వికారమైయున్నది? అనగా -

2.23. సైనం భిందప్రతి శస్త్రాణి సైనం దహూతి పావకః, న సైనం క్లైదయన్యాపో న శోషయతి మారుతః.

అనగా - పైన చెప్పబడిన ఆత్మను శస్త్రములు నఱుకజాలవు. తాత్పర్యమేమన ? ఆత్మ అవయవ రహిత పదార్థమై యున్నందున కత్తి మొదలగు ఆయుధములు దానిని ముక్కలు ముక్కలుగా చేయజాలవు.

అదే విధముగా అగ్ని కూడ ఈ ఆత్మను దహింపజాలదు. జలము దీనిని తదుపజాలదు. ఏలయన ? అవయవములు కలిగియున్న వస్తువునే జలము నానచెట్టే ఆ అవయవములను వేఱువేఱుగా చేయగల సామర్థ్యము కలిగియున్నది. అవయవములు లేని ఆత్మయందు అట్టు చేయట కుదరదు.

అదే విధముగా వాయువు గూడ తడిగా వున్న వస్తువుల యందలి తడిని శప్మింపజేసి దాని రూపమును నశింపజేయగలదు. అందువలన ఆ వాయువు గూడ స్వస్వరూపమైన ఆత్మను శప్మింపజాలదు.

అలా అగుటుకు కారణమేమనగా -

2.24. ఆచ్ఛద్యో 2యమదాపోఽయ మక్కల్ద్యో 2శోష్య ఏవ చ, నిత్యః సర్వగతః స్ఫాటు రచలో 2యం సనాతనః.

అనగా - ఈ ఆత్మ నరకబడునది కాదు. తగలబడునది కాదు. నీళ్ళలోబడి కరగిపోవనది కాదు. అభ్యే గాలికి గాని ఎండకు గాని ఎండునది కాదు. పరస్పరము ఒకదానిని మరియుకటి నశింపజేసుకొనునటు వంటి పంచభూతములు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము

మరియు భూమి ఈ ఆత్మను నశింపజేయు సామర్థ్యము గలవికావు. అందుచేత ఈ ఆత్మ నిత్యమైనదై యున్నది.

నిత్యమగుటచేత సర్వగతము అనగా సర్వమునందు వ్యాపించియుండునదై యున్నది.

ఇందుగల దందులేదను

సందేహమువలదు బ్రహ్మ (ఆత్మ) సర్వోపగతం

బెందెందు వెదకి చూచిన

అందందే గలదు ఆత్మ సత్యము సుమతి

సర్వవ్యాపియై యున్నందున స్థాణవువలే స్థిరమైనది. అనగా చలనము లేవిది. స్థిరమైనదగుట వలన అవలమైనది. మరియు ఆ కారణమగానే సనాతనము అనగా ఆది అంతములు లేనిదైయున్నది.

ఈ శ్లోకములయందు పునరుక్తి అనగా ఒకేమాట అనేక పర్యాయములు చెప్పట అనుదోషము లేదు. ఏలయన ? న జాయతే, ఖ్రియతే వా గీ. 2.20 ఈ ఒక్క శ్లోకము ద్వారానే ఆత్మయొక్క నిత్యత్వము మరియు నిర్మికారత్వము చెప్పుబడినవి. ఇంక ఆత్మను గురించి ఏమి చెప్పుబడినా ఈ శ్లోకము కంటే వేఱగ వుండజాలదు. కానీ ఆత్మతత్త్వము దుర్బోధకమైనది. అనగా సులభముగా తెలియబడునది కాదు. అందుచేత అవకాశమును కల్పించుకొని వేఱు వేఱు శబ్దముల ద్వారా వాసుదేవుడు ఆ తత్త్వమును గురించియే చెప్పియున్నారు. అట్లేలయన ఏదో ఒక విధంగా ఆ అవకమైయున్న అనగా యిందియ గోచరముకాకయున్న ఆత్మ తత్త్వము యా ప్రాపంచిక మాయయందు చిక్కుకొని దుఃఖమును పొందుచున్న మానవులకు తెలియబడి వారి దుఃఖము తొలగవలయును.

2.25. అవ్యక్తి రూపచిన్నో రూప వికార్యో రూపముచ్ఛతే, తస్మా దేవం విదితైషైనం నానుశోచితుమర్పసి.

అనగా-ఈ ఆత్మ బుద్ధ్యాది యిందియములకు గోచరించని కారణముగ ఎవ్వరికి దాని విషయము తెలియుట లేదు. ఎవరిచేతను ఎఱుగబడనందున అది అవ్యక్తము అనబడుచున్నది.

ఆ విధముగా అవ్యక్తము అయి వుండుటచేత అచింత్యము అనగా విచారణకు విషయము కానిదై యున్నది. ఇందియ గోచరము పదార్థములన్నియు విచారణకు విషయములగుచున్నవి.

మరియు అవయవ రహితము అయినది అయినందువలన గూడ ఆత్మవిచారణకు సాధ్యము కానిదైయున్నది. ఆ యాత్మ వికార రహితమైనది. ఏలయన ? నిరాకారమైన పదార్థమునందు వికారము చూడబడదు. ఆ విధముగా ఆత్మవికార రహితమైనదైయున్నందున ‘ఔవికారి’ అనబడుచున్నది.

అందువలన ఈ యాత్మను పై విధముగా తెలుసుకొని దాని మరణమును గురించి చింతించుట అజ్ఞానముతో కూడియున్న పని. అందుచేత నేను చంపువాడను నాచేత వీరందరూ చంపబడుచున్నారు యని తలంచుట శుద్ధ అవివేకము.

**2.26. అథ వైనం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యనే మృతమ్,
తథాపి త్వం మహోబాహో సైవం శోచితుమర్పస్సి ॥**

అనగా ‘అథ’ ‘చ’ ఈ రెండు అవ్యయములు కేవలము తాత్కాలిక స్వేచ్ఛతిని సూచించు శబ్దములు.

ఈకవేళ నీవు ఈ ఆత్మకు గూడ జన్మ-మరణములు కలవని, అనగా లోకులు తలంచుచున్నట్లుగా శరీరాలతో పాటుగా ఈ ఆత్మలు గూడ పుట్టుచున్నవి - మరల మరణించుచున్నవని తలంచినా ఆ విధముగా నిత్యము జన్మించి - మరల మరణించు ఆత్మ కొఱకు గూడ ఈ విధముగా చింతించుట నీకు తగదు. ఏలయన ? పుట్టువాని మరణము, మరణించువాని జన్మము యిచి రెండూ తప్పక తమంతట తాముగా జరుగుచుండును గదా ? అట్టి సహజములైన జన్మ - మరణములను గురించి శోకించుట తగని పని. అనగా వ్యద్రము.

అందువలన -

**2.27. జాతస్య హి ద్రువో మృత్యుర్ధ్వం జన్మ మృతస్య చ,
తస్మా దపరిహార్యే ఉర్ధే న త్వం శోచితు మర్పస్సి.**

అనగా - ‘జాతస్య మరణం ధృవం’ అనగా ఎవడు జన్మించునో ఆతనికి మరణము తప్పదు. అట్టే ఎవడు మరణించునో వాడు తప్పక పుట్టును. అందుచేత ఈ జన్మ-మరణరూపమైన భావము తొలగించరానిది. అనగా ఏ విధంగానూ ఈ జన్మ - మరణభావమును తొలగించ జాలము. కావున యిటువంటి తొలగించ సాధ్యముగాని విషయమును గురించి శోకించుట తెలివిగల కార్యముకాదు.

కార్య-కరణ సంఘాతరూపమే యా ప్రాణములు అని తలంచిననూ అది కూడ సరికాదు - ఎట్లనగా -

**2.28. అవ్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్తమధ్యాని భారత,
అవ్యక్త నిధనాన్యేవ తత్త కా పరిదేవనా.**

అనగా - అవ్యక్త మనగా కానరానటువంటి అనగా ఏ విధముగానూ ఎవని వునికి తెలియరాదో అనగా ఈ ప్రాణములన్నియూ ఎప్పుడు పుట్టినవో, ఎట్లు పుట్టినవో ఎవ్వరికిని తెలియవచ్చుట లేదు. అటువంటి భూతరూపములైన పుత్రమిత్ర కళత్రాది యా ప్రాణములన్నియూ వ్యక్తము కాక పూర్వము అవ్యక్తముగా వుండియున్నవి.

ఈ ప్రాణములు ముందు వ్యక్తమగుచున్నవి అనగా పుట్టుచున్నవి లేక ఏర్పడుచున్నవి. అటు తరువాత మరణించుచున్నవి. ఈ జన్మ-మరణముల మధ్యకాలము నందు అవ్యక్తములుగా పుంటున్నవి. వ్యక్తమైనప్పుడు దృశ్యములగుచున్నవి. మరణించిన తరువాత అదృశ్యములగు చున్నవి. కావున అదృశ్యమైనదే దృశ్యమగుచున్నది. దృశ్యమైనదే అదృశ్యమగుచున్నది. కావున

ఈ భూత సంఖాతమంతయుగా మొదట అద్భుతముగా నుండి తరువాత దృశ్యములై తిరిగి అద్భుతములగుచున్నవి. కావున అవ్యక్తములు వ్యక్తములై తిరిగి తమంత తాముగానే అవ్యక్తములగుచున్నవి. ఆ విధముగా వ్యక్తావ్యక్తములగుచున్న ప్రాణిలను గూర్చి శోకించుట వివేకముతో కూడిన పనికాదు.

అందుచేత ఎటువంటి కారణము లేకుండగనే వ్యక్తావ్యక్తములగుచున్న భ్రాంతి రూపములైన భూతములను గురించి చింత దేనికి ? ఈ ఏష్టులు మొత్తుకోళ్ళు ఎందులకు ?

ఆత్మతత్త్వమును గురించి చర్చించబడుచున్న ఈ ప్రకరణము దుర్విజ్ఞయము అనగా తెలియరానిది అనగా స్పష్టముగా చెప్పబడనిది, తెలియబడనిది. లోకములోని మానవుల నందరిని భ్రాంతియందు వుంచుతున్న ఈ విషయమునందు నిన్ను ఒక్కిని నిందించినందువలన కలుగు లాభమేమి ?

అయితే ఈ ఆత్మ దుర్విజ్ఞయము అనగా ఎవ్వనికి తెలియరానిది ఎట్లగుచున్నదో తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నించెదము -

2.29. ఆశ్చర్యవత్సర్పితి కళ్ళిదేన మాశ్చర్యవ ద్వాదశి తద్రైవ చాస్యః, ఆశ్చర్యవచ్చేనమన్యః శ్రుతోతి ప్రత్యాప్యేనం వేద న చైవ కళ్ళిత్త.

అనగా - ఇంతకు పూర్వము మనము చూడనటువంటి వస్తువు అకస్మాత్తుగా మనకు దృశ్యరూపంలో కనబడితే కలిగే భావం ఆశ్చర్యము. తద్వత్తుగా అనగా యింతకు పూర్వము అకస్మాత్తుగా దృశ్యమైన వస్తువు వంటిది మరొకటి తోచినట్టన దానికి ఆశ్చర్యవత్ అనగా ఆశ్చర్యము కలిగించుదానివలె అని ఆర్థము. ఎక్కడో ఒక మహానుభావుడు ఆత్మపదార్థమును ఆశ్చర్యమును కలిగించు వస్తువుగా చూస్తాడు.

మరొకడు దానినే ఆశ్చర్యవత్తుగా చూస్తాడు. మరొకడు దానినే ఆశ్చర్యవత్తుగా వింటాడు. మరియుకరు ఆత్మ పదార్థమును చూచియు దానిని గురించి విని కూడా ఏమి చూడని, వినివాసి వలె వుంటాడు.

మరో విధంగా చెప్పాలంటే ఎవడైతే ఆత్మ పదార్థమును చూస్తాడో అతడు ఆశ్చర్యముతో సమానుడు. ఎవడైతే ఆత్మను గురించి చెప్పానో మరియు వినునో అతడు కూడ ఆశ్చర్యము వంటివాడే ఇంతకు అసలు విషయం ఏమిటంటే లక్షలో ఏ ఒక్కడో ఆలాంటివాడు వుంటాడు.

అందుచేతనే ఆత్మ చాలా దుర్భేధకమైన తత్త్వము.

2.30. దేహీ నిత్యమహాయో 2-యం దేహే సర్వస్య భారత, తస్మాత్పరాప్తి భూతాని న త్వం శోచితుమర్మసి.

అనగా - ఈ జీవాత్మసర్వప్రాపి అయివున్నందున స్థావరజంగమాది సమస్త శరీరముల యందును వ్యాపించియున్నది. అయినప్పటికి అవయ రహితము నిత్యము అయి వున్నందువలన సర్వకాల సర్వాప్సులయందును సర్వమునందును వ్యాపించి యున్నది.

అందుచేత సర్వప్రాణల యొక్క శరీరములన్నింటిని నశింపజేసినప్పటికి ఈ జీవాత్మ నశించదు. అందుచేత సర్వప్రాణల శరీరములయందు వ్యాపించియున్న వికాత్మను దృష్టియందుంచుకొని విచారించి చూచిన భీష్మాదులందరు నశించునని నీవు చింతించనవసరము లేదు.

పైన చెప్పినదానికి సారాంశమేమనగా పరమార్థతత్వమును దృష్టియందుంచుకొని చూచిన ఏ ప్రాణి మరణమును గురించియు చింతించనక్కర లేదు. పరమార్థ దృష్టితో చూచిన దేనికొఱకు శోకించుట, చింతించుట కుదరదు.

కాని -

2.31. స్వధర్మపి చావేక్ష్య న వికంపితుమర్హసి, ధర్మాధి యుద్ధా (చ్ఛే) 2 యో 2న్యత్ క్షత్రియస్య న విద్యతే.

అనగా - క్షత్రియ కులస్తులకు విధించబడియున్న యుద్ధము చేయుట యను ఏ స్వధర్మము కలదో దాని దృష్టితో చూచినను యుద్ధమునందు మరణించువారిని గురించి చింతించుట క్షత్రియ వంశజడవైన నీకు తగదు. అనగా క్షత్రియులకు స్వధర్మము అనగా కులధర్మమైన యుద్ధకర్మను గురించి చింతించుట తగదు.

ఏలయన ? యుద్ధము పృథ్వీ విజయము ద్వారా ధర్మపాలన మరియు ప్రజారక్షణ కొఱకు చేయబడుచున్నది. అందువలన యుద్ధము ధర్మమతో కూడియున్న పరమ ధర్మము. అందుచేత ఆ పరమ ధర్మమైన యుద్ధము తప్ప క్షత్రియునకు వేఱు ధర్మము లేదు. ఆ యుద్ధమే క్షత్రియుడైనవానికి పరమ కల్యాణ ప్రదము.

ఆ యుద్ధము క్షత్రియులకు ఏ విధముగా కర్తవ్యమైయున్నదో చెప్పేద వినుము -

2.32. యదృచ్ఛయా చోపపన్న స్వర్గద్వార మపావృతమ్, సుఖినః క్షత్రియాః పార్థ లభింతే యుద్ధమీ దృశమ్.

అనగా - ఓ పార్థ ! కోరుకొనకుండగనే లభించినటువంటి అనగా ఆడగకుండగనే లభించినటువంటి తెఱువబడిన స్వర్గద్వారము వంటి యుద్ధమును బొందునటువంటి క్షత్రియులు ఎంత అదృష్టవంతులో నీకు తెలియదా ?

ఈ విధముగా కర్తవ్య రూపముగా ప్రాప్తించిదైనప్పటికే.....

2.33. అథ చేత్పమిమం ధర్మాం సంగ్రామం న కరిష్యసి, తతః స్వధర్మం కీర్తిం చ హిత్వా పాప మవాప్యసి.

అనగా - ఒకవేళ నీవు (అర్జునుడు) ఈ ధర్మయుక్తమైన అనగా ధర్మమతో పెనవేసుకొని యున్న యుద్ధము చేయకుండిన - ఆ యుద్ధము చేయకయుండిన కారణముగ నీ స్వధర్మమును,

శివునితో నీవు యుద్ధము చేయగా లభించిన కీర్తిని పోగొట్టుకొనినవాడవై సాపమును పొందిన వాడవు అగుదువు.

కేవలము స్వాధర్మము మరియు కీర్తి నశించుటయే గాక.....

2.34. అకీర్తిం చాపి భూతాని కథయిష్యంతి తే 2-వ్యయామ్,
సంభావితస్య చాకీర్తిర్పురణా దతిరిచ్యతే.

అనగా - నీకు చాలాకాలము వరకు వుండవలసియున్న కీర్తిని లోకులు నిందించెదరు. అనగా నీకు వుండతగిన కీర్తికి బదులుగా అపకీర్తి లభించును. ధర్మాత్ముడని, శూరుడని, విరుడని మొదలగు ఉత్తమ గుణముల కారణముగ ప్రతిష్ఠను పొందిన పురుషునికి అపకీర్తి మరణము కంటే కూడ ఎక్కువగా చెడ్డది. ఒక్కమాటలో చెప్పువలయునన్నచో లభ్య ప్రతిష్ఠుడైన పురుషునకు అపకీర్తిని పొందుటకంటే మరణము మేలు. అనగా ఉత్తమమైనది.

మరి యింకేమనగా -

2.35. భయాద్రణాదుపరతం మంస్యంతే త్వాం మహారథాః,
యేషాం చ త్వం బహుమతో భూత్యా యాస్యసి లాఘువమ్.

అనగా - ఇంతకు పూర్వము ఏ దుర్యోధనాదుల దృష్టిలో నీవు అనేకములైన గుణములతో కూడానీ వీరుడవో ఆ దుర్యోధనాదుల దృష్టిలో చాలా అల్పమాదు అయిపోదువు. అంతేగాకుండా ఆ దుర్యోధనాదులు నిన్ను కర్మాదులగు మహారథికుల చూచి భయపడి యుద్ధము నుండి విరమించుకొన్నవానినిగా తలంచెదరు. అంతేగాని నీవే వాళ్ళమేద దయదలచి యుద్ధము చేయుట లేదని తలంచరు.

ఇంకా ఏమనగా -

2.36. అవాచ్య వాదాంశ్చ బహుస్వదిష్యంతి తవాహితాః,
నిందంతస్తవ సామర్థ్యం తతో దుఃఖతరం ను కిమ్.

అనగా - శత్యసమూహము, అయిన నివాతకవచాది వీరులతో యుద్ధము చేయుటయందు నీవు ప్రదర్శించిన సామర్థ్యమును నిందించుచూ యింకా ఎన్నో చెప్పరాని వాక్యముల ద్వారా నిన్ను కించపరచెదరు.

అటువంటి నిందలవలన కలుగు దుఃఖము కంటే గొప్ప దుఃఖము యింకేముంటుంది?

నీవు ధైర్యముగా నిలబడి కర్మాది వీరులతో యుద్ధము చేసితి వేని దానివలన కలుగు లాభమెట్టిదన -

2.37. హతో వా ప్రాప్యనీ స్వరూం జిత్తు వా భోక్క్యనే మహిమ, తస్యాదుత్తిష్ఠ కొంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః.

అనగా - నీవు యుద్ధము జేసితివా వారి ద్వారా చంపబడి స్వరూంమును పొందెదవు. లేక కర్ర్యాది శూరపీరులను జయించి రాజుభోగములను అనుభవించెదవు. ఈ విధంగా చూస్తే నీవు యుద్ధములో మరణించినా లేక యుద్ధమునందు విజయమును పొందినా రెండు విధములా నీకు లాభమే కలుగును.

ఎటు చూచినా నీకు లాభమే గనుక అర్చునా యుద్ధము చేయు నిశ్చయముతో లేచి నిలబడుము. శత్రువులను జయించి రాజ్యలాభమును పొందుటయో లేక శత్రువులచే చంపబడి పీరస్వరమును పొందుటయో నిశ్చయించుకొని యుద్ధము చేయుము.

యుద్ధము చేయుట “స్వధర్మముగా” భావించుచూ యుద్ధము చేయువానికి కలుగు లాభమేమనగా ? - వినుము -

2.38. సుఖదుఃఖే సమే కృత్తు లాభాలాభో జయాజయో, తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్ప నైవం పాప మవాప్యసి.

అనగా - ఇది సుఖదాయకము, ఇది దుఃఖదాయకము అను భావము మనస్సునందు లేకుండ, సుఖముపట్ట ఆసక్తిగాని దుఃఖము యందు విరక్తి భావముగాని లేకుండా, రెంటియందును సమభావము కలిగియుండి, లాభస్ఫు భావము కూడ లేకుండ, జయపరాజయ భావము అనగా జయమునందు ఆసక్తి మరియు అపజయము నందు దుఃఖభావము లేకుండ యుద్ధము చేయుటకు నీవు సన్మద్దుడవకమ్ము. అలా యుద్ధము చేసినట్టయితే ఆ యుద్ధమునందు నీవు ఎంతమందిని చంపినా నీకు పాపము అంటదు. అట్టీ సమభావము వలన నీకు సుఖదుఃఖాదులు సంభవించవు.

“స్వధర్మపి చాపేక్ష” (గీత 2.31) మొదలగు శ్లోకములందు కోకమోహములను దూరము చేయుటకు అవసరమైన లౌకిక న్యాయము చెప్పబడినది. అంతేగాని పారమార్థిక దృష్టితో అది సత్యముకాదు. న్యాయము కాదు.

ఇచ్చట ఈ ప్రకరణమునందు పరమార్థమును దర్శింపజేయుటయే ముఖ్య లక్ష్యము. అందుచేతనే యా అధ్యాయమునందు ముప్పుదియవ శ్లోకము వరకు పారమార్థిక విషయమే చెప్పబడినది.

ఇంక యిప్పుడు శాస్త్ర విషయమును చక్కగా విడదీసి చెప్పుటకు “ఏషా తే ఒభిహితా” మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా పారమార్థిక విషయమే చెప్పబడును. ఆ విధముగా యా అధ్యాయము సమాప్తమగును.

అట్లేలయన్నచో - ఇచ్చట శాస్త్ర విషయమును చక్కగా విభజించి చెప్పినందున, ముందు ముందు “జ్ఞానయాగేన సాంఖ్యానాం, కర్కయాగేన యోగినాం” (గీత 3.3) మొదలగు రెండు

శ్రీ మధుగవద్దిత, శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం

చేఱు వేఱు విషయములను విడదిని చెప్పు శాస్త్రము సులభముగా అర్థమగునట్టుగా చెప్పటటక వీలగును. క్రోతలు గూడ అనాయాసముగా విషయమును స్వప్తముగా గ్రహించగలరు.

అందుకని -

**2.39. ఏషా తే ఒభిహితా సాంఖ్య బుద్ధిర్యోగే త్విమాం శృణ,
బుద్ధై యుక్తో యయా పాశ కర్మబంధం ప్రహస్యస్మి.**

ఆనగా - పొర్క ! నేను నీకు సాంఖ్యము అనగా పరమార్థమైన విషయమును (వస్తువును) గుర్తించుటకు సహాయపడు జ్ఞానమార్గమును చెప్పియున్నాను. ఆ జ్ఞానము సంసారమునకు కారణమైన ఏ శోకమోహిది దీంఘములు కలచో వాటి నివృత్తికి అది కారణము.

ఆ జ్ఞానమును పొందుటకు సాధనమైన యోగ విషయమును గురించి అనగా ఆసక్తి రహితమైన సుఖాలుఃఖాది ద్వాందములను త్యజించి ఈశ్వరారాధన కొఱకు చేయబడు కర్మయోగమును మరియు సమాధి యోగమును గురించి తెలుసుకొను బుద్ధిని గురించి చెప్పచున్నాను - సాపథానుడవై వినుము -

ఆ విషయమునందు అభిరుచి కలగించుటకై ఆ బుద్ధియొక్క విశేషత్వమును స్తుతించుచున్నాడు -

ఓ అర్పునా ! ఏ యోగబుద్ధితో కూడియున్న నీవు ధర్మాధర్మములనబడు కర్మరూపమైన బంధమును ఈశ్వరుని కృపవలన కలుగు జ్ఞానప్రాప్తి ద్వారా నశింపజేయగలవో.....

ఇంతేకాకుండా యింకా చెప్పేదను - వినుము -

**2.40. “నేపథ్యిక్రమనాశో ఒస్మి ప్రత్యవాయో న విద్యతే,
స్వల్పమప్యస్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతో భయాత్.**

ఆనగా - అభిక్రమము అంటే ఆరంభము. ఈ కర్మయోగ రూపమైన మోక్షమార్గము నందు ప్రారంభించుటలో చేయబడు కర్మలు మొదలగు వాటియొక్క నివృత్తి కలుగదు. సారాంశమేమన - యోగవిషయమైన కర్మఫలము సంశయ రహితమైనది కాదు. అంతేగాక విపరీత ఫలమును కలిగించునది గూడ కాదు. మరి ఏమీ జరుగునన్నదో - ఆ కర్మయోగ రూపమైన ధర్మానుప్యానము అనగా ఆచరణ కొంచమైనను జన్మమరణ రూపమైన ప్రాపంచిక భయము నుండి రక్షించును.

ఈ విధముగా సాంఖ్య విషయరూపమైన బుద్ధిని గురించి చెప్పబడినది. ఇంకముందు యోగవిషయ సంబంధమైన బుద్ధిని గురించి చెప్పబడును.

అదెట్లునగా -

**2.41. వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిరేకేహ కురునందన,
బహుశాభా హృషణస్తాశ్చ బుద్ధయో ఒవ్యవసాయామ్.**

అనగా - ఓ కురుసందనా ! ఈ పరమకల్యాణ ప్రదమైన మార్గమునందు వ్యవసొయాత్మిక నిశ్చయ స్వభావము కలిగియున్న బుద్ధి ఒక్కబీయే.

అనగా యథార్థము మరియు ప్రమాణ సిద్ధమైనది అయినందున యితరములైన విపరీత బుద్ధి యోగముతో కూడియున్న భేదములన్నింటిని బాధించును. అనగా వాటిని నశింపజేయును.

ఈతర బుద్ధులేవైతే వున్నారో వాటియొక్క శాఖాభేదముల వ్యావకత్సము వలన ప్రపంచము అనంతమైనదనియు, అపారమైనదనియు అనగా ఎంత ప్రయత్నించినను అధిగమించరాని దనియు చెప్పబడుచున్నారో అట్టి భేదభావములను కలిగించు బుద్ధులను, ప్రమాణజనితమైన బుద్ధిజలముతో నివృత్తినిపాందించి సమస్త మాయా సంసారమును నివర్తింపజేయును.

కానీ ఎవడు ప్రయత్నశీలుడు కాడో, ఎవడు ప్రమాణజనితమైన వివేకబుద్ధి కలిగి యుండడో హనికి ఆ శాఖాభేదముతో కూడియున్న బుద్ధులు అనేకములై యుండి ఆతనిని బాధించుండును.

ఎవనికి నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధీలేదో - ఆతడు

2.42. యామిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదన్త్వ విప్చితః, వేదవాదరతాః పాఠ నాన్యదస్తితి వాదినః.

అనగా - కుసుమ వైభవంతో నిండియున్న లతాకుంజము వంటి ఆతి మృదు మధురమైన, వినసాంపుగా యున్న శబ్దములతో కూడియున్న విప్యయమును చెప్పబోవుచున్నాను -

ఆ చెప్పున దెవ్వరు ? ఏ మహాత్ముడు జ్ఞానహీనుడు, అల్పబుద్ధి గల వివేకహీనుడు, అర్థవాదరము మరియు మహాఫలములను యచ్చి సాధనములను ప్రకాశింపజేయునట్టి వేదవాక్య రనముతో నిండియున్నపూడో ఆతడు - మరేమనగా పార్శ్వా ! ఎవడైతే స్వర్గాధి ఫలములను పొందింపజేయు సాధనరూపమైన కర్మలు తప్ప యితరమైనది ఏమియు లేదని చెప్పానో.....

ఇంకా యేమనగా -

2.43. కామాత్మానః స్వర్గపరా జన్మ-కర్మఫలప్రదామ్, క్రియావిశేష బహులాం భోగైశ్వర్యగతిం ప్రతి.

అనగా - కామాత్మా అనగా ఎవడైతే కామభోగములను మాత్రమే తన స్వభావముగా చేసుకొనియున్నాడో అట్టి భోగపరాయణుడు మరియు స్వర్గప్రాప్తినే తన జీవిత లక్ష్యముగా ఎంచుకొని యున్నాడో అనగా స్వర్గప్రాప్తినే పరమ పురుషార్థముగా నిశ్చయించుకొనియున్నాడో అటువంటి మానవుడు జన్మ-మరణ రూపమైన కర్మఫలమును గురించిన మాటలు మాత్రమే మాటలుచుండునో ఆతడు. కర్మయొక్క ఫలము పేరు “కర్మఫలము” “జన్మరూప కర్మఫల” మనగా జన్మ కర్మఫలము అనబడును. అటువంటి ఫలమును యచ్చునటువంటి మాటలను “జన్మకర్మ ఫలప్రదా” అని అంటారు. ఇటువంటి మాటలు మాత్రమే మాటలుతూ వుంటారు.

ఈ విధముగా భోగము మరియు ప్రాపంచిక ఐశ్వర్యమును సాందుటకు ఎటువంటి ఎన్ని క్రియాభేదములు అనగా ఎన్ని విధములైన కర్మలు వున్నవో వాటిని వర్ణించి చెప్పట అతి కష్టము. ఏలయన ? స్వద్ధమని, పతువులని, భార్యలని, బిడ్డలని, ఇళ్ళని, భూములని - భాగవతములో చెప్పినట్లుగా” చెలులుం తల్లులు తండ్రులాత్మజులు సంసేవ్యల్ సతుల్ చారునిర్మల గేహం బులటంచు గూర్చురు మహాయాగుణబ్రాంతులై..... ఇటువంటి వాటిని సంపాదించుటకు చేయబడు కర్మభేదములను గురించి మాట్లాడువారు, పరమ మూర్ఖులు. సంసార చక్రమునందు చిక్కుకొని క్రిందికి పైకి వచ్చుచూ పోవుచూ వుందురు...

“భువిజమ్మున్ దివిజోచ్చు, అభ్యటను చాపుంగాంచివొచ్చున్ భువిన్

భువిచాపుం దివి చాపు నాగినిటు చాపులైందు భూతాళికిన్

భువి చాపున్ సుఖ సుస్తివోలె లింగయంబో నేనుగా కక్కుటా

దివి చాపుం ననుజావనీకము కపర్చిస్సామి మృత్యుంజయా !

అని ఏడ్చాడు పూర్వం ఒక భక్తుడు..... చూ. కంకణము (కావ్యం)

2.44. భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసామ్, వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః సమాధౌ న విధియతే.

అనగా - ఎవరైతే ఐశ్వర్యము మరియు భోగాదులయందు ఆసక్తి కలవారై యుందురో అనగా ఐశ్వర్య భోగాదులనే పురుషార్థముగా తలంచి వాటియందే ఆసక్తి కలవారై యుందురో, తద్రూపులై యుందురో, మరియు క్రియాభేదములను విస్తార పూర్వకముగా చెప్పు స్వభావము ఎవరి చిత్రమును హరించివేసినదో అనగా ఎవరియొక్క వివేకబుద్ధి మాయచేత ఆచ్ఛాదితమై పోయినదో హారియొక్క సమాధియందు సాంఖ్య విషయికమైన లేక యోగ విషయికమైన నిశ్చయాత్మికమైన బుద్ధి నిలువజాలదు.

పురమునియొక్క భోగము కొఱక దేనియందు సర్వము స్థాపించబడునో దాని పేరు సమాధి. ఈ వ్యత్పత్తి అర్థము ననుసరించి సమాధికి మరియొక పేరు అంతకరణము. ఆ సమాధియందు బుద్ధి నిలువజాలదు. అనగా బుద్ధి సమాధి అవస్థయందున్న అంతసికరణము నందు పుట్టదు.

ఇటువంటి వివేకముతో కూడిన బుద్ధి లేనటువంటి కామపరాయణలైన పురముల.....

2.45. త్రిగుణ్య విషయా వేదా నిస్మిగుణ్యో భవార్ఘున, నిర్వంద్యో నిత్య సత్త్వస్థా నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్.

అనగా - వేదములు త్రిగుణాత్మికములైన విషయములను గురించి చెప్పాను. అనగా ఆ మాడు (సత్త, రజ, తమ) గుణముల యొక్క కార్యరూపమైన సంసారమునే తెలుపుచుండును. కాని అర్ఘునా ! నీవు సంసారములేనివాడవు. కామభావము గూడ లేనివాడవు.

నీవు ద్వంద్వత్వము లేనివాడవు. అనగా సుఖా-చుఃఖములకు కారణమైన పరస్పర విరుద్ధ లక్షణములు కలిగియున్న పదార్థములను ద్వంద్వములందురు. అటువంటి ద్వంద్వములు లేనివాడవు. మరియు నిత్య సత్యగుణ సంపన్నుడవు.

మరియు యోగక్షేమములకు ఆతీతుడవు. అప్రాప్యమైన వస్తువును ప్రాప్తింపజేసుకొనుట యోగమనబడును. మరియు ప్రాప్తించిన వస్తువును రక్షించుకొనుట క్షేమమందురు. యోగక్షేమములను పొందుటకు అవసరమైన మార్గమునందు కలుగు ప్రవృత్తిని కలిగియుండుట చాలా కష్టము. అందుచేత నీవు యోగక్షేమములను పొందుకోరకుము.

మరియు నీవు ఆత్మవంతుడవు అనగా ఆత్మవిషయమునందు ఎటువంటి ప్రమాదము లేనివాడవు. నీవు నీ స్వశర్య నిర్వహణమునందు నిమగ్నుడవై వుండుటకు గాను నీకు నేను యిం విధముగా ఉపదేశించుచున్నాను.

అన్ని వేదముల యందును చెప్పబడియున్న కర్మలకు అనంతములైన ఘలములు కలుగును. అటువంటి ఘలములను కోరనట్టి పురుషుడు ఈశ్వరుని కౌతు ఆ యా కర్మలను ఎందులకు ఆచరించవలయును ?

అన్నచో - చెప్పేదను, వినుము -

2.46. యావానర్థ ఉదపానే సర్వతః సంపుతోదకే, తావాన్సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణస్య విజానతః.

అనగా - జగత్తునందలి నూతులు, చెఱువులు మొదలగు అనేకమైన చిన్ని చిన్ని జలాశయములందు ఏ విధముగా స్వాన - పాంచాది కార్యములు ఎటువంటి ప్రయోజనమును సిద్ధింపజేయుండునో ఆ ప్రయోజనము లన్నియూ అన్ని విధములా గొప్పగా అనగా తగినంతగా యున్న జలాశయములందు గూడ ఆ పరిమాణములోనే అనాయాసముగా సిద్ధించుచుండును. ఆ ప్రయోజనములన్ని ఆ జలాశయములందు అంతర్భాగములే.

అదే విధముగా సర్వవేదములయందును అనగా వేదములయందు చెప్పబడిన కర్మల ద్వారా ఏ ప్రయోజనము సిద్ధించునో అనగా ఆ కర్మలను ఆచరించినందువలన ఎట్టి ఘలములు కలుగునో ఆ సమస్త ఘలములు అనగా ప్రయోజనములు పరమార్థ తత్వమును ఎత్తింగిన బ్రాహ్మణవనకు అనగా సంన్యాసికి అన్నిమైపుల నుండి పరిపూర్వముగా నున్న జలాశయముల వంటి విజ్ఞానముతో కూడిన ఆసంద రూపమైన ఘలము అంతే పరిమాణములో అనాయాసముగనే సిద్ధించును.

అనగా ఆ పరమార్థమునందు ఆ ఘలములన్నియూ అంతర్భాగములే.

శ్రుతియందు గూడ యిట్లే చెప్పబడియున్నది -

“దేనిని ఆతడు అనగా ఆ సంన్యాసి ఆ పరిపూర్వ తత్వమును ఎంత పరిమాణములో ఎటుంగునో ఆతడు ఆ ఘలములన్నింటిని అంతపరిమాణములో పొందును. గీతయందు గూడ సర్వవిధ కర్మలు జ్ఞానమునందు సమార్థమగును. అని చెప్పబడినది.

సారాంశమేమన - నూతలు, చెఱువులు మొదలగు చిన్న చిన్న జలాశయముల వలెనే కర్కులు అల్పములైన ఫలములను మాత్రమే కలుగజేయును. అట్లు అయినప్పటికి జ్ఞానిష్ఠాధికారము లభించక ఘోరము కర్కాధికారము మాత్రమే కలిగియున్న పురుషుడు కర్కులను చేయుచూనే యుండవలయును.

2.47. కర్కుష్టేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన, మా కర్కు ఫలహేతుర్భార్యా తే సంగో ఉస్మీకర్కుశి.

అనగా - నీకు కర్కులు చేయు అధికారము కలదు. జ్ఞానసంపాదనాధికారము లేదు. నీవు కర్కుమార్గము నమునించి కర్కులు చేయుచుండినమూ ఆ కర్కు ఫలమును పొందు అధికారము నీకు లేదు. అనగా ఫలమును ఆశించి నీవు కర్కులు చేయుకూడదు.

ఒకవేళ కర్కుఫలమును పొందవలయునన్న కోరిక నీకు కలిగినచో ఆ కర్కుఫలప్రాప్తికి నీవే కారణమగుదువు. అందుచేత నీవు కర్కుఫలప్రాప్తికి కారణము కాబోకుము.

వీలయున ? మానవుడు కర్కుఫలమును పొందవలయునన్న కోరికతో ప్రేరేపించబడి కర్కులు చేయుటయందు నిమగ్నుడైనచో ఆతడు అప్పుడు కర్కుఫలరూపమైన పునర్జ్ఞన్నకు కారణమగును.

కర్కుఫలమును పొందవలయునన్న కోరికయే లేకున్నచో దుఃఖరూపమైన కర్కుఫలముతో పనియేమి ? ఈ విధముగా కర్కులు చేయకుండినమూ కర్కులు చేయుటయందు ఆసక్తిగాని, ప్రీతి అనగా చేయవలయునను కోరిక కూడ వుండరాదు.

కర్కుఫలమును పొందవలయునన్న కోరికతో ప్రేరేపించబడి కర్కులు చేయకుండా వుండవలయునన్నచో మరి యింకే విధముగా చేయవలయును ? అన్నచో - వినుము -

2.48. యోగస్థః కురు కర్కాణి సంగం త్యక్త్వ ధనంజయ, సిద్ధ సిద్ధఃసమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్చాతే.

అనగా - ఓ ధనంజయ ! యోగమునందు స్థిరపడి కేవలము ఈశ్వరుని కొఱకు కర్కులు చేయుము. అందులో గూడ ఈశ్వరుడు నాయందు ప్రసన్నుడగు గాక” అను ఆశతో కూడిన ఆసక్తిని గూడా త్యజించి కర్కులు చేయుము.

ఘలత్యష్టారహితుడైన పురుషి ద్వారా కర్కులు చేయబడినచో అంతఃకరణ శుద్ధికలిగి తర్వారా కలిగిన జ్ఞానము సిద్ధించును. ఇంకా దానికి వ్యతిరేకముగా అనగా జ్ఞానము కలుగ కుండిన సిద్ధి కలుగేరదు. అటువంటి సిద్ధి కలిగినము, కలుగకుండినము సమముగా వుండుటయే యోగము.

ఆ యోగము ఎట్టిది ? ఎట్టి యోగమునందు స్థిరముగా వుండి కర్కులు చేయవని చెప్పుచున్నారు ? అని అన్నచో “సిద్ధి ప్రాప్తించినము, ప్రాప్తించకుండినము సమముగా వుండుటయే యోగము.

ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయు కర్మలకంటె ఫలాస్తుకీతో చేయు కర్మలు నికృష్టమైనవి.
ఆదెట్లన ? -

2.49. దూరేణ వ్యావరం కర్మ బుద్ధియోగార్థనంజయ, బుద్ధో శరణమన్నిచ్చ కృపణః ఫలహేతవః.

అనగా - ఓ ధనంజయ ! బుద్ధియోగము కంటె అనగా సమత్వ బుద్ధి కలిగియుండి చేయు కర్మలకంటె కర్మఫలమును కోరుచూ కామభావము కలిగియున్న మనమ్యల ద్వారా చేయబడు కర్మలు, జన్మ-మరణములకు కారణమగుచుండుట వలన చాలా నికృష్టము అనగా నీచమైనవి.

అందువలన ఓ ధనంజయ ! నీవు యోగవిషయక బుద్ధియుందు గాని లేక దాని పరిపాకముచేత వుత్పన్నమైన సాంఖ్యబుద్ధియందు గాని శరణు పొందుము. వాటిని పొందుటకు ప్రయత్నించుము. తాత్పర్యమేమన - పరమార్థమును పొందుటకు సాధనమైన జ్ఞానమును పొందుటకు ప్రయత్నించుము.

అట్లేలయన ? ఫలమును పొందగోరుచు కర్మలు చేయువారు కృపణులు అనగా స్వార్థపరులు మరియు దీనులు. అందులకే ప్రతిఖాద “ఓ గార్దీ ఎవరైతే ఈ అక్షరబ్రహ్మాను గుర్తించక యిం లోకమును విడిచి వెళ్లుయరో వారు అత్యంత దీనులు అనగా దయతలచ తగియున్నారు.”

సమత్వబుద్ధి కలిగి స్వాధర్మమును చక్కగా ఆచరించు పురుషుడు ఎటువంటి ఫలమును పొందునో - వినుము -

2.50. బుద్ధియుక్తో జహాతో ఉభో సుకృత దుష్టుతే, తస్మాద్వోగాయ యుజ్యస్స యోగః కర్మసు కౌశలమ్.

అనగా - సమత్వయోగ విషయక బుద్ధి కలిగియున్న పురుషుడు, అంతఃకరణ శుద్ధి ద్వారాను మరియు జ్ఞాన సంపాదన ద్వారాను సత్కర్మలను, దుష్టర్మలను మరియు పాప పుణ్యములను ఈ మాయా లోకమునందే వదిలివేస్తాడు. ఈ పంచభూతాత్మకమైన దేహమునందు పుండగానే లోకమునకు సంబంధించిన కర్మబంధము నుండి ముక్కుడై పోతాడు. అందువలన అర్థునా ! నీవు సమత్వ విషయక బుద్ధి రూపమైన యోగస్తోచిని పొందుటకు ప్రయత్నించుము.

ఏలయన ? యోగమనగా కర్కోశలత్వమే. అనగా స్వాధర్మ సంబంధమైన కర్మలయందు మునిగియున్న పురుషుడు ఆ కర్మల ఫలములను ఈశ్వరార్పణ జేయు బుద్ధికలిగి సిద్ధి అసిద్ధులయందు సమభావము కలిగియుండుటయే కర్మకౌశలత్వము.

అనలు కౌశలము లేక కుశలత్వము, నైవుణ్యమనగా స్వభావతః బంధమును కలిగించు కర్మలు గూడ ఈ సమత్వబుద్ధి యొక్క ప్రభావము చేత తన స్వభావమును త్యజించుము. కావున నీవు సమత్వ బుద్ధిని పొందుటకు ప్రయత్నించుము.

అట్లిందుకనగా -

**2.51. కర్మజం బుద్ధియుక్తా పొ ఫలం త్విక్కు మనీషిణః,
జన్మబంధవినిర్మకః పదం గభువ్త నామయ్యే.**

అనగా - ‘కర్మజమ్’ అను శబ్దమునకు “ఫలంత్విక్కు” అను శబ్దమునకు పరస్పర సంబంధము కలదు.

కర్మల ననుసరించి కలుగు యిష్టాయిష్టరూపమైన దేహము ప్రాప్తించునది ‘కర్మజమ్’ అనబడును. సమత్వబుద్ధి కలిగియున్న పురుషుడు ఆ కర్మఫలమును త్విజించి మనీషి అనగా జ్ఞానసంపన్నుడై శరీరముతో కూడియున్న కాలమునందే జన్మ-మరణ బంధమునుండి విదువడి మోక్షమనెడు సర్వోపద్రవ రహితమైన పరమ పదమును పొందును.

యోగానుష్ఠాన జనితమైన సత్యగుణ వికాసము వలన పుట్టిన బుద్ధి ఎప్పుడు ప్రాప్తించును? అని అన్నచో -

**2.52. యదాతే మోహకలిలం బుద్ధిర్ప్యతి తరిష్యతి,
తదా గంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య బ్రథతస్య చ.**

అనగా - ఎప్పుడైతే నీ (మానవుని) బుద్ధి - “మోహకలిలమును” అనగా దేనివలన ఆత్మానాత్మక విష్ణువును కలుషితమై అంతఃకరణ కల్పిత విషయములందు లగ్గుమగునో దానినుండి అనగా ఆ మోహభావముతో కూడియున్న అజ్ఞానరూపమైన కలుషత్వమును అధిగమించునో ఆప్ముడు నీ బుద్ధి శుద్ధమైనదిగా భావించబడును.

అట్టి స్థితి కలిగినప్పుడు నీవు వినరగిని మరియు వినియున్నట్టి విపరుముల నుండి వైరాగ్య భావమును పొందగలవు. అనగా అట్టి వైరాగ్య భావమును పొందినప్పుడు నీవు యింతకు పూర్వము వినియున్న సముప్పైన సాంసారిక విపరుములను విధిచి శుద్ధుడవగురువు.

మోహరూపమైన ప్రాపంచిక మలినత్వమును అధిగమించి నేను ఆత్మవివేక జన్మమైన బుద్ధిని పొంది కర్మయోగ ఫలరూపమైన పరమార్థయోగము (జ్ఞానమును) ను ఎప్పుడు పొందుదును అని అడిగినట్లయినచో చెప్పేదను. వినుము -

**2.53. బ్రుతివిప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్యతి నిశ్చలా,
సమాధావచలా బుద్ధిస్తదా యోగ మవాప్యసి.**

అనగా - అనేకమైన సాధ్య-సాధనములు, మరియు వాటి సంబంధమును చెప్పునట్లువంటి బ్రుతుల వలన విప్రతిపన్నమైన అనగా అనేక పరస్పర విరుద్ధ భావములతో నిండి వికలమైన నీ బుద్ధి సమాధియందు అనగా చిత్తమును సమాధానపరచి స్థిరముగా వుంచునది సమాధి యనబడును - స్థిరపడునో. ఆప్ముడు దృఢమై స్థిరముగా వుండును. అనగా విక్షేప

రూపమైన చంచలత్వము మరియు వికల్పముల నుండి తోలగి శ్రీరముగా, శాంతముగా వుండును.

అప్పుడు అట్టి యోగమును అనగా సమాధి అవస్థను అనగా చాంచల్య రహితమైన స్థిరత్వమును బొందెదవు.

తన ప్రశ్నకు సమాధానమును పొందినవాడై అట్టి సమాధి ప్రజ్ఞను పొందిన పురుషుని లక్షణము లెట్టుండునో ఎఱుంగ గోరిన అర్థముడు యిలా అన్నాడు -

**2.54. స్థితప్రజ్ఞస్య కా భాషా సమాధిస్థస్య కేశవ,
స్థితధిః కిం ప్రభాషేత కిమాసీత ప్రజేత కిమ్.**

అనగా - “నేను పరబ్రహ్మ పరమాత్ముడను” అని నిశ్చితమైన బుధిగల మహాసీయుడే “స్థితప్రజ్ఞదు” అనబడును. కేశవ ! ఆ విధంగా సమాధి ద్వారా స్థితప్రజ్ఞత్వము గల పురుషుడు ఎటువంటి భాష మాట్లాడును ? ఆతడు యితరమైన పురుషుల ద్వారా ఎటువంటి లక్షణములు గలవాడుగా చెప్పబడును ?

మరియు ఆ స్థిత ప్రజ్ఞత్వము కలిగియున్న పురుషుడు ఏ విధముగా మాట్లాడును ? ఏ విధంగా నడచును ? అనగా ఆచరణ ఎట్టుండును ?

ఈ విధంగా అర్థముడు, స్థితప్రజ్ఞత్వమును పొందిన పురుషుని లక్షణము లెట్టుండునో తెలియగోరుచున్నాడు -

ఏ మహాపురుషుడు యింతకు పూర్వమునుండియే కర్మలను త్యజించి అనగా సంస్కారంచి జ్ఞాననిష్ట కలిగియున్నాడో మరియు ఏ పురుషుడు కర్మయోగము ద్వారా జ్ఞాననిష్టను బొందియున్నాడో ఆ రెండు విధములైన ఆ యిరువురి స్థితప్రజ్ఞత్వ లక్షణములను మరియు సాధనములను గురించి ‘ప్రజహోతి’ అను శ్లోకము మొదలుకొని ఈ అధ్యాయము చివర వరకు చెప్పబడును.

అధ్యాత్మ శాస్త్రగ్రంథములందు అన్నిచోట్ల కృతార్థుడైన పురుషునియొక్క లక్షణములు ఏవి కలవో అవన్నియూ ప్రయత్న సాధ్యములగుట వలన సాధన రూపముగా అందరికీ ఉపదేశింపబడుచున్నవి. యత్న సాధ్యములైన సాధనములే సిద్ధ పురుషునియొక్క సౌఖ్యావిక లక్షణములై యున్నవి. అందుచే భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు యిలా చెప్పచున్నాడు.

**2.55. ప్రజహోతి యదా కామా స్వర్ణాన్ పార్థ మనోగతాన్,
ఆత్మన్యేవాత్మనా తుష్టః స్థితప్రజ్ఞస్తదోచ్యతే.**

అనగా - ఓ పార్థ ! ఏ మనుషుడు మనసునందు దాగియున్న, మరియు హృదయాంతరాళమున ప్రవేశించియున్న సమస్తమైన కోర్కెలను, వాటి భేదములను పూర్తిగా త్యజించునో -

సమస్తమైన కోర్డెలును పూర్తిగా త్వజించిన తరువాత తృప్తిపూర్వవలసిన కారణములస్వీయులేకండా పోవును. అటు తరువాత శరీర ధారణకు కారణమైన ఏ ప్రారభము మిగిలియండునో అది మాత్రము మిగిలియే యుండును. అందుచేత శరీర పోషకొఱకు ఆ మానవుని ప్రపృత్తి పిన్చివాని చేస్తులవలే యుండును. అటువంటి సందేహము కలిగినప్పుడు ఆ పురుషుడు ఎటువంటి బాహ్యమైన వస్తులాభమును అపేక్షింపక అంతరాత్మ స్వరూపమునందే తనంతట తానుగానే తృప్తిని పొందినవాడై, అయ్యత రసమును ఆనందమును - ఆనుభవించుచూ జతరములైన సమస్త ఆనాత్మ పదార్థముల పట్ల పూర్తిగా మనస్సు లేసివాడై యున్నవాడు స్థితప్రజ్ఞ కలవాడని చెప్పబడును. అనగా ఎవని బుద్ధియందు ఆత్మనాత్మ వివేచన ద్వారా వివేకబుద్ధి స్థిరమై యుండునో ఆతడు స్థితప్రజ్ఞ కలవాడనబడును.

సారాంశమేమన ? - దారాపుత్రాచులయందు, సంపరయందు మరియు సమస్త ప్రాపంచిక వస్తువుల యందు గల తృప్తిను త్వజించిన సంన్యాసియైన ఆత్మరాముడే ఆత్మయందు క్రీడించువాడే స్థితప్రజ్ఞడనబడును. మరియు -

2.56. దుఃఖేష్టముద్విగ్నమునాః సుఖేషు విగత స్పృహః, మీతరాగ భయక్రోధః స్థితధీర్ఘుని రుచ్యతే.

అనగా - ఏ మానవుని మనసు మూడు విధములైన (ఆధ్యాత్మిక, ఆధి దైవిక, ఆధి భౌతిక) దుఃఖములు కలిగినప్పటికి ఉద్విగ్నతను అనగా వ్యాక్యలతను చెందదో అనగా ఏ విధముగాను సంక్షేభమును చెందదో అటువంటి వాడు “అనుధ్విగ్నమునా” అనగా వ్యాక్యలత గలగని మనస్సు గలవాడు అనబడును.

మరియు లోకిక వస్తువుల ద్వారా సుఖములు కలిగినప్పటికి ఆ సుఖములయందు ఎవనికి తృప్తి నశించియున్నదో, అనగా ఎండుకట్టెలు వేసివచ్చుడు ఏ విధముగా అగ్ని ప్రజ్ఞలించునో ఆ విధముగా భౌతిక సుఖములు కలిగినప్పుడు ఎవని మనస్సు ఎటువంటి వికారమును పొందదో ఆతడు “విగతస్పృహః” తృప్తి లేనివాడు అనబడును.

మరియు ఎవనియందు భయము, క్రోధము మరియు ఆసక్తి పూర్తిగా నివృత్తిని చెందియున్నాఁ ఆతడు “పీతరాగ భయక్రోధః” అనగా ఆసక్తి, భయము, క్రోధము లేనివాడని చెప్పబడును. ఎప్పుడైనా, ఎప్పుడైనా ఏ మానవుడు అటువంటి గుణములు కలవాడగునో అప్పుడు ఆతడు స్థిరమైన బుద్ధిగల స్థితప్రజ్ఞడు, మని, అంటే నిజమైన సంన్యాసి అనబడును.

మరియు -

2.57. యః సర్వతాసభిస్నేహస్తత త్రాప్య శుభాశుభమ్, నాభినందతి న ద్వేషి తస్య ప్రజ్ఞ ప్రతిష్ఠితా.

అనగా - ఏ మని అనగా సంన్యాసి సర్వతా అనగా దేహమునందు మరియు జీవితంలో చూడ ఆసక్తి రహితుడై యున్నాడో మరియు ఆయూ శభ లేక అశుభములను పొందియు

త్రసన్నదు కాక మరియు ద్వేష క్రొఫ్టములను పొందకయుండునో అనగా శుభములు కలిగినప్పుడు ఆనందముతో ఉప్పాంగక మరియు అశుభములను పొందినప్పుడు దుఃఖమును పొందకయుండునో, అనగా ఎవడు హర్ష - విపొదములను పొందకయుండునో ఆతనికి వివేకముతో కూడియున్న బుద్ధి ప్రతిష్ఠింపబడియున్నట్టగా తలంచవలయును.

మరియు -

2.58. యదా సంహరతే చాయం కూర్కే 2ంగానీవ సర్వశః, ఇంద్రియాణింద్రియార్థే భ్యస్తస్య ప్రజ్ఞ ప్రతిష్ఠితా.

అనగా - ఎప్పుడైతే జ్ఞాననిష్టయుందు స్థిరపడియున్న సంస్థాసీ తాబేటి అవయవములవలె అనగా తాబేలు భయమును పొందినప్పుడు అన్నివైపుల నుండి తన అవయవములను లోపలికి ముదుచుకొనునో ఆ విధముగానే అన్ని విధములగు ప్రాపంచిక విషయముల నుండి తన యింద్రియములను వెనుకకు మరల్చుకొనును. ఆ యింద్రియములు విషయములను ఎప్పుడు కల్పించుట మానివేయునో అప్పుడు ఆతనిబుద్ధి స్థిరత్వమును పొందును.

రోగ్రగ్రస్తుడైన మనమ్ముని యింద్రియములు గూడ విషయములయందు ప్రసరించుట మానివేయును గదా ! అనగా తాబేలు భయముచేత ఏ విధముగా తన అంగములను లోనికి ముదుచుకొనునో అట్లే రోగియొక్క యింద్రియములు గూడ విషయములయందు ప్రసరించవ కాని రోగియొక్క మనస్సునందు విషయములయందు గల ఆసక్తి నశించదు.

ఆసక్తి నశించవలయునన్నచో ఏమి చేయవలయును అని అడిగినచో చెప్పేద వినుము-

2.59. విషయా వినివర్తంతే నిరాపోరస్య దేహిసః, రసవర్జం రసో 2ప్యస్య పరం ధృష్టో నివర్తతే.

అనగా - అజ్ఞాని యగు పురుషుడు అనగా నిత్యానిత్య వస్తువివేకము లేనటువంటి పురుషుడు విషయములను గ్రహించక అతి కరోరమైన తపస్స చేసియు దేహిమాసమును వదలజాలనివాడు శబ్దాది విషయములను గ్రహించకయుండిననూ విషయ భోగములయందలి ఆసక్తిని విడువజాలడు. ఇందులకు కరోర తపమునరించి తురకు మేనకయును అప్పర కన్యయందు ఆసక్తుడై శకుంతలకు జన్మనిచ్చిన విత్యామిత్రుడే మంచి ఉదాహరణము. అందులకే కాబోలు శ్రీ జి.వి. కృష్ణరావుగారు తన ‘వరూధిని’ యను కావ్యమునందు యిలా అన్నాడు.

“జన్మముచేత వచ్చు ఫలసంపదలం దడి యూస జేసియ

భ్యస్తుతిగాల ద్రోచెదవహసో నిసుమించినవారు గారె యో

షిన్నిత బాహుబంధముల చేత దగుల్చొని యిన్నకచ్చదా

లన్ని దొలించి వారి నిలయంబుల బండెలుగారె యాజ్ఞికుల్

చూ. “వరూధిని” కావ్యము.

‘ఆసక్తి’ యనగా ‘రసము’ . అదెట్లన ? -

“స్వర్ణసేన ప్రవృత్తో రసికో రనజ్ఞః” మొదలగు వాక్యములు సర్వవిదితములే గదా !

ఈని ఈ యిం రాగాత్మిక సాక్ష్మ అస్త్రి గూడ పై విధమగు సాధకునికి పరమార్థ తత్త్వస్ఫురూపమైన బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము కలిగినప్పుడు తనంతట తానుగా తొలగిపోవును. అనగా “నేనే ఆ బ్రహ్మాను” అను భావము దృఢమైనప్పుడు ఆతని విషయ సంబంధమైన అస్త్రి నిర్ణివము అయిపోవును.

సారాంశమేమనగా - యధార్థమైన తత్త్వజ్ఞానము కలుగనంతపరకు రాగభావము. అనగా విషయముల ద్వారా లభించు ఆనందమునందలి ఆస్త్రి నశించదు. అందుచేత నిత్యానందరూపమైన మోక్షస్త్రితిని కోరు సాధకుడు తప్పక జ్ఞానరూపమైన బుద్ధియొక్క స్థిరతత్త్వమును పొందవలసినదే.

యధార్థమైన జ్ఞానరూపమైన బుద్ధియొక్క స్థిరతత్త్వమును పొందగోరు సాధకుడు ముందుగా యింద్రియములను తన వశమునందు వుంచుకొనవలయిను. ఏలయన ? అలా యింద్రియములను తన వశమునందుంచుకొని ఎదల కలుగు దీషము యిం క్రింది విధముగా వుండును -

**2.60. యతతో హ్యాపి కౌంటేయ పురుషస్య విపశ్చితః,
ఇంద్రియాణి ప్రమాథిని హరంతి ప్రసభం మనః.**

అనగా - ఓ కుంటీపుత్రా ! మహా ప్రయత్నాలీలుడు, చక్కగా ఆలోచించగల సామర్థ్యము గలిగి బుద్ధిమంతుడైన పురుషునియొక్క సతత ప్రేరణశక్తి కలిగియున్న యింద్రియములు విషయాస్తి కలిగియున్న పురుషుని దుఃఖవంతునిగా జేయును. అలా వికలమైన మనస్సు గలవానిగా జేసి కేవలము ప్రకాశమును మాత్రమే చూచు విద్యాంసుడైన వివేకము, విజ్ఞానము కలిగియున్న పురుషుని మనస్సును బలాత్మారముగా చలింపజేయును. అందుచేత -

**2.61. తాని సర్వాణి సంయమ్య యుక్త ఆసీత మత్పరః,
వశే హి యస్యేంద్రియాణి తస్య ప్రజ్ఞ ప్రతిష్ఠితా.**

అనగా - ఆ యింద్రియములన్నించీని చక్కగా వశమునందుంచుకొని సమాపిత చిత్తుడై అనగా చిత్తమును గూడ నిశ్చలముగా జేసుకొని నాయందు అనగా పరమాత్మయందు చిత్తము గలవాడవై కూర్చుండవలయిను. అనగా సర్వాత్ముడైన నాయందే మనస్సు గలవాడవై నాకంటే వేఱగా లేను భావముతో కూర్చొని యుందవలయిను.

అభైలయన ? ఈ విధముగా కూర్చొనియున్నవాని యింద్రియములు అభ్యాస బలముతో ఆతని వశమునందుండి పరిబ్రహ్మ భావముతో నిండియుండును.

ఇంత చెప్పిన తరువాత పతనాభిముఖుడైన పురుషునికి కలుగు సమస్తమైన అనర్థముల యొక్క కారణమును చెప్పాచున్నారు.

**2.62. ధ్యాయతో విషయాన్వంసః సంగ్రస్తే మాపజాయతే,
సంగత్యంజాయతే కామః కామత్రైభ్యాధో ఒభిజాయతే.**

అనగా - ఎల్లప్పుడూ విషయాలను గురించి మాత్రమే మరియు వాటి నానావిధ భేదములను గురించి అనేక పర్యాయములుగా ఆలోచించే పురుషునికి ఆ యా విషయముల యందు ఆసక్తి పెరుగును. ఆ ఆసక్తిచేత వాటిని పొందవలయును కామము, కోరిక, తృప్తి పెరుగును. ఆ కోరిక ఏ కారణము వలనసైనా తీరనప్పుడు క్రోధము కలుగును. అనగా తృప్తయే క్రోధముగా మారును.

**2.63. క్రోధార్థవతి సంమోహః సంమోహత్ స్నేహి విభ్రమః,
స్నేహి భ్రంశాద్ బుద్ధినాశో బుద్ధినాశా త్రపిణశ్యతి.**

అనగా - క్రోధము వలన మోహము అనగా కర్తవ్యాకర్తవ్యావివేకము కలుగును. ఏలయన? క్రోధభావము కలిగియున్న మానవుడు తాను పొందగోరుచున్న వస్తువు పట్ల మోహితుడై గురువులాంటి పెద్దలను గూడ దూషించును.

మోహభావము తీప్తతను పొందినప్పుడు స్నేహి గతి తప్పును. అనగా శాస్త్రములు మరియు గురువుల ముఖాలా విన్నటువంటి వుపదేశ వాక్యముల వలన ఏర్పడిన స్నేహి అవసరమైనప్పుడు కలుగేరదు. అనగా మోహముతో కూడిన మనస్సు గతములో తాను వినియున్న మంచిమాటల నస్సించిని మరచిపోవును.

ఆ విధంగా స్నేహి తప్పినప్పుడు బుద్ధి సక్రమంగా పనిచేయదు. అనగా అంతఃకరణము నందు కార్య-అకార్య విషయకమైన అనగా కర్తవ్యాకర్తవ్య విషయకమైన వివేక శక్తి లోపించును. అట్లు వివేకశక్తి లోపించునే బుద్ధినాకష్టమనదని అందురు. ఏలయన? ఏది - నిషిద్ధ కర్తృభేదము కలిగియున్నవాడే మానవుడు. ఆ భేదమును ఎఱంగనివాడు పశువుతో సమానమగును.

అందువలన వివేకశక్తి రూపమైన అంతఃకరణము అనగా బుద్ధి నశించినప్పుడు మానవుడు నశించి మానవ రూపమున పశువుగా నిలచియుండును. సారాంశమేమనగా క్రోధము మోహము మొదలగు దోషములు కలిగినప్పుడు మానవుడు విధి నిషేధములను మరిచినవాడై చివరకు పురుషార్థ రూపమైన మోకస్తితిని పొందుటయందు విఫలుడగును.

విషయచింతన అనగా విషయములను గురించి ఆలోచించుండుట సర్వాన్ధములకు మూలముగా చెప్పబడినది.

ఇప్పుడు మోకస్తమును పొందుటకు అవునరమైన సాధనములను గురించి చెప్పబడును.

**2.64. “రాగద్వేషవియుక్తమైస్తు విషయా నిందిష్టై శ్చరన్,
ఆత్మవత్సై ర్యాధేయాత్మా, ప్రసాద మధిగచ్ఛతి.**

అనగా - ఆసక్తి మరియు ద్వేషభావములను “రాగద్వేషము” లందురు. ఈ రెంటిని ఆధారముగా జేసుకొనియే యిందియముల యొక్క స్వాభావికమైన ప్రవృత్తి ఏర్పడుతూ

శ్రీ మధ్యగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

పుణయింది. కావున ముముక్షువు అనగా సాంసారిక మాయా మోహములను వదలి ముక్తత్వమును పొంద కోరు సాధకడు అయినవాడు తన అంతశస్తరమును విషయముల మీదికి వెళ్లనివ్వకుండా తన స్నాధినమునందు ఉంచుకొన్న మహానీయుడు రాగదేషములు రెంటిని వదలినవాడై శ్రీత్రాది యింద్రియముల నవ్వింటిని గూడ తన వశమునందుంచుకొని అత్యంత ఆవశ్యకమైన విషయముల యందే ప్రసరింపజేయుచు ముక్తత్వమును అనుభవించును. ముక్తత్వమునే ప్రసాదమందురు. ప్రసాదమనగా శారీరిక, మానసిక స్వస్థత కలిగి సర్వదా సంతోషముగా వుండుటయే. అటువంటి ప్రసాదమును అనగా ప్రసన్నత్వమును పొందినందున కలుగు లాభమేమి? అన్నచో -

2.65. ప్రసాదే సర్వదుఃఖానాం హానిరస్యోప జాయతే, ప్రసన్నచేతసో హయః బుధిః పర్వతపిష్టతే.

అనగా - అల్పి ప్రసన్నత్వము ప్రాప్తించినప్పుడు సాధకనికి యింతకు పూర్వము గల ఆధ్యాత్మిక, ఆదిభౌతిక, ఆది దైవికములైన మూడు విధముల దుఃఖములు శాశ్వతముగా తోలిపోవును.

అల్పలయిని అన్నచో - ప్రసన్నమైన అంతశస్తరము గల పురుషునియొక్క బుద్ధి సర్వవిధ విషయరహితము మరియు ఆ కారణముగ సర్వవిధ దుఃఖరహితము అయి ఆకాశము వలినిర్మలము నిశ్చలముగ వుండును. అనగా కేవలము ఆత్మరూపగా నిలిచిపోవును.

ఇట్లు చెప్పుటకు కారణమేమనగా - ఈ విధముగా ప్రసన్నంతఃకరణము మరియు స్థిరత్వమును పొందియున్న బుద్ధిగల పురుషునకు కృతకృత్యత్వము అనగా సత్కర్మల ఫలము లభించును. అందువలన సాధకమైన పురుషుడు రాగదేషాదులతో సంబంధము లేసటువంటి యింద్రియముల ద్వారా శాస్త్రవిరుద్ధములు కానటువంటి ఆనివార్యమగు విషయములను మాత్రమే గ్రహించుండవలయును.

ఆ ప్రసన్నత్వమును స్పృతించుచున్నారు - ఎట్లన ?

2.66. నాస్తి బుధిరయుక్తస్య న చాయుక్తస్య భావనా, న చాభావయతః శాంతిరశాస్త్రస్య కుతః సుఖమ్.

అనగా - ఏ పురుషుని అంతశస్తరము రాగదేషములను వదలి శుద్ధముగా లేదో అటువంటి పురుషునియందు ఆత్మవిషయకమైన బుద్ధి వుండదు. అందుచేత అల్పి పురుషునకు విషయరహితము వలన కలిగిన ఆత్మజ్ఞానము మరియు అట్టి ఆత్మజ్ఞానమును పొందవలయును ఆసక్తి లేకపోవుటచేత ఆతనికి శాశ్వతమైన, అనందముతో కూడియున్న శాంతి లభించదు.

మరి శాంతిలేని పురుషునకు సుఖమెట్టు కలుగును ? ఏలయన ? విషయములను సేవించినందువలన కలుగు క్షమిక సుఖమునందలి తృప్తమైన యింద్రియములు వదలనంతవరకు

ఆ విషయ సంబంధమైన క్షణభంగురమైన సుఖమే ప్రాప్తించుచుండును గాని శాశ్వత ఆనందముతో కూడిన శాంతి లభించదు కదా ? విషయ సుఖము నిజమైన సుఖము కానేకాదు. సారాంశమేమన -

సాంసైరిక మాయా కల్పిత విషయములందు తృష్ణ ఆనగా ఆ విషయముల ద్వారా సుఖమును పొందవలయున్న కోరిక వున్నంతవరకు నిజమైన సుఖము ఆనగా ఆత్మజ్ఞానము వలన కలుగు ఆనందము కొంచెము కూడ లభించదు.

అయిత్క పురుషునకు ఆనగా విషయములు లేని శుద్ధ అంతఃకరణము లేనటువంటి పురుషునకు సరియైన ఆనగా లోకవాసులు రహితమైన బుద్ధి ఎందుకు పుండరు ? అన్నాచో -

2.67. ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యన్నో ఇను విధియతే, తదస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్వావమివాంభసి.

ఆనగా - ఏలయన ? ప్రాపంచిక విషయములయందు నిమగ్నమై యున్న యింద్రియము లలో ఒకటియైన మనస్సు విషయముల యందే నిమగ్నమై క్షణికములైన సుఖములను పొందుటకు ప్రయత్నించుచుండును కాని ఆత్మానందమును పొందగోరు సాధకుని శుద్ధమైన బుద్ధి స్థిరత్వమునకు సహాయకారి కాజాలదు. అనగా ఆత్మానాత్మ వివేకము వలన కలిగిన బుద్ధియొక్క శుద్ధతను చెరిపి అశుద్ధముగా చేయుచుండును.

అదెట్లునిన ? - జలమునందున్న నావను తీవ్రమగు వాయువు ఏ విధముగా ముంచివేయునో ఆ విధముగానే విషయములయందు ఆసక్తి కలిగియున్న మనస్సు ఆత్మజ్ఞానమును పొందగోరి వివేకయుక్తమైన బుద్ధిని చలింపజేసి తిరిగి విషయముల వైపుకు తీసుకొనిపోవును.

“యతతోహృషి” గీ - 2-60 అను శ్లోకమునందు ప్రతిపాదించబడిన విషయమును అనేక విధములుగా వివరించి యిప్పుడు ఉపసంహరము చేయుచున్నారు -

2.68. తస్మాద్యస్య మహాబాహో నిగృహీతాని సర్వశః, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభృష్టస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా.

అనగా - ఇట్లేలయన ? ఇంద్రియముల యొక్క ప్రవృత్తియందున్న దోషము స్ఫూర్థముగా చెప్పబడినది. అందువలన అర్థునా ! ఏ సాధకుని యొక్క యింద్రియములు తమ తమ శబ్దాది విషయముల యందు అన్ని విధముల అనగా మనసా, వాచా, కర్మణా మొదలగు సర్వభేదములతో తన వశమునందుంచుకొనబడినవో అతని బుద్ధి స్థిరముగా అనగా ఎటువంటి వికారములు లేకుండ పుండినయట్లుగా భావించనగును.

ఈ తాకిక వైదిక వ్యవహారమంతయు పూర్తిగా అవిద్యకు సంబంధించిన కార్యము. అందుచేత ఎవనికి శాస్త్రపరనము గురూపదేశము మరియు మనన నిది ధ్యానము వలన వివేక జ్ఞానము ప్రాప్తించినదో అటువంటి స్థితప్రజ్ఞనికి అనగా నిశ్చలమైన బుద్ధి గలవానికి అవిద్య

నివ్వుత్తితో పాటు తై అవిద్యాకృతమైన వ్యవహరమంతయు తొలగిపోవును. అనగా నివర్తించును మరియు అవిద్యకు విద్యయందు గల విరోధము కారణముగా ఆ ఆవిద్య గూడ నివర్తించును. ఆ భావమును విశదికరించుచూ ముందు శ్లోకము చెప్పుచున్నారు.

2.69. యా నిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయేషి, యస్యాం జాగ్రతి భూతాని సా నిశా పత్సతోమునేః.

అనగా - తామస స్వభావము కారణముగా కలిగి సర్వపదార్థములను తెలియకుండా జేయునటువంటి రాత్రికి “నిశ” అని పేరు. అన్ని భూతములయందును అవివేకరూపమైన ఈ నిశ కలదు. అందుచే ఈ “నిశ” అనుదానిని గురించి విషులముగా తెలియవలసియున్నది. స్థీతి ప్రజ్ఞత్వమునకు విషయముగా యున్న ఏ పరమార్థ తత్త్వముకలదో ఆ పరమార్థతత్త్వము జ్ఞేయము అనగా తెలుసుకోనదగన పదార్థము. ఏ విధముగా గుండ్రగూబ వంటి నిశాచరములకు యితరులకు పగలుగా వున్నది గూడా నిశ అనగా రాత్రిగానే యుండునో అదే విధముగా నిశాచరముల వంటి సంహృద్యమైన అజ్ఞానియైన మనుషునకు అనగా ఎవనియందు పరమార్థతత్త్వమును తెలుసుకొను నటువంటి బుద్ధి లేదో అటువంటి భూతములన్నింటికి తెలియనిది అయివున్నది. కారణమగ ఈ పరమార్థ తత్త్వము గూడ నిశా కాలమునందలి వస్తువుల వంటిదే అగుచున్నది. అస్టగా అజ్ఞానులకు తెలియబడనిదై యున్నది.

ఆ నిశా కాలమునందలి తెలియబడని వస్తువుల వంటి పరమార్థ తత్త్వము అజ్ఞానమును నిద్రనుండి మేల్చొనినటువంటి స్థీతప్రజ్ఞనికి అనగా జితేంద్రియునకు అనగా తన యింద్రియము లన్నింటిని తన వశమునందుంచుకొన్న యోగికి పగటియందు తోచు వస్తువుల వంటిది అగుచున్నది. అనగా ఆ పరమార్థ తత్త్వము తెలియబడుచున్నది.

గ్రాహ్యగ్రాహక వస్తు భేదరూపమును తెలియనివ్వకుండా వుంచు - చేయు - రాత్రియందు గూడ స్వస్థమునందు సర్వమును ఎఱుంగుచున్న మానవుని వలె స్థిరబుద్ధి కలిగియున్న దొరి సర్వదా అనగా రాత్రి, పగలు అను భేదము లేకుండా ఆ పరమార్థ తత్త్వమును తెలుసుకొనుచునే యుండును.

అందుచేత యిష్టాడు తేలిన సారాంశమేవగా - అవిద్యాపశ్చయందున్న అజ్ఞానియైన మానవుడు పరమార్థమును తెలియజాలక కర్మలు చేయుటయందే నిమగ్నుడై యుండును. విద్యాపశ్చయందు అట్టు జరుగదు. అనగా పరమార్థ తత్త్వమును ఎత్తింగిన పురుషుడు ఆ విధముగా కర్మలు చేయుటయందు నిమగ్నుడు కాచు. ఏ విధముగా సూర్యోదయము కాగానే అంధకారమంతయు పటాపంచలైపోవునో ఆ విధముగానే పరమార్థ తత్త్వజ్ఞానము కలుగగానే అజ్ఞానము మరియు ఆ య జ్ఞానము వలన తోచు పదార్థములు అన్నియు తొలగిపోవును. అనగా కనబడకుండా పోవును.

జ్ఞానోత్పత్తి జరుగక పూర్వము ప్రమాణబుద్ధి చేత గ్రహించబడు అవిద్యయే అనగా అజ్ఞానమే క్రియగాను, కారకముగాను, ఫలముగాను అనేక రూపభేదములతో తోచుచు సర్వప్రధాన

కర్మలు చేయుటకు మరియు చేయించుటకు కారణమగుచున్నది. అప్రామాడికషైన బ్లద్రిచేత గ్రహించబడిన అజ్ఞానము కర్మలు చేయుటకుగాని చేయించుటకుగాని కారణము కాజాలదు.

ఏలయన ? ప్రమాణ స్వరూపషైన వేదము నేను ఘలానా కర్మలు చేయవలయుననియు, ఘలానా కర్మలు చేయరాదనియు చెప్పి నిర్ణయించియున్నది అని తలంచియే మానవరూపుశైన జీవుడు తాను కర్మాన్ని కర్మలయందు నిమగ్నుడగుచున్నాడు. నిజముగా విచారించి చూచిన యిదియంతయు రాత్రివలె అజ్ఞానము మాత్రమే అని శెలిస్తే చేయనే చేయడు.

ఎవనికి ఈ దృష్టమంతయు రాత్రివలె అజ్ఞానరూపషైనవేనని తెలియునో అటువంటి జ్ఞానికి సర్వకర్మ సన్మాపనమునందే అధికారము కలిగియుండును. ఆ కర్మలు చేయుటయందు ఎటువంటి ప్రవృత్తి వుండేరదు.

ఈ విధముగా “తద్ బుధ్ స్తుదాత్మనః” గీ. 5.17 మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా అటువంటి అత్మజ్ఞానికి అధికారము జ్ఞాననిష్టయందే చెప్పుబడును.

పుర్వప్రక్కము - అటువంటి జ్ఞాననిష్టయందు గూడ తత్త్వవేత్తకు ప్రవృత్తిని కలిగించు ప్రమాణముల (విధి వాక్యముల) లేఖి వుండును గదా ! అందువలన అందులో గూడ ఆతనికి ప్రవృత్తి కలుగకపోవచ్చును గదా ?

సమాధానము - అటు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? అత్మజ్ఞానము తన స్వరూపమునే విషయముగా చేసుకొనగలదు. అందువలన తన స్వరూప జ్ఞానమునకు సంబంధించిన విషయమునందు ప్రవృత్తిని కలిగించు జ్ఞానమునకు ప్రమాణములతో నిమిత్తము వుండడు. ఆ యాత్మజ్ఞానము స్వయమగా అత్మయే అయివుండుట వలన స్వతసిద్ధమై యుండును. మరియు దానియందు సర్వవిధ ప్రమాణముల యొక్క ప్రమాణత్వము విలీనమై యుండును. అనగా అత్మజ్ఞానము కలుగవరకే ప్రమాణముల యొక్క ప్రమాణత్వము ఆవశ్యకమై యుండును. అందువలన ఆత్మస్వరూప సాక్షాత్కారము కలిగిన తరువాత ప్రమాణ ప్రమేయముల వ్యవహరము నిలువజాలదు.

ఆత్మజ్ఞాన రూపషైన అంతిమ ప్రమాణము ఆత్మయొక్క ప్రమాణత్వమును గూడ నశింపజేయును. ఆ ప్రమాణత్వమును నివారించుచూ అది స్వయమగా కూడ మేల్దానిన తరువాత స్వప్నావస్థయందలి ప్రమాణత్వము వలె అప్రమాణము అయిపోవును. అనగా ప్రమాణత్వము లోపించిపోవును.

ఆట్లేలయన ? వ్యవహరమునందు గూడ యిష్ట వస్తువు లభించిన వెంటనే ఏ ప్రమాణము గూడ ప్రవృత్తికి కారణమగుట కానరాదు.

కావున నిర్ణయమేమన ? అత్మజ్ఞానికి కర్మలయందు అధికారము లేదు.

విషణుత్రయమును అనగా పుత్రీషణ, దారేషణ మరియు విత్తేషణను - త్వజించినట్టి స్థితప్రజ్ఞుడు, విద్యాంసుడు మరియు సర్వమును సంస్థాసించిన మహాత్మునికి మౌక్కము లభించును. భోగములను కోరునట్టియు మరియు సంస్థాసించని మానవునకు మౌక్కము లభించదు. ఈ సిద్ధాంతమును ర్ఘ్యస్థాంతముల ద్వారా దృఢపరచుచున్నారు -

**2.70. ఆ పూర్వమాణమచల ప్రతిష్ఠం సముద్రమాహః ప్రవిశంతి యర్వై,
తద్వత్సమూ యం ప్రవిశంతి సర్వే స శాంతిమాప్నేతి న కామకాణి.**

అనగా - జలముతో నిండి స్థిరముగా వున్న సముద్రమనందు అనగా ఏది స్థిరముగా
ఉన్నదో అటువంటి తన హద్దులయందు స్థిరముగా వున్నట్టి సముద్రములోనికి నాల్గువైపుల
నుండి వచ్చి చేరిన జలము ఆ సముద్రము యొక్క స్థిరతప్పము నందు ఎటువంటి వికారమును
కలిగించక దానియందే యిమిడి పోయినట్లుగా, విషయ సంబంధము కలిగియున్నప్పటికి
స్థితప్రజ్ఞతప్పము కలిగియున్న పురుషునియందు అవి ఎటువంటి వికారమును కలిగించక
ఆతనియందు లీనషైపోపును. ఎవని సమస్తమైన కోరికలు ఆశ్చర్యయందు లీనషైపోయనవో
ఆతనియందు విషయములు ఎటువంటి వికారమును కలిగించజాలవు.

అటువంటి పురుషునకే పరమశాంతియను మోక్ష స్థితి కలుగును. అంతేగాని యితరులకు
అనగా భోగములయందు మనస్సు గలవానికి అట్టి స్థితి కలుగేరదు.

ఎలయన ? అది అలా వున్నది కావున -

**2.71. విషయ కామాన్యః సర్వాపుమాంశ్చరతి నిఃస్పృహః,
నిర్వమో నిరహంకారః స శాంతిమధిగచ్ఛతి.**

అనగా - సంన్యసించినట్టి ఏ పురుషుడు సమస్తమైన కోరికలను మరియు
భోగభావములను నిశ్చేషముగా త్యజించి అనగా కేవలము శరీర పోషణ కొఱకు మాత్రమే
ప్రయుత్తించుచుండునో మరియు ఎవడు దేహ పోషణార్థము గూడ ఆలోచించడో, ఎవడు
మనుతప్పము అనగా నాది అను భావము లేనివాడో అనగా శరీర పోషణార్థము అవసరమైన
వస్తువుల సంఘర్షమనందు గూడ ఎటువంటి ఆసక్తి చూపడో.

మరియు ఆహంకారము లేక యుండునో అనగా విద్యుత్తు మొదలగు విషయములకు
సంబంధించిన అభిమానము అనగా గర్వము కూడ వుండదో, అటువంటి స్థితి ప్రజ్ఞతప్పము
గలిగి బ్రహ్మవేత్త అనగా బ్రహ్మతత్త్వమును గురించి సమ్యక్ జ్ఞానము కలిగియున్న మహాత్ముడు
సంసార సంబంధమైన సర్వవిధ దుఃఖముల నుండి ముక్తిని పొంది మోక్షము అనబడు
మహాదానందమును అనుభవించును. అనగా బ్రహ్మస్వరూపుడై నిలిచియందును.

ఇప్పుడు పైన చెప్పబడిన బ్రహ్మనిష్పత్తు ప్రకంశ చేయబడుచున్నది.

**2.72. విషా బ్రాహ్మీ స్థితిః పార్వ నైనాం ప్రాప్య విముహ్యతి,
స్థిత్వా స్యామంతకాలే ఒపి బ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి.**

అనగా - పైన చెప్పబడిన స్థితి బ్రాహ్మీస్థితి. అనగా సర్వవిధ కర్మలను సాధకుడు
మనసా, వాచా, కర్మణా సంన్యసించి అనగా త్యజించి కేవలము బ్రహ్మ భావముతో
నిండియందును.

ఓ పొర్క ! ఈ స్తోత్రిని పొందిన బ్రహ్మవేత్త తిరిగి ప్రాపంచిక విషయ సంబంధమైన మోహమును పొందడు.

స్వాల దేహమును త్యజించు సమయమున, అంతకు పూర్వము దేహముతో కూడియున్నప్పుడు కూడ బ్రాహ్మణిటి యందే నిశ్చలముగా వుండి మనస్యత్వము కలిగియుండియు బ్రహ్మ స్వరూప లాభమైన మోక్షానందమును అనుభవించును. ఎవడు బ్రహ్మచర్యాత్మ కాలమునుండియే సంన్యసించి జీవన పర్యంతము బ్రాహ్మణిటియుందే శీనమై యుండునో ఆతడు బ్రహ్మ స్వరూపమునే పొందును. ఈ విషయమునందు ఎటువంటి సంశయమునకు తావులేదు.

తీతీతీ వేదవ్యాస విరచిత తీమధ్యగవద్దీత యందలి
సాంఖ్యయోగమును రెండవ అధ్యాయమునకు తీతీ తీ శంకరాచార్య
విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.

అనువాదకులు : శ్రీ సదానందభారతి

[ప్రణవాత్మకము.

మొరడవ అధ్యాయము

ఈ గీతాశాస్త్రమునందలి రెండవ అధ్యాయమునందు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు ప్రపృతి విషయకమైన యోగబ్ది మరియు నివృత్తి విషయకమైన సాంబ్యాబ్ది అను రెండు బుద్ధులను గురించి విపులముగా చర్చించియున్నారు.

ఆ ద్వితీయ అధ్యాయమునందు సాంబ్యాబ్దిని అనగా నివృత్తి భావముతో కూడియున్న బుద్ధిని ఆశ్రయించి సాధన చేయువారి కొఱకు. “ప్రజహోతి యదాకామాన్” (2.55) అను శ్లోకము మొదలు ఆ రెండవ అధ్యాయం చివరిదాకా సర్వవిధ కర్మలను త్వజించుటయే మోక్షార్థియైన సాధకుని ధర్మమని చెప్పి “మిథా భ్రాహ్మణ స్తితిః” (2.72) అను శ్లోకమునందు సాధకుడు అనగా మోక్షార్థి ఆ బ్రహ్మజ్ఞాన నిష్ఠతోడనే కృతార్థుడు అనగా మోక్షభావమును పొందినవాడు కాగలడని విపరించియున్నారు.

కానీ అర్థమునకు మాత్రము “నీకు కర్మలు చేయుట యందే అధికారము కలదు” కర్మలు చేయకయిండుట యందు నీపు ఎటువంటి ఆసక్తిని కలిగియుండరాదు” అని మొదలగు వాక్యముల ద్వారా “యోగబ్దిని ఆశ్రయించి నీపు కర్మలే చేయవలయును” అని చెప్పి దానివలన ముక్కి లభించదని చెప్పియున్నాడు.

ఈ మాటలు విన్నప్పుడు అర్థముని బుద్ధి వ్యాకులత్వమును చెందినది. అప్పుడు ఆతడు (అర్థముడు) “జ్ఞాయసీ చేత్తుర్వణస్తే” (3-1) అను వాక్యము ద్వారా భగవానుడగు శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నించినాడు.

“నీ భక్తుని మేలు కోరుచున్న నీపు (కృష్ణుడు) మోక్షమునకు సాక్షాత్తు సాధనమైన సాంబ్యాబ్ది - నిష్ఠను వినిపించి గూడ దానికి విమర్శమై అనేక విధములైన అనద్దములతో కూడియున్నటువంటి మరియు క్రమముగా అనగా ఏ యోగబ్దిని ననుసరించి సాధనచేసినప్పటికి ఈ జన్మయందు మోక్షరూపమైన ఫలము లభించుట దుర్దభమో అటువంటి కర్మలయందు నన్ను నిమగ్నుడవ కమ్మని ఎందులకు చెప్పుచున్నావు ? అని వ్యాకుల మనస్సుడైన అర్థముడు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నించుట సహజముగనే యున్నది.

ఆ వ్యాకులత్వము కారణముగానే “జ్ఞాయసీచేత్” అని ప్రశ్నించుట సహజమైనదే.

ఈ ప్రశ్నను నివర్తించుటకు అవసరమైన విషయమంతయు శ్రీకృష్ణుడు యింతకు పూర్వము అనగా రెండవ అధ్యాయమునందే జ్ఞానిష్ఠ - కర్మనిష్ఠ మొదలగు విషయ విభజన చేసి వేరువేరుగా చెప్పియేయున్నారు. అయినప్పటికీ అనగా అలా వేరువేరుగా సపివరముగా చెప్పియున్నప్పటికి యింతకు పూర్వము ఈ శ్రీమద్గవధీతకు టీకా - తాత్ర్యము ప్రాసిన

మహోనుభావులు అర్థమని ప్రయోజనమను అనగా ఆభిప్రాయమను మరో విధముగా తలంచి అందులకు అనగా అర్థమని ప్రయోజనమనకు విపరీతముగా అనగా విరుద్ధముగా భగవంతుని సమాధానమను చెప్పియున్నారు. మరియు ముందుగానే భూమికాభాగమనందే భగవంతుడు స్వయముగా ఏ విధముగా గీత యొక్క తాత్పర్యమను అనగా లక్ష్మయను విపరించి యున్నారో దానికి గూడ యిచ్చట అర్థమని ప్రశ్నకు, భగవానుని సమాధానమనకు గూడ విపరీతార్థమనే ప్రతిపాదించియున్నారు.

అది ఎట్లన ?

అచ్చట భూమిక యందు యింతకు పూర్వము ఈ గ్రంథమనకు టీకా తాత్పర్యములు ప్రాసియండిన మహాత్ములు చెప్పినదేమనగా - గీతాశాస్త్రమనందు అన్ని ఆశ్రమములయందు (బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రశ్ఠ మరియు సంన్యాస) వున్నవారికి జ్ఞానము మరియు కర్మల సమచ్ఛయమను చెప్పియున్నారు. ఇంకా ప్రత్యేకముగా “అందరూ అనగా అన్ని ఆశ్రమములయందున్నవారూ బ్రతికి వున్నంతకాలము అగ్నిహంత్రాది కర్మలు చేయచునే యుండవలయును” అని చెప్పియున్నారు. ఇటువంటి “అగ్నిహంత్రాది” ప్రతివిహిత కర్మలు అనగా వేదములందు చెప్పబడియున్న కర్మలు వదలి” కేవలము జ్ఞానము వలననే మోక్షము కలుగును” అను సిద్ధాంతము గీతాశాస్త్రమనకు విరుద్ధమని చెప్పియున్నారు.

కానీ యిచ్చట అనగా ఈ మూడవ అధ్యాయమనందు వారు ఆశ్రమ భేదములను వివరించుచూ “బ్రతికి యున్నంతవరకు” మొదలగు ప్రతియందు చెప్పబడిన కర్మలను త్యజించవలసినదిగా చెప్పియున్నారు.

దీనివలన మరియుక శంక కలుగుచున్నది. అదేమనగా - ఇటువంటి పరస్పర విరుద్ధములగు అర్థములు కలుగు వచనములు భగవానుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్థమనకు ఎలా చెప్పాడు ? ఆ వచనములను అర్థమనడు మాత్రము విని అలాంటి అర్థములను ఎలా ఒప్పుకొన్నాడు ?

పూర్వ పక్షము - ఒకవేళ భూమికా భాగమనందు గృహస్థుని కొరకు మాత్రమే శ్రోతకర్మలను త్యజించి కేవలము జ్ఞాన సంపాదన వలననే మోక్షము నిషేధింపబడి యితర ఆశ్రమముల వారికి మాత్రము అట్లా నిషేధింపబడి యుండలేదేమో ?

సమాధానము - ఇది కూడా పూర్వపర విరుద్ధమైన వచనమే. ఏలయన ? అన్ని ఆశ్రమముల వారికి జ్ఞానము కర్మల సమచ్ఛయము అనగా రెండూ ఒకే వ్యక్తి ద్వారా చేయబడుట గీతాశాస్త్రము యొక్క నిశ్చితమైన ఆభిప్రాయము అని భూమికా భాగమనందు ప్రతిజ్ఞ చేసి దానికి విరుద్ధముగా యిచ్చట గృహస్థులను వదలి యితర ఆశ్రమాదుల యుందు వున్నవారికి మాత్రమే కేవల జ్ఞానము వలన మోక్షము కలుగునని చెప్పట ఎలా కుదురును ? అనలు ఎలా చెప్పగలరు ?

పూర్వ పక్షము - (క్రోత కర్ణలుయందు ఆదరభావముతో) క్రోతకర్ణలు ఆచరించకుండానే కేవల జ్ఞానము ద్వారానే గృహస్థునికి మోక్షము కలుగదని చెప్పియున్నాడని అందులో గూడ కేవల జ్ఞానము వలన గృహస్థులకు మోక్షము కలుగదు అని చెప్పట యందు ఆచరణయందున్న క్రోతకర్ణలకు కూడా లేమిని అపేక్షించి అలా చెప్పబడనేమో ? అన్నచో -

సమాధానము - ఈ మాట కూడా ఒప్పుకొనబడదు. ఏలయన ? గృహస్థునకు మాత్రమే కేవలము స్నాతకర్మలతో పాటు కలసియున్న జ్ఞానము వలన మోక్షము నిషేధించబడినది. ఇతర ఆశ్రమముల వారికి మాత్రము కాదు అని చెప్పినచో తెలివిగల మానవుడ్వయిధూ ఒప్పుకొనబడు.

మరోమాట యేమనగా - ఒకవేళ ఊర్ధ్వరేతలకు - అనగా ఇంద్రియమును యోగబలముతో పైకి అనగా వెనుకకు లాగుకొనువారలకు - మోక్షప్రాణి కౌరకు జ్ఞానముతో పాటు కేవలము స్నాతకర్మల సముచ్ఛయము అనగా సముదాయము ఆవశ్యకము అన్నచో ఈ సాయయము ననుసరించి గృహస్థులకు గూడ కేవలము స్నాతకర్మలతో పాటు జ్ఞానము యొక్క సముచ్ఛయము ఆవశ్యకమని తలంచవలసి యుండును. క్రోతకర్ణలతో పాటు కాదు.

పూర్వపక్షము - గృహస్థునకు మాత్రమే మోక్ష సిద్ధిని పొందుట కౌరకు క్రోత మరియు స్నాత్క రెండు విధములైన కర్మలతో పాటు జ్ఞాన సముచ్ఛయము ఆవశ్యకము గాని ఊర్ధ్వరేతస్సు గల యోగులకు కేవలము స్నాతకర్మయుక్తమైన జ్ఞానము వలననే మోక్షము కలుగును అని చెప్పినందున తప్పేప్పి కలరు ?

సమాధానము - అలా అని ఒప్పుకొన్నట్లయితే అత్యంత శ్రమ సాధ్యమైన మరియు అపరిమిత దుఃఖరూపములైన క్రోత-స్నాత్క మొదలగు కర్మలన్నియు గృహస్థుని నెత్తిన పదవేసినట్లే గదా ?

పూర్వపక్షము - ఆ విధముగా అధిక శ్రమ చేసినందువలన జ్ఞానికంటే అనగా సంస్యోకించే గృహస్థునకే మోక్షము లభించునని చెప్పవచ్చును గదా ? ఇంక యితర ఆశ్రమాదులయందుండువారికి క్రోతనంబంధమైన నిత్యకర్మలు లేనందున, అనగా విధించవనందున వారికి త్వరగా మోక్షము లభించకపోవచ్చును గదా ? అని అన్నచో -

సమాధానము - ఇలా చెప్పటం కూడా సరికాదు. ఏలయన ? సర్పోపనిపత్తులు, చరిత్ర గ్రంథములు, పురాణాలు మరియు యోగశాస్త్ర గ్రంథములయందు గూడ ముమ్మక్కపులకు జ్ఞానమే ప్రధానమని ఎంచి సర్వకర్మ సంస్యోదను విధించుట జిరిగినది. మరియు శ్రుతులు మరియు స్మృతి గ్రంథముల యందు గూడ ఆశ్రమముల వివిధతప్పము మరియు వాటి యొక్క సముచ్ఛయత్తము క్రమముగా చెప్పబడినది. (ఆ సముచ్ఛయ విధానమెట్టిదని? - ముందు బ్రహ్మచర్యము, తరువాత గృహస్థము, అటుపైన వానప్రస్తము చివరకు సంస్యోదను గ్రహించవలయును. ఇదియే సముచ్ఛయ విధానము. అంతేగాని బ్రహ్మచర్యము నుండి సంస్యోదను లేక గృహస్థము నుండి సంస్యోదను స్వీకరించవని చెప్పట వికల్పమనబడును.)

పూర్వపక్షము - అలా అయితే ఆన్ని ఆశ్రమముల వారికి జ్ఞాన-కర్మల సముచ్ఛయము సిద్ధించును గడా !

సమాధానము - కాదు. ఏలయన ? ముముక్షువునకు అనగా కేవలము మోక్షమును కోరువానికి సర్వకర్మ సంన్యాసము విధించబడినది. ఏలయన ? నిజమైన మోక్షార్థి సర్వవిధములైన భోగములయందు విరక్తినిబోంది, భిక్షావృత్తిని ఆవలంభించును. అందుచేత మోక్షమును పొందింపజేయు మార్గములన్నింటిలోను సంన్యాసమునకే ప్రాధాన్యం యివ్వబడినది. సర్వకర్మ సంన్యాసమే శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినది. “న కర్మజా, నప్రజయా, ధనేన త్సాగేనైకే ఒమ్యతత్ప్రమానశుః” (నా.ఉ. 2-12) అనగా కర్మల వలన గాని, సంతానము వలన గాని లేక ధనము వలన గాని మోక్షము లభించదు. కేవలము త్యాగము అనగా సర్వవస్తు సంన్యాసము ద్వారానే మహా పురుషుడైన మానవుడు అమృతత్ప్రమును అనగా మరణములేని స్థితిని పొందును. కావున బ్రహ్మాచర్యుము నుండియే సంన్యాసమును గ్రహించ లేక అవలంభించవలయును. ఇది ప్రతి వచనము.

ఈ సంన్యాసమును గురించి బృహస్పుత్రి గూడ కచునితో యిలాగే చెప్పాడు. “బ్రహ్మాచర్యుదేవ ప్రాత్రజేత్తి” “భర్తాభర్తములు రెంటేని త్యజించుము, సత్యము అసత్యము రెంటేని వదలి, ఏ అహంకారము నుండి పీటినన్నింటిని త్యజించెదవో ఆ యహంకారమును గూడ త్యజించుము. ఆ పైన సంసారమును సారథిప్రమైనదిగా ఎరింగి పరమాత్మాగ్రాహివమును ఆశ్రయించి ఏ పురుషుడు సారమైన అనగా నిత్యమైన వస్తువును దర్శించ వలయునన్న కోరిక ప్రబలము కాగా వివాహము చేసుకొనకుండా బ్రహ్మాచర్యుము నుండియే సంన్యాస భావమును పొందునో ఆతడే మోక్షాధికారమును కలిగి యుండును. తస్మాత్కర్మనకర్మంతి యతయః పారదర్శినః” (చూ. మహా.భా. శాంతి పర్వము 5.125 పుకానుశాసనం)

వ్యాసభగవానుడు గూడ తన కుమారుడైన శుక మహార్షికి ఉపదేశించుచూ “జీవుడు కర్మల చేత బంధించబడును మరియు జ్ఞానము చేత ముక్తత్ప్రమును పొందును. అందుచేత ఆ తత్త్వమును చక్కగా ఎరింగిన సంన్యాసి ఎటువంటి కర్మలను ఆచరించడు. యా విధముగా చెప్పియున్నాడు. (చూ. మ.భా. శాంతి పర్వము 125). వినుప్రవృత్తి కర్మమనఘనివృత్తి నిష్పర్శ్వమరయబంధకంబు మోక్షణంబునగుట బోధనత్వసంపన్నులు సౌరదు కర్మతంత్ర కరణమునకు.”

ఇన్నటి గీతయందు గూడ “సర్వ కర్మలను మనస్సు నుండి త్యజించి” (గ. 5-13) అని చెప్పబడినది.

మోక్షము అకార్యము. అనగా ఎటువంటి కర్మల ద్వారానూ లభించునది కాదు. దీనిని ఒట్టి చూచినా మోక్షార్థికి కర్మలు వ్యాప్తమైనవే.

పూర్వపక్షము - ప్రత్యుహాయమును అనగా విహిత కర్మలను చేయకుండినచో కలుగు పాపమును తొలగించుకొనుటకు నిత్య కర్మలను ఆచరించుట ఆవశ్యకమేయని చెప్పినచో -

సమాధానము - అట్టు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? సంన్యాసికి ప్రత్యుహాయము కలుగడు. గృహస్థునకు మాత్రమే కలుగును. ఎవడు సంన్యాసించి యుండలేదో, అటువంటి

కర్మలు చేయు గృహస్నానకు మరియు బ్రహ్మచారులకు గూడ విహిత కర్మలు చేయనందు వలన ప్రత్యవాయము కలుగును. ఆ విధముగా అగ్నిహోత్రాదికర్మలు చేయనందు వలన సంన్యాసికి ప్రత్యవాయము కలుగుననుట ఆసంభవము.

మరియు నిత్యకర్మలు చేయనందువలన భావరూపమైన ప్రత్యవాయము కలుగుననుట వట్టి కలున మాత్రమే. ఏలయన ? అసత్తు నుండి సత్పదార్థము ఎట్లు వుత్సన్మమగును ? (మా. చాందోగ్యోపనిషత్తు ఉ. 6-2-2) అదే విధముగా అభావము నుండి భావరూపమైన వస్తువు వుత్సన్మమగును అసంభవమని శ్రుతి వచనము.

ఒకవేళ నీవు నిత్యకర్మలు చేయనందున ఆ కర్మాభావము నుండి భావరూపమైన ప్రత్యవాయము సంభవము కానప్పటికే విహిత (విధించబడిన) కర్మలు చేయనందు వలన ప్రత్యవాయము కలుగునని వేదమే చెప్పుచున్నదని చెప్పినట్లయితే వేదము అనర్థదాయకము, అప్రామాణికము అని చెప్పవలసి యుంటుంది.

ఏలయన ? నీవు చెప్పినది నిజమని ఒప్పుకొన్నట్లే వేదముల చేత విధించబడిన కర్మలు ఆచరించినను, ఆచరించకపోయినను రెండు విధముల కేవలము దుఃఖమే ఘలముగా లభించును.

జంతేకాకుండా “శాస్త్రము అజ్ఞాపక్ అనగా అపూర్వమైన జ్ఞానమును కలిగించునది గాక కారకము అనగా యుక్తి శాస్త్రమైన అర్థమును బోధించునది” అని ఒప్పుకొనవలసి వస్తుంది. ఇది సర్వమాన్యము అనగా అందరి చేత ఒప్పుకొనతగినది కాదు.

అందువలన, తేలిన సారాంశమేమన ?

సంన్యాసులకు కర్మలతో ఎటువంటి సంబంధము లేదు. అందువలన జ్ఞానకర్మల సముచ్చయము గూడ సమంజసము కాదు.

మరియు “జ్ఞాయనీ చేత్తుర్మణస్తే మతాబుద్ధిర్మార్థన” (గీ. 3.1) మొదలగు అర్థమని ప్రశ్న గూడ సమంజసముగా లేదు. అట్లు లేనందువలన జ్ఞానకర్మల సముచ్చయము గూడ కుదురుట లేదు.

ఏలయన ? రెండవ అధ్యాయము నందు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్థమనితో నీవు జ్ఞానము యొక్క సంపాదన మరియు కర్మలు రెండూ చేయవలసి యుంటుంది అని చెప్పి వున్నట్లయితే యిప్పుడు అర్థమనకు ఓ జనార్థనా ! “మీరు కర్మలకంటే జ్ఞానమే క్రైష్ణమైనదని తలంచిన యొదల” అని అడిగి వుండే అవకాశము కలిగేది కాదు.

నిజముగా భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్థమనితో అర్థనా ! నీవు జ్ఞానకర్మలు రెంటినీ ఒకే కాలమునందు అనుష్టీంచవలయును అని చెప్పి వున్నట్లయితే అప్పుడు కర్మల కంటే క్రైష్ణమైనటువంటి ఆ జ్ఞాన సంపాదన కొరకు ప్రయత్నించమని యింతకుపూర్వమే చెప్పబడియున్నది గదా ! మరి అప్పుడు “ఓ కేశవా ఆ ఫోరమైన కర్మలు చేయమని ఎందులకు ప్రోత్సహించుచున్నావ ?” అని అడిగే ఐవకాశము అర్థమనకు కలిగి వుండేది కాదు.

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం

అటువంచి శ్రేష్ఠమైనటువంచి జ్ఞానము యొక్క సంపాదన అర్థముడు చేయకూడదు అని భగవంతుడు చెప్పి వున్నట్లయితే అర్థమునికి “జ్ఞాయసీచేత్” అను ప్రత్యక్ష అవకాశము వుండేదికాదు.

అట్లుగాక భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞాన కర్మలకు పరస్పర విరోధమున్న కారణముగా ఒకే పురుషుడు ఒకే కాలమందు జ్ఞానకర్మలు రెంటి యొక్క అనుష్ఠానము చేయుట సంభవము కాదు గావున భగవంతుడు ఆ రెంటిని వేరువేరు మనుషుల ద్వారా, వేరు వేరు కాలములందు అనుష్ఠింప తగియున్నవని యింతకు పూర్వమే చెప్పియున్నట్లయితే “జ్ఞాయసీచేత్” అని ప్రత్యీవిషించానికి అవకాశము వుంటుంది.

అర్థముడు ఈ ప్రత్య అవివేకము చేత వేశాడని అనుకొండామనుకొన్నా “జ్ఞానవిష్ణు మరియు కర్మనిష్ట రెండూ వేరు వేరు పురుషుల ద్వారా అనుష్ఠించదగియున్నవి” అని భగవంతుడు చెప్పటి సమంజసమగ్రాలేదు.

భగవంతుడు చెప్పిన సమాధానమును అజ్ఞానజనితమైనదిగా తలంచుట ఎట్టి స్థితి యందును వుచితము కాదు.

కావున భగవంతుని చేత చెప్పుబడిన జ్ఞాననిష్ట మరియు కర్మనిష్టల అనుష్ఠానము చేయు అధికారముగలవారు వేరువేరుగా వున్నారు. అను వాక్యమును పరిశీలించగా సిద్ధించునదేమన జ్ఞానకర్మల సముచ్ఛయము కుదరదు అనగా సంభవము కాదు.

అందువలననే గీతయిందును మరియు సర్వోపనిషత్తుల యందును కేవలము జ్ఞానము వలెననే మోక్షము కలుగును గాని కర్మల వలన కాదని బుజువగుచున్నది.

నిజమగా జ్ఞానకర్మల రెంటియొక్క సముచ్ఛయము చేతనే మోక్షము కలుగునని చెప్పియున్నట్లయితే అర్థముడు భగవంతుని ఆ రెంటిలో ఏదో ఒకదానిని నిర్ణయించి రాని ద్వారానే మోక్షము కలుగును అని నిశ్చయించి చెప్పము అని ఎందులకు ప్రార్థించి వుండే వాడు ?

అంతేగాక, “కురు కర్తృత తస్మిత్ప్రాణ పూర్వోఽప్య పూర్వ తరం కృతమ్” (గీత 4-15) అను నిశ్చితమైన నిర్ణయము ద్వారా భగవంతుడు అర్థమునకు జ్ఞానమార్గమును బోధించి యుండలేదని స్పష్టమగుచున్నది. కర్మలు చేయుటయందే ఆతనికి అధికారము కలదని చెప్పినట్లుగా స్పష్టమగుచున్నది.

అప్పుడు అర్థముడు యిలా అన్నాడు -

3.1. జ్ఞాయసీ చేతికర్మణస్తేమతా బుధిర్జనార్థన,
తత్త్విం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి కేకవ.

అనగా - ఓ జనార్థన ! ఓ కేశవ ! కర్మలు చేయుటకంటే జ్ఞాన సంపాదనమే శ్రేష్ఠమైనదని మీ అభిప్రాయమైతే మరి నన్ను క్రూరకర్మాయైన ఈ హింస అనగా యుద్ధము చేయమని ఎందులకు ప్రోత్సహించుచున్నారు ?

భగవంతునికి జ్ఞానము మరియు కర్మలు దెంచియొక్క సముచ్ఛయము సమ్మతమైతే “సాకు కల్యాణకరమగు ఆ ఒక్క సాధనమును గురించియే చెప్పండి” అని మరియు “కర్మల కంటే జ్ఞానము ట్రైష్ట్మైనది” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా అర్థసుడు జ్ఞానమును కర్మలను వేరుచేసి మాటల్లాడుట అనుచితమగును గదా !

సముచ్ఛయము దృష్టితో చూచిన ఎడల కర్మఫలము కంటే జ్ఞాన ఫలము శ్రేష్ఠమని చెప్పటి కుదరదు గదా ?

ఇంకా కొంచెను విచారించి చూచిన భగవంతుడు కర్మఫలము కంటే జ్ఞానఫలము కల్యాణకరమని చెప్పి మరియొక ప్రక్క “నీవు అకల్యాణకరమైన కర్మలనే చేయుము” అని పరస్పర విరుద్ధమైన భావమును కలిగించు వాక్యములు చెప్పటికు కారణమేమియని విచారించి అర్థసుడు శ్రీకృష్ణుని నిందించుచూ “ఓ కేశవా ! మరి నన్న హింసతో కూడియన్న యుద్ధరూపమైన త్రార కర్మల యందు ఎందులకు నియోగించుచున్నావు ? అని ఆనుటలో జెచిత్వమేమున్నది ?

నిజముగా భగవంతుడు స్వార్థకర్మలతో పాటుగా జ్ఞానము యొక్క సముచ్ఛయము అందరకూ కల్యాణకరమే యని చెప్పియున్నట్లయితే, అర్థసుడు గూడ జ్ఞానకర్మల సముచ్ఛయమే కల్యాణకరమని తలంచి పుంటే అప్పుడు “ఓ కేశవా ! నన్న యుద్ధరూపమైన యిటువంటి త్రార కర్మల యందు ఎందులకు నియోగించుతున్నావు” అని ఆనుట ఎట్లు సమంజసమగును?

మరియు -

3.2. వ్యామిశ్రేష్టవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహయీసీవ మే, తదెకం వద నిశ్చిత్య యేన శ్రేయో ఇహమాపుయామ్

అనగా - భగవంతుడు సత్యమునే మాటల్లాడుచున్నప్పటికి మందబుద్ధి కలిగి యున్న అర్థసుడు “సాకు భగవంతుని వాక్యములు పరస్పర విరుద్ధ భావములను ప్రకటించుచున్నట్లాగా తోచుటున్నవి” అని అలాంటి పరస్పర విరుద్ధ భావములను కలిగించు వాక్యముల ద్వారా మీరు నన్న అనగా నా బుద్ధిని మోహింపజేయు చున్నారు” అని ప్రశ్నించడు...

నిజముగా మీరు నన్న అనగా బుద్ధియందున్న మోహమును అనగా భ్రాంతిని తొలగించుటకే ప్రయత్నించుచున్నారు. మరి అలాంటప్పుడు నాకు భ్రాంతి ఎట్లు - ఎందులకు - కలుగజేయుదురు ? అందుకే మీరు నాకు భ్రాంతిని కలుగజేయుచున్నారని చెప్పుచున్నాడు.

మీరు వేరు వేరు కథ్యాధికారములు గలవారి ద్వారా చేయడగియున్న జ్ఞాన మరియు కర్మానుప్పొనములు ఒకే పురుషుని ద్వారా చేయబడుట అనంభవమని తలంచియున్న యొడల ఆ రెంటిలో సుండి జ్ఞానబుద్ధియో లేక కర్మబుద్ధియో ఏది నాకు అనగా అర్థసునకు ఆతని శక్తానసారముగా తగియున్నదో, దానిని నిశ్చయించి చెప్పండి, నేను జ్ఞానము ద్వారా ఉద్ధరించబడునో లేక కర్మలను ఆచరించుట ద్వారానో స్వప్తముగా చెప్పండి అని ఆడిగినాడు.

కర్మ నిష్పత్తయందు అనగా కర్మలు చేయుట యందు గొణరూపముగానైనా అనగా అప్రథానంగానైనా జ్ఞానము కూడా వుండాలి అని భగవంతుడు అర్థసునితో చెప్పి వుంటే యిష్టుడు అర్థసుడు భగవానుని ఆ రెండింటిలోను అనగా కర్మాచారణ మరియు జ్ఞాన సంపాదనలో ఏదిమంచిదో అది నాకు చెప్పండి అని ఎందుకు ప్రశ్నించును ?

ఏలయన ? జ్ఞానము మరియు కర్మలు ఈ రెండింటిలో ఏదో ఒకటి మాత్రమే నేను నీకు చెప్పేదను. రెండూ మాత్రము చెప్పును అని భగవంతుడు అర్థసునితో ఎచ్చటనూ చెప్పి యుండలేదు. అలా చెప్పి వున్నట్లయితే అలా రెండింటిని సంపాదించుట దుర్దభమని తలంచి ఆ రెండూ వద్దు ఆ రెంటిలో నాకు ఏది మంచిదో దానిని మాత్రమే చెప్పండి అని అడిగి వుండేవాడు.

అర్థసుని ప్రశ్నకు అనుకూలమైన సమాధానము శ్రీకృష్ణులవారు చెప్పుచున్నారు -

3.3. లోకే ఉస్నీన్ ద్వివిధా నిష్పో పురా ప్రోక్తా మయానఘు, జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినామ్.

అనగా - అర్థనా ! ఈ మానవ లోకమునందు రెండు విధములగు పురుషులు వుండియున్నారు. ఒకరు శాస్త్రమునందు చెప్పబడిన కర్మలు మాత్రమే చేయు అధికారము గలవారు. రెండవవారు శాస్త్రమునందు చెప్పబడిన జ్ఞానమును పొందుటకు అధికారము కలిగినవారు. అటువంటి వారిలో మాడు వర్ధముల వారికి అనగా క్రొప్యూజి, క్షత్రియ మరియు షైవ్ వర్ధముల వారికి రెండు విధములైన నిష్పాస్తితి అనగా కర్తవ్య తత్పరత చెప్పబడినది. ఇది అంతయు సర్వప్రథమముగా సృష్టి చేయుకాలమునందు ముందుగా ప్రజలను సృష్టించి వారి యొక్క లోక సంబంధమైన జౌన్వత్యము కొరకు మరియు వారికి మోక్షమును కలిగించుట కొరకు సాధన రూపమున వైదిక సంప్రదాయమును ఆవిష్కరించిన ఈక్షయుడను నేనే.

ఆ రెండు విధములగు నిష్పత్తి అనగా ఆచారణ క్రమము ఎల్లిదో చెప్పేద. వినుము.

ఎవరు ఆత్మ మరియు అనాత్మ పదార్థములకు సంబంధించిన విషయము నందు వివేకము వలన కలిగిన జ్ఞానమును పొందియున్నవారో, ఎవరు బ్రహ్మాచర్య ఆశ్రమము నుండియే సంస్ార ఆశ్రమమును స్థికరించియున్నారో, ఆట్లే ఎవరు వేదాంత శాస్త్రముల యందు చెప్పబడిన విజ్ఞానమును గ్రహించుట ద్వారా ఆత్మతత్త్వమును గురించి నిశ్చయమైన అభిప్రాయము కలిగియున్నారో, ఎవరు పరమహంస అనగా నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము కలిగి సంస్యసీంచి యున్నారో, ఎవరు సర్వకాల సర్వవస్తులయందును బ్రహ్మాచారముతోనే తన మనస్సును నింపుకొని యున్నారో, అటువంటి సాంఖ్యయోగుల యొక్క నిష్పత్తి జ్ఞానరూపమైన యోగము అని చెప్పబడినది.

కర్మలు చేయువారి నిష్పత్తి కర్మయోగమని చెప్పబడినది.

ఒకే పురుషుని ద్వారా ఒకే ప్రయోజనమును సిద్ధింపజేసుకొనుటకు జ్ఞానము మరియు కర్మ రెండూ ఒకేసారి అనుష్టింపవలయును అని తన అభిప్రాయముగా భగవంతుని ద్వారా

గేతయందు యింతకు శ్వార్ఘము ఎక్కడైనా చెప్పబడి వుంటే లేక వేద గ్రంథములందు ఎచ్చుటలైనా చెప్పబడి వుంటే తనయందు శరణజోచ్చిన అర్షసునికి భగవంతుడు జ్ఞాననిష్ఠ మరియు కర్మనిష్ఠ వేరువెరుగా భిన్నబిన్నమైన అధికారమున్న పురుషుల ద్వారానే అనుష్ఠింపదగియున్నవని ఎట్లు చెప్పను ?

ఒకవేళ మనము దీనిని భగవంతుని అభిప్రాయమని ఒప్పుకొన్నచో జ్ఞానము మరియు కర్మనిష్ఠస్వేసమును గురించి వినిన అర్షసుడు తనంతటతాసుగానే రెంటినీ ఒకే కాలమందు అనుష్ఠించుటకు సిద్ధమగును గడా ? రెండూ అనగా జ్ఞానము మరియు కర్మలు వేరు వేరు పురుషుల ద్వారా వేరు వేరు విధములుగా అనుష్ఠింప వలయునన్నచో ఆ రెంటినీ వేరు వేరు పురుషులకు భగవంతుడే చెప్పి యుండెడివాడు గడా ! అలా చేయలేదు గనుక మరియు అలా రెంటినీ కలిపి ఒకనికే ఒకే కాలమందు చేయవలసి యుండగా చేయుట సంభవము కాదని చెప్పి యుండుట చేత ఆయన చెప్పినది ప్రామాణికము కాదని, రాగదేహపుట్టుకొన్నదని చెప్పవలసి వచ్చును. అలా చెప్పుట అనుచితమగును గడా ?

అందుచేత ఏ విధముగా జ్ఞానినా జ్ఞానము మరియు కర్మల యొక్క సముచ్చయము కుదరదు.

కర్మల కంటే జ్ఞానము క్రైష్ణమైనదని అర్షసుడు చెప్పిన మాట స్వతఃసిద్ధమైన సత్యము. ఏలయన ? అర్షసుడు చెప్పిన ఆ మాటను భగవంతుడు నిరాకరించలేదు.

ఆ జ్ఞాననిష్ఠస్వేసమైనము చేయు అధికారము ఒక్క సంసారులకు మాత్రమే ఉన్నది. అల్సేలయన ? రెండు విధములగు నిష్టానుష్టానములు భిన్నమైన పురుషుల ద్వారా వేరువేరుగా చేయవలసి యున్నదని చెప్పబడియున్నది. ఆ కారణముగా భగవంతునికి గూడ అదే సముతము.

“బంధమునకు కారణరూపములైన కర్మల యందు భగవంతుడు నన్ను నియోగించు చున్నాడు” అని దుఃఖించినవాడై మరియు “నేను అటువంటి కర్మలు చేయను” అని ధనుర్భాణము లను క్రింద పారమైచిన అర్షసుని జూచి, “న కర్మఫామనారంభాత్ యతి” అనగా కర్మలు చేయుట ఆరంభించకనే అని భగవంతుడు పుప్పేశింపనారంభించినాడు -

లేక జ్ఞాననిష్ఠకు మరియు కర్మనిష్ఠకు పరస్పర విరోధము వున్న కారణము వలన ఒక పురుషుని ద్వారా ఒకే కాలమందు రెంటి యొక్క అనుష్టానము చేయబడ జాలదు గావున. అందుచేత ఒకదానితో మరియుక దానిని ముడిపెట్టక అవి రెండూ వేరు వేరు విధములుగా మోక్షమునకు సాధనములగునని శంకించి -

ఆ విషయమును స్వస్తముగా - వివరముగా - చెప్పదలంచినవాడై జ్ఞాననిష్ఠ ప్రాత్మికి సాధనరూపముగా వపయోగపడునదై యున్నందున కర్మనిష్ఠ మోక్షరూపమైన పురుషార్థమును ఉండుటకు సాధనమగుననియు, స్వతంత్రముగా కర్మ నిష్ఠ మోక్ష ప్రాత్మికి సాధనము కొజూలదనియు మరియు కర్మనిష్ఠయును ఉపాయము అనగా సాధనము ద్వారా సిద్ధించునటువంటి జ్ఞాననిష్ఠ యితర సాధనముల సహాయము లేకుండగనే తనంతట తానుగానే మోక్షమునకు సాధనమగునని అభిప్రాయపడి భగవంతుడు యిలా అన్నాడు -

3.4. న కర్మజా మనారంభాశ్చైష్టర్ఫ్యూం పురుషో ఒహ్సే, న చ సంన్యాసనా దేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి.

అనగా - కర్మలు చేయకనే అనగా జన్మ జన్మాంతరములందు చేయబడినటువంటి మరియు సంచిత కర్మ ఫలములను నశింపజేయటకును తద్వారా అంతఃకరణశుద్ధికి కారణమగుచన్న యజ్ఞయాగాది కర్మలు చేయక పూర్వ పూర్వ జన్మలయందు చేసిన పాపకర్మల ఫలములు నశించనంతవరకు మానవుని అంతఃకరణమునందు దాగియున్న జ్ఞానము ప్రకాశించదు. ఇది స్మృతి చెప్పిన వాక్యము. దానినమనసరించి మాచిన కర్మలు అనగా యజ్ఞయాగాది కర్మలు అంతఃకరణ శుద్ధికి కారణమగుట ద్వారా జ్ఞానవిష్టకు సాధనములగుచుస్తుని. (చూ. మహాభారత. శాంతి ప. 204/8) “జ్ఞానముత్పద్యతే పుంసాంక్షయాత్మాపస్యకర్మః.”

ఆ యజ్ఞాది కర్మలు చేయట ఆరంభించకనే .....

మానవుడు నిష్ఠాము భావమును అనగా కర్మలు లేని స్త్రితిని అనగా నిప్పియ అనగా ఎటువంటి కర్మలు లేనటువంటి ఆత్మతత్వమునందు నిలచి వుండుటయను జ్ఞానయోగము వలన కలుగు పరమశాంతి రూపమైన నిష్ఠను పొందజాలదు.

పూర్వపక్షము - కర్మలు చేయట ఆరంభించకుండా పున్నట్లయితే నిష్పర్థ బుద్ధితో కర్మలు చేయట అనునది కుదరదుగదా ? అను వాక్యము వలన కలుగు భావమేమనగా ధానికి నృతీరేకముగా అనగా కర్మలు చేస్తూ పుంటేనే మానవుడు నిష్పర్థ భావముతో కర్మలు చేయట నేర్చుకుంటాడు. అంతేగాని కర్మలు అనలు చేయట ఆరంభించకుండానే నిష్ఠామహార్వకమైన కర్మతత్వమును పొందజాలదా ?

సమాధానము - అలాకాదు. ఏలయన ? కర్మలు చేయట ఆరంభించుటయే నిష్పర్థతత్వమును పొందుటకు మంచి వుపాయము. మరియు వుపాయము లేకుండా ఉపేయము ప్రాప్తించజాలదు. ఇది సర్వసిద్ధమైన విషయమే.

నిష్పర్థతారూపమైన జ్ఞానయోగమును పొందుటకు వుపాయము కర్మయోగమే. ఈ మాట శ్రుతులయందును యిచ్చట ఈ గీతయందును గూడ చెప్పబడి యున్నది.

శ్రుతి యందు ప్రస్తుత జ్యోయరూపమైన ఆత్మలోకమును తెలుసుకొను వుపాయము (మార్గము, విధానము) చెప్పుచూ “ఆ ఆత్మను బ్రాహ్మణుడు వేదాధ్యయనము మరియు యజ్ఞము ద్వారా తెలుసుకొనగోరును.” యిత్యాది వాక్యముల ద్వారా కర్మయోగమును జ్ఞానయోగమును పొందుటకు సాధనమగా, వుపాయముగా చెప్పియున్నారు.

మరియు యిచ్చట ఈ గీతాశాస్త్రమునందు గూడ “ఓ మహాబాహో ! కర్మయోగము లేకుండ సంస్కారించుట లేక సంన్యాస స్త్రితిని పొందుట చాలా కలినము. యోగుతైనవారు ప్రాపంచిక వస్తువుల యందలి ఆసక్తిని పదిలి అంతఃకరణ శుద్ధి కౌరకు (అనగా అంతఃకరణము ప్రాపంచిక వస్తువులను కల్పించుట మానుట అంతఃకరణశుద్ధి) కర్మలు చేయుచుందురు.

యజ్ఞము, దానము, తపము మొదలగు కర్కులు తెలివిగలవారిని పవిత్రులుగా చేస్తాయి. ఈ వృష్టితో యిక ముందు యింకా కొన్ని విషయములు చెప్పబడును.

ఇచ్చట ఒక శంక కలుగవచ్చును. అదేమనగా - “సర్వభూతములకు అభయదానము చేసి సంన్యాసమును గ్రహించవలయును” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా కర్తవ్యకర్కులను త్యజించుట ద్వారా గూడ నిష్పర్శత్వము చెప్పబడినది. మరియు లోకము నందు గూడ కర్కులు చేయుట ఆరంభించకుండానే నిష్పర్శత్వము ప్రాప్తించుట అందరకు తెలిసిన విషయమే. అందునే నిష్పర్శత్వమును కోరుకొనువానికి కర్కులను ఆరంభించుట వలన కలుగు లాభమేమి కలదు ? అటుపైన -

కేవలము సంన్యాసము వలన అనగా జ్ఞానము లేకుండ కేవలము కర్కు పరిత్యాగము ద్వారా మానవుడు నిష్పర్శత్వారూపమైన ఫలమును (సిద్ధిని) అనగా జ్ఞానయోగము ద్వారా లభించు ముక్కటిని పొందలేదు.

జ్ఞానము లేకుండా కేవలము కర్కుసంన్యాసము ద్వారా మానవుడు నిష్పర్శత్వ రూపమైన సిద్ధిని ఎందులకు పొందజాలడు ? ఇందులకు కారణము తెలుసుకొనవలయునన్న కోరిక కలిగినందున చెప్పమన్నారు.

3.5. న హి కశ్మిత్క్షణమపి జాతు తిష్ఠత్యకర్కుత్తే, కార్యతే హ్యావశః కర్కు సర్వః ప్రకృతిజ్ఞర్థమైః.

అనగా - ఈ లోకమునందలి ఏ మానవుడు ఎన్నచూ ఒక్క క్షణం కూడా కర్కులు చేయకుండా వుండలేదు. ఏలయన ? ప్రాణులన్నియు ప్రకృతిచే కల్పించబడిన సత్తు, రజ మరియు తమస్సు అను ఈ మూడు గుణముల ద్వారా ప్రేరేపించబడినవై, వివశ్వలై అనగా కర్కులు చేయకుండా బ్రతుకలేనివై తప్పనిసరిగా కర్కులు చేయుటయందు నిమగ్నమై యుందును.

ఇచ్చట ‘అన్ని ప్రాణులు’ అను శబ్దముతో పాటు “అజ్ఞానముతో కూడియున్న” అను శబ్దమును గూడ జోడించవలయును. అనగా “అజ్ఞానముతో కూడియున్న ప్రాణులన్నియు” అని చదువుకొనవలయును. ఏలయన ? ఇంక కొంచెను ముందునకు వెళ్లిన తరువాత “ఎవడు అనగా ఏ ప్రాణి గుణముల నుండి వేరు చేయబడజాలదో” అను పదముచే జ్ఞాన సంపన్మూలైనవారిని ఆ నియమము నుండి వేరుచేయవలయును. అందువలన అజ్ఞానముతో కూడియున్న వారి కొరకే కర్కుయోగము చెప్పబడినది. జ్ఞానసంపన్మూలైన మహాత్ముల కొరకు కాదు.

ఏలయన ? ఏ మహాత్ములు ప్రకృతిజ్ఞములైన గుణములచేత ప్రేరేపించబడరో ఇటువంటి జ్ఞానులయందు సహజమగానే కర్కు (క్రియా) భావము లేకుండుట వలన వారియందు కర్కుయోగము కుదరదు.

అలాగే “వేదవిశాసినమ్” అను శ్లోకము యొక్క తాత్పర్యము చెప్పునప్పుడు పై విషయము చాలా విపులముగా చెప్పబడినది. (చూ. గిత. 2-21)

కొందరు ఆత్మజ్ఞన సంపన్నులు కాకపోయినప్పటికీ శాస్త్రము ద్వారా విధించబడిన కర్మలు చేయరో (ఆతడు) వారు అలా చేయకుండుట మంచిది కాదు.

అదెట్లన ? -

**3.6. కర్మంద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా స్ఫురన్,
ఇంద్రియార్థాన్విమూఢాత్మా మిథ్యాచారః స ఊచ్ఛతే.**

అనగా - ఏ మానవులు చేతులు, కాళ్ళు మొదలగు కర్మంద్రియములను కర్మలు చేయకుండా నిలిపి వుంచి యింద్రియముల ద్వారా లభించవలసిన భోగములను మానసిక చింతన ద్వారా అనుభవించుండురో అటువంటి విమూఢాత్ములు అనగా విషయములయందు మౌహము కలిగియున్న మనస్సు గలవారు మిథ్యాచారులు, మోసగాండ్రు మరియు పాపము చేయవారు అని చెప్పబడుదురు.

**3.7. యస్త్మింద్రియాణి మనసా నియమ్యరథతే ఒర్మన్,
కర్మంద్రియైః కర్మయోగ మసక్తః స విశిష్యతే.**

అనగా - కాని అర్పునా ! కర్మాధికారము కలిగియున్న అజ్ఞనేంద్రియములను మనస్సు ద్వారా విషయముల మీదికి వెళ్ళనివ్వక నిలిపి వుంచి వాక్య చేతులు, యింద్రియములు మొదలగు కర్మంద్రియముల ద్వారా ఆచరించుండునో ఆతడు... మరియింక ఎటువంటి కర్మలు ఆచరించుండును ? అన్నదో -

మనసా ఎటువంటి విషయములందును ఆనక్తిలేనివాడై కర్మయోగమును ఆచరించుండునో ఆతడు, అనగా ఆ కర్మయోగి యితరుల కంటే అనగా ఆ కపటాచరణము గలవారి కంటే క్రేష్ణుడనబడును.

అలా అనబడుటకు కారణమేమన ? -

**3.8. నియతం కురు కర్మ త్వం కర్మ జ్యోయో హ్యకర్మణః,
శరీరయాత్రాపి చ తే న ప్రసిద్ధే దకర్మణః**

అనగా - ఓ అర్పునా ! ప్రతియందు ఏ కర్మలు ఎట్లు ఫలమును పొందుటకు చెప్పబడి యుండలేదో అటువంటి ఏ కర్మ చేయటకు ఎవడు ఆధికారమును కలిగి యున్నాడో ఆతనికి అది తప్పనిసరిగా ఆచరించుటకు విధించిన కర్మ ఆనబడును. అలా నియత అనగా విధించబడిన నిత్య కర్మలను నీపు చేయము. ఏలయన ? కర్మలు చేయకుండా వుండుట కంటే విధించబడిన కర్మలు చేయట పరిణామ దశయందు క్రేష్ణము.

ఏలయన ? ఎటువంటి కర్మలు చేయక వున్నట్లయితే నీ శరీరయాత్ర అనగా షోషణ గూడ జరుగదు. అందువలన కర్మలు చేయట యందును మరియు చేయకుండుట యందును గల భేదము ప్రవంచమునందు ప్రత్యక్షముగా తెలియబడుచునే యున్నదీ.

బందహేతువులగుట వలన కర్కులు చేయరాదని నీవు తలంచున్నట్లయితే అట్లు తలంచుట పొరపాటు.

ఆదెట్లున ?

3.9. యజ్ఞార్థాత్మక్రమాన్విత లోకో ఉయం కర్కుబంధనః, తదర్థం కర్కు కౌంతేయ ముక్త సంగః సమాచర.

అనగా - “యజ్ఞమే విష్ణువు.” ప్రతియందలి ఈ వాక్యమునునసరించి యజ్ఞమునగా ఈశ్వరుడే. (సర్వము తానై యున్నవాడు ఈశ్వరుడు). అందుచేత ఏ కర్కు చేయబడినా అది యజ్ఞము కొరకు చేయబడిన కర్కుయే. అటువంటి ఈశ్వరార్థము అనగా భగవంతుని కొరకు చేయబడు కర్కులను వదలి చేయబడు యితర కర్కులు చేయు కర్కుధికారియైన మానవుడు కర్కు బంధములందు చిక్కువడును. కాని ఈశ్వరుని కొరకు చేయబడు కర్కుల వలన మానవుడు కర్కు బంధమునందు చిక్కువడడు. అందుచేత ఒకొంతేయ అనగా కుంతీ పుత్రా ! నీవు కర్కుల వలన కలుగు ఘలమునందు ఆసక్తిని ఆ కర్కు వలన కలుగు ఘలమును అనుభవించవలయును కోరికను వదలి ఈశ్వరుని కొరకు చక్కగా ఆసక్తి కలిగి కర్కులు చేయము.

ఇంక ముందు చెప్పబోవుచున్న కారణముల వలన గూడ అధికారియైనవాడు కర్కులు చేయవలసినదే -

3.10. సహయజ్ఞః ప్రజాః సృష్టోవ పురోవాచ ప్రజాపతిః, అనేన ప్రసవిష్ణుమేష వో ఉస్త్రోప్తకామధుక్.

అనగా - సృష్టియొక్క ఆరంభకాలమునందు యజ్ఞంతో సహా ప్రజలను అనగా బ్రాహ్మణాలు, క్షత్రియ, వైశ్య - ఈ మూడు వర్ణముల వారిని సృష్టించి ఈ జగత్తును రచించినట్టి ప్రజాపతి “ఈ యజ్ఞముల వలన మీరందరూ ప్రసవము, ఉత్పత్తి అనగా సర్వవిధములైన ఆభివృద్ధిని పొందండి” అని చెప్పినాడు. ఈ యజ్ఞములు మీకు యష్టార్థములను అనగా మీరు కోరుకొను ఘలరూపములైన సర్వ పరార్థములను మరియు ఆ పరార్థముల భోగవలన కలుగు సర్వ విధ సుఖములను యిచ్చునవై యున్నవి.

ఆదెట్లున ? -

3.11. దేవాన్భావయతానేన తే దేవా భావయంతు వః, పరస్పరం భావయంతః క్రేయః పరమవాప్యుధ.

అనగా - మీరు ఈ యజ్ఞముల ద్వారా ఇంద్రాది దేవతలను సంపన్నవంతులుగా చేయండి. ఆ దేవతలు వృష్టి అనగా వర్షము మొదలగు వాటి ద్వారా మిమ్ములను విష్వర్షవంతులుగా చేయడురు. ఈ విధముగా దేవతలు, మీరు పరస్పర సహకార సహాయముల

ద్వారా ఒకరినోకరు ఐశ్వర్యవంతులుగా అనగా సర్వవిధ ఔన్నత్యము గలవారుగా చేసుకొంటూ మీరు జ్ఞానమును పొందుట ద్వారా మోక్ష రూపమైన పరమ శ్రేయమును పొందగలరు. లేక స్వర్థరూపమైన పరమశ్రేయస్సును పొందగలరు.

ఇంక మరోమాట యేమనగా -

3.12. ఇష్టోన్స్థోగాన్ని వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః, తైర్తత్తానప్రదాయైభో యో భుంక్తే స్తేన ఏవ సః:

అనగా - మీచేత చేయబడుచున్న యజ్ఞముల ద్వారా ఔన్నత్యమును పొందినటువంటి దేవతలు మీకు మీ చేత చేయబడిన యజ్ఞ ఫలములుగా స్తోలపు అనగా భార్యలను, పతువులను, సంతానమును మొదలగు మీరు కోరిన భోగ్యపదార్థములన్నింటిని యిచ్చెదరు. .

ఆ దేవతల ద్వారా ప్రదానము చేయబడిన భోగ్య పదార్థములను తిరిగి వారికి యివ్వకుండా అనగా వారి నుండి పుచ్చుకొన్న భోగ్య పదార్థరూపమైన బుణమును తీర్చుకుండా మీలో ఎవ్వరు వాటిని తమ స్వంత వస్తువులుగా తలంచి స్వస్తుభార్ధం అనుభవించెదరో అనగా తన శరీరములను, ఇంద్రియములను మాత్రమే తృప్తి పరచెదరో వారు ఆ దేవతల స్వంతము అనగా దేవతల సొంత సొమ్మును అపహరించిన దొంగలగుదురు.

కాని ఎవ్వరు -

3.13. యజ్ఞశిష్టాశినః సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్చిషైః, భుంజతే తే త్వఫుం పాపా యే పచన్యాత్మకారణాత్.

అనగా - యజ్ఞ శిష్టము అనగా యజ్ఞము పూర్తిగా మగిగిన తరువాత మిగిలియున్నట్టి అస్తమును భుజించు పురుషులు శ్రేపులు.

అనగా దేవయజ్ఞములు అనగా దేవతలకు సమర్పించు సమాధానటు మొదలగునవి పూర్తిగా నిర్వహించి తదుపరి అనగా సమర్పణ కార్యము పూర్తి అయిన తరువాత మిగిలినటువంటి అమృతమనబడు అస్తమును భుజించు స్వభావము కలిగియున్న పురుషులందరూ అన్ని విధములైన పాపముల నుండి అనగా గృహస్థ ధర్మమునందు చేయబడు పిండి విసరుట, పొయ్యి రాజేసి అన్నాదులు వండుట మొదలగు పంచ పాపముల నుండి మరియు ప్రమాదము అనగా తెలియకుండా జరుగు హింసల వలన కలుగు యితర పాపముల నుండి గూడ ముక్కిని పొందెదరు.

మరియు ఉదరపరాయణాలు అనగా కేవలము తనకౌరకే అన్నాదులను వండుకొని తింటూ వుంటారో వారు మహా పాపులు మరియు పాపమునే భుజించువారనబడుదురు.

అందువలన కూడా కర్మాధికారులకు కర్మలు చేయవలసి యుండును. ఏలయన ? కర్మలు జగత్తు అనబడే చక్రము తిరుగుచుండుటకు కారణమై యున్నవి.

అవెట్లన ? ఇప్పుడు చెప్పబడుచున్నది -

**3.14. అన్నార్థవంతి భూతాని పర్షన్యాదన్సుసంభవః,
యజ్ఞాధ్వరతి పర్షనో యజ్ఞః కర్తృసముద్భవః.**

అనగా - భక్తీంచబడిన అన్నము రక్తము మరియు వీర్యము రూపముగా పరిణమించగా దానినుండి ప్రత్యక్షముగనే ప్రాణులన్నియు పుట్టుచున్నవి. వర్షము వలన అన్నోత్పత్తి జరుగుచున్నది. ఆ వర్షము యజ్ఞము వలన కురియుచున్నది.

విధిపూర్వకముగా అనగా వేదాది శాప్త గ్రంథములందు చెప్పబడినట్లుగా అగ్ని యందు అర్పించబడిన ఆహాతులు సూర్యునియందు ఘనీభవించుచున్నవి. ఆ సూర్యుని వలన వర్షము కురియుచున్నది. వర్షము వలన అన్నము కలుగుచున్నది. ఆ అన్నము నుండి ప్రాణులు (ప్రజలు) పుట్టుచున్నవి. చూ. మనుస్కృతి 3.76.

“అగ్ని ప్రాస్తాహుతిః సమ్యగాతిత్యముపతిష్ఠతే,

అదిత్యాజ్ఞాయతే వృష్టిర్ప్రేరస్సుం తతః ప్రజాః. మనుస్కృతి 3.76 ఇతి స్నేహః

ఖుత్యికుడు మరియు యజమాని యిరువురు కలసి చేయు వ్యాపారమే కర్త. ~ ఆ కర్మమండియే అపూర్వ రూపము కలిగిన యజ్ఞము ఉద్ధవించుచున్నది.

**3.15. కర్త బ్రహ్మాధ్వరం విధి బ్రహ్మక్షరసముద్భవమ్,
తస్మాత్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞై ప్రతిష్ఠితమ్.**

అనగా - క్రియారూపమైన కర్మను నీవు వేదరూపమైన బ్రహ్మము నుండి ఉద్ధవించి నదిగా ఎరుగుము. అనగా కర్తోత్పత్తికి కారణము వేదము. ఆ విధముగా ఎరుంగుము. మరియు వేద రూపమైన బ్రహ్మ అక్షరము అనగా ఆ-క్షరము. అనగా నాశములేని పదార్థము నుండి వుద్ధవించినది. అనగా అవినాశి అనగా నాశము లేని పదార్థము నుండి వుద్ధవించినది. అనగా అవినాశి అనగా నాశము లేనటువంటి పరబ్రహ్మ పరమాత్మ వేదోత్పత్తికి కారణము.

వేదరూపమైన బ్రహ్మపదార్థము సాక్షాత్కారము పరమాత్మ అనబడు అక్షరము నుండి పురుషుని ఉచ్చాసనిక్యాపముల వలె వుద్ధవించినది. అందువలన అది సర్వార్థములను ప్రకాశించునది అగుట వలన సర్వగతము అనగా సర్వమునందు వ్యాపించి వున్నాయి వున్నది.

మరియు యజ్ఞవిధియందు అనగా యజ్ఞమును నిర్వహించు పద్ధతియందు వేదప్రాధాన్యము కలిగి యందుట వలన ఆ బ్రహ్మతత్త్వము సర్వగతమై యుండియు సర్వకాలసర్వాపస్తలయందును యజ్ఞము నందు ప్రతిష్ఠింపబడియున్నది.

**3.16. ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః,
ఆఘాయురింద్రియారామో మోఘం పార్థ స జీవతి.**

అనగా - ఈ లోకమునందు ఏ మానవుడు కర్మాధికారియై వుండి కూడ ఈ విధముగా ఈశ్వరుని ద్వారా వేదము మరియు ప్రయత్నపూర్వకముగా త్రిప్పబడుచున్న ఈ

జగత్ప్రక్రముననుసరించి (వేదాధ్యాయనము - యజ్ఞయాగాది) కర్మలు చెయ్యడాట పార్థ ! ఆ మానవుడు పాపముతో కూడియున్న జీవితము కలిగియుండి మరియు ఇంద్రియారామా అనగా యిద్రియముల ద్వారా విషయములయందు మునిగి తేలుచూ వ్యర్థముగా జీవించును. అనగా అటువంటి పాపాత్ముడు జీవించుట కూడా వ్యర్థమే అగుచున్నది.

అందువలన ఈ ప్రకరణమునకు తాత్పర్యమేమన ?

అజ్ఞానియగు అధికారికి కర్మలు అవశ్యము చేయవలసియుండును.

అనాత్మజ్ఞ అనగా ఆత్మతత్త్వమును ఎరుంగనటువంటి అధికారియైన పురుషునకు ఆత్మజ్ఞమును పొందుటకు అవసరమైన యోగ్యత కలుగునంతవరకు జ్ఞానసిష్టును పొందుటకౌరకు కర్మయోగానుప్పొనము అవశ్యముగ చేయవలసి యుండును. ఇది “న కర్మామనారంభాత్” (గీత 3.4) మొదలు “శరీరయాత్రాపి చ తే న ప్రసిద్ధేదకర్మః” (గీత 3.8) వరకు గల శ్లోకములందు ప్రతిపాదించి .....

“యజ్ఞార్థాత్మర్మణో ర్మయైత్” మొదలు (గీత 3.9) “మోఘం పాథ స జీవతి” (గీత 3.16) వరకు చెప్పబడిన గ్రంథము ద్వారా కూడా ఆత్మజ్ఞము లేనటువంటి కర్మాధికారికౌరకు కర్మానుప్పొనము చేయుట యందు అనేకములైన కారణములు ప్రసంగానుకూలముగా చెప్పబడినవి మరియు ఆ కర్మలు చేయకుండిన కలుగు అనేక దోషములు గూడ చెప్పబడినవి.

నిజంగా అలా అయితే త్రిప్పబడిన స్ఫుర్తి చక్రముననుసరించి అందరూ తమ జీవితాలను అనగా జన్మమరణములతోను, సుఖముఃఖములతోను కూడియున్న జీవితాలను అనుభవిస్తూ వుండవలసిందేనా ? లేక యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన కర్మయోగానుప్పొన రూపమైన పుషాయము ద్వారా లభించునటువంటిదియు మరియు ఆత్మతత్త్వమును ఎరింగిన సాంఖ్య యోగుల ద్వారా సేవించబడిన జ్ఞానయోగము వలన లభ్యమగు జ్ఞానసిష్టును సంపాదించజాలని అనాత్మజ్ఞులు ఆ విధంగా అనగా జన్మ-మరణ చక్రమునందు తగుల్చైని షైకిపోతూ క్రిందికి వస్తూ వుండవలసినదేనా ? అర్బునుడు యిలా అడుగవచ్చనని భగవానుడు తన మనస్సునందు శంకించినవాడై ఇలా అన్నాడు -

లేక భగవంతుడు శాస్త్రార్థమును చక్కగా భోదించుటకై “అతి ప్రసిద్ధమగు ఆత్మ ఏది కలదో దానిని చక్కగా గుర్తించినందున మిథ్యాజ్ఞానము నశించిన మహాత్ములైన బ్రాహ్మణులు అజ్ఞానుల ద్వారా అవశ్యముగా చేయబడుచున్న దారాపుత్రాది పోషణ త్రయమును తోలగించుకొనినవారై కేవలము శరీర పోషణార్థము భిక్షాటనము చేయుచుందురు. అటువంటి వారికి ఆ జ్ఞానసిష్ట కంటే వేరుగా మరే యితర కర్తవ్యము వుండదు. చూ. బృ.ఉ. 3-5-1.

ఇటువంటి ప్రతి తాత్పర్యమును ఈ గీతాశాస్త్రము ద్వారా ప్రతిపాదించుట యందు అభిరుచికలవారై ఆ ప్రతప్త్రము వచ్చునట్లుగా చెప్పుచున్నారు.

3.17. యస్తూత్సురతిరేవ స్యాదాత్మ తృప్తశ్చ మానవః, అత్మనైవ చ సంతుష్ట స్తస్య కార్యం న విద్యతే.

అనగా - ఎవడు కేవలము ఆత్మయిందే ఆనందమును అనుభవించుందునో అనగా ఎవనికి ఆత్మయిందే ప్రేమ కలదో, విషయములయిందు ప్రేమ లేదో, అనగా సంస్కీర్ణించియున్న ఏ మానవుడు ఆత్మయిందే తృప్తిపొందునో, ఎవనికి అస్తురసాదుల పట్ల తృప్తి అనగా అస్తిలేదో మరియు ఆత్మ భావముతోనే సంతుష్టుడై యున్నాడో - బాహ్యవిషయములయిందు అందరూ లాభవృత్తిని కలిగి యుంటారు. కాని ఆత్మజ్ఞానియైనవాడు ఆ బాహ్య విషయములయిందు ఎటువంటి లాభమును చూడక ఆత్మయిందే సంతుష్టుడై వుండును. అనగా అన్ని విషయముల వైపు నుండి తృప్తీరహితుడై యుండును. అటువంటి ఆత్మజ్ఞాని అయిన వానికి ఎటువంటి కర్తవ్యములు వుండవు. అటువంటి వానినే ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠ సాంబ్యాయాగి అని చెప్పారురు.

అట్లేలయన ?

3.18. సైవ తస్య కృతేనార్థి నాకృతేనేహ కశ్చన, న చాస్య సర్వభూతేషు కళ్మిదర్థవ్యాపాత్రయః

అనగా - ఆ పరమాత్మ తత్త్వమును గుర్తించిన పురుషునకు ఈ లోకము నందు కర్మలు చేయుట వలన కలుగు ప్రయోజనము యిసుమంతయును లేదు, వుండదు.

అయితే మరి ఎటువంటి కర్మలు చేయకుండా పున్నందు వలన ఆతనికి ప్రత్యుహాయ రూపమైన అనర్థము ప్రాప్తించును గడా అని అనవచ్చును. కాని అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన? ఎటువంటి కర్మలు చేయనప్పటికి ఆ కర్మలు చేయనటువంటి పురుషులకు ఎటువంటి ప్రత్యుహాయ ప్రతిరూపము లేక ఆత్మహానికిర రూపమైన అనర్థముగాని ప్రాప్తించదు. కారణమేమన? బ్రహ్మమైదలు స్థావర పర్వంతము అన్ని ప్రాణులయిందును ఆతనికి కొంచము కూడా లాభహకిని జరుగదు. అనగా అర్థవ్యాపాత్రయము కలుగదు.

అర్థవ్యాపాత్రయమునగా - ఏదో ఒక ఫలితము కొరకు (ఏ ప్రాణి విశేషమైననూ సరే) చేయబడు క్రియ వలన కలగు ఆక్రమము. అందువలన ఆత్మజ్ఞానియైన ఏ పురుషునకైనను ఏదో ప్రాణి విశేషమును ఆధారముగ జీసుకోని ఏటువంటి ప్రయోజనమును పొందనవసరము లేదు. ఏలయనగా దానికొరకై ఆతనికి చేయవలసిన క్రియ అంటూ ఏది లేదు గావున.

కాని నీవు యాయన్నింటిని చక్కగా తెలుసుకొనగలిగిన స్థితియిందు లేవు గావున.

నీ స్థితి ఆ విధముగా వున్నది గావున -

3.19. తస్యాదసక్తః సతతం కార్యం కర్మ సమాచర, అసక్తో వ్యాచరన్కర్మ పరమాప్యోతి పూరుషః.

అనగా - నీవు అజ్ఞానస్థితి యిందు వున్నావు గావున ఆస్తిలేనివాడవై నీ కర్తవ్యమును అనగా నిత్యనైమిత్తిక కర్మలను చక్కగా ఆచరించుము. అట్లేలయన? ..... అనాసక్కుడై

కర్మలు చేయువాడు అనగా ఈస్తురుని కొరకై కర్మలు చేయుచున్న పురుషుడు అంతఃకరణ శుద్ధియగుట ద్వారా చివరకు మోక్షరూపమైన పరమపదమను పొందును.

అందులకు మరియుక కారణము కలదు -

3.20. కర్మాన్వేవ హి సంసిద్ధిమాస్తితా జనకాదయః, లోకసంగ్రహమేవాపి సంపత్యన్ కర్మమర్ఖసి.

అనగా - ఆ కారణమేమనగా - ఇంతకు పూర్వము జనకుడు, అశ్వపతి మొదలగు విద్యాంసులైన క్షత్రియులు కర్మలనాచరించుచూ మోక్షస్థితిని పొందుటకు ప్రయత్నించియున్నారు.

ఇచ్చట యిం శ్లోకమునకు యిం క్రింది విధముగా వ్యాఖ్యానము చెప్పవలసి యున్నది.

ఆ జనకాదులు యదార్థమైన జ్ఞానమును పొందియే యున్నచో వారు తమ ప్రార్జనము అనగా పూర్వపూర్వ జన్మల యందు చేసియున్న కర్మల ఫలములను అనుభవించుట. మిగిలియుండుట వలన లోక సంగ్రహర్థము కర్మలు చేయుచుండియు అనగా సన్యసించకనే పరమ సిద్ధిని అనగా మోక్షమును పొందియుండిరి.

ఒకవేళ ఆ జనకాదులు యదార్థ జ్ఞానమును పొంది యుండకయున్నచో వారు తమ అంతఃకరణమును శుద్ధిజేయ సాధనరూపమైన కర్మల ద్వారా క్రమశ అనగా సత్కర్మలు చేయగా చేయగా కలిగిన జ్ఞానము (ద్వారా) కారణముగా పరమసిద్ధిని పొంది యుండిరి.

ఆత్మతత్త్వమును ఎరుగనటువంటి జనకాదులు వారు పూర్వ పూర్వ జన్మలయందు చేసి యుండిన కర్తవ్య కర్మల ఫలముగా తుదకు ఆత్మ సిద్ధిని పొందగలిగిరనియు, అందుచేత యితరులైన ఆత్మజ్ఞానము కలిగిన పురుషులందరూ నిత్యనైమిత్రిక కర్మలు తప్పక చేయవలసియే యుండునని నీవు తలచుచున్నచో -

నీవు గూడ నీ ప్రార్జనకర్మ అనగా పూర్వ పూర్వ జన్మల యందు చేయబడిన కర్మల ఫలమును అనుభవించుటకు ఆధీనుడవై యున్నావు. అందుచేత నీవు కుడా జనకాదుల వలనే లోక సంగ్రహబుద్ధిని దృష్టియందు వుంచుకొనియైనను (లోక సంగ్రహబుద్ధి అనగా లోకము సందలి సామాన్యమైన మానవులు తప్యతోవను నడువ కుండా వుంచుటకుగాను తాను జ్ఞానియైయున్నను వారికి మంచి మార్గము చూపట కొరకు కర్మలు చేయుండు) అందుచేత ఆ లోక సంగ్రహరూపమైన ప్రయోజనమును దృష్టియందు వుంచుకొనియైనను నీకు కర్మలు చేయవలసి యున్నది.

ఈ లోక సంగ్రహ కర్మలు ఎటువంటివాడు చేయవలసి యున్నది ? మరియు అట్టి కర్మలు ఎందుకు చేయవలయును ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

3.21. యద్వాచరతి శ్రేష్ఠస్తదేవేతరో జనః, స యత్ర్వమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే.

అనగా - శ్రేష్ఠులైన అనగా తత్త్వజ్ఞానము కలిగియున్న మానవులు ఏ యే కర్మలు

చేయుచుందురో యితరులు అనగా అజ్ఞానులు గూడ వారిని అనగా జ్ఞానులను అనుసరించుచూ ఆ యా కర్మలే చేయుదురు.

మరియు జ్ఞానులైన శ్రేష్ఠ పురుషులు ఏ యే లోకిక లేక వైదిక సంప్రదాయములను తొమాణికములుగా ఎంచి కర్మలు చేయుచుందురో అజ్ఞానులు గూడ తమకు తెలియకపోయినా అట్టే చేయుచుందురు.

ఈ లోక సంగ్రహ కర్తవ్య కర్మలను గురించి నీకు (అర్థానకు) ఏమైనా సందేహములు పుండి పుంటే నన్ను నీవు చూడవచ్చును కదా ? అనగా నేను అనగా శ్రీకృష్ణుడు చేయు కర్మలన్నియు లోకసంగ్రహార్థము చేయు కర్మలేయని భావము -

**3.22. న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన,
నానవాప్తమవాప్తవ్యం వర్త ఏవ చ కర్మణి.**

అనగా - ఓ పార్థా ! మూడు లోకములందును నాకు ఎటువంటి కర్తవ్యములు అనగా చేయవలసిన కర్మలు ఏమియూ లేవు. అనగా నేను ఎటువంటి కర్మలు చేయనవసరము లేదు. ఏలయన ? నాకు ఎటువంటి ఆప్రాప్యమైన అనగా లభించనటువంటి వస్తువులను శాందవలసిన అవసరము లేదు. అయినప్పటికి నేను లోక కల్యాణార్థము కర్మలు ఆచరించుచునే యున్నాను.

**3.23. యది హృషం న వర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంప్రితః,
మమ వర్తానువర్తనే మనప్యః పాథ సర్వశః.**

అనగా - నేను గనుక సోమరితము లేక అసావధాన చిత్రుడైన కర్మలు చేయకుండినచో ఓ పార్థా ! ఈ లోకమునందలి మనమ్యలందరూ ఆన్ని విధముల శ్రేష్ఠుడైన నా మార్గమునే అనుసరించి వుండెడివారు.

అలా జరిగితే కలుగు దోషమేమనగా - చెప్పేదను వినుము -

**3.24. ఉత్సేయరిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహామ్,
సంకరస్య చ కర్తా స్వాముపహన్యామిమాః ప్రజాః.**

అనగా - నేను ఎటువంటి కర్మలు చేయకుండినచో లోకస్థితి కొరకు చేయబడు సర్వకర్మలు లేకుండా పోవును. అప్పుడు ఈ లోకముంతయు నశించిపోవును. అప్పుడు నేను లోకనాశముజేసిన వాడనగుదును. అందువలన అనగా ఆ విధముగా ప్రజలందరినీ నశింపజేసిన వాడనగుదును. అనగా ప్రజలందరనూ ఉద్ధరించవలసియున్న నేను వారినందరినీ నశింపజేసిన వాడనగుదును. ఈ విధమైనదంతయు నా వంటి ఈశ్వరస్వరూపునికి తగని పని.

అలాగే నావలనే నీవు కూడా లేక యితరులు కూడా కృత్యార్థబుద్ధి గలవారై యున్న వారు గూడ తనకు ఎటువంటి కర్తవ్య కర్మలు లేకుండినునా కేవలము యితరులు అనగా ఆజ్ఞానులయందు అనుగ్రహ బుద్ధికలవారై కర్మలు చేయుచుండవలయును.

3.25. సక్తాః కర్మణ్యవిద్యాంసో యథా కుర్మణంతి భారత, కుర్మాధ్వాంస్తథాసక్తశ్చి కీర్తుర్లోకసంగ్రహమ్.

అనగా - ఈ ప్రపంచమునందు సరియగు జ్ఞానము లేసటువంటి పురుషులు ఘలములనాశించి అనేక విధములగు కర్మలు చేయుచున్నట్లుగా ఆత్మతత్త్వము నెరింగిన జ్ఞానులైన పురుషులు ఘలములయందు ఎటువంటి ఆసక్తి లేకుండా లోకహితార్థమై కర్మలు చేయుచుందురు.

ఈ విధముగా లోకసంగ్రహ భావము కలిగియున్న జ్ఞానులైన మహాత్ములు మరియు నావంటి పరమాత్మలు కేవలము లోకకల్యాణార్థమే కర్మలు చేయుచున్నారు గాని కర్తవ్యబుద్ధితోనో లేక ఘలాసక్తి కలిగియొ కర్మలు చేయుటాడు. అందుచేత అటువంటి ఆత్మతత్త్వమును ఎరింగియున్న మహాత్ములకు నేను చెప్పు వుపదేశమేమనగా -

3.26. న బుద్ధి భేదం జనయేదజ్ఞానాం కర్మసంగినామ్, జీషయేత్పుర్వకర్మాణి విద్యామృతః సమాచరన్.

అనగా - బుద్ధియందు వికారము కలుగుటను బుద్ధిభేదమందురు. అందుచేత కర్మలయందు ఆసక్తి కలిగి వివేకములేనివారై కర్మలు చేయు వారిని జ్ఞానులైనవారలు వివేకహీనైని, కర్మలు చేయువారి భేదబుద్ధియందు ఎటువంటి వికారమును కలిగించరాదు. ఆజ్ఞానులకు “ఈ కర్మలు నేను చేయవలసి యున్నది. మరియు ఆ కర్మల ఘలములను నేను అనుభవించవలయును” అను నిశ్చిత బుద్ధి కలిగి యుండును. జ్ఞానులైన వారలు ఆజ్ఞానుల యొక్క “కర్మలు చేయవలయును, వాటి ఘలములను అనుభవించవలయును” అను బుద్ధి యుందు వికారమును కలిగించరాదు.

మరి జ్ఞానులైనవారలు ఏమి చేయవలయును ? అన్నచో సమాహిత చిత్తము గల జ్ఞానులు స్వయముగా ఆజ్ఞానుల వలనే ఆ యా కర్మలను శాస్త్రానుకూలముగా ఆచరించుచూ అజ్ఞానులైన వారలను గూడ శాస్త్రానుకూలముగా కర్మలు ఆచరించుచుండుటకు ప్రేరించు చుండవలయును.

ఆజ్ఞానిట్టు అనగా నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము లేక మూర్ఖుడైన మానవుడు కర్మలయందు ఏ విధముగా అసక్కుడై యుండును ? అన్నచో అందులకు సమాధానము చెప్పుచున్నారు.

3.27. ప్రకృతేః క్రియమణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః, అహంకార విమూఢాత్మా కర్త్రాహామితి మన్యతే.

అనగా - సత్యము, రజస్సు మరియు తమస్సు ఈ మూడు గుణముల యొక్క సమన్విత అనగా ఏకమైయున్న రూపముగల వస్తువైనే ప్రధానమనియు లేక ప్రకృతియనియు అందురు.

ఆ ప్రకృతి రూపమైన గుణముల వలన అనగా కార్బోము మరియు కరణ రూపములైన సమస్త వికారముల వలన లోకికము మరియు శాస్త్రీయము అయిన సర్వకర్మలు సర్వ విధములుగా చేయబడుచున్నది. కానీ అహంకారము చేత జ్ఞాన హీనములైన కార్బోము మరియు కరణముల యొక్క సంఘాత రూపమైన దేహమునందు ఆత్మభావము కలిగియుండుటయే అహంకార మనబడును. ఆయహంకారము వలన అంతఃకరణము అనేక విధములుగా భ్రాంతిని బొందుచున్నది. ఆ విధముగా దేహాంద్రియ ధర్మములను తన యొక్క ధర్మములుగా తలంచు దేహభిమానము గల పురుషుడు అవిద్య కారణముగ ప్రకృతి చేయు కర్కులను తాను చేయుచున్నట్లుగా తలంచి ఆ యా కర్కులకు “నేను కర్తను” అని వ్యాధముగా అనగా భ్రాంతి చేత తలంచుచున్నాడు.

కానీ జ్ఞానియైన పురుషుడు -

3.28. తత్వవిత్తు మహోభావో గుణకర్కువిభాగయోః, గుణా గుణేషు వర్తంత ఇతి మత్యా న సజ్జతే.

అనగా - గుణకర్కు విభాగమును అనగా గుణవిభాగము మరియు కర్కు విభాగము (త్రిగుణాత్మికమైన మాయ యొక్క కార్బోరూపమైన పంచమహా భూతములు మరియు మనస్సు), బుద్ధి, అహంకారము మరియు పంచ జ్ఞానేంద్రియములు, పంచ కర్మోంద్రియములు మరియు శభ్దాది పంచ విషయములు, వీటిన్నింటితో కూడియున్న సముదాయము యొక్క పేరే గుణవిభాగము. మరియు వీటియొక్క పరస్పర సంబంధము వలన కలుగు చేశ్చల సమూహము యొక్క పేరు కర్కువిభాగము (అని శాస్త్రబోధ) వాటి యొక్క తత్వమును బాగుగా ఎరింగిన జ్ఞాని యింద్రియాది రూప గుణములే విషయరూప గుణముల యందు వ్యవహరించుచున్నవి గాని ఆత్మ వ్యవహరించుట లేదని ఎరింగి వాటి యందు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము మరియు భూమి యొక్క గుణములైన శబ్దము, స్వర్ప, రూప, రస మరియు గంథము - పీటిని కార్బోములందురు. బుద్ధి, అహంకారము మరియు మనస్సు చెవి చర్పుము, నాలుక, ముక్కు మరియు వాక్కు హస్తములు, పాదములు, పుష్టము మరియు గుదము యివస్మియు కరణములనబడును.... పీటియందు జ్ఞాని ఆసక్తుడు కాదు. ఆ యా విషయముల యందు భోగభావము కలిగియుండడు. కానీ ఏ -

3.29. ప్రకృతేర్గణ సంమూఢాః సజ్జంతే గుణకర్కుపు, తాన కృత్పువిదో మందాస్కృత్పు విన్న విచాలయేత్.

అనగా - పురుషుడు ప్రకృతి యొక్క గుణముల యందు మౌహము గలవాడై “మేము ఫలాఫలము నాశించి ఈ కర్కులు చేయుచున్నాము.” ఈ విధముగా గుణజనితమైన కర్కులయందు ఆసక్తుడై యందునో ఆ విధముగా సమ్మగ్రస్థి లేక సత్పదార్థ సత్పదార్థ సత్పదార్థ సత్పదార్థ ఎరుంగనటువంటి

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మరియు కర్కృషులమును మాత్రమే చూచుచూ కర్కృలయందు ఆనక్కికల మందబుద్ధి కలిగియున్న పురుషులను అన్ని విధముల సమ్మగ్నిదృష్టి కలిగి తత్పమును బాగుగా గుర్తించిన మహాత్ములు పై విధములైన ఆజ్ఞానులను జ్ఞానమార్గమున నడిపించుటకు ప్రయత్నము చేయరాదు.

ఆజ్ఞానులకు బుద్ధి భేదమును కల్పించుటకు ప్రయత్నించుటయే వారిని దారి తప్పించుటగా థావించబడుచున్నది. అనగా ఆజ్ఞానముచే కర్కృలయందు మునిగి తేలుచున్నవారికి జ్ఞానమార్గమునకు సంబంధించిన ఆత్మబోధ చేయరాదు. అలా అయితే మరి కర్కృధికారియై యుండి, అజ్ఞానియైయున్న ముముక్షువు - అనగా మౌక్కమును కోరువాడు కర్కృలు ఎట్లు చేయవలయును ?

అన్నచో ఆ విషయము చెప్పుచున్నారు -

3.30. మయి సర్వాణి కర్కృణి సంవ్యస్యాధ్యాత్మచేతసా,

నిరాశీర్మిర్మిర్మిమో భూత్యా యుద్ధస్వ విగతజ్వరః.

అనగా - అటువంటి కర్కృధికారులు తాము చేయు కర్కృలను మరియు వాటి ఘలములను గుడ సర్వత్తుస్వరూపుడను, సర్వజ్ఞుడను, పరమేశ్వరుడను, వాసుదేవుడను అయిపున్న నాయందు వివేక బుద్ధితో అర్పించి, “నేను సర్వ విధ కర్కృలను ఈశ్వరుని కొరకు సేవకుని వలె చేయుచున్నాను” అని తలంచి సర్వవిధ కర్కృలను మరియు వాటి ఘలములను నా యందు అర్పించవలయును.

మరియు నిరాశా పురుషుడు అనగా ఎటువంటి ఆశలు లేనట్టి పురుషుడు మరియు నిర్వమ్ అనగా ఎవనియందు స్వాత్మబుద్ధి పూర్తిగా నశించినటో అటువంటి వానిని నిర్వమ్ అనగా ముత్సుము అనగా నాది అను భావములేనివాడు అనబడును. నీవు కూడా ఆ విధముగా మమకార రహితుడవై యుద్ధము చేయుము. అనగా చింతా - సంతాప రహితుడవై యుద్ధము చేయుము.

“కర్కృలు చేయవలయును” అని చెప్పబడిన ఈ మతము అనగా అభిప్రాయము ప్రమాణ సహితముగా యదార్థము” అని తలంచి -

3.31. యేమే మతమిదం నిత్యమనుతిష్ఠంతి మానవః,

శ్రద్ధావంతో ఒన్సూయంతో ముచ్యంతే తే २-పి కర్కృభిః.

అనగా - ఏ శద్భక్తులు కలిగియున్న మానవుడు గురు స్వరూపుడవై వాసుదేవుని దూషమున వున్న నన్ను ఎటువంటి ద్వేష-అసూయ మొదలగు భావములు లేకుండ వేను పైన చెప్పిన మతమునునరించి వ్యవహారించెదరో వారందరూ పాప-పుణ్య రూపములైన కర్కృల నుండి విముక్తులోదురు.

**3.32. యే త్వేతదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మే ఒమతమ్,
సర్వజ్ఞాన విమూఢాంస్తాన్విద్ధి నష్టానచేతసః.**

అనగా - బైన చెప్పిన విధముగా కర్మల నాచరించక అందులకు విరుద్ధముగా యున్నవారు నా యా అభిప్రాయమును (మతమును) నిందించుచూ నా మతముననుసరించి ఆచరణచేయలో వారు అన్ని విధములగు జ్ఞానములందును అనేక విధములుగా మూడులై యుండురు. అన్ని విధములగు జ్ఞానములందు మోహితులైన ఆ అవివేకులనందరినీ నీవు నశించినవారిగా తలంచుము.

వారందరూ ఏ కారణము చేత మీ మతముననుసరించి వ్యవహారించుట లేదు ? ఇతరుల మతమును ఆచరించుచున్నారు ? మరియు స్వాధ్యాచరణము ఎందులకు చేయుట లేదు ? మీకు వ్యతిరేకముగా మీ ఆజ్ఞను పాటించకుండా పున్సందువలన కలుగు దోషమునకు ఎందులకు భయపడుట లేదు ? ఇందులకు కారణమేమి ?

అన్నచో భగవానుడు యిలా చెప్పుచున్నాడు -

**3.33. సద్గుణం చేష్ట్తే స్వస్థాః ప్రకృతేఃజ్ఞానవానపి,
ప్రకృతిం యంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి.**

అనగా - ప్రాణులన్నియు మరియు తత్త్వమును ఎరింగిన జ్ఞానులు గూడ తమ ప్రకృతి అనగా స్వాభావముననుసరించియే కర్మవ్యాపారము చేయుచుండురు. అనగా తమ పూర్వ పూర్వ జన్మలయందు చేయబడిన కర్మలననుసరించి పాపవ్యాధికమైన ఎటువంటి సంస్కారము యిప్పడు ఈ జన్మమునందు ఏర్పడియున్నదో దానికి ప్రకృతియును పేరు. దానినను సరించియే జ్ఞానులు గూడ కర్మవ్యాపారము చేయుచుండురు. ఇంక మూర్ఖుల సంగతి చెప్పవగిన దేమున్నది ?

అందుచేత ప్రాణులన్నియు తమ ప్రకృతి అనగా తమ స్వాభావముననుసరించియే సర్వకార్య వ్యాపారము చేయుచున్నవి. ఇందులో నాదిగాని మరియే యితరుల ప్రమేయముగాని ఏమియూ లేదు. జీవులన్నియు తమ తమ ప్రకృతికి అనురూపముగానే వ్యాపారములు చేయుచున్నవి. ప్రకృతికి అతీతముగా ఏదియును లేదు. మరి అలా అయినస్యుడు పురుష ప్రయత్నముతో నిమిత్తం లేకున్నందున విధి-నిషేధములను గురించి చెప్పు శాస్త్రము నిరుప యోగమే కదా ? అన్నచో -

అందులకు చెప్పుచున్నాడు -

**3.34. ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యార్థే రాగద్వైషా వ్యవస్థితో,
తయోర్వు వశమాగచ్ఛే త్తో పూస్య పరిపంథినో.**

అనగా - ఇంద్రియములు, యిద్రియములన్నచో సర్వేంద్రియముల యొక్క శబ్దాది ఏషయములందు రాగద్వైషములు స్థిరపడి యుండునో అనగా యిష్ట పదార్థముల యందు

రాగము అనగా ప్రేమ అనిష్ట పదార్థములయందు ద్వేషము యిలా అన్ని యింద్రియముల విషయములందును రాగద్వేషములు రెండును అవశ్యముగ నుండును.

అటువంటి స్థితియందు పురుష ప్రయత్నము మరియు శాస్త్రముల మహాత్మము ఎట్లుండునో చెప్పుచున్నారు.

శాస్త్రములకు వ్యవహారించు మనుష్యుడు ఆరంభము నుండియే రాగ-ద్వేషములకు లోనుగాకుండ వుండవలయును.

అభిప్రాయమేమన - సహజముగానే మానవుని యందు గల ఆతని ప్రకృతి ఆతనిని రాగద్వేషములతో కూడియున్న కర్మలయందు నియమించును. అప్పుడు తనంతటతానుగానే స్వధర్మర్త్యాగము పరథర్మానుష్టానము జరుగొనారంభమగును.

కాని యా జీవుడు ఎప్పుడు వివేకము కలిగి తన స్ఫూర్ధ్వమునకు విరుద్ధమైన భావముతో రాగద్వేషాదులను సంయమించునో అప్పుడు శాస్త్రద్వష్టి కలవాడగును. తిరిగి తన ప్రకృతికి వశుడు కాకుండా వుండగలుగును.

అందుచేత చెప్పునదేమన ? మనుష్యుడు రాగద్వేషములకు వశుడు కాకుండా వుండవలయును. అట్లేలయున ? ఆ రాగ ద్వేషములు దొంగలవలె శుభమార్గమున పయనించవానిని తప్పుగ్రోవ పట్టించును.

రాగద్వేషములతో కూడియున్న మానవుడు శాస్త్రమును గూడ విపరీతముగా తెలుసుకొనును. అంతేకాకుండా అది కూడ ధర్మమే కదాయని తలంచి పరథర్మమును స్థికరించి అనుష్టంచతగినిదేయని తలంచును. కాని అతడు అలా తలంచుట పొరపాటు మాత్రమే యగును.

అద్భుత -

3.35. శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః, పరథర్మాత్మనష్టితాత్, స్వధర్మో నిథనం శ్రేయః పరథర్మో భయావహః.

అనగా - ఎంత బాగుగా అనుష్టించబడినపుటీకి అట్టి పరథర్మము అనగా యితర వర్ధములవారికి విధించబడిన కర్మముదాయము కంటే గుణరహితమైనదైనపుటీకి స్వధర్మమును ఆచరించుటయే క్లైమకరము.

పరథర్మమును ఆచరించు మానవుని జీవితముకంటే స్వధర్మమును ఆచరించుచూ వున్న మానవ జీవనము శ్రేష్ఠమైనది. ఏలయన యితరుల ధర్మాచరణ భయధాయకము. నరకాది రూపములైన భయమును కలిగించునదై యున్నది.

అప్పుడు అర్ధనుడు యిలా అన్నాడు -

‘ధ్యాయతో విషయాన్ పుంస :’ (చూ. గీత 2-62)

అనగా విషయములను గురించి ఆలోచించు పురుషునికి ఆ విషయములందే ఆసక్తి కలుగును. అనియు “రాగ ద్వేషా హ్యాస్య పరిపంథినో” (చూ. గీత. 3-34) అనగా

ప్రతియింద్రియమునకును వాటివాటి విషయములందు రాగద్వేషములను కలిగించు విషయము సర్వానర్థములకు మూలకరణములని చెప్పబడినది. కానీ ఆ విషయమంతయు భిన్న భిన్నానర్థములకు మూలకరణములని చెప్పబడినది. అందువలన ముఖ్యముగా యిదిరసందర్భములందు ఆస్పత్స్థముగా చెప్పబడినది. అందువలన ముఖ్యముగా యిదిరసందర్భములకు నరిట్యైన కారణము అని నీవు సంక్లిష్టముగా నాకు చక్కగోధవదునట్టు సర్వానర్థములకు నరిట్యైన కారణము అని నీవు సంక్లిష్టముగా నాకు చక్కగోధవదునట్టు చెప్పిన యెదల తెలియును. అప్పుడు నేను ఆ సర్వానర్థదాయకములైన విషయములఁచెప్పిన యెదల తెలియును కలిగించుటకు ప్రయత్నించును. అని అర్జునుడు యింకా యింపులు నుండి శోలగించుటకు ప్రయత్నించును. అని అర్జునుడు యింకా యింపులు.

3.36. అథ కేన ప్రయుక్తి ఒయం పాపం చరతి పూరుషః, అనిచ్ఛన్వపి వార్షణయ బలాదివ నియోజితః.

అనగా - ఓ క్షాప్తా ! ఏ ప్రధాన కారణముచేత ప్రేరేపించబడిన ఈ పురుషుడు తనంత తానుగా కోరక బోయినప్పటికి రాజు చేత ఆజ్ఞాపించబడిన సైనికునివలె బలవంతముగా ఆజ్ఞాపించబడినట్లుగా పాపపుణ్యకార్యములు చేయటకు విఫలుడగుచున్నాడు ?
అర్ధునా ! నీవు అడుగుచున్న ఆ సర్వానర్థములకు కారణరూపమైన విషయమున చెప్పుచున్నాను, వినుము -

సంపూర్ణమైన బశ్వర్యము, ధర్మము, యశము అనగా కీర్తి, లక్ష్మీ అనగా సంపద కైరాగ్యము, మరియు మౌక్కము - ఈ ఆరించీకి “భగ్” అనగా భగుము అని పేరు. బశ్వర్యే ఆరు గుణములనే ప్రతిబంధకము లేకుండా సంపూర్ణమై ఏ వాసుదేవునియందు ఎల్లప్పుడు వుండునే.....

మరియు వత్సలై ప్రకయములను, భూతముల రాకపోకలను, విద్య - అవిద్యలను ఎవ్వడెలుంగునో ఆతని పేరు ‘భగ్’వంతుడు. అందుచేత వత్సత్త్వత్త్వాది, సర్వ విషయములను ఎవడు చక్కగా ఎఱుంగునో ఆతడే వాసుదేవ రూపుడే భగవంతుడు అను పేరుతో పిలువబడుచున్నాడు.

3.37. కామ విష క్రోధ విష రజోగుణసముద్ధవః, , మహాశనో మహాపాప్యా విద్యేనమిహ ప్రైరిణమ్.

అనగా - కామము ప్రాణులన్నిటికి పరమ శత్రువు. దాని కారణముగానే జీవులన్నింటికి అన్ని విధములైన అవర్థములు ప్రాణ్మించుచున్నవి. అటువంటి ఈ కామము ఎన్నడైనా ఏ కారణముచేతనైనా బాధించబడితే అది అప్పుడు క్రోధముగా రూపాంతరము చెందుతుంది. ఇందుచేత కామమే క్రోధము.

ఈ కామము ప్రకృతి యొక్క రజోగుణము వలన వత్సన్వమగుచున్నది. (త్రిప్పియాచినట్లయితే ఈ కామమే రజోగుణమును కలిగించుచున్నది. అట్లేలయన ? మానవమనస్సునందు వికార మాపమన కలిగిన కామమే రజోగుణమును వృద్ధి జేసి పురుషుని కర్మలయందు నియోగించుచున్నది.

మరియు పరసేవ మొదలగు కార్యములందు నిమగ్నమైన కష్టజీవులందరూ ఏక కంఠముతో చెప్పునదేమనగా - తృప్తయే మానవుల చేత సర్వవిధ కర్మలు చేయించుచున్నది.

కామము సమస్త పాపకార్యములకు మూలము. ఏలయన ? కామము చేత ప్రేరేపించబడిన ప్రాణియే - జీవులే - సర్వవిధ పాపములు చేయుదురు. కావున ఈ ప్రపంచమునందలి సర్వప్రాణులకు ప్రథమ శత్రువు ఈ కామమేనని ఎఱుంగుము.

ఈ కామము సర్వప్రాణులకు ఏ విధముగా శత్రువు ? అని అన్నచో దృష్టింతముల ద్వారా వినుము.

3.38. ధూమేనావ్రియతే వహ్నిర్యథాదర్శీ మలేన చ, యథోల్మేనావుతో గర్జస్తథా తే నేదమావృతమ్.

అనగా - ప్రకాశమే స్వరూపముగా కలిగియున్న అగ్ని తనతోపాటుగా జనించిన అంధకారరూపమైన ధూమముము (పొగ) ద్వారాను, మరియు మరికి అనగా మలము చేత ఏ విధముగా ఆద్భుతు మలినమై పోవుచున్నదో ఆ విధముగానే గర్జము గూడ తన యొక్క ఆవరణ రూపమైన మలముతో కష్టబడిపోతుంది. ఆ విధముగానే ఈ కామముచేత పురుషుని యొక్క జ్ఞానము కష్టబడిపోవుచున్నది.

పైన చెప్పబడిన శ్లోకమునందు ‘ఇదమ్’ అను శబ్దము ద్వారా సంకేతించబడిన అర్థమేమనగా - కామముచేత కష్టబడుచున్న అనగా తెలియరాకుండా వున్న వస్తువు ఏది ? అ వస్తువెద్దియో చెప్పబడుచున్నది -

3.39. ఆ వృతం జ్ఞానమేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా, కామరూపేణ కౌంతేయ దుష్పూర్ణేణలేన చ.

అనగా - కామ నామముగల ఈ శత్రువుచే వివేకము గలవాని జ్ఞానము కష్టబడి యున్నది. జ్ఞాని మాత్రమే ఈ కామము ద్వారా నేను అనర్థములందు చిక్కుకొనియున్నానని తెలుసుకొనగలదు. ఆ కారణముగా జ్ఞానిద్వైనవాడు ఎల్లప్పుడూ దుఃఖించుండును. అందుచేత ఈ కామము జ్ఞానికి మాత్రమే శత్రువు. అజ్ఞానికి కాదు. ఏలయన ? ఆయజ్ఞాని తృప్తి కలిగియున్నవాడై యున్నందును ఆ తృప్తము పెంచు కామమును మిత్రుడుగా తలంచును. తరువాత ఆ తృప్తి మరియు ఆ తృప్తము కలిగించు కామము ద్వారా దుఃఖము కలిగినప్పుడు అప్పుడు “నేను ఈ తృప్తి కారణముగానే దుఃఖమును పొందుచున్నాను.” అని తెలుసుకొనును. ఈ వివేకము ఆ దుఃఖమును పొందక పూర్వము తాను ఎఱుగడు. అందుచేత ఈ కామము ఒక్క జ్ఞానికి మాత్రమే నిత్య శత్రువు.

కామము ద్వారా ఏ విధముగా జ్ఞానము కష్టబడియున్నది ? అన్నచో - కోరిక్కే మరియుక పేరు కామము. ఈ కోరికలు అత్యంత కష్టదాయకములు. ఈ కోరికలు అగ్ని

వంటివి. అందుచేత యివి భోగముల చేత త్యాగిని పొంది నశింపవు. అటువంటి కామము అనే శత్రువు చేత జ్ఞానము కప్పబడియున్నది.

జ్ఞానమును కప్పియుంచునదిగాపున ఈ కామము జీవులందరికి శత్రువే. ఈ శత్రురూపియైన కామము ఎచ్చట వుండును ? అనగా ఈ కామము దేనిని ఆశ్రయించుకొని యున్నది ? ఏలయన ? శత్రువు యొక్క ఆశ్రయస్థానమును గుర్తించిన యొదల చాలా సులభముగా ఆ శత్రువును నశింపజేయవచ్చును.

ఇప్పుడు ఆ కామము యొక్క ఆశ్రయస్థానమును గురించి చెప్పచున్నారు.

3.40. ఇంద్రియాణి మనో బుద్ధిరస్యాధిష్ఠాన ముచ్ఛతే, విత్తెర్పియోహయత్యేష జ్ఞానమావృత్య దేహినమ్.

అనగా - ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి యివస్థియు ఈ కామభావమునకు అధిష్ఠానములు అనగా ఆ భావము వుండు స్థానములుగా చెప్పబడినవి. ఈ కామము తనకు ఆశ్రయభూతములైన యింద్రియముల ద్వారా జ్ఞానమును కప్పివేసి జీవుని నానావిధములుగా మోహింపజేయుచుండును.

అట్టి స్థితియందు -

3.41. తస్యాత్మమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ, పాప్యానం ప్రజహిప్యానం జ్ఞానవిజ్ఞాన నాశనమ్.

అనగా - అందువలన ఓ భరతర్షభ ! నీవు ముందుగా ఇంద్రియములను వశము నందుంచుకొని జ్ఞాన విజ్ఞానములను నశింపజేయునటువంటి పైన చెప్పబడిన పరమ శత్రువు. మరియు పాపములను చేయించునటువంటి కామభావమును త్యజించుము.

తాత్పర్యమేమన ? శాప్తము మరియు ఆచార్యుల (గురువు) వారిచే ఆత్మానాత్మలను గురించి మరియు విద్యా అవిద్యలను గురించి చేయబడిన బోధను జ్ఞానమందురు. ఆజ్ఞానము ద్వారా కలిగిన విశిష్టానుభవమును విజ్ఞానమందురు. మానవుని క్రేయప్రాప్తికి కారణస్వరూపమైన యా జ్ఞాన-విజ్ఞానములను ఆ కామభావము నశింపజేయుచుండును. కావున అర్ఘునా ! నీవు యా కామభావమును త్యజింపుము.

ముందుగా యింద్రియములను వశపరచుకొని కామరూపమున వున్న నీ శత్రువును త్యజింపుము. ఇలా చెప్పడం ఖాగానే వుంది. కానీ దేనిని లేక ఎవరిని ఆశ్రయించి అనగా ఏ బలమతో యా కామరూపమునవున్న శత్రువును త్యజించ లేక జయించవలయును ? ఆన్నచో-ఇలా చెప్పచున్నారు -

3.42. ఇంద్రియాణి పరాశ్యాహారింద్రియేభ్యః పరం మనః, మన సస్తు పరా బుద్ధిర్వో బుధే : పరతస్తు సః.

అనగా - పండితులైనవారలు బాహ్యము, పరిభ్యిన్నము మరియు స్థాల దేహము కంటే సూక్ష్మము; అంతస్తము అనగా లోపలనుండునది మరియు వ్యాపకత్వాది గుణములతో కూడియన్న కారణముగా క్షేత్రాది పంచ జ్ఞానేంద్రియములను పర అనగా శ్రేష్ఠములైనవిగా చెప్పుచున్నారు.

ఏ ఆత్మ పదార్థము బుద్ధిమొదలు సమస్త దృశ్యమానమగుచున్న పదార్థములయిందు దృశ్యముకాని విధముగా వ్యాపించియున్నదో దానిని యింద్రియములతో కూడియన్న కామము ఆపరణరూపమున కప్పియుంచి మౌహింపజేయుచున్నది. అటుపంటి బుద్ధిని కూడ చూడగలిగిన ద్రష్టవ్యున పరమాత్మ ఒక్కడే అన్నిటికంటేను శ్రేష్ఠమైనవాడు.

3.43. ఏవం బుధే : పరం బుద్ధౌ సంస్త్యాత్మానమాత్మనా, జహి శత్రుం మహోబాహో కామరూపం దురాసదమ్.

అనగా - ఈ విధముగా ఆత్మను బుద్ధికంటి గూడ అతి శ్రేష్ఠమైనదిగా ఎరింగి ఆత్మ ద్వారానే ఆత్మను యింద్రియములతో సంబంధము లేకుండ స్తుంభింపజేసి అనగా శుద్ధమైన మనసునందు అనగా లోకవాసనలు లేనటువంటి మనస్సునందు ఆత్మతత్త్వమును సమాధిచేసి అనగా నింపి ఓ అర్థనా ! ఈ కామరూపమున వున్న అజేయమైన శత్రువును సంహరించుము. అనగా ఏది దుఃఖము చేత వశమునందుంచుకొనబడునో అట్టి అనేకములైన జయించరాని వికేషణములతో కూడియన్న కామమును జయించి నీ నుండి దూరము చేసుకొనుము.

తీతీతీ వేదవ్యాస విరిచిత తీమధ్యగవదీత యిందలి
కర్మయోగమను మూడవ అధ్యాయమునకు
తీతీతీ జగద్గూరు శంకరాచార్య విరిచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానంద భారతి
ప్రజవాళమవు.

నాలుగోవ్ అధ్యాయమ్

కర్మయోగమే ఉపాయముగా సర్వరూప సంవ్యాసనపీతము మరియు జ్ఞాననిష్టా రూపమైన యోగము ఇంతకు పూర్వపు రెండు, మూడవ అధ్యాయముల యందు చెప్పబడినది. వానిలో వేదసారమైన ప్రపృతి ధర్మరూపము నారియు నివృత్తి ధర్మరూపము ఆ రెండు విధములైన ధర్మముల సంపూర్ణ తాత్పర్యము చెప్పబడినది. ఇంక ముందు వున్న సంపూర్ణమైన గీతయందు భగవంతుడు ‘యోగ’ శబ్దము ద్వారా జ్ఞానయోగమునే చెప్పును. అందుచేత వేదార్థమంతయు జ్ఞాన యోగమునందే తెలుపబడియున్నదని తలంచి భగవంతుడు వంశపరంపరా కథనము ద్వారా జ్ఞాననిష్టా రూపయోగమే చెప్పుచున్నారు.

భగవంతుడు ఇలా అన్నాడు :

**4.1 ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవానహమవ్యయమ్,
వివస్వస్వనవే ప్రాహ మనురిక్ష్వాకవే ఒప్రివీత్.**

అనగా - జగత్తును శాసించగలిగిన క్షత్రియులయందు బలవీర్యాది శక్తిని స్థాపించుట కొఱకు భగవంతుడైన నేను యంతకు పూర్వము చెప్పబడిన రెండు మూడు అధ్యాయములయందు చెప్పినటువంటి యోగమును ఈ స్పృష్టికి పూర్వమే ఆదికాలమునందే సూర్యునికి చెప్పి యున్నాను. అట్టీలయన ఆ యోగబలము కలిగియున్న క్షత్రియులు బ్రహ్మత్వమును రక్తించగల సమర్థత కలిగి యున్నారు. మరియు బ్రాహ్మణ మరియు క్షత్రియుల పాలన సరిగా వున్నంత కాలము ఈ రెండు వర్ధములవారు సర్వజగత్తును చక్కగా పాలించగలరు.

ఈ యోగము యొక్క ఫలము అవినాశి అనగా నశించునది కాదు. అందుచే యిది అవ్యవయము అనగా ఎన్నడూ తరగనిది. ఏలయన ? సమ్యక్ అనగా సర్వాంగ పూర్ణమైన జ్ఞాననిష్టా రూపమైన ఈ యోగము యొక్క మోక్షరూపమైన ఫలము ఎన్నడూ నశించునది కాదు.

ఆ సూర్యుడు ఈ యోగమును తన పుత్రుడైన మనువుతో చెప్పియున్నాడు. ఆ మనువు తన పుత్రుడు మరియు అందరికంటే ముందుగా రాజు కాబోవుచున్న ఇక్కొకునితో చెప్పి యున్నాడు -

**4.2 ఏవం పరంపరాప్రాప్తమిమం రాజర్థయో విమః,
స కాలేనేహ మహతా యోగో నష్టః పరంతప.**

అనగా - ఈ విధముగా క్షత్రియవర్ధములకు చెందినవారి పరంపరగా లభించిన ఈ యోగమును రాజర్థులు అనగా రాజైయుండియు బుప్పిట్టున మహోత్సులు యేరింగి యున్నారు.

ఓ ‘పరంతప’ అనగా అర్థునా ! ఇప్పుడు ఈ యోగము చాలా కాలము నుండి మానవ లోకమునందు లోపించినది. అనగా ఆ సంప్రదాయ పరంపర అనగా తండ్రి నుండి కుమారునికి వచ్చు క్రమము తెగిపోయినది. ఎదిచి పక్షమున వున్నవారిని ‘పర’ అనగా పరాయివారు అని అందురు. అట్టి పరాయి వారిని ఏవడు శౌర్యమనబడు తేజస్సుతో అనగా శౌర్యమనే కిరణముల ద్వారా సూర్యునివలె తపింపజేయునో ఆతడు పరం+తప. అనగా శత్రువులను తపింపజేయువాడు అనగా శత్రువులను జయించువాడు అని అనబడును.

ఇంద్రియములను జయింపజాలనటువంటి బలహీనులకు చిక్కు ఈ యోగము భ్రష్టమైపోయినది. ఇది చూచి దానితోపాటు లోకాలను పురుషార్థ రహితులుగా చూచి.....

4.3 స ఏవాయం మయా తే ఒద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః, భక్తో ఒసి మే సభా చేతి రహస్యం హ్యాతముత్తమమ్.

అనగా - ఇప్పుడు నేను నీకు చెప్పుచున్నది ఆ ప్రాచీన యోగమే. అలా నీకు నేను ఎందులకు చెప్పుచున్నానగా నీవు నా భక్తుడవు, మిత్రుడవు కూడాను. అందుచేత జ్ఞాన రూపమైన ఈ గొప్ప యోగమును నేను నీకు చెప్పుచున్నాడను.

భగవంతుడు అసంగతమైన విషయము చెప్పుచున్నాడని ఎవరైనా తలంచుదుచేయాలున్న భావముతో అట్టి అపార్థము కలగకుండుటకు గాను అర్థునుడు శంకించుచూ యిట్లనేను -

4.4 అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః, కథమేత ద్విజాసీయాం త్వమాదో ప్రోక్తవానితి.

అనగా - క్షోష్టా ! నీ యొక్క జన్మము అయ్యంత అర్థాలీనము అనగా ఆధునికము అనగా నిన్న మొన్నటిది. వసుదేవుని యింట జన్మించినవాడవు. మరి సూర్యుడు ఈ స్వామికి ఫూర్ఘము నుండియే వున్నవాడు. అట్టి స్తితియందు నీవు చెప్పు పై విషయమును అనగా మీరు ఈ యోగమును ఎప్పుడో ఆదికాలము నాడు సూర్యునకు జెప్పినారనియు అదియే యిప్పుడు నాతో చెప్పుచున్నారనుట అసంగతముగాక నుండి తలంతును ?

భగవంతుడైన వాసుదేవుడు ఈశ్వరుడు కాదనియు, సర్వజ్ఞుడు కాదనియు అజ్ఞానులైన మానవులకు వుండు ఈ సందేహమును అర్థునుని ద్వారా తెలుసుకొని భగవానుడు ఆ శంకానివారణార్థము యిట్లని చెప్పుచున్నాడు.

4.5 బహుని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవ చార్జన, తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేళ్ళ పరంతప.

అనగా - ఓ అర్థునా ! నాకు నీకు గూడ యింతకు పూర్వము ఎన్నో జన్మలు కలిగినవి. వాటినన్నింటిని నేను ఎఱుగుదును. కాని నీవు ఎఱుగువు. అట్టేలయున ? పుణ్యము - పొపము మొదలగు సంస్కరముల కారణముగ నీ యొక్క జ్ఞానశక్తి మరుగున పడిపోయివున్నది.

కానీ నేను మాత్రము నిత్యశ్వర్ద్ధ బుద్ధ ముక్తస్వభావము కలవాడను. అందుచేత నొ జ్ఞానశక్తి ఆచ్ఛాదనా రహితముగా వుండి యున్నది. ఆ కారణముచేత ఓ పరంతప ! నేను అంతయు ఎఱుంగుదును.

అయితే మరి మీరు నిత్యమైన ఈశ్వరుడవు గదా ? నీకు పుణ్య పాపములతో ఎటువంటి సంబంధము లేదుగదా అటువంటప్పుడు నీకు జన్మ - మరణములు ఎందుకు కలుగుచున్నవి? అని అర్థమును సందేహించగా భగవానుడు యిలా అన్నాడు -

4.6 అజో ఒపి సప్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరో ఒపి సన్, ప్రకృతిం స్వామథిష్ఠాయ సంభవామ్యత్తు మాయయా.

అనగా - అర్థా ! నేను జన్మరహితుడను. అవ్యయాత్ముడను అనగా క్లీటించు గుణము లేనటవంటి జ్ఞానశక్తియే స్వభావముగా కలవాడను. మరియు హిఫీలికాది బ్రహ్మ పర్యంతము సమస్త భూతములను నియమించు ఈశ్వరుడను కూడ అయివున్నాను. అయినప్పటికి గూడ నాయిందు గల త్రిగుణాత్మికమైన వైష్ణవమాయను, దేవియిందు చిక్కి సమస్త జగత్తు నానా అవస్థలు పదుటూ వుంటుందో, మరియు దేవిచేత మోహించబడి మానవుడు వాసుదేవరూపుటైన తనను తాను గుర్తించేక యున్నాడో, అటువంటి ప్రకృతిని, అటువంటి మాయను నేను నావశము నందుంచుకొని నా ఆసందము కొఱకు నేను దేహము వున్నవానివలె, జన్మించిన వానివలె యితరులకు తోస్తు వుంటాను. ఇతర ప్రాణులవలె, యితర మానవులవలె నిజముగా నేను జన్మించుట లేదు.

మరి యా జన్మ ఎప్పుడు, ఎందుకు జరుగుచున్నది ? అంటే చెప్పేద, వినుము -

4.7 యదా యదా హి ధర్మస్య గ్రానిర్భవతి భారత, అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహమ్.

అనగా - ఓ భరతవంశ సంజాతుడా ! వర్షాత్రమాది లక్ష్మణములు కలిగి ప్రాణికోటి యొక్క చెస్తుత్యమునకు మరియు వాటికి శుభములు కలిగించునటువంటి ధర్మమునకు ఎప్పుడు హాని సంభవించునో మరియు అధర్మము అతిగా పెరిగిపోవునో అనగా ప్రాణులకు బాధాకరముగా పరిణమించునో అప్పుడు ఆ ధర్మమును పునరుద్ధరించుటకు నేను నా మాయ ద్వారా నన్ను సృష్టించుకొందును.

జంకా ఎందుకనగా -

4.8 పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్టుతాం, ధర్మ సంస్కారమార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే.

అనగా - ధర్మ మార్గమున చరించు సాధుజనులను రక్షించుట కొఱకు, అధర్మ మార్గమున చరించి పాపకర్మలు చేయుచూ సాధుజనులను పీడించునటువంటి దుష్టులను నశింపజేయుట -

కొఱకు, మరియు ఆ విధముగా చెడిపోయిన ధర్మమును పునరుద్ధరించుట కొఱకు నేను ప్రతియుగమునందును. ప్రత్యుషమగుచుండును. అది ....

4.9 జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్వతఃః, త్యక్త్వ దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సో ర్భూన.

అనగా - నా యొక్క యిం మాయామయజన్మ మరియు నేజేయు సాధుజన రక్షణ మొదలగు కర్మలన్నియు అత్యంత దివ్యములు. అనగా అలోకికములు. అనగా ఆ కర్మాలు కేవలము ఈశ్వర శక్తి ద్వారా జరుగవలసినవే గానీ మానవశక్తి ద్వారా జరుగరానివి. ఎవడు యిం తత్వమును అనగా యిం సత్యమును యథార్థముగా తెలుసుకొనునో.... ఆతడు యిం ప్రస్తుత స్నాల, సూక్ష్మ మరియు కారణ శరీరములను త్యజించి తిరిగి పునర్జన్మను అనగా మరియుక దేహమును పొందడు. అంతేగాక అట్టి జీవుడు నా వద్దకు వచ్చును అనగా జన్మ మరణ రాహిత్య రూపమైన మోక్షస్తితిని పొందును.

ఈ మోక్షమార్గము యిప్పుడు ఆరంభమైనది కాదు యింతకు పూర్వము గూడ.....

4.10 వీతరాగభయక్రోధా మన్మయా మాముప్రార్థితాః, బహవో జ్ఞానతపసా పూతా మద్భావమాగతాః.

అనగా - రాగము (ఆసక్తి) భయము, క్రోధము ఎవనికిలేవో, అట్టి రాగాదిదోష రహితాడు, ఈశ్వరునియందు తస్మయిత్వమును పొందిన వాడు, ఈశ్వరునికి తసకు ఎటువంటి భేదము లేదని తలంచువాడు, బ్రహ్మవేత్త అనగా సర్వవ్యాపక పరబ్రహ్మతత్వమును ఎత్తింగినవాడు, పరమేశ్వరుడనైన నన్ను ఆశ్రయించినవాడు, కేవలము జ్ఞాన నిష్పయందే పునస్సును, బుద్ధిని లగ్గుము చేసినవాడు, యిగికా అటువంటి ఆనేకమంది మహాత్ములు పరమాత్మ విషయిక జ్ఞానరూపమైన తపస్సుచే పరమ పవిత్రతను అనగా లోకవాసనలు లేని శుద్ధతత్వమును పొంది, ఈశ్వర భావముతో మోక్షస్తితిని పొందియున్నారు.

“జ్ఞానతపసా” అను విశేషణ జ్ఞానమును యిచ్చట వాడుకు కారణమేమన - జ్ఞాన నిష్ప యితర విధములైన తపస్సులను అనగా ప్రయత్నములను అపేక్షించడు.

చీని బట్టి చూడగా మీలో అనగా భగవంతునికి గూడ రాగదేశములున్నట్టుగా తోచున్నది. ఏలయున ? ఆయన కొంత కొంత మందికి మాత్రమే ఆత్మభావము ప్రదానము చేయుచుండును. అందరికి అట్టి ఆత్మ భావమును ఎందుకు కలుగజేయరు ? అన్నచో - అందుకు సమాధానముగా -

4.11 యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తుదైవ భజామ్యహమ్, మమ వర్ణమువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః.

అనగా - ఏ భక్తుడు ఏ విధముగా, ఏ ప్రయోజనము కొఱకు, ఎటువంటి ఫలప్రాప్తిని ఆశించి నన్ను అనగా ఈశ్వర స్వరూపుడైన శ్రీ కృష్ణని భజించునో ఆ భక్తునికి నేను ఆతని

శ్రీ మధుగవద్దిత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

యిచ్చానుసారముగ ఫలమును కలుగజేసి ఆతనిని అనుగ్రహించెదను. ఏలయన ? అటువంటి వారికి మోక్షమును పొందవలయునన్న కోరిక వుండదు.

బకే పురుషుని యందు మోక్షమును పొందవలయునను బుద్ధి, సాంసారిక ఫలములమును పొందవలయుననెడి బుద్ధి బకేసారి అనగా ఒకే కాలమందు వుండదు.

ఆందుచేత సాంసారిక వస్తు రూప ఫలమును కోరువారికి అట్టి ఫలములను కలుగ జేయుదును. సాంసారిక వస్తురూప ఫలమును కోరక శాస్త్రీక్త ప్రకారముగా కర్మలు చేయు ముముక్షువులకు, జ్ఞానమును ప్రసాదింతును. సంన్యాస ధర్మమును స్నేకరించి, ముముక్షువులై అనగా మోక్షమును మాత్రమే కోరుచుండువారికి మోక్షమునే కలుగజేసెదను. ఆర్థులు అనగా ప్రాపంచిక దుఃఖములననుభవించుచూ నన్న భజించువారి దుఃఖములను దూరము చేయుదును. ఈ విధముగా ఎవరు నన్న ఏ విధముగా ఏది కోరుచూ భజింతురో వారికి నేను అవియే కలుగజేయుచుందును.

రాగదేవములు గలవారికి, లేక మోహమునందు పడియున్నవారికి నేను ఏమియు కలుగజేయును.

ఓ పార్థ ! మానవులు అన్ని విధములుగా వ్యవహారించుచూ గూడ సర్వవ్యాపకుడైన, ఈశ్వరుడైన నా మార్గమునే అనుసరించుచుందురు. ఎవరు ఎటువంటి ఫలములను కోరుచూ, ఏ కర్మకు అధికారులై తదనుసారముగ ప్రయత్నించుచుందురో వారే సరిథైన మానవులని చెప్పుఱడుదురు.

రాగాదీశములు లేనందున ఈశ్వర స్వరూపులైన మీకు అన్ని ప్రాణుల మీద మీ దయ సమానముగా వుండును. మరియు తమరు అన్ని విధములైన ఫలములు యివ్వగల నమర్పులై యున్నారు. అటువంటి స్థితియందు మనమ్యలందరూ ముముక్షువులు అనగా మోక్షమును మాత్రమే కోరువారై - “ఈ ప్రపంచమంతయు వాసుదేవుని రూపముననే యున్నదను” జ్ఞానము కలిగి కేవలము తమరినే అనగా వాసుదేవ స్వరూపుడైన శ్రీ కృష్ణునినే ఎందుకు భజించుట లేదు ? అన్నాహి....

అందులకు కారణము చెప్పుచున్నారు.

4.12 కాంక్షంతః కర్మజాం సిద్ధిం యజంత ఇహ దేవతాః, క్షిపం హి మానుషే లోకే సిద్ధిర్భవతి కర్మజా.

అనగా - తాము ఆచరించు కర్మల ఫలములను కోరువారు అనగా ఫలములను పొందగోరువారు ఈ లోకమందు ఇంద్రుడు, ఆగ్ని మొదలగు దేవతలను పూజించుచుందురు.

ఎవడు బై దేవతలు తమకంటే వేఱుగా వున్నారని తలంచి ఆ దేవతలు, వుపాస్య మనియు పూజించునటువంటి తాను వుపాసకుడనినియు తలంచి ఆ దేవతలను పూజించు చుండునో అటువంటి వుపాసకులు అజ్ఞానులు, వారు ఏమియు తెలియనివారు. పశువులు వంటివారు. దేవతల పశుపులు.

ఆ విధముగా టైప్టుభావము అనగా తాను వేరు దేవతలు వేరుగా వున్నారని తలంచు భావము కలిగి ఆ దేవతలను పూజించుచు ఘలేచ్చగల మానవులు తాము చేయు కర్కు ఘలమును అనగా దేవతల సంతృప్తి కొఱకై యజ్ఞయాగాది కర్కులు చేయువారు ఆ కర్కు ఘలములను త్వరలోనే పొందుదురు. ఏలయన ? మానవలోకమునందు శాస్త్రమునకు ఆట్టి అధికారము కలదు.

“జ్యోతిం హి మానుషే లోకే” అను వాక్యము ద్వారా ‘జ్యోతి’ విశేషణ శబ్దము ద్వారా భగవంతుడు అస్వలోకములందు గూడ కర్కుఘల ప్రాప్తిని చూపించి యున్నాడు.

కానీ మనుషులోకమునందు వర్ష, అత్రమాదులకు సంబంధించిన కర్కులకు ఆధిపత్యము కలదు. ఇది విశేషము. ఆ వర్షాద్రుమాదులయందు అధికారము కలిగియున్నవారల కర్కుల యొక్క కర్కు జనిత ఘలసిద్ధి వెంటనే కలుగతుంది.

మానవ లోకమునందే వర్షాద్రుమాదికమైన కర్కుభికారము కలదు. ఇతర లోకములందు యిటువంటి నియమము లేదు. ఇట్టి నియమము ఏ కారణమువలన వున్నదనగా -

4.13 చాతుర్వర్షం మయా సృష్టం గుణకర్కు విభాగశః, తస్య కర్తారమపి మాం విధ్య కర్తారమవ్యయం.

అనగా - బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులు, మరియు శూద్రులు ఈ నాలుగు వర్షములకు “చాతుర్వర్షము” అని పేరు. సత్య, రజ, తమో గుణముల ఆధారముగ ఆ వర్షములవారు చేయు కర్కుల ఆధారముగ ఈ నాలుగు వర్షముల విభజన ఈశ్వరుడనైన నా చేతనే చేయబడినది. అనగా ఏర్పరచబడినది. “బ్రాహ్మణుడు విశ్వమానవరూప పురుమునకు ముఖము వంచి వాడు.” అను ప్రతి వాక్యము ద్వారా ఈ విషయము ప్రామాణిక మగుచున్నది.

వర్షవిభజనమనుసరించి కర్కు విభజన చేయబడినది -

అందులో సత్యగుణము ప్రధానముగా కలిగియున్న పురుషులందరూ బ్రాహ్మణులనియు, శమము, దమము, తపస్సు మొదలగు సాత్మీక కర్కులు వారు చేయదగు పనులు.

ఎవరియందు అనగా పురుషులయందు సత్యగుణము గౌణముగా అనగా తక్కువగా వుండి రజోగుణము ప్రధానముగా వుండునో వారందరూ క్షత్రియ వర్షము వారనియు, శూరత్య, వీరత్యములు, తేజస్సు, యుద్ధము చేయుట, రాజ్య పొలన చేయుట వారికి విధించిన కర్కులు.

ఏ వర్షము వారి యందు అనగా ఏ పురుషుల యందు తమో గుణము గౌణముగా వుండి రజోగుణము ప్రధానముగా వుండునో వారందరూ వైశ్య వర్షమునకు చెందిన వారనియు, వ్యవసాయము వ్యాపారము మొదలగునవి వారికి విధించబడిన కర్కులు.

చివరకు ఏ పురుషుల యందు రజోగుణము గౌణముగాను, మరియు తమోగుణము ప్రధానముగాను వుండునో వారందరూ శూద్రవర్షమునకు చెందిన వారనియు, పై మాడు వర్షములవారికి అవసరమగు సేవలు చేయుచుందుట ఈ వర్షము వారికి విధించబడిన కర్కులు.

ఈ విధముగా గుణములు తదనుసారముగ చేయబడు కర్కులు ఆధారముగ ఏర్పాటు చేయబడిన ఈ వర్ష కర్కు విభజన నా ద్వారానే చేయబడినది.

ఈ విధమైన నాలుగు వర్షముల వేతు వేతు వ్యవస్థ ఈ భూలోకమందు తప్ప వేరే యే లోకమందును లేదు. అందుచేత పూర్వశ్లోకమునందు “మనుష్యలోకే” అను విశేషణ శబ్దము వాడబడినది.

పూర్వ పక్షము - నిజముగా పైన చెప్పబడిన నాలుగు వర్షముల రచన మరియు ఆయా వర్షముల వారికి విధించబడిన కర్కులు మొదలగు వాటికి మీరే (భగవంతుడే) కర్కు అయివున్నట్టయితే ఆయా కర్కుల ద్వారా కలుగు ఘలములతో కూడ మీకు అనగా భగవంతునికి సంబంధము ఫుండవలయును గదా? అటువంటి శ్రీతిలో తమరు (భగవంతుడు) నిత్యముక్కులు, నిత్య ఈశ్వరులు గూడ కాకపోవచ్చును గదా? అన్నచో.....

సమాధానము -

కేవలము నా మాయా వ్యవహారము ద్వారానే నేను ఆయా కర్కులన్నింటికి కర్తృను. అయినప్పటికీ గూడ నీవు (అర్షనుడు) మాత్రము నన్ను అకర్తగానే తలంచుము. అంగీకరించుము. అందుచేత నన్ను అనగా భగవంతుని అవ్యాయునిగాను, మరియు సంసారబంధము లేనివానిగానూ తలంచుము.

ఏవి కర్కులకు నీవు నన్ను కర్తగా తలంచుచున్నావో నేను నిజముగా వాటికి కర్తనుగాను. ఏలయన ? -

4.14 న మాం కర్కులో లింపంతి న మే కర్కుఫలే స్పృహాలో ఇతి మాం యో ఒభిజానాతి కర్కుభిర్వ స బధ్యతే.

అనగా - నాయందు ఎటువంటి అహంకారము లేదు. అందుచేత ఆ కర్కులు దేహాదుల వుత్పత్తికి కారణమై నాకు అంటవు, చుట్టుకొనవు. అంతేగాక ఆయా కర్కు ఘలములయందు నాకు ఎటువంటి ఆసక్తి గాని పొందవలయును కోరిక గాని లేదు.

ఏ ప్రాపంచిక మానవులకు కర్కులయందు “నేను కర్తను” అని అభిమానముందునో మరియు ఏ మానవునికి ఆయా కర్కులు చేయుటా యందు మరియు వాటి ఘలములను పొందుట యందు ఆసక్తి పుండునో వారిని కర్కులు బంధించును. ఇది నిజము. కానీ ఆ రెండూ అనగా అభిమానము. ఆసక్తి నా యందు లేనందువలన ఆ కర్కులు నన్ను బంధించజాలవు.

ఈ విధముగానే అనగా నావలినే ఇతరులు ఎవ్వుటానా నన్ను తప్ప ఆత్మగా గుర్తించునో అనగా “నేను ఎటువంటి కర్కులకు కర్తనుగాను” నాకు ఆ కర్కుభలముల యందు ఎటువంటి ఆసక్తి లేదు.” అని తలంచునో ఆతనిని గూడ ఈ కర్కులు బంధించక దేహాదులకు కారణము కావు.

“నేను కర్కులకు కర్తనుగాను మరియు నాకు ఆ కర్కు ఘలములములను పొందవలయును ఆసక్తియు లేదు.” అని ఎవడు తలంచునో.....

4.15 ఏం జ్ఞాత్వ కృతం కర్మ పూర్వేరపి ముముక్షుభిః, కురు కర్మవ తస్మాత్మం పూర్ణః పూర్వతరం కృతమ్.

అనగా - అలా తలంచియే పూర్వకాలమనందలి ముముక్షువులైన వారలు గూడ కర్మలు చేసియున్నారు. అందుచేత నీవు గూడ కర్మలే చేయము. ఎటువంటి కర్మలు చేయకుండా కదలక మెదలక కూర్చుండుటగాని, సంస్కారంచుటగాని ఆరెండు కర్మలు నీకర్మయ్యములు కావు.

ఏలయన ? మీ పూర్వీకులు గూడ కర్మలే చేసియున్నారు. అందుచేత నీవు ఆత్మజ్ఞానివి కాకుండినచో, అంతఃకరణ శుద్ధి కొఱకు ఒకవేళ తత్వజ్ఞానివి అయివున్నచో లోక సంగ్రహశర్మము జనకాది పూర్వీకుల ద్వారా పరంపరగా వచ్చుచున్న రీతిగా కర్మలు చేయము. కొత్త పద్ధతిలో కర్మలు చేయబోకుము.

కర్మలు చేయటయే నా కర్మయ్యమై యున్నచో మీ ఆజ్ఞ ప్రకారమే చేయటకు సిద్ధమగా యున్నాను. అటువంటి స్థితియందు మీరు “పూర్వేః, పూర్వతర కృతమ్” అని విశేషించి చెప్పటి ఎందులకు ? అట్టి అవసరమేమున్నది ? అని అర్థముడుగా -

భగవానుడు యిలా అన్నాడు - కర్మలను గురించి చాలా వ్యత్యాపమున్నది. అనగా కర్మకు సంబంధించిన విషయము దురూహ్యమైనది.

అదెట్లన -

4.16 కిం కర్మ కిమకర్మతి కవయో ఒష్టత మోహితాః, తత్తే కర్మ ప్రవక్షామి యజ్ఞాత్వ మోక్షసే ఒశుభాత్.

అనగా - ఏది కర్మయో, ఏది కర్మకాదో అను ఈ కర్మాదిక విషయమై మహా మహా పండితులు కూడ బ్రాంతిని జెందియున్నారు. అందువలన యిష్టాడు నేను నీకు ఏది కర్మయో, ఏది కర్మకాదో వివరమగా చెప్పేదను. ఆ కర్మకర్మాది విషయమును చక్కగా ఎత్తింగి నీవు ఈ మాయా ప్రపంచము నుండి ముక్తుడవగుదువు.

కేవల దేహాదుల చేష్టలే కర్మలని తలంచరాదు. మరియు అటువంటి చేష్టలేమియు చేయక కూర్చుని యుండుటకు అకర్మయనియు, యిందులో యింక తెలియదగినదేమున్నదని తలంచరాదు. ఈ మాత్రం లోకములో అందరికీ తెలియను. మరి ఎందులకు అలా తలంచరాదో చెప్పేద వినుము -

4.17 కర్మాంహాపి బోధ్ధవ్యం బోధ్ధవ్యం చ వికర్మః, అకర్మంశ్చ బోధ్ధవ్యం గహనా కర్మాంహాపిః.

అనగా - కర్మల యొక్క శాస్త్ర విహితమైన క్రియ యొక్క రహస్యము కూడ తెలియవలయును. అట్టే వికర్మ యొక్క శాస్త్ర వార్షితమైన క్రియ యొక్క రహస్యము గూడ

తెలియవలసి యున్నది. మరియు అదే విధముగా అకర్క యొక్క అనగా నిర్వ్యాపారముగా అనగా ఏమియు చేయక కూర్చుండుట యొక్క రహస్యము గూడ తెలియవలయను.

అట్లేయన ? కర్కల యొక్క అనగా కర్క, అకర్క, మరియు వికర్కల యొక్క గళి అనగా వాటి స్వరూపము అనగా వాటి తత్త్వము చాలా గహనము అనగా తెలియరానిదై యున్నది. అందుచే దానిని తెలుసుకొనుటకు గూడ చాలా కష్టము.

ఈ కర్కాదికముల తత్త్వమేమిలో, తెలియదగిన రహస్యమేమిలో, దేనిని చెప్పెదనని మీరు ముందుగా ప్రతిజ్ఞ చేసియున్నారో ‘చెప్పెదను’ అని యున్నారో అది స్వప్తముగా చెప్పండి అని అదుగగా ఇప్పుడు చెప్పుచున్నారు.

4.18 కర్కాశ్యకర్క యః పశ్యేరకర్కణి చ కర్క యః, స బుధి మాస్యనుష్ణేషు స యొక్క : కృత్పుకర్కకృత్.

అనగా - ఏదో ఒకటి చేయడం అను చెప్పును ‘కర్క’ అని అందురు. ఆ కర్కయందు ఎవడు అకర్కను చూచనో అనగా కర్క యొక్క లేమిని చూచనో మరియు అకర్కయందు శరీరాదుల యొక్క చేప్పుల లేమిలో కర్కను చూచనో అనగా కర్కచేయుట, మరియు చేయకుండుట రెండూ కూడ కర్త (అనగా చేయువాడు చేయినవాడు) యొక్క అధీనమునందున్నవి. మరియు ఆత్మతత్త్వమును పొందక పూర్వము అజ్ఞానావస్థయిందే సర్వవిధ క్రియా కారక వ్యవహరమంతయు ఉండును. అందుచేతనే క్రియను అనగా కర్కను త్వజించుట గూడ ఒక క్రియయే అనగా కర్కయే. ★ (కర్కలు చేయుట లేక వాటిని త్వజించుట రెండూ కూడ కర్త యొక్క వ్యాపారాధీనమునందే యున్నవి. అది ప్రఘృతికి సంబంధించినది కాని, లేక నివృత్తికి సంబంధించినగాని కర్త యొక్క వ్యాపారాధీనమునందున్నంతవరకు అది కర్కయే. అందువలన అహంకారముతో కూడిన కర్కాశ్యాగము గూడ కర్కయే. ఏలయన ? అతడు త్వజించుట ? అను క్రియకు కర్తయే గడా ?)

అందుచేత అకర్కయందు గూడ కర్కను చూచువాడు బుధిమంతుడు, అనగా విద్యాంసుడు. ఆతడే యోగి. ఆ విధముగా సర్వవిధ కర్కలు చేయువాడు ఆతడే. ఈ విధముగా కర్కయందు అకర్కను అకర్కయందు కర్కను చూచువాడే విద్యాంసుడు.

పూర్వపక్షము -

కర్కయందు అకర్కను మరియు అకర్కయందు కర్కను చూచువాడు విద్యాంసుడు అను పరస్పర విరుద్ధమైన మాట ఏ భావమతో చేప్పుబడుచున్నది ? ఏలయన ? కర్క అకర్క కాజాలడు. అట్లే అకర్క కర్క కాజాలడు. అప్పుడు పై విధముగా పరస్పర విరుద్ధముగా చూచుటయనది ఎట్లు కుదురును ?

సమాధానము - నిజముగా విచారించి చూచిన అకర్కయే మూఢమతులకు కర్కవలె తోచుండును. ఆదేవిధముగా కర్కయే అకర్కగా తోచుండును. ఆదేవిధముగా కర్కయే

అకర్ణగా తోచుచుండును. ఈ వాక్యములందు మూఢమతులకు తోచు పరస్పర విరుద్ధభావమును తొలగించుటకై భగవానుడు “కర్ణణి అకర్ణయః పశ్యేత్” మొదలగు వాక్యములు చెప్పియున్నారు. అందుచేత వారు చెప్పిన దానియందు విరుద్ధ భావము ఏమియు లేదు. ఏలయన ? ‘బుద్ధిమంతులు’ అనుమాట అనగా విశేషణము అప్పుడే కుదురును. ఇంతేగాకుండా యథార్థమైన జ్ఞానమే తెలియదగియున్నది అని చెప్పవలని వుంటుంది. అంతేగాని మిథ్యాజ్ఞానమును కాదు.

మరియు “దేనిని తెలుసుకొని అపుభము నుండి ముక్కడగునో” అని గూడ చెప్పబడినది గదా ? అందువలన విపరీత జ్ఞానము ద్వారా జన్మ మరణరూపమైన అపుభము నుండి ముక్కి సంభవము కాదు గదా ? అందువలన కర్ణును అకర్ణును పరస్పర విరుద్ధముగా తెలుసుకొనిన వారు ఆ విపరీత జ్ఞానమును తొలగించుకొనుటకే భగవంతుడు “కర్ణణ్య కర్ణ యః” మొదలగు వాక్యములు చెప్పి యున్నారు.

ఇచ్చట “తొట్టి యందు రేగు పంట్లు” వలె కర్ణకు ఆధారము అకర్ణ కాదు. అట్లే అకర్ణకు ఆధారం కర్ణకూడ కాదు. ఏలయన ? కర్ణ యొక్క అభావము (లేపి) పేరు అకర్ణ.

కావున సారాంశమేమనగా ఎండమావుల యందలి జలము వలె మరియు ముత్యపుచిప్ప యందలి వెండివలె లోకులు కర్ణ అకర్ణులను పరస్పర విరుద్ధమైనవిగా తలంచి యున్నారు.

పూర్వపక్షము -

కర్ణును అందరూ కర్ణగనే తలంచుచున్నారు. ఇందులో ఎస్తుడూ మార్పిమియు జరుగదు.

సమాధానము -

విషయము అదికాదు. ఏలయన ? నావ నడుస్తూ వున్నప్పుడు ఆ నౌక యందు శార్యానియున్న పురుషునకు ఒడ్డున వున్న వృక్షములు నడుస్తూ వున్నట్లుగా విపరీత భావము లుగుచుండును. అనగా ఆ వృక్షములు వ్యతిరేకముగా అనగా వెనుకకు నడుచుచున్నట్లుగా నుపించును. ఆ విధముగానే నశ్కత్రాది పదార్థములు మన కన్నులకు దూరముగా వుండును. చాలా దూరముగా వుండును. ఆ నడుస్తూ వున్న పదార్థముల యందు గూడ గతిలేనట్లుగా మనకు తోచుచుండును. అనగా ఆ నశ్కత్రాదులు అచలముగా అనగా స్థిరముగా వున్నట్లు తోచును.

కదే విధముగా అకర్ణయందు అనగా ఎటువంటి క్రియలు లేనటువంటి ఆత్మయందు “నేను చేయుచున్నాను” అను కర్ణును చూచుట మరియు కర్ణయందు అనగా “నేను ఏమియూ చేయుట లేదు” అని అకర్ణత్వమును చూచుట మొదలగు వ్యవహరమునే విపరీతముగా చూచుట అని యందురు. కావున అట్టి విపరీత భావమును తొలగించుటకొడకే “కర్ణణి అకర్ణయః పశ్యేత్” మొదలగు వచనములను భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు.

ఈ విషయం యింతకు ముందే అనేకసార్లు శంకా సమాధానముల ద్వారా చెప్పబడియే యున్నది. అయినప్పటికి అత్యంత విపరీత భావముతో అతి ఎక్కువగా లోకులను మోహింపజేసి అనగా బ్రాంతిని కల్పించి అనేక పర్యాయములు విన్నప్పటికి విన్న తత్త్వమును గూడ మరపింపజేసి

మిధ్య ప్రసంగములతో శకింపజయించున్నది. అదుచేతను మరియు ఆత్మ తత్వమును తెలుసుకొనుట అత్యంత కష్టసాధ్యమని తలంచి భగవంతుడు చెప్పిన విషయమునే మరల మరల చెప్పాచున్నాడు.

శ్రుతి, స్నేహి మరియు న్యాయ సిద్ధాంతానుసారముగను ఆత్మయందు కర్మలు సంభవముకాదని తలంచి “అవ్యక్తి ఒయమచిత్యో ఒయమ్” నజాయతేనమ్రియతే (చూ.గీత. 2-25) మొదలుగు క్లోకముల ద్వారా చెప్పబడినది. ఇంక ముందు గూడ చెప్పబడును.

ఆ క్రియారహితమైన ఆత్మయందు అనగా అకర్మయందు కర్మను చూచుటయను ఏ విపరీత బుద్ధికలదో అది లోకులకు అత్యంత సహజము మరియు స్నేహావికముగా మారిపోయినది.

అభైలయన ? “కర్మ అనగా ఎద్దియో, మరియు ఆకర్మ అనగా ఎద్దియో” ఈ విషయమునందు బుద్ధిమంతులు అనగా పండితులైనవారుకూడ పోహమును అనగా భ్రాంతిని జెందియున్నారు.

ఆనగా - దేహాందియాదుల ద్వారా జరుగు లేక చేయబడు కర్మలను ఆత్మయందు ఆరోహించి “నేను కర్మసు” ఈ కర్మలు నావలన చేయబడినవి” దీని ఫలమును నేను అసుభవించవలసి యున్నది. అని లోకులు సాధారణముగా తలంచు చుందురు.

మరియు “నేను ఎటువంటి కర్మలు చేయక కర్మలక మెదలక కూర్చోనియున్నాను. అందుచే నేను శ్రమలేనివాడనై, కర్మలు చేయనివాడనై సుఖముగా వుందును.” ఈ విధమాగా దేహాందియాదుల కర్మరాహిత్యమును అనగా ఎటువంటి కర్మలు చేయక యుందుటను, అందువలన కలుగు సుఖత్వమును ఆత్మయందు ఆరోహించి “నేను ఎటువంటి కర్మ చేయుటలేదు. కదలక మెదలక సుఖముగా కూర్చోని వున్నాను” అని లోకులు అనసాజముగా తలంచుచుందురు.

లోకుల యొక్క యా విపరీత జ్ఞానమును తొలగించుటకు “కర్మణి అకర్మయః పశ్యేత్” మొదలగు వాక్యములు భగవంతుడు చెప్పియున్నారు.

ఇచ్చు దేహాంద్రియాదుల ద్వారా జరుగు కర్మలు క్రియా రూపముగా వున్నప్పటికి లోకులు ఆ కర్మలను కర్మరాహితుడు మరియు క్రియారహితుడు అయిన ఆత్మయందు అజ్ఞానము చేత ఆరోహించుచున్నారు. ఉదాహరణకు శాస్త్రగ్రంథములు చదివిన విద్యాంసులు గూడ “ఈ కర్మలు నేను చేయుచుస్తోను” అన్ని అంటున్నారు.

అందువలన నదీ తీరములయందున్న వృక్షములయందు భ్రాంతి వలన విపరీత గతి కనుపీంచువిధముగా అజ్ఞానము వలన ఆత్మతోనిత్య సంబంధము కలిగి వున్నట్లుగా తలంచి లోకమునందు ఏవి కర్మలగా తలంచబడుచున్నావో ఆ కర్మలయందు యద్దార్మముగ నదీతీరము లందున్న వృక్షములకు గతిలేనట్లుగా చూచిన విధముగానే ఆత్మయందు అకర్మలను చూచును.

మరియు ఆ విధముగానే అనగా కర్మలయందు వలనే ఆత్మయందు అజ్ఞానముచేత ఆరోహించబడియున్న శరీరము, ఇంద్రియములు మొదలగువాని జడత్వములోని అకర్మత్వమందు అనగా క్రియచ్చొక్క త్యాగమునందు “నేను కొంచెం కడ్డగూడ చేయకుండా కదలక మెదలక

సుఖముగా కూర్కొనియున్నాను.” అను ఈ అపంకార సంబంధము కారణముగా ఎవడు కర్కును చూచునో అనగా ఆ త్యాగమునందు గూడ కర్కును చూచునో,

ఈ విధముగా ఎవడు ఈ కర్కు అకర్కుల భిన్నత్వమును తత్త్వం గుర్తించునో ఆతడు మనుష్యులయందు బుద్ధిమంతుడు అనగా తెలివిగలవాడు, పండితుడు. అతడు నిజమైన యోగి. మరియు సంపూర్ణముగ కర్కుచేయువాడుగూడ ఆతడే. అనగా ఆతడు పుణ్య-పాప రూపమైన అశుభములనుండి ముక్కుడైనవాడగును. ఆతడే కృతకృత్యుడు.

చాలామంది యి గీతకు వ్యాఖ్యానములు ప్రాసినవారు ఈ శ్లోకమునకు మరొక విధముగా వ్యాఖ్యానము ప్రాసియున్నారు. అదెట్లన ? ఈశ్వరుని కొతుకు చేయబడు పంచయజ్ఞాది నిత్యకర్కులకు ఫలము వుండడని ఆ కారణముగ అవి గాణీవృత్తినసునరించి అకర్కులని ప్రాసియున్నారు. ఆ విధముగా ఆనిత్యకర్కులను చేయుకుండటయే అకర్కులట. అవిగూడ పాపరూపమైన ఫలములిచ్చునవి గావన గౌణ రూపముగానే కర్కులని చెప్పబడునట.

ఆ చెప్పటి ఎట్లున్నదనగా అవు ఈనినప్పటికి పాలు యివ్వసిచే ఆ యావు ‘అగో’ అనగా అది ఆవు కానిది అని చెప్పబడుచున్నట్లుగా. ఆ విధముగానే నిత్యకర్కులయందు ఎటువంటి ఫలములు లేనందువలన వాటిని అకర్కులుగా తలంచునో మరియు నిత్యకర్కులు చేయకపోవటయను అకర్కులయందు కర్కులను చూచునో అభ్యోలయన ? అవి నరకాది విపరీత ఫలములను యిచ్చునవి అగును. అని ప్రాసియున్నారు.

ఇటువంటి వ్యాఖ్యలు సత్యములు కావు. ఏలయన ? ఈ విధముగా తలంచినచో అశుభములనుండి ముక్కి లభించదు. అనగా జన్మ - మరణ బంధము తెగిపోదు. అందుచేత యిలాంటి వ్యాఖ్యలను ఒప్పుకొనిన ఎడల భగవంతుడు చెప్పిన “దేనిని ఎరిగినందున నీవు అశుభముల నుండి ముక్కుడవగుదువో” అను మాటలు వ్యర్థములగును.

ఏలయన ? నిత్యకర్కుల అనుషోధము వలన బహుశా అశుభముల నుండి విడుదల అనగా ముక్కి జరిగిన జరుగవచ్చి కాని ఆ నిత్య కర్కుల ఫలము మాత్రము కలుగదు. ఈ విధమగు జ్ఞానము వలన మోక్షము కలుగనే కలుగదు. ఏలయన ? “నిత్య కర్కులకు ఫలము కలుగదు” అను జ్ఞానము లేక నిత్యకర్కుల వలన కలుగు జ్ఞానము అశుభముల నుండి ముక్కిని కలిగించును అను యిటువంటి మాటలు ఏ శాపమునందును ప్రాయిపడి యుండలేదు. అంతేగాక భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు గూడ గీతా శాపమునందేచ్చటను యిటువంటి మాటలు చెప్పియుండలేదు.

ఈ యుక్కిద్వారా ఆయన చెప్పినటువంటి మాటల ద్వారా అ కర్కుల యందు కర్కులను దర్శించు విషయము గూడ భండించబడుచున్నది. ఏలయన ? యిచ్చట అనగా యి గీతయందు నిత్యకర్కుల అభావరూపమైన అ కర్కులయందు కర్కులను చూచుటను ఎచ్చుటను కర్తవ్య రూప విధానము చేయబడలేదు. కేవలము నిత్యకర్కుల కర్తవ్యతా విధానము చెప్పబడినది.

ఇది తప్ప “నిత్య కర్మలు చేయనందున పాపము సంభవించును” అని ఎఱిగినంత మాత్రమున ఎతువంటి ఫలము కలుగదు. అంతేగాక ఈ నిత్యకర్మలు చేయక వుండునటువంటి అకర్మ శాస్త్రములందు తెలియదగిన విషయముగా ఎచ్చటనూ చెప్పబడియుండలేదు.

ఆదేవిధముగా యితర టీకాకారులు చెప్పినట్లుగా ‘కర్మయందు అకర్మను, మరియు ఆకర్మయందు కర్మను చూచుట’ మొదలగు మిథ్య దర్శనము వలన, ‘అశుభము అనగా జన్మ మరణ బంధుము నుండి ముక్తి, బుర్దీతత్త్వము, సమానతత్త్వము అనగా యుక్తి యుక్తత్త్వము, సర్వకర్మకర్మత్త్వము’ మొదలగు ఫలములు గూడ సంభవము కాదు. మరియు యిటువంటి మిథ్యాజ్ఞానము మంచిదని కూడ చెప్పట తగదు.

మిథ్యాజ్ఞానము తనంతటతానుగానే అశుభరూపమైయుండగా అది మరియుక అశుభమునుండి ఎవరిని ఎట్లు రిష్టించగలదు ? అట్లేలయన ? అంథకారము అనగా చీకటి చీకటిని తొలగించజాలదు గదా ?

హర్షవక్షము - ఇచ్చట కర్మయందు అకర్మను చూచుట అట్లే అకర్మయందు కర్మను చూచుట మొదలగు సిద్ధాంతము ఏ యితర టీకాకారుల ద్వారా చెప్పబడినదో అది మిథ్యాజ్ఞానము కాదు. కాని ఫలము కలుగుట కలుగక పోవుటననుసరించి గౌణరూపముగా చెప్పబడినది.

సమాధానము - అలా చెప్పటగూడ సరికాదు. ఏలయన ? గౌణరూపముగా కర్మను అకర్మగాను, అకర్మను కర్మగాను తెలుసుకొనినందువలన గూడ కలుగు లాభమేమియులేదు. ఇంకాకుండా ప్రతి సిద్ధాంతమును మాటను వదలి ప్రతి విరుద్ధమైన మాటను (యుక్తిని) కల్పించుటలో ఎటువంటి విశేషత్తుము కానరాదు.

నిజముగా భగవంతునికి అలా చెప్పటయే యిష్టమైవుంటే ఆయన అదే విధమైన శబ్దములతో నిత్యకర్మలకు ఎతువంటి ఫలము లేదు మరియు అవి చేయుకపోతే నరకప్రాప్తి కలుగును అని చెప్పి వుండడివారు. అట్లే స్థితియందు ఈ విధముగా “కర్మయందు ఎవడు అకర్మను చూచునో” మొదలగు యితరులను మోహింపజేయ మాయతో కూడిన మాటలు చెప్పినందువలన ప్రయోజనమేమి కలదు ?

ఈ ప్రకారముగా విచారించి చూచిన పై విధముగా అర్థము చెప్పవారి అభిప్రాయము ననుసరించి భగవంతుని ద్వారా చెప్పబడిన మాటలు ప్రపంచములోని వారిని మోహింపజయుట కేయని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇలా కాకుండా ఈ నిత్య కర్మానుప్పోనరూపమైన విషయము మాయతో కూడిన మాటల ద్వారా గుప్తముగా దాచివుంచుటయే మంచిదను మాటను చెప్పినట్లయినది. పై ఈ విషయము చాలా గుహనము అనగా పండితులకు గూడ అర్థము కానిది అందుచేతనే శబ్దములను మార్చి మార్చి మరల మరల చెప్పట ద్వారా సుభోధకమగునని చెప్పట కూడ సరికాదు.

ఏలయన “కర్మచ్ఛేవాధికారస్తే” (చూ.గీత 2-41) అను శోకమునందు స్పష్టముగా చెప్పబడిన విషయమును మరల చెప్పట అనావశ్యకము గదా ?

పైగా అన్ని ప్రదేశములందు చెప్పదగియున్నమాటను చెప్పటి ప్రశంసార్థము. అంతేగాక తెలియతగినది అని కూడ చెప్పబడుతుంది. నిర్ద్రకమైన మాటను 'తెలుసుకొన తగియున్నది' అని చెప్పటి మంచిదని చెప్పబడదు.

మిధ్యాజ్ఞానము లేక ఆ మిధ్యాజ్ఞానము ద్వారా బుజువు చేయబడిన లేక అభాసమాత్రముగ తెలియించు వస్తువు తెలియతగినది కాదు.

ఇంతేకాకుండా నిత్యకర్మలు చేయనందువలన ప్రత్యహాయ రూపమైన అ భావోత్సత్తి గూడ కలుగదు. ఏలయన ? "నాసతో విద్యతే భాషో" (చూ.గీత. 2-16) మొదలగునవి భగవంతునిచే చెప్పబడిన వాక్యములు. మరియు అసత్తు నుండి సత్యదార్థము ఎట్లు పుత్రున్నమగును ? మొదలగు త్రుతి వాక్యములు గూడ యింతకు పూర్వమే చెప్పబడియున్నవి.

పై విధముగా అసత్తు నుండి సత్య కలుగదని నిషేధించినపుటికీ అసత్తు నుండి సత్యదార్థము కలుగునని చెప్పవారు చెప్పునది ఎట్లున్నరనగా అసత్తు నుండి సత్య కలుగును. అట్లే సత్య అసత్య పరిణమించును. కానీ యిది యింతయు ప్రమాణములకు విరుద్ధమైనందున అయ్యక్కము అనగా ఒప్పుకోబడనిది.

శాస్త్రము గూడ నిర్ద్రకమైన కర్మలను విధించజాలదు. ఏలయన ? కర్మలస్నియు ప్రతమదృష్టితో చూచిన ఎడల దుఃఖజనకములే. అందువలన తెలిసి ఎవ్వడూ కూడ దుఃఖములను కొనితెచ్చుకొను ప్రయత్నము చేయడు.

ఆనిత్య కర్మలను చేయకుండిన యొడల నరకము ప్రాప్తించును. అని శాస్త్ర గ్రంథములందు ప్రాసి యున్నదని వోపుకొన్నమూ కర్మ చేసినందువలనను, కర్మ చేయకుండినను రెండు విధముల శాస్త్రము అనర్థదాయకమేనని, అందుచేత శాస్త్రము వ్యర్థమని బుజువగును గడా ?

ఆ విషయం అలా వదలి "నిత్యకర్మలకు ఎటువంటి ఘలము లేదు. అని తలంచి అవి మౌక్కరూపమైన ఘలమును యిచ్చును." అని చెప్పినచో పై వ్యాఖ్యాకారులకు స్వవచన వ్యాఖ్యాత దోషము సంభవించును గడా ?

అందువలన 'కర్మణి అకర్మయః పశ్యతే' మొదలగు శ్లోకములకు గురుపరంపర ద్వారా విన్న విధముగా మేము చెప్పిన అర్థమే సరియైనది. అందుచేతనే మేము కూడ యి శ్లోకమునకు అటువంటి వ్యాఖ్యాయే చేసినాము.

జ్ఞానపు పైన చెప్పబడిన కర్మయందు అకర్మ, అకర్మయందు కర్మను దర్శించుట శుభకరమని దానీని స్తుతించుచున్నారు.

4.19 యస్య సర్వే సమారంభాః కామ సంకల్ప వర్రితాః,

జ్ఞానాగ్ని దగ్ధ కర్మాణం తమాహుః పండితం బుధాః.

అనగా - ఏదైనా పనిని ఆరంభించుటను సమారంభము అని అందురు. ఈ శబ్దమునకు గల ఈ వ్యాఖ్యతీ అర్థమననుసరించి అన్ని విధములైన కర్మలకు సమారంభము అని పేరు.

శ్రీ మధుగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

పైన చెప్పిన విధముగా కర్మయందు అకర్మను మరియు అకర్మయందు కర్మను చూడసామర్థ్యము కలిగిన పురుషుని యొక్క సర్వ సమారంభములు కోరికల వలన మరియు కోరికలకు కారణ రూపమైన సంకల్యము కూడా లేనివగును. అనగా ఎవనివలన తనకు ఎటువంటి ప్రయోజనము లేకుండానే ఒకవేళ ఆతడు ప్రపృత్తి మార్గమనందున్న వాడైనచో లోక సంగ్రహము కొఱకు, ఒకవేళ ఆతడు నివృత్తి మార్గము నందున్న వాడైనచో కేవలము జీవనయాత్ర జరుగుటకు మాత్రమే అనగా ఎటువంటి ఫలభావము లేకుండ చేష్ట అనగా ఫలమును కోరని కర్మ చేయుట అనబడును.

మరియు కర్మయందు అకర్మ మరియు అకర్మయందు కర్మదర్శన రూపమైన జ్ఞానాగ్నిచేత ఎవనియొక్క పుణ్య-పాప రూపమైన సంపూర్ణ కర్మఫలములు దగ్ధమై పోయినవో అటువంటి జ్ఞానాగ్నిదగ్గ కర్మదు ఆయిన పురుషుని బ్రహ్మతత్త్వమును ఎత్తింగిన మహాత్ములు పండితుడు అనగా సర్వజ్ఞుడని ప్రశంసించెదరు.

ఏ మహాత్ముడు కర్మయందు ఆకర్మను మరియు ఆకర్మయందు కర్మతత్త్వమును చూడ నేర్చునో ఆతడు తనకు యటువంటి వివేకము కలుగక పూర్వము ఎటువంటి కర్మలు చేసి యున్నప్పటికి కర్మయందు ఆకర్మ యందు కర్మజ్ఞానము కలిగినందువలన కేవలము శరీరపోషణ కొఱక మాత్రమే చేష్టలు - కర్మలుకాదు - చేయుచు కర్మరాహిత్యము కలిగియున్న సంన్యాసితో సమానుడగును. ఆతనికి తిరిగి ఎస్తుడూ కర్మలు చేయవలయునన్న సంకల్పము గూడ కలుగనేరదు.

అనగా ఎవడైన అంతకు పూర్వము కర్మలు చేయువాడై యున్నను తరువాత ఆతనికి ఆతృతత్త్వము యొక్క సమ్యక్ జ్ఞానముయు కలిగియున్నచో అటువంటి పురుషుడు కర్మలు చేయుటయందు ఎటువంటి ప్రయోజనము లేదని చక్కగా ఎత్తింగి సర్వవిధ సాధనములతో సహా కర్మలన్నింటిని చేయుట వదలి వేయును.

ఒకవేళ యే కారణముచేతనైనా కర్మాచారం త్యజించుట సాధ్యపడని యొదల ఏ పురుషుడైనా కర్మలయందు మరియు వాటి ఫలములయందు అస్త్రిరహితుడై కేవలము లోక కల్యాణార్థ భావముతో మనస్సును నింపుకొని పూర్వము వలెనే కర్మలు చేయుటండినచో ఆతనికి గూడ కర్మలయందు స్వప్రయోజనము లేదు గావున ఆతడు కర్మ త్యాగము జేసిన సంన్యాసితో సమానుడే.

విలయిన ? జ్ఞానమును అగ్ని ద్వారా భస్మిభూతము అయిపోయినందువలన ఆతనిచే చేయుటడు కర్మలన్నియు ఆకర్మలేయగును. ఈ భావమును తెలుపుట కొఱకు భగవానుడు యిట్లు చెప్పుచున్నాడు -

4.20 తృక్కు కర్మఫలా సంగం నిత్యతృప్తి నిరాశ్రయః, కర్మజ్ఞాభిప్రవృత్తో ఒపి నైవ కించిత్పూరోతి సః.

అనగా - ఏ మానవుడు పైన చెప్పబడిన జ్ఞానమును పొంది, దాని బలము వలన కర్మల యందు అభిమానమును మరియు ఆ కర్మల వలన కలుగ ఫలములయందు ఆసక్తిని గూడ తృజీంచి నిత్యతృప్తుడై అనగా విషయములయందు కోరికలు లేనివాడగునో -

అనిష్టకారకమైన పుణ్య-పాపముల రెంటీని పొందడు. బంధమునకు కారణమగుటచే ధర్మము గూడ ముముక్షువునకు అనగా మోక్షమును పొందవలయునను కోరిక గలవానికి పాపహేతువే అగును.

ఈ శ్లోకమునందు “శారీరం కేవలం కర్మ” అను పదమునందు శరీరము ద్వారా చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలని చెప్పబడినవి. లేక శరీర పోషణార్థము మాత్రమే చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలని చెప్పబడినవి.

కేవలము శరీరము ద్వారా చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలని చెప్పబడినను లేక శరీర పోషణార్థము మాత్రమే చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలని చెప్పబడినను అందువలన కలుగు ప్రయోజనమేమి కలదు ? అన్నాటో -

శరీరము ద్వారా చేయబడు కర్మలు శరీరిక కర్మలని ఒప్పుకొన్నప్పటికి ఈ శ్లోకమునందును మరియు పరలోకమునందును ఫలములనిచ్చునటువంటి నిషిద్ధ కర్మలను గూడ, శరీరము ద్వారానే చేయుచు మానవుడు పాపమును పొందడు. అని చెప్పినందువలన భగవంతుని కథనమునందు “పరస్పర విరోధ”మను దోషము సంబంధమించుచున్నది. మరియు ఈ శ్లోకమునందును మరియు పరలోకమునందును ఫలములను యిచ్చునటువంటి శాస్త్రవిహితమైన కర్మలను శరీరము ద్వారానే చేయుచు మానవుడు పాపమును పొందడు అని చెప్పినప్పటికి గూడ ప్రాప్తించకుండానే దోషమును నిషేధించుటకు అవకాశము కలుగుచున్నది.

మరియు “శారీరిక కర్మలు చేయుచు” అను విశేషము వలన మరియు “కేవలము” అను శబ్ద ప్రయోగము వలన పైన చెప్పబడిన సిద్ధాంతము ననుసరించి “శరీరము (తప్ప) కాకుండా మనస్సు వాక్యుల ద్వారా చేయబడు ధర్మయుక్తము మరియు ధర్మవిరుద్ధము అయిన కర్మలను - వేటిని మనము ధర్మము మరియు అధర్మము పేరుతో పిలుస్తూ వుంటామో - చేయు మానవుడు పాపమును పొందును అని భగవంతుడు చెప్పినట్లుగుచున్నది గదా !

“అందులో గూడ మనోవాక్యుల ద్వారా విహిత కర్మలు అనగా వేదాది ధర్మగ్రంథముల ద్వారా విధించబడిన కర్మలు చేయుచు పాపమునే సంపాదించును” అని చెప్పట మరీ విరుద్ధముగా తోచుచున్నది. ఆ పైన “నిషిద్ధ కర్మలు చేయుచుండినను పాపమే ప్రాప్తించును” అని చెప్పట కేవలము అనువాదము వలె వుండుటచే అర్థము లేని వాక్య మగుచున్నది.

కాని కేవలము స్తూల శరీర పోషణార్థము మాత్రమే చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలు మాత్రమే యని తలంచిన యొదల ఈ శ్లోకము లేక పరలోకమునకు సంబంధించిన భోగములే ప్రయోజనముగా గలిగియున్న విధి నిషేధాత్మక కర్మలుగా శాస్త్రాది గ్రంథముల ద్వారా తెలియబడుచున్నది. అవన్నియు గూడ శరీరము మనస్సు లేక వాక్యుల ద్వారా చేయబడుచున్నవి

గదా ? అటువంటి యితర కర్మలు చేయకుండా ఆ శరీరము, మనస్సు లేక వాక్యుల ద్వారా శరీర పోషణార్థమే అవసరమైన కర్మలు లోకదృష్టితో చేస్తూ వున్న పురుషుడు అనగా ఆత్మవంచకుడుగా వుండును గదా ? ఇచ్చట కేవలము అను శబ్దమును వుపయోగించుటకు కారణమేమన ఆ పురుషుడు “నేను చేయుచున్నాను” అను అభిమానము లేనివాడై కేవలము లోక దృష్టితోనే శరీరము వాక్య మొదలగు వాటిద్వారా చేస్తులు మాత్రమే చేయునుగాని, ఫలాపేక్ష కలిగిన కర్మలు చేయడు.

అటువంటి పురుషునకు పొపరూపమైన వంచనా దోషము సంభవించుట అసంభవము. అందుచేత ఆతడు కిల్పిషము అనగా ప్రాపంచిక భావదోషము పొందడని యిచ్చట తలంచవలయును.

జ్ఞానరూపమైన అగ్నిద్వారా ఆతనియొక్క సమస్తమైన కర్మఫలములు నశించి పోయినందున ఆతడు ఎటువంటి ప్రతిబింధకములు లేకుండగనే ముక్తుత్వమును పొందును.

ఇది అంతా గూడ యింతకు ఫూర్పుమే చెప్పబడిన యథార్థమైన ఆత్మజ్ఞానము వలన కలుగు ఫలముయొక్క పునరుక్తి మాత్రమే. “శరీరం కేవలం కర్మ” అను వాక్యమునకు ఈ పైన చెప్పబడిన విధముగా అర్దమును గ్రహించినచో ఆ యద్దము నిర్దోషమైనదిగా తలంచబడును.

అన్ని విధములైన సంగ్రహ కార్యములను తృజించిన మానవుడు అనగా సంన్యాసి వద్ద శరీర నిర్వహణకు కారణరూపమైన అన్నాదుల సంగ్రహము కూడా వుండదు. అందుచేతనే ఆట్టివాసికి యాచక వృత్తిద్వారా శరీర పోషణార్థికారము లభించినది. అంతేగాక “యాచన చేయకుండానే అనగా తనంతట తానుగా ఎవ్వరిని అడగుకుండానే. ఎటువంటి సంకల్పము లేకుండానే లేక తాను కోరకయే లభించినటువంటి” అను మొదలగు వాక్యముల ద్వారా శాస్త్రాది గ్రంథముల యందు సంన్యాసికి శరీర నిర్వహణ కొఱక అవసరమైన అన్నాదులను పొందే మార్గము చూపబడినదో దానిని గురించి ముందు శ్లోకము చెప్పుచున్నారు.

4.22 యద్వాచాలాభ సంతుష్టో ద్వంద్వాటీతో ఏమణ్ణరః, సమః సిద్ధావసిద్ధా చ కృత్యాపి న నిబధ్యతే.

అనగా - యాచించకుండా అనగా అడకుండా తనంతట తానుగా లభించిన పదార్థమునే భుజించి సంతుష్టిని చెందునో అనగా మనస్సులో యింతే చాలున్న భావము కలుగునో

ఎవడు యింద్రియములకు అతీతముగా వ్యవహరించునో అనగా ఎటువంటి వైరఱబుద్ధి అనగా ఎవ్వరియందును శత్రువీత్రభావము లేక యుండునో మరియు దౌరికినదానితో తృప్తిపడ్డి లాభానష్టభావము లేక సమభావము కలిగియుండునో.

ఎవడు శరీరాదులకు కారణరూపమైన అన్నాదులు లభించినను లభించకున్ననూ హర్షశోకాదులు లేక సమభావము, సమద్రుత్తుము కలిగియుండునో

మరియు కర్మాదులయందు అకర్మత్వాదులను చూచవాడు. యథార్థముగా ఆత్మ దర్శన నిష్ఠగలవాడు.

మరియు కేవలము శరీర స్త్రీలికొత్తకు మాత్రమే చేయబడు మరియు శరీరాదుల ద్వారా జరుగు భిక్షాటనాది కర్కులయందు గూడ “నేనెటువంటి కర్కులు చేయుట లేదు గుణములే గుణములయందు ప్రవర్తించుచున్నప్పి” అని సర్వకాల సర్వావస్థలయందును తలంచుపాడు ఆయన యతి అనగా సంన్యాస ధర్మమును స్పీకరించిన పురుషుడు తనయందు కర్కుత్వ హీనత్వమును ఎత్తింగినందువలన అనగా ఆత్మకు కర్కుత్వము వేదని ఎత్తింగినందువలన కొంచెను గంభీరముగా విచారించి చూచిన ఆతడు భిక్షాటనాది కర్కులు గూడ చేయుట లేదని తెలియును.

ఇటువంటి మానవుడు లోకవ్యవహారమునకు సంబంధించిన సాధారణ దృష్టితో చూచువారికి సాంసారిక పురుషుల చేత ఆరోపించబడి భిక్షాటనము మొదలగు కర్కులు చేయుచున్న కర్కువలనే తోచును. కానీ శాస్త్రప్రమాణాదుల ద్వారా కలిగిన అనుభవముతో చూచిన యొడల ఆతనియందు గల ఆకర్కుత్వము బోధపడును.

ఈ విధముగా యితరుల ద్వారా ఎవరియందు కర్కుత్వము ఆరోపించబడుచున్నదో అటువంటి ఆ పురుషుడు కేవలము దేహధారణ కొడకు మాత్రమే చేయబడు భిక్షాటనాది కర్కులు గూడ ఆ మహాత్మునకు బంధ హేతువులు కాజాలవు. ఏలయన ? జ్ఞానరూపముగా పన్న ఆగ్నిద్వారా బంధమునకు కారణములైన సమస్త కర్కుఫలములు భస్మిభూతములై పోయినవి. ఈ మాట యింతకు పూర్వము గూడ చెప్పబడినది.

ఏ పురుషుడు కర్కులు చేయుట ఆరంభించియున్నాడో ఆతడు ఆ కర్కులు చేస్తూ వుండగానే జ్ఞాన సంపన్ముదగునో అనగా “నిష్టియు బ్రహ్మ పదార్థమే ఆత్మ” అని తెలుసుకొనునో అప్పుడు ఆతడు తన కర్కులవలన కలుగు ప్రయోజనాదుల అభావమును అనగా లేమిని చూడగలిగిన ఆ పురుషునికి యింక కర్కులు ఆచరించుటకు అవకాశమేవుండదు.

కాని ఏవో కొన్ని కారణాంతరముల వలన కర్కుచరణమును త్యజించుట సంభవము కాదేని, అందువలన ఆతడు పూర్వమువలనే కర్కుచరణమునందు లీనమై యున్నప్పటికి ఆతడు కర్కులు చేయినివాడే అగును. ఈ విధముగా “త్యక్త్వకర్కుఫలాసంగమ్” (మా. గీత 4-20) అను శ్లోకము ప్రకారము జ్ఞానియందు కర్కుభావము చెప్పబడినది. ముందు శ్లోకమునందు గూడ యా విషయమై చెప్పబడుచున్నది.

4.23. గతసంగస్య ముక్కస్య జ్ఞానావస్థిత చేతనః, యజ్ఞాయాచరతః కర్కు సమగ్రగం ప్రవిలీయతే.

అనగా - ఏ మహాపురుషునికి అన్నిషైపుల నుండి ఆసక్తి నివృత్తి చెందియున్నదో, ఎవని సమస్త పుణ్య పాపముల రూపమైన బంధములు విడిపోయినవో, ఎవని చిత్రము సర్వకాల సర్వావస్థలయందును జ్ఞానభావముతో నిండియున్నదో ఆట్టివాని యొక్క కేవలము యజ్ఞ సంపాదన కొడకు మాత్రమే కర్కుచరణము చేయు సంగీహినత్వము ముక్కత్వమును పొంది

జ్ఞానముతో నిండియున్న చిత్రము గల పురుషుని సర్వవిధ కర్మలు మరియు వాటి ఫలములు గూడ నశించియే యందును. “సమ అగ్ర” అను శబ్దము ఫలమును సూచించుచున్నది. ఆటువంటి ఫలముతో కూడిన కర్మలను సమగ్ర కర్మలందురు. అందువలన చెప్పు నిర్దియ మేమన - ఆతనియొక్క సమస్తమైన ఫలములతో కూడియున్న కర్మలు నశించిపోవుచున్నది.

చేయబోవు కర్మలు తమ క్రియలను ఆరంభించకుండగనే ఎటువంటి ఫలములను గలుగజేయకుండగనే ఏ విధముగా తమ ఫలములతో సహా ఎట్లు నశించును ? అన్నచో -

ఈ క్రింది విధముగా చెప్పుచున్నారు -

4.24. బ్రహ్మర్థణం బ్రహ్మాహావిర్మిష్టోగ్నౌ బ్రహ్మాణా హుతమ్, బ్రహ్మావ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా.

అనగా - బ్రహ్మవేత్త అయిన పురుషుడు ఏ సాధనము ద్వారా అగ్నియందు హవిస్సును (సమిధను) అర్పించునో ఆ సాధనమును ఆతడు బ్రహ్మరూపముగానే తలంచును. అనగా ఆత్మ తప్ప యితరమైనదంతటి అభావమును (లేమిని) తెలుసుకొనును.

ఆదెట్లనగా - ముత్యపు చిప్పును చూచుట ఆ ముత్యపు చిప్పుయందు వెండిని చూడడు. కావున “బ్రహ్మమే అర్పణము” అను పదము ద్వారా ఆపై మాట చెప్పబడుచున్నది. అదెట్లనగా - వెండివలె తోచుచున్న వస్తువు ముత్యపు చిప్పయే అని ఎత్తింగినవానికి ముత్యపు చిప్పుయందు వెండి తోచడు గదా !

ఆ విధముగానే బ్రహ్మవేత్త అనగా బ్రహ్మ తత్వమును చక్కగా ఎత్తింగినవాడు. అయినవాడు; తాను అర్పించు పదార్థము మరియు అర్పించుటకు ఉపయోగించు సాధనము అనగా సర్వమును బ్రహ్మముగానే చూచును.

తాత్పర్యమేమన ? ప్రపంచమునందు అర్పించబడు వస్తువులన్నియు “ప్ర్యుక్ . ప్ర్యువ” మొదలగు పదార్థములన్నియు బ్రహ్మవేత్త అయినవాని రృష్ణిలో బ్రహ్మమే.

ఆ విధముగానే “హవిస్సు” రూపమున అర్పించబడు పదార్థము గూడ బ్రహ్మమే.

ఆ బ్రహ్మకర్మము చేయు పురుషుని ద్వారా పొందడగిన ఫలము గూడ బ్రహ్మమే. అనగా బ్రహ్మరూపమైన కర్మయందు సమాధానమును అనగా పరమశాంతిని పొందిన చిత్తముగల పురుషుని ద్వారా పొందడగిన ఫలము గూడ బ్రహ్మ పదార్థమే.

ఈ విధముగానే లోకసేవ చేయగోరు పురుషుని ద్వారా చేయబడిన కర్మలు గూడ బ్రహ్మ బుద్ధివలన బాధింపబడుచున్నందున అనగా ఆ కర్మలకు ఫలములనిచ్చ శక్తి లేకుండా పోవుచున్నందువలన ఆ కర్మలన్నియు అకర్మలే అగుచున్నది.

ఈ విధముగు అర్థమును ఒప్పుకొన్నందున కర్మలన్నింటిని త్వజించినట్టి సంన్యాసియొక్క జ్ఞానమును గూడ యథార్థమైన జ్ఞానము యొక్క విశేషత్వమును తెలుపుట కొఱకు యజ్ఞరూపగా తలంచుటకు ఎటువంటి అభ్యంతరము వుండబోరు. అధియుజ్ఞమునందు ప్రవాది

ప్రసిద్ధ వస్తువులు అన్నియు యథార్థమైన జ్ఞానియైన సంస్కృతి యొక్క ఆత్మయజ్ఞమునందు బ్రహ్మపదార్థమే అగుచున్నవి.

పైన చెప్పిన అర్థమును ఒప్పుకొనని యొడల అన్ని పదార్థములు నిజముగా బ్రహ్మ రూపమే అయివున్నందున కేవలము స్ఫుర్తి మొదలగువాటినే ప్రత్యేకించి బ్రహ్మ రూపములని చెప్పటి వ్యాఖ్య మగును.

అందువలన - “ఈ ఉన్నదంతయు బ్రహ్మమే” అని తలంచు జ్ఞానికి యథార్థముగా అన్ని కర్మలు లేనివే అగుచున్నవి.

మరియు అతని అనగా జ్ఞానియొక్క అంతకరణమునందు క్రియలు మరియు వాటి ఘలములు మొదలగునవ్వియు కారక సంబంధమైన భేదబుద్ధి లేని కారణముగా గూడ పైమాటి సిద్ధమగుచున్నది. ఏలయన ఏ పురుషుడు గూడ యజ్ఞమను పేరుగల కర్మకారక సంబంధమైన భేదబుద్ధి లేనివానిగా చూడబడలేదు.

తాత్పర్యమేమన ? అగ్నిపోత్రాది సర్వకర్మలు (ఇంద్రాయ, వరుణాయ మొదలగు) శబ్దముల ద్వారా హవి మొదలగు ప్రవ్యములు అర్పించబడుచున్నందున ఆ దేవతల యొక్క విశిష్ట రూపములు మొదలగు కార్యకరణ బుద్ధులు ఏర్పడినవారు కర్మత్వాభిమానము మరియు తాము చేసిన కర్మలు ఘలములయందు కోర్కెలు గలవారుగా యుందురు.

క్రియ, కారకము మరియు ఘలసంబంధమైన భేదబుద్ధి నశించినటువంటినీ మరియు కర్మత్వాభిమానము మరియు ఘలాపేక్ష లేనటువంటి యజ్ఞములు గాని, యాజ్ఞికలు గాని కానరారు.

కాని పైన చెప్పబడిన కర్మలు అటువంటివి కావు. ఏలయన ? ఆ కర్మలయందు భేదబుద్ధికి బిదులుగా బ్రహ్మబుద్ధి నిండియుండును. నేను అర్పించుచున్నాను. నేను ఘలమును పొందుడును అను భేదబుద్ధితో కూడిన కోరికలు కూడ వుండవు. అందుచేతనే యటువంటి కర్మత్వాభిమానము మరియు కర్మఫలాపేక్ష మొదలగు కోరికలు నశించియున్నందున చేయబడు కర్మలు అకర్మలుగా చెప్పబడినవి.

ఈ మాట “కర్మణ్య కర్మయః పశ్యేత్” చూ. గీత 4.18, “కర్మణ్యాభి ప్రవృత్తో నైవైపు కించిత్తరోతి సః” చూ. గీత 4.20 “గుణాగుచేషు వర్తంత” చూ. గీత 3.28, “నైవ కించిత్తరోతో మీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్తే” చూ. గీత 5.8 మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా గూడ చెప్పబడినది.

మరియు ఈ విధముగానే భగవంతుడు సందర్శిస్తారముగ యింక అవేకశోభ క్రియ, కారకము మరియు ఘలేచ్చా సంబంధమైన భేదబుద్ధిని నిషేధించియున్నారు.

అట్లే సకామ అనగా కోరికలతో కూడియున్న అగ్నిపోత్రాదులందు కామము అనగా ఘలేచ్చ లేకుండిన అచి అనగా ఆ అగ్నిపోత్రాదులు సకామ అగ్నిపోత్రాదులు కాకుండా పోవును.

ఈ విధముగా చూచిన కేవలము బ్రహ్మ దృష్టిని సంపాదించి పెట్టు జ్ఞానము వలన మొక్కరూపమైన ఫలము లభించదు. పైగా యిచ్చట వారిచే స్వప్తముగా చెప్పబడిన దేశమనగా- ‘ప్రమ’ మను అర్పణ ద్వారా పొందునటువంటి ఫలము బ్రహ్మమే అయి వున్నది. అటువంటి స్థితిలో యథార్థ జ్ఞానము లేకుండగనే మొక్కరూపమైన ఫలము లభించును. అని చెప్పట శుద్ధ వ్యక్తిరేకము గదా ?

అంతేకాకుండా వారు చెప్పుచున్నట్లుగా ఒప్పుకొన్నట్లుయితే శ్లోకార్థమంతయు మరో విధముగా వుండును. సారాంశమేమన ? “ఎవడు కర్మయందు అకర్మను చూచునో అని యిచ్చట ఆరంభమునందు సమ్యక్ జ్ఞానమును గురించియే శ్లోకార్థము చెప్పబడినదో అది ఆ విషయమునందే ఉపసంహరము గూడ చేయబడినది. అందువలన అంతమునందు గూడ యథార్థ జ్ఞానమే మొక్క ఫలదాయకమని చెప్పబడినది.

అట్లేలీయన ? “ద్రవ్యమయమైన అనగా అనేక విధములైన బాహ్య సాధన సామగ్రి సహాయమతో చేయబడు యజ్ఞము కంటే జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠతరము. అటువంటి జ్ఞానమును పొంది జీవుడు వెంటనే పరమశాంతిని పొందును” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా యథార్థ జ్ఞానమునే శ్రేష్ఠతరమని చెప్పుచూ యా అధ్యాయము ముగించబడినది.

ఆట్లే స్థితిలో సందర్భము లేకుండగనే ఆకస్మాత్తుగా మూర్తి అనగా రాతిబోమ్మ యందు విష్ణువును వీక్షించు దృష్టిపాతి ‘ప్రమ’ మొదలగువాటియందు బ్రహ్మ దృష్టిని కల్పించుట సరికాదు.

అందుచేత పైన చెప్పబడిన శ్లోకమే సరిద్దైనది.

పైన చెప్పబడిన శ్లోకమునందు యథార్థ జ్ఞానమును యజ్ఞరూపముగా సంపాదించి యిస్పుడు ఆ జ్ఞాన విశేషమును ప్రస్తుతించుట ద్వారా “దేవమ్ వివ” మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా యింకా యితరేతరమైన యజ్ఞముల వ్యాఖ్యానము చేయబడుచున్నది.

4.25. దైవమేవాపరే యజ్ఞం యోగినః పర్యపాసతే, బ్రహ్మగ్నావపరే యజ్ఞం యజ్ఞైనోపజ్ఞహృతి.

అనగా - ఏ యజ్ఞము ద్వారా దేవతలు పూజింపబడుదురో అది దేవతలకు సంబంధించిన యజ్ఞము. యోగులు అనగా కర్మలు చేయు మానవులు ఆ దేవ యజ్ఞములనే అనుస్థింతురు.

ఇతరులు అనగా బ్రహ్మవేత్తలైన పురుషులు బ్రహ్మగ్ని యందు హవనము చేయుదురు. అనగా “బ్రహ్మ సత్యజ్ఞాన అనంత స్వరూపుడు” “విజ్ఞానము మరియు ఆనందమే బ్రహ్మ” “సాక్షాత్తు అనగా అపరోక్షముగా వున్నదియే బ్రహ్మ. సర్వాంతరము అనగా అంతటా నిందియున్నదే బ్రహ్మము. అను మొదలగు వాక్యముల ద్వారా ఏ పదార్థము యొక్క వర్ణనము చేయబడినదో, ఏది ఆకలిద్వాలు మొదలగు సమస్తమైన ప్రాపంచిక ధర్మములు లేనిదై యున్నదో ఏది ‘న యతి, న యతి’ అనగా యిదికాదు యిదికాదు అని వేదవాక్యముల ద్వారా సర్వవిశేషణ రహితముగా చెప్పబడినదో అదియే ‘బ్రహ్మ’ శబ్దము ద్వారా చెప్పబడినది.

హవనము యొక్క గోప్యతనమును గురించి చెప్పుటకే యిచ్చట ఆ బ్రహ్మమునే అగ్నిగా నది. ఆ బ్రహ్మరూపమైన అగ్నియందు ఎంతోమంది బ్రహ్మవేత్తలు ఆయన జ్ఞానులు , ద్వారా యజ్ఞమునే హవనము చేయుదురు. ఆత్మకు సంబంధించిన నామములందు ను శబ్దము కూడ వున్నందున ఆత్మయొక్క నామము యజ్ఞము. వాస్తవముగా అది శ్వామే. కానీ బుద్ధి మొదలగు పుపాధులతో కూడియున్నందున ఆ ఉపాధులయొక్క లను అనగా గుణములను తనవిగా అనగా తనకు (ఆత్మకు) సంబంధించినవిగా చున్నారు. ఆ ఆహాతి రూపమైన ఆత్మను పైన చెప్పబడిన ఆత్మ ద్వారానే హవనము శరు.

సారాంశమేమన ? - ఉపాధులతో కూడియున్న ఆత్మను ఉపాధులతో కూడక షముతో యున్న పరమాత్మయందు సాక్షాత్కరింపజేయవలయును. అదియే ఆత్మను ఖ చేయుట అను యజ్ఞక్రియ. బ్రహ్మ మరియు ఆత్మయొక్క బ్రహ్మతా జ్ఞానమునందు ఖన్న సంన్యాసులు యిటువంటి హవనక్రియను నిర్వహింతురు.

“శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞా జ్ఞాన యజ్ఞః పరంతప” (చూ. గీత 4.33) ఏ శ్లోకముల ద్వారా వర్ణించుటకు గాను ఈ సమ్మగ్ని దర్శనరూపమైన యజ్ఞము గ్రంథమ్” (చూ. గీత 4.24) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా దేవయజ్ఞము మొదలగు ఎల యందు కలుపబడు - ఏకీకృతము చేయబడు చున్నది.

**త్రైప్రాదీనీంద్రియాణ్యన్యే సంయమాగ్నిపు జూహ్వాతి,
శబ్దాదీ న్యిషయానన్య ఇంద్రియాగ్నిపు జూహ్వాతి.**

అనగా - ఇతరులైన యోగులు సంయమము అను అగ్నులయందు చెప్పు మొదలగు యిములను హవనము గావింతురు. సంయమమే అగ్నులు ఆ అగ్నులయందే తమ యిములను హవనముగా అర్పింతురు. అనగా తమ యింద్రియములను సంయ ఏ అనగా తమ యింద్రియములను తమ అధినమునందుంచుకొందురు. ఒక్కాక్క ఖముయొక్క సంయమము వేఱు వేఱుగా పుండును. అందుచేతనే “అగ్నులు” అని నము చెప్పబడినది.

ఇందులకు భిన్నముగా వ్యవహారించు సాధకులు యింద్రియములనెడు అగ్నులయందు విషయములను హవనముగా అర్పింతురు. అందుచేత యింద్రియములే అగ్నులు. ఆ హగ్నులయందు విషయరూప పదార్థములను హవనముగావింతురు. అనగా ఆ **త్రైప్రాది** (మొదలగు) యింద్రియముల ద్వారా శాస్త్రసమ్మతమైన విషయములను మాత్రమే ఉటును పోచుమందురు.

మరియు -

**4.27. సర్వాంగింద్రియ కర్మాంగి ప్రాణకర్మాంగి చాపరే,
ఆత్మ సంయుమయిగాగ్ని జూహ్వతి జ్ఞానదీపితే.**

అనగా - ఇతర సాధకులు యింద్రియముల ద్వారా జరుగు సమస్త కర్మలను మరియు దేహములోపల నున్న వాయువు (దానినే ప్రాణమని గూడ అందురు) యొక్క లోపలికి బోవుట, బయటకు వచ్చట అనగా ఉచ్ఛవిస్త, నిశ్చాసనలను మొదలగు క్రియలను జ్ఞానమువేత ప్రకాశింపబడిన ఆత్మసంయుమ రూపమైన యోగాగ్నియందు హవనము గావింతురు.

ఆత్మవిషయకమైన సంయుమమును ఆత్మసంయుమమందురు. ఆ సంయుమవే యిచ్చట యోగాగ్ని అని చెప్పబడినది. ఘృతము అనగా నెయ్యి మొదలగు ద్రవపదార్థముల ద్వారా ప్రజ్ఞలింపబడిన ధారణ, ధ్యానము, నమాధి రూపమైన ఆత్మసంయుమము అనిది యోగాగ్నిలో ఆ ప్రాణము మరియు యింద్రియముల ద్వారా చేయబడు కర్మలను హవిస్తు రూపములో అర్పించి భస్మము గావింతురు.

**4.28. ద్రవ్యయజ్ఞా స్తపోయజ్ఞా యోగయజ్ఞా స్తథాపరే,
స్వాధ్యాయ జ్ఞానయజ్ఞాశ్ర యతయః సంశితప్రతఃః.**

అనగా - తీర్థాదులయందు ద్రవ్యము పోచ్చించువారు ద్రవ్యసంబంధమైన యజ్ఞము చేయువారు.

తపములు చేయువారు తపరూపమైన యజ్ఞము చేయువారని చెప్పబడుదురు.

ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహార రూపమైన యోగమనే యజ్ఞముగా తలంచువారు యోగరూపమైన యజ్ఞము చేయువారని చెప్పబడుదురు.

ఆ విధముగానే యింకా ఎన్నో స్వాధ్యాయ యజ్ఞములు జ్ఞానయజ్ఞములు చేయువారు కూడ వుందురు. ఏ మహాత్ములు యథావిధిగా అనగా పరంపరగా వచ్చు బుగ్గేరాదుల యొక్క అభ్యాసరూపమైన స్వాధ్యాయ యజ్ఞము నాచరింతురో వారు స్వాధ్యాయ యజ్ఞము చేయువారుగా చెప్పబడుదురు. మరియు శాస్త్రజ్ఞానమును పొందుటయే రూపముగా గలిగిన యజ్ఞము చేయుదురో వారు జ్ఞాన యజ్ఞము చేయువారని చెప్పబడుదురు.

ఈ విధముగానే ప్రతములు, వుపవాసములు, ఉపాసనలు ఆత్మంత నియమ పూర్వకముగాను, కలోరముగాను అనగా ఆతి శుద్ధముగా ఆచరించుచుందురో అట్టి పురుషులు “సంశిత ప్రతధారులు” అని చెప్పబడుదురు.

మరియు -

**4.29. అపానే జూహ్వతి ప్రాణం ప్రాణే 2పానం తథాపరే,
ప్రాణాపానగతీ రుధ్వ ప్రాణాయామ పరాయణః.**

అనగా - మరికొంతమంది అపాన వాయువునందు ప్రాణవాయువును హవనము గావింతురు. అనగా ‘హూరకము’ అను ప్రాణాయామము చేయుచుందురు.

మరికొంతమంది ప్రాణవాయువునందు అపాన వాయువును హవనము చేయుదురు. అనగా “రేచకము” అను ప్రాణయామము చేయుదురు.

నోరు మరియు ముక్కుద్వారా వాయువును బయటికి పంపుటను ‘ప్రాణగతి’ అని అందురు. అందులకు వ్యతిరేకముగా అనగా వాయువును పొట్టునుండి క్రిందికి పోవునట్లు చేయుట అపానము యొక్క గతియని అందురు. ఆ ప్రాణగతిని మరియు అపానగతిని రెంటిని గూడ నిలిపివుంచి ప్రాణయామము యొక్క పారాయణము చేయుదురు. అనగా ప్రాణయామము నందు ఆభిరుచి కలిగియున్నవారు కేవలము “కుంభకము” అను ప్రాణయామము చేయుదురు.

మరియు -

4.30. “అపరే నియతాపోరాః ప్రాణాన్ ప్రాణేషు జాహ్వాతి, సర్వే ఒప్యతే యజ్ఞ విదో యజ్ఞక్షపిత కల్యాణః.

అనగా - ఇంకా యితరులు ఎంతోమంది నియతాపోరులు అనగా ఏ మహాత్ములు తన ఆహారమును మితముగా స్తీరపరచుకొని యున్నారో ఆటువంటి పరిమితమైన ఆహారమును గ్రహించువారు ప్రాణమును అనగా వాయువు యొక్క బిశ్వ బిశ్వ భేదములను ప్రాణమునందే హవనము చేయుదురు. (వాయు భేదములు - ప్రాణము, వ్యాసము, ఉదానము, అపాసము, సమానము ఇతి పంచప్రాణములు) తాత్పర్యమేమన? వారు ఏ యే వాయువును జయించుదురో అనగా తన వశమునందు వుంచుకొను సామర్థ్యము కలిగియుందురో దానియందే వాయువు యొక్క యితర భేదములను హవనము గావింతురు. అనగా మిగిలివున్న వాయు భేదములన్నియు ఆతని వశమునందున్న వాయువునందు విలీనమగును.

ఈ విధమగు యజ్ఞములు చేయు పురుషులందరూ ఆ యా యజ్ఞములు చేయుటచేత నిష్పాతులు’ అనగా పొపములు నశించిన వారగుదురు. అనగా పైన చెప్పబడిన యజ్ఞముల ద్వారా ఎవరి పొపములు పూర్తిగా నశించిపోయినవో వారు “యజ్ఞ క్షపిత కల్యాణులు” అనబడుదురు.

4.31. యజ్ఞ శిష్టామృతభుజో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్, నాయం లోకో ఒస్త్రయజ్ఞస్య కుతో ఒన్యః కురుసత్తమ్.

అనగా - యజ్ఞము చేయగా శేషించినదానిని “యజ్ఞశిష్టము” అని అందురు. అదియే అమృతము. దానిని భజించినవారు “యజ్ఞశిష్ట అమృతభోజీ” అని అనబడుదురు.

పైన చెప్పబడిన యజ్ఞములు చేసి అటుపైన మిగిలిన సమయమందు యథావిధిగా లభించినటువంటి అమృతరూపమైన అన్నమును భజించువారు - యజ్ఞశిష్ట అమృత భోజీపురుషులు - సనాతనము అనగా చిరంతనమైన బ్రహ్మమును పొందుదురు.

ఓ కురుశేష్మడిన అర్ధునా ! పైన చెప్పబడిన యజ్ఞములలో ఏ ఒక్క యజ్ఞము చేయనట్టి

పురుషునకు అన్ని యితర ప్రాణులకు సాధారణముగ లభించు ఈ లోకము గూడ లభించదు. ఇంక విశిష్టమైన సాధనముల ద్వారా లభించు ఇతర లోకములు ఎట్లు దొరకును ? అనగా అసలే లభించవ.

4.32. ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మాణో ముఖే, కర్మజాన్విధి తాన్పుర్వానేవం జ్ఞాత్వా విమోళ్యనే.

అనగా - ఈ విధముగా పైన చెప్పబడిన అనేక విధములగు యజ్ఞములు బ్రహ్మాయైక్కు అనగా వేదముయైక్క ముఖమునందు వ్యాపించియున్నవి. వేదము ద్వారానే సర్వవిధములగు యజ్ఞములు తెలియబడుచున్నవి. అందుచేతనే “బ్రహ్మాయైక్క ముఖమునందు (నోటియందు) విష్టరించబడియున్నవి” అని చెప్పడమైనది.

మనము వాక్యసందే ప్రాణములను ఏ విధముగా హవనము చేయుదమో ఆ విధముగానే యితరములైన అన్ని యజ్ఞములు చేయు విధానమంతయు వేదములందు విశదముగా చెప్పబడియున్నది.

ఆ యజ్ఞములన్నింటిని నీవు కర్మజ కాయిక హాచిక మరియు మానసిక క్రియల ద్వారానే జరుగునవిగా తెలిసికొనుము. ఆ యజ్ఞములు ఆత్మ ద్వారా చేయబడునవి కావు. ఏలయన ? అత్మ చలనాదిక్రియలు లేవిది.

అందుచేత ఈ విధముగా తెలుసుకొని నీవు అశుభముల నుండి ముక్కుడవు కాగలవు. అనగా “యా యజ్ఞాది కర్మలన్నియు నా ద్వారా చేయబడుట లేదు. నేను నిష్టియుడను అనగా ఎటువంటి కర్మలు చేయువాడను కాను. మరియు ఉరాసీనుడను అనగా కర్మలు చేయుటయందు యిచ్చొయిష్టములు లేనివాడను.” అని తెలుసుకొని యటువంటి సమ్మక్త అనగా సర్వాంగస్ఫూర్ధ్వమైన జ్ఞానము యైక్క ప్రభావము చేత నీవు ఈ సంసార బంధమునుండి ముక్కుడవు కాగలవు.

“బ్రహ్మర్థాణమ్” (చూ. గీత 4.24) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా యథార్థ జ్ఞానమును యజ్ఞముల రూపమున పొందియున్నాడు. అంతేగాక యింకా అనేక యజ్ఞములను గురించి గూడ చెప్పియున్నాడు. ఇప్పుడు అసలు నిజము అనగా పురుషుని యొక్క కోర్మలకు అనుగుణమైన ప్రయోజనము ఎటువంటి యజ్ఞముల ద్వారా సిద్ధించును ? అని అన్నాచో అందుచేత పైన చెప్పబడిన అనేక యితర యజ్ఞముల కంటే జ్ఞాన యజ్ఞమే గొప్పదని, అనుకూలమైనదని వాంచితములను సిద్ధింపజేయునదని చెప్పుచున్నారు.

అదెద్దునగా ? చెప్పుచున్నారు -

33. క్రేయాష్టవ్యమయాద్యజ్ఞా జ్ఞానయజ్ఞః పరంతప, సర్వం కర్మాఖిలం పొర్చ జ్ఞానే పరిసమాప్తే.

అనగా - ఓ పరంతపా ! ద్రవ్యముయ యజ్ఞము కంటే అనగా ద్రవ్యరూపమైన సాధనముల రా చేయబడు యజ్ఞము కంటే జ్ఞానయజ్ఞము క్రేష్టతరమైనది.

ఏలయన ? ప్రవ్యాప్తయ యజ్ఞము ఫలములను యిచ్చుటకు ఆరంభించునది. మరి జ్ఞాన యజ్ఞమో జన్మాది ఫలములను కలుగజేయదు. అందువలన అది అనగా జ్ఞాన యజ్ఞము క్రీష్ణతరమైనది. అనగా ఎక్కువగా ఆదరించతగినది.

అట్లేలయన ? ఓ పార్శ్వా ! సర్వవిధ కర్మాలు మోక్షమునకు సాక్షాత్తు సాధనరూపమైన జ్ఞానమునందు సముద్రమునందు ప్రపంచమునందలి నదులన్నియు సంగమించుచున్నట్లుగా సమాప్తమగును. అనగా ఆ కర్మలన్నియు జ్ఞానమునందు లీనమైపోవును.

ఈ విధముగా సర్వక్రీష్ణమైనదిగా చెప్పబడిన జ్ఞానము మానవులకు ఏ ప్రకారముగ లభించును ? అన్నటో చెప్పాచున్నారు -

4.34. తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నన సేవయా, ఉపదేశ్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్వదర్శినః.

అనగా - అట్లే జ్ఞానము ఏ విధముగా లభించునో నీవు చక్కగా తెలుసుకొనుము. వినుము - సర్వజ్ఞాదైన ఆచార్యుని వద్దకు చేరి అతి వినయవిధేయతతో సాప్తాంగ దండ ప్రణామము లర్పించి అటుమైన “నాకు ఈ బంధము ఎట్లు కలిగినది ? ఆ బంధము నుండి నేను ఎట్లు ముక్కుడను కాగలను ? అనటు ‘విద్య’ అనగా ఏది ? అవిద్య ఎట్లుండును ? అని ఈ విధముగా నివుపట బుద్ధితో ప్రత్యుంచిన యెడల మరియు తగు రీతిని గురువును సేవించుట ద్వారా పైన చెప్పబడిన జ్ఞానము కలుగును.

ఈ విధముగా సేవలు మరియు వినయ విధేయతలతో కూడిన సపర్యలను పొంది ప్రసన్నాదైన మరియు తత్వదర్శి, జ్ఞాని అయినటువంటి గురువుగారు నీకు పైన చెప్పబడిన విశేషణములతో కూడిన జ్ఞానమును ఉపదేశించెదరు.

జ్ఞానులయందు గూడ కొంతమంది మాత్రమే యథార్థమైన తత్వమును ఎఱింగిన వారుందురు. అందరికి తత్వము బోధపడదు. అందులకే “జ్ఞాని” అను శబ్దముతో పాటు “తత్వదర్శి” అను విశేషణ శబ్దము గూడ చేర్చబడినది.

దీనివలన భగవంతుని అభిప్రాయ మెట్లున్నదనగా - యథార్థమైన తత్వమును ఎఱింగిన వారు మాత్రమే మరియు అటువంటి వారి ద్వారా ఉపదేశింపబడిన జ్ఞానమే జీవని సర్వవిధ బంధముల నుండి విముక్తుని చేయ సామర్థ్యము కలిగియుండును.

అట్లే స్థితియందు ఈ విధముగా చెప్పుట కూడ మంచిదే. ఆదెట్లున ? -

4.35. యజ్ఞాత్మవ్ న పునర్కోప్తా మేవం యాస్యసి పాండవ, యేన భూతాస్యకేషణ ద్రక్షస్యాత్మస్యథో మయి.

అనగా - ఓ అర్థునా ! ఆ విధముగా తత్వము నెఱింగిన ఆచార్యునిచేత జ్ఞానోపదేశమును పొందిన నీవు తిరిగి యిప్పబడివలె మోహమును పొందవ.

తత్వమును ఎత్తింగిన ఆచార్యుల ద్వారా పొందిన జ్ఞానముగల నీవు సంపూర్ణముగా సర్వభూతములను అనగా “అంబోజానసుడాది గాగ త్రణపర్వంతంబు సర్వాత్ముడై” యున్న బ్రహ్మతత్వము అన్ని ప్రాణులను “ఈ భూతములన్నియు నాయందే యున్నవి మరియు వాసుదేవుడు పరమాత్ముడైనెన నాయందు గూడ నీవు సర్వభూతములను చూడగలవు. అనగా సర్పోపనిషత్తులయందును ఏ జీవాత్మ పరమాత్మల ఏకతత్వము ప్రసిద్ధముగా చెప్పబడియున్నదో దానిని ఆ ఏకతత్వమును నీవు స్వయముగా అనుభవించగలవు.

ఇటువంటి జ్ఞానము యొక్క మహాత్మ్యమేమనగా - వినుము.

4.36. అపి చేదసి పాపేభ్యః సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః, సర్వం జ్ఞానప్రావేషై వృజినం సంతరిష్యసి.

అనగా - నీవు పాపము చేయువారందరి కంటే ఏకవ్యాగా చేయువాడవై యున్ననూ జ్ఞానమే రూపముగా కలిగినటువంటి శోక అనగ పడవ ద్వారా అనగా జ్ఞానమునే పడవగా తయారుచేసుకొని సమస్తములైన పాపములనెడు సముద్రమును అతి చక్కగా అనగా నిరపాయముగా తరించగలవు అనగా దాటగలవు. ఇచ్చట ముముక్షువునకు అనగా జన్మమరణ బంధుముసుండి (చక్కమునుండి) విముక్తిని కోరు సాధకునకు ధర్మాచరణము గూడ పాప హీతువనియే చెప్పబడినది.

జ్ఞానము పాపములను ఏ విధముగా నశింపజేయును ? అన్నారో - దృష్టాంత సహితముగా చెప్పుచున్నారు -

4.37. యదైధాంసి సమిద్ధి ఉగ్రిభ్రష్టసాత్మరుతే ఉర్ధున, జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసాత్మరుతే తథా.

అనగా - ఓ అర్ధునా ! ఏ విధముగా బాగుగా మండుచున్న అగ్ని కాష్టమును అనగా కొయ్యముక్కలను తగులబెట్టి భస్మము చేయునో ఆ విధముగానే జ్ఞానరూపమైన అగ్ని మానవునిచే చేయబడిన సమస్త విధములైన కర్మల ఘలములను నివర్తింపజేయును.

ఏలయన ? కట్టులను అగ్నిభస్మము గావించినట్లుగా జ్ఞానరూపమైన సామాన్యమైన అగ్ని కర్మలను, ఆ కర్మ ఘలములను పూర్వముగా భస్మము చేయజాలడు. అందుచేత యిచ్చట భావమేమన ? యథార్థమైన జ్ఞానము సర్వవిధ కర్మలను ఘలములు లేనివానిగా అనగా నిరీపముగా చేయును.

కర్మలవలన మనకు దేహములు కలుగుచున్నపి. అట్లేలయన ? మనము యింతకు డ్రార్పము అనగా పూర్వ పూర్వ దేహారణా కార్యములు జరిగినప్పుడు చేసిన కర్మలు యిప్పుడు డ్లములనిచ్చట ప్రారంభించినవి. ఆ కారణముచేత ఘలమునిచ్చట ఆరంభించిన కర్మలు జ్ఞానము వలన నశించవు. భోగము ద్వారానే ఆ కర్మ ఘలములు నశించును. ఇది వివాద రహితమైన విషయము.

అందువలన ఈ జ్ఞానమునందు మనకు జ్ఞానము కలుగుటకు పూర్వము మరియు జ్ఞానసంపాదనా కాలమునందు యింకనూ యింతకు పూర్వపు అనేక జన్మలయిందు చేయబడిన కర్మలు యింకా ఫలములనిచ్చుటకు ఆరంభించకయున్న కర్మలు మొదలగు వాటినన్నింటిని జ్ఞానయుష్టమైన అగ్ని భస్మము చేయును. అనగా నివర్తింపజేయును. కానీ ప్రార్థి కర్మఫలములను నశింపజేయజాలదు. అట్టేలయన ?

జ్ఞానమునకు ఎంతటి శక్తి కలదన్నాటో.....

**4.38. నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ విద్యతే,
త త్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి.**

అనగా - కావున జ్ఞానముతో సమానముగా జీవులను పవిత్రము చేయునది అనగా శుద్ధము చేయునది ఈ లోకమునందు రెండవది లేదు.

కర్మయోగము లేక సమాధియోగము ద్వారా మోక్షమును పొందగోరువారు చాలాకాలము అతిశ్రద్ధతో కర్మలద్వారా తను అంతఃకరణములను శుద్ధము చేసుకొని అనగా అంతఃకరణము శుద్ధమగునంత శ్రద్ధగా కర్మాచారించి అనగా జ్ఞానమును పొందుటకు తగు యోగ్యతను సంపాదించుకొన్నప్పుడు వారి మనోబుద్ధులయిందు లేక ఆత్మయిందు జ్ఞానమును తనంతట శాసుగానే పొందును. అనగా ఆత్మస్క్షాత్మారమును పొందును.

ఏ విధముగా జ్ఞానము తప్పక లభించునో ఆ ఉపాయము చెప్పుచున్నారు.

**4.39. శ్రద్ధావాస్తఖతే జ్ఞానం తత్పరః సంయతేంద్రియః,
జ్ఞానం లభ్యా పరాం శాంతిమచీంజాధి గచ్ఛతి.**

అనగా - శ్రద్ధావాన్ అనగా కర్మచేయుటయిందు అలసట ఎత్తింగనివాడు అట్టి శ్రద్ధాభావము బలముగా కలిగియున్న మానవుడు త్సర్గా అనగా కొర్కెకాలములోపలనే జ్ఞానమును పొందును.

శ్రద్ధాభావము వున్నప్పటికి కొందరు ప్రయత్నము చక్కగా చేయనివారుందురు. అందువలన “తత్పరః” అనగా జ్ఞానమును పొందుటకు మంచి గురువును సమీపించి, వారిని శ్రద్ధగా సేవించి వారి ఉపదేశమును పొందవలసియుండును.

శ్రద్ధకలిగి తత్పరుడై యుండియు కొందరు యింద్రియములను జయించలేనివారై యుందురు. అందుచేత “సంయతేంద్రియః” అనగా యింద్రియములను అదుపునందుంచు కొన్నపారు అయి వుండవలయును. తన యింద్రియములను విషయముల నుండి విరమింపజేసుకొని యున్నట్టివారు సంయతేంద్రియులు అనబడుచురు.

ఈ విధముగా శ్రద్ధ గలవాడు, తత్పరుడు మరియు సంయతేంద్రియుడు అయినవాడు తప్పక జ్ఞానమును పొందును.

సౌష్టవంగ దండప్రణామాదులు బాహ్యములు. ఇటువంటి ప్రణామాదులు కపట స్వభావము గల మనష్యుల ద్వారా గూడా చేయబడుచుండును. అందుచేత జ్ఞానరూపమైన ఘలము యిటువంటివారికి లభించకపోవచ్చును. కానీ శ్రద్ధాభావము బలముగా కలిగియున్నవారి యందు యిటువంటి కపటము వుండదు. కావున శ్రద్ధ, తత్వరత మరియు సంయతేంద్రియత్వము గలవారు తప్పక జ్ఞానమును పొందుదురు.

అయితే జ్ఞానము ప్రాప్తించినందువలన కలుగు లాభమేమి ? ఈ విషయము ఉత్తరార్థమునందు అనగా తరువాత చెప్పబడును.

జ్ఞానమును పొందిన మానవుడు మోక్షరూపమైన పరమశాంతిని అనగా కలవరము, భయము, దుఃఖము లేనటువంటి మానసిక స్థితిని పొందును.

యథార్థమైన జ్ఞానము వలన అతి శీఘ్రముగా మోక్షము కలుగును. ఈ విషయము సర్వశాస్త్రముల ద్వారాను మరియు అనేక విధములైన యుక్తుల ద్వారానూ సిద్ధించిన మాట.

ఈ విషయమునందు సంశయమునకు తావులేదు. ఏలయన ? సత్యమైన విషయము నందు గూడ సంశయము కలిగియుండువాడు పరమ పాపాత్ముడు. అదెట్లన చెప్పచున్నారు -

4.40. అజ్ఞాన్యా శ్రద్ధ ధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి, నాయం లోకో ఒస్తి న పరో న సుఖం సంశయాత్మనః.

అనగా - అజ్ఞాడు అనగా ఆత్మజ్ఞానము లేనివాడు. శ్రద్ధ లేనివాడు మరియు సంశయాత్ముడు అనగా సంశయము గలవాడు. ఈ ముగ్గరు అనగా పై మూడు గుణములు గలవారు దుఃఖములను అనుభవింతరు.

అజ్ఞాన్యిత్తు శ్రద్ధ గలవాడైనను దుఃఖమును అనుభవించును. కానీ సంశయాత్మునివలె సర్వాశమును చెందదు. ఏలయన ? అందరిలో సంశయాత్ముడు అధిక పాపాత్ముడు.

సంశయాత్ముడు అధిక పాపి ఎట్లన ? సంశయాత్మునికి అనగా ఎవని చిత్తమునందు సంశయము కలదో ఆతనికి యిటు సర్వ సాధారణమైన మానవ లోకమునందుగాని అటు పరలోకమునందుగాని సుఖశాంతులు లభించవు. ఏలయన ? అన్యట గూడ ఆతని సంశయము ఆతని వెన్నుంటియే యుండును. కావున సుఖశాంతులు కోరువాడు సంశయమును త్యజించవలయును.

అదెట్లనగా -

4.41. యోగ సంవ్యున్సకర్మణం జ్ఞానసంభిన్సుసంశయమ్, ఆత్మవంతం న కర్మణి నిబధ్వంతి ధనంజయ.

అనగా - పరమార్థమును ఎత్తింగిన పురుషుడు పరమార్థ జ్ఞానరూపమైన యోగము ద్వారా పుణ్య పాపరూపములైన సర్వవిధ కర్మాలను మరియు వాటి ఘలములను గూడ

త్యజించియుండును. అటువంటివాడు “యోగ సంస్కృత కర్మ” అనబడును. అటువంటివానిని అనగా కర్మలను, కర్మఫలములను త్యజించినవానిని కర్మలు బంధించవ.

ఆతడు “యోగసంస్కృతకర్మ” ఏ కారణము వలన అనబడుచున్నాడు ? అన్నచో -

ఆత్మ మరియు ఈశ్వరునియొక్క ఏకత్వ దర్శన రూపమైన జ్ఞానము ద్వారా ఆతని సంశయములన్నియు నివర్తించియుండును.

అందువలన అటువంటివాడు “జ్ఞానసంభిన్చ సంశయుడు” అనబడుచున్నాడు. అందుచేతనే ఆతడు “యోగసంస్కృతకర్మ” అనబడుచున్నాడు.

ఈ విధమగా “యోగసంస్కృత కర్మ” అయి వున్న ఆత్మగలవాడు, అనగా ఆత్మబల సంపన్ముడై ప్రమాద రహితుడై యున్న పురుషునకు ఓ ధనంజయ ! గుణములే గుణములందు ప్రవర్తించునట్లు గుణముల యొక్క చేప్పల రూపమున మాత్రమే అయివున్న కర్మలు బంధములు కానేరపు. అనగా యిష్టము, అనిష్టము మరియు మిక్రమము ఈ మూడు విధములైన కర్మఫలములు అతనికి భోగ్య పదార్థములు కాజాలవు.

అట్లేలయన్న ? కర్మయోగానుష్టానము చేసియున్నందున అంతఃకర్మము మలరహితము అనగా తోకవాసనారహితము అయివున్నందున కలిగిన ఆత్మజ్ఞానము ద్వారా ఏ పురుషుని సంశయము లన్నియు నివర్తించిపోయినవో ఆ పురుషుడు ఆతని కర్మలు మరియు కర్మఫలము లన్నియు జ్ఞానగ్రహించేత భస్మమై పోయినందువలన కర్మలచేత బంధించబడడు.

అట్లుగాక జ్ఞానయోగమునందు మరియు కర్మయోగానుష్టానమునందు సంశయభావము కలిగియున్నవాడు దుఃఖములను అనుభవించుచుండును.

4.42. తస్మాదజ్ఞానసంభాతం హృతస్థం జ్ఞానాసినాత్మనః,

చిత్రైనం సంశయం యోగమాత్రిష్టోత్రిష్ట భారత.

అనగా - అందువలన అజ్ఞానము అనగా అవివేకము వలన కలిగిన మరియు అంతఃకర్మమునందు దాగియున్న తన నాశమునకు కారణరూపమైన మరియు ఆత్మంత పొపరూపమైన సంశయమును జ్ఞానభద్రము ద్వారా అనగా తోకము, మోహము మొదలగు దుఃఖ హేతువులను నశింపజేయునటువంటి యథార్థ దర్శన రూపమైన జ్ఞానమే భద్రము. ఆ స్వరూప జ్ఞానరూపమైన భద్రము ద్వారా నరికి నశింపజేయును. అట్లు ఛేదించి కర్మయోగమునందు నిలిచియుండుము.

ఇచ్చట సంశయము ఆత్మవిషయికమైనది. అందుచేత సంశయ శబ్దముతోపాటు “అత్మనః” అను విశేషణ శబ్దము చేర్చబడినది.

అట్లేలయన ? ఒకనికి కలిగిన సంశయము రెండవ వానిద్వారా ఛేదించబడునను శంక కలుగుటకు అవకాశము లేదు. అట్లి శంక ఒకవేళ కలిగినచో దానిని నివారించట కొఱక “అత్మనః” అను విశేషణ శబ్దము వాడబడినది. సంశయము ఆత్మవిషయికమైనదైనపుటికి

తనదిగా తలంచు అవకాశము కలదు. ఏలయన ? సంశయమును తనకు సంబంధించినదిగా తలంచుట సహజము.

అందుచేత తన నాశమునకు కారణ రూపమైన ఈ సంశయమును పైన చెప్పిన విధముగా ఖండించి సమ్మైక్ష జ్ఞానప్రాణీకి సాధన రూపమైన కర్మయోగమునందు స్థిరముగ నుండుము. ఓ అర్ఘ్యా ! యిప్పుడు నీవు యుద్ధము చేయుటకు లేచి నిలబడుము.

తీతీతీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భుగవద్గీత యందలి
జ్ఞానకర్మ సంన్యాసయోగమనబడు నాట్లవ అధ్యాయమునకు
తీతీతీ జగద్గురు శంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానంద భారతి
ప్రణవార్థము.

విద్వాన అధ్యాయము

“కర్మణైకర్మయః పశ్చేత్” (చూ. గీత 4-18) అను ఈ స్తోత్రము మొదలుకొని “సంయుక్తః కృతప్తుకర్తవ్యత్” (చూ. గీత 4-18) జానాగ్నిదగ్ధకర్మాణమ్” (చూ. గీత 4-19) “శరీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్” (చూ. గీత 4-21) “యదృఘ్నాలాభ సంతుష్టిః” (చూ. గీత 4-22) “బ్రహ్మర్థం బ్రహ్మహపి” (చూ. గీత 4-24) “కర్మాణిష్ఠి తాన్ సర్వాన్” (చూ. గీత 4-32) “సర్వకర్మాఖిలంపార్థ” (చూ. గీత 4-33) “జానాగ్ని సర్వ కర్మాణి” (చూ. గీత 4-37) “యోగసంనుస్త కర్మాణం” (చూ. గీత 4-41) మొదలగు పదముల ద్వారా భగవంతుడు సర్వకర్మల సంన్యాసము ముముక్షువులకు ఆవశ్యకమని చెప్పియున్నారు.

మరియు “చిత్రైవనం సంశయం యోగమాత్పి” (చూ. గీత 4-42) అను వాక్యము ద్వారా కర్మానుష్టానమను యోగమునందు స్థిరముగా వండుము, అనగా కర్మలు చేయుము అని కూడ చెప్పియున్నాడు.

ఆ రెంటి యొక్క అనగా కర్మయోగము మరియు కర్మ సంన్యాసము యొక్క స్తోత్రము మరియు గతివలె అనగా నిలిచి వుండుట మరియు నడుస్తూ వుండుటవలె పరస్పర విరోధము కానవచ్చుచున్నందున ఒకే పురుషుని ద్వారా ఒకే కాలమునందు ఆ రెంటిని అనుష్టించుట అసంభవముగా తోచున్నది. మరియు కాలభేదము ద్వారా అనుష్టించు విధానము కానరాదు. అందుచేత స్వాఖావికముగనే ఈ రెండింటిలో ఏదో ఒకదానినే అనుష్టించుట కర్తవ్యముగా తోచున్నది. అందుచేత కర్మయోగము అనగా కర్మానుష్టానము మరియు కర్మ సంన్యాసము అనగా కర్మలు చేయకుండుట ఈ రెండింటిలో ఏది శ్రేష్ఠతరమైనదో దానిని చేయవలయును. శ్రేష్ఠముకాని దానిని త్యజించవలయును. అన్నట్లు తలంచి అర్పిస్తున్న రెండింటిలో ఏది శ్రేష్ఠతరమైనదో తెలుసుకొన తలంచినపాడై “సంన్యాసంకర్మణం కృష్ణ” (చూ. గీత 5-1) అని అడిగియున్నాడు.

పూర్వపక్షము - ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన వచనములనుసరించి చూచిన భగవంతుడు జ్ఞానయోగము ద్వారా ఆత్మజ్ఞాన నిష్పత్తి ప్రతిపాదించరదలచి కేవలము ఆత్మజ్ఞాన నిష్పత్తి కలగగలందులకే ఆత్మజ్ఞానమును పొందదలచినవానికి సర్వకర్మ సంన్యాసమును పుహేశించియున్నారు. అంతేగాని ఆత్మతత్త్వమును ఎరుంగ తలంచనివానికి సర్వకర్మ సంన్యాసము చేయమని చెప్పియుండలేదు. అందువలన కర్మానుష్టానము మరియు కర్మ సంన్యాసము యివి రెండూ భిన్నభిన్నములైన అనగా వేరువేరుగా యున్న పురుషుల ద్వారా అనుష్టింపదగియున్న కారణముగ ఆ రెండిలో ఏదో ఒకదానిని శ్రేష్ఠతరమైనదిగా ఎరుంగగోరు కోరికతో ప్రశ్నించుట కుదరదు.

ఆందులకు సమాధానము - మీరు చెప్పినది మంచిమాటే. మీ అభిప్రాయమును సరించి చూచిన అట్లు ప్రశ్నించుట కుదరదు. కాని యిం స్థితిలో మేము చెప్పునదేమనగా - ప్రత్యక్ష కర్త యొక్క అభిప్రాయము నను సరించి చూచిన అట్లు ప్రశ్నించుటకు తగిన అవకాశము కలదు.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు ?

సమాధానము - పైన చెప్పబడిన వచనములనను సరించి చూచిన భగవంతుడు కర్త సంన్యాసము యొక్క ప్రాధాన్యత సిద్ధించుచున్నది. కాని కర్త లేకుండా ఆతని కర్తవ్యత అసంభవము. అందువలన ఒకపై నుండి చూచిన అజ్ఞాని కూడా కర్త సంన్యాసమునకు కర్తగా అగుచున్నాడు. అందుచేత దానినే ఒప్పుకొనుట జరుగుచున్నది. కేవలము ఆత్మజ్ఞాని అయిన కర్త మాత్రమే సంన్యాసించినవాడు కాగలడు అని చెప్పుట మాకు యిష్టము కాదు.

ఈ విధముగా కర్తాముప్పాసము మరియు కర్త సంన్యాసము - ఈ రెండూ అర్థమని ద్వారా కూడా చేయబడవచ్చనని తలంచువారు అర్థముడు ఆ రెండింటిలో ఒకదానిని శ్రేష్ఠతర సాధనమైనదిగా తెలుసుకొనగేరి ప్రశ్నించుట అయ్యకుము అనగా అసంగతము కాదు. ఏలయన పైన చెప్పబడినట్లుగా ఆ రెంటికి పరస్పర విరోధము వన్న కారణముగా ఆ రెండింటిలో ఒకదానిని ఆచరించు కర్తవ్యమే ప్రాప్తించును. అట్టి స్థితియందు ఆ రెండింటిలో ఏది శ్రేష్ఠతరమైనదో దానిని చేయబడుయును. రెండవ దానికి కాదు.

ప్రత్యుత్తర రూపంలో భగవంతుడు చెప్పిన మాటలకు అర్థమును నిరూపించినప్పుడు గూడ ప్రత్యక్ష యొక్క అభిప్రాయము అదేనని తెలియుచున్నది.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు ?

సమాధానము - సంన్యాసము మరియు కర్తయోగము అవి రెండూ కూడా జీవునకు శుభకరములైనవే. వాటిలో అనగా ఆ రెంటిలో కర్తయోగము శ్రేష్ఠమైనది అని భగవంతుని సమాధానము.

ఇందులో ఆలోచింపదగిన విషయమెకటున్నది. అదేమనగా - ఈ సమాధానము వలన ఆత్మజ్ఞాని ద్వారా చేయబడిన సంన్యాసము మరియు కర్తయోగము యొక్క శుభకరమైన పరిణామము యొక్క ప్రయోజనము చెప్పి ఆ రెండింటిలో నుండి ఏదో ఒక విశిష్టత కారణముగ కర్త సంన్యాసము కంటే కర్తయోగమే శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినదా? లేక అజ్ఞాని ద్వారా చేయబడిన సంన్యాసము మరియు కర్తయోగము యొక్క విషయమునందు ఈ రెండు మాటలు చెప్పబడినవా?

పూర్వపక్షము - దీనివలన కలుగు లాభమేమి కలదు? ఆత్మతత్త్వమును బాగుగా ఎరింగినవాని ద్వారా చేయబడిన కర్తసంన్యాసము మరియు కర్తయోగము వలన కలుగు శుభకర పరిణామము ఈ రెండింటిలో సంన్యాసము కంటే కర్తయోగమే క్షేమకరమని చెప్పబడియున్నావో లేక అజ్ఞాని ద్వారా చేయబడిన కర్తసంన్యాసము మరియు కర్తయోగమునకు సంబంధించిన విషయమును గురించియే ఆ పై రెండు మాటలు చెప్పబడినవేమో::

సమాధానము - ఆత్మజ్ఞానము గలవానిచేత చేయబడిన కర్మ సంస్కారము మరియు కర్మయోగము ఈ రెండూ ఒకనియందు సంభవము కాదు. అందుచేత ఆ రెంటినీ ఒకే విధముగా జీవునికి శుభకరములని చెప్పట ఆత్మజ్ఞానము గల పురుషుడు చేసిన కర్మ సంస్కారము కంటే కర్మయోగము శ్రేష్ఠమైనదని చెప్పట కుదరచు.

కర్మ సంస్కారము మరియు అందులకు విరుద్ధముగా కర్మనుష్ఠానరూపమైన కర్మయోగము యి రెంటిని అజ్ఞాని చేత చేయబడినట్లుగా ఒప్పుకొన్నాచో అట్టి స్థితియందు యి యిద్దరి సాధకులకు శుభకరములని చెప్పట మరియు కర్మసంస్కారము కంటే కర్మయోగమును శ్రేష్ఠమైన చెప్పట యి రెండు మాటలు కుదరచు.

పూర్వప్రక్కము - ఆత్మజ్ఞాని ద్వారా కర్మ సంస్కారము మరియు కర్మయోగము యి రెండూ జరుగుట అసంభవము.

లేక రెంటిలో ఏదో ఒకటి వుండుట లేక జరుగుట గూడ అసంభవమేనా ? రెండింటిలో ఏదో ఒకటి జరుగుట మాత్రమే అసంభవమైన ఎదల కర్మ సంస్కారము జరుగుటయే అసంభవమా లేక కర్మయోగము జరుగుట అసంభవమా ? అందుచేత ఆ అసంభవత్తుమునకు సరియగు కారణము చెప్పవలసి యుండును.

సమాధానము - ఆత్మజ్ఞానియందు మిథ్యాజ్ఞానము హృద్యిగా నశించి లేక నివర్తించి యుండును. అందుచేత ఆతని ద్వారా విరుద్ధజ్ఞానమూలకమైన కర్మయోగము జరుగుటయే అసంభవము.

ఏలయన ? జన్మాది సమస్తమైన వికారములు లేనటువంటి సిప్పిలుమైన ఆత్మను తన స్వరూపముగా గుర్తించినవాడు, యథార్థమైన జ్ఞానము ద్వారా మిథ్యాజ్ఞానమును నివర్తింపజేసుకొనివినవాడు. అయినందున అటువంటి ఆత్మజ్ఞానము గల పురుషునికి నిప్పిరుమైన అనగా ఎటువంటి కర్మలు చేయనటువంటి ఆత్మస్వరూపముతో కూడియుండి సర్వవిధ కర్మలను సంస్కారించినట్లు చెప్పి, ఈ గీతాశాస్త్రమునందు ఆచ్ఛటచ్ఛట ఆత్మస్వరూపమునకు సంబంధించిన విషయమును నిరూపించు ప్రకరణములందు యదార్థజ్ఞానము, మిథ్యాజ్ఞానము మరియు వాటియొక్క కార్యములందు పరస్పర విఫోధము వస్తుందు వలన పైన చెప్పబడిన సంస్కారమునకు విరుద్ధముగా వున్న మిథ్యాజ్ఞానమూలకమైన కర్తృత్వముతో కూడియున్న ఆధిమానహర్షకమైన క్రియలయందు నిమగ్నమైయున్న ఆత్మ స్వరూపమునందు స్వయంసిద్ధమగు కర్మయోగము యొక్క అభావమునే ప్రతిపాదించియున్నది. అందుచేత మిథ్యాజ్ఞానము హృద్యిగా ఎవనియందు నివృత్తిని చెందియున్నదో అటువంటి ఆత్మజ్ఞానికి మిథ్యాజ్ఞానమూలకమైన కర్మయోగము చెప్పబడుట సంభవము కాదు అని చెప్పటయే సరిటైన సమాధానము.

పూర్వప్రక్కము - ఆత్మస్వరూపమును నిరూపించునటువంటి ఏ ఏ ప్రకరణములయందు జ్ఞానికి కర్మభావము చెప్పబడినది ?

సమాధానము - “తూ” అవినాశితుతద్విష్టి” (చూ. గీత 2-17) అనగా ఆయూర్త్వము నీవు అవినాశి అనగా నాశము లేనిదిగా తెలుసుకొనుము.

జచ్చట నుండి ప్రకరణమును ఆరంభించి “యివినం వేత్తి హంతారం, వేదావినాశినం నిత్యం” (చూ. గీ. 2.20) అనగా ఎవడు ఈ ఆత్మను చంపువాడుగా తలంచునో, ఎవడు అవినాశము మరియు నిత్యాశ్లైయందునటువంటి ఆత్మను గుర్తించునో” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా అనేక చోట్ల జ్ఞానికి కర్మాఖాపమును అనగా జ్ఞానికి కర్మలు వుండవు అని చెప్పియున్నాడు.

పూర్వపక్షము - ఈ విధముగా చూచినట్లయిన ఆత్మనిరూపణము చేయు ప్రతిచోట గూడ కర్మాఖాపమును గురించి గూడ చెప్పియే యున్నాడు. అదెట్లన ? “తస్మామ్యధ్యస్వ్యభారత” (చూ. గీత 2-18) మరియు “స్వధర్మమపి చావేక్ష” (చూ. గీత 2-31) అనగా అందుచేత ఓ భారత ! నీవు యుద్ధము చేయము. స్వధర్మమును చూచిగూడ నీవు యుద్ధమును గురించి భయపడుట వుచితము కాదు. అంతేగాక “కర్మశ్యోవాధికారస్తే” (చూ. గీత 2-47) నీకు కర్మలు చేయట యందే అధికారమున్నది. మొదలగు వాక్యములు గూడ చెప్పబడియున్నవి గడా ? అందువలన ఆత్మజ్ఞానకి గూడ కర్మాఖాపమును కలిగియుండుట అసంభవము ఎట్లు కాగలదు ?

సమాధానము - ఏలయన ? సమ్యక్జ్ఞానమునకు మరియు మిథ్య జ్ఞానమునకు మరియు వాటి కార్యములయందు పరస్పర విరోధమున్నది.

ఆత్మతత్త్వమును గుర్తించిన సాంబ్యాయిగుల నిప్పియుపైన అనగా క్రియారహితమైన ఆత్మస్వరూపముతో కూడియున్న జ్ఞానయోగేన సాంబ్యానామ్” (గీ. 3-3) అనుహాక్యము ద్వారా అజ్ఞానుల ద్వారా చేయబడు కర్మాఖాపమును నిష్పత్తి నుండి వేరుచేసియున్నారు.

కృతకృత్యుడు అనగా తాను పొందిన జ్ఞానమునకు ఘలమును పొందినవాడు అయినందువలన అనగా తన స్వరూపమును గుర్తించినవాడు అగుట వలన ఆత్మజ్ఞానికి యింక పొందవలసినది ఏమీ వుండదు. “తస్యకార్యం న విద్యతే” (చూ. గీత 3-17) అనగా అటువంటి ఆత్మజ్ఞాని చేయవలసిన కార్యము ఏదీ వుండదు. ఈ వాక్యము ద్వారా జ్ఞానికి యితర కర్తవ్యములంటూ ఏమీ వుండవని చెప్పినట్లయినది.

“న కర్మణామనారంభాత్” (చూ. గీత 3-4) “నంన్యాసన్స్త మహోబాహో దుఃఖమాఘ్రుమయోగతః” (చూ. గీత 5-6) అనగా కర్మలు చేయట ఆరంభించకుండా జ్ఞానవిష్ణు కలుగేరదు. కర్మాఖాపము లేకుండా సంన్యాసమును గ్రహించుట చాలా కష్టము. ఈ విధమగు వాక్యముల ద్వారా కర్మాఖాపము ఆత్మజ్ఞానమునకు సాధనమగా చెప్పబడినది.

“యోగారూధస్వ తస్యైవ శమః కారణముచ్యతే” (చూ. గీత 6-3) అనగా ఆ యోగారూధునికి వుపకమము కర్తవ్యమై వన్నది. ఈ వాక్యము వలన యదార్థమైన జ్ఞానము గలవానికి కర్మాఖాపము అవసరములేదని చెప్పబడినది.

“శరీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నాపోతి కిల్చిషం” (చూ. గీత 4-21) అనగా కేవలం శరీర సంబంధమైన కర్మలు చేయుచుండనేని అటువంటి మనస్యునకు పాపములు అంటపు. ఈ విధముగా యిచ్చట గూడ జ్ఞాని శరీరము కలిగి యున్నందున చేయు కర్మలను పదలి యితర కర్మలు చేయుట నిషేధించబడినది.

“షైవ కించిత్ కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్ప్రవీతి” (చూ. గీత 5-8) అనగా తత్ప్రవేత్త అయిన యోగి “నేను ఎటువంటి కర్మలు చేయుటలేదు అని తలంచినవో” అను యిం మాట వలన కేవలము శరీర పోషణార్ద్రమే చేయబడు ధర్మము, శ్రవణము మొదలగు కర్మలయందు గూడ “నేను చేయుచున్నాను” అను భావమునకు జ్ఞానముతో కూడియున్న చిత్తము ద్వారా తోలగించుకొనవలయునని చెప్పబడుచున్నది.

ఈ కారణములు వున్నందున ఆత్మ నెరింగిన పురుషునకు యథార్థమైన దర్శనమునకు విరుద్ధముగా మరియు మిథ్యాజ్ఞానముచే చేయబడుచున్న కర్మయోగము స్వప్నమునందు గూడ సంభవము కాదు.

ఆందువలన యిచ్చట అజ్ఞాని యొక్క సంన్యాసము కర్మయోగమునకు మాత్రమే శభ్దకరమని చెప్పబడినది. మరియు ఆ అజ్ఞాని యొక్క సంన్యాసము కంటే ఆతనికి కర్మయోగమే క్షేమకరమని చెప్పబడినది. అనగా యింతకుముందు చెప్పబడిన ఆత్మజ్ఞాని యొక్క సంన్యాసము కంటే యిది విలక్షణమైనది మరియు అది కర్తృత్వ భావముతో కూడియున్న కారణముగ ఏకదేశీయము అనగా యిటువంటి సంన్యాసము వలన గృహస్తాశమమునకు సంబంధించిన కర్మలను మాత్రమే త్యజించగలదు. కానీ సంన్యాస ఆశమమునకు సంబంధించిన కర్మలయందు అభిమానము వుంటుంది. అందుచేత అది హర్ష సంన్యాసముగాక ఏకదేశీయ అనగా అసంపూర్ణమైన సంన్యాసమనబడున. అందుచేత అది ఏకదేశీయ సంన్యాసము మరియు యిము, నియమాది సాధనములతో కూడియుండుట వలన దానిని అనగా హర్ష సంన్యాసమును అనుష్టించుట కష్టము. ఇటువంటి సంన్యాసము కంటే కర్మయోగమే సుకరము. కావున కర్మసంన్యాసము గూడ మంచిదినియే చెప్పబడినది.

అనగా యింతకుముందు చెప్పబడిన ఆత్మజ్ఞాని యొక్క సంన్యాసము కంటే అజ్ఞాని యొక్కసంన్యాసము విలక్షణమైనది.

“జ్ఞాయసీ చేత్కర్మణస్తే” (చూ. గీత 3-1) అను శ్లోకమునందు జ్ఞానము కర్మలు రెండూ కూడ మోక్షమునకు సాధనములేయని చెప్పబడుటచే అని రెండూ ఒక్కసారిగా ఆచరించుట అసంభవములని తలంచి ఆ రెండింటిలోను విది ఎక్కువ శభకరమైనదో “అది నాకు చెప్పండి” ’ అని అర్థమని ద్వారా అడుగబడినప్పుడు ఆ భగవంతుడు (శ్రీకృష్ణుడు) సాంఖ్యయోగులు అనగా సంన్యాసుల యొక్క నిష్ఠ జ్ఞాన యోగముద్వారాను మరియు అజ్ఞానులైన యోగుల యొక్క నిష్ఠ కర్మయోగము ద్వారాను సాధ్యములు, సుకరములు అని నిర్దియించి చెప్పయున్నాడు.

కేవలము సంన్యాసించినంత మాత్రమున ఎవ్వరును సిద్ధిని పొందజాలరు. అను మాట ద్వారా జ్ఞానముతో కూడియున్న సంన్యాసము ద్వారానే మోక్షమును, సిద్ధిని పొందవచ్చునని

చెప్పినట్టయినది. దానితోపాటు కర్కుయోగమును గురించి కూడ చెప్పుచు జ్ఞానరహితమైన సంన్యాసము కూడ కల్యాణదాయకమే అని చెప్పినప్పటికి జ్ఞానయోగము మరియు కర్కుయోగము ఈ రెంటియందు ఏది ఎక్కువ కల్యాణదాయకమో యొరుంగోరి అర్థనుడు ఇలా అన్నాడు -

5.1. సంన్యాసం కర్కుయాణం కృష్ణ పునర్వ్యోగం చ శంససి, యచ్ఛేయ వితయేరేకం తన్నే బ్రూహి సునిశ్చితమ్.

అనగా - మీరు మందుగా శాస్త్రికమైన అనేక విధములైన ఆనుష్టానములకు సంబంధించిన కర్కులను త్యజించమని చెప్పియున్నారు. అటుపైన తిరిగి మరల మీరు అనుష్టానమునకు తప్పనిసరిగా కర్తవ్యరూపములైన యోగమును గురించి గూడ చెప్పుచున్నారు. అందువలన నాకు ఏటన్నింటిలో ఏది కల్యాణదాయకమో తెలియకున్నది.

శ్రేష్ఠమైనది కల్యాణకరమైన అనుష్టానమునే చేయవలయును గదా ! అందువలన ఈ కర్కుసంన్యాసము మరియు కర్కుయోగములందు ఏది శ్రేష్ఠమైనదో అనగా ఎటువంటి అనుష్టానము చేసినందువలన నాకు సర్వవిధ కల్యాణము జరుగునని మీరు తలంచున్నారో దానిని గూర్చి వక్కగా నిశ్చయించి ఒకే ఆఖిప్రాయమును వేరపరచి చెప్పండి. ఏలయన ? ఒక పురుషుని ద్వారా ఒకేసారి రెండు కార్యములు చేయుట సంభవము కాదు గదా ?

అర్థనుని ప్రశ్నకు సరిటైన సమాధానము చెప్పటటకు భగవంతుడు తన అఖి ప్రాయమును యిలా చెప్పుచున్నారు -

5.2. సంన్యాసః కర్కుయోగశ్చ నిఃశ్రేయసకరావుభో, తయోస్తు కర్కుసంన్యాసాత్మకర్కుయోగో విశిష్టతే.

అనగా - సంన్యాసము మరియు కర్కుల యొక్క పరిత్యాగము మరియు కర్కుయోగము, వాటి అనుష్టానము చేయుట యివి రెండూ కూడ కల్యాణకరములే అనగా ముక్కిరాయకములే.

జ్ఞానోత్పత్తికి హీతువు అగుట వలన యివి రెండూ కూడా కల్యాణకారకములే అయి నపుటికి కల్యాణకారకములైన ఆ రెండు కారణములు అనగా సాధనమార్గములలో జ్ఞానరహితమైన కేవల సంన్యాసము కంటే కర్కుయోగము శ్రేష్ఠమైనది. ఈ విధముగా భగవంతుడు కర్కుయోగమును స్తుతించుచున్నారు.

కర్కుయోగము ఎట్లు శ్రేష్ఠము ? అన్నావో -

5.3. ష్టోయః స నిత్యసంన్యాసీ యో న ద్వేషీ న కాంక్షతి, నిర్మందో హి మహాబో సుఖం బంధాత్మముచ్ఛతే.

అనగా - ఎవడు ఎన్నడూ ఎవ్వరినీ ద్వేషించడో మరియు ఈ ప్రపంచము సందరి ఎటువంటి వస్తువును ఆకాంక్షించడో అటువంటి కర్కుయోగని ఎల్లవేళలా సంన్యాసిగానే

గుర్తించవలయను. అనగా ఎవడు సుఖదుఃఖములు మరియు ఆ సుఖదుఃఖములకు కారణస్వరూపములైన సాధన సాపుగ్రియందు పై విధముగానే రాగద్వేషరహితుడైయందునో ఆతడుకర్మలు ఆచరించుచూ వున్నప్పటికీ ఆతనిని ఎల్లపేళల సర్వసంగుసంన్యాసిగానే గుర్తించవలయను.

అట్లేలయన ? రాగద్వేషాది ద్వంద్వములు లేనటువంటి పురుషుడు సుఖముగాను. అనాయాసముగాను లోకబంధములనుండి ముక్కుడగును.

భిన్న పురుషుల ద్వారా అనుష్టించదగియున్న పరస్పర విరుద్ధమైన కర్మ సంన్యాసముమరియు కర్మయోగము యొక్క ఘలముల యందు విరోధ ముండవలయను. రెంటియొక్క కల్యాణఘలముల యందు విరోధముండవలయను. రెంటియొక్క కల్యాణ రూపములకు ఒకేఘలమని చెప్పటి గూడ సరికాదు.

ఇటువంటి శంక కలిగినప్పుడు యిలా చెప్పబడును -

5.4. సాంఖ్యయోగో పృథక్కబాలాః ప్రవదంతి న పండితాః, వికమప్యాప్తితః సమ్యగుభయోర్విందతే ఘలమ్.

అనగా - అల్పబుద్ధి గలవారు మాత్రమే సాంఖ్యము మరియు యోగము ఈ రెంటిని వేరువేరు ఘలములు, కలుగజేయునవని చెప్పటిను. పండితులైనవారు అలా చెప్పిరు.

జ్ఞానమైన పండితులు మాత్రము ఆ రెంటియందు పరస్పర విరోధములు లేని ఘలములే యిచ్చని తలంచుదురు.

వీలయన ? సాంఖ్యము మరియు యోగము ఈ రెంటియందును ఏ ఒక్కదానిని చక్కగా అనుష్టించువారైనను అటువంటి పురుషులు ఆ రెంటి ఘలములను పొందుదురు.

కారణమేమనగా - అవి రెండూ ఒకే విధమైన పరమపదమునే ఘలములుగా కలిగి యున్నవి. అందుచేత ఆ రెంటి యొక్క ఘలములయందును ఎటువంటి భేదముగాను విరోధము గాని లేదు.

పూర్వపక్షము - సంన్యాసము మరియు కర్మయోగము ఈ రెండు శబ్దముల ద్వారా భేదము చెప్పి తిరిగి యిచ్చట ఆ ప్రకరణమునకు విరుద్ధముగా సాంఖ్యము మరియు యోగముల యొక్క ఘలములయందు విరోధములేదనియు వికత్వమే కలదనియు ఎట్లు చెప్పుచున్నారు ?

సమాధానము - జందు దోషమేమియు లేదు. అర్థముడు కేవలము సుపన్యాకము మరియు కర్మయోగమును తెలుసుకొను అభిప్రాయంతోనే ప్రశ్నించియున్నాడు. కానీ భగవంతుడు ఆతని అభిప్రాయమును వదలకయే వాటి యందు గల తన అభిప్రాయమును బోధించుటాడు. సాంఖ్యము మరియు యోగము యిందు రెండు శబ్దముల ద్వారా వాటిని చక్కగా చెప్పాడు. సమాధానము చెప్పియున్నారు.

అట్లేలయన ? అటువంటి సంన్యాసులు మరియు కర్మయోగులే క్రమద్వండుగా జ్ఞానము మరియు వుపాసన వలన కలిగిన సమబుద్ధి మొదలగు భాపముల సుపాటి చెందుక్కు సాంఖ్యలు మరియు యోగుల పేరుతో పిలువబడుదురు. ఇది భగవంతుని అభిప్రాయము.. అందుచేత పై వర్ణనము ప్రకరణ విరుద్ధము కాదు.

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

5.5. యాంబ్రోసిస్ : ప్రాప్తి స్థానం తద్వైగైరపి గమ్యతే, వికం సాంబ్యం చ యోగం చ యః పశ్యతి స పశ్యతి.

అనగా - సాంబ్యయోగుల ద్వారా అనగా జ్ఞాన నిష్ఠ కలిగియున్న సాంబ్య సంన్యాసుల ద్వారా మోక్షమనెడు ఏ స్థితి పొందబడునో అదే స్థితి కర్మయోగుల ద్వారా గూడ పొందబడును.

ఏ పురుషుడు తన కొరకు కర్మ ఫలమును కోరక సర్వకర్మలను మరియు వాటి ఘలములను ఈశ్వరార్పణగావించి దానినే జ్ఞానప్రాప్తికి వుపొయముగా తలంచి కర్మల నన్స్థించునో ఆట్టిపాడు యోగి అనబడును. అందుచేత అటువంటివారికి గూడ పరమార్థ జ్ఞానరూపమైన సంన్యాసము లభించుట ద్వారా ఆ మోక్షఫలము లభించును.

అందుచేత ఆ విధముగా ఘలమునందు సమానత్వము కలిగి యున్నందున సాంబ్యమును యోగమును ఒకటిగా చూడసగును. అట్లు చూచువాడే యథార్థమును ఎరింగిన వాడు.

ఫూర్మపక్షము - ఈ మాటీ నిజమైతే అలాంటి దశయందు కర్మ సంన్యాసమే లేష్టమైనదనియు మరియు ఆ రెండింటిలో అనగా కర్మ సంన్యాసము మరియు కర్మయోగములలో కర్మ సంన్యాసము కంబే కర్మయోగమే లేష్టమైనదని ఎట్లు చెప్పియున్నారు ?

సమాధానము - అట్లు చెప్పుటకు కారణమేవనగా - వినుము -

నీవు కేవలము కర్మ సంన్యాసము మరియు కేవలము కర్మయోగమును గురించి చెప్పమని అడిగియున్నావు. పైగా ఆరెండింటిలో నీకు ఏది కల్యాణదాయకమో చెప్పమని అడిగి యున్నావు. నీ ప్రశ్నకు అనుగుణముగానే జ్ఞానరహితమైన కర్మసంన్యాసము కంబే కర్మయోగమే లేష్టమని నేను సమాధానము చెప్పియున్నాను.

విలయన ? జ్ఞానముతో కూడియున్న సంన్యాసమును నేను సాంబ్యమని తలంచుచున్నాను. పైగా అదియే పరమార్థయోగము కూడాను.

నిష్టము కర్మయోగము ఆ జ్ఞానయోగమునకు సాధనముగా వుపయోగపడు చున్నందున గోఱరూపముగా యోగము సంన్యాసము రెండుగా చెప్పబడుచున్నవి.

అది అనగా కర్మయోగము జ్ఞానయోగమునకు ఏ విధముగా సాధనమగుచున్నదో చెప్పేద వినుము.

5.6. సంన్యాసస్తు మహాబాహో దుఃఖ మాప్తుమయోగతః, యోగయుక్తో మనిష్ట్రహ్య న చిరేణాధిగచ్ఛతి.

అనగా - కర్మయోగము లేకండా పారమార్థికమైన సంన్యాసము లభించుట కష్టము, దుష్పరము గూడాను.

మరియు ఘలాసక్తిని విడిచి ఈశ్వర సమర్పిత భావముతో చేయబడిన వైదిక కర్మయోగముతో కూడియున్న ఈశ్వర స్వరూపమును మననము చేయు సాధకుడు బ్రహ్మమును

అనగా పరమార్థ జ్ఞాన నిష్ఠామాపమైన పారమార్థిక సంన్యాసమును అతి శీఘ్రమగా పొందగలడు. అందుచేతనే కర్మయోగము క్రైష్ణమైనదని నేను చెప్పుచున్నాను.

పరమాత్మ జ్ఞానమును కలిగించు సాధనమగా వస్తుందున ఈ ప్రకరణమునందు వర్ణించబడిన సంన్యాసమే బ్రహ్మానామముతో చెప్పబడినది. ఇంకా ఏమన సంన్యాసమే బ్రహ్మము. ఆ బ్రహ్మమే పరమ. “న్యాస యితి బ్రహ్మ బ్రహ్మ పీపరః” (నారాయణోపనిషత్తు 2-78) ఈ ప్రతితి ద్వారా కూడా ఆ మాట సిద్ధించుచున్నది.

ఎప్పుడు ఈ పురుషుడు సమ్యక్ జ్ఞానప్రాప్తికి సంబంధించిన వుపాయ రూపమైన....

5.7. యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః, సర్వభూతాత్మభూతాత్మా కుర్వస్తుపి న లిప్యతే.

అనగా - యోగమతో కూడినవాడై, విశుద్ధ అంతఃకరణము కలిగినవాడై అనగా లోకవాననలు లేనట్టి అంతఃకరణము కలవాడై విజితాత్ముడు అనగా ఆత్మను తన వశమునందుంచుకొన్నవాడై శరీరమును జయించినవాడై, జితేంద్రియుడు అనగా సర్వోంద్రియములను తన వశమునందుంచుకొనినవాడై మరియు సర్వభూతముల యందును తన ఆత్మను చూచువాడై అనగా ఎవని ఆత్మ బ్రహ్మ ముదలు స్థంభ పర్యంతము సర్వ భూతముల యందును తానే వ్యాపించి యుస్తుల్లగా చూచువాడు నిజమైన జ్ఞానియగుచున్నాడు.

“తనయందు సభిలభూతములందు, నొకభంగి సమహితత్వంబునజరుగువాడు” “అంబోజసముదాదిగాగ, తృణపర్యంతంబు, సర్వాత్ముడై, సంభావంబున నుండు ప్రోడ”... (చూ. భాగ. సప్తమ స్నాధము)

అప్పుడు ఈ విధముగా స్థితి కలిగియున్న పురుషుడు లోక హితార్థము కర్మలు ఆచరించుండియు వాటితో తాదాత్మమును పొందడు. అనగా ఆ కర్మలకు బద్ధుడు కాదు. యథార్థముగా ఆతడు కొంచము కూడా కర్మలు చేయడు.

5.8. సైవ కించిత్తరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్వవిత్, పశ్యంశ్యంవ నీస్పుశంజిత్రున్న శ్వంగచ్ఛన్ స్పుపం శ్వసన్.

అనగా - ఆత్మ యొక్క యథార్థ స్వరూపము పేరు తత్వము. దానిని గుర్తించినవాడు తత్వజ్ఞాని అనగా తత్వమును ఎరింగినవాడు. సమహితచిత్తుడై నేనేమియు చేయటలేదు అని తలంచును.

తత్వమును గురించి తెలుసుకొని ఆతడు ఎప్పుడు మరియు ఏ విధముగా అట్లు తలంచును - అది చెప్పుచున్నాడు.

5.9. ప్రలపన్వి సృజన్ గృహ్ణాన్వున్నిష్టవ్నిష్టవ్నిమిష్టవ్నపి, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థము పర్వంత ఇతి ధారయన్.

అనగా - చూస్తా, వింటూ, తాకుతా. వాసన చూస్తా, తీంటూ. నదుస్తా, నిద్రించుచూ, వుఛ్యాస నిధ్యాసములు చేస్తా. త్యజించుచూ. గ్రహించుచూ మరియు కనులు

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మూలుచూ, తెరుస్తూ కూడా యిందియములు యిదియముల యందే వ్యవహారించుచున్నపని ఎరిగియూ, ‘నేనేమియు చేయులేదు’ అని తలంచువాడు తత్వవేత్తయగును.

అటువంటి తత్వజ్ఞాని అయినవాడు అనగా అన్ని యిందియములందును మరియు అంతఃకరణము యొక్క చేప్పల రూపమైన కర్కులయందు అకర్కుత్వమును చూచువాడు తనయందు కర్కుభావమును అనగా కర్కులు లేని స్థితిని చూచును. అందుచేత అటువంటి నిజమైన జ్ఞానికి సర్వకర్కు సంన్యాసమనందు అధికారము కలదు.

ఆట్లేలయన ? మృగతృష్ణ అనగా ఎండమావులయందు జలమున్నదని, దానిని సేవించి తన దాహమును తీర్చుకొనగోరు పురుషుడు ఆ ఎండమావుల యందలి జలభావమును తెలుసుకొన్నప్పుడు మరల మరల ఎండమావుల యందలి జలము ద్వారా తన దాహమును తీర్చుకొనుటకు ప్రయత్నించడు.

కాని తత్వజ్ఞాని కాని పురుషుడు కర్కుయోగమునందు ప్రవృత్తికలవాడు....

5.10. బ్రహ్మాణ్యాధాయ కర్కుణి సంగం త్యక్త్వ కరోతి యః, లిప్యతే న స పాపేన పద్మపత్రమివాంభనో.

అనగా - ఎవడు తన యజమాని కొరకు సేవలు (కర్కులు) చేయు సౌకరు వలె “నేను సర్వవిధ కర్కులు ఆ ఈశ్వరుని కొరకే చేయుచున్నాను” అను భావముతో కర్కులను కర్కు ఘలములను ఈ ఆశ్వరునికి అర్పించుచూ చివరకు మోక్షరూప ఘలమునందు గూడ ఆసక్తిని విడిచి కర్కులు చేయుచుందునో...

ఆతడు తామరాకుష్టైన గల నీటిబొట్టువలె ఈ కర్కుభూమియైన ప్రపంచము మరియు ప్రాపంచిక భావముతో లిప్తము కాకయుండును.

అటువంటి పురుషుని కర్కుఘలములు కేవలము అంతఃకరణ శుద్ధికి మాత్రమే తోడుడును.

ఆట్లేలయన ?

5.11. కాయేన మనసా బుధ్యా కేవలైరింద్రియైరపి, యోగినః కర్కు కుర్వంతి సంగం త్యక్త్వ త్య శుద్ధయే.

అనగా - యోగులు కేవలము అనగా “నేను సర్వవిధ కర్కులను ఈశ్వరుని కొరకు చేయుదును. నా సొంత లాభము కొరకు కాదు” అని తలంతురు. ఈ భావము వలన వేటియందు నావి అను బుద్ధిలేదో అట్టి శరీరము, మనస్సు, బుద్ధి మరియు యిందియములతో ఘలసంబంధమైన ఆసక్తిని వదలి ఆత్మశుద్ధి కొరకు అనగా అంతఃకరణశుద్ధి కొరకు కర్కులు చేయుదురు. అన్ని క్రియల యందును మవుత్కుమును త్యజించుట కొరకు కేవల శబ్దమునకు శరీరాదులు మొదలగు అన్ని శబ్దములతో సంబంధము కలదు.

నీకు గూడ కర్మలయందే అధికారము గలదు. కావున నీవు కూడ కర్మలే చేయము.

**5.12. యుక్తః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతిమాష్టోత్రి నైషికీమ్,
అయుక్తః కామకారేణ ఘలే సక్తో నిబధ్యతే.**

అనగా - “నర్వకర్మలు ఈశ్వరుని కొరకే, నేను అనుభవించుటకు కాదు” అని ఆ విధముగా నిశ్చయించుకొన్నటువంటి యోగి కర్మఫలములను త్యజించి జ్ఞాన నిష్ఠ వలన కలుగు మోక్షరూపమైన పరమశాంతిని పొందును.

ఈఖ్యట ముందుగా అంతఃకరణము శుద్ధమై అనగా లోకవాసనలు లేనిదై జ్ఞానమును పొంది ఆటుమైన సర్వకర్మ సంన్యాస రూపమైన జ్ఞాన నిష్ఠను పొంది ఈ విధముగా క్రమముగా చివరకు పరమశాంతిని పొందును.

కాని ఎవరు పైన చెప్పబడిన నిష్ఠ కలిగియుండలేదో ఆతడు కామప్రేరితుడై కర్మఫలము నాశించి “ఈ కర్మలు నేనే చేయుచున్నాను” అని ఆ కర్మఫలము నందు ఆసక్తిగలవాడై బంధమునందు చిక్కుపడును. కావున నీవు పైన చెప్పిన విధముగా ఘలాసక్తిలేని వాడవకమ్ము.

కాని యథార్థజ్ఞాని అయినవాదు

**5.13. సర్వకర్మాచాయి మనసా సంన్యస్యాస్తే సుఖం వళీ,
నవద్వారే పురే దేహీ నైవ కర్మస్తుకారయన్.**

అనగా - ఇంద్రియములను జయించిన పురుషుడు సమస్తమైన కర్మలనుండి, మనస్సును తోలగించుకొని అనగా నిత్య నైమిత్తిక, కామ్య మరియు నిషిద్ధమైన వివేక సంపన్మమైన బుద్ధి ద్వారా త్యజించి సుఖస్థితిని పొందును.

మనస్సు, వాక్య మరియు శారీరకమైన చేష్టలను త్యజించి శ్రమ శూన్యము, ప్రసన్నచిత్తత్వము మరియు ఆత్మ సంబంధమైనిగించి యితరమైన అన్ని ప్రయోజనకరములైన కర్మల నుండి నివృత్తిని పొంది ఆతడు సుఖపూర్వకమైన స్థితియందు స్థిరపడును.

ఇంద్రియములన్నింటిని జయించిన పురుషుడు ఎచ్చట, ఎట్లు వ్యవహరించునో చెప్పచున్నారు.

నవద్వారములు కలిగిన గ్రామమునందు నివశించును అనగా చెవులు, కన్నలు, రెండు నాశికలు మరియు నోరు, శబ్దాది విషయములను గ్రహించు ఈ ఏడు ద్వారములు శరీరమునకు బైట అనగా వెలుపల వున్నవి. మరియు మలమూత్రములను త్యజించుటకొరకు రెండు ద్వారములు శరీరమునకు క్రింది భాగమున వున్నవి. ఈ విధముగా నవద్వారములు కలిగియున్న ఈ స్వాలదేహము పురము అనగా జీవునకు నివాస స్థానము అని చెప్పబడుచున్నది. దేహమంతయు ఒక నివాస గ్రామము వంటిది. ఆ గ్రామమునకు (యింటికి) యజమాని ఆత్మ ఏ ప్రయోజనములన్నియు ఆ ఆత్మ కొరకే అయివున్నచో మరియు ఏ అనేక ఘలములు

మరియు విజ్ఞానమునకు ఉత్సాహకములై యున్నవో ఆ యిదియములు, మనస్సు, బుద్ధి మరియు విషయములనేడి పేరులతో అనగా పురవాసులతో కూడియన్నవో అటువంటి నవద్వారములు కలిగియన్న పురము (దేహము) నందు దేహి అనగా జీవుడు సర్వకర్మలను త్యజించి నివసించుచుండును.

పూర్వపక్షము - ఇట్టి విశేషము వలన కలుగు ఘలమేమి కలదు ? సంన్యాసిణ్ణెనను, కాకున్నను జీవులందరూ దేహములయందే నివసించుచున్నారు గదా ? అందుచేత యిచ్చట ఆశనికి విశేషత్వమును కల్పించుట వ్యవ్హరము.

సమాధానము - అజ్ఞానముతో కూడియన్న జీవులు స్వాలదేహమును మరియు యిదియ సమూహమునే ఆత్మగా తలంచుచున్నారు. ఆ అజ్ఞానులైన జీవులందరూ “జంటి యందు, భూమిమీద, మరేదైన ఆసనము మీద (కుర్చీ, పీట మొదలగు) కూర్చుంటున్నాము” అని అనుకోంటున్నారు. అట్లేలయన ? దేహమునందు మాత్రమే ఆత్మబుద్ధి కలిగియన్న అజ్ఞానులందరకూ “యింటిలోవలె శరీరమునందుంటున్నాము” అనునట్టి జ్ఞానము కలుగుట సంభవము కాదు.

కాని “దేహాంద్రియాది సంఘాతము కంటే ఆత్మ భిన్నమైనదని” తెలుసుకొనువారు వివేకులు. ఆట్లే వివేకులకు “నేను శరీరమును యింటియందు ఘుంటున్నాను” అను భావము స్థిరముగా వుండును.

అంతేగాక నిర్దేశమైన అనగా ఎటువంటి యితర వస్తువుతోనూ సంబంధము కలిగియండనటువంటి ఆత్మయందు అవిద్య వలన ఆరోపించబడిన దేహాంద్రియాది కర్మలన్నియు వివేకముతో కూడియన్న విజ్ఞానరూపమైన విద్యద్వారా మనస్సు నుండి తొలగిపోవుట సంభవమగును.

అటువంటి వివేకముతో కూడిన విజ్ఞానరూపమైన విద్యను పొందిన సర్వకర్మ సంన్యాసి కూడ శరీరమును యింటియందు అనగా తొమ్మిది ద్వారములు కలిగియన్న శరీరమునెడి పురమునందు ప్రారభకర్మలై కారణముగ మిగిలియన్న సంస్ఫూర్ఖముల కారణముగ వుంటున్నాను అని తలంచును. అట్లేలయన ? దేహుల యందే ప్రారభి ఘలభోగానుభవము కుదురును.

అందుచేత జ్ఞాని మరియు అజ్ఞానుల అనుభవ భేదము చేత “దేహాయేవ తస్మై” అను విశేషణ ఘలము తప్పక కలుగును.

కార్యము, కరణము మరియు కర్కులు అవిద్య కారణముగ ఆత్మయందు ఆరోపించబడినప్పటికి, వివేకముతో కూడియన్న జీవుడు వాటితో సంబంధము లేకయే గుండును అని చెప్పబడినప్పటికి ఆత్మతో నిత్య సంబంధము కలిగి యందుట చేత కలుగు ఇత్తుత్తు భావము మరియు కర్కులు చేయించవలయున్న భావము ఈ రెండూ గూడ ఆత్మయందు దాగియే యందును అను శంకకు సమాధానము చెప్పుచూ తనంతట తానుగా చేయకయే మరియు దేహము యిదియములు మొదలగు వాని ద్వారా చేయించకయే అనగా వాటిని కర్కులయందు నియోగించకయే వుండును.

శంక - మరి అట్టి స్థితియందు భక్తుల ద్వారా పూజ మొదలగు సత్కర్మలు మరియు యజ్ఞములు, దానములు, హోమములు మొదలగు సత్కర్మలు ఆయనకు ఎందుకు అర్పించబడుచున్నవి ?

అందులకు సమాధానముగా చెప్పుచున్నారు -

జీవుల యొక్క వివేకరూపమైన విజ్ఞానము అజ్ఞానముచే కప్పబడియున్నది. అందుచేత వివేకము లేనటువంటి లోకమాయయందు చిక్కవడియున్న జీవులే అట్టి కర్మలు చేయుచున్నారు. “చేయుచున్నాను, తింటున్నాను, తినుపించుచున్నాను” మొదలగు భావములతో మోహమును చెందియున్నారు.

5.16 జ్ఞానేన తు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః, తేషామాదిత్యవజ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్.

అనగా - ఏ జీవుల యొక్క అంతఃకరణములు అజ్ఞానము చేత కప్పబడి యున్నందున మౌహితులగుచున్నారో వారి అజ్ఞానము ఆత్మ విషయకమైన వివేక విజ్ఞానము చేత తొలగిపోవును. అప్పుడు వారి ఆ వివేక విజ్ఞానము సూర్యునివలె ఆ పరమార్థతత్త్వమును ప్రకాశింపజేయును. అనగా ఏ విధముగా సూర్యుడు సమస్త పస్తురూపములను ప్రకాశింపజేయుచున్నాడో ఆ విధముగానే వారి జ్ఞానము సమస్తమైన జ్ఞేయవస్తువును అనగా దేనిని యదార్థముగా తెలియవలయునో అనగా ఆ సత్య నిత్య నిర్వికార పరమార్థ తత్త్వమును ప్రకాశింపజేయును.

ఆ విధముగా ప్రకాశింపబడిన ఏ పరమ తత్త్వము కలదో...

5.17. తద్బుద్ధయ స్తదాత్మాన ప్రస్నిష్టో స్తత్పురాయణః, గచ్ఛన్త పునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధాతకల్యాషాః.

అనగా - ఆ పరమార్థతత్త్వమును తెలుసుకొనిన బుద్ధిగలవాడు “తద్వ్యద్రి” అనబడును. ఆ పరబ్రహ్మమునే తన ఆత్మగా తలంచవాడు అనగా ఆ పరమాత్మయే శాశిని గుర్తించివాడు “తదాత్మా” అనబడును. అట్లే ఆ బ్రహ్మతత్త్వమునందే దృఢమైన నిష్ఠగలిగి ఆయాత్మభావమునందే లీనమైయున్నవాడు అనగా ఎవడు సర్వకర్మ సంన్యాసము జేసి బ్రహ్మభావము నుండే జ్ఞీరబుద్ధికలిగి యుండునో అటువంటివాడు “తస్మిష్ట” అనబడును.

ఆ పరబ్రహ్మయే ఎవనికి నిలయమై యుండునో అనగా ఏకమాత్ర ఆశ్రయమై యుండునో అనగా పరమాత్మ భావముతోదనే నిండియుండునో అటువంటి వాడు ‘సత్పురాయణుడు’ అనబడును.

ఈ విధముగా ఎవని అంతఃకరణము నుండి అజ్ఞానము జ్ఞానము ద్వారా తొలగిపోయినదో మరియు ఆ జ్ఞానము ద్వారా ఈ సంసారమునకు కారణరూపమైన పాపాది సమస్తదోషములు నశింపోయినవో అటువంటి జ్ఞాననిర్ధాతకల్యాష్టమైన సంన్యాసి పునరావృత్తిలేనివాడై

అనగా పునర్జ్ఞన్మలేనివాడై అనగా ఎటువంటి అవస్థను పొందినందువలన తిరిగి దేహందులతో సంబంధము కలుగుట లేకుండా పోవునో అటువంటి స్థితి కలవాడగును. దానిని మౌక్క శీతియని చెప్పుదురు.

ఎవని ఆజ్ఞానమంతయు జ్ఞానము ద్వారా నశించి పోయినదో అటువంటి జ్ఞానములు పరమాత్మ తత్త్వమును ఎట్లు చూచెదరు అని అన్నాఁ ఇట్లు చెప్పుచున్నారు -

5.18. విద్యావినయ సంపన్న బ్రాహ్మణ గవి హాస్తిని, శని తైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః.

అనగా - పండితులైనవారలు అనగా బ్రహ్మతత్త్వమును భాగుగా ఎరింగిన విద్యాంసులు. విద్య మరియు వినయ సంపన్నుడైన బ్రాహ్మణునియందు అనగా ఆత్మబోధ కలిగియుండి మరియు నిత్యానిత్యవస్తువివేకము కలిగి ప్రాపంచిక విషయముల యందు ఆఖిలాష లేకయున్న సత్త బ్రాహ్మణునియందు, గోవుయందు, ఏనుగుయందు, కుక్కయందు చివరకు చాండాలునియందు గూడ సమభావమును కలిగియుండును.

తాత్పర్యమేమనగా -

నిర్వికార బ్రహ్మమును మాత్రమే చూచు స్వభావము గల సమదర్శియైన పండితుడు వుత్తమ ప్రాణి అనగా చక్కని సంస్కారము కలిగి విద్యావినయ సంపన్నుడై సాత్మిక గుణయుక్తుడైన బ్రాహ్మణునియందు, మధ్యమప్రాణి అనగా సంస్కార రహితమై రజోగుణయుక్తమైన గోవనందును మరియు కనిష్ఠప్రాణి అనగా ఆత్మంత ఆజ్ఞానముతో కూడి కేవలము తమోగుణయుక్తమైన ఏనుగు మొదలగు వాటియందు సత్కరుణము నుండి మరియు వాటి సంస్కారములతో మరియు రాజన, తామస గుణయుక్త సంస్కారములతోడను ఎటువంటి సంబంధము లేక నిర్దేషముగా అనగా వాటితో ఎటువంటి సంబంధము లేక సమదృష్టి కలిగి యుండును.

ష్వర్వపక్షము - ఆ విధముగా సమదృష్టి కలిగియున్నవారు దోషముతో కూడియున్న వారలే. ఏలయన ? వారి అస్తము భోజ్యయోగ్యము కాదు. ఏలయన ? సమాన గుణశీలము కలిగియున్నవారలకు భేదయుక్తమైన పూజలు సలిపినందున మరియు భేదముతో కూడియున్న గుణశీలము కలిగియున్న వారలకు ఒకే విధమైన పూజలు చేసినా అట్లు చేయు యజమాని దోషిగా పరిగణించబడును.

సమాధానము - అణ్ణివారు దోషులు కాదు - ఏలయన ? -

5.19. ఇష్టైవ తైర్మితః సర్వో యేషాం సామ్యే స్థితం మనః, నిర్దోషం హీ సమం బ్రహ్మ తస్యాద్ర్మహాణి తే స్థితాః.

అనగా - ఎవని అంతఃకరణము సమత్వమునందు అనగా అన్ని భూతములయందు అంతర్గతముగా అనగా లోపలగా వ్యాపించియున్న బ్రహ్మరూపమునందు సమదృష్టి కలిగి

నిశ్చలమై యున్నదో అటువంటి సమర్పిస్తి గల పండితులు అనగా జ్ఞానులు యిచ్చుట స్వాలదేహాదులు గలిగి జీవించియండగానే జన్మమరణములను జయించినవారై మక్కలగురురు. అనగా జన్మ-మరణములను తమ స్వాధీనమునందుంచుకొనగలరు.

అభైలయన ? బ్రహ్మదోషరహితుడు, అనగా అజ్ఞానులకు దోషములతో కూడియున్న చాండాలాదులయందు వారి దోషముల కారణముగ వారియందు అంతర్గతముగా యున్న ఆత్మ పదార్థము గూడ దోషయుక్తమై యున్నట్టగా తోచుండును. అయినప్పటికి యదార్థముగా ఆయాత్మ వారి దోషములతో ఎటువంటి సంబంధము లేక పవిత్రముగానే అనగా దోషరహితము గానే యుండును.

శైతన్యత్వము కలిగియున్న ఆత్మ గుణరహితము అనగా నిర్గంచైనదై యున్నందున తన గుణరూపంతో జాచినను దాని యందు బిస్తుతము అనగా భేదము కానరాదు. భగవంతుడు - కృష్ణుడు గూడ యిచ్చాదులను క్షేత్ర ధర్మములనియే వచింతురు మరియు “అవాది మరియు నిర్గంచము అయిన కారణముగ ఆత్మ తనకంటే యితరమైన దేవితోడను ఎటువంటి సంబంధము కలిగియండదు. ఈ మాట కూడా భగవంతుడే చెప్పియున్నారు. శైక్షికైక శాపమునందు చెప్పబడియున్న నిత్యద్రవ్యగతమైన అంత్య విశేషజము గూడ ఆత్మయందు భేదమును కలిగించునదికాదు. అభైలయన ? వేరు వేరు దేహముల యందు ఆ అంత్య విశేషజములు కలవనుటకు ఎటువంటి ప్రమాణము (కానరాదు) చూపుటకు సంభవము కాదు.

ఆ కారణము చేత యిచ్చట లభించిన సారాంశమేమన ? బ్రహ్మమునందు అనగా బ్రహ్మపదార్థమునందు విషమత్వము అనగా భేదము లేదు. అది ఒక్కటియే. అందుచేత సమదర్శించైన పురుషుడు బ్రహ్మయందే లీనమై యుండును. అందుచేత అతనికి ఎటువంటి దోషములు అంటవు. అభైలయన ? అటువంటి సమదర్శించైన పురుషునికి ఆత్మరూపముగా నుండి యితరమను అభిమానము పూర్తిగా తొలగిపోవును.

“సమాసమాఖ్యాం విషమసమే పూజాతః” ఈ సూతము పూజావిషయక విశేషములతో కూడియున్నందున దేహాది సంఘాతమునందు ఆత్మర్షప్రాప్తి కలిగి అభిమానము కలిగియున్న పురుషుని గురించి చెప్పబడియున్నది.

ఏలయన ? పూజ, పాత్రలు, దానము మొదలగు కర్కులయందు భేదబుద్ధియున్న కారణమున, “బ్రహ్మవేత్త ఆరు అంగములను ఎరింగియున్నవాడు, నాలుగు భేదములు తెలిసినవాడు మొదలగు విశేష గుణములతో సంబంధము చెప్పబడుచున్నది.

కాని బ్రహ్మ పదార్థము సర్వవిధ గుణ-దోష రహితము. అందువలనే “బ్రహ్మవేత్తత్తైన వారందరూ ఆ బ్రహ్మతత్వమునందే లీనమైపోవురు” అని చెప్పుట తప్పుకాదు.

అంతే కాకుండా “సమాసమాఖ్యమ్” మొదలగు పదములు కర్కుయొగులను గురించి చెప్పినవి. మరియు ఈ “సర్వ కర్కుణి మనసా” (గీ. 5-13) క్షోకము మొదలు ఈ అధ్యాయము అంతము చరకు ప్రకరణమంతయు సర్వకర్కు సన్మాసిని గురించియే చెప్పబడినది.

అట్లేలయన ? దోషరహితము విషమత్వములేని బ్రహ్మాయే ఆత్మ. అందువలన -

- 5.20. న ప్రహృష్టే త్రియం ప్రాప్య నోద్విజేత్రాప్య చాప్రియమ్,
స్థిరబుద్ధి ర సంమూఢో బ్రహ్మావిద్బ్రహ్మాపే స్థితః.

అనగా - ప్రియమైన అనగా తాను కోరిన వస్తువు లభించినప్పుడు హర్షము అనగా సంతోషము, అప్రియమైన అనగా తనకు యిష్టము కాని వస్తువు ప్రాప్తించినప్పుడు దుఃఖమును పొందకుండుట జ్ఞానుల లక్షణము.

ఏలయన ? స్వాల సూక్ష్మాది దేహాదులయందు ఆత్మబుద్ధి గలవానికి మాత్రమే యిష్ట వస్తువు ప్రాప్తించినప్పుడు హర్షము అనగా సంతోషము కలుగును. అట్లే అప్రియ వస్తువు ప్రాప్తించినప్పుడు దుఃఖము కలుగుచుండును. కేవలము ఉపాధి రహితమైన ఆత్మ భావము కలిగియన్న పురుషునకు అటువంటి హర్ష విషాదములు అనగా సంతోష దుఃఖములు కలుగనేరవు. అట్లుండుటకు కారణమేమన ? ఆత్మ సాక్షాత్కారము పొందిన పురుషునకు త్రియాప్రియములు కలుగుట సంభవించదు.

అన్ని భూతములయందును ఒకే ఆత్మ వ్యాపించి యున్నది. అది సమమైనది. అనగా వికారము లేనిది. అంతేకాకుండా దోషరహితమైనది. ఆనగా సాంసారిక వాసనలు లేనిది. ఇటువంటి సంశయ రహితమైన బుద్ధి ఎప్పుడు ఆత్మభావముతో కూడి, అందు లీనమై స్థిరపడునో అనగా వికారములను పొందుట వుండదో మరియు మోహము అజ్ఞానరహితమై యుండునో అటువంటి నిర్మికారమైయున్న స్థిరబుద్ధి బ్రహ్మజ్ఞానియొక్క బ్రహ్మమునందే లీనమై స్థిరముగా వుండును. అనగా ఆ బుద్ధి ఎటువంటి కర్తృత్వం చేయనదిట్టు సర్వకర్తృత్వం త్వజించినదై యుండును.

మరియు ఆ విధముగా బ్రహ్మతత్వమునందు స్థిరపడి యున్న పురుషుడు ఎట్లుండుననగా -

- 5.21. బాహ్య స్వర్యేష్యసక్తాత్మా, విందత్యాత్మని యత్పుఖమ్,
న బ్రహ్మాయోగయుక్తాత్మా సుఖమక్కయమశ్చతే.

అనగా - ఇంద్రియముల ద్వారా కలుగు జ్ఞానము 'స్వర్ప' అనబడును. ఈ వ్యత్పత్తి అర్థమునుసరించి శబ్దాది విషయములన్నింటికి స్వర్ప అని పేరు. అవన్నీ మనలోపల లేవు, జయట వున్నవి. ఆ బాహ్య స్వర్పలయందు ఎవని అంతఃకరణము ఆసక్తి కలిగియందదో అటువంటి విషయాసక్తి లేనటువంటి పురుషుడు ఈ బాహ్యంద్రియముల ద్వారా లభించు స్వర్పలను గాక తనలోపల కలుగు సుఖమును అనుభవించును.

మరియు ఆ బ్రహ్మాయోగముతో కూడియున్న ఆత్మ అనగా బ్రహ్మయందు కలుగు సమాధిని బ్రహ్మాయోగముని అందురు. అట్టే బ్రహ్మాయోగముతో ఎవని అంతఃకరణము

సమిత్రితమైయున్నదో, చక్కగా దానితో సమాగమును చెందియున్నదో, లగ్గొమైయున్నదో అటువంటి పురుషుడు ఆక్షయమైన అనగా ఎస్తుడూ తరగనటువంటి నశించనటువంటి సుఖమును ఆనందమును అనుభవించును, పొందియుండును.

అందుచేత తనంతటతానుగా ఆ ఆక్షయ సుఖమును పొందగోరు పురుషుడు క్షణికమైన బాహ్యవిషయముల ద్వారా కలుగు సుఖముల నుండి తన యింద్రియములను తొలగించుకొనవలయును. ఇదియే ఈ శ్లోకము యొక్క తాత్పర్యము.

అంతేకాకుండా ఈ క్రింది కారణముల వలన గూడ తన యింద్రియములను విషయముల నుండి వెనుకకు మరల్చుకొనవలయును.

**5.22. యే హి సంస్కర్జి భోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే,
ఆద్యంతవంతః కొంతేయ న తేషు రమతే బుధః.**

అనగా - ఏలయన ? విషయములు మరియు యింద్రియముల సంబంధము వలన కలుగు భోగములు అన్నియు అవిచ్చ అనగా అజ్ఞానము కారణముగ కలుగుచున్నామైనందు వలన అవి కేవలము దుఃఖమునకు మాత్రమే కారణములగును. ఏలయన ఆధ్యాత్మిక ఆధిభోతిక, ఆది దైవికముల వలన కలుగు త్రివిధములైన దుఃఖములు వాటి వలన కలుగుచున్నట్లుగా చూడబడుచున్నవి.

‘ఏవ’ అను శబ్దము ద్వారా అవి ఈ లోకమునందు ఏ విధముగా దుఃఖహేతువులో ఆ విధముగానే అవి పరలోకమునందు కూడా దుఃఖప్రదములుగానే తెలియబడుచున్నవి.

ఈ ప్రపంచమునందు సుఖముల యొక్క వాసన కూడా లేదు. అలా అని తలంచి విషయరూపమైన ఎండమావుల నుండి మనస్సును మరల్చుకొనవలయును.

ఈ విషయ జ్ఞానభోగములన్నియు దుఃఖములకే హేతువులగుచున్నవి. అంతేగాక ఈ భోగములన్నియు ఆద్యంతములు కలిగి యున్నవి. విషయములు మరియు యింద్రియముల యొక్క సంయోగము అనగా సమాగమము అనగా కలయికయే భోగములకు ఆరంభము. మరియు అవి రెండు విధిభోవుటయే ఆ భోగములకు అంతము.

అందుచేత ఆద్యంతములు కలిగియున్న ఆ భోగములు కేవలము మధ్యకాలమునందు మాత్రమే తోచునవి అయినందున అనిత్యములై యున్నవి.

ఈ కొంతేయ ! పరమార్థతత్త్వమును ఎరింగిన విశేషము కలిగియున్న బుధిమంతుడైన పురుషుడు ఆ భోగములయందు ఆసక్తుడు కాడు, లీనముకాడు. ఏలయన ? కేవలము పూర్తిగా మూర్ఖతత్త్వము కలిగియున్న పురుషుని యందు మాత్రమే పశువులు మొదలగువానివలె విషయములయందు ఆసక్తి చూడబడుచున్నది.

కల్యాణాయకములైన మార్ఘమునకు అవరోధముగావున్న కామక్రోధాది వేగవంతములైన యా దోషములు చాలా గొప్ప దుఃఖహేతువులు. సర్వానర్థముల లభీకి యిపీ

శ్రీ మద్వగవద్గిత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

కారణములు. అంతేగాక వీటిని నివారించుట కూడా చాలా కష్టపరము. అందుచేత వీటిని సశింపజేయుటకు బాగుగా ప్రయత్నించవలయునని భగవంతుడు మరల మరల చెప్పుచున్నారు.

5.23. శక్తోత్సమైవ యః సోధుం ప్రాక్షరీర విషోక్షణాత్, కామక్రోధోద్భవం వేగం సయుక్తః స సుభీ నరః.

అనగా - ఏ పురుషుడు ఈ లోకమునందు పంచభూతాత్మకమైన దేహము నందుండగానే అనగా తనకున్న స్థాలదేహమును త్యజించక పూర్వమే, కామ, క్రోధాదుల వలన కలుగు మనోవేగములను సహించగలడో అనగా వాటి వేగమును అణచివుంచగల లేక వాటిని తన అధీనమునందుంచుకొనగల సామర్థ్యము కలిగివుండునో ఆతడే, యోగముతో కూడినవాడే సుఖవంతుడగును.

శరీరముతో కూడియున్న పురుషుని అంతఃకరణమునందు కామక్రోధములు మరియు వాటి వేగము తప్పకయుండును. అందువలన మరణపర్యంతము అనగా స్థాలశరీరము వున్నంత కాలము అని హద్దు నిర్ణయించబడినది. అట్లేలయన ? ఆ కామక్రోధముల వలన జనించ భావావేగము అనేక విధములుగా అనేక కారణముల ద్వారా ప్రకటితమగును. అందుచేత స్థాలదేహ పరిత్యాగ పర్యంతము దానిని నమ్మి, పరాకుగా వుండరాదు. అనగా ఆ కామక్రోధాదులను గురించి సర్వకాల సర్వావస్థలయందును జాగరూకతతో సాపథానవిత్తుడి యుండవలయును.

ఇంతకు పూర్వము ఎన్నడో అనుభవించబడియున్న సుఖదాయకము మరియు బాగుగా యిష్టమైన విషయము యిష్టుడు యింద్రియ గోవరమయ్యేనేని లేక దానిని గురించి విన్నప్పుడో లేక ఆ అనుభవించబడిన విషయము లేక వస్తువు స్వరణకు వచ్చినప్పుడు దానిని తిరిగి పొందవలయునన్న లాలస, తృప్తి అనగా కోరిక కలుగును. అట్లే తృప్తినే కామమందురు.

ఆదే విధముగ తన బుధ్మికి లేక చిత్తమునకు ప్రతికూలమైన అనగా దుఃఖమును కలిగించు విషయమును లేక వస్తువును చూచినప్పుడుగాని, లేక దానిని గురించి విన్నప్పుడుగాని, లేక ఆ విషయము లేక వస్తువు స్వరణకు వచ్చినప్పుడు గాని దాని పట్ల మన మనస్సు లేక చిత్తమునందు కలుగు ద్వేష భావము లేక కలుగు ఆక్రోశమే క్రోధమనబడును.

ఆ కామక్రోధాదుల వలన చిత్తమునందు కలుగు ఆవేశమే కామావేశము లేక క్రోధావేశమనబడును. శరీరమునందు గగుర్ణాటు కలుగుట, ముఖము, నేత్రములు వికసించుట లేక ఎర్రబారుట మొదలగు చిప్పములు మన అంతఃకరణము నందు రేగిన ఆవేశమునకు గుర్తులు. ఇదంతయు కామము వలన కలుగు మనోవేగము. అట్లే దేహము కంపించుట, చెమర్చుట, పెదవులను పండ్లతో నెక్కుట, కన్నులు చింత నిష్పులవలె ఎర్రబారుట మొదలగు లక్షణములన్నియు మన అంతఃకరణమునందు కలుగు క్రోధమునకు గుర్తులు.

ఇటువంటి కామమును మరియు క్రోధమును ఏ పురుషుడు సహించి, అణుచు

కొనగలడ్ అనగా ఆ భావములు వికసించుటకు అవకాశము కలుగనివ్వడో, అటుపైన వాచీని అలా అణిచి వుంచుటయందే సుఖమును పొందగలడో, అట్టి పురుషుడే ఈ ప్రపంచమునంము నిజమైన యోగి మరియు ఆతడే నిజమైన సుఖమును అనుభవింప సమర్థుడు.

బ్రహ్మ భావమునందు స్థిరపడిన పురుషుడు ఎట్లు బ్రహ్మమును పొందును ? అన్నటే చెప్పచున్నారు -

**5.24. యో ఒస్తఃసుభో ఒస్తరారామ స్తుధాంతర్జోతిరేవ యః,
స యోగి బ్రహ్మనిర్వాణం బ్రహ్మభూతో ఒధి గభ్యతి.**

అనగా - తన అంతరాత్మయందే పరమ సుఖమును అనుభవించ పురుషుడు అంతసుఖమును పొందువాడు అనబడును మరియు అంతరాత్మయందే రమించు పురుషుడు అనగా తన అంతరాత్మయందే క్రీడించ పురుషుడు అంతరారామీ అనబడును. అట్టే తన అంతరాత్మ యందే జ్యోతిని ప్రజ్వలింప జేసుకొన్న పురుషుడు అంతర్జోతిమయుడు అగును.

అటువంటి యోగి ఈ లోకమునందే స్వాలదేహాదులు కలిగియుండగానే అనగా జీవించి యుండగానే బ్రహ్మరూపమును బోంది బ్రహ్మయందు శీనమగుటయను మోక్షస్తోత్రిని పొందును.

ఇంతేకాకుండా -

**5.25. లభంతే, బ్రహ్మనిర్వాణమృషయః క్షీణకల్పుషాః,
చిన్వద్వైధా యతాత్మానః సర్వభూతపొతే రతాః.**

అనగా - జ్ఞానము కలుగుట చేత ఎవరి పాపాది దోషములన్నియు నశించినవో, ఎవని సంకయములన్నియు తొలగిపోయినవో, ఎవరు తమ యింద్రియముల నన్నింటిని తమ వశము నందుంచుకొన్నారో, ఎవరు సర్వభూతములయందును సమ భావము కలిగి వాటి కల్యాణార్థము వ్యవహారించుచున్నారో, ఎవరు హీంసను విడునాడి ఆహింసను అవలంభించి యున్నారో, అటువంటి పుణ్యపురుషులు అనగా బుఫులు మరియు సమ్యక్జ్ఞానము కలిగి లోకభావమును సంస్కరించియున్నారో వారు బ్రహ్మనిర్వాణమును అనగా ప్రాపంచిక బంధముల నుండి విడువడి మోక్షస్తోత్రిని అనుభవింతురు.

మరియు -

**5.26. కామక్రోధవియుక్తానాం యతీనాం యతచేతసామ్,
అభితో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మామ్.**

అనగా - ఎవరు కామక్రోధములను ఈ రెండు దోషములు లేనివారో, ఎవరు తమ అంతస్కరణమును తమ వశమునందుంచుకొని యున్నారో, ఎవరు ఆత్మ తత్వమును

గుర్తించియున్నారో అటువంధి ఆత్మజ్ఞానము గల సమయాన్ని యతులు అనగా సంస్కారములు అయినవారికి రెండువైపుల నుండి అనగా జీవించియున్న కాలమందును మరియు దేహాంగము చేసిన తరువాత గూడ అనగా రెండు అవస్థలయందును బ్రహ్మతైత్తికత్వము అనగా మోక్షము లభించును.

యదార్థమైన జ్ఞానవిష్ట కలిగియున్న సర్వసంగ పరిత్యాగులకు సద్యః మోక్షము కలుగుని చెప్పుడియున్నది. మరియు అన్ని విధముల ఈశ్వరార్థత భావము కలిగి పూర్వుల్లాప్య పదార్థమైన పరమాత్మయందు సర్వవిధకర్మ ఘలములను అర్పించినట్టి కర్మయోగము కూడ అంతశక్రణ శుద్ధి, తదుపరి జ్ఞానప్రాప్తి మరియు సర్వకర్మసంన్యాస క్రమము ద్వారా మోక్షమును పొందింపజేయును. ఈ విషయమును ఈ గ్రంథమునందు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అనేక పర్యాయములు చెప్పియున్నారు. ఇంకముందు గూడ చెప్పేదరు.

ఇప్పుడు సమ్యక్జ్ఞానమునకు అంతరంగ సాధన రూపమైన ధ్యానయోగమును గురించి సవిస్తరముగా చెప్పేదను. ఆ వుద్దేశ్యముతో ఆ ధ్యానయోగము యొక్క సూత స్తానమందున్న శ్లోకములు చెప్పుచున్నారు.

5.27. స్పుర్ణాంన్యుత్స్వ బహిర్వాహ్యంశ్వక్షుష్టేవాంతరో భ్రువోః, ప్రాణాపానో సహో కృత్స్వ నాసాభ్యంతరచారిణో.

అనగా - ఏ శబ్దాది విషయములు చెవులు మొదలగు యిందియముల ద్వారా అంతశక్రణమునందు చేరి వుండిపోయినవో వాటిని గురించి చింతించుట అనగా విచారించుట తేకుండుటయే వాటిని అంతశక్రణము నుండి బయటకు త్రైలివేయుటగా తలంచవలయును. ఆ విధముగా విషయములనన్నింటిని అంతశక్రణమునందు లేకుండ జేసుకొని రెండు నేత్రముల దృష్టిని కనుబోమల మధ్య భాగమున నిలిపి వుంచి అటుపైన ముక్క కంఠము మొదలగు వాటి లోపలి భాగములందు విహారించుచున్నటువంటి ప్రాణవాయువును మరియు అపానవాయువును సమముగా జేసి -

5.28. యతేంద్రియమనోబుద్ధి ర్యునిర్ముక్త పరాయణః, విగతేచ్ఛా భయక్రోధో యః సదా ముక్త ఏవ సః.

అనగా - ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి మొదలగు వాటిని తన వశము నందుంచుకొన్న పురుషుడు, ఈశ్వర స్వరూపమును గుర్తిచి పునసము చేయుచుండుట చేత సర్వమును సంస్యోంచియున్నాడో శరీరమందు పుంటూ గూడ దానితో సంబంధము లేనివాడై, ముక్కుడై యున్నాడో అనగా మోక్షస్త్రితినే పరమార్థముగా తలంచియున్నాడో కోర్చెలు, భయము మరియు క్రోధము ఎవని అంతశక్రణము నుండి పూర్తిగా తొలగిపోయినవో అటువంటి

సర్వసంగపరిత్యాగి సర్వకాల సర్వాపశ్చలయందునూ ముక్తుడే. ఆతనికి యితర విధములైన ఎటువంటి ముక్తి అవసరము లేదు.

ఈ విధముగా సమాహిత చిత్తుడైన పురుషునకు యింకా తెలియదగినదేముండును?
అన్నచో -

**5.29. భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోక మహేశ్వరమ్,
సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్యా మాం శాంతిమృచ్ఛతి.**

అనగా - ఎవడు నన్ను ఆనగా భగవత్ప్రీరూపుడైన నారాయణి సర్వకర్మలకు కర్తగాను, సర్వలోకములకు దైవముగాను, సమస్తమైన యజ్ఞములు మరియు తపములకు భోక్తగాను, ప్రత్యుపకారమును కోరక లోకులందరికి పుపకారము చేయువానిగాను, సర్వవిధ కర్మల ఫలములకు భోక్తగాను, యజమానిగాను, సర్వ సంకల్పములకు సాక్షిగాను వున్నాడని గుర్తించి, సమస్త సాంసారిక విషయములు మరియు వాటి వలన కలుగు సుఖదుఃఖములకు లోనుగాక శాంతచిత్తుడై యుండునో ఆతడు బ్రహ్మనందమును పొందును.

తీతీతీ వేదవ్యాస విరచిత తీమధ్యగవదీత యందలి
కర్మసంన్యాస యోగమనబడు అయిదవ అధ్యాయమునకు
తీతీ తీ జగద్గురు శంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు : శ్రీ సదానందభారతి
[ప్రణవాత్మకము].

ఆర్పివ్ అధ్యాయము

అంతరంగ సాధనమే యథార్థ జ్ఞానమును పొందుటకు ముఖ్యమైనది. అంతరంగ సాధనమైన ధ్యానయోగము యొక్క సూత్రరూపమైన “స్వర్ణాంన్యుత్వా బహిః” (చూ. గీత 5. 27) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా యింతకు ముందు అధ్యాయుపు చివరన ఉపదేశింపబడినది. ఆ శ్లోకముల అర్థమును సవివరముగా వ్యాఖ్యానించునదిగా ఈ ఆరవ అధ్యాయుము చెప్పబడు చుస్తుది.

కానీ ధ్యానయోగమునకు బహిరంగ సాధనము కర్తృ. అందుచేత ధ్యానయోగము చక్కగా కుదరనంతపరకు అధికారిమైన గృహస్థునకు కర్తృలు చేయుట తప్పదు. అందుచేత ఆ కర్తృలు యిచ్చట స్తుతించబడుచున్నావి.

పూర్వపత్కము - “ధ్యానయోగమును చక్కగా సాధించవలయును” అను హాచ్చు ఎందులకు నిర్మయించబడినది ? జీవించియున్నంతపరకు అందరూ విహిత కర్మానుషోనము చేయుచునే యుండవలయును గదా ?

సమాధానము - అట్లనుట సరికాదు. ఏలయున ? యోగమార్గమున పరునించు మునికి కర్తృలు కర్తృవ్యములుగా చెప్పబడినవి. యోగారూధుడైన యోగికి కేవలము ఉపశమముతో మాత్రమే సంబంధము చెప్పబడినది.

ఆరురుక్కు మరియు ఆరూధుడు అయిన యిరువురకు శమము కర్తృలు రెండూ కర్తృవ్యములుగా చెప్పబడి పున్నట్లయితే ఆరురుక్కు మరియు ఆరూధునికి శమము మరియు కర్తృలు వేఱు వేఱు విషయములుగా చెప్పబడి విశేషణములను కల్పించుట మరియు వాటిని విభజించి వేఱు వేఱుగా చెప్పుట వ్యర్థమగును గదా !

పూర్వపత్కము - ఆ యాత్రమ వాసులయందు కొంతమంది యోగ రూధత్వమును పొందు కోరిక కలవారై వుండవచ్చును. అందులో కొంతమంది ఆరూధులై యుండవచ్చును. కానీ అటువంటివారిలో కొంతమంది ఆరూధులు కారు మరియు ఆచురుక్కులు కాకపోవచ్చును. అటువంటివారిని దృష్టియందుంచుకొని ఆరురుక్కు మరియు ఆరూధులు అని విశేషణము చెప్పుట మరియు ఆ విధమగు రెండు విధములైన యోగులను సాధారణ పురుషుల నుండి వేరుచేసి, పారిని విభజించుట ఈ రెండు మాటలు కుదురును గదా ?

సమాధానము - అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయున ? “తస్మైవ” అను శబ్దము ప్రయోగించబడినది. మరియు “యోగారూధస్య” అను ఈ విశేషణమునందు ‘యోగ’మను శబ్దము గూడ ప్రయోగించబడినది. అనగా ముందుగా ఆరురుక్కుడైనవాడు ఆతడే తరువాత యోగమునందు ప్రవేశించినచో ఆ యోగారూధుని యొక్క యోగ ఘలప్రాప్తి కొఱకు శమమే

కారణము. అనగా శవము కర్తవ్యముగా చెప్పబడినది. అందువలన ఎటువంటి కర్మకైసను జీవించియున్నంత కాలము కర్తవ్యము లభించదు.

మరియు యోగిత్రష్టత్వ విషయమును చెప్పినప్పుడు గూడ యిం మాటే సిద్ధించుచున్నది. తాత్కర్మమేమన ? కర్మలు చేయు గృహస్థుని కొఱకు గూడ యిం ఆరవ అధ్యాయమునందు చెప్పబడిన యోగము ఆచరణీయమైనవో ఆతడు యోగ త్రష్టత్వమును పొందినప్పటికి కర్మలయొక్క పరంపరను అనగా కర్మలయొక్క ఫలమును పొందియే తీరును. అందుచేత అవి నశించునని శంకించుట సరికాదు.

ఆభైలయన ? కర్మలు నిత్యములై యున్నందున ఆ కర్మలవలన మోక్షము లభించే ఉధించదు. అందుచేత చేయబడిన కామ్య లేక నిత్యకర్మలు తమ ఫలములను యిచ్చుట తప్పక అరంభించును.

నిత్యకర్మలు గూడ వేదప్రమాణముల ద్వారా బుజువు చేయబడియున్నందున తప్పక ఫలములను కలుగజేయును. అట్లు జరుగని యెడల వేదములకు అప్రామాణికత్వపు దోషము ఆపోదించబడును. ఈ విషయము యింతకు పూర్వము గూడ చెప్పబడియున్నది. కర్మలను సకౌంపజేయు మరొక కారణమేదియు లేనందున కర్మలు జరుగుచున్నంత కాలము గృహస్థునకు ఉచ్చయ త్రష్టత్వము సంభవించునని చెప్పట సరికానేరదు.

పూర్వపక్షము - ఆ కర్మలన్నియు ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయబడి యున్నచో అని తలంచినచో అవి కర్తకు ఫలములను కలుగజేయుట ఆరంభించకనే యుండును గదా ?

సమాధానము - అట్లు చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయబడిన కర్మలు యింకా అధికముగా ఫలములను యిచ్చనవియే యగుట యుక్తి సంగతము కదా ?

పూర్వపక్షము - ఆ కర్మలన్నియు మోక్షప్రాప్తి కొఱకే చేయబడినవని తలంచినచో - అనగా తానుచేసిన కర్మలన్నింటిని సమభావముతో ఈశ్వరార్పణ చేసిన యెడల అప్పుడు ఆట్లే కర్మలవలన మోక్షము లభించును గదా ? ఇతరమేమియు కలుగనేరదు గదా ! అప్పుడు ఆతడు ఆ యోగమునుండి త్రష్టత్వమును పొందును. అందువలన ఆతనికి (వాటికి) నశించునను ఆశంక సిద్ధిస్తమియే గదా !

సమాధానము - ఇట్లు చెప్పట గూడ సరికాదు. ఏలయన ? “వీకాకీ యతచిత్తాత్మా సిహాకీరపిగ్రహః” (చూ. గీత 6-10) “బ్రిహ్మాచారీ ప్రతేస్తితః” (చూ. గీత 6-14) మొదలగు రాక్షమ్యాల ద్వారా కర్మసంన్యాసము విధించబడినది.

ఉచ్చట ధ్యానకాలమునందు ట్రై యొక్క సహయమును గురించి ఎటువంటి ఆట్లుంతరము చెప్పబడియుండలేదు. అందువలన గృహస్థునికి ఒంటరితము చెప్పబడి యుండలేదు. “సిహాకీరపరిగ్రహః” మొదలగు వాక్యములు గూడ గృహస్థునికి అనుకూలముగా ఉట్టి చుట్టు ఉచ్చయ త్రష్ట విషయికమైన ప్రశ్నకు గూడ యిచ్చట అవకాశము లేనందున పై ఉట్టి చుట్టు సరికాదు.

పుర్వపక్షము - “అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః” (చూ. గీత 6-1) ఈ శ్లోకము ద్వారా కర్మలు చేయువానినే సంన్యాసి యనియు మరియు యోగి యనియు చెప్పబడినది. అగ్నిరహితము మరియు క్రియా రహితునికి సంన్యాసత్వము యోగిత్వము నిషేధించబడినది.

సమాధానము - అలా చెప్పట గూడ సరికాదు. ఏలయన? ఈ శ్లోకము కేవలము ధ్యానయోగము కొఱకు బహిరంగ సాధన రూపమైన కర్మలయొక్క ఘలములను ఆశించు సంన్యాసిని స్తుతించుట కొఱకు చెప్పబడినది.

కేవలము అగ్నిరహితుడు మరియు క్రియారహితుడు అయినవాడు మాత్రమే సంన్యాసి మరియు యోగి కాగలడు అనుట సరికాదు. కర్మలు చేయు ప్రతివాఢు కర్మఫలములను ఆ ఘలములయంది ఆసక్తిని వదలి అంతశకరణ శుద్ధి కొఱకు కర్మయోగమునందు నిమగ్నుడై యున్నాడో ఆతడు గూడ సంన్యాసి మరియు యోగి కాగలడు. కర్మయోగిని గురించి యిలాగే చెప్పబడినది.

ఒకే వాక్యముతో కర్మఫల విషయిక ఆసక్తిని త్యజించు సంన్యాసమును స్తుతించుట మరియు చతుర్థ ఆశ్రమరూపమైన మౌక్కమును వ్యజిరేకించుట కుదరదు.

అగ్నిరహితము మరియు క్రియారహితము వాస్తవికము అయిన సంన్యాసి యొక్క సంన్యాసిత్వము మరియు యోగిత్వము, ప్రతులు, స్నేహులు, పురాణములు, చరిత్ర మరియు యోగశాస్త్రాద్యులయందు చెప్పబడిన, సర్వప్రసిద్ధమైన దానిని భగవంతుడు నిరాకరించుట లేదు. ఏలయన? అట్లు చెప్పిన యొడల ఆయన చెప్పినదానిని ఆయనయే కాదని నట్టగుసు.

సారాంశమేమన? “సర్వకర్మాణి మనసా సంస్కార్యాస్తే” (గీ. 5-13) అనగా సర్వవిధ కర్మలను మనస్సు నుండి త్యజించి, “సైవ కర్మస్కారయన్ ఆస్తే” 5.13 అనగా తాను చేయక యితరులచే చేయించక యుండును. “మానీ సంతుష్టో ఏనకేనవితో” గీ. 12-19 అనగా మానమును వహించినవాడై అన్ని విధముల సర్వకాల సర్వప్షాలయందును త్యాగిని పొందినవాడై “అనికేతః, స్థిరమతిః” గీ. 12.19 ఇల్లువాకిత్యు లేనివాడై, స్థిరబుద్ధి కలిగి “విచోయ కామాన్యః” గీ. 2.71 అనగా ఏ పురుషుడు సమస్తమైన కోరికలను త్యజించి నిస్ప్యమా భావమతో విహారించుండునో “సర్వాన్మాంశురిత నిఃస్పుహః” గీ. 2.71 సర్వరంభ పరిత్యాగి” గీ. 12.16 అనగా సమస్తమైన ఆరంభములను త్యజించినవాడై” అని ఈ విధముగా ఆనేక సందర్భములందు భగవంతుడు తన మాటల ద్వారా ప్రకటించియున్నాడు. అందువలన వాటి కారణముగ నాల్వ ఆశ్రమమును నిషేధించుట కుదరదు.

అందువలన గృహస్తాశ్రమమునందు స్థిరపడిన పురుషుడు యోగారూధత్వమును పొందగోరువాడు మరియు మనన శీలుడు తాను చేయు కర్మఫలములను కోరక ఆనుస్థించు అగ్నిహతోత్సాహి కిరువులు ఆతని అంతశకరణమును శుద్ధిచేయుట ద్వారా ధ్యానయోగమునందు నిమగ్నమగుటకు సాధన రూపముగా వుపయోగపడును.

ఈ భావము ఆధారముగానే “ఆతడు సంన్యాసిసి మరియు యోగి” అని స్తుతించబడు చున్నాడు.

తిరిగి శ్రీకృష్ణుడు జలా చెప్పినాడు -

- 6.1. అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః,
స సంన్యాసీ చ యోగీ చ న నిరగ్నిర్భు చాక్రియః.

అనగా - ఆత్రయమును గ్రహించనివాడు అనాశ్రితుడు. దేనికి ? కర్మఫలమునకు. అనగా కర్మఫలమును ఆత్రయించనివాడు కర్మఫల తృష్ణ లేనివాడు.

ఏలయన ? కర్మఫలమునందు తృష్ణ గలవాడు మాత్రమే కర్మఫలమును ఆత్రయించును. పై దానికి యిది విపరీతము. అందుచేత కర్మఫలమును ఆత్రయించనివాడు.

ఇటువంటి అనగా కర్మఫలమును ఆత్రయించనివాడుగా వుండి ఏ పురుషుడు తన కర్తవ్య కర్మలను అనగా కామ్యకర్మలకు విరుద్ధముగా నిత్యము అగ్నిహంత్రాది కర్మలను ఆచరించుండునో అటువంటి కర్త యితర కర్మలు చేయువారికంటే క్రేష్ణుడు. ఈ అభిప్రాయము తోనే అటువంటివాడు సంన్యాసియనియు మరియు యోగి అనియు చెప్పబడినది. శ్యాగమునకు సంన్యాసమని పేరు. అట్టి శ్యాగము ఎవనియందుండునో ఆతడే సంన్యాసి. మరియు చిత్తమును సమాధాన పరచుటనే యోగమందురు. అటువంటి సమాధానచిత్తుడు యోగి. అందుచేత అట్టివాడు కర్మయోగి అనబడును.

కేవలము అగ్నిరహితుడు మరియు క్రియారహితుడు అయిన పురుషుడు మాత్రమే సంన్యాసియనియు యోగి యనియు తలంచరాదు.

కర్మలకు అంగములైన గార్వ పత్స్యాది అగ్నిని త్యజించినవాడు ‘నిరగ్నిదు’ అనబడును. మరియు అగ్ని లేకయే జరుగు తప-దానాది క్రియలు గూడ ఏ పురుషుడు చేయడో ఆతడు అక్రియుడు అనగా క్రియారహితుడు అనబడును.

పూర్వపక్షము - నిరగ్ని మరియు అక్రియుడైన పురుషులకే ప్రతి, స్వృతి మరియు యోగశాస్త్రాదులయందు సంన్యాసిత్వము మరియు యోగిత్వము చెప్పబడి యుండగా యిచ్చట అగ్నిహంత్రుడు మరియు క్రియలు చేయువాడు అయిన పురుషునికి అప్రసిద్ధమైన సంన్యాసత్వము మరియు యోగిత్వము కలదని ఎట్లు చెప్పబడుచున్నది ?

సమాధానము - ఇట్లు చెప్పబడుయందు దోషమేమియు లేదు. ఏలయన ఏదో ఒక గుణవిశేషమును గ్రహించి సంన్యాసిత్వము మరియు యోగిత్వము యిం రెంటినీ అనగా యిం రెండు గుణములను గృహస్థుని యందు ఆరోపించుట భగవంతునికి యిష్టము.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు కుడురును ? -

సమాధానము - కర్మఫలమును పొందవలయునన్న సంకల్పమును త్యజించుటయే సంన్యాసిత్వము మరియు యోగమునకు అంగరూపముగా కర్మలను అనుస్థించుట వలన లేక

చిత్రవిశేషము అనగా చాంబల్యమునకు కారణరూపమైన కర్మఫల సంకల్పమును పరిష్కాజించుట వలన యోగిత్వము కుదురును. ఈ విధముగా రెండు భావములు గొణముగా అనగా అప్రథానముగా సమృతించబడినవి.

ఇది కారణముగ ముఖ్యమైన సంన్యాసిత్వము మరియు యోగిత్వము సమృతించ బడలేదు. ఈ విషయమును యింక విపులముగా చెప్పుచున్నారు.

6.2. యం సంన్యాసమితి ప్రాహుర్యోగం తం విధి పాండవ, న హృసంన్యస్తసంకల్పో యోగీ భవతి కశ్చన.

అనగా - త్రుతి మరియు స్వీతుల యథార్థతాత్పర్యమును ఎఱింగిన మహాపురుషులు సర్వవిధ కర్మలను మరియు ఆ కర్మ ఫలత్యాగ రూపమైన ఏ భావమును వాస్తవికమైన సంన్యాసముగా తలంతురో దానినే ఓ అర్థునా ! కర్మానుష్ఠాన రూపమైన యోగమును అనగా నిష్ఠామ కర్మయోగమును నీవు కూడ వాస్తవికమైన సంన్యాసముగా ఎఱుంగుము.

ప్రవృత్తిరూపమైన కర్మయోగమును దానికి విరుద్ధముగా నున్న నివృత్తి రూపమున నున్న పరమార్థ భావముతో కూడియున్న సంన్యాసముతో సమానమని స్వీకరించుట ఎట్లు కుదురును ? అని ప్రత్యీంచినచో యా క్రింది విధముగా చెప్పుబడుచున్నది -

పరమార్థమును అభిలషించు సంన్యాసముతో కర్మయోగమునకు సంబంధించి కర్మ విషయకత్వము సమానమే. ఏలయన ? పరమార్థమును పాండగోరు సంన్యాసి సమస్తమైన కర్మ సాధనములను త్యజించి యుండును. అందువలన సర్వవిధ కర్మలను మరియు ఆ కర్మలకు సంబంధించిన ఫలవిషయకమైన సంకల్పములను ప్రవృత్తి హేతువు అయిన కామమునకు కారణమగుచున్నందున వాటినస్నించిని త్యజించును. అటులే కర్మయోగి కూడ కర్మలు చేస్తూ పుండి కూడ కర్మలకు సంబంధించిన విషయ సంబంధమైన సంకల్పమును త్యజించియుండును' అనగా కర్మయోగి కూడ కర్మలు చేయుచూ వుండియు కర్మ ఫలభోగ విరాగము కలిగియుండును. ఆ విధముగా యిరువురి యందును త్యాగభావము కలదు గావున యిరువురి యందును సమానత్వము గోచరమగుచుండును. ఈ అభిప్రాయమును స్పృష్టము చేయుటకు గాను యింకా యిలా చెప్పుచున్నారు -

కర్మ ఫలవిషయకమైన సంకల్పమును అనగా కోరికలను త్యజించని పురుషుడు ఆతడు ఎటువంటి కర్మలు చేయువాడు అయినప్పటికి యోగి కాజాలడు. అనగా అటువంటివాని చిత్తము సమాధిస్థితి యందు నిలుపజాలదు. అట్లేలయన ? ఫలమును పాండవలయుననెడి సంకల్పమే చిత్త స్థిరత్వమునకు పెద్ద అవరోధము.

అందుచేత శలవిషయకమైన సంకలనములను త్యజించిన పురుషుడే యోగి అనఱడును. చిత్తవిక్షేపమునకు ముఖ్య కారణము కర్మఫల విషయక ఆభిలాషయే. అట్టి ఆభిలాషను త్యజించిన సాధకుడే చిత్తవిక్షేపము నుండి తప్పించుకొని యోగి కాగలడు.

ఈ విధముగా పరమార్థమును అభిలషించి సర్వకర్మ సంన్యాసము చేసిన సంన్యాసికి మరియు కర్మయోగము నందుండియు కర్తృత్వ భావముతో సంబంధము కలిగియందు భావమును త్యజించుటయందు సమానత్వము గోవరమగుచున్నది. ఆ కారణముగ కర్మయోగమును స్తుతించుటకుగాను “యం సంన్యాసమితి ప్రాహుర్యోగం తం విధి పాంచవ” (చూ. గీత 6.2) అను శ్లోకమునందు ఘలభోగ భావరహితమైన కర్మయోగము సాధ సంన్యాసమని చెప్పబడినది.

ఘలభోగ భావరహితమైన కర్మయోగము ధ్యానయోగమునకు బహిరంగ సాధనమై యున్నది. ఆ కారణముగానే సంన్యాసము పేరుతో దానిని స్తుతించి యిప్పుడు కర్మయోగ మంతయు ధ్యానయోగమునకు బహిరంగ సాధనమేయని చెప్పబడుచున్నది.

6.3. ఆరురుక్కోర్చుర్యోగం కర్మ కారణ ముచ్చతే, యోగారూధస్వ త్స్వైవ శమః కారణముచ్చతే.

అనగా - ధ్యానయోగమునందు ప్రవేశము పొందనివారు ధ్యానయోగమునందు స్తీరముగ నిలువజాలరు. అటువంటి యోగమును పొందగోరు (వారు) మునులు అనగా కర్మఫలమును త్యజించిన పురుషులకు ధ్యానయోగమునందు ప్రవేశమును పొందుటకు సాధన రూపముగా కర్మలు చెప్పబడినవి.

ఎప్పుడు ఆతడు యోగారూధుడు అనగా యోగమునందు ప్రవేశము గలవాడగునో అప్పుడు ఆతనికి ధ్యానయోగమునందు నిలిచియుండుటకు సాధనమైన శమదమాదులు అనగా సర్వవిధ కర్మలనుండి ముక్తత్వము కుదురుని చెప్పబడినది.

మానవుడు కర్మలు చేయట ఎంత ఎక్కువగా విరమించనో అంతే ఎక్కువగా ఆ కర్మల శ్రమలేనటువంటి జితేంద్రియుడు అనగా యింద్రియములను తన స్వాధీనము నందుంచుకొన్న పురుషునియొక్క చిత్తము లోకభావములకు దూరమై ఆతని స్వాధీనము నందుండును. ఆలా చిత్తము స్వాధీనము అయిన వెంటనే ఆతడు యోగారూధుడగును.

వ్యాపకమహర్షులవారు గూడ సద్గ్రాహ్యాణునికి ఏకత్వము సమత్వము, సత్యత, శీలము, స్వర్తత్వము, అపీంస, ఆర్థము మరియు సర్వకర్మ సంన్యాసము కంటే గొప్ప భసము మరియుకట్టి లేదని చెప్పియున్నారు. (చూ. మ.భా.శాం. 175.37)

సాధకుడు ఎప్పుడు యోగారూధుడగును ? ఆన్నచో చెప్పచున్నారు -

6.4. యదా పొ నేంద్రియార్థేషు న కర్కు స్వసుష్టుతే, సర్వసంకల్ప సంన్యాసీ యోగారూధస్తదోచ్యతే.

అనగా - తన చిత్తమును స్వాధీనమునందుంచుకొన్న యోగి శబ్దాది యింద్రియ గోచరములగు విషయముల యందును వాటిలో గూడ నిత్య, సైమిత్తిక, కామ్య మరియు సిషిధ్య కర్కులయందు తనకు కలుగు లాభమేమియు లేదని తెలుసుకొని వాటియందు ఆసక్తుడు కాదు.

అట్టీ స్థితియందు ఆతడు సర్వవిధ సంకల్పములను త్యజించినవాడై, అనగా ఇహాలోకము మరియు పరలోకమునందు లభించు భోగముల పట్ల కోరికలకు కారణరూపమైన సమస్త సంకల్పములను త్యజించుట స్వభావముగా మారిపోయినదో, అటువంటి పురుషుడు యోగారూధుడు అనగా యోగమును పొందిన వాడగును.

“సర్వసంకల్ప సంన్యాసీ” అని చెప్పటిలో తాత్పర్యమేమన ? మోక్షార్థి అయిన సాధకుడు సర్వవిధములైన కోరికలను మరియు సర్వవిధములైన కర్కులను త్యజించవలయును.

అట్టీలయన ? సమస్తమైన కోరికలకు మూలము సంకల్పమే. “సంకల్ప మూలః కామా వై యజ్ఞాః సంకల్ప సంభవాః” (మా. మనుచరిత్ర 2-3) అనగా యజ్ఞములన్నీయు సంకల్పము వలననే చేయబడుచున్నవి.

కామ జానామి తే మూలం సంకల్పత్వం పొ జాయసే,

న త్యాగం సంకల్పయిష్యామి తే న మే న భవిష్యసి. (మ.భా.శాం. 177/25)

అనగా - ఓ కామమా ! నేను నీ యొక్క మూలకారణమును ఎఱుంగుచును. నిస్పందేహముగా నీవు సంకల్పము నుండియే జన్మించుచున్నావు. నేను నిన్ను సంకల్పించను. అందుచేత నీకు నాకు ఎటువంటి సంబంధములేదు.

సమస్త కోరికలను పరిత్యజించినందువలననే సర్వవిధ కర్కుల పరిత్యాగము (సంన్యాసము) సిద్ధించును. “సర్వకామ పరిత్యాగీ చ సర్వకర్కు సంన్యాసః సిద్ధోభవతి”, “స యథాకామో భవతి తత్కృతు ర్భవతి, యత్కృతుర్భవతి తత్కృతుకరుతే (మా.భృ.ఛ. 4-4-5) అనగా ఆతడు ఎటువంటి కోరికలు కలవాడగునో అటువంటి నిశ్చయము కలవాడగును. ఎటువంటి నిశ్చయము కలవాడగునో అటువంటి కర్కులే చేయుచుందును” ఇట్టి ప్రతులద్వారా “జీవుడు ఏ ఏ కర్కులు చేయునో అవన్నియు కామప్రేరితములే. అని ధృవపడుచున్నది. ఈ విధముగా ప్రతి స్నేహుతుల ద్వారా గూడ బుజువగుచున్నది.

యుక్తుల ద్వారా గూడ ఈ విషయమే సిద్ధమగుచున్నది. ఏలయన ? సర్వవిధ సంకల్పములను త్యజించిన పురుషుడు లేక సాధకుడు కొంచెం కదలను కూడ కదలజాలడు.

ఈ విధముగా “సర్వసంకల్ప సంన్యాసీ” అని చెప్పి భగవంతుడు సమస్తమైన కామములను అనగా కోరికలను మరియు సమస్తమైన కర్కులను త్యజింపచేయుచున్నాడు.

ఈ విధముగా సర్వమును త్యజించిన పురుషుడు ఎప్పుడు యోగారూధుడగునో అప్పుడు ఆతడు సర్వాన్ధ సమాహామైన ఈ సంసార సముద్రము నుండి స్వయముగా తనను తానే వుద్ధరించుకొనును. అందుచేత.....

6.5. ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానం నాత్మానమవసాదయేత్, ఆత్మైవ హృత్మనో బంధురాత్మైవ రిపురాత్మనః.

అనగా - సంసార సాగరమునందు మునిగిపడియున్న తనను తానే ఆ సంసార సముద్రము నుండి ఆత్మబలము ద్వారా బయటకు అనగా ఒడ్డునకు తెచ్చుకొనవలయును. అనగా యోగారూధావస్తును పొందవలయును.

తన పతనావస్తును తాను కొని తెచ్చుకొనగూడదు. అనగా తన ఆత్మను అన్యథా తలంచరాదు. అనగా మనిషిగా జీవునిగా తలంచరాదు.

వీలయన, ఆత్మ తనకు తానే బంధువు. ఆత్మకు సంబంధించిన యితర వస్తువుగాని వ్యక్తులుగాని లేదు. ఆత్మను ప్రపంచము నుండి వేరు చేయగల యితరు లెవ్యరూ లేదు. ప్రేమ మొదలగు భావములు గూడ బంధమునకు కారణమయే ఆగుటచేత ఈ ప్రపంచమందలి బంధువులు గూడ మోక్షమార్గమునందలి అవరోధమయే. అందుచేత నీకే నీవే బంధువు. నిన్ను నీవే వుద్ధరించుకొనవలయును. ఇతరు లెవ్యరును నిన్ను వుద్ధరించజాలరు.

నీకు నీవే శత్రువువు కూడాను. నీకు అపకారమును చేయు శత్రువు లెవ్యరునూ. నీకంటే వేఱుగ లేదు. నీపట్ల శత్రువుని నీవే పోఛించెదవు. అందుచేత నీకు నీవే శత్రువు. ఈ విధముగా తననే తనకు శత్రువుగా తలంచుట అన్ని విధములా సబబే.

నీకు నీవే మిత్రుడవు. నీకు నీవే శత్రువువు. ఇలా చెప్పబడినందువలన ఎటువంటి లక్షణములు గలవాడు తనకు తాను మిత్రుడగును ? మరియు ఎటువంటి లక్షణములు గలవాడు తనకు తాను శత్రువగును ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

6.6. బంధురాత్మాత్మనస్తస్య యోనాత్మైవాత్మనా జితః, అనాత్మనస్తు శత్రుత్వే వర్తోత్మైవ శత్రువత్.

అనగా - జీవాత్మకు మిత్రుడు జీవాత్మయే. అభైలయన ? ఎవడు తనంతట తానుగా కార్యకరణ సముద్రాయమైన శరీర రూపమున వున్న ఆత్మను తన వశమునందుంచుకొనునో అనగా తన యింద్రియములను తన స్నాధిసమునందుంచుకొనునో ఆతడు తనకు తానే మిత్రుడు. ఏ దు కార్య-కరణ-సంఘాత రూపమైన తన శరీర రూపమున వున్న ఆత్మను తన ఛేశమునందుంచుకొనలేదో ఆతడే తనపట్ల తానే శత్రువుగా వ్యవహారించును. అనగా ఏ విధముగా మనకు శత్రువు అయినవాడు మనకు అపకారము చేయునో ఆ విధముగానే జ్ఞానహీనుడు తనకు తానే అపకారము చేసుకొనుచూ శత్రువు వలె వ్యవహారించును.

6.7. జితాత్మనః ప్రశాంతస్య పరమాత్మా సమాహితః, శీతోష్ణ సుఖదుఃఖము తథా మానాపమానయః.

అనగా - ఎవడు మనస్సు, యింద్రియములు మొదలగువాటి సంఘాతరూపమైన (సమూహ రూపమైన) తన దేహమును తన ఆధీనమునందుంచు కొనియున్నాడో మరియు ఆ విధముగా ప్రపంచ విషయములు లేక ప్రశాంత చిత్తుడై యున్నాడో, ఎవని అంతస్కరణము సర్వకాల సర్వావస్థల యందును ప్రసన్నముగా అనగా దుఃఖము లేనిదిగా అనగా ఆనందముతో కూడినదిగా యున్నాడో అటువంటి సాంసారిక వాసనలు లేని సంస్యాసికి సర్వత్రా చక్కగా పరమాత్మ సాక్షాత్కారము కలుగుచుండును. అనగా అట్టి సంస్యాసి సాక్షాత్కార పరమాత్మ రూపముననే యందును.

మరియు అట్టి సంస్యాసి శీతోష్ణములను మరియు సుఖదుఃఖముల యందును మరియు మానాపమానములయందును అనగా పూజా - తిరస్కారముల యందును సమముగా అనగా ఎటువంటి వికారములు లేక శాంతుడై యందును.

6.8. జ్ఞానవిజ్ఞాన తృప్తాత్మా కూటసో విజితేంద్రియః యుక్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ సమలోష్ణ శ్రకంచనః

అనగా - శాస్త్రగ్రంథములయందు చెప్పబడిన పదార్థములను గురించి తెలుసుకొను తెలివి పేరే “జ్ఞానము” మరియు శాస్త్రగ్రంథముల ద్వారా తెలుసుకొన్నటువంటి భావములను తన యంతస్కరణము నందు ప్రత్యక్షముగా అనుభవించు అనుభవము పేరే విజ్ఞానము. ఇటువంటి జ్ఞానవిజ్ఞానముల ద్వారా ఎవని అంతస్కరణమునందు “జింక నేను తెలుసుకొనడగిన విషయమేదియు లేదని మంచి నమ్మకము కుదిరియున్నదో ఆ విధముగా జ్ఞాన విజ్ఞానముల ద్వారా తృప్తిని పొందియున్న అంతస్కరణము గల పురుషుడు, మరియు కూటస్ఫుదు అనగా యింద్రియ జితుడై ఎటువంటి వికారములు లేక స్నేరచిత్తుడై యున్నాడో అటువంటి పురుషుడు యుక్తుడు అనగా సమాహితుడు అనగా సమాధియందు స్థిరముగా వున్నపాటు అని చెప్పబడును.

అటువంటి యోగి మట్టి, రాయి మరియు బంగారమును సమదృష్టితో చూచు వాడగును. అనగా ఆఱని దృష్టియందు మట్టి, రాయి మరియు బంగారమునకు భేదము వుండడు. అన్నియు సమముగానే అనగా బ్రహ్మరూపముననే తోచును. మరియు -

6.9. సుహృన్నిత్రార్యుదాసీన మధ్యష్ట ద్వేష్యబంధుము, సాధువ్యాపి చ పాపేషు సమబుధిర్విషిష్టతే.

అనగా - “సుహృత్” శబ్దము మొదలు సగము క్లోకమంతయు ఒక్కటే పదము.

“సుహృత్” అనగా ప్రత్యుషకారమును కోరక యితరులకు ఉపకారము చేయువాడు. మిత్రుడు అనగా ప్రీయుడు, అరి అనగా శత్రువు వుదాసీనుడు అనగా పక్షపాత రహితుడు

అనగా మిత్రుడు కాదు, శత్రువు కానివాడు. మధ్యస్నేధ అనగా పరస్పర విరుద్ధముగా నుండు యిరువురను సమానముగా ఎంచువాడు. ద్వేష్య అనగా తనకు ఆప్రియమైనవాడు మరియు జంధు అనగా తన కుటుంబమునకు చెందినవాడు. వీరందరియందును మరియు శాస్త్రానుసారముగ వ్యవహారించు క్రేష్ట పురుషులయందును మరియు నిషిధ్యకర్యలు అనగా శాస్త్రము ఎటువంటి కర్యలు చేయకూడదని చెప్పుచున్నదో అటువంటి కర్యలు చేయు పాపాత్ములయందును ఎవడు సమజ్ఞి కలిగియుండునో అంతేగాక వీరందరియందును ఎవడు ఎటువంటి కర్యలు చేయుచున్నాడో అని తలంచకయందునో ఆంతడు క్రేష్టుడు. అనగా అటువంటి యోగి యోగారూధులైన అందరికంటే వుత్తముడు. ఇచ్చట “విశిష్టతే” అను శబ్దమునకు బదులుగా “విముచ్యతే” అనగా ముక్కుడగును” అను పారాంతరము గూడ కలదు.

అందుచేత అటువంటి వుత్తమ ఫలమును పొందుటకొఱకు -

6.10. యోగి యుంజీత సతతమాత్మానం రహసి స్థితః, వికాక్తి యతచిత్తాత్మా నిరాశీరపరిగ్రహః.

అనగా - ధ్యానము చేయు యోగి ఒంటరిగా అనగా ఎవ్వరూ వెంట లేకుండ కొండగుహలు మొదలగు ఏకాంత స్థానమునందు తగిన ఆసనవిధానముతో కూర్చోని తన అంతకరణమును ధ్యానమునందు లగ్గును చేయవలయును అనగా స్థిరముగా అనగా ఎటువంటి వికారము కలుగనేయక నిలిపి వుంచవలయును.

“వికాంతమైన శ్శలమునందు స్థిరముగా కూర్చోని” మరియు “బంటరిగా” అను ఈ రెండు విశేషముల ద్వారా “సంన్యాసమును స్నేకరించి యోగసాధన చేయవలయును” అని పోచ్చరించబడినది.

ఎవని చిత్తము అనగా అంతస్కరణము మరియు ఆత్మ చిత్తమును మరియు దేహమును జయించి యున్నవో అటువంటి యతచిత్తాత్మా, నిరాశీ అనగా ఈ లోకమునందచి ఎటువంటి వస్తువును ఆశించనివాడు, తృప్త లేనివాడు మరియు తనకంటే వేఱగా రెండవ వస్తువుతో సంబంధము లేనివాడు అయి అనగా సంన్యాసి అయినప్పటికి సర్వవిధ వస్తువులను సంగ్రహించుట మాని యోగాభ్యాసము చేయవలయును.

యోగాభ్యాసము చేయువానికి యోగము చేయుటకు సాధన రూపములైన ఆసనము, ఆహారము మరియు విహారము మొదలగు వాటి నియమనిబంధనములను గురించి చెప్పవలసి యున్నది. మరియు యోగమును పొందిన పురుషునియొక్క లక్షణములు మరియు యోగము వలన కలుగు ఫలము మొదలగువాటిని గూర్చి చెప్పవలసియున్నది. అందులకే యిం ప్రకరణము ఆరంభించబడుచున్నది. ముందుగా ఆసనమును గురించి చెప్పబడుచున్నది.

**6.11. పుచ్చో దేశే ప్రతిష్టాప్య స్థిరమాసనమాత్మనః,
నాత్ముభ్రితం నాతినీచం చైలాజిన కుశోత్తరమ్.**

అనగా - పరిశుద్ధమైన కోటునందు అనగా స్ఫూర్హావము చేతనో లేక వూడ్చుటు, అలకుట మొదలగు సంస్కారములచే శుద్ధము చేయబడిన పవిత్రమైన మరియు ఏకాంతమైన స్తోనమై యుండవలయును. ఆ స్ఫూర్హము అతి ఎత్తుగాను లేక పల్లముగాను వుండనటువంటి శ్శలమునందు తన ఆసనమును ఏర్పాటు చేసుకొనవలయును. మరియు ఆ ఆసనముమై మంచి వప్పుము, మృగచర్యము మరియు దర్శగడ్డితో తయారుచేయడిన చాపవంటిది పరచి వుంచవలయును. అటువంటి ఆసనముమై స్థిరమైన భావముతో కూర్చొనవలయును. ఇచ్చట పాతకమము ననుసరించి ఆసనముమై మందుగా దర్శగడ్డితో తయారుచేసిన చాప, దానిపైన మృగచర్యము, అటుమైన శుద్ధమైన వప్పుముపరచి వుంచవలయును.

అలాంటి ఆసనముమై స్థిరముగా కూర్చొని ఏమి చేయవలయున్నాచో - చెప్పాచున్నారు -

**6.12. తత్త్వైకాగ్రం మనః కృత్ప్య యతచిత్తేంద్రియ క్రియః,
ఉపవిశ్యాసనే యుంజ్ఞాద్యోగమాత్మ విషుద్ధయే.**

అనగా - ఆ యాసనముమై కూర్చొని యోగసాధన చేయవలయును. ఎట్లు చేయవలయును ? అన్నాచో - మనస్సును లోకసంబంధమైన సర్వవిషయముల సుండి తోలగించి ఒక్కచోటనే నివిపివుంచి మరియు “యతచిత్తేంద్రియ క్రియః” అనగా చిత్తమును మరియు యింద్రియముల కర్మలను జయించినవాడై యోగసాధన చేయవలయును. ఎవడైతే మనస్సు మరియు యింద్రియముల ద్వారా జరుగు కర్మలనస్సింటిని సంయమించి అనగా ఆపి వైచి యుండునో అటువంటి వానిని “యతచిత్తేంద్రియ క్రియః” అని అందురు.

ఆతడు ఏ ఘలమునాళించి యోగసాధన చేయవలయును ? అని అన్నాచో - ఆత్మశుద్ధి కొఱకు యోగసాధన చేయవలయును. అనగా అంతఃకరణ శుద్ధికొఱక యోగసాధన చేయవలయును.

బాహ్య ఆసనమును గురించి చెప్పాబడినది. శరీరమును ఎలా వుంచుకొనవలయును? అను విషయము యిప్పుడు చెప్పాచున్నాడు.

**6.13. సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయన్నచలం స్థిరః,
సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశశ్శాసనవలోకయన్.**

అనగా - శరీరమును, శిరస్సును మరియు మెడను సమముగాను స్థిరముగాను అనగా కదలక వుంచుకొని స్థిరముగా కూర్చొనవలయును. సమభావముతో స్థిరముగా వుంచుకొనబడని దేహధూలయందు చలనత్వము కలుగవచ్చును. అందుచేత “అచలమ్” అను విశేషము చెప్పాబడినది.

మరియు తన ముక్కుయొక్క అగ్రభాగమును చూచుచూ అనగా ఆతడు దానినే బాగుగా చూచుచున్నట్లుగా తన దృష్టిని వుంచుకొనవలయును.

ఇచ్చట “సంప్రేక్ష్య”తో పాటు “జవ” అను శబ్దము లోపించినట్లుగా గుర్తించవలయును. అట్లేలయన ? ఇచ్చట తన ముక్కుయొక్క అగ్రభాగమును చూచుటయే లక్ష్యము కాదు గావున.

మరి యింక లక్ష్యమేమి ? యన్ననో - కేవలము నేత్రములయొక్క దృష్టిని విషయములమీదికి పోనివ్వక వుంచుటకై నాశికాగ్రభాగమున నిలిపి వుంచవలయును అని చెప్పబడినది.

ఈ విధముగా దృష్టిని నిలిపి వుంచుట కూడ అంతఃకరణ శుద్ధికొటుక అవశ్యకము అయినందున కూడ అలా చెప్పబడినది. ఏలయన ? తన నాశికాగ్రభాగమును చూచుటయే లక్ష్యముగా తలంచిన యొడల మనస్సు అచ్చటనే స్థిరముగా వుండును. ఆత్మయందు నిలువజ్ఞాలదు.

కాని అటు తరువాత “ఆత్మ సంస్థం మనః కృత్వా” (గ. 6.25) అను పదము ద్వారా మనస్సును ఆత్మయందే స్థిరపరచవలయును అని చెప్పబడును. అందువలన “జవ” శబ్దము లోపించుట ద్వారా నేత్రముల యొక్క దృష్టిని నాశికయొక్క అగ్రభాగమున నిలుపుటయే ముఖ్యముకాదని “సంప్రేక్ష్య” అను శబ్దము ద్వారా చెప్పబడినది.

ఈ విధముగా నేత్రముల యొక్క దృష్టిని నాశికాగ్రభాగమందు నిలిపి, ఇతర దిశల వైపునకు చూడకుండ అనగా మధ్య మద్య అటు యిటు దృష్టిని మరల్చుక -

మరియు -

6.14. ప్రశాంతాత్మా విగతభీప్రహృష్టాచారిప్రతే స్థితః, మనః సంయమ్య మచ్ఛిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పురః.

అనగా - ‘ప్రశాంతాత్మా’ అనగా అన్నిపైపుల నుండి శాంతిని పొందిన అంతఃకరణము గలవాడు, ‘విగతభీ’ అనగా ఎటువంటి భయములు లేనివాడు, మరియు బ్రహ్మాచారుల ప్రతమునందు స్థిరపడిన మనస్సు గలవాడు. అనగా బ్రహ్మాచర్యము అనగా స్త్రీ సంపర్యమును కోరనివాడు రెండవ అర్థము బ్రహ్మమునందు చరించవాడు, గురుసేవ, భీక్షాటముచే లభించిన భోజనమును సేవించి తృప్తిని పొందవాడు. ఈ లక్షణములు గలవాడు బ్రహ్మాచర్య ప్రతమును స్నేహితిని కలిగి విషయముల మీదికి వెళ్ళనివ్వక నియమించినవాడు అనగా మనోవృత్తులన్నీంటిని ఉపసంహరించి, భగవంతునియందు అనగా భగవత్తత్త్వము నందు చిత్తమును లగ్నమును చేసినవాడు, అనగా ఆ పరమేశ్వర తత్త్వమునందే మనస్సు గలవాడై, సమాపీత చిత్తుడై అనగా చిత్తమునందు వికారములు లేనివాడై, ఆ భగవత్తత్త్వమే సర్వలైష్టమైనదని తలంచి నిశ్చింతగా కూర్చున్నవాడు నిజమైన యోగి.

కొంతమంది ప్రీలయందు చిత్తము కలవారై యుండురు. కాని అటువంటివారు త్రీనీ సర్వశేషమైనదిగా భావించరు. మరి ఏమని భావించెదరు? అటువంటివారు రాజును లేక మహాదేవుడను ప్రీకంటి శేషమైనవారుగా భావించెదరు. అలా అయివుండి గూడ నిజమైన సాధకుడు తన చిత్తమును భగవత్తత్వమునందే లగ్నము చేసి యుంచెదరు. దానినే అనగా ఆ భగవత్తత్వమునే సర్వశేషమైనదిగా భావించుచుందురు.

ఇప్పుడు యోగమయ్యిక్క ఫలము చెప్పబడుచున్నది -

6.15. యుంజన్వేవం సదాత్మానం యోగి నియతమానసః, శాంతిం నిర్వాణపరమాం మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి.

అనగా - స్థిరపడియున్న మనస్సు గల యోగి అనగా తన మనస్సును జయించిన యోగి పైన చెప్పబడినట్లుగా సర్వకాల సర్వవస్తులయందును తన మనస్సును భగవత్తత్వమునందే నిలిపివుంచి చివరకు ఆ భగవత్తత్వమునందు లీనమై పోవును. అట్లు లీనమై సంపూర్ణమైన శాంతిని పొందును. అట్లే పరమశాంతినే మోక్షమని చెప్పుదురు. ఇప్పుడు పరమశాంతిని పొందిన యోగియొక్క ఆహారాది నియమములను గురించి చెప్పుచున్నారు.

6.16. నాత్మశ్వతస్తు యోగ్ ఒస్తి న చైకాంత మనశ్వతః, న చాతిస్పష్టశీలస్య జాగ్రతో నైవ చార్షన.

అనగా - అధికముగా భోజనము చేయువాని యొక్క అనగా తన శక్తిని అధిగమించి భోజనము చేయువాని యోగము సిద్ధించడు. అంతేగాక అసలే ఆహారము తీసుకొనని వానియొక్క యోగము గూడ సిద్ధించడు. ఏలయన? శ్రుతివాక్య మిట్లున్నది?

“తన శరీరము యొక్క శక్తానుసారముగ తినబడిన అన్నము ఆ శరీరమును రక్కించును. అటువంటి భోజనము శరీరమునకు కష్టమును కలుగజేయడు. అనగా దేహమును పాడు చెయ్యడు. శక్తికి మించి గ్రహించబడిన ఆహారము ఆ దేహమును కష్టపెట్టును. అట్లే తన శరీర పోషణకు తగినంత ఆహారము గ్రహించని ఎడల దేహము కృశించి చివరకు నశించును.

అందువలన యోగి అయినవాడు తన శరీర పోషణకు తగినంత ప్రమాణములో ఆహారమును గ్రహించవలయును. ఎక్కువగానూ గ్రహించరాదు తక్కువగానూ గ్రహించరాదు.

యోగశాస్త్రమునందు చెప్పబడినట్లు తగు పరిమాణములో అన్నమును గ్రహించనివాని యోగము సఫలీకృతము కానేరదు. తగు పరిమాణమైట్రీదనిన -

పొట్టయందలి అర్థభాగము శాకాహారము మొదలగు కూరలతో కూడిన భోజనముతో మరియు మూడవ భాగమును జలముతో పూరించవలయును. నాళ్లవ భాగమును వాయువు యొక్క రాకపోకల కొఱకు ఖాళీగా వుంచవలయును.

అంతేగాక ఓ అర్థునా ! అధికముగా నిద్రించువాని యొక్క యోగము కూడ సిద్ధించమా.. మరియు మరీ ఎక్కువగా మేల్కొని అనగా జాగ్రదావస్తుయందు వుండువాని యోగము కూడ సిద్ధించదు. మరి యోగము ఎట్లు సిద్ధించును ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

6.17.. యుక్తాహార విహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు, యుక్త స్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా.

అనగా - తినబడునది ఆహారము మరియు నడుట, కూర్చుండుట, లేచుట మొదలగు కాళ్ళతో చేయబడు క్రియ ‘విహార’ మనబడును. ఈ కార్యములు అనగా ఆహార - విహారములు తగు పరిమాణముతో చేయువాడు. తగు పరిమాణములో క్రియలు, కర్మలు చేయువాడు, నిద్రించుట మేల్కొని యుండుట తగినంత కాలములో తగు పరిమాణముతో చేయువాడు, అటువంటి తగినంత ఆహార-విహారము, తగినంత క్రియాకర్మలు. అట్లే తగినంత నిద్రా మెలకువలు కలిగియున్న యోగికి సర్వదుఃఖ నాశకమైన యోగము సిద్ధించును.

సర్వదుఃఖములను హరించు దానిపేరు ‘దుఃఖహా’ ఈ విధముగా సమస్త ప్రపంచరూప దుఃఖములను నశింపజేయునది యోగము.

ఇప్పుడు సాధకుడైన పురుషుడు ఎప్పుడు సమాధి అవస్థను పొందును ? అన్నచో -

6.18. యదా వినియతం చిత్తమాత్రుస్యేవావ తిష్ఠతే, నిస్పుహాః సర్వకామేభ్యో యుక్త ఇత్యుచ్యతే తదా.

అనగా - వశమునందుంచుకొన్న చిత్తము అనగా విశేషముగా ఏకాగ్రతను పొందిన చిత్తము బాహ్య విషయములను గురించి తెలుసుకొనుట, విచారించుట మొదలగు వ్యవహారమును పూర్తిగా త్యజించి కేవలము ఆత్మయిందే లగ్నమై యుండునో అప్పుడు తన స్వరూపమునందు తానే నిలిచియుందును.

అట్లి స్థితియిందు సర్వ విధములైన భోగములయిందు కోరికలు లేనివాడైన యోగి అనగా ధృత్యము అనగా ధృశ్యరూపములుగా వున్న మరియు అదృష్ట అనగా ధృశ్య రూపములుగా లేనటువంటి సర్వవిధ భోగములనుండి ఎవని తృష్ణ పూర్తిగా నశించినదో అట్లి యోగి పరమాత్మయిందు ఏకత్వమును పొందినవాడగును.

సమాధి స్థితియిందు నిలిచియున్న చిత్తము గల యోగియొక్క స్థితి ఎట్లుండుననగా -

6.19. యథా దీపో నివాతస్థి నేంగతే సోపమా స్పృతా, యోగినో యత చిత్తస్య యుంజతో యోగమాత్మనః.

అనగా - ఏ విధముగా వాయువు యొక్క చలనము లేనటువంటి చోట వుంచబడిన రీపము ఎటువంటి కదలికలు లేక స్తురముగా వెలుగుచుండునో ఆదే విధముగా సమాధియిందు

చిత్తమును లగ్గుముచేసిన యోగియొక్క అంతఃకరణము స్థిరముగా ఎటువంటి విషయ వాసనలు లేనిదై పరమాత్మ స్వరూపముతో నిలిచియుండును. సమానశ్వమును తెలుపునది ఉపమానము.

ఈ విధముగా యోగాభ్యాస బలముతో గాలిలేనిచోట పెట్టి వుంచిన దీపమువలె వికాగ్రతను పొందినటువంటి.

6.20. యతోపరమతే చిత్త నిరుద్ధం యోగసేవయా, యత్త చైవాత్మనాత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్టతి.

అనగా - యోగసాధన ద్వారా నిలిపి వుంచినట్టి మరియు అన్వితమైవుల నుండి వెనుకకు మరఖి దాని చంచలతప్పమును పోగాట్టుకొన్నట్టి చిత్తము ఎప్పుడు విషయ రహితమై స్థిరతప్పమును పొందునో మరియు ఎప్పుడు సమాధి ద్వారా లౌకిక వాసనలన్నించినీ త్యజించి శుద్ధమైన అంతఃకరణముతో పరమ చైతన్యము మరియు జ్యోతి స్వరూపముగా యున్న ఆత్మను సాక్షాత్కారింపజేసుకొనునో ఆ చిత్తము తనలో తానే లీనమై పరమశాంతిని పొందును. సంపూర్ణ త్వప్పిని అనుభవించును.

6.21. సుఖమాత్యంతికం యత్తద్వాద్ధి గ్రాహ్యమతీంద్రియమ్, వేత్తి యత్త న చైవాయం స్థితశ్చలతి తత్త్వతః.

అనగా - ఏ సుఖము అంతము లేనిదై యున్నదో అనగా అనంతమైనదై యున్నదో, ఏ సుఖము యింద్రియముతో ఎటువంటి సంబంధము లేక కేవలము బుద్ధిగ్రహమై యున్నదో ఏ సుఖము యింద్రియాత్మమై యున్నదో అనగా విషయముల ద్వారా లభించు సుఖము కాదో, అటువంటి సుఖమును యోగిస్తేనవాడు అనుభవించునో మరియు ఏ సమయమునందు తన స్వరూపమునందు నిలిచియున్న జ్ఞాని ఆ స్థితినుండి ఎటువంటి చలనము లేక స్థిరముగా వుండునో ఆతడు ఆ పరమ తత్త్వమును గ్రహించినవాడగును.

మరియు -

6.22. యం లబ్ధా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః, యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే.

అనగా - ఆత్మప్రాప్తి రూపమైన లాభమును పొందిన సాధకుడు యింక దేనిని కూడ యింతకంటె పెద్ద లాభమని తలంచడో, అంతేగాక యింక యితరమైన లాభములను గురించి స్వరీంచను కూడ స్వరీంచడో మరియు ఆత్మతత్త్వమును పొందిన యోగి శాస్త్రమూల వలన కలుగు దుఃఖములను గూడ దుఃఖములుగా తలంచడో అటువంటి యోగి దుఃఖములక గూడ చలించక ఆత్మానందమునందే నిమగ్నమై యుండును.

“యతోప రమతే” (చూ. గీత 6.20) అను శ్లోకము మొదలు యక్కిపరకు సమస్తమైన విశేషములతో కూడియున్న ఆత్మయొక్క అవస్థ విశేషరూపమును గురించిన యోగము చెప్పబడినది.

6.23. తం విద్యార్థులు సంచోగివియోగం యోగ సంజీతమ్,
స నిశ్చయేన యోక్తవ్య యోగో లైరిషణచేతసా.

అనగా - ఈ యోగమను పేరుగల అవస్థను దుఃఖముల యొక్క సంయోగ వియోగములుగా తెలియనగును. దుఃఖములు కలుగుట దుఃఖముల సంయోగము. దుఃఖములు తొలిగిపోవుట దుఃఖముల వియోగమనబడును. ఆ విధమగు దుఃఖముల సంయోగ- వియోగములను యోగమను విపరీతమెన పేరుతో తెలియనగును.

యోగఫలమును గురించి యింతవరకు సపిస్తరముగా చెప్పబడినది. ఇప్పుడు సాధకుని దృఢ నిశ్చయమును మరియు యోగవిషయకమైన అభిరుచిని యోగమునకు ముఖ్య సాధనములుగా చెప్పామనారు.

పైన చెప్పబడిన ఘలదాయకమైన యోగమను విసుగు విరామము ఎలుంగని చిత్రముతో నిశాయ పూర్వకముగా చేయవలయిను.

ఆ వేగ రహితమైన చిత్తము, విసుగులేని చిత్తముతో నిశ్చయ పూర్వకముగా అనగా ఎటువంటి తొందర తొంద్రుపాటు లేసటివంటి చిత్తముతో సాధకుడు యోగమును సాధించవలయ్యాడు.

మరియు -

6.24. సంకల్ప ప్రభవాన్నామాంస్తుక్కు సర్వానశేషతః;
మనసైవేంద్రియగ్రామం, వినియమ్య సమంతతఃః.

ఆనగా - దృఢమైన సంకలనమువలన కలిగినటువంటి, సమస్త కోరికలను నిశ్చేషముగా అనగా కొంచము గూడ మిగలకుండా నిర్మిప్ప భావముతో త్వజించి, మరియు వివేకముతో నిండియున్న మనస్సుతో ఇంద్రియ సమాహమునంతటిని ఆన్నిమైపుల నుండి అడ్డగించి అనగా సంయమించి.....

6.25. శని: శన్నిరుపరమేధ్యాధ్యా ధృతి గృహీతయా,
ఆత్మసంస్థం మనః కృత్యా న కించిదపి చింతయేత్.

అనగా - శైవై : శైవై అనగా తొందరవడక మెల్లగా మెల్లగా అనగా క్రమక్రమముగా ఉపరటిని అనగా ప్రాపంచిక విషయవాసనలు మనోబుద్ధులయందు లేనటువంటి స్తీతిని పొందవలయును.

దేనిద్వారా అట్లి స్తుతిని పొందవలయను ? అన్నచో - బుద్ధి ద్వారా పొందవలయను. ఎటువంటి బుద్ధి ద్వారా పొందవలయను ? అన్నచో - ధైర్యముతో కూడియన్నట్టి అనగా ధైర్యముతో కూడియన్న బుద్ధిద్వారా అట్లి స్తుతిని పొందవలయను.

మరియు మనస్సును, ఆత్మయందు లగ్గుము గావించి అనగా ఈ “జగత్కుగా, తోచునదంతయూ ఆత్మతత్త్వమే; అది తప్ప యిచ్చుట మరొక పదార్థమేదియు లేదు” అని ఆ విధముగా మనస్సును సమాధానపరచుకొని మనస్సును ఆత్మతత్త్వమునందే స్నేరపరచి ఇత్యకాళ క్రూణతివలన తోచు పదార్థములను గురించి ఆలోచించుట మానివేయవలయును. ఇది చోయి దైనందినటువంటి పురుషుని పరమ శ్రేష్ఠమైన ధర్మము అనగా విధి అనగా తప్పుడిసరిగా చేయచలసిన విషయము.

ఈ విధముగా మనస్సును ఆత్మయందు లగ్గుము చేసి నిలిపియుంచిన చోయి...

6.26. యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చంచల మస్తిరమ్, తత్సతో నియమైతదాత్మన్యేవ వశం నయేత్.

అనగా - తన స్వభావము చేతనే అత్యంత చంచలమైనదియు, మరియు ఆచే కారణముచే అస్మిరమై యున్న మనస్సు ఏ ఏ శబ్దాది విషయముల కారణముగా వికారముచు చెందుచుండునో; బయటతోచు విషయముల పైకి వెళ్ళుచుండునో ఆ యూ శబ్దాది విషయముచు కారణముగ బయటకు పోయి విప్పయికారమును పొందు మనస్సును నికోఫించి మరియు ఆ యూ విషయరూప కారణములను యథార్థమైన తత్త్వనిరూపణ ద్వారా ఆవస్తియు ఆధారము లేయని తెలియునట్టుగా చేసి వైరాగ్యభావముతో ఈ మనస్సును ఆత్మతత్త్వము యొక్క చక్కమసును వుంచవలయును. ఈ విధమగు యోగాభ్యాస బలముతో యోగి యొక్క మనస్సు ఇత్యమందే శాంతించును.

6.27. ప్రశాంతమనసం హ్యానం యోగినం సుఖముత్తమ్, ఉపైతి శాంతరజనం బ్రహ్మాభాతమకల్పమ్.

అనగా - ఏలయన ? ఎవని మనసు చక్కగా శాంతముగా వుండియున్నాడో, ఇటో రజోగుణము శాంతించియున్నదో అనగా ఎవనియొక్క మోహది క్లేశరూపమైన రజోగుణము పూర్తిగా క్లీటించిపోయినదో, అంతేగాక ఎవడు “అహంభాస్మిస్మి” అను ఇప్పు భావముతో ఇప్పుడే ఇప్పురూపుడై జీవన్యుక్తిడైయున్నాడో అనగా “ఈ ధృష్టమానమగుచున్న దుంతయూ ఇప్పుడే అయి వున్నది” అను నిశ్చయ భావము కలిగియున్నాడో మరియు ఎవడు అభర్మాది చోషముల అయి లేనివాడై యున్నాడో, అటువంటి యోగికి నిరతిశరుమైన పరమాత్మమ సుఖము ప్రాణించును

6.28. యుంజన్మేవం సదాత్మానం యోగీ విగపకల్పః, సుభేవ బ్రహ్మసంస్కర్మమత్యంతం సుఖమప్పుతే.

అనగా - యోగివిషయకమైన సమస్తవిధ విష్ణుములను తోల్చించుకొనిసాక్కు ఎటువంటి కల్పము అనగా లోకభావము లేనివాడై, నిష్టాపుడు అనగా ఎటుచూటి చోషము శ్రీ మధ్వగవద్దిత, శ్రీ శంకరభాష్యప యథాతథం

లేనివాడై యిన్న యోగి పైన చెప్పబడిన త్రమము ననుసరించి ఎల్లవేళల యందును చిత్తమును తన స్వాధీనమునందుకొని అయిసాముగ అనగా ఎటువంటి కలోరమైన శ్రమ లేకుండగనే బ్రహ్మప్రాప్తి రూపమైన, నిరతిశయమైన, సర్వత్పూష్టమైన ఆనందమును అనగా సుఖమును అనుభవించును. అనగా పరబ్రహ్మ తత్త్వముతో సంబంధము కలిగియున్న మరియు అంతమనునది లేనటువంటి అనంతమైన యిటువంటి పరమ సుఖమును ఆతడు పొందును.

జప్పుడు ఏ యోగము యొక్క ఘలము సమస్త సంసారమును నిశింపజేయునో మరియు బ్రహ్మతత్త్వముతో వికము చేయునో దానిని గురించి చెప్పుచున్నారు.

6.29. సర్వభూతస్తమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, ఉక్కతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత సమదర్శనః.

అనగా - సమాపీత చిత్తము అనగా లోకవాసనలు లేనటువంటి అంతఃకరణము కల యోగి సర్వత్తూ సమదృష్టి కలిగియుందును. ఆ బ్రహ్మాకూత్త జ్ఞానము అనగా ఆత్మ బ్రహ్మతత్త్వము అను జ్ఞానము కల యోగి బ్రహ్మ మొదలు చీమ పరకు అనగా సర్వప్రాణుల యందును అవి అన్నియు వేఱు వేఱు పుపాధులు కలిగియున్నప్పటికి అన్నింటియందును ఒకే ఆత్మ తత్త్వము అనగా బ్రహ్మతత్త్వము వ్యాపించి యున్నదనియు అందుచేత వాటియందు ఎటువంటి భేదభావములేదు అన్న ఒకే తత్త్వముతో నిండియున్నపని తెలుసుకొన్న పురుషుడు అన్ని భూతములయందును అన్ని ప్రాణిలయందును ఒకే ఆత్మ తత్త్వమును వ్యాపించి యున్నట్లుగా చూచును. మరియు ఒకే ఆత్మతత్త్వమునందు సర్వభూతములను చూచును. అనగా “అంబోజానుడూదిగాగ త్రణ పర్యంతంబు సర్వాత్ముడై సంభావంబున నుండు ప్రోడ” (భాగ స.స్క) అనగా ఒకే ఆత్మ తత్త్వమునందు సర్వవిధ ప్రాణిలను వికరూపమున చూచును.

ఈ ఆత్మయొక్క వికత్తమును గుర్తించినందువల్ల కలుగు ఘలమును గురించి చెప్పుచున్నారు.

6.30. యో మాం పశ్యతి సర్వత సర్వం చ మయి పశ్యతి, తస్యాహం న ప్రణక్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి.

అనగా - ఏ మహాత్ముడు అన్ని ఆత్మలకు వికరూపుడైన అనగా ఆ సర్వవ్యాపక బ్రహ్మతత్త్వ స్వరూపుడైన వాసుదేవుని సర్వత్తూ అనగా సర్వభూతములయందును చూచుచుండునో మరియు బ్రహ్మ మొదలు సర్వప్రాణుల యందును సర్వాత్ముడైన పరమేశ్వరుని చూచుచుండునో ఈ విధముగా ఆత్మయొక్క సర్వవ్యాపకతత్త్వమును మరియు వికత్తమును చూచు జ్ఞానికి ఈశ్వరుడైన నేను ఆదృశ్య పదార్థముగా వుండను. అనగా ఎన్నదును అప్రత్యుత్తముగా వుండను. అంతేగాక అటువంటి జ్ఞాని గూడ నాకు అనగా వాసుదేవుడైన నాకు ఆదృశ్యముగా అనగా పరోక్షముగా వుండదు. అట్లేలయన ఆతనిది నాది ఒకే స్వరూపమైనది. జ్ఞానికి నా కంటి వేరైన స్వరూపము వుండనే వుండదు.

నిస్సందేహముగా నా ఆత్మ నాకు అశ్యంత ప్రియమైనదిగా వుండును. మరియు ఏ మహాపురుషుడు సర్వాత్మ భావముతో బ్రహ్మ మరియు జీవని ఏకత్వ స్వరూపమును గుర్తించి చూచుండునో ఆతడు మరియు నేను ఒక్కరముగానే యుందుము అనగా మా యిరువురకు భేదమేమియు వుండదు. ఆతడే నేను నేనే ఆతడు. ఇద్దరము ఒక్కటియే.

6.31. సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్తుపూస్థితః, సర్వభా వర్తమానో ఉపి స యోగీ మయి వర్తతే.

అనగా - ఏకత్వ భావముతో కూడియున్న పురుషుడు సర్వభూతముల యుందు వ్యాపించియున్న వాసదేవుడనగు నన్ను భజించుచుండునో అటువంటి పరిపూర్ణ జ్ఞాని - యోగి అన్ని విధములుగా వ్యవహారించుచూ గూడ పరమపద స్వరూపుడనైన మరియు పరమేశ్వరుడనైన నాయందే వ్యవహారించుచుండును. అనగా ఆతడు సర్వవేళలా ముక్తత్వమునే అనుభవించుచుండును. ఆతని ముక్తత్వమును ఎవ్వరూ అడ్డకొనజాలరు. ఇంకా ఏమి చెప్పుచున్నారనగా -

6.32. ఆత్మపమ్యేన సర్వత సమం పశ్చతి యో ఉర్ధున, సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమో మతః.

అనగా - ఆత్మ అనగా స్వయముగా తాను దేనిద్వారా ఉపమించబడునో అనగా పోల్చుబడునో ఆది; ఆ ఉపమానము యొక్క భావమును అనగా సాదృశ్యమును జెపమ్మయు అని అందురు.

ఈ అర్థునా ! ఆ యూత్స్యయొక్క ఉపమానము ద్వారా అనగా యోగియైనవాడు తనతో సమానము అనగా తనవలెనే సర్వప్రాతి సర్వ భూతములయందును ఆ పరిభ్రమ తత్త్వమును చూచునో - అప్పుడు ఆతడు బ్రహ్మ స్వరూపుడుగానే యుండును.

తనతో సమానముగా ఆ యోగి దేనిని చూచును అన్నచో - నాకు ఏది సుఖదాయక పైనదో, ఏది ప్రియమైనదో అదియే సర్వప్రాణలకు సుఖదాయకము మరియు ప్రియము అయి వున్నది. అట్లే ఏ దుఃఖము నాకు అప్రియము మరియు ప్రతికూలమై యున్నదో అదియే సర్వప్రాణలకు అప్రియము మరియు ప్రతికూలము అయి వున్నది. ఈ విధముగా సర్వప్రాణలయందును తనయందువలెనే సుఖదుఃఖములను సమాన భావముతో అనుకూలము గను మరియు ప్రతికూలముగను చూచునో మరియు ఏ ప్రాణికిని ప్రతికూలముగా వ్యవహారించడో అనగా తనకు వలెనే ఏ ప్రాణికి అపకారము చేయడో ఆతడు సర్వశేషుడైన యోగి రుసబడును.

ఇటువంటి అపింసా భావముతో నిండియున్న పురుషుడు పూర్ణజ్ఞానమును కలిగియుండి యితర యోగులందరి కంటి శ్రేష్ఠుడనబడును.

పైన చెప్పబడిన హూర్జజ్ఞనరూపమైన యోగము అత్యంత ప్రయాసతో సంపోదించ యోగ్యమైనదని తలంచి దానిని పొందుకు తేలికమైన మరియు అతి స్పష్టమైన మార్గమును అనగా ఉపాయమును పొందదలంచి అర్థముడు శ్రీకృష్ణనితో యిట్లనెను -

- 6.33. యో ఒయం యోగస్త్వయా ప్రోక్షః సామ్యేన మధుసూదన, ఏతస్యాహం న పశ్యామి చంచలత్వా భ్రీతిం స్థిరామ్.**

అనగా - ఓ మధుసూదనా ! మీరు చెప్పిన సమత్వ భావరూపమైన యోగమును నేను నా యొక్క మనస్సు యొక్క చంచలత్వము కారణముగ ఈ యోగము యొక్క అచల స్థితిని చూడజాలకయున్నాను.

- 6.34. చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్ధుధం, తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుపురం.**

అనగా - ఏలయన ? కృష్ణ ! ఈ మనస్సు అత్యంత చంచలమైనది. “కృష్ణ” అను ధాతువు నుండి “కృష్ణ” అను శబ్దము ఏర్పడినది. భక్తజనుల పాపాది దోషములను నివృత్తింపజేయువాడు గావున భగవంతునకు “కృష్ణదు” అను పేరు కలిగినది.

ఈ మనస్సు హూర్జిగా అత్యంత చంచలమైనది అనగా నిలకడలేనిది. అంతేకాదు యిది శరీరమును క్షోభపరచి యిందియములను గూడ పరవశముగా మార్చి వేయును.

మరియు ఈ మనస్సు చాలా బలముతో కూడియున్నది. దేని ద్వారాను దీనిని అదుపు చేయడం అశక్యము అనగా శక్తికిమించిన పని. అంతేగాక ఈ మనస్సు చాలా దృఢమైనది గూడాను. అనగా తంతునాగమను ఆశేష్యమైన జీవము వంటిది. అందుచేత ఈ మనస్సు మచ్చేదించుట అనగా జయించుట అనగా తన వశమునందుంచుకొనుట చాలా ప్రయత్న సాధ్యమైన కార్యము.

ఇటువంటి లక్ష్మణములు కలిగియున్న మనస్సుతో పోరాదుట మరియు దానిని జయించి వశమునందుంచుకొనుట వాయువును వశమునందుంచుకొనుటవలె చాలా దుష్పరమైన కార్యము. అభిప్రాయమేమన ? ప్రచండ వాయువును అదుపు చేయుట ఎంత దుష్పరమైన కార్యమో అంతకంటే గూడ ఈ మనస్సును తన అధినమనునందుంచుట దుష్పరమైన కార్యమని నేను తలంచుచున్నాను.

నీవు చెప్పినదంతయు యథార్థమేనని భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.

- 6.35. అసంశయం మహాభాషా మనో దుర్మిగ్రహం చలమ్, అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యం చ గృహ్యతే.**

అనగా - బలవంతుడైన ఓ అర్థునా ! మనస్సు చంచలమైనది. అందుచేత దానిని వశమునందుంచుకొనుట అత్యంత దుష్పర కార్యము అనగా కష్టమైన పని. ఈ విషయమునందు

ఎటువంటి సందేహము లేదు. కాని అభ్యాసముచేత ఆనగా చిత్తమునందు ఒకే విధముగా ఒకే వృత్తిని మాటి మాటికి వల్లించినందువలన మరియు దృష్టము మరియు అదృష్టము అనగా యింద్రియములకు కనుపించునటువంటి మరియు కనిపించునటువంటి ప్రియమైన భోగములు మరియు ఆ భోగములను యిచ్చునటువంటి విషయములు లేక పదార్థములయందలి దేశము లను మాటి మాటికి చూచుండినందువలన ఉత్సన్నమగు ద్వేషభావము లేక వాటిని పొందకూడదనిడి అనిచ్చారూపమైన వైరాగ్యభావ బలముతో చిత్తము అనగా మనస్సు యొక్క చంచలత్వమును ఆపుట అనగా లేకుండ చేయుట సాధ్యపడును. అనగా ఈ విధముగా మనస్సును నిగ్రహించుట సాధ్యపడును.

కాని ఎవనియొక్క అంతస్కరణము ఆతని వశమునందు లేదో ఆటువంటి.....

6.36. అసంయతాత్మనా యోగో దుష్టాప ఇతి మే మతిః, వశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యో ఇవాప్తమపాయతః.

ఆనగా - మనస్సును తన వశమునందుంచుకొనజాలని పురుషుని ద్వారా అనగా - ఎవని అంతస్కరణము అభ్యాసము మరియు వైరాగ్యభావము ద్వారా విషయముల మీదికి బోకుండా నిలిచియుండు స్వభావముకలిగి యుండలేదో అటువంటి పురుషుని ద్వారా యోగ ఘలమును అనుభవించగలుగుట అసంభవము. అనగా ఆతనికి యోగఘలము లభించదు. ఇది నా నిశ్చయము.

కాని ఎవడు తన మనస్సును తన స్వాధీనము నరయంచుకొని యున్నాడో, ఎవని మనస్సు, అభ్యాసము మరియు వైరాగ్య భావబలము వలన అతని వశమునందే యున్నదో అనగా విషయముల మీదికి బోకుండా అంతస్కరణమునందే నిలిచియున్నదో మరియు ఆ విధముగ తన మనస్సును తన వశమునందుంచుకొనుటకు అన్నివేళల ప్రయత్నము చేయుచునే యుండునో అటువంటి పురుషుడు యింతకు పూర్వము చెప్పిన ఉపాయముల ద్వారా యోగమును యోగఘలమును తప్పక పొందగలడు.

యోగాభ్యాసమును చేయుచున్నప్పటికి, ఈ లోకము మరియు పరలోకమును రూపొందించునటివంటి సాధనములైన కర్మలను త్యజించినప్పటికి యోగఘలము అనగా మౌకప్రాప్తికి సాధన రూపమైన పూర్ణజ్ఞానమును పొందజాలన్నటి పురుషుడు అయిన యోగియొక్క చిత్తము చివరకు అనగా దేహాత్మాగ సమయమున యోగమునందు నిలిచియుండక చలించినచో అటువంటి యోగియొక్క వినాశమును శంకించి ఆర్ఘ్యనుడు యిలా అన్నాడు.

6.37. అయతిః శ్రద్ధయోపేతో యోగాచ్ఛలితమానసః అప్రాప్య యోగ సంసీద్ధిం కాం గతి కృష్ణ గచ్ఛతి

ఆనగా - ఓ కృష్ణ ! సాధకుడు యోగమార్గమున పయనించ ప్రయత్నించక కాని అతి శ్రద్ధతో అనగా ఆస్తికబ్ది కలిగినవాడై మరియు అంత్యకాలమున ఆతని మనస్సు యోగమునుండి చలించినదై పోవనో ఆచంచలచిత్తుడు, స్మృతిప్రపుడు అయిన యోగి యోగము

యొక్క సిద్ధిని అనగా యోగభలమును అనగా పూర్ణజ్ఞానమును పొందనివాడై కలిగియుండును ?

**6.38. కచ్చిన్నేభయవిభ్రష్ట శ్రీన్నాత్మమివ, నశ్యతి,
అప్రతిష్టో మహోబాహో విమూర్ఖో బ్రహ్మణః పథి:**

అనగా - ఓ కృష్ణా ! ఆయాశయ రహితుడు మరియు బ్రహ్మమును ఓ మార్గ మధ్యమున మోహితుడై అనగా తిరిగి ప్రాపంచిక విషయములందు చిక్కినవాడై కర్మమార్గము మరియు జ్ఞాన మార్గము రెంటినుండి భ్రమ్మడై ముక్కలు ముక్కలుగా మేఘమువలె నశించిపోవునా ? లేక నాశమనునది లేక మిగిలియుండునా ? ...

**6.39. ఏతన్నే సంశయం కృష్ణ చేత్తుమర్మస్యశేషతః,
త్వదన్యః సంశయస్యాస్య చేత్తా న హ్యాహపద్యతే.**

అనగా - ఓ కృష్ణా ! నా యిం సంశయమును నిశ్చేషముగా తొలగించటక సమర్పులైయున్నారు. ఏలయన ? మీరు తప్ప యితరులైన ఎ బుప్పిగాని లేక దే యిం సంశయమును తొలగించగల సమర్పుడు కానరాడు. కావున తమరే నా యిం సా తొలగించవలయును. ఇదియే నా దృఢమైన అభిప్రాయము.

అప్పుడు భగవంతుడు యిట్లు చెప్పినాడు -

**6.40. పొర్చ సైవేహ నా ముత్ర వినాశస్తస్య విద్యతే,
న హి కల్యాణ కృత్స్థశ్రీద్ధర్థతిం తాత గచ్ఛతి.**

అనగా - ఓ పొర్చా ! ఆ విధముగా యోగభ్రష్టుడైన పురుషుడు ఈ లోగాని పరలోకమునందు గాని ఎచ్చటనూ నాశమను పొందడు. ఇప్పటి దేహముకం దేహమును పొందుటను నాశమందురు. యోగ భ్రష్టత్వము కలిగినవానికి అటువఁ సంభవించదు.

హేతాత్ ! ఓ తాత ! అట్టేలయన ? శుభకార్యములు చేయు పురుషుఁ అనగా యిప్పుడున్న దానికంటి నీచమైన స్థితిని పొందడు. తండ్రి పుత్రుని రూప ఆత్మను విస్తరించుకొనును. అందుచేత అతనిని ‘తాత’ అని అంటారు. మరియు పుత్రుని రూపముతో దేహమును పొందును. అందుచేత పుత్రుని గూడ “తాత” అనే శిఘ్రుడు గూడ పుత్రసమానుడే. అందుచేత అతనిని గూడ “తాత” అని అందురు అయితే అప్పుడు ఈ యోగభ్రష్టుని గతి ఏమి యన్నచో -

**6.41. ప్రాప్య పుణ్యకృతాం లోకానుషిత్యా శాశ్వతీః సమాః,
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహౌ యోగభ్రష్టో ఒభిజాయతే.**

అనగా - యోగమార్గమున పయనించుచూ యోగభ్రష్టుడైన సంన్యాసి ఁ చేయునటువంటి అనగా అశ్వమేధాది యజ్ఞములు చేసినపారు పొందిన లోకము అచ్చట బహుకాలము అనగా లెక్కలేనన్ని వట్టరములు నివసించి తాను చేసిన ; ఫలమైన భోగములు క్షయించగా శాస్రోక్త కర్మలు చేయునటువంటి శుద్ధమైన

శ్రీమంతులైనవారి యింట తిరిగి శరీరమును పొందును. ఈ ప్రకరణాంతము నుండి యింతవరకు యోగిత్రష్టుని సంన్యాసియని చెప్పబడినది.

6.42. అథవా యోగినామేవ కుతే భవతి ధీమతామ్, ఏ తద్ధి దుర్భభతరం లోకే జన్మ యదీదృశమ్.

అనగా - అట్లుకొని యొడల, శ్రీమంతుల కులముగాక యతరమైన సద్గుర్ది కలిగి దరిద్రుడైన యోగి యింట జన్మను అనగా వేరు దేహమును పొందవచ్చును.

కానీ అటువంటి జన్మ అనగా మైన చెప్పబడిన దరిద్రులైనను విజేష గుణయుతులైన యోగుల మధ్య క్రొత్త దేహమును పొందుట యనునది యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన శ్రీమంతుల యింట దేహమును పొందుట కంట అత్యంత దుర్భభమైన కార్యము. అట్లేలయన? -

6.43. తత్త తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పూర్వదేహికమ్, యతతే చ తీతో భూయఃససిద్ధా కురునందన.

అనగా - అటువంటి యోగుల యింట శరీరమును పొందిన పూర్వజన్మము నందు యోగిత్రష్టుమును పొందిన సంన్యాసి ముందుగా యిప్పబడి శరీరమునందు కలిగిన బుద్ధితో సంయోగమును పొందును. అనగా - అటువంటి యోగి యింట శరీరమును పొందిన తరువాత అంతకు ముందరి అనగా పూర్వజన్మము అనగా పూర్వ దేహమునందు లభించియున్న బుద్ధితో యిప్పబడి బుద్ధికి సంబంధము ఏర్పడును. అంతేగాక ఆతడు పూర్వదేహమునందు పుండి కర్మలుచేసి సంపాదించిన సంస్కార బలముతో పూర్వసిద్ధిని పొందుటకు యింతకు పూర్వము చేసినదానికంట ఎక్కువగా ప్రయత్నించును.

అంతకు పూర్వపు శరీరమునందు ఏర్పడి జ్ఞానమును పొందిన బుద్ధితో యిప్పబడి శరీరమునందు ఏర్పడిన బుద్ధి పునస్సుంయోగము ఎట్లు కలుగును? అని అన్నాహో చెప్పుచున్నారు -

6.44. పూర్వాభ్యాసేన తేవై ప్రీయతే హ్యవశో ఇపి సః, జిజ్ఞాసురపి యోగస్య శబ్దిభ్రాతివర్తతే.

అనగా - అట్లేలయన? యోగిత్రష్టుడైన పరుపడు పూర్వజన్మ కర్మపరిపాకము చేత పరవతత్వమును పొందినప్పటికి పూర్వాభ్యాస బలముతో అనగా యింతకు ముందు పొందిన దేహము ద్వారా చేసిన అభ్యాస బలముతో తనంతటానుగా బలపూర్వకముగా యోగము వైపునకు ఆకర్షింపబడును.

యోగభ్యాసము వలనికిగిన సంస్కారముల కంటే అధిక బలవత్తరమైన అధర్మాది కర్మలు చేయకయిండినచో యోగాభ్యాసము వలన కలిగిన సంస్కారముల బలముతో యోగము వైపునకు ఆకర్షింపబడును. ఒకవేళ యోగాభ్యాసము వలన ఏర్పడిన సంస్కారముల కంటే ఎక్కువగా బలమైన అధర్మ పూర్వక కర్మలు చేసినట్లయితే ఆ కర్మల వలన ఏర్పడిన బలమైన సంస్కారముల చేత పూర్వపు యోగజన్మ సంస్కారము అణచివేయబడును.

కానీ ఆ యా పాపకర్మల ఘలముల భోగానంతరము క్షయించినప్పుడు పూర్వపు యోగజన్మ సంస్కారముల తనంతట తానుగానే తిరిగి యోగాభ్యాసమునకు ఉత్సాహపరచును. చాలా దీర్ఘకాలము వరకు అణచివేయబడి పున్నప్పటికి ఆ సంస్కారముల పూర్తిగా సశింపవ.

యోగమునందు జిజ్ఞాస గలవారు గూడ అనగా యోగ స్వరూపమును సృష్టముగా తెలుసుకొనగోరినవారైన యోగమార్గమున యింతకు పూర్వము ప్రయత్నించి యోగిత్రష్టత్వమును పొందిన సంన్యాసులు శబ్దబ్రహ్మమును అనగా వేదాది శాస్త్రగ్రంథముల యందు చెప్పబడిన కర్మఫలమును అతిక్రమించి యోగమార్గమున పయనించుటకు ప్రయత్నింతరు. అట్టి యోగమును చక్కగా తెలుసుకొని అందు దృఢముగా నిలిచి యోగాభ్యాసమును చేయుదురు.

ఇచ్చట ప్రసంగ సందర్భమున జిజ్ఞాసువును గూడ సంన్యాసి అని చెప్పబడినది. దీనిని గమనించనగును.

యోగిత్వము ఏ కారణము వలన క్రేష్టమని చెప్పబడుచున్నది ?

6.45. ప్రయత్నాద్యతమానస్తు యోగీ సంశుద్ధికిల్పిపః, అనేక జన్మసంస్థిత్యాస్తో యాతి పరాం గతిమ్.

అనగా - ప్రయత్న పూర్వకముగా అత్యధిక సాధనయందు నిమగ్నమై యున్న విద్యాంసుడైయున్న సాధకుడు అనేక దేహములను పొంది యున్నప్పుడు చేసియున్న చిన్న చిన్న సంస్మారయుక్త కర్మల ఫలములను ప్రోగుచేసి ఆ సంస్మారయుక్త కర్మల ఫలములతో పాపరహితుడై సమ్మక్క జ్ఞాన సంపన్ముడై మోక్షమును పొందును.

అట్లు జరుగుటకు కారణమేమనగా -

6.46. తపస్విభో ఒధికో యోగీ జ్ఞానిభో ఒపి మతో ఒధికః, కర్మభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున.

అనగా - తపస్య చేసిన వారికంటెను జ్ఞానుల కంటెను నిజమైన యోగిక్రేష్ణుడు. ఇచ్చట శాస్త్ర విషయక పొందిత్వమే జ్ఞానమనబడుచున్నది. అట్టి శాస్త్రవిషయక పొందిత్వమతో కూడియున్న జ్ఞానికంటె యోగి క్రేష్ణుడు మరియు అగ్నిపోత్రాది కర్మలు చేయునట్టి వారికంటె గూడ యోగి క్రేష్ణుడు. అందువలన అర్ఘునా ! నీవు నిజమైన యోగివి కమ్ము.

6.47. యోగినామపి సర్వేషాం మద్గతేనాంతరాత్మనా, శ్రద్ధావాస్నజతే యో మాం స మే యుక్త తమో మతః.

అనగా - రుద్రుడు, ఆదిత్యుడు అనగా సూర్యభగవానుడు మొదలగు దేవతలు ధ్యానమునందు నిమగ్నమై యున్న అందరి యోగుల కంటెను ఏ యోగి శ్రద్ధాభావముతో తన మనస్సును నింపుకొనినవాడై వాసుదేవుడనైన నాయందు లగ్గుమైయున్న అంతస్కరణముతో నన్నే భజించునో అటువంటివానిని నేను అత్యంత క్రేష్ణుడనై యోగిగా తలంతును.

తీతీతీ వేదవ్యాస విరచిత తీమద్భగవద్గీత యందలి

ధ్యానయోగమును ఆరవ అధ్యాయమునకు

తీ జగద్గురు ఆదిశంకరాచార్య విరచిత సంస్కృత భాష్యమునకు

తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.

అనువాదకులు తీ సదానందభారతి.

ప్రణవాశ్రమము.

శీ మద్భగవద్గీత, శీ శంకరభాష్యం యథాతథం

విడ్వ అధ్యాయము

యోగినామపి సర్వేషాం మధుతేనాంతరాత్మనా,
శ్రద్ధావాస్మజతే యో మాం స మే యుక్తతమో మతః.

ఆరవ అధ్యాయం చివరిలో ప్రశ్న రూపములో బీజారోపము చేసి మరల స్వయముగానే “నా తత్త్వము యిలాంచేది” అందుచేత సాధకడు యీ విధముగా నాయందు అంతరాత్మ కలిగినవాడుగా కావలయును అను మొదలగు మాటలను విశదపరచదలంచి భగవంతుడు యీ క్రింది విధముగా ఏడవ అధ్యాయమును ఆరంభించున్నారు.

7.1. మయ్యాస్కతమనాః పార్థ యోగం యుంజన్మదాత్రయః,
అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాస్మణి త చ్ఛుణు.

అనగా - ముందు చెప్పబోవుచున్న విశేషములతో కూడియున్న పరమేశ్వరుడను అయి మన్మ నాయందు మనస్సును లగ్నము చేసినవాడు “మయ్యాస్కతమనా” వాడై యుందునో మరియు పరమేశ్వరుడైనినే ఎవని ఏకమాత్ర లక్ష్మీము (అవలంబము) గా వున్నానో ఆతడు ‘మదాత్రయ’ అనగా నా ఆత్రయమునందు వుండునో ఓ పార్థ ! అటువంటి “మయ్యాస్కతమనా” అనగా నాయందు మాత్రమే ఆసక్తి కలిగిన మనస్సు గలవాడుగా వుండునో, మరియు ఆతడు “మదాత్రయ” నన్నే ఆత్రయించినవాడుగా వుండునో ఆట్టివానిగా వుండి నీవు యోగసాధన చేయుచూ అనగా మనస్సును నాయందే నిలిపివుంచి నన్ను సంశయ రహితముగా సమగ్రముగా ఎఱుంగు వాడవగుదువో ఆట్టి విధానమును చెప్పేద సావధాన చిత్రుడవై వినుము -

పురుషాస్కతములైన ధర్మ, అర్థ, కామ, మౌకాదులయందు దేనినో ఒకదానిని కోరినవాడై దానికి సాధనరూపమైన ఆగ్నిపోత్రాది కర్మలు, తపములు, లేక దానములు మొదలగు వాటిలో దేనినో ఒకదానిని ఆత్రయించి, అనగా సాధనముగా చేసుకొని, నన్ను పొందగోరు యోగి యితర పై సాధనములన్నింటిని వదలుకొని కేవలము నన్నే ఆత్రయముగా గ్రహించునో మరియు నాయందే ఆసక్త చిత్తము కలవాడగునో ఆతడు సులభముగా ప్రాపంచిక విషయముల నుండి ముక్కుడగును.

అందువలన నీవు పైన చెప్పబడిన గుణములతో కూడినవాడవై విభూతి (సంపద) బలము, ఐశ్వర్యము మొదలగు గుణములతో కూడి పరమేశ్వరుడైన నాయందు సంశయ రహిత చిత్తము కల వాడవగుదువో అనగా “భగవంతుడు నిస్పందేహముగా సరిటైన మార్గమునే చూపుచున్నాడు” అని తెలుసుకొను విధానము చెప్పుచున్నాను వినుము -

ఆ భగవంతుని స్వరూపమును గురించి -

- 7.2. జ్ఞానం తే ఒహం సవిజ్ఞానమిదం, వక్ష్యమ్యశేషతః,
యజ్ఞాత్మా నేహ భూయో ఒన్యజ్ఞ తప్యమవశిష్యతే.

అనగా - ఇప్పుడు నేను నీకు జ్ఞానమును విజ్ఞానముతో కలిపి అనగా నా అనుభవ సహితమైన సర్వాంగపూర్ణమైన జ్ఞానమును వినుపించెదను.

క్రోతను సావధానచిత్తునిగా చేయుటకు ఎటువంటి వర్షనము అవుసరమో అట్టి జ్ఞానమును స్తుతించుచున్నారు.

ఎట్టి జ్ఞానమును పొందినవానికి యిం జగత్తునందు పురుషార్థమును పొందుటకు మరొక యితర సాధనము అక్కరలేదో అనగా ఎవడు నా తత్వమును సవివరముగా తెలుసుకొనునో అతడు సర్వజ్ఞుడగను. అందువలన యిం జ్ఞానము అత్యంత ఉత్తమ ఘలమును కలుగజేయునదిగావున అన్యంత దుర్భమైనది.

ఈ జ్ఞానము ఏ విధముగా దుర్భమైనదో చెప్పేద సావధాన చిత్తుడవై వినుము.

- 7.3. మనుచ్యోఽం సహస్రేషు కళ్పిద్యతతి సిద్ధయే,
యతశామపి సిద్ధాన్మాం కళ్పిన్నాం వేత్తి తత్వతః.

అనగా - వేలమంది మానవులలో ఎవ్వరో ఒక్క మహా పురుషుడు మోక్షరూపమైన సిద్ధిని పొందుటకు ప్రయత్నించును. ఆ విధముగా సిద్ధిని పొందుటకు ప్రయత్నించు సిద్ధులలో కూడ ఎవ్వరో ఒక్క మహాత్ముడే నన్ను అనగా నా తత్వమును యథార్థ రూపముగా ఎఱుంగ జాలును.

ఈ విధముగా క్రోతకు తత్వజ్ఞానమును పొందుటకు అవుసరమైన జ్ఞానసు కలిగించి అటుపై చెప్పుచున్నారు.

- 7.4. భూమిరాపో ఒనలో వాయుః మనో బుద్ధిరేవ చ,
అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతిరష్టధా.

అనగా - “భిన్నా ప్రకృతి రష్టధా” అను పదము చెప్పబడిన కారణముగ యిచ్చట భూమి శబ్దము ద్వారా కేవలము మట్టిగాక దానియందు మమేకమై యున్న నాలుగు భూతములు గూడ చెప్పబడుచున్నవి. అదే విధముగా జలము మొదలగు భూతములు గూడ యితర భూతాంశములతో కలిపి యే చెప్పబడుచున్నవి.

ఈ విధముగా షృంగ్రీ (భూమి) జలము, అగ్ని, వాయువు మరియు ఆకాశము మరియు మనస్సు - యిచ్చట మనస్సునగా దానికి కారణభూతమైన అహంకారము గూడ చెప్పబడినది మరియు బుద్ధి అనగా అహంకారమునకు కారణము మహత్తత్త్వము మరియు అహంకారము అనగా అవిర్యతో కూడియున్న అవ్యక్తము అనగా మూలప్రకృతి.

వి విధముగా విషముతో కూడియున్న అస్తము కూడ విషమనియే చెప్పబడునే ఆ విధముగానే అహంకారము మరియు విషయ వాసనలతో కూడియున్న అవ్యక్తము గూడ అనగా మూలప్రకృతి గూడ అహంకారమనియే చెప్పబడుచున్నది. అట్లేలయన ? అహంకారము అన్నింటికి కారణరూపమైనది. ప్రపంచమునందు అహంకారమే సర్వ ప్రవృత్తులకు చీఱ రూపముగా చూడబడుచున్నది.

ఈ విధముగా యా పైన చెప్పబడిన ప్రకృతి అనగా సర్వశ్వరుడనైన నామాచా చ్ఛే ఎనిమిది రూపములతో భిన్న భిన్నముగా విభజింపబడుచున్నది.

7.5. అపరేయమిత స్వయం ప్రకృతి విధి మే పరామ్, జీవభూతాం మహాభావో యయేదం ధార్యతే జగత్.

అనగా - ఇష్టుల పైన చెప్పబడినది భగవంతుడనైన నా అపరా ప్రకృతి.

అనగా - ‘పరా’ కాదు, అది నిక్షప్తమైనది, అశ్వమైనది మరియు అస్తముచు కలిగించునది. అంతేగాక సంసారబంధ రూపమైనది. అంతేగాక అర్థునా ! ఈ పైన చెప్పబడిన ప్రకృతియందు రెండవదియైన జీవరూపము గలది అనగా ప్రాణధారణకు కారణరూపమైనది దాగియున్నది. దానినే క్షేత్రజ్ఞ రూపా ప్రకృతి అని అందురు. లోపల ప్రవేశించియున్న ఏ ప్రకృతి ద్వారా ఈ సమస్తమైన జగత్తు కల్పించబడుచున్నదో దానిని నీవు నా యొక్క పరా ప్రకృతిగా గుర్తించుము. అనగా దానిని నీవు నా యొక్క ఆత్మరూపమైన ఉత్తమమైనది మరియు శుద్ధమైన ప్రకృతిగా గుర్తించుము.

7.6. ఏతద్యోనీని భూతాని సర్వాంతుప ధారయ, అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా.

అనగా - ఈ క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞని రూపము కలిగియున్న రెండూ ‘పరా’ మరియు ‘అపరా’ ప్రకృతులే తమ యోనినుండి ఈ సమస్త భూతప్రాణుల రూపమైన ప్రకృతియా కారణముచేతనే పుట్టుచున్నవని అనగా కల్పించబడుచున్నవని నీవు చక్కగా తెలిసిచూసుచుట్టు.

అట్లేలయన ? ఆ నా రెండు ప్రకృతులే సమస్త భూతములకు యోని (చారణాంశులేక రూపములను కల్పించునది) అనగా కారణమై యున్నది. అందుచేత సమస్తమైన జగత్తు యొక్క రూపకల్పన లేక జన్మ - ఉత్పత్తి మరియు ప్రశయము అనగా లయించు అనగా నివర్తించుట, వినాశము నేనే అయి వున్నాను. అనగా - ఈ రెండు ప్రకృతుల ద్వారా సర్వజ్ఞుడను మరియు ఈశ్వరుడను అయిన నేనే ఈ సమస్త జగత్తునకు కారణరూపాడ్ది : యున్నాను.

అట్లుగుటకు కారణమేమనగా -

శ్రీ మధ్యగవదీత

7.7. మత్తః పరతరం నాస్యత్థించిదస్తి ధనంజయ,
మయి సర్వమిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా జవ.

అనగా - పరమేశ్వరుడ (సర్వేశ్వరుడ) వైన నాకంటే వేఱుగా జగత్తునకు వేఱగు మరొక కారణము లేదు. అనగా సర్వేశ్వరుడవైన నేనే యా సమస్త జగత్తునకు ఏకమాత్ర కారణ రూపమై యున్నాను.

ఎందువలన యిలా వున్నదనగా - అది అలాగే వున్నది గమక. సమస్తమైన ప్రాణాలు సర్వేశ్వరుడవైన నాయందు దీర్ఘమైన దారములతో కూడిన వస్తుము వలె మరియు దారమునందు పొదగబడిన మాణిలవలె కూర్చుబడి కూర్చుంచబడి, ఏర్పాటు చేయబడి, కల్పించబడి యున్నది.

ఈ సమస్త ప్రపంచము ఏ ద్వే ధర్మములతో కూడి తనలో తాను కూర్చుబడి యున్నది? అని అన్నచో -

ఇట్లు చెప్పుచున్నారు -

7.8. రసో ఒహమష్టు కొంతేయ ప్రభాస్మి శశిసూర్యయోః,
ప్రణవః సర్వవేదేషు శబ్దః భే శారుషం నృషు.

అనగా - నేను జలమునందు రసముమై యున్నాను అనగా రస రూపమున వుండియున్నాను. అనగా జలముయొక్క సారమును నేనైయున్నాను. జలముయొక్క సారమునే ‘రస’ మని యందురు. పరమాత్ముడవైన నాయందు అనగా రసరూప పరమాత్ముడవైన నాయందు ప్రపంచమునందలి జలమంతయు యిమిడి వున్నది. ఈ ప్రకారముగానే పంచభూతములను ఎఱుంగవలయును.

వీ విధముగా నేను జలమునందు రసరూపమున వ్యాపించియున్నానో ఆ విధముగానే చంద్ర సూర్యాలయందలి ప్రకాశమును నేనే. సమస్త వేదములయందు ‘ఓం’ కార రూపమున యున్నది నేనే. అనగా ‘ఓం’ కార రూపుడవైన పరమాత్ముడగు నాయందు సర్వవేదములు యిమిడివున్నావి.

ఆకాశము యొక్క సారభూతమైన శబ్దమును నేనే అనగా ఆ శబ్దరూపుడవైన నాయందే సమస్త ఆకాశము యిమిడి యున్నది.

అంతేకాదు పురుషుల యందలి శారుషమును అనగా పురషత్వమును నేనే. పురుషులయందు ఏ తత్వము వ్యాపించియున్నందువలన అతడు పురుషుడనబడుచున్నాడో ఆ తత్వమును నేనే. ఆ శారుష రూప తత్వమునందే సమస్తమైన పురుషులు యిమిడి యున్నారు.

7.9. పుణ్యే గంధః పృథివ్యాం చ తేజశ్శాస్మి విభావసా,
జీవనం సర్వభూతేషు తపశ్చాస్మి తపస్విషు.

అనగా - భూమియందలి గంధమును అనగా సుగంధమును నేనే. ఇనగా ఆ సుగంధ రూపిశ్వరుడవైన నాయందు సమస్తమైన పృథ్వి అనగా భూగోళము యిమిడి యున్నది.

జలము మొదలగు వాటియందు ఆ భూతములయొక్క పవిత్రతను చూపించుట కొఱకే యిచ్చట గంధమునందలి స్వాఖావిక పవిత్రతయే వృథివియందు చూపెట్లబడినది.

గంధ రసము మొదలగు వాటియందు ఏర్పడుచున్న అపవిత్రత ప్రాపంచిక పురుషుల యందు గల అజ్ఞానము, అధర్యము మొదలగు వికారముల ఆధిక్యముచేత మరియు భూతముములతో వారికి గల సంపర్కము చేత ఏర్పడుచున్నదే గాని ఆ భూతముల స్వాఖావిక లక్షణము కాదు.

అగ్నియందలి ప్రకాశమును నేనే అనగా ఆ బ్రహ్మతత్వమే మరియు సర్వోపల యందలి ప్రాణమును కూడ నేనే. అనగా దేనివలన ప్రాణలన్నియు చేతనత్వము కలిగియొన్నవో ఆ చేతనత్వము ఆ బ్రహ్మతత్వమే అనగా నేనే. మరియు తపోభనులయందలి తపమును నేనే. అనగా తపరూపమైన పరమాత్మయైన నాయందే సర్వతపోభనులు మిళితపై యున్నారు.

7.10. బీజం మాం సర్వభూతానాం విధి పార్థ సనాతన్మీ, బుధిర్ఘిధిమతామస్ని తేజస్సేజస్సీనా మహామీ.

అనగా - ఓ పార్థ ! నన్ను నీవు సర్వభూతముల యొక్క సనాతనమైన, అత్యంత అనాదియైన బీజము అనగా వాటన్నింటియొక్క పుత్రత్తికి మూల కారణముగా ఎఱుంగము. మరియు నేనే బుధిమంతుల యొక్క బుధి అనగా వారి వివేక శక్తిగాను మరియు తేజముగల వారి అనగా ప్రభావశాలురైన పురుషులయొక్క ప్రభావమును గూడ నన్నగానే గుర్తించుము.

7.11. బలం బలవతాం చాహం కామరాగ వివర్తితమీ, ధర్మవిరుద్ధో భూతేషు కామో ఉస్మి భరతరథభ.

అనగా - బలవంతులయందు కామము మరియు ఆసక్తి లేనటువంటి బలము, తేజస్సు మరియు సామర్థము అన్నియు నేనే అయి వున్నాను.

తాత్పర్యమేమన - ఆప్రాప్య వస్తువులయందు గల తృప్తికు మారు పేరే కామము. అట్లే ప్రాప్తించిన విషయములు లేక వస్తువులయందు గల శ్రీతి లేక తన్నయత్తమును 'రాగము' లేక ఆసక్తియని యందురు. ఆ రెండూ లేనటువంటి కేవలము స్థాలదేహ పోపట్టార్థము ఉపయోగపడు బలమును నేనైయున్నాను. సాంసారిక జీవితము గడువునటువంటి జీవులయందు గల బీలము మరియు ఆసక్తి లేక కామముతో నాకు ఎఱువంటి సంబంధము లేదు. అనగా ఆ బలము మరియు కామము నేను గారు.

ఇంకా విశేషమేమన ? ఓ అర్ఘ్యా ! ప్రాణలయందు అనగా మానవ దేహము కలిగియొన్నపారియందు గల శాప్తబద్ధమైన మరియు ధర్మానుకూలమైన కామము అనగా ఏ కామము వలన కేవలము దేహధారణ మాత్రమే జరుగుచుండునో ఆ కోర్కెల రూపమైన కామమును నేనే. అనగా ఆ పరిశుద్ధమైన కామము నాకు సంబంధించినదే.

7.12. యే చైవ సాత్యికా భావా రాజసాస్తామసాశ్చయే, మత ఏవేతి తాన్విధి న త్వహం తేషు తే మయి.

అనగా - సత్యగుణము ప్రధానముగా కలిగి స్వాల శరీరమును పొందిన జీవుడు, రాజసగుణము ప్రధానముగా కలిగి స్వాలదేహమును పొందిన జీవుడు మరియు అట్లే తామసగుణము ప్రధానముగా కలిగి స్వాలదేహమును పొందిన జీవుడు అనగా ఈ జీవులందరికి యింతకు ఘ్రార్ఘపు దేహములతో కూడియున్నప్పుడు చేసిన కర్కుల ననుసరించి ఆ యా గుణములు ప్రాప్తించున్నవి. ఆ విధముగా సర్వము నేను అనగా ఆ భగవత్తత్వము ననుసరించియే జరుగుచున్నట్లుగా తెలియవలయును.

ఈ విధముగా స్వాలదేహములను పొందుట, పూర్వ పూర్వ దేహములతో కూడియున్నప్పుడు చేసిన కర్కుల ననుసరించి తిరిగి ఆ యా కర్కుల ననుసరించి ఆ యా గుణ ప్రధానములైన దేహములు లభించుట మొదలగునదంతయు నా కారణముగానే జరుగు చున్నప్పటికి అందులకు నేను బాధ్యదను కాను. అనగా వారి కర్కుజన్మాలతో నాకు ఎటువంటి సంబంధము వుండదు. లేదు అనగా ప్రాపంచిక ప్రాణులవలె నేను ఆ యా గుణములకు కట్టుబడి యుండువాడుగాను అయినప్పటి ఆ ప్రాణులన్నియు నా వశమునండే యున్నవి.

నేను సాక్షాత్కార పరమేశ్వరుడను. నిత్య శుద్ధ, బుద్ధ ముక్త స్వభావము కలవాడను. మరియు సర్వభూతములకు ఆత్మ స్వరూపుడను. అయినప్పటికి అనగా అందుచేత నేను సర్వప్రాప్తి గుణములకు ఆతీతుడను అనగా సత్య, రజ, తమో గుణములతో ఎటువంటి సంబంధము లేనివాడను. సంసారరూపమైన దోషమునకు కారణమైన అజ్ఞానమును బీజమును నశింపజేయు వాడనైయున్నాను. నా యా తత్త్వమును యా లోకమునందు తోచు ప్రాణులు ఎతుంగవు. ప్రాణుల అజ్ఞానమునకు భగవతుడు చింతించుచున్నాడు. అందుచే ఆ యా ప్రాణులకు యా అజ్ఞానము ఎట్లు కలుగుచున్నదో సవివరముగా చెప్పచున్నారు.

7.13. త్రిభుర్షుణమయైర్భావైరేభిః సర్వమిదం జగత్, మాహితం నాభిజానాతి మామేభ్యః పరమవ్యయం.

అనగా - గుణములయందు వికారదోషము కలుగుచుండుటచేత, ఆ గుణముల యందు సాత్యికము, రాజసము మరియు తామసమును భేదములు కలుగుచున్నవి. ఈ మూడు గుణయుక్త భావముల వలన అనగా పైన చెప్పబడిన రాగము, ద్వీపము, మరియు మోహము మొదలగు భావముల కారణముగ ఈ జగత్తునందలి ప్రాణులన్నియు మోహమునకు లోనగుచున్నవి. అనగా వివేకము అనగా నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము లేనివగుచున్నవి. అందుచేత ఈ పైన చెప్పబడిన గుణములకు లోనగాక వాటికి ఆతీతముగా వినాశము లేనటువంటి

మరియు అనాది మరియు జన్మాది సమస్త భావ వికారములు లేనటువంటి పరమాత్మ స్వరూపద్వైన నాయందు అనగా నన్ను ఈ ప్రాణులు గుర్తించలేకున్నవి.

అయితే మరి ఈ దైవసంబంధమైన త్రిగుణములతో కూడియున్న వైష్ణవీ అనగా విష్ణువునకు సంబంధించిన మాయను మానవులు ఎట్లు అధిగమించగలరు ? అనగా దానికి అతీతముగా ఎట్లు వ్యవహరించగలరు ? అని అన్నచో యట్లు చెప్పచున్నారు.

7.14. దైవి వ్యోపా గుణమయా మమ మాయా దురత్యాయా, మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే.

అనగా - అదెట్లన ? ఈ పైన చెపుబడి దైవిమాయ అనగా నేనుగా వ్యాపించియున్న ఈశ్వరశక్తి రూపమున వున్న త్రిగుణమయా మాయ అనగా సాత్మిక, రజ, స్తుమో గుణములతో కూడియున్న మాయ జయింపక్షము కానిది. అనగా 'మాయా రూపమున వ్యాపించియున్న మహాసముద్రము) తరించ శక్తయుకానిది. అందువలన సర్వ ధర్మములను త్వజించి తన ఆత్మరూపమునే యున్న మాయాధిపతియైన పరమేశ్వరుడైయున్న నన్నే సర్వాత్మ భావముతో శరణజోచ్చుట మంచిది. అట్లు పరమేశ్వరుడను మాయా పతిని అయిన నన్ను శరణజోచ్చిన వారు బహు తేలికగా ఆ మాయా సముద్రమును తరించగలరు. అనగా దాటగలరు. అనగా సంసార బంధమునుండి ముక్కులగుదురు.

మరి తమరి శరణజోచ్చిన వారందరూ మహామాయా సముద్రమును అతి తేలికగా తరించగలిగియున్నప్పుడు మరి వారినందరినీ మీ శరణయందు ఎందులకు చేర్చుకొనటలేదు?

అందులకు సమాధానముగా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పచున్నారు -

7.15. న మాం దుష్టుతినో మూధాః ప్రపద్యంతే నరాధమాః, మాయయా ఒపహృతజ్ఞానా ఆసురం భావమాత్రితాః.

అనగా - పొపకర్మలు చేయు మూర్ఖులు, అనగా మానవులలో నీచులు అనగా నిమ్మ వర్ధమువారు అనగా మాయకు లోబిడి జ్ఞానము లేక యున్నవారు హింసతో కూడిన కార్యములు చేయువారు, అబద్ధములాడుచూ అనగా అసత్యభాషణములు చేయుచూ తామస భావముతో కూడియున్న మానవులు పరమేశ్వర స్వరూపద్వైన నన్ను అనగా నావద్ద శరణపొందరు.

కాని పుణ్యకార్యములు చేయు మానవోత్థములు అనగా సాత్మిక గుణసంపన్నులైన క్రేష్ట మానవులు ఏమి చేయుదురో చెప్పెద వినుము -

7.16. చతుర్విధా భజంతే మాం జనాః సుకృతినో ఒర్జున, ఆర్తో జిజ్ఞాసురరథార్థి జ్ఞానీ చ భరతర్థభ.

అనగా - అర్జునా ! ఆర్తులు అనగా ప్రాపంచిక దుఃఖములచే పీడింపబడుచున్నవారు అనగా ప్రాపంచిక భావముతో కూడి ప్రాపంచిక బాధలు అనుభవించువారు. జిజ్ఞాసువులు

అనగా భగవత్తత్వమును గురించి తెలియగోరువారు అర్థార్థాలు అనగా ప్రొపంచిక దృష్టి కలిగి ప్రకృతి సంబంధమైన వస్తు సముదాయమును అనగా సంపదను అభిలషించువారు. జ్ఞానులు అనగా విష్ణుతత్వమును ఎరింగినవారు (బ్రహ్మతత్వమును కాదు) యిటువంటి నాలుగు విధములైన పుణ్యకర్మలు చేయు మానవులు నన్ను భజించుచూ నన్ను సేవించుచుందురు. అనగా నా శరణ కోరుదురు.

7.17. తేజాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తిర్విశిష్యతే, ప్రియో హి జ్ఞానినో ఒత్యర్థమహం స చ మమ ప్రియః.

అనగా - పై నాలుగు విధములైన మనమ్యులలో జ్ఞానులైనవారు అనగా సత్యము, నిత్యమూ అయిన నా తత్వమును ఎత్తింగినవారు, వారు తత్త్వవేత్తలు అనగా నా తత్వమును ఎత్తింగి యున్నందువలన సర్వకాల సర్వవస్తులయందును నాయందే నిలిచియుందురు. మరియు వారి దృష్టియందు భజించుటకు వారికంటే యితరమైన పస్తువేదియు తోచనందున కేవలము పరమాత్మ స్వరూపుడనైన నాయందే అనన్య అనగా యితరమేదియు లేనటువంటివారై నిలిచియుందురు. అందుచేత అటువంటివారు నాకు అనన్య ప్రియులుగా క్రేష్టమైనవారుగా తోచుచుందురు. మిగిలియున్న మూడు విధములైన వారికంటే మిక్కిళిగా సర్వశేషులుగా నాచే తలంచబడు చుందురు.

అట్లేలయన ? నేను జ్ఞానియుక్త ఆత్మమై యున్నాను. అందుచేత నాకు అటువంటి జ్ఞానులు అత్యంత ప్రియమై యున్నారు.

ఆత్మయే అందరికి అత్యంత ప్రియమైనదై యున్నందున జ్ఞాని ఆత్మగా కలిగి యున్నందున భగవంతుడైన వాసుదేవుడు వారికి అనగా జ్ఞానులకు అత్యంత ప్రియుడై వుంటాడు.

మరియు జ్ఞాని కూడ వాసుదేవుడనైన నా యొక్క ఆత్మయే అయివున్నందున ఆ జ్ఞానులు నాకు అత్యంత ప్రియులై వుందురు.

అయితే మరి అర్థాలు మొదలగు మూడు విధములైన భక్తులు వాసుదేవులైన తమకు ప్రియులు కారా ? అట్లు కాని పక్షమున వారి గతి ఎట్లుందును ? ఏమగును ? అన్నచో -

7.18. ఉదారాః సర్వ ఏవైతే జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్, ఆస్థితః స హి యుక్తాత్మ మామేవానుత్తమాం గతిమ్.

అనగా - ఈ విధమైన భక్తులందరూ గూడ చాలా ఉదార స్వభావము గలవారు. క్రేష్టులు గూడాను. అనగా ఈ మూడు విధములగు భక్తులు గూడ నాకు ప్రియమైనవారలే. అట్లేలయన ? వాసుదేవుడనైన నాకు నా భక్తులైనవారలిష్టరూ గూడ నాకు అప్రియులు కారు. కాని జ్ఞానియైనవాడు నాకు అత్యంత ప్రియమైనవాడుగా వుంటాడు. వారిరువరి మధ్య ఈ మాత్రపు భేదమున్నది.

అలా భేదము ఎందుకు కలదో చెప్పుచున్నారు - జ్ఞానిధైనవాడు నా స్వరూపమే అయి వున్నాడు. ఆతడు నా కంటి వేఱుగా లేదు. ఇదియే నా నిశ్చయము. ఏలయన ? యోగారూధడగుటకు ప్రయత్నించు జ్ఞాని స్వయముగా వాసుదేవ భగవానుడనైన నేనే అయి వున్నాను. అంతేగాని ఆతడు నా కంటి వేఱుగ లేదు. అటువంటి యుక్తాత్మకు అనగా జీవత్వమును త్యజించి ఆత్మయిందు లీనషైయున్న జ్ఞాని ప్రాత్మప్యాడనైన నాయిందు లీనషై నా రూపముననే అనగా నేను గానే అనగా పరమ పరబ్రహ్మ తత్త్వముగానే నిఖిలియిందును.

అలా తన రూపననే యున్నప్పటికి భగవంతుడు జ్ఞానులైనవారిని స్తుతించుచున్నారు.

7.19. బహునాం జన్మనామంతే జ్ఞానవాన్యాం ప్రపద్యతే, వాసుదేవః సర్వమితి స మహోత్సా సుదుర్భః.

అనగా - జ్ఞానప్రాప్తికొఱకు సంస్ారములను పెంపొందించుకొనుటకై ప్రయత్నించు మహాత్ములు జన్మాంతరమునందు అనగా అనేక జన్మ-మరణములు పొంది అంతిమ దేహమును పొందినప్పుడు పూర్వపు సంస్ారములన్నియు పరిపక్వ దశను పొందిన జ్ఞాని అంతరాత్మ రూపాడనైయున్న వాసుదేవుడనగు నన్ను “అంతయు వాసుదేవుడే” అను భావముతో నిండినవాడై నన్నే అనగా నా తత్త్వమునే పొందును.

ఈ విధముగా ఏ పురుషుడు సర్వాత్మరూపాడనై యున్న వాసుదేవుడనగు నన్ను ప్రత్యక్షముగా పొందునో ఆతడే మహాత్ముడు. అటువంటివానితో సమానుడనైనవాడు లేక ఆతసి కంటే శ్రేష్ఠుడు మరియుకడు వుండదు. అందుచేత కొన్ని వేలమంది మసుమ్మలలో కూడ అటువంటి పురుషుడు లభించుట అత్యంత దుర్లభము.

“ఈ ప్రపంచమంతయు ఆత్మ స్వరూపమునన్ను వాసుదేవుడే” అను భావము లోకమునందలి పురుషులకు కలుగకుండుటకు కారణము చెప్పుచున్నాడు -

7.20. కామైసైసైర్ప్రప్తజ్ఞానాః ప్రపద్యంతే ఒన్యదేవతాః, తం తం నియమ మాసాయ ప్రకృత్యా నియతాః స్వయా, ప్రపద్యంతే ఒన్యదేవతాః,

అనగా - పుత్రులు, పతువులు, స్వర్ణము మొదలగు భోగముల యొక్క కౌట్టి సంబంధమైన అనేక కోర్కెలవలన విజ్ఞాన వివేకములను బోగొట్టుకొన్న పూరుషులు తమ స్వభావముచేతనే అనగా జన్మ-జన్మాంతరములందు ప్రోగు చేసుకొనియున్న సంస్ార సముదాయ రూపమైన స్వభావముచే ప్రేరేపింపబడినవారై యితర దేవతలను అనగా ఆత్మస్వరూపాడనైయున్న వాసుదేవుడనైన నాకంటి భిన్నముగా తోచు దేవతలను సేవించుచూ ఆ దేవతలను తృప్తిపూరుషుకై ఏ యే పద్మతులు లేక నియమ కర్మలు ప్రసిద్ధములై యున్నావో వాటిని ఆతయించి ఆ దేవతలనే ఆరాధించుచుందురు. అనగా అటువంటి చిల్లర దేవతల శరణ జోడైరు. ఆందుకే కాచోలు పూర్వము ఒక కవి యిలా అన్నాడు -

“చక్కన మాని వేము దినజాలిస్తైవడి మానవాధముల్
పెక్కుశు బక్క దైవముల వేమరు గొప్పుద రట్లకాదయా
ప్రొక్కిన నీక ప్రొక్కవలె మోక్షమేసంగిన నీవెయివలెన్
తక్కిన మాటలేమిచీకి.....
అటువంటి కాముకులైన పురుషులలో నుండి .....

**7.21. యో యో యాం యాం తనుం భక్తః శ్రద్ధయార్పితుమిచ్ఛతి,
తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విద్ధామ్యహమ్.**

అనగా - అనేక విధములగు కోర్కెలు కలిగియున్న భక్తులు సకామ భక్తులనబడుదురు.
అటువంటి సకామభక్తులు ఏ యే దేవతలను మరియు వారి ఆ యా స్వరూపములను శ్రద్ధ
మరియు భక్తీభావముతో కూడి అర్పన మరియు పూజలు చేయుటకు ప్రయత్నించుచుందురో
ఆ యా భక్తులకు ఆ యా దేవతలకు సంబంధించిన ఆ శ్రద్ధాభావమును నేను పరమ దయా
భావముతో స్థిరపరచుచుందును.

ఇట్లు చెప్పుట యందలి భావమేమన -

ఏ పురుషు ముందుగా తన స్వభావము ననుసరించి చిగురించిన ఏ శ్రద్ధాభావముతో
ఏ దేవతా స్వరూపమును పూజించి, అర్పించగోరునో ఆ పురుషుని ఆ శ్రద్ధాభావమునే నేను
స్థిరపరచుచుందును.

**7.22. స తయా శ్రద్ధయా యుక్తస్యా రాధనమీహతే,
లభతే చ తతః కామాన్మయైవ విపొతాస్మి తాన్.**

అనగా - నాచేత స్థిరపరచబడిన ఆ శ్రద్ధాభావముతో కూడియున్న ఆ పురుషుడు ఆ
దేవతా స్వరూపమునే సేవించుచూ, పూజించుచూ వుండుటయందే నిమగ్నమై యుందును.

మరియు తనచే ఆరాధించబడుచున్న దేవతా విగ్రహము నుండి కర్మఫల విభాగమును
ఎక్కింగియున్న సర్వజ్ఞుడు ఈశ్వరుడను అయిన నా ద్వారా నిశ్చయించబడిన యష్టి భోగములను
ఆ పురుషుడు పొందుచుందును. ఆ భోగములస్నియూ పరమేశ్వరుని ద్వారా నిశ్చయించ
ఒడియుందును. అందుచేత ఆతడు వాటిని తప్పక అనగా అనివార్యముగా పొందును.

ఇచ్చుట “పొతాన్” అను శబ్దమును వేఱుచేసి చూచినచో భోగములందు పొతత్వ
మనుంది ఏది కలదో దానిని ఆప్రతసిద్ధమని తలంచపలయును. ఏలయున ? వాస్తవముగా
భోగములు ఎటువంటివానికి గూడ మేలు చేయునవి అనగా శుభకరములు కూనేరపు.

ఏలయున ? ఆ కాముకులు మరియు అవివేకులు అయిన పురుషులు వినాశకరమైన
చాలైని సాధించుటకు ప్రయత్నించుచుందురు. అందుచేత -

7.23. అంతవట్ట ఫలం తేషాం తథ్వవత్యుల్పేధసామ్,
దేవస్నేవయజో యాంతి మధ్యక్తా యాంతిమామపి.

అనగా - ఆ యుల్పబ్యుధ్యి కలిగియున్నవారి ఆ ప్రయత్న ఫలము అతి అల్పకాలమునందే సకించునడై యుండును. దేవయాజీ అనగా దేవతలను పూజించువారు దేవతలనే పొందుదురు. కానీ నన్ను భజించు నా భక్తులు మాత్రము నన్నె పొందుదురు.

ఆన్నింటికంటి అతి పెద్ద దుఃఖకరమైన విషయమేమన - నిరంతరము క్రమించుచూ పున్నప్పటికి మూర్ఖులైన యా మానవులు అనంతమైన ఆనంద ఫలమును పొందుటకు కేవలము పరమేశ్వర స్వరూపుడనైన నన్ను అనగా నా యొక్క శరణ పొందుటకు ప్రయత్నించరు. ఈ విధముగా భగవంతుడు మూర్ఖులైన మానవులయందు దయాభావమును కలిగియున్నారు.

వారందరూ పరమేశ్వరుడనైన నన్నె ఎందులకు శరణజోచ్చరు ? అంటే అందులకు కారణము చెప్పుచున్నారు -

7.24. అవ్యక్తం వ్యక్తిమాపన్నం మన్యంతే మామబుద్ధయః,
పరం భావమజానంతో మమావ్యయమనుత్తమమ్.

అనగా - నాయొక్క వినాశరహితమైన, నిరతిశయమైన, అత్యుత్తమ భావమును అనగా నా యొక్క పరమాత్మ స్వరూపమును ఎఱుంగనటువంటి బుద్ధిహీనులైన, వివేకము లేనటువంటి మానవులు నేను నిత్య ప్రసిద్ధుడను మరియు సర్వలోకములకు ఈశ్వరుడను అయి వున్నప్పటికి నన్ను తెలియజాలక అనగా నా పరమేశ్వరత్వమును గుర్తింపజాలకరుయున్నారు. అంతేగాక యాయన ఇంతకు పూర్వము వేరు, యిప్పుడు ప్రకటితమైనారు అని నన్ను ఒక అనిత్యుడుగా తలంచుచున్నారు. అసలు భావమేమన - వీరు నాయొక్క వాస్తవికమైన ప్రభావమును అనగా శక్తిని రూపమును గుర్తించలేనివారై అట్లు తలంచుచున్నారు.

వారికి అటువంటి అజ్ఞానము కలిగియుండుటకు కారణమేమి ? అని అన్నచో యిట్లు చెప్పుచున్నారు -

7.25. నాహం ప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయా సమాచృతః,
మూర్ఖాం ర్థయం నాభిజానాతి లోకో మామజమవ్యయమ్.

అనగా - మూడు గుణములు అనగా సాత్మీక, రజ, తమో గుణముల సమస్విత చూపమునే యోగమందురు. మరియు అదియే మాయ యనబిడుచున్నది. ఆ యోగమాయ వలననే ఆచ్ఛాదితమై-కప్పబడి-యున్న నేను సమస్తప్రాణి సముదాయమునకు అవ్యక్తుడను అనగా ప్రత్యక్షముగా తోచనివాడనైయున్నాను. ఎచ్చుటనో ఎహ్లరో ఒక మహాభక్తునికి నా రూపము ప్రత్యక్షమగుచుండును. ఆ కారణముచేత యా మూర్ఖభావమునందు మునిగియున్న ప్రాణి ప్రత్యక్షమగుచుండును, అవినాశిని, పరమాత్మ స్వరూపుడనైయున్న నన్ను గుర్తింపజాలక సముదాయము జన్మించుతప్పదను, అవినాశిని, పరమాత్మ స్వరూపుడనైయున్న నన్ను గుర్తింపజాలక యున్నది.

ఏ యోగ మాయచే కప్పుబడి పరమాత్ముడనై యున్న నన్ను లోకము ఎఱుంగదో ఆట్టి యోగమాయ నాకంట వేఱుగా లేని వస్తువై యున్నందున మాయాధీశ్వరుడనైన నా తశ్శరత్తము జ్ఞానమునకు ప్రతిబింధకము కాజాలదు. అదెట్లన ? మాయావిష్ణున పురుషుడు తన మాయకు తాను లోబడక యితరులను మాయకు లోబడునట్లు చేయునో అట్లే యా మాయ జ్ఞానులను మాయ జేయజాలదు. అందువలన -

7.26. వేదాహం సమతీతాని వర్తమానాని చార్యున భవిష్యాటి చ భూతాని మాం తు వేద న కశ్చన.

అనగా - అర్థునా ! ఇంతకు హృద్యము రూపమును దాల్చియున్న ప్రాణులకు మరియు యిష్టుడు అనగా వర్తమాన కాలమునందు రూపములను పొందియున్న ప్రాణులకు మరియు యకముందు అనగా భవిష్యత్తులో రూపములను పొందనున్న ప్రాణులకు కారణ రూపమైన సర్వభూతములను నేనెరుంగుదును. కాని నన్ను శరణుఛీచిన భక్తుడు (జ్ఞాని) తప్ప మరి యే యితర ప్రాణులు నన్నెతుంగవు. ఆ విధముగా నా ప్రధాన తత్వమును యొఱుంగజాలకుండుటయే కారణముగ ఆ నాతత్త్వమును ఎఱుంగని మూర్ఖజనులు నన్ను గుర్తించజాలకయున్నారు. ఆ కారణముగానే వారు నన్ను భజించుట లేదు.

మీ అనగా తమరి తత్వమును ఎఱుంగజాలకుండుటకు నిజమైన కారణమేమి ? ఆ ప్రతిబింధకము ఎటువంటిది ? జన్మించు స్వభావము కలిగియున్న ప్రాణులన్నియు దేనియందు మోహమును జెంది తమను అనగా మిమ్ములను గుర్తించలేకయున్నవి ? అని క్రోత తెలియగోరినందున యట్లు చెప్పుచున్నారు -

7.27. ఇచ్చాద్వేష సమత్తేన ద్వంద్యమోహాన భారత, సర్వభూతాని సంమ్మాహం సద్గై యాంతి పరంతప.

అనగా - ఇచ్చ అనగా కామము అనగా కోరికలతోను మరియు ద్వేషాది దుర్భంజములతోను జన్మించినవారు “ఇచ్చాద్వేషసముద్భావులు” అనబడుదురు. అలా జన్మించుటయే కారణముగ వారు ప్రాపంచిక విషయములందు మోహితులై నా తత్వమును ఎఱుంగజాలక యుందురు.

అటువంటివారు ఎవరు ? మరియు ఎట్లుందురు ? అని అన్నచో - చెప్పుచున్నారు - ద్వంద భావము కలిగియున్నందువలన పట్టిన మోహము వలన ప్రాణులన్నియు ఆసక్తములు మరియు అనిత్యములగు వస్తువుల ఎడల మోహమును చెందుచున్నవి. చల్లదనము మరియు వేడివలె పరస్పర విరుద్ధ స్వభావములు కలిగియున్న మరియు సుఖ-దుఃఖములు, మరియు వాచీకి కారణములగా వుండునటువంటి ఆ యిచ్చ మరియు ద్వేషభావములే సమస్త భూత తత్త్వముతో కూడియున్న ప్రాణులతో సంబంధము కల్పించుకొని ద్వంద్యములనబడు

చున్నవి. అందుచేత యా ఇచ్చా-ద్వేషములు ఈ విధముగా సుఖదుఃఖములు మరియు వాటికి ఆ సుఖదుఃఖములకు కారణరూపములైన విషయములు ప్రాప్తిచినపుడు ప్రకటితమగుచుండును. అప్పుడు అవి అనగా ఆ యిచ్చా ద్వేషాదులు సమస్త భూతముల యొక్క బుద్ధిని తన యథినమందుంచుకొని పరమార్థతత్త్వ విషయికమైక జ్ఞానమును ప్రతిబంధించునటువంటి అనగా జ్ఞానము కలుగకుండ చేయునటువంటి మోహమును ఉత్సవము అనగా కలుగజేయుచున్నవి.

ఇచ్చా (కామ) ద్వేషరూపములైన దోషములందు చికుళొన్న వాని చిత్తము బయట వుండియున్న విషయముల యొక్క యథార్థ తత్త్వజ్ఞానమును కలుగకుండజేయును. అప్పుడు ఆ రెంటివలన అనగా రాగ (కామ) ద్వేషారుల వలన ఆచ్చాదితపైన బుద్ధిగలవాడు మూడు బుద్ధిగలవాడై అనేక విధములుగా ప్రతిబంధ రూపములుగా వుండియున్న అంతరాత్మను గురించిన జ్ఞానమును పొందజాలకయున్నాడు.

అందుచేత ఓ అర్థునా ! ఆ యిచ్చా, ద్వేషంనితపైన ద్వంద్వ భావమును కలిగించుటకు కారణరూపమైన మోహము ద్వారా మోహమును జెంది ప్రపంచమునందలి ప్రాణులన్నియు తమ తమ సూతన దేహములను పొందుకాలము నందే మూర్ఖభావమునందు చిక్కుబడిపోవు చున్నవి.

సారాంశమేమన ? జన్మమును పొందు స్వభావములతో ఆ యా ప్రాణుల యొక్క జ్ఞానమునకు ప్రతిబంధకము వీర్ఘుచున్నది. అలా మోహమును పొందియున్న ప్రాణులన్నియు తమకు ఆత్మరూపముగానే యుండి యున్నటువంటి పరమాత్ముడనై యున్న నన్ను అనగా నా తత్త్వమును ఎఱుంగజాలకయున్నవి. అందుచేత ఆ ప్రాణులన్నియు ఆత్మభావముతో నన్ను భజించుట లేదు. అయితే యా ద్వంద్వ మోహములకు వశిభూతులు కానటువంటి యే మహాత్ములు (మనమ్యులు) మిమ్ములను శాస్త్రములందు చెప్పబడిన ఆత్మభావ పద్ధతిలో భజించుచున్నారు ?

ఈ విధముగా కోరిన అర్థమును నవిపరముగా చూపట కొఱకు చెప్పుచున్నారు -

7.28. యేషాం త్వంతగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్,

తే ద్వంద్వమోహనిర్మక్తా భజంతే మాం దృఢప్రతః.

అనగా - పూర్వ పూర్వ దేహభారణ కాలములందు ఏ పుణ్యత్తులు తమ పుణ్యకర్మల ద్వారా తాము చేసిన పాపకర్మముల ఫలములను అంతముచేసికొని యున్నారో అనగా ఏ పురుములు తమ పవిత్ర కర్మల ద్వారా తమ యంతఃకరణములను శుద్ధము గావించుకొని యున్నారో పారు పుణ్యకర్మలు చేసినవారగుదురు. అటువంటి పైన చెప్పబడిన ద్వంద్వ మోహముల నుండి విముక్తులైయున్నారో ఆ దృఢప్రతులైన పురుషులు పరమాత్ముడనై యున్న నన్ను భజించురు. “పరమార్థ తత్త్వము నరిగ్నా యిలాగా యున్నది. రెండవ విధముగా అనగా యిందులకు విరుద్ధముగాలేదు” అని తెలిసికానిన నిశ్చిత విజ్ఞానమును గుర్తించిన పురుషులు “దృఢప్రతులు”

ఆని చెప్పబడుదురు. అటువంటి దృఢప్రతులు ఏ లాభము కొఱకు భజింతురు? అన్నిచో
చెప్పుచున్నారు -

7.29. జరామరణ మోక్షాయ మామారైత్య యతంతి యే,
తే బ్రహ్మ తద్విమః కృత్పుమధ్యాత్మం కర్మ చాఖిలం.

ఆనగా - ఏ పురుషులు మునలితనము మరియు మృత్యువు నుండి విదువడుటకు
పరమేశ్వరుడనైన నన్ను ఆశ్రయించి ఆనగా తమ చిత్తములను నాయందు లీనముగావించ
ప్రయత్నింతురో అట్టివారు పరబ్రహ్మతత్త్వమును ఎరింగినవారగుదురు. మరియు సమరత
అధ్యాత్మ ఆనగా అంతరాత్మ విషయమైన వస్తువును మరియు సమస్త సమరత కర్మలను
ఎక్కింగివారగుదురు.

7.30. సాధి భూతాధిదైవం మాం సాధియజ్ఞం చ యే విదుః,
ప్రయాణకాలే ఒపి చ మాం తే విదుర్వ్యక్తచేతసః.

ఆనగా - ఈ ప్రకారముగా ఏ పురుషులు పరమేశ్వరుడనైయున్న నన్ను
ఉధిభూతములు మరియు అధి దైవముల సమేతముగా ఎఱుంగుదురో మరియు సాధియజ్ఞము
ఆనగా అధియజ్ఞ సమేతముగా నన్ను గుర్తింతురో అట్టివారు నిరుద్ధ చిత్తయోగి ఆనగా తన
చిత్తమును తన యథీనము నందుంచుకొన్నటువంటి యోగులు మరణ సమయమునందు
గూడ నన్ను పూర్వమువలైనే ఎక్కింగియుందురు.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్గగపథీత యందలి
జ్ఞాన విజ్ఞానయోగమనబడు విదవ అధ్యాయమునకు
శ్రీ జగద్గురు ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భావ్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సహార్థము .

అనువాదకులు : శ్రీ సదాసందభారతి. ప్రణవార్థమము.

ఎసెటీడ్స్ అధ్యాయము

“తేబహ్య తద్విదుః కృత్స్నమ్” మొదలగు పదముల ద్వారా పూర్వ అధ్యాయము నందు భగవానుడు అర్థాన్నని కొరక ప్రశ్నలీజించుటను వపడేశించి యున్నాడు. అందువలన ఆ ప్రశ్నలను భగవంతుని ముందుంచుతూ అర్థాన్నడు యిట్లు ప్రశ్నించుచున్నాడు -

8.1. కిం తద్వహ్య కిమధ్యత్తుం కిం కర్మ పురుషోత్తమ,
అధిభూతం చ కిం ప్రోక్తమధిదైవం కిముచ్యతే.

8.2. అధియజ్ఞః కథం కో ఒత్ర దేహౌ ఒస్మిన్మధుసూదన,
ప్రయాణకాలే చ కథం జ్ఞేయో ఒసి నియతాత్మిః.

అనగా - ఓ పురుషోత్తమా ! బ్రహ్మమనగా ఎట్లండును ? అధ్యాత్మమనగా ఏమి ? ‘అధిభూతమని దేనిందురు ? అధిదైవమని దేనిని చెప్పాడురు ? ఈ దేహమునందు ‘అధియజ్ఞ’ మేది ? అది ఎట్లండును ? అదియును గాక సంయత చిత్తులైన యోగుల ద్వారా పారి మరణ కాలమందు వారికి మీరు ఎట్లు తెలియబడుడురు ?

ఈ ప్రశ్నలన్నింటిని ముందుగా క్రమబద్ధము జేసి నిర్ణయించి వ్యాఖ్యానించ దలంచి భగవానులు యిట్లు చెప్పినారు -

8.3. అక్షరం బ్రహ్మ పరమం స్వభావో ఒధ్యత్తు ముచ్యతే;
భూత భావోద్భవకరో విసర్గః. కర్మ సంజ్ఞితః:

అనగా - “పరమము అక్షర బ్రహ్మము అయి వన్నది. అనగా ఓ గార్థి ! ఆ యక్షరమైన బ్రహ్మ యొక్క శాసనమందే అనగా అధీనమనందే ఈ సూర్యుడు ఈ చంద్రుడు స్థిరముగా వుండియున్నారు.”

“అక్షరం నక్షత్రతి యతి పరమాత్మా తస్యవా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్థి” (చూ. బ్ర. 8. 3. 8. 9) ఇతి ప్రత్యే మొదలగు శృతుల ద్వారా ఏ వస్తువు - తత్త్వము - వద్దించబడినదో మరియు ఏది అక్షరమో అనగా నాశము లేనిదై యున్నదో అదియే ఆ పరమాత్మయే ‘బ్రహ్మము’ అయివన్నది.

“పరమ” అను విశేషం శబ్దము ద్వారా చెప్పబడిన కారణముగా యిచ్చట అక్షరము” అను శబ్దము ద్వారా “ఓ మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ” అను ఈ వాక్యమునందు వద్దించబడిన “ఓం”కారము గ్రహించబడలేదు. అట్లేలయన ? “పరమ” అను విశేషం శబ్దము నిరతిశయమైన అక్షరబ్రహ్మయందే మిక్కిలి వుపయుక్తముగా వుండియున్నది.

ఆ పరబ్రహ్మమే ప్రతి ప్రాజీయుక్త శరీరమనందు అంతరాత్మ రూపముతో - భావముతో నిండియున్నది. దానినే స్వభావము అని అందురు. ఆ స్వభావమే “అధ్యాత్మ”ము అని చెప్పబడుచున్నది.

ఇచ్చట వక్త యొక్క అభిప్రాయమేమనగా - ఆత్మ అంటే శరీరమను ఆశ్రయించి అంతరాత్మభావముతో ఆ దేహమనందుండునది. మరియు పరిణామ క్రమమలో పరమార్థమైన ఇహమే, ఆ బ్రహ్మతత్త్వమే స్వభావమనబడుచున్నది. ఆ స్వభావమునే అధ్యాత్మమందురు. అనగా ఆ బ్రహ్మతత్త్వ స్వభావమే ‘అధ్యాత్మ’ము అను నామముతో పిలువబడుచున్నది.

“భూతభావ ఉద్ఘావకర్త” అనగా భూతముల యొక్క సత్త అనగా పునికి అనగా శక్తి భూతభావ మనబడుచున్నది. దానియొక్క ఉత్పత్తి “భూతిభావోద్ఘావము” అయి వున్నది. అలా భూతభావములను కల్పించువాడు “భూతభావోద్ఘావకరుడు” అనగా భూత పదార్థములను కల్పించువాడు. ఇలా విసర్గ అనగా దేవతల వద్దేశ్యానుసారముగా ‘చరు’ “పురోదాశీ” మొదలగు హవము చేయుటకు తగియున్న ద్రవ్యములను త్యజించవలసి యున్నది. ఆ త్యాగరూప యజ్ఞము “కర్మ” అను పేరుతో పిలువబడుచున్నది. ఈ బీజరూప యజ్ఞము వలననే వృష్టి (వర్ధము) మొదలగు క్రమముతో స్థావర - జంగమము మొదలగు సమస్త భూత సముదాయ రూపములైన ప్రాణిలు కల్పించబడుచున్నవి.

8.4. అధిభూతం క్లరో భావః పురుషశ్చాధిదైవతమ్, అధియజ్ఞో ఒహమేవాత్ర దేహే దేహభృతాం వర.

అనగా - సర్వ ప్రాణిలను ఆశ్రయించియుందునది ‘అధిభూత’మనబడుమను. ‘అధిభూతమనగా ఏమి ? అన్నానో - క్లరము అనగా నశించ స్వభావము గల పదార్థము. అనగా జన్మించ అనగా రూపము దాల్చి స్వభావము గల పదార్థములన్నియు ‘అధిభూత’ ములే.

పుయఫడు అనగా ఎవనిచే యా ప్రపంచమంతయు నిండియున్నదో లేక ఏ పదార్థము శరీర (దేహ) రూప పురమునందు నిండియున్నదో అట్టు నిండియుండుటచే అది ‘పుయఫడు’ అని చెప్పబడుచున్నది. అది సర్వప్రాణిల యొక్క యిదియాది కారణములకు కారణమై సూర్యోకమునందుండు వీరణ్ణగర్భుడు “అధిదైవతము” అనబడుచున్నది.

‘యజ్ఞమే విష్ణువు’ అను శృతినసునరించి సర్వవిధ యజ్ఞములకు మూలము ‘విష్ణువు’ అనబడు దేవతయే. అదియే అనగా ఆ దేవతయే “అధియజ్ఞము” అనబడును. మానవుని దేహమేసందు యే యజ్ఞము అనగా దేహమనకు కారణ రూపమైన పదార్థము కలదో రానికి ఈ ధిష్టాత అనగా కారణరూపమైన అనగా విష్ణురూపమైన అధియజ్ఞమును అనగా మూల పదార్థమును నేనే. యజ్ఞము దేహము ద్వారానే సిద్ధించును. అందుచే యజ్ఞమునకు దేహాదులతో నిత్య సంబంధము కలిగియుండును. అందుచేతనే యజ్ఞమునబడునది దేహాదులయందే నిండి యుండును అని చెప్పబడుచున్నది.

8.5. అంతకాలే చ మామేవ స్వరన్నక్కు కలేవరమ్, యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నాస్తిత సంశయః.

అనగా - మరియు దేవరుషుడు అంత్యకాలమునందు అనగా మరణ కాలమునందు అనగా స్వాల దేహమును త్యజించి వెళ్లు సమయమందు పరమేశ్వరుడను అనగా విష్ణుతత్త్వముతో కూడియున్న నన్ను స్వరించుచూ దేహత్యాగము చేయునో ఆతడు నా భావమునే అనగా విష్ణువనబడు పరమతత్త్వ రూపమునే పొందును. ఈ విషయమునందు అనగా విష్ణుతత్త్వము ప్రాప్తించునా లేదా అను విషయమునందు ఎటువంటి సంశయమున్నా లేదు.

కేవలము నా విషయమునందే యిట్టి నియమము లేదు. కని .....

8.6. యం యం వాపి స్వరంభావం త్యజత్యంతే కలేవరమ్, తం తమేవైతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః.

అనగా - జీవునకు దేహముతో, ప్రాణములతో వియోగము కలుగుచున్నప్పుడు జీవుడు అనగా సూక్ష్మశరీరధారి తన అంతరింద్రియములైన మనోబుద్ధులయందు ఏ ఏ భావములు అనగా ఏదో తనకు తోచిన లేక నచ్చిన దేవతను గురించి తలంచుచూ దేహత్యాగము చేయునో, ఆ భావముతో భావితుడై ఆ దేవతనే స్వరించుచూ ఆ దేవతనే పొందును. ఇతరులను పొందజాలడు. ఉపాసనా దేవతాభావము కలిగి యుండుటను “తద్భావము” అని అందురు. ఎవడు ఎటువంటి దేవతా భావము కలిగి ఆ దేవతను గురించి చింతించు, స్వరించుండునో అట్టి భావమును “తద్భావభక్తి” అందురు. అందుచేత ఆ తద్భావభక్తి కారణముగ అటువంటి ఫలమునే పొందును. “యద్భావం తద్వపఃిః” అనగా ఎటువంటి భావము స్థిరపడి యుండునో అటువంటి ఫలమే కలుగును.

అట్లేయున? ఈ విధముగా ప్రస్తుత దేహవియోగకాలమందు స్థిరపడియున్న భావమే తడుపరి దేహప్రాప్తికి కారణమగుచున్నది -

8.7. తస్యాత్మర్యేషు కాలేషు మామనుస్వర యుధ్య చ, మయ్యార్పితమనో బుద్ధిర్మామేవైష్యస్యసంశయః.

అనగా - అందువలన నీవు ప్రతిక్రియాము నన్నే స్వరించుండుము. మరియు శాస్త్రము ఆజ్ఞాపించినట్లుగా స్వధర్మరూపమైన యుద్ధము కూడ చేయుము. ఈ విధముగా వాసుదేవనామధారియైన నా యందు ఎవడు తన మనోబుద్ధులను ఆర్థించునో నీవు కూడ ఆ విధముగానే నీ మనోబుద్ధులను నాకు అర్పించినవాడైన నన్నే అనగా నా యొక్క తత్త్వమునే నీవు ఆరాధించిన నా రూపమును పొందుదువు. ఇందు యిసుమంతయు సంయిము లేదు.

**8.8. అభ్యసయోగయుక్తేన చేతనా నాన్యగామినా,
పరమం పురుషం దివ్యం యాతి పార్థానుచింతయన్.**

అనగా - ఓ పార్థ ! అభ్యసముచే యోగయుక్తమైన మరియు అనన్యగామి అనగా యితరమును గురించి చింతించనటువంటి చిత్తము ద్వారా అనగా చిత్తమును సమర్పించుటకు ఆశ్రయభూతమైన పరమాత్మ స్వరూపుడైనాయిన్న ఒక్క నాయందే విజాతీయమైన అనగా నా కంటే భిన్నముగా లేనటువంటి హితమైనటువంటి సమప్రతీతి యొక్క ఆవృత్తినే అభ్యసమందర్థ. అటువంటి అభ్యసమునే యోగమందరు. అటువంటి అభ్యసరూపమైన యోగమతో కూడియన్న, ఆ ఒక్క ఆధారపస్తువునందే లగ్గమైయన్న మనస్సును విషయాంతరములయందు యున్న మనస్సును పోసివ్యక్తుండ నాయందే నిలిపి వుంచినట్టి యోగి యొక్క చిత్తము ద్వారా శాస్త్రమును మరియు గ్రురుచేవుల వుపడేశానుసారముగ ధ్యానించుచూ వున్న యోగి పరమ నిరతిశయమైన దివ్యపురుషుని అనగా ఆకాశమంతయు నిండి సూర్యమండలము నందు వెలుగుచున్న పరమ పురుషుని (పొందెదవు) పొందును?

ఎటువంటి లక్ష్మణములు కలిగియున్న పరమపురుషుని యోగియైనవాడు పొందును? అన్నచో చెప్పాచున్నారు -

**8.9. కవిం పురాణమనుశాసితారమణోరణీయాం స మనుస్మరేద్యః,
సర్వస్య ధాతారమచింత్యరూప మాదిత్య వర్ణం తమసః పరస్తాత్.**

అనగా - ఏ పురుషుడు భూత, భవిష్యత్ వర్తమానములను ఎరింగినవాడై యుండునో అనగా సర్వజ్ఞాడై యుండునో పురాతనుడు అనగా ఆదియను నది లేనివాడు, సమస్త ప్రపంచమును శాసించువాడు మరియు అఱువుకంటే గూడ అనగా సూక్ష్మము కంటే గూడ సూక్ష్మతరమైన పరమాత్మని యొక్క గుణములు గలవాడు అనగా సంపూర్ణమైన కర్మఫలములను విధించు సామర్థ్యము గలవాడు అనగా అతి విచిత్రముగా విభజించి సర్వవిధ ప్రాణులకు ఆ యూ ప్రాణులచే చేయబడిన కర్మల యొక్క ఫలములను వారికి చెందునట్లుగా చేయువాడు మరియు అచింత్య స్వరూపుడు అనగా ఆయన స్వరూపమిట్లుండునని ఊహించుటకు గూడ సార్థకపడని రూపముగలవాడై అనగా ఆయన యొక్క రూపము ప్రత్యక్షముగా వుండి సర్వము నందు వ్యాపించి యున్నప్పటికి ఎవని చేతను యిట్లున్నదని చెప్పాటకు అలవిగానటువంటిదై యున్నది. మరియు సూర్యనివంటి వర్ణము గలవాడు అనగా సూర్యనివలె నిత్యమై, మైత్రేణ్యవంతమై ప్రకాశముగల వర్ణము గలవాడై వున్నాడు. మరియు అజ్ఞానరూపమయిన అంధ కారమునకు పూర్తిగా భిన్నత్వము గలవాడై యున్నాడు. అటువంటివానిని యోగియైన పురుషుడు సర్వవేళలయందును స్ఫురించుచుందును.

ఆ విధమగు యోగి ఆ పరమపురఘని స్వరించుచూ ఆ పరమ పురఘనే యా స్వాల దేహచియోగానంతరము పొందును. ' ఈ విధమగా పూర్వ శ్లోకముతో ఈ శ్లోకము సంబంధమును కలిగి యున్నది.

మరియు -

8.10. ప్రయాణకాలే మనసా ఒచలేన భక్తా యుక్తో యోగబలేన శైవ; త్ర్యువోర్ధ్వయైశ్వ్య సమ్యక్ స తం పరంపురుషముపైతి దివ్యమ్.

అనగా - ఏ యోగియైనవాడు తన స్వాల దేహ వియోగ సమయమున భక్తి మరియు యోగము వలన లభించిన బలమతో కూడిన మనస్సుగలవాడై అనగా భక్తి యనగా భజనతో కూడియున్న మనస్సుగలవాడై మరియు సమాధి ద్వారా సంపాదించబడిన సంస్కారముల సంగ్రహము వలన కలిగియున్నట్టి చిత్త స్థిరత్వమును యోగబలమందురు, అటువంటి బలమతో కూడియున్నవాడై చాంచల్యము లేనట్టి అచలమైన మనస్సుతో, ముందుగా హృదయ కమలమునందు చిత్తమును స్థిరపరచి అటుపైన పై వైపునకు వెళ్ళుచున్నట్టి నాడి ద్వారా చిత్తము యొక్క ప్రతి అంశమును క్రమమగా జయించుచూ బ్రుకుటి మర్మ భాగమునందు ప్రాణములను నిలిపియుంచి అతి సావధాన చిత్తుడైన అనగా పరమాత్మ స్వరూపమును చిత్తమునందు నింపినవాడైన బుద్ధిమంతుడైన యోగి “కవిం పురాణం” మొదలగు లక్ష్మిములు కలిగియున్న ఆ దివ్య అనగా చేతత్య రూపమున సర్వ వ్యాపకుడైయున్న ఆ పరమ పురుషని పొందును.

ఈలా అయినప్పటికీ భగవంతుడు ముందు చెప్పబడునటువంటి పుపాయముల ద్వారా పొందయోగ్యమైన మరియు “వేదవిదో వదంతి” మొదలగు విశేషముల ద్వారా వర్ణించదగియున్న బ్రహ్మ పదార్థమును ప్రతిపాదించుచున్నారు.

8.11. యదక్షరం వేదవిదో వదంతి విశంతి యద్యతయో వీతరాగాః, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి తత్తే పదం సంగ్రహాణ ప్రవ్యాప్తి.

అనగా - ఓ గారి ! బ్రాహ్మణులైనవారు అనగా బ్రిహ్మత్వమును బాగుగా ఎరింగిన వారు యా అక్షరమైన పదార్థమునే వర్ణించుచుందురు. (యదీ అక్షరం న క్షరతి యితి అక్షరమీ, అవినాశి వేదవిదో వేదార్థజ్ఞా, వదంతి ‘తద్వా ఎతదక్షరం గార్ది బ్రాహ్మణా అభివదంతి. (చూ. బృ. ఉ. 3.8.8))

ఈ శృతిననుసరించి వేదము యొక్క పరమార్థమును ఎరింగిన మహానీయులు - విద్యాంసులు - ఏ అక్షర పదార్థమును గురించి అనగా దేనికి త్రికాలములయందును సాశము లేదో అటువంటి పరమాత్మ తత్త్వమును గురించి “అది స్వాలమైనది కాదు. సూక్షమైనది గూడ కాదు” అని సర్వవిధ విశేషములను నిరాకరించి వర్ణించుచుందురో - (సర్వ విశేషమివర్తకతేస్సున అభివదంతి అస్వాలమనఱు” (బృ. ఉ. 3.8.8.)) మొదలగునపి.

మరియు ఎవని యొక్క ఆసక్తి పూర్తిగా నశించిపోయినదో అటువంటి వీతరాగుడు, మరియు నిరంతరము ప్రయత్నశీలుడైన సంస్థానిసి యదార్థమైన జ్ఞానము కలిగిన తదనంతరము దేనియందు ప్రవేశించునో -

మరియు ‘అక్కర’ తత్త్వమును ఎరుంగగోరువారు అనగా సాధకులు గురువుల సాత్రయించి ఆశ్రమముల యందుండి బ్రహ్మచర్యమును అవలంబించి సాధన చేయుచుందరు.

ఈ “అక్కరము” అను పదము అనగా స్థితిని పొందగోరు స్థానము నేను యిష్టు నీకు సంక్లిష్టముగా చెప్పేదను వినుము -

పూర్వము సత్యకాముడు అను సాధకుడు అడిగినప్పుడు పిప్పులాదుడను బుఱి యిట్లు చెప్పియున్నాడు -

సత్యకాముడు - గురువునుదైశించి - “ఓ భగవత్పూరుపో ! మనమ్యుల యందు ఒకానోకడు స్థాలదేహత్యాగ పర్యంతము ‘ఓం’కారమును చక్కగా ధ్యానించుచుండిన ఎదల ఆతడు ఆ సాధన ద్వారా స్థాల దేహత్యాగానంతరము ఎటువంటి లోకమును పొందును ?” అని అడుగుగా అప్పుడు ఆ మహార్థి - “ఓ సత్యకాము ! ఈ ‘ఓం’ కారమే నిస్సందేహముగా పరబ్రహ్మమే. మరియు యిదియే అపర బ్రహ్మము కూడాను” అని చెప్పి యున్నాడు. ఈ విధముగా ఏపయమును ఆరంభించి మరల “ఎవ్వడైనా సరే ఈ మూడు మాత్రలు కలిగియున్న ఆ, ఈ, మా’ ‘ఓం’ అను అక్కరమును ధ్యానించుట ద్వారా ఆ పరమపురుషునే వుపోసించుచుండును తచ్ఛోపసిష్టతునందు -

“అన్వృత ధర్మదన్యుత్తాధర్మాత్” ఇతి చ ఉపక్రమ్య “సర్వే వేదా యత్పదమామనంతి తపాంసి సర్జాచి చ, యద్వదంతి, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్య చరంతి తత్త్వపదం సంగ్రహాణ ఉపీమ్యో మిత్యేతత్తే” (మా. కరోపనిషత్తు 1-2-14-15) ఇత్యాదిభిః చ వచనేः.

అనగా - “ధర్మము కంటే లిలక్షణముగా ఏది వున్నదో మరియు అధర్మము కంటే గూడ లిలక్షణముగా యున్నదో” ఈ విధముగా ఆరంభించి, మరల “సమస్తమైన వేదములు” ఏ పరమపదమును గురించి వర్ణించుచున్నావో మరియు సమస్త తపములు దేనిని గురించి చెప్పిచున్నావో మరియు ఏ పరమపదమును పొందగోరువారు బ్రహ్మచర్య ప్రతమును పాటేంచుచున్నారో ఆట్టి ఆ పరమ పదమును గురించి నీకు నేను సంక్లిష్టముగా చెప్పేదను. అది ‘ఓమ్’ అన అక్కరము. ఇదియే కరోపనిషత్తు నందు చెప్పబడినది.

పరబ్రహ్మమనకు వాచ్యార్థమును చెప్పునదై యున్నందున మరియు ప్రతిమ వలె దానికి ప్రతిక (చిహ్నము, గుర్తు)గా యున్నందున మందులు అనగా మందబుధిగలవారు. మరియు మర్మమ బుద్ధి గల సాధకుల కౌరకు పరబ్రహ్మ పరమాత్మను పొందుటకు సాధన చూపముగా చెప్పబడినదో ఆ ఓంకారము యొక్క పుషాసన కాలాంతరమునందు ముక్తి రూపమైన ఘలమును యచ్ఛానదై యున్నదని చెప్పబడినది.

తచ్ఛోట గూడ “కవిం పురాణమను శాశితారమ్” “యదక్కరం వేదవిదో పదంతి” ఈ చాచమ్యా ప్రతిపాదించిన పరబ్రహ్మ ప్రాణ్మికి పైన చెప్పబడినట్లుగా ఉపాయసాధనమైన

ఓంకారము, కాలాంతరమందు ముక్కి రూపమైన ఫలమును కల్పించునట్టి ఆ వుపాసనయే యోగధారణా సహితముగా చెప్పవలసి యున్నది. మరియు దానిని చెప్పు సందర్భమునందే తోచు అనేక విషయములు గూడ చెప్పవలసి యున్నవి. అందుకొరకై ముందు చెప్పబోవు గ్రంథము ఆరంభించబడుచున్నది.

8.12. సర్వద్వారాణి సంయమ్య మనో హృది నిరుధ్య చ, మూర్ఖాన్యాధాయాత్మనః ప్రాణమాస్తితో యోగధారణామ్.

అనగా - సమస్త ద్వారములను అనగా విషయములను కల్పించునటువంటి ద్వార రూపములుగా యున్న సమస్త యింద్రియ గోళకములను సంయమించి మరియు మనస్సును హృదయకములము నందు నిలిపి వుంచి అనగా సంకల్పా - వికల్పములను కలుగోచ్చేయక. అటుపైన వశమునందుంచుకోబడిన మనస్సు యొక్క సహాయముతో హృదయము నుండి పైకి పోవుచుండు నాడి ద్వారా పైకి ఎక్కి తమ ప్రాణములను తల (సుమటి) యందు స్తీరపరచి యోగధారణను నిలిపి వుంచుటకై ప్రయత్నించు సాధకుడు పరమగతిని ఆనగా మౌక్కమును పొందును.

ముందు శ్లోకమును గూడ దీనితో కలిపి చూడుము.

అచ్చటనే అనగా మస్తకమునందే ప్రాణములను స్తీరముగా జంచి -

8.13. ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాఘారన్యామునుస్వర్న్, యః ప్రయాతి త్యజిందేహం స యాతి పరమాం గతిమ్.

అనగా - ‘ఓం’ అను ఈ ఒక్క ఆక్షరరూపమైన ల్రహ్మాయైక్క ఆనగా బ్రహ్మాయైక్క స్వరూపమునకు ప్రతీకయైన ‘ఓం’కారమును పుచ్ఛరించుచూ మరియు దానియైక్క ఆర్థ్యమపైన ఈ శ్వరుదగు నన్ను ధ్వానించుచూ ఏ పురుషుడు తన స్వాలదేహమును త్వజించి పరలోకమునకు పయనమైపోవునో

ఆపడు, ఈ విధముగా స్వాలదేహమును త్వజించి వెళ్ళివాడు పరమగతిని పొందును. ఇచ్చట “త్యజిందేహమ్” అను పదము అనగా వికేషణము పురడమును సూచించుటకై చెప్పబడినది. కానీ ఆఖిప్రాయమేమన - దేహ శ్యాగముతో ఆత్మకు పూరచము సందాహించుచేసి చెప్పబడినది. ఆత్మయనగా దేహమునంచున్న దైత్యముగాని న్యాశమునకు నాశము కలుగదు. ఆత్మయనగా దేహమునంచున్న దైత్యముగాని సమాద్రమునందు నీటితో నిండియున్న ఘుటము పరిలినప్పటి ఘుటజలము సహించును గాని అనలు జలము నశించదు. ఘుటజలము మహాజలరూపమును దాల్చును.

మరియు -

8.14. అనస్యచేతాః సతతం యో మాం స్వరతి నిత్యశః, తస్యాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగిసః.

అనగా - అనస్య చిత్తుడు అనగా ఎవని చిత్తము యితరమైన ఏ విషయమును తలంచక కేవలము నన్నె స్వరించుచూ వుందునో ఆట్లి చిత్తముగల యోగి సర్వాచారితమును

శ్రీ మద్భగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

ప్రతిక్షణము వరమేశ్వరుడనైన నన్నె స్ఫురించుచుండునో ఇచ్చుట ‘సతతమ్’ అను శబ్దము ద్వారా నిరంతరము అనగా తెంపులేనటువంటి అను అర్థము చెప్పబడినది. మరియు ‘నిత్యశః’ అను శబ్దము ద్వారా అనంత కాలము వరకు అను భావము చెప్పబడినది. అందువలన ఆరు మాసములో లేక ఒక ఒక సంవత్సర కాలమో లేక జీవన పర్యంతము ఎవడు నన్ను స్ఫురించుచుండునో అని తాత్పర్యము. అటువంటి నత్య సమాధియందున్న యోగికి నేను అత్యంత సులభముగా లభించెదను. అనగా ఆట్టి యోగికి నేను అనాయాసముగా లభించును. యదార్థమైన స్థితి యిట్లున్నది గావున ప్రతి మాసపుడు నాయందే చిత్తము గలవాడై సర్వకాల సర్వవస్తులయందును వునస్సును నాయందే లగ్గుము చేసి వుంచుకొవలయును.

ప్రశ్న - తమరు సులభముగా లభించినందువలన కలుగు ఫలమేమి ?

సహాయము - నన్ను సులభముగా పొందినందువలన ఎట్టి ఫలము కలుగునో చెప్పేరు, వినుము -

**8.15. మాముపేత్య పునర్జన్మ దుఃఖాలయమశాత్మతమ్,
నాప్మిపంతి మహాత్మానః సంసిద్ధిం పరమాం గతః.**

అనగా - ఈశ్వరుడైన నన్ను పొంది అనగా నా భావమును పొందిన ఆ మహాత్ములు తిరిగి స్థాల సూక్ష్మకారణ దేహాదులను అనగా తిరిగి జన్మమును పొందరు.

ఏ విధమైన పునర్జన్మను పొందరు ? అను విషయమును విశదపరచుచూ చెప్పాచున్నారు.

ఆధ్యాత్మికము మొదలగు దుఃఖములకు ఆలవాలమైన అనగా ఆధారరూపమైన అనగా సర్వవిధ దుఃఖములు దేనియందునో, కేవలము దుఃఖములకు కేంద్రమగుటయే గాక అశాత్మతమైనదియు అయిపున్నదో అనగా దేనియొక్క స్వరూపము స్థిరమైనదికాదో, అటువంటి పునర్జన్మను మొక్కరూపమైన పరమష్టాతించి పొందిన మహాత్ములు, సంస్ారములు పొందరు. కానీ ఎవరు నన్ను పొందరో వారు మాత్రము తిరిగి ప్రపంచమును పొందుదురు.

అయితే మిమ్ములను తప్ప యితర స్నానములను పొందువారు తిరిగి సంసారమును పొందుదురా ? అన్నచో చెప్పాచున్నారు -

**8.16. ఆ బ్రహ్మభువనాల్లోకాః పునరావర్తినో 2ర్షున,
మాముపేత్య తు కౌంతేయ పునర్జన్మ న విద్యతే.**

అనగా - దేనియందు ఈ ప్రపంచమందలి ప్రాణులన్నియు రూపములు దాల్చి కొంతకాలము పాటు తమ జీవిత వ్యాపారమును సాగించుచున్నావో ఆ ప్రపంచమును “భువనము” అని అనుచున్నారు. బ్రహ్మ నివసించు లోకము బ్రహ్మభువన మనబడుచున్నది. అర్షనా ! బ్రహ్మలోక పర్యంతము అనగా బ్రహ్మలోకముతో సహ సమస్త లోకములు పునరావృత్తి

కలిగియున్నవి. అనగా కొంతకాలము వున్నట్టగా తోచి, మరికొంత కాలము లేకుండా పోయి మరల తిరిగి వచ్చి వున్నట్టగా తోచుచుండును. కానీ ఎవడు నన్ను ఓందునో ఆతనికి ఆ పునరావృత్తి కలుగదు. బ్రహ్మలోకముతో సహి సమస్త లోకములకు పునరావృత్తి కలిగిషుండుటక కారణమేమి ? అన్నచో అపి కాలమునకు లోబిధియున్నవి. అందుచేత కాలముతో కౌటు వచ్చుచూ పోవుచూ అనగా కలుగుచూ గుప్తమగుచూ వుండును. కాలముతో ఈ లోకములకు పరిచ్చిన్నత్వము ఎట్లు కలుగుచున్నది ? ఆని ఆశ్చర్షి చెప్పుచున్నారు -

8.17. సహస్ర యుగపర్యంత మహార్ఘాఢ్యహాసో విధః, రాత్రిం యుగసహస్రాంతాం తే ఒహోరాత్ర విదో జనః.

అనగా - బ్రహ్మ - ప్రజాపతి అనగా విరాట్టు యొక్క ఒక్క దినమును ఒక చేయి సంవత్సరములు గడువు కలదిగా అనగా ఏది ఒక వేయి సంవత్సరముల కాలముండు అంతమొందునో దానిని అట్లు తలంచెదరు.

మరియు బ్రహ్మ యొక్క ఒక్క రాత్రిని గూడ సహస్ర యుగములు కాలము కలిగినదిగా అనగా పగలువలైనే తలంతురు.

అలా అని ఎవరు తలంచున్నారు ? అన్నచో యెట్లు చెప్పుచున్నారు -

ఆ పగలు మరియు రాత్రిల యొక్క తత్త్వమును ఎరింగినవారు అనగా కాలము యొక్క పరిపూణమును ఎరింగినటువంటి యోగులు ఆలా ఎరుంగుచురు. ఈ పిథచ్చుగా కాలముతో పరిచ్చిన్నత్వము (వేరుగా తొలగిపోవుట) కలుగుచున్న కారణముగ ఆ లోకములన్నియు పునరావృత్తి స్వాభావము కలిగియున్నవే అయివున్నవి.

ప్రజాపతి యొక్క పగలు మరియు రాత్రులయందు ఏమి జరుగుచుండునో ఆ విషయమును చెప్పుచున్నారు -

8.18. అవ్యక్తా త్వ వ్యక్తయః సర్వాః ప్రభవంత్యహరాగమే, రాత్ర్యాగమే ప్రలీయంతే తత్త్విపావ్యక్త సంజ్ఞకే.

అనగా - పగటి యొక్క ఆరంభకాలము పేరు “అహరాగమ” కాయ వుడ్డుచ్చి. బ్రహ్మ యొక్క దినము (పగలు) యొక్క ఆరంభకాలముందు అనగా డహ్య యొక్క ప్రబోధకాలముందు అవ్యక్తము నుండి ప్రజాపతి యొక్క నిద్రావస్తు సుండి సమస్తమైన వ్యక్తులు - స్థావర - జంగు రూపములు గల సమస్త ప్రజలు అనగా తొఱులు వుత్తున్నమగుచుస్తామి. అనగా ప్రకటి తమగుచుస్తామి. వ్యక్తమో వదార్థములన్నియు వ్యక్తములు - లేక వ్యక్తులు అనబడుచున్నాయి.

అటు తరువాత రాత్రి కలిగినప్పుడు - బ్రహ్మము ని త్రీంచు కాలము నందు ఆ కైనే చెప్పబడిన అవ్యక్తమనబడు ప్రాపత్తియొక్క నిద్రావస్తుయందు సమస్త ప్రాణులు లీసమై చోచ్చచు

చేయని కర్మల ఫలము ప్రాప్తించుట మరియు చేసిన కర్మల యొక్క ఫలము లభించకపోవుట అను దోషమును పరిహారించుట కౌరకు, బంధము మరియు విముక్తి మార్గములను గురించి చెప్పుశాస్త్ర వాక్యముల యొక్క బుజుత్పమును సార్దకపరచుట కౌరకు మరియు అవిష్య మొదలగు ఐదు రుఃఖారకములైన కర్మ సంస్థారముల యందు చిక్కుకొని వరాధీనమైయన్న ప్రాణి నముదాయము ఘట్టుట చచ్చుటయను దుఃఖమును అనుభవించుచున్నది. వీటినన్నించిని సప్తమాణముగ వివరించి ప్రపంచము పట్ల షైరాగ్య భావమును కలిగించుటకే ఈ క్రింది విధముగా చెప్పుచున్నారు -

8.19. భూతగ్రామః స ఏవాయం భూత్యా భూత్యా ప్రతీయతే, రాత్మాగమే ఒవశః పార్థ ప్రభవత్యహరాగమే.

అనగా - మొదటి కల్పమునందున్నదే తిరిగి రెండవ కల్పమునందు రాదు. ఈ స్వావరజంగమ అనగా జడ చేతన రూపమున వున్న భూతముల యొక్క సముదాయము బ్రహ్మా యొక్క పగలుతో ఆరంభమై పగటి యొక్క అంతము నందు బ్రహ్మా యొక్క రాత్రి ఆరంభమైనప్పుడు వరాధీనత్వమును పొందినదానివలె ప్రతిసారి జన్మమరణములను అనగా స్థితిలయములను పొందుచుండును.

ఏ అక్షరమైన దానిని గురించి యింతకు పూర్వము కొంచము చెప్పబడినదో దానిని పొందు పుపాయము “ఓ మిత్రేకాక్షరం బ్రహ్మ” మొదలగు పదముల ద్వారా చెప్పబడినది. ఇప్పుడు ఆ అక్షర పదార్థము యొక్క స్వరూపమును గురించి చెప్పడంచి యా క్రింది విధముగా చెప్పబడుచున్నది. అదేమన యోగమార్గము ద్వారా ఘలనా వస్తువు లేక తత్వము లభించునని చెప్పబడుచున్నది.

8.20. పరస్తస్నాత్తు భావో ఒన్యో ఒవ్యక్తో ఒవ్యక్తా త్పునాతనః, యః స సర్వేషు భూతేషు సత్యాత్ము న వినశ్యతి.

అనగా - ఇచ్చట ‘తు’ అను శబ్దము ముందు వర్ణించబోవు అక్షరము యొక్క యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన అవ్యక్తము కంటే విలక్షణత్వము కలిగియున్నదని తెలియజెప్పటటు చెప్పబడినది. ఆ అవ్యక్తము యొక్క భావము అనగా అక్షర నామకమైన పరబ్రహ్మ పరమాత్మ పూర్తిగా భిన్నతత్వము లేక స్వభావము గలవాడు. దేనికంటే విలక్షణత్వము గలవాడు ? అన్నచో - ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన అవ్యక్తము కంటే భిన్నతత్వము కలిగియున్నప్పటికీ ఏదో ఒక విధమైన సమానత్వము కలదా ? యన్నచో - ఈ శంకను తొలగించుట కౌరకే యిట్లు చెప్పుచున్నారు. ఎట్లనగా - ఇంద్రియములకు గోచరించనటువంటి అవ్యక్త భావము వేరుగా వుండి యున్నది. అనగా పూర్తిగా విలక్షణత్వము కలిగియున్నది.

దానికంటే భిన్నతత్వము కలిగియున్నది అని చెప్పియున్నారు. అయితే అది దేనికంటే భిన్నతత్వము కలిగియున్నది.

ఆది యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన భూత సముద్రాయమునకు బీజభూపముగా నగా కారణరూపముగా అవిద్యారూపమైన అవ్యక్తముకంటే భిన్నముగ అనగా విలక్షణత్వము లిగియున్నది. ఇటువంటి ఏ సాశన భావము అనగా అనాదిగా కలిగియున్న భావము ద్వారా వున్నదో అది బ్రహ్మ మొదలగు సమస్త ప్రాణాలు నశించినప్పటికి అది అనగా ఆ క్షేత్రమైనది నశించదు.

8. 21. అవ్యక్తో ఉక్కర ఇత్యక్షసమాహః పరమాం గతిమ్,
యం ప్రాప్య న నివర్తంతే తేద్ధామ పరమం మమ.

అనగా - ఏది అవ్యక్తము మరియు అక్కరము అని చెప్పబడినదో, ఆ అక్కరమునబడు అవ్యక్తభావమును పరమ - శ్రేష్ఠస్థితియని చెప్పుదురు. ఏ పరమ భావమును పొంది మనఃఘాటక ఏరిగి ప్రపంచములోనికి రాడో అదియే నా యొక్క పరమ శ్రేష్ఠస్థానమై యున్నది. అదియే ఒష్ణువనబడు నా యొక్క పరమపదమై యున్నది.

ఆ పరమధామమును పొందు వుపాయము చెప్పబడుచున్నది -

8. 22. పురుషః స పరః పార్థ భక్త్యై లభ్యస్యనస్యయా,
యస్యాంతఃస్థాని భూతాని యేన సర్వమిదం తతమ్.

అనగా - శరీరరూపమైన పురమునందు శయనించినందున లేక సర్వత్రా పరి శూడ్చైనిండియున్నందున ఆ పరమాత్మనకు ‘పురుషుడను నామము కలుగుచున్నది. ఆ ఎరతై శయత్వము కలిగియున్న పరమ పురుషుడు ఏ పర అనగా సూక్ష్మము మరియు శ్రేష్ఠము కంతే వేరైనదేమియు లేదు (దో) ఏ పురుషుని యందు సమస్తమైన కార్యరూపమైన భూతములు ఓండియున్నావో - అబ్బేలయన ? కార్య పదార్థమైప్పుదును కారణ పదార్థమునందు అంతర్భ్రాంతమై యుండును. మరియు ఏ పురుషుని కారణముగ ఈ సమస్త ప్రపంచము ఆకాశమునందు మేఘములవలె వ్యాపించి యున్నదో, అటువంటి పరమాత్మ అనస్య భక్తి ద్వారా అనగా ఆత్మ విషయాకమైన జ్ఞానముతో కూడియున్న భక్తి భావము ద్వారా పొందదగియున్నాడు.

ఏ మహాత్ములు ఓంకారమునందు బ్రహ్మభావమును పొందియున్నారో, ఏ మహాత్ములకు కొంతకాలము తరువాత ముక్తత్వము లభించున్నదో మరియు యచ్చట ఏ మహాత్ముల జీవన వ్యవహారము నడుచుచున్నదో అటువంటి యోగులకు బ్రహ్మమును పొందు మార్గము చూపవలసి యున్నది. అందువలన ఆవ్యక్షమైన అర్థమును కలిగించుకున్న “యుత్రకాలే” మొదలగు శ్లోకములు చెప్పబడుచున్నవి. ఇచ్చట పునరావృత్తి మార్గ వర్ణనము మరొక మార్గమును చూపుకై చెప్పబడినది.

8. 23. యత్ర కాలే త్వనావృత్తిమావృత్తిం చైవ యోగినః,
ప్రయాతా యాంతి తం కాలం పక్ష్యమి భరతర్షభ.

అనగా - “యత్ర కాలే” అను పదమునకు కొంచెం దూరముగా వున్న ప్రయాతా అను పదముతో సంబంధము కలదు.

వి కాలమునందు అనగా పునర్జన్మ లేకుండుటను మరియు ఏకాలము నందు ఆ వృత్తిని అనగా తిరిగి జన్మను పొందుటను యోగులు పొందుదురో “యోగినః” ఈ పదము ద్వారా కర్ణలు చేయునటువంటి కర్ణవాధులు కూడా యోగులనియే చెప్పబడినారు. అట్లేలయన ? “కర్ణయోగేనయోగినామ్” అను ఈ విశేషం శబ్దము ద్వారా కర్ణలు చేయువారు గూడ ఏదో ఒక గుణవిశేష కారణముగ యోగులని చెప్పబడినారు.

తాత్పర్యమేమన ? ఓ అర్థానా ! వి కాలమునందు శరీర వియోగమును పొందిన యోగులు పునర్జన్మిని అనగా తిరిగి దేహమును పొందుటను మరియు ఏ సమయమునందు దేహత్యాగమును చేసిన యోగులు పునఃదేహములను పొందరో అట్టి కాలమును గురించి చెప్పేద, వినుము.

8.24. అగ్నిర్ష్టతిరహః పుష్టః షణ్మసా ఉత్తరాయణమ్, తత్త్త్వంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనః.

అనగా - ఇచ్చట ‘అగ్ని’ శబ్దము కాలమునందు అభీమానముగల, అనగా కాలాభిమానీ అనగా కాలాభిమానము గల దేవతను తెలుపుచున్నది. మరియు ‘జ్యోతి’ అను శబ్దము గూడ కాలాభిమాని అనగా కాలమునకు సంబంధించిన దేవతను తెలుపుచున్నది. అనగా అగ్ని మరియు జ్యోతి అను నామములు గల ఈ యిరువురు ప్రసిద్ధమైన వైదిక దేవతలే.

ఏ వసమునందు ఆపు వ్యక్తములు అధికముగా వుండునో దానిని ఏ విధముగా ఆపువసనమని యందురో ఆ విధముగానే యిచ్చట కాలాభిమానీ దేవతల వర్ణన అధికముగా వుండుటచే “యూతకాలే, తం కాలమ్” మొదలగు కాలవాచక శబ్దములు ప్రయోగించుట జరిగినది.

ఇచ్చట అభీష్టాయమేమన - ఏ మార్గమునందు అగ్ని దేవత మరియు జ్యోతి దేవత అనగా పగటి దేవతమైన అగ్ని అనగా సూర్యుడు. రాత్రిదేవత అనగా శుక్లపక్షమునందలి పౌర్ణమినాటి చంద్రుడు మరియు వుత్తరాయణమునందుండు ఆరు మాసముల దేవత మొదలగు వారు భూమిమీద తమ ప్రభావము పదునట్టుగా చేయుచున్నప్పుడు తమ స్వాలదేహములను శ్యాజించిన మహానీయులు అనగా బ్రహ్మప్రాసనయందు తత్త్వర్లైన పురుషులు క్రమముగా బ్రహ్మమును పొందుదురు. ఈ వుత్తరాయణ మార్గము గూడ దేవతావాచకమే. అట్లేలయన ? బ్రహ్మమూత్రముల యందు గూడ యిట్టే చెప్పబడియున్నది.

ఏ పురుషులు జ్ఞాననిష్టగులవారై సద్యోమ్యుక్తిని పొందుటకు తగియుందురో ఆటువంటి వారికి రాకపోకలు కలుగనేరవు. జీవునకు రాకపోకలు దుఃఖిధాయకములని ఓ మహాకవి చక్కగా చెప్పియున్నారు. అదెట్లన -

“భువిజచ్చన్ దివిజిచ్చు అచ్చుటను చాపుంగాంచి చొచ్చున్ భువిన్,

భువి చాపుం దివి చాపు నాగనిటు చాపులైండు భూతాభికిన్,

భువి చావుం సుఖ సుష్టువోలే బడయన్ బోనానుగా కక్కటూ
దివిచావుం నను జావనీకము కపర్థిస్వామి మృత్యుంజయా.” (చూ. కంకణము
కొవ్వుం)

క్రుతియందు గూడ యిల్లే చెప్పబడియున్నది. “ఆ దేహమను వదలిన ప్రాణములు
ఎచ్చుటికి పోవను ? “నతస్వ ప్రాణా ఉత్స్వాకామంతి” “ఇతి ప్రత్యేః” అవి అనగా ఆ బ్రహ్మమనందు
అవిభాజ్యముగానున్నందున మరియు బ్రహ్మము సర్వవ్యాపకతత్త్వమై యున్నందున అవి బ్రహ్మము
నందే లీసవై యుండును.

మహాజ్ఞానియైన కబీరుదాసుగారు గూడా సోదావరణముగా యా రఘుస్వమును
చక్కగా చెప్పియున్నారు.

జలమే కుంభ కుంభమే జల బాహార భీతర పాసే.

శూటూ కుంభ జల జలహీ సమానా యహో తథ్ కథో గియానీ. అనగా జలమునందు
కుండయున్నది. కుండయందు జలము వున్నది. కుండకు బయట లోపలా కూడా జలమే
నిండి యున్నది. కుండ పగిలిపోయినది. జలమునందు జలము కలిసిపోయినది. జ్ఞానులు
కక మాట చెప్పియున్నారు.

8. 25. ధూమో రాత్రిస్తథా కృష్ణః షణ్మసా దక్షిణాయనమ్, తత్త్త చాంద్రమసం జ్యోతిర్యోగీ ప్రాప్తి నివర్తతే.

అనగా - ధూమాభిమాని మరియు రాత్రాభిమానులైన దేవతలున్న మార్గములు
ధూమము మరియు రాత్రి అనగా అంధకారముతో నిండి యుండును. మరియు దక్షిణాయనము
నకు అరు మాసముల కాలముండును. అనగా యింతకు పూర్వము చెప్పినట్లుగా దక్షిణాయనము
మార్గమునందు అభిమానము గల దేవతల అధికారమునందుండు మార్గమున పయనించుచూ
దేహాత్మాగము జేసిన జీవులు లేక యోగులు అనగా యిష్టార్థములను పొందగోరి కర్మలు
చేయు యోగులు చంద్రుని యొక్క జ్యోతిని అనగా వారు ఆచరించిన కర్మ ఫలములను పొంది,
వాటిని భోగించి ఆ కర్మఫలములు క్షయమైనప్పుడు తిరిగి ఈ భూలోకమును జేరి తమ
యిష్టానుసారమైన దేహములను థరించురు.

8. 26. శుక్లకృష్ణే గతీ హేతే జగతః శాశ్వతే మతే, వీకయా యాత్మనావృత్తిమన్యమావర్తతే పునః.

అనగా - శుక్ల మరియు కృష్ణ ఈ రెండు మార్గములు అనగా దేనియందు
జ్ఞానరూపమైన ప్రకాశము గలదో అది శుక్లపక్షము మరియు దేనియందు ఆ ప్రకాశము లేదో
అది కృష్ణపక్షము. ఈ రెండు మార్గములు జగత్తునందు నిత్యమై అనాది సుండి ఒప్పుకొనబడి
యున్నవి. అట్లేలయన ? జగత్తు నిత్యమైనదై యున్నది. ఇచ్చుట ‘జగత్తు’ అను శబ్దమునకు

ఏ జ్ఞానులు మరియు కర్మవాదులు పైన చెప్పబడిన మార్గములకు అధికారులో అనగా యోగ్యతగల వారైయున్నారో వారినిగానే తలంచవలయను. ఏలయన ? ప్రపంచమంతటికి యాగతి అనగా ఈ మార్గములు సంభవించవ.

ఆ రెండు మార్గములలో ఒకడు శుక్లమార్గమున వెళ్లినచో ఆతడు తిరిగి రాడు. అనగా వానికి పునర్జన్మ కలుగదు. అట్లుగాక రెండవ మార్గమున అనగా కృష్ణమార్గమున పయనించిన యోగి తప్పక పునర్జన్మను పొందును.

**8.27. నైతే సృతీ పార్థ జాననోగీ ముహ్యతి కశ్చన,
తస్యాత్మర్పేషు కాలేషు యోగయుక్తో భవార్ష్ణన.**

అనగా - ఓ పార్థ ! పైన చెప్పబడిన రెండు మార్గములను యా విధముగా ఎరింగిన యోగి అనగా ఒకటి పునర్జన్మ రూపమైన ప్రపంచమును యిచ్చునదై యున్నదనియు మరియు రెండవది మోక్షమును అనగా పునర్జన్మను యిచ్చునది కానిదైయున్నదనియు బాగుగా ఎరింగిన యోగి దీనికి మౌహితుడు కాదు. అందుచేత ఓ అర్థానా ! నీవు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును యోగయుక్తుడవై యుండుము. అనగా సమాధియందు నిమగ్నము చెందియండుము.

ఇప్పుడు యోగము యొక్క మహాత్మమును వినుము -

**8.28. వేదేషు యజ్ఞేషు తపఃస్నా పైవ దా ! - యత్పుణ్య ఘలం ప్రదిష్టమ్,
అత్యేతి తత్పర్యవిదం విదితాయా యోగి పరం స్థానముపైతి చాద్యమ్.**

అనగా - ఏటిని గుర్తించి అనగా ఈ ఏడు ప్రశ్నలయొక్క నిర్ణయము ద్వారా చెప్పబడిన రహస్యమును యదార్థమని యేరింగి మరియు వాటిని యథావిధిగా అనుష్ఠించిన యోగిట్టున పురుషుడు, చక్కగా వేదాధ్యయనము చేసినటువంటి, క్రైష్ణమైన గుణ సంపాదన ద్వారా చేయబడిన యజ్ఞములు గలిగియున్నట్టి, చక్కగా చేయబడిన తపోబలము గలిగినట్టి మరియు నిజముగా పాత్రుడైన వానికి దానమిచ్చినట్టి వానికి ఎటువంటి వారికి ఎటువంటి పుణ్య ఘలము కలుగునని సర్వాత్మములయందును చెప్పబడియున్నదో వాటినిస్థిని మించిన పుణ్యఘలమును పొందును. మరియు ఆరంభమునందు జరుగు సర్వకారణ రూపమైన పరమేష్ట్ర స్థితిని అనగా బ్రహ్మమును పొందును.

తీర్థీతీ వేదవ్యాస విరచిత తీమధ్యగవద్దిత యందలి తారక బ్రహ్మయోగమునబడు ఎనిమిదవ ఇధ్యాయమునకు తీ జగద్గురు ఆది శంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.

అనువాదకులు - తీ సదానంద భారతి,

ప్రణవార్థము.

తీ మధ్యగవద్దిత, తీ శంకరభాష్యం యథాతథం

తోష్ణి దీవు ఆధ్యాత్మికము

ఎనిమిదవ అధ్యాయమునందు సుషుప్తమ్మాడి ద్వారా ధారణాయిగము సర్వాంగ పూర్జముగా వర్ణించి చెప్పబడినది. మరియు ఆ యోగము యొక్క ఘలములైన ఆగ్ని, తోష్ణి మొదలగు వాటిని పొందుటచే క్రమముగా కాలాంతరమందు బ్రహ్మప్రాప్తి రూపమైన మరియు అపునరావృత్తి రూపమైన ఘలము కలుగునని చెప్పబడినది.

కానీ అచ్చట ఒక శంక కలుగుటకు అవకాశమున్నది. అది యేమసా - ఇటువంటి సాధన చేసిన మాత్రముననే ప్రరుపునకు మోక్షప్రాప్తిరూపమైన ఘలము లభించునా ? ఇంతకటే వేరు విధములుగా సాధన చేసినవారికి మోక్షము లభించదా ? అను మొదలగు శంకా నివారణార్థము భగవంతుడు యిట్లు చెప్పుచున్నారు -

**9.1. ఇదం తు తే గుహ్యాతమం ప్రవక్ష్యామ్యనుసాయాచే,
జ్ఞానం విజ్ఞాన సహితం యజ్ఞాత్మామోక్ష్యనే ఒపుభార్త.**

అనగా - ఇంతకు పూర్జము చెప్పబడిన బ్రహ్మజ్ఞానమే యిష్టుడు యిచ్చుట మరల చెప్పబడుచున్నది. దానిని బుధ్మికి ఎదురుగా వుంచి అనగా తర్వాతుర్దికి సమాధానము కలించు విధానముగా 'ఇదమ్' అను శబ్దము వాడబడినది. 'తు' అను శబ్దము గూడ యితర విధములైన జ్ఞానముల నుండి యి జ్ఞానమును వేరు చేయు దృష్టితో ప్రయోగించబడినది.

జ్ఞానముల జిదియే యదార్థమైన జ్ఞానము. ఈ జ్ఞానమే పురుషునకు సాక్షత్తుగా మౌకచుసు కలిగించునడై యిన్నది. "సర్వము వాసుదేవమే".

ఈ సమస్తమైన జగత్తంతయు ఆత్మయే అనగా ఆత్మయే జగద్రాష్టరునకు తోచుచ్ఛుటి. ఇలిపుస్తము అద్వితీయము. దానికంటే వేరుగా మరొకటి లేదు.

“ఇదం ఏవ సమ్యక్జ్ఞానం సాక్షాద్ మోక్షప్రాప్తిసాధనమ్” “చాసుచేచ సర్వముతి” “ఆత్మైవేదం సర్వమ్” (బృహ. ఓ. 2-4-6) “పీకమేపాద్వితీయం” (చాం.ఓ. 6-2-1) మెంచుటిఁఁ “స్తోత్రమై వున్నాడని తలంచువారైన మానవులు వినాశమును పొందు లోకములనే పొందుచురు. ఈయి విషయములన్నియు క్రుతుల ద్వారానే బుజువగుచుస్తుటి. సీషు అసూయా రామాతుటి ఈ ఈ భక్తుడవై యున్నందున అతి గోపనీయమగు రహస్యమును నీతో ఉచ్చుటార్చాడనా

శ్రీ మధ్యగవదీత, శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం

ఆది వీమన ? జ్ఞానము. ఎటువంటి జ్ఞానము ? విజ్ఞానముతో కూడియున్న జ్ఞానము. అనగా అనుభవము ద్వారా తెలియబడు జ్ఞానము.

ఏ జ్ఞానమును పొంది అనగా తెలుసుకొని నీవు సంసార రూపమైన బంధమునుండి ముక్కుడవగుదువో అట్టి సమ్యక్క జ్ఞానమును నీకు తెలుపుచున్నాను.

ఆ జ్ఞానమెల్లిదనగా -

9.2. రాజవిద్యా రాజగుహ్యం పవిత్రమిదముత్తమ్, ప్రత్యక్షావగమం ధర్మం సుసుఖం కర్తృమవ్యయమ్.

అనగా - అతిశయమైనది అనగా అన్నింటిని అధిగమించియున్నది, ప్రకాశముతో కూడియున్నది అయిపున్న కారణముగ యా జ్ఞానము అన్ని విద్యలకు రాజువంటది. బ్రహ్మవిద్య విద్యలన్నింటియందును అత్యధికముగా దేశిష్పమానమై వెలంగుచూ ప్రసిద్ధమైయున్నది.

మరియు ఈ జ్ఞానము సమస్తమైన గుప్తముగా వుందగిన భావములకు గూడ రాజు వంటది. మరియు ఇది అతి పవిత్రము మరియు సర్వోత్తమము అయినది. అనగా సంపూర్ణముగా సర్వమును పవిత్రముగా చేయు వారిని కూడా పవిత్రము చేయునడైయున్నది. అటువంటి ఈ బ్రహ్మ జ్ఞానము సర్వోత్తమైనది. ఈ జ్ఞానము అనేక వేల సంపత్తముల కాలము సుండి ప్రోగు చేయబడిన పుణ్య పొపాది కర్మల ఫలములను క్షణమాత్రములో భస్యము చేయగల సామర్థము కలిగియున్నది. అట్టి స్తి యందు దాని యొక్క పవిత్రత చెప్పనలవిగానిదై యున్నది.

నిజముగానే ఈ జ్ఞానము ప్రత్యక్షాసుభవము ద్వారానే పొందదగినదై యున్నది. అనగా - సుఖాదుల వలె ప్రత్యక్ష అనుభవము ద్వారానే అనుభవించదగినదై యున్నది.

అనేక గుణములు కలిగియున్న వస్తువునకు గూడ ధర్మముతో విరోధము కలిగి యుండుట చూడబడుచున్నది. కాని ఆత్మజ్ఞానము మాత్రము వాటివలె ధర్మ విరుద్ధమైనది కాదు. పైపెచ్చ ధర్మముతో కూడియున్నదై యున్నది.

ఇటువంటి పదార్థము అనగా వస్తువు అనగా విషయము దుఃస్సంపాద్యమై యున్నది. అనగా యిటువంటి జ్ఞానమును పొందుట అతి కష్టతరమైనదై యున్నది. అందుచేతనే రత్నముల యొక్క రహస్యమును గుర్తించు వివేక విజ్ఞానము వలె దీనిని ఎరుంగుట అనగా గుర్తించుట అత్యంత సులభము.

కానీ ఈ ప్రపంచమునందు తక్కువ త్రమ ద్వారా సుఖములను పొందుటకు అవసరమైన కర్మల యొక్క అల్ప ఫలము అనగా అల్పకాలము మాత్రమే వుండు ఫలము చారియు అతి కష్టముతో చేయబడు కర్మల గొప్ప ఫలము అనగా ఎక్కువ కాలము వరకు సలిచియుండు ఫలము అందరికి తెలిసిన విషయమే. అందుచేత ఈ జ్ఞానము గూడ అతి సులభముగా ఫలమును యిచ్చునడై యున్నందున తన ఫలము క్షీణించిన తరువాత ఆ జ్ఞానము గూడ క్షీణించునని శంక కలిగినందున ఆ శంక నివారణార్థము చెప్పుచున్నాను -

ఈ జ్ఞానము అవ్యయమైనది. అనగా కర్మాపతి ఫలనాశము ద్వారా యిచి సహించనది కాదు. అందుచేత ఈ ఆత్మజ్ఞానము ప్రశ్నతో పొందడగినదై యున్నది.

9.3. ఆత్మధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పరంతప, అప్రాప్య మాం నివర్తంతే మృత్యుసంసారవర్తుని.

అనగా - ఈ ఆత్మజ్ఞానరూపమైన ధర్మమును ఆచరించనివారు, అనగా ఈ ఆత్మజ్ఞాన స్వరూపమును గురించి నురియు దాని యొక్క ఫలమునందు ఆస్తిక భావము లేనివారు, నాస్తికులతో సమానులు, అటువంటివారు అసుర సిద్ధాంతములను నమ్మి, దేహమునే ఆత్మ పదార్థముగా తలంచి, పొప కర్మలు చేయుచూ, యిందియములకు దాసులైన మానవులు పరమేశ్వర స్వరూపుడైన నన్ను పొందక, అసలు అటువంటి వారికి నన్ను పొందవలయునన్న భావము కూడా కలుగేసేరదు. నన్ను పొందుటకు అవసరమైన సాధనరూపమైన భేదభక్తిని గూడ పొండజాలక అపమార్గములయందు తిరుగుచుందురు. ఆ అపమార్గములెట్టివనగా -

మృత్యువుతో కూడియున్న సంసార మార్గమున అనగా ఏ ప్రపంచము మృత్యువుతో అనగా వినాశముతో కూడియున్నదో అటువంటి మృత్యు సంసారమనెడు నరకము నుండి పశువులు, పక్కలు మొదలగు వాటి యోనులందు చిక్కువడు మార్గములందు వారు చుట్టూచూ చచ్చుచూ పైకి క్రిందికి తిరుగుచుందురు.

ఈ విధముగా జ్ఞానము వలన కలుగు లాభమును గురించి సంకీర్తముగా చెప్పి యిప్పుడు విశదముగా చెప్పుచున్నారు -

9.4. మయా తత్తుందం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా, మత్థాని సర్వభూతాని న చాహం తేష్వపస్తితః.

అనగా - అవ్యక్తరూపుడను మరియు పరమాత్మ స్వరూపుడను అయివున్న నా ద్వారా అనగా ఏ నా పరమ తత్త్వము యొక్క స్వరూపము ప్రత్యక్షముగా లేదో అనగా ఏ నా పరతత్త్వము ఖండి మరియు యిందియములకు విషయముగాక యున్నదో అటువంటి అవ్యక్త మూర్తినే యున్న నా కారణముగ ఈ సమస్తమైన జగత్తు వ్యాపించి యున్నట్లుగా తోచుచున్నది.

ఆ అవ్యక్త స్వరూపుడను మరియు పరమాత్మను అయిన నాయందు బ్రిహ్మా మొదలు విషీలికాది పర్యంతము సమస్త ప్రాణాలు స్థితిని పొంది యున్నవి.

అట్లేలయన ? నిష్ఠీవము అనగా జీవము లేనట్టి అనగా పరమ చైతన్య బ్రహ్మతత్త్వము లేనటువంటి ఏ దేహము వ్యవహారమునకు పనికిరాదు. అందుచేతనే ఆవన్నియు చైతన్య స్వరూపుడైన నాయందే శైతిని పొందియున్నవి. అనగా పరమాత్మ స్వరూపుడైన నానుండియే అవన్నియు ఆత్మ కలిగినవి అగుచున్నవి. అందుచేత అవన్నియు నా యందే కలవని అనగా నాకంటే వేరుగా లేవని చెప్పబడుచున్నది.

ఆ భూతములన్నీంటి యొక్క నిజమైన స్వరూపము నేనే అయి వన్నాను. అందుచేతనే అజ్ఞానులకు నేను వాటియందు వున్నానను బ్రాంతి కలుగుచుండును. అందుచేత నేను అభూతములయందు లేను అని చెప్పచున్నాను. ఏలయన? ఆకారము గల వస్తువుల యందు వలె నాయందు సంసర్ద దోషము అనగా యితర పదార్థములతో కలసి యుండు గుణము లేదు. అందువలన నేను ఏ వస్తువుతోడను కలిసి యుండక సూక్ష్మరూపమున ఆకాశము వలె అంతటా వ్యాపించి యున్నాను. సంసర్ద దోషము లేని వస్తువు ఎచ్చటనూ, ఎన్నడునూ ఆధేయ భావముతో అనగా మరియుక దానిపై ఆధారపడి వుండదు. స్వతంత్రముగానే వుండును. నేను ‘అసంసర్ద’ అనగా దేనితోనూ సంబంధము లేనివాడనై యున్నాను - అందువలన-

9.5. న చ మత్థాని భూతాని పత్య మే యోగమైశ్వరమ్, భూతభ్వన్న చ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః.

అనగా - నిజముగా విచారించి చూచిన బ్రహ్మది ప్రాణులన్నియు గూడ నాయందు లేవు. నీవు నా యొక్క ఈశ్వరీయ యోగముతో కూడిన ఘుట్టమును చూడుము. అనగా నా యొక్క ఈశ్వరీయ యోగమును అనగా నా యొక్క యుద్ధ తత్త్వమును గుర్తించుము. అనగా చక్కగా తెలుసుకొనుము.

“సంగరహితమైన ఆత్మ ఎచ్చటనూ దేనితోడను సంబంధము కలిగి యుండదు”
“అసంగో నవీ సజ్జతే” (చూ. బృ. ఉ. 3. 9. 26.)

ఈ విధముగా ప్రతి గూడ సంసర్దరహితమైనందుననే ఆత్మకు అనగా ఆత్మ యొక్క నిర్ధేషపత్వమును చెప్పచున్నది.

ఇచ్చట మిక్కిలి ఆశ్చర్యకరమైన విషయమేమన - సర్వభూతములకు కారణరూపుడను మరియు ఆత్మరూపుడను అయిన నేను సంసర్దరహితడను అయివుండి కూడా ఆ భూతముల స్థితిలయములకు నేనే కారణరూపుడనై యున్నాను. అయినప్పటికీ నేను భూతములయందు లేను. ఆభ్యేలయన? పరమాత్మ భూతముల యందుండుట సంభవముకాదు. ఈ విషయము వైన చెప్పిన న్యాయము ద్వారా స్ఫుర్తము చేయబడినది.

స్వార్థపక్షము - అనగా - శంక -

ఆత్మకంటే వేరుగ భిన్నముగా వుండు వస్తువు ఏదియు లేదని చెప్పియున్నారు గదా! మరి లోకులందరూ ఎవరికి వారు “నాయాత్మ” అని (ఎందులకు) ఎట్లు చెప్పచున్నారు?

సమాధానము - లోకమునందలి మానవుల బ్రాంతిని జెందిసవారై అనగా సత్కరాశ్చ .. జ్ఞానార్థమును పొందజాలక లౌకిక బుద్ధినసునరించి దేహాది సంభూతములనే అనగా అనేక షాపింపుల సమస్యయము ద్వారా ఏర్పడిన దేహాదులనే ఆత్మ నుండి వేరుచేసి మరల దానిపై అపాంకారమును ఆరోపించి అనగా దేహమేనేను భావమును పొంది “నాయాత్మ” అని అనగా నా దేహమునందన్న యాత్మ అని చెప్పచున్నారు. ఆత్మ తనంతట తానుగానే వేరువేరు

భాగములుగా విధజింపబడి అన్ని దేహములందు యున్నదని తలంచుచున్నారు. అంతేగాని తమ అజ్ఞానము వలన అలా తలంచుచున్నామని వారికి తెలియుటలేదు.

భూతములను కల్పించు దానిని, వాటిని పోషించుదానిని ‘భూతములను భావించునది’ అని చెప్పుదురు.

పై రెండు శోకములకు చెప్పబడిన తాత్పర్యమును దృష్టాంతము ద్వారా స్థిరపరచున్నారు -

**9.6. యథా ఒకాశస్తోతో నిత్యం వాయుః సర్వ్యతగో మహాన్,
తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్యానీత్యపథారయః.**

అనగా - లోకమునందు ప్రసిద్ధి జెందియున్నట్లుగా సర్వత్రా విహరించునటువంటిది మరియు పరిమాణమునందు అత్యంత వ్యాపకమైయున్న వాయువు సర్వకాలములయందును ఆకాశమునందే స్థితి గలిగియుండును. ఆ విధముగానే ఆకాశము వలె అంతటను పరిపూర్ణమై పరమాత్మనైయున్న నాయందు సమస్త భూతములు నిర్నిష్టభావముతో నిండియున్నవి. ఈ విషయమును నీవు బాగుగా తెలుసుకొనుము.

ఈ విధముగా జగత్తు తోచుకాలమునందు అనగా జగత్తు వన్నట్లుగా తోచుచున్నప్పుడు ఆకాశమునందలి వాయువువలె నాయందు నిండియున్న భూతములన్నియూ -

**9.7. సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్,
కల్పక్షయే పునస్తాని కల్యాదో విస్మయమ్యహమ్.**

అనగా - ఈ ప్రపంచము నందలి ప్రాణులన్నియు ప్రశ్నయ కాలమందు నా యొక్క త్రిగుణాత్మకమైన అపరము, నికృష్టము అయిన ప్రకృతియందు లీనమై పోవును. మరియు తిరిగి కల్పాదికాలమును అనగా తిరిగి ఆ ప్రకృతి నుండి సర్వవిధ ప్రాణులతో కూడియున్న ఆ పూర్వపు ప్రపంచమువంటి నూతన ప్రపంచము వుత్సుఫుగును. ఈ కార్యమంతయు అనగా సర్వవిధ ప్రాణులతోకాడిన ప్రపంచమంతయు నా యథినమునందున్న నికృష్టప్రకృతినుండియే ఉధ్వానించును. అనగా ఆ ప్రకృతి ద్వారానే ఈ ప్రపంచమంతయు మరల అనగా ప్రశ్నయానంతరము కల్పించబడును.

ఈ విధముగా అవిద్యారూపమైన -

**9.8. ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విస్మయామి పునః పునః,
భూతగ్రామమిమం కృత్స్నమవశం ప్రకృతేర్వశాత్.**

అనగా - నాచే కల్పించబడిన ప్రకృతిని నాయథినమునందే యుంచుకొని ప్రకృతి ఉండుక్క గుణముల చేత కల్పించబడియున్న సమస్తమైన మరియు పరతంత్రమైయున్న మరియు

శ్రీ మధ్వగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

అవిద్య మొదలగు దోషములతో కూడి పరవశమై యున్న ఈ భూత సముదాయమును :
ప్రతిసారి కల్పించుచూ వుంటాను.

హర్షపక్షము - అట్టి స్థితియందు అనగా యిట్టి స్థితిలయములు కలిగియు
భూత సముదాయమును కల్పించు పరమేశ్వరులైన మీరు స్థితిలయములు కలిగియున్న సృష్టిపు
కలుగు పుణ్యపొపములతో సంబంధము కలవారై యుందురు కదా ? అని శంకించ
భగవంతుడు చెప్పచున్నాడు.

9.9. న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్వంతి ధనంజయ;

ఉదాసీనవదాసీనమనక్తం తేషు కర్మసు

అనగా - ఓ ధనంజయ ! భూత సముదాయము యొక్క విషపు రచనతో కూడియు
ఆ కర్మలన్నియు ఈశ్వరుడైన నన్ను బంధించజాలవు.

ఆ కర్మతో ఈశ్వరునకు సంబంధము లేకుండుటకు గల కారణము చెప్పచున్నా
నేను ఆ సృష్టి రచనా సంబంధమైన కర్మలయందు ఎటువంటి ఆసక్తిలేనివాడ
సంబంధములేనివాడనై, ఉదాసీనుగిగా వుందును. అనగా ఆత్మ నిర్వికారమైనది. అన
ఎటువంటి వికారమును చెందునది కాదు. అందువలన ఏ విధముగా ఒక ఉదాసీను
అనగా ఎటువంటి కర్మ చేయుటయందు కించిత్తు గూడ ఆసక్తి లేనివాడై వుండునో వాని వస
నేను గూడ ఈ సృష్టి కర్మయందు ఎటువంటి ఆసక్తి లేని ఉదాసీనుడుగానే వుందును. మరిం
ఆ కర్మలయందు గల ఫలముల యందు ఆసక్తి లేనివాడనై మరియు “నేను ఈ ఓ
చేయుచున్నాను” అను అభిమానము గూడ లేనివాడనై వుందును. అట్లగుట చేత ఆ కర్మ
నన్ను బంధించజాలవు.

ఈ విచేసన యొక్క సారాంశమేమన ? కర్తృత్వాభిమానము లేకుండుట మరిం
తాను చేయు కర్మల యొక్క ఫలమునందు ఆసక్తి లేకుండుట యిందు భావములు న
కాదు యితరులను గూడ బంధ రహితులుగా చేయును.

ఇట్లు తప్ప యితర విధములుగా చేయబడు కర్మలన్నింటి ద్వారా అజ్ఞానుల
వారందరూ పట్టపురుగులవలె బంధముల యందు చిక్కుకొందురు.

మరో శంక - ఇచ్చట శంక యేమనగా - “ఈ భూత సముదాయమును నే
సృష్టించుచున్నాను.” మరియు నేను ఉదాసీనుడను వానివలె వుందును” అని చెప్పు వాక్యము
మరియు వాటి అర్థము పరస్పర విరుద్ధముగా తోచుచున్నది.

సమాధానము - అట్టి శంకను తొలగించుట కౌరకు ఈ క్రింది విధము,
సమాధానము చెప్పచున్నారు -

9.10. మయ్యాధ్వర్కేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్, హేతునానేన కొంతెయ జగద్విపరివర్తతే.

అనగా - అన్నిషైపుల నుండి చూచినా ఎవ్వని స్వరూపము కేవలము అద్భుతముగానే తోచుచున్నదో అట్టి నిర్నికారరూపుడను మరియు అన్నింటికి కారణ స్వరూపుడనై యున్న నా వలన ప్రేరణ పొందినదై అవిద్యారూపమైన నా యొక్క త్రిగుణములతో కూడియన్న మాయ అనగా ప్రకృతి సమస్తమైన చరాచర జగత్తును కల్పించుచున్నది. అందుకే కాబోలు ఓ తత్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు -

“వింత శక్తులుందు విశ్వాంతరాణా
చేసి శోష్యులైపుడు చెలుపుచుందు
తెలియలేరు జనులు దేవుని మహిమలు....

గుణ్ణారామరాయ గురువిథీయ” (చూ. రామరాయ శతకము, రచయిత : డా. బంధుమూడి ఆంజనేయులు)

వేదమంత్రములు గూడ ఈ తత్వమునే చెప్పుచున్నవి -

“ఏకో దేపః, సర్వభూతేము గూడః, సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్మాధ్వర్కః సర్వభూతాధిహసః, సాక్షి చేతా కేవలోనిర్భూతశ్చ” (చూ. శ్వేతా. ఛ. 6-11)

అనగా “సర్వభూతములయందును అద్భుత భావమున వుండువాడు ఒక్కడే దైవము. ఆతడే సర్వవ్యాపకుడు మరియు సర్వభూతములకు అంతరాత్మ మరియు సర్వకర్మలకు కారణరూపుడు, సమస్త భూతములకు అధివేషత, సాక్షి చేతన స్వరూపుడు, పరిషద్ధుడు మరియు నిర్భూబుడు అయివున్నాడు.”

ఓ కుంతిష్ఠప్తా ! ఈ కారణము వలననే అనగా నేనే వీటికన్నింటికి ఆధార స్వరూపుడను అయివున్నందువలన చరాచర సహితమైన సాకార-విరాకార రూపమున నున్న సమస్తమైన జగత్తు అన్ని అవశ్యల యందును వికారమును పొందుచునే యుండును.

అట్లేలయన ? జగత్తుయందలి సర్వ ప్రపృత్తులు సాక్షిచేతనమైన జ్ఞానమునకు విషయరూపమున వుండుటకే. “నేను దీనిని తినెదను” దీనిని చూచున్నాను, దీనిని విసుచున్నాను, ఘలానా సుఖమును పొందుచున్నాను, ఘలానా దుఃఖమును అనుభవించుచున్నాను. దాని కొరకు లేక అతని కొరకు ఈ పనిని చేయుదును. ఈతని కొరకు లేక దీని కొరకు ఘలానా పని (కర్మ) చేయుదును. ఘలానా వస్తువును ఎరుంగుదును. మొదలగు జగత్తుకు సంబంధించిన సర్వవృత్తులు జ్ఞానము యొక్క అధీనమునందే యున్నవి. మరియు కాలాంతరమున జ్ఞానమందే లయమై పోవును.

ఈ జగత్తునకు అధికారి, కారణస్వరూపుడు మరియు చేతనతత్వమునకు ఆధారమైయున్నవాడు సర్వోత్తమమైన హృదయమునంద నిశ్చలముగా నిండియున్నాడు. (చూ. “యో అస్యాధ్వర్కః పరమే వ్యోమన్” త్రై.బ్రా 2.8) మొదలగు మంత్రములు గూడ పై అర్థమునే సూచించుచున్నవి.

సర్వమునకు ఏకమాత్ర అధిష్టానరూపమున వున్నవాడు, చైతన్యస్వరూపమున వున్నవాడు అయిన ఆ బ్రహ్మస్వరూపుడు నిజముగా సమస్తమైన భోగభాగములతోను సంబంధములేనివాడై

యున్నాడు. మరియు అతడు తప్ప యితరమైన చేతన పదార్థము మరియుకటి లేనంటన యితర భోక్తలు గూడ లేరు. మరి అటువంటి స్థితిలో ఈ స్ఫూర్షి అంతయు ఎవరి కొరకు ? యిటువంటి ప్రశ్నగాని ఆ ప్రశ్నకు సమాధానముగాని యొ రెండూ కుదరనే కుదరపు. అట్లేలయన? ఈ విషయము అనిర్వచనీయమైనది.

ఈ స్ఫూర్షిని గురించి స్వయముగా ఎవ్వడెరంగును ? అందుచేత ఎవ్వడు చెప్పగలడు? ఈ జగత్తు ఎచ్చట నుండి వచ్చినది ? ఏ కారణముచేత ఈ స్ఫూర్షి కార్యము జరిగినది ? (చూ. “కో అద్దావేద క ఇహ ప్రవోచత్, కుత ఆజాతా కుత ఇయం విస్మిః” త్రై. 2-8-9) మొదలగు మంత్రముల ద్వారా ఈ మాటే చెప్పబడినది. “అజ్ఞానము చేత జ్ఞానము కప్పబడుచున్నది. అందుచేత సమస్తమైన జీవులు మోహమును పొందుచున్నవి.

“అజ్ఞానేనావ్యతం జ్ఞానం తేన, ముహ్యంతిజంతవః” ఈ విధముగా నేను నిత్యమైనవాడను, శుద్ధమైనవాడను, ముక్త స్వభావము కలవాడను మరియు సర్వ ప్రాణులకు ఆత్మమై యున్నాను. అయినప్పటికీ -

9.11. అవజానంతి మాం మూధా మానవీం తనుమాత్రితమ్, పరం భావమజానంతో మమ భూతమహాశ్వరమ్.

అనగా - మూధులు మరియు వివేకహీనులు అయిన లోకులు నాయుక్క సర్వ లోకములయందు పరిచితి యనునది లేకుండా ఈశ్వరరూపమున పరమ భావముతో అనగా అందరియొక్క ఆత్మరూపమున వున్న పరమాత్మ రూపమును మరియు సమస్త ప్రాణులకు ఈశ్వరుడనూ అయివున్న నా రూపమును గుర్తించజాలక యున్నారు. ఆకాశమువలె కాదు ఆకాశము కంటే గూడ సూక్ష్మతరము మరియు వ్యాపకత్వము కలిగిన వాడనైయున్నాను. నాయి పరమ పరమాత్మతత్త్వమును ఎరుంగసందువలన మనుష్య దేహమును ధరించియున్న పరమాత్ముడనైయున్న నన్న సామాన్య మానవునిగా తలంచుచున్నారు. అనగా మనుష్య రూపమును ధరించి అనేక కర్మలు చేయుచున్న నన్న పరమాత్మునిగా గుర్తించక ఆగౌరవపరచు చున్నారు.

అందుచేత ఆ విధముగా పరమాత్ముడనైన నన్న హీనధృష్టితో చూచుచుండుట చేత వారు జీవత్తమును త్యజించలేక శవరూపములతో అనగా చచ్చినవారివలె పడియున్నారు.

అట్లేలయన్నానో -

9.12. మోఘూశా మోఘుకర్మటో మోఘుజ్ఞానా విచేతసః, రాక్షసీమాసురీం చైవ ప్రకృతిం మోహినీం ప్రితాః.

అనగా - వారందరూ మోఘూశా అనగా ఆశలు నెరవేరనివారు, కోర్మలు వ్యాధమైన వారు అటువంటి అడుగంటిన ఆశలు గలవారు మరియు మోఘుకర్మ అనగా ఘలహీనములైన

కర్మలు చేయువారు అయివున్నారు. ఏలయన ? వారి ద్వారా చేయబడు అగ్నిపోత్రాది కర్మలు తన అంతరాత్మ రూపమున వున్న భగవంతుని గుర్తించక, ఆదరించకపోవుట పలన వారు చేయు కర్మలన్నియు ఫలహీనములగును. అందుచేత వారు మోఘకర్మలు చేయువారు అని చెప్పబడుచున్నారు. ఇంతేగాక వారు మోఘజ్ఞానులు గూడ అయివున్నారు. ఆనగా ఫలహీనమైన జ్ఞానము గలవారైయున్నారు. అనగా వారు పొందిన జ్ఞానము గూడ సిష్టలమైనదే ఆగుచున్నది. మరియు వారు విచేతా అనగా వివేకము లేనివారు గూడ ఆగుచున్నారు.

మరియు వారు మోఘమును కలిగించునటువంటి దేహత్వపూదులు మరియు రాక్షస అనగా అసుర సంబంధమైన ప్రకృతి అనగా స్వభావము కలవారగుచున్నారు. తాత్పర్యమేమన? అట్టి వారందరూ తినండి, త్రాగండి, విరగగొట్టండి, నశిప జేయండి యితరుల ధనధాన్యములను దోచుకొనండి మొదలగు కేకలు వేయుచూ చాలా గొప్ప క్రూరకర్కర్మలు చేయువారగుచున్నారు. అందువలననే శ్రుతి గూడ - “అసుర్యా నామ తే లోకాః” ఈకా.ఉ. 3 అని చెప్పుచున్నది. అనగా వారు అసురులు నివశించుటకు యోగ్యమైనటువంటి ప్రకాశహీనమైన లోకములందు నివశింతురు అని చెప్పుచున్నది.

కానీ అట్లుగాక, నా యందు అనగా పరమాత్మయందు శ్రద్ధతో కూడిన భావము గలవారు మరియు భగవద్ధుక్తి రూపమైన మోక్షమార్గమునందు పయనించువారు -

9.13. మహాత్మావస్తు మాం పార్థ దైవీం ప్రకృతిమార్పితాః, భజంత్యన్నమనసో జ్ఞాత్వా భూతాదిమవ్యయమ్.

అనగా - ఓ పార్థ ! శమము, దమము, దయ, శ్రద్ధ మొదలగు సంపూర్ణ సంపన్న స్వరూపులైన దేవతల స్వభావమును అలంబనగా జేసుకొని, ఉదారమైన చిత్తము గల మహాత్ములు ఈశ్వర స్వరూపుడనైన నన్ను సర్వభూతములకు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, భూమి మొదలగు పంచభూతములకు మరియు సమస్త ప్రాణులకు ఆది కారణముగా గుర్తించి మరియు వికారరహితునిగాను మరియు ఆక్షరుడుగాను ఎరింగి అనస్యమైన మనస్సుతో అనగా “నీవే తప్పనితఃపరంబెరుగో” అని ఎవరు భజింతురో అనగా నన్నే ధ్యానించుచుండురో - అటువంటివారు ఏ విధముగా భగవానుని ఉపాసింతురోయకి త్తుంచగా చెప్పుచున్నారు -

ఏ విధముగా భజింతురు ? -

9.14. సతతం కీర్తయంతో మాం యతంతశ్చ, దృఢప్రతాః, నమస్యంతశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యయుక్తా ఉపాసతే.

అనగా - ఆ దృఢమైన ప్రతమును స్వీకరించిన భక్తులు అనగా నిత్యము మరియు దృఢము మరియు అచంచలమైన మనస్సు కలిగియున్న ఆ భక్తులు సర్వకాల సర్వాచ్ఛాలయందును

పరిశ్రా స్వరూపుడను మరియు భగవంతుడనైన నన్ను కీర్తించుచూ యింద్రియ నిగ్రహము కలిగి శమ, దమ దయ మరియు అహింసాది ధర్మాభావములు కలవాలై పరమాత్మ స్వరూపుడమైన నన్ను భక్తిభావపూర్వకముగా నమస్కరించుచూ ఎల్లప్పుడూ నన్నే స్వరించుచూ నన్ను వృపాసించుచూ నన్నే సేవించుచుందురు.

వారు భగవంతుని ఎన్ని విధములుగా వృపాసింతురు ? అన్నచో చెప్పచున్నారు.

9.15. జ్ఞానయజ్ఞేన చాప్యేన్యే యజంతో మాముపాసతే, వికషేన పృథక్కేన బహుధా విశ్వతోముఖమ్.

అనగా - కొంతమంది జ్ఞానులైనవారు యితర విధములైన ఉపాసనలనన్నింటిని విడచి భగ్దిష్టయకమైన జ్ఞానరూపయజ్ఞము ద్వారా నన్ను పూజించుచూ ఉపాసించుచుందురు. అనగా పరిశ్రా పరమాత్మయనువాడు ఒక్కడేయను వికత్వరూపమైన పరమాత్మ జ్ఞానము ద్వారా నన్నుపాసించుచుందురు.

మరికొంతమంది ద్రైతభావమతో అనగా ఆదిత్యుడు అనగా సూర్యుడు, చంద్రుడు అను భేదములతో నన్ను తలంచి ఉపాసించుచుందురు. అనగా ఆ ఒక్క భగవంతుడే అయిన విష్ణువు, సూర్యుడు మొదలగు రూపములతో వుండియున్నాడని వారి భావము.

ఇంకా అనేకమంది భక్తులు అన్ని దిక్కులకు ముఖములు కలిగియున్న అనగా చతుర్ముఖుడుగా వస్తు విక్షమ్యార్థిని అనేక రూపములు గలవానిగా తలంచి ఉపాసించుచుందురు.

మరియు ఆ విధముగా భక్తులైనవారు అనేక రూపములగా భగవంతుడున్నాడని తలంచి ఉపాసించుచున్నప్పుడు వారందరూ నిన్నే ఉపాసించుచున్నారని తలంచుట ఎట్లు కుదురును అని శంకించగా ఆ శంకానివారణార్థము భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు యా విధముగా చెప్పు చున్నారు-

9.16. అహం క్రతురహం యజ్ఞః స్వధాహమహాహోషధమ్, మంత్రో ఇహమ హమేవాజ్యమహమగ్రిరహం హతమ్.

అనగా - బుతు అనగా క్రోతయజ్ఞవిశేషమును నేనే అయివున్నాను. మరియు స్వార్థయజ్ఞ విశేషము గూడ నేనే అయివున్నాను. అవికాక పిత్యదేవతలకు యివ్వబడు 'స్వధా' అను పేరు గల అస్తమును గూడ నేనే అయివున్నాను. అన్ని విధములగు ప్రాణుల ద్వారా తినబడుతున్న బౌషధమును గూడ నేనే అయివున్నాను.

అట్లు కానిచో సర్వవిధ ప్రాణులు తినునటువంటి సాధారణమైన ఆహారము 'స్వధా' అని అనబడును. మరియు వ్యాఘ్రులను నశింపజేయుటకు ఉపయోగించు బౌషధమును గూడ బౌషధమనియిందురు.

మరియు దేవతలకు మరియు పిత్యదేవతలకు అన్నముగా తలంచి పంపబడు హవిస్సు అను మంత్రమును గూడ నేనే అయి వున్నాను. అంతేగాక నేనే ఆజ్యమును, హవిస్సును, ఘృతమును గూడ నేనే అయి వున్నాను. హోమము చేయబడు అగ్నిని గూడ నేనే అయివున్నాను. మరియు నేనే హవసరూపమైన కర్మసు గూడ అయివున్నాను.

9.17. పితామహున్య జగత్తో మాతా ధాతా పితామహః, వేద్యం పవిత్రమోంకార బుక్కామయజీవేవ చ.

అనగా - నేనే ఈ జగత్తునంతటిని కల్పించు తండ్రిని మరియు ఈ ప్రపంచమునకు రూపము కల్పించి జన్మింపజేయు తల్లిని గూడ అయివున్నాను. మరియు నేనే క్రొషులస్తూర్ధి యొక్క కర్మ ఫలములను విధించునటువంటి విధాతను మరియు పితామహాదసు ఆశా తండ్రి యొక్క తండ్రిని అయివున్నాను. అంతేగాక తెలియ తగినవాడసు సమ్మాపులసు పవిత్రముగా చేయువాడను, ఓంకారమును, బుగ్గేదమును, సామవేచుసు చుంచు యజూర్వేదమును అన్నియును నేనే అయి వున్నాను.

అందుకే గాబోలు మహాభాగవతమునందలి సప్తమ స్తుతిధమును చెప్పమణి.....

“క్షలదర్శి” ది కలండుగాలి కలదాకాశంబున్న కుంభిన్ని,

కులడగ్గిం దిశలం, బగళ), నిశలం ఖద్దేత చంద్రాత్మలన్.

కలద్దింకారమునది | తిమూరులం | తిలింగవ్యక్తులందంతటన్

గలడి పుండు గలండు తండి వెదకంగా నేల యాయామెడనీ.” ఆని చెప్పి చెప్పాడు.

(చూ. స.స్వర్ం. శ్రీమహాభాగవతము)

మరియు నేనే -

9.18. గతిరూపముల స్వాక్ష్రితి నివాసః శరణం సుహృత్తి.

ప్రభవః ప్రలయః స్తానం నిధానం బీజమవ్యచుమ్.

అనగా - నేనే గతిని, నేనే కర్కషపలమును, భద్రతును. సర్వప్రాణులు చోషించుచూచించాలి. సర్వమునకు ప్రభువును, అందరికి స్వామిని, ప్రాణుల యొక్క కర్కలకు పురియు తాకశ్శలకు సాక్షిని, సర్వ ప్రాణులు నివసించుటకు యోగ్యమైన శ్క్రీతమును. నా శరణుడైని చాలినాయది జగమత్స్తత్త్వికి కారణమైనవాడను మరియు సర్వలోకములు దేవియందు లీసమయించే ఆశ్చర్యమును గూడ నేనే.

ప్రకాశమును గూడ నన. మరియు అన్ని విధములైన ప్రాణులు నివసించ స్తోనమును చూచియు తీవ్రమైన కాలంతరమందున అనుభవించుటకు యోగ్యమగు కర్కల చేయక ఫలములకు అందుల్లో ఉన్న నేనే. మరియు వినాశమనుననది ఎరుంగనటువచ్చి మాల పదార్థమును తాకా దీఘమును నేనే. అనగా రూపములు దాల్చుటకు యోగ్యమైన వస్తువులకు నాకములేరి మాల పదార్థమును ఆనగా కారణ పదార్థమును నేనే.

ప్రపంచము తోచుచున్నంత కాలము దానికి కారణం స్వచ్ఛమైన విషయము. అందువలన బీజము 'అవినాశ' అని చెప్పాలినాచి. వీటిని యుండును.

శ్రీ మద్గవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

లేకుండా ఏ ఒక్క వస్తువు గూడ ఉత్సవము కాదు. మరియు అట్టి ఉప్పుతో నిత్యమూ జరుగుచుండుట చూడబడుచున్నది. దీనివలన తెలియబడుచున్నదేమన ? బీజము యొక్క పరంపర ఎన్నదూ నశించదు.

మరియు -

9.19. తపామ్యహమహం వర్షం నిగృహోమ్యత్పుజామిచ, అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్చాహమర్జున.

అనగా - నేనే సూర్యుడైనా యొక్క కొన్ని తీక్ష్ణమైన కిరణముల ద్వారా అన్నింటిని తపింపజేయదును. మరియు కొన్ని కిరణముల ద్వారా వర్షము కురియునట్టుగా చేయదును. మరియు వర్షము కురింపించిన తరువాత కొన్ని కిరణముల ద్వారా ఎనిమిది మాసముల కాలము వరకు జలమును శుష్టుంప జేయచుండును మరల వర్షాకాలము వచ్చిన తరువాత మరల వర్షమును కురియునట్టు చేయదును.

నీవే చండగభ్యాసి మండలముచే యింకింతు వంబోనిథుల్

నీవే లోకపాతాభ్యమై కురియు దంతేవాన మేఘుకృతిన్

నీవే జేసెద భస్యురాగి వనాసీకంబు దావాగ్నిపై

నీవే బెంచెదవెళ్ల వోషధుల రేలింధుండ్రువై వెన్నెలన్. (చూ. గయోపాభ్యాసము)

ఈ అర్థానా ! దేవతల యొక్క ఆ మృతత్వమును నేనే. మరియు మర్యాదలోకమునందు నివశించవారియొక్క మృత్యువును నేనే. అంతేగాక సత్యదార్ఢమును, అసత్యదార్ఢమును రెండునూ నేనే. “జిదచేతన గుణదోషమయ విశ్వకీష్మకరతార్మ” అన్నాడు మహాభక్తుడు, కవి అయిన తులసీదాసు. అనగా భగవంతుడు జడము, చేతనము, గుణము - దోషము అన్నింటిని కలిపి ఈ ప్రపంచమును స్ఫురించియున్నాడు. అనగా దేనితో కూడియున్నందు వలన ఈ ప్రపంచము మరియు ప్రపంచమందలి ప్రాణులన్నియు వన్నట్టుగా తోచుచున్నవో మరియు ఏ తత్త్వముతో సంబంధము లేనందువలన ఈ ప్రపంచము మరియు ప్రపంచమందలి ప్రాణులన్నియు లేనట్టుగా తోచునో ఆ తత్త్వమును నేనే.

కానీ భగవంతుడు స్వయముగా పూర్తిగా అసత్య అనగా లేనివాడు కాదు. అట్టుగాక సత్య మరియు అసత్య అను శబ్దముల యొక్క అర్థము యిచ్చట కార్యము మరియు కారణముగా గుర్తించవలయును. భగవంతుడు కారణము, జగత్తు కార్యము. కారణములేని కార్యమునుండదు. కార్యములేని కారణ పదార్థము వుండును.

ఇంతకు పూర్వము చెప్పినట్టుగా క్రమము తప్పక ఏ జ్ఞాని ఏకత్వా-పృథకత్వాది భేదములను గుర్తించి విజ్ఞానరూపమైన యజ్ఞముల ద్వారా పూజలు జరుపుచూ నన్ను పాసించుండునో అటువంటివారు తమకున్న విజ్ఞానమునకు తగినట్టుగా నన్నే పొందుదురు.

అట్లగాక విషయవాసనతో కూడియున్న అజ్ఞని -

- 9.20. తైవిద్య మాం సోమపాః పూతపాపా యజ్ఞేరిష్టౌ స్వర్తిం ప్రార్థయంతే,
తే పుణ్యమాసాద్య సురేంద్రలోకమశ్శంతి దివ్యాందివి దేవభోగాన్.

అనగా - బుగ్గేరము, యజ్ఞేర్వరము మరియు సామానెదము ఈ మాచు వేదములను
పరించి చక్కగా సారమెరింగినవారు మరియు సోమరసమును పొనము చేసినవారు ఆ విధముగా
పాపరహితులైనవారు అనగా సోమరసమును పొనము జేసినందువలన సర్వాదిధ పాపములు
తోలగిపోయినవారు అయినటువంటి సకామపురుషులు అనగా లోకమునందటి సంపదలను
పొందగోరినవారు వసు మొదలగు దేవతల రూపమున స్తోరపీయున్న పురుషులైన స్వరూపుడైన
నన్ను అగ్నిష్టోమాది యజ్ఞముల ద్వారా పూజించువారై స్వర్దమును పొందవలయునని
కోరుచుందురు. అటువంటివారు తాము చేసియున్న పుణ్యకర్మల ఘలముగా ఇంద్రుని స్తానమును
పొంది స్వర్దమునందు దేవతల యొక్క భోగములను పొందుదురు. అనగా స్వర్దమునందు
దేవతల చేత అనుభవించబడు అప్రాకృతమైన భోగములను పొందుదురు.

- 9.21. తే తం భుక్త్య స్వర్దలోకం విశాలం క్లీష్ట పుణ్య మర్త్య లోకం విశంతి,
వివం తైధర్మమనుప్రపన్నా గతాగతం కాపుకాపూ లభంతే.

అనగా - అటువంటి పుణ్యకర్మలు చేసినటువంటి పురుషులు ఆ ఆత్మవిశాలమైన,
విశ్వతమైన స్వర్దలోక సుఖములననుభవించిన మీదట, ఆ సుఖములు ప్రాప్తించుటకు కారణ
రూపమైన పుణ్యకర్మల ఘలములు క్లీష్టించిపోగా తిరిగి వారు యో మర్త్యలోకముగా చెత్తుట
పైన చెప్పబడినట్లుగా కేవలము వైదిక కర్మలను ఆశ్రయించి ప్రాప్తింక సుఖములు

యందు కోరికలు గలవారు అనగా విషయవాసనలతో నించియున్న మహాశ్శు గల మానవులు
అనేకమార్గు ఆ వాగమనములను అనగా రాకపోకలను అనగా జన్మా-మరిచుటలను పొందుచుటిం
యుందురు. వారికి ఎచ్చటనూ స్వతంత్రముగా అనగా వారు కోచుస్తుంటాయి ఛందజ్ఞులు
కాని ఎటువంటి కార్యాల్య లేనటువంటి సమ్మక్షాసము లై చెప్పటాల్సియా -

- 9.22. అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్మాపాసతే.

తేషాం నిత్యాభియక్తునాం యోగక్షేపం చచోచ్చుచ్ఛు.

అనగా - సంన్యాసి అయివున్నవాడు అనస్త భాచమతో కూడా కొన్ని త్రయి
నితఃపరంపరుగన్” అను భావముతో కూడినవాడై అనగా ఒకమా చేసించి కాచమిచేసి
అయి వున్న నన్ను తనయొక్క ఆత్మ రూపముగా దలంచి. నిరూపించి వేసి ప్రాప్తించుట
క్రేష్టమైన నిష్ఠాముభావముతో నన్నే ఉపాసించుతూ ఛందకో. కొన్నిటి కాచమిచేసించి

శ్రీ మధ్వగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

లగ్నము చేసి పరమార్థమును ఎరింగియున్న జ్ఞానుల యొక్క యోగక్షేమములను నేనే వహించెదను. అనగా అటువంచివారి భారమంతయు నేనే వహించెదను.

ఆప్రాప్యమైన వస్తువు యొక్క ప్రాప్తిని అనగా తనక లేసటువంటి వస్తువును పొందుటనే యోగమందురు. మరియు లభించియున్న వస్తువును రక్షించుటను క్లీపుమందురు. ఆ విధముగా ఆ పరమార్థమును యొరింగిన జ్ఞానుల యోగక్షేమములను నేను స్వయముగా నెరవేర్పుచుందును.

అట్లేలయన ? జ్ఞానిటైనవానిని నాయొక్క ఆత్మగానే తలంచుచుందును. ఆ విధముగా ఆతడు నాకు అత్యంత బ్రియుడు. అందుచేత పరమార్థతత్త్వమును ఎరింగి నాయందే మనస్సును లగ్నము చేసియున్న నా భక్తులను నా ఆత్మరూపముగాను అత్యంత ప్రేమపాత్రులు గాను భావించుందును.

పూర్వపక్షము - అట్లు కానటువంటి యితర విధములైన భక్తులందరి యోగక్షేమములను భగవంతుడే చూచుచుండునేమా ?

సమాధానము - ఆ మాట గూడ నిజమే. అవశ్యముగా ఆయన యొక్క భక్తులందరి యోగక్షేమములను ఆయనయే చూచుచుండును. కాని అందులో కొంచెము భేదమున్నది. ఇతరమైన భక్తులు వారి యోగక్షేమములను గురించి వారే ప్రయత్నించుచుందురు. కాని అన్నయి భావముతో కూడియున్న భక్తులు మాత్రము తమ యోగక్షేమములను గురించి తాము ఎటువంటి ప్రయత్నము చేయరు. వారి యొక్క యోగక్షేమముల భారమంతయు నాకే వదలిష్టుతారు. అట్లేలయన ? వారు తమ జీవన మరణ భావమును నాకే వదలిష్టుతారు. అందుకే కాబోలు ఒక తత్త్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు -

“భక్తుడినవాడు బలిమి విశ్వస్యు వీడు

దిక్కులేక తుడకు దీనుడగును

హరిని జేరగోరు ‘హ’యని చింతిల్లు

గుణ్యరామాయ గురువిథేయ (మా. రామరాయ శతకము)

అందువలన అటువంటి అన్నయి భక్తుల యోగక్షేమములను భగవంతుడే కాపాడుచుందును.

అనేకమంది భగవంతుళ్ళు వున్నట్లుగా చెప్పాచున్నను ఆ భగవంతుళ్ళందరూ మీరేనేమా? అందుచేత అన్య దేవతలను పూజించు భక్తులందరూ గూడ మిమ్ములనే పూజించు నట్లుగా తలంచవచ్చును గదా ? అని అన్నచో తప్పుకాదేమా ?

**9.23. యే ఒప్యన్యదేవతాభక్తా యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః,
తే ఒపి మామేవ కొంతేయ యజన్యవిధిపూర్వకమ్.**

అనగా - అన్య దేవతలను పూజించు భక్తులు అతి శ్రద్ధతోను, ఆస్తిక బుద్ధితోనూ ఆయా దేవతలను పూజించుచుందురు. వారు అలా చేస్తూ వున్నపుటికి అప్రత్యుషింగా

ఆయా భక్తులందరూ నన్నే పూజించుచున్నారు. కాస్తి విధిపూర్వకముగా అనగా శాస్త్ర గ్రంథములు చెప్పినట్లు గాక శాస్త్ర విరుద్ధముగా ఆ యా కల్పిత దేవతలను పూజించుచుందురు. కావున వారు అజ్ఞానపూర్వకముగా నన్నే పూజించుచున్నారు.

శంక - వారు చేయు పూజలు అవిధి పూర్వకములు ఎట్లగుచున్నవి ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు.

9.24. అహం హి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తా చ ప్రభురేవ చ, న తు మామభిజానంతి తత్ప్రేణాతశ్శ్వవంతి తే.

అనగా - శ్రౌత మారియు స్నాత్క మొదలగు సమస్తమైన యజ్ఞములకు ఆ యా దేవతల రూపమున నేనే భోక్తను, నేనే యజమానిని గూడ. నేనే సర్వ విధయజ్ఞములకు స్వామిని. ఈ మాట “అధియజ్ఞో అహమే వాత్రి” ఈ భోక్తనునందు గూడ ఆ మాటయే చెప్ప బడినది. కాని అజ్ఞానులైన ఈ మనమ్ములు ఈ విధముగా యదార్థమైన తత్ప్రముతో నన్నెరుగరు. అందువలన ‘అవిధి’ పూర్వకమైన పూజలు చేయుచూ ఆ యజ్ఞముల యొక్క యదార్థ ఫలమును పొందజాలకయున్నారు. అందువలన అటువంటి వారు సత్పులితములను గాక అనతే ఘలితములను పొంది పతనావస్తను పొందుదురు.

భక్తులైనవారు అస్యదేవతలను భక్తిరూపమున సేవించుచున్నారు గావున, అవిధి పూర్వకముగా నన్నే సేవించుచున్నారు. అందువేత అటువంటివారికి గూడ వారి వారి యజ్ఞఫలములు తప్పక కలుగును. అదెట్లనినచో చెప్పుచున్నాను వినుము -

9.25. యాంతి దేవప్రతా, దేవాన్పి తృన్యాంతి - పితృప్రతాః, భూతాని యాంతి భూతేజ్యా యాంతి, మద్యాజినో ఒపి మామ్.

అనగా - దేవతలను పూజించువారు, దేవతలనే ధ్యానించు దేవోపాసకులు ఆ ! దేవతలనే పొందుదురు. శ్రాద్ధములు, మాసికములు, తర్దినములు మొదలగు క్రియల యందు శ్రద్ధాభక్తులు గలవారు పితృదేవతలనే పొందుదురు. భూతములను పూజించువార వినాయకుడు. షోడశ మాతృగణము అనగా అమృతార్లు మరియు చతుర్భుగిని అనగా నాయగు విధములగు అక్కలు మొదలగు భూత గణములను పొందుదురు. అట్లుగాక నన్ను అనగా పరమాత్మ పరబ్రహ్మ స్వయమపుడైన శ్రీకృష్ణుని అనగా వాసుదేవుని పూజించు పైప్పప భక్తులు అనగా విష్ణువుని పరబ్రహ్మ స్వయమపునిగా తలంచువారు తప్పనిసరిగా ఆ విష్ణువునే పొందుదురు. పరిక్రమయందు సమానత్వమున్నప్పటికీ అస్య దేవతోపాసకులు అజ్ఞానము కారణముగ కేవలము సర్వేశ్వరుడైన నన్ను భజింపరు. ఆ కారణము చేతనే వారందరు అల్పమైన ఫలములను మాత్రమే పొందుదురు.

నన్ను భజించు భక్తులకు కేవలము పునర్జన్మ లేనటువంటి అనంతమైన ఆనందమైన ఫలము లభించును. ఇంతేగాక నన్ను ఆరాధించు కార్యక్రమము గూడ ఎటువంటి ఆటంకములు లేకుండా నిర్విష్టముగా సాగును. అదెట్లన ? చెప్పుచున్నారు -

- 9.26. పత్రం పుష్పం ఘలం తోయం యోమే భక్త్యా ప్రయత్నాతి,
తదహం భక్త్యాపహృతమశ్వామి ప్రయత్నాత్మనః.**

అనగా - ఏ భక్తుడు నాకు భక్తిభావపూర్వకముగా పత్రము, పుష్పము, ఘలము వురియు జలము మొదలగు ఏ చిన్ని వస్తువును సమర్పించునో అట్టి ప్రియతాత్ముడు అనగా నాయందు ప్రేమబుద్ధిగల భక్తుడు భక్తిభావముగా అర్పించినటువంటి ఆ పత్ర, పుష్ప, ఘలాదులను నేను స్ఫుర్యముగా సంతోషముగా స్నీకరింతును.

అట్టొందుకన ?

- 9.27. యత్కురోణి యదశ్వాసి యజ్ఞహోణి దదాసి యత్తీ,
యత్త పస్యసి కౌంతేయ తత్త్వర్థప్య మదర్మణమ్.**

అనగా - ఓ కుంతీపుత్రా ! నీవు నీకు తసంతట తానుగా లభించిన కర్మను చేయు దువో, ఏది అప్రయత్నముగా లభించిన దానిని భజింతువో, నీకు లభించిన తోతయజ్ఞముగాని లేక స్వార్థయజ్ఞరూపమైన హవసమునుగాని చేయుదువో, సువర్ధమో, అన్మమో, ఘృతమో మొదలగు వస్తువులను బ్రాహ్మణాది సత్ప్యాత్రలకు దానము చేయుదువో మరియు ఏదో నీకు చేత్వైనంతగా తపమును ఆచరింతువో దానినంతటిని నాకు అర్పించుము.

అలా చేసినందువలన నీకు కలుగు లాభమెద్దియో చెప్పేద వినుము -

- 9.28. శుభాపుభఫల్లోరేవం మోక్షసే కర్మబంధనైః,
సంన్యాస యోగయుక్తాత్మా విముక్తో మాముమైష్యసి.**

అనగా - ఈ విధముగా నీవు ఆచరించు కర్మలను అనగా ఆ యా కర్మఫలములను నాకు భక్తిభావపూర్వకముగా అర్పించినచో నీచే ఆచరించబడిన శుభాపుభ కర్మల ఫలరూపమైన బంధమునుండి అనగా ఆ యా కర్మలకు కలుగు మంచి ఘలముగాని, లేక చెడ్డ ఘలముగాని, దాని వలన కలుగు కర్మరూప బంధము నుండి విడువడుదువు. మరియు ఈ విధముగా నీవు సంన్యాస యోగముతో కూడిన ఆత్మకలవాడవై నాకు అర్పించుట అను కర్మ చేసిన కారణముగ కలుగు “సంన్యాసము” మరియు కర్మరూపమైన ‘యోగము’ యా రెంటి కలయిక వలన కలిగిన సంన్యాస రూప యోగము వలన నిండియున్న అంతశకరణము కలవాడవై అనగా సంన్యాసయోగయుక్తాత్ముడవై నీవు ఈ స్థాలదేహమనందు వుండగానే సర్వవిధ కర్మ బంధముల నుండి ముక్కుడవై, ఈ స్థాల దేహము నశించిన తరువాత నన్నె పొందెదవు. అనగా నాయందే విలీనమై పోయెదవు.

పూర్వపక్షము - ఈ చెప్పుబడినది నిజమైతే భగవంతుడు రాగద్వేషాది దుర్దంఖములు కలవాడగును గడా ? అట్టోలయున ? ఆయన తన భక్తులైనవారినే అనుగ్రహించును గాని అట్లుకాని వారిని అనుగ్రహించుగడా ? అందువలన భగవంతుడు అట్లు చెప్పుట సరికానేరదు - అన్నచో -

- 9.29. సమో ఒహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేషో ఒస్తి న ప్రియః,
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్.**

అనగా - నేను ప్రాణులన్నింటి పట్ల ఎటువంటి రాగద్వేషములు లేకుండగనే వ్యవహరింతును. కొందరి పట్ల నాకు ప్రేమగాని మరికొందరి పట్ల ద్వేషముగాని నాయందు

కలుగదు. ఏలయన ? నేను అగ్నివంటి వాడను. అగ్నికి దూరముగా నుండువాని వలిపోదు. దగ్గరగా వుండువాని శేతలత్వము అగ్నికి దగ్గరగా వుండుట చేత త్వరగా దూరమగును అనగా నివారణ పొందును. అదే విధముగా నా యందు భక్తిభావము కలిగి సదా నాకు సమీపముగా నుండువారి పొపములు త్వరగా క్షీణించి అనగా దుఃఖములు తోలగి ఆనందము కలుగును. అట్టుగాక పరదైవములను పూజించుచూ నాయందు భక్తిభావము లేక దూరముగా నుండువారి దుఃఖములు దూరముకావు.

ఈ శ్వారుడైనైయున్న నా యందు భక్తిభావము కలిగి సదా సర్వదా నన్ను గురించియే ఆలోచించుచూ నన్నే భజించు భక్తులు తమంతట తాముగానే నా యందే లీనమైయుండురు. మరికొంతమంది ఆసక్తితోగాని, ప్రేమతోగాని, దయాభావముతోగాని ఎటువంటి నిమిత్తము లేకయే నా యందు ఎడతెగిని భక్తిభావముతో ప్రేమ భావముతో ఎల్లపుడూ నాతోనే యుందురు. అటువంటిపారిని నిజమైన ఆచరణ కలిగినవారుగా తలంచవచ్చును. కారణమేమన ? అటువంటి వారు నాయందు దాగియున్న ఈ శ్వారుత్వమును అనగా సర్వాత్మత్వమును గుర్తించినవారై యుందురు. అటువంటి పారికి నాయందుగాని, నా ఈ శ్వారుత్వమును గురించిగాని ఎటువంటి అనుమానము, సందేహము వుండదు. వారు నాయందు దృఢము మరియు నిశ్చయమైన సర్వాత్మభావము కలిగియుందురు.

తమయందు కలిగియున్న నిశ్చిత అనగా స్థిరమగు ఈ శ్వారుబావము వలన ప్రాపంచిక దోషములు లేనివారై యుందురు.

9.30. అపి చేత్పుదురాచారో భజతే మామనన్యభాక్తి సాధురేవ స మంతవ్యః న్నమ్యగ్వివసితో హి సః

అనగా - ఒకవేళ ఎవ్వడైన నిజమగు దుర్మార్గుడు అనగా చెడు పసులు చేయువాడు అయినట్టి మనమ్యుడు కూడ అన్యమైన అనగా ఏకనిష్టతో ప్రేమభావముతో కూడినవాడై పరమేశ్వరుడైన నన్ను భజించునో అట్టి వానిని సాధుపురుషనిగానే తలంచవలయును. అనగా అట్టి వానిని నిజమైన ఆచరణ కలవాగినానే భావించవలయును. అట్టేలయన ? ఆతడు నిజమగుగానే నిశ్చయ భావముతో కూడిన వాడై యున్నాడు. అనగా సరోత్తమ గుణవంతుడై యున్నాడు.

ఆంతరికమైన నిశ్చయ భావమును దృష్టియందుంచుకొని బైట పున్న దురాచారిత్వమును పరిగణించరాదు. అలా పరిగణించక -

9.31. క్షిప్రం భవతి ధర్మాత్మా శాశ్వతాంతిం నిగచ్ఛతి కౌంతేయ ప్రతిజ్ఞానిహి న మే భక్తః ప్రణశ్చతి

అనగా - అటువంటివారు ధర్మాత్ములు అనగా ధర్మచింతన కలిగియున్న చిత్తము కలవారై యుందురు. అందుచేత శాశ్వతమైన అనగా నిత్యమైన సత్యమైన శాంతిని పొందినవారగుదురు.

ఓ కుంతీపుత్రా ! నీవు అనసు నిజమైన అనగా సత్యమై యున్న ఒక్కమాట సాపథాన చిత్తుడవై వినుము. నీవు నిశ్చతమై యున్న చిత్తము కలవాడవై నేచెప్పిన ప్రతిజ్ఞ చేయుము. అనగా దృఢమైన చిత్తము కలవాడవై పరమాత్మ స్వరూపుడైన నా యందు ఎంత దృఢమగా నీ అంతస్కరణమును సమర్పింతువో అప్పుడు నా భక్తుడైన వాడు ఎవ్వడూ గూడ నీ వల్లనే ఎటువంటి కష్టసప్తములను పొందడు. అనగా అతనికి ఎటువంటి పతనము సంభవించదు.

అనగా ఆతడు ఆ బ్రహ్మలోకము నుండి క్రిందికి జారి భూలోకమునందు మరణస్వభావము కలిగియందు స్వాలు, సూక్ష్మ కారణ దేహములను పొందడు.

9.32. మాం హి పార్త వ్యాపారిత్య యే ఒపి స్వః పాపయోనయః, స్త్రీయా వైశ్వాస్తథా శూద్రాస్తే ఒపి యాంతి పరాం గతిమ్.

అనగా - పార్ధ ! అట్లేలయన ? పాపయోనల యందు దేహములను పొందినవారు అనగా ఎవరి జన్మకు అనగా స్వాల దేహమును పొందుటకు పాపమొక్కటియే కారణయో అట్లేవారే ప్రాణులందరూను. అట్లేవారెవరన ? వారు స్త్రీలు, వైశ్వులు మరియు శూద్రులు. అయిన వారుగూడ నన్ను శరణుజోచ్చి అనగా నాయందు నిశ్చలమైన భక్తిభావము కలిగి, నన్నే తమకు ఏకమాత్ర రక్షకుడుగా నమియున్నవారు తప్పక పరమగతిని అనగా నా స్వరూపమును పొందుదురు. ఆ విధముగా ఉత్తమగతిని అనగా పాపలోకమునకు తిరిగి రాని శిథిని పొందుదురు.

9.33. కీం పునర్మాహృణః పుణ్య భక్తా రాజర్షయస్తథా, అనిత్యమసుభం లోకమిమం ప్రాప్య భజస్వ మామ్.

అనగా - పుణ్యయోనులయందు స్వాలదేహములను పొందు బ్రాహ్మణులు మరియు రాజర్షులైన భక్తులు తప్పక ఉత్తమగతినే పొందుదురు. ఎవడు రాజైయుండియు ఖుషిత్వము కలిగియందునో ఆతడు 'రాజర్షి' అనబడును.

అట్లేలయన ? అట్లేవారు అనిత్యము, క్షణభంగరము మరియు ఎటువంటి సుఖములు లేనటువంటి మానవలోకమునందు స్వాలదేహమును పొందియు అనగా పరమ పురుషార్థమును పొందుటకు సాధనరూపమైన, దుర్భభమైన మానవ దేహమును పొంది ఈశ్వర స్వరూపుడైన నన్నే భజించి, నాయందే సేవాభావము కలిగియందురు -

పరమార్థమును పొందుటకు ఎన్నియో భక్తి మార్థములు చెప్పుబడియున్నవి -

తనమ్యధాపల సభ్యమున్, శ్రవణమున్, దాసత్యమున్, వందనా

ర్ఘ్యముల్, సేవయు, ఆర్పలో నెఱకయున్, సంకీర్తనల్ చింతనం

ఖన నీ తొమ్మిది భక్తి మార్థముల సర్వాత్మాన్ హరిస్తుమ్మి స

జ్ఞానమై యుండు భద్రమంచు దలతున్ సత్యంబుదైత్తోత్ము (చూ. భాగవ. సప్తమ స్వంధము 53)

ఏ విధముగా భగవంతుని భజనలు, సేయవలయునన్నచో -

9.34. మన్మసా భవ మధ్యక్తో మద్యాజీ మాం నమస్వరు, మామేషైప్యసి యుక్తేవ మాత్మానం మత్పూరాయః.

అనగా - అర్థునా ! నీవు "మన్మసా" అనగా నాయందే మనస్సు కలవాడవు కమ్ము "మధ్యక్త" అనగా నీవు నా యొక్క భక్తుడవు కమ్ము. "మద్యాజీ" అనగా నన్ను మాత్రమే పూజించువాడవు కమ్ము. మరియు నాకు మాత్రమే నమస్కరించుము. ఈ విధముగా నీ

చిత్తమును నాయందే లయమొనరించి నా శరణజోచ్చిన నీవు, నన్నె జపించు నీవు పరమేశ్వరుడైన నన్నె పొందగలవు. కారణమేమన ? నేనే సర్వభూతములకు ఆత్మాయైన్నాను. సర్వమునకు నేనే పరమగతిని అనగా లక్ష్మీముసై యున్నాను. ఈ విధముగా ఆత్మరూపుడైన్నాను నన్నె నీవు పొందెదవు.

ఈ విధమగు వాక్యాల వలన స్వప్తమగుచున్నదేమనగా -

జంతకుముందు వాడిన “మామ్” శబ్దముతో “ఆత్మానమ్” అను శబ్దమునకు సంబంధమేర్పడినది.

తీర్థీలీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి రాజవిద్యారాజగుప్యాయోగమనబిడు
తోమ్మిదవ అధ్యాయమునకు

తీర్థీలీ ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానందభారతి.

ప్రథమవార్షము.

ప్రయోగ అధ్యాయము

ఏడవ మరియు తొమ్మిదవ అధ్యాయములందు భగవంతుని తత్త్వమును గురించి మరియు విభాతులను గురించి విశదముగా చెప్పబడినది. ఇప్పుడు యింక ఏ యే భావములతో భగవంతుని గురించి తెలియదగియున్నదో ఆ భావములను గురించి చెప్పవలసి యున్నది. భగవంతుని యొక్క తత్త్వమంతయూ యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినప్పటికీ ఆ తత్త్వము మహాపండితమృస్యులకు గూడ తెలియరాని దగుట వలన మరల మరల ఆ తత్త్వమును గురించి చెప్పవలసియే యున్నది.

ఆ కారణముగ భగవంతుడు యిట్లు చెప్పుచున్నాడు -

**10.1. భూయి యేవ మహాబాహో ! శృంగా మే పరమం వచః,
యత్తే ఉహం ప్రీయమణాయ వక్ష్యామి హితకామ్యయా.**

అనగా - ఆజానుబాహుపులు గల ఓ అర్థునా ! అయినప్పటికి అనగా యింతకు పూర్వము నాచే నీకు అతి విశదముగా చెప్పబడినప్పటికి మరల యిప్పుడు నీకు బాగుగా తెలియగలందులకై ఆ భగవత్తత్త్వ వర్ణన వినిపించవలసియే యున్నది. అందువలన మరల చెప్పుచున్నాను త్రధ్ంగా వినుము.

నాయొక్క ఆత్మంత నిరతిశయ తత్త్వమును ప్రకాశింపజేయునటువంటి కొన్ని వాక్యములు చెప్పేద వినుము. నేను చెప్పునదంతయూ నీకు ప్రసన్నత్త్వము అనగా అనందము కలిగించుట కూరకే. నీ యొక్క హితమును అనగా నీ మేలును దృష్టియందుంచుకొనియే చెప్పుచున్నాను. నాచే చెప్పబడు మాటలు విని నీవు అమృతమును సేవించునప్పుడు కలుగు ఆనందమును పొందెదవు. అందులకే అమృతతత్త్వముతో కూడియున్న మాటలు నీకు చెప్పుచున్నాను.

నేను ఎందులకు యా మాటలు చెప్పుచున్నానో ముందు విను -

**10.2. న మే విషః సురగణః ప్రభవం న మహర్షుః,
అహమాదిర్ఘ దేవానాం మహర్షుణాం చ సర్వశః.**

అనగా - బ్రహ్మది దేవతలు గూడ నా ఉత్పత్తిని గురించి గాని అనగా సర్వమును మించియున్న నా ఆధికార శక్తిని గురించిగాని లేక నా యొక్క జన్మాది ఉనికిని గురించి గాని కొంచము గూడ ఎరుంగరు. మరియు భృగుడు మొదలగు మహర్షులు గూడ నా ప్రభవమును అనగా జన్మమును గురించి యొరుంగరు.

ఏ కారణము వలన వారు నా జన్మ రహస్యమును గురించి యొరుంగరో చెప్పేద వినుము -

అట్లేలయన ? దేవతల మరియు ఆ మహర్షుల యొక్క సృష్టికి మూలకారణము నేనే అయివున్నాను.

మరియు -

10.3. యో మామజమనాదిం చ వేత్తి లోకమహేశ్వరమ్,
అసంమూఢః స మర్యేషు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే.

అనగా-అట్లేలయన ? నేను మహర్షులకు మరియు దేవతలకు గూడ సర్వ ప్రారంభ కారణమను. నా యొక్క జన్మకు అనగా ఉనికికి కారణమైన యితర వస్తు వేదియును లేదు. అందువలన నాకు జన్మమనునది లేదు. అనగా జన్మము లేనివాడను, అనాదిని అనగా ఆది అనగా ఆరంభమనునది లేనివాడను. అనాదిత్వమే జన్మరహితమునకు కారణము. అందుచేత ఎవరు నన్ను జన్మరహితునిగాను, అనాదిమైనవానిగాను మరియు లోకములన్నింటికి మహాన్ ఈశ్వరుడు అనగా ఆధిపతిగాను అనగా ఆజ్ఞనము మరియు దానివలన జరుగు కర్తృలు లేనివానిగాను అనగా జాగ్రత్తి, స్వప్నము మరియు సుష్ఫీయనబడు మాడు అవస్థలు లేనివానిగాను, నాలుగవ ఆవస్త అనగా తురీయవస్త కలిగియున్నవానిగా ఎరుంగుదురో అనగా ఆ విధముగా ఎరుంగువారు మనస్యులయందు జ్ఞానులనబడుదురు. అనగా మోహదులు లేనట్టి క్రేష్ణమైన పురుషులనబడుదురు. అటువంటివారు హర్షిగా ఎరింగి యుండియేగాని లేక యొరుంగకయిండిగాని చేసిన సర్వవిధపాపముల నుండి విముక్తులగుదురు.

అందుచేతనే నేను సర్వలోకములకు మహాఈశ్వరుడైనై యున్నాను.

10.4. బుద్ధిర్జ్ఞానమసంమైహః క్షమా సత్యం దమః శమః,
సుఖం దుఃఖం భవో ఒభావో భయం చాభయమేవ చ.

అనగా - సూక్ష్మము, సూక్ష్మరము మొదలగు భావ్యాంద్రియములకు తోచసుటుపంటి అనగా గోచరించనటువంటి పద్మార్థములను తెలుసుకొనునటువంటి అంతసరణమునకు సంబంధించిన జ్ఞానశక్తినే బుద్ధి అని చెప్పుదురు. అటువంటి బుద్ధి కలిగియున్న మానవిని “బుద్ధిమంతుడు” అని అందురు.

జ్ఞానము - ఆత్మ మొదలగు పద్మార్థముల జ్ఞానము అనగా బోధ, అసంమోహము తెలుసుకొనతిగియున్న పద్మార్థములు ప్రాప్తించినప్పుడు వాటియందు వివేకముతో కూడియున్న ప్రవృత్తి అనగా బోధిక స్తోతి.

క్షమ - ఎవరి ద్వారానైన తాను నిందించబడినప్పుడు లేక ప్రశంసించబడినప్పుడు తన చిత్తము నందు దుఃఖము, క్రోధము, సంతోషము మొదలగు వికారములు కలుగుతుందులను ‘క్షమ’ అని యుందురు.

సత్యము - ఏదైన వస్తువును చూచినప్పుడు లేక ఏదైన విషయమును గురించి వినినప్పుడు ఏ విధమైన అనుభూతి తనకు కలుగునో ఆయనుభూతిని ‘యితర్యుల బుద్ధియందు వినినప్పుడు ఏ విధమైన అనుభూతి తనకు కలుగునో ఆయనుభూతిని’ యితర్యుల బుద్ధియందు

గూడ కలిగించుటకు ఎటువంటి మార్పులు చేర్చులు లేకుండా కలిగించుటను, అట్లు చేయుటకు చెప్పు మాటలను సత్యమందురు.

దమము - తన బాహ్యాంధ్రియములను తన వశమునందుంచుకొనుట దమమన బదును.

శమము - అంతఃకరణము యొక్క ఉపరతి. అనగా అంతఃకరణము నందు సుఖము, దుఃఖము, సంతాపము, వికారము కలుగకుండుట శమమందురు.

భవము - అనగా ఉత్సత్తి. అభావము ఉత్సత్తికి విరుద్ధమైనది అనగా లేకుండుట ఆనగా నాశము మరియు భయము - అనగా తనకు ఏదో కీడు కలుగునను భావము అభయము - భయమునకు విరుద్ధమైన భావము.

10.5. అపీంసా, సమతా, తుష్ణిస్పటో దానం యశో ఒయశః, భవంతి భావా భూతానాం మత్త ఏవ పృథగ్రిధాః.

అనగా - అపీంస అనగా అన్ని విధములగు ప్రాణులకు ఎటువంటి బాధ కలిగించకుండుట.

సమత - చిత్తమునందు ఎటువంటి వికారములు కలుగకుండుట,

సంతోషము - దౌరికిన అనగా లభించిన దానితో తృప్తి పడుట,

తపము - ఇంధ్రియములన్నీంటిని వశమునందుంచుకొని స్థూల దేహమును గూడ శుష్ణింపజేసి రానిని అదుపునందుంచుకొనుట

దానము - తన శక్త్యానుసారముగ తన వద్ద నున్న సంపదము యితరులకు పంచిపెట్టుట.

యశము - ధర్మమును యథాపూర్వకముగా ఆచరించుట వలన లభించు పొగడ్త.

అపయశము - అధర్మముతో ఆచరించుట వలన కలుగ నింద.

ఈ విధముగా ప్రాణుల యొక్క వాటి వాటి బుధ్యానుసారముగ చేయబడు కర్మలనుసరించి ఏ ఏ భావములు కలుగుచుండునో అపస్థితు ఈశ్వరుడనైయన్న నా ప్రేరణవలననే కలుగుచున్నవి.

మరియు -

10.6. మహర్షుయః సప్త పూర్వే చత్వారో మనవస్తథా, మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాః ప్రజాః.

అనగా - భ్యగుడు మొదలగు ఏడుగురు మహర్షులు (భ్యగు, మరీచి, అత్రి, పులస్త్య, క్రతు మరియు వశిష్ఠుడు), యింకా వీరికి పూర్వమే పుండియున్న నలుగురు మనవులు (సావర్ణి, ధర్మసౌవర్ణి, రక్షసౌవర్ణి మరియు సావర్ణ), ఆ మనువులకు వారికి ముందు జరిగి పోయిన భూతకాలముతో సంబంధము కలదు. మరియు “సావర్ణులు” అనగా యా పేరుతోడనే

పురాణములందు ప్రసిద్ధులుగా వుండియున్నవారు, వీరందరూ గూడ నా యొక్క ఈళ్ళలేదు శక్తికి లోభదినవారై యున్నారు. అంతేగాక వీరందరూ నా యొక్క మహాతత్త్వము ద్వారా కలిగినవారే అనగా జన్మించినవారే. ఆ మనువులు మరియు మహర్షుల ద్వారా రచించబడిన ఈ చరాచర రూపమైన సమస్త ప్రాణులు లోకమునందు అతి ప్రసిద్ధుడైయున్నాయి.

10.7. ఏతాం విభూతిం యోగం చ మమ యోవేత్తి తత్త్వః, సో ఒవికంపేన యోగేన యుజ్యశే నాత సంశయః.

అనగా - పైన చెప్పబడిన నా విభూతిని అనగా వ్యాపకత్త్వమును మరియు నా యొక్క యోగయుక్తిని అనగా నా మాయూ వ్యాపారమును లేక యోగమతో కూడినందున కలుగుచున్న సర్వజ్ఞతారూపమైన సామర్థమును అనగా యోగమను శభ్దము ద్వారా చెప్పుటాయి నా యొక్క అఫుటనాఫుటన పూర్వకమైన శక్తిని ఎవ్వదు తత్త్వరూపమున చక్కగా ఎట్టాడో అటువంటి పురుషుడు తత్త్వరూపమును దాల్చిన పూర్వజ్ఞానముతో కూడిన నిశ్శల యోగమతో కూడియందును. ఈ విషయమునందు ఎటువంటి సంశయము లేదు.

శంక - ఏ విధమైన స్నిరోధయోగమతో కూడియున్నాడగును ? అన్నాచో -

10.8. అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వం ప్రవర్తకే, జతి మత్వా భజంతే మాం బుధా భావసమన్వితాః.

అనగా - వాసుదేవామకుదను పరప్రహ్వమును అయిపున్న సేన సమస్తమైన జగదోభ్వీకి కారణముభైయున్నాను.

మరియు నాకారణముగనే ఈ జగత్తంతయు స్థితి, లయము, క్రియలు మరియు కర్మఫలోపథోగ రూపవికారములు కలిగియున్నది. నా కారణముగనే ఈ జగత్తు ఉర్మిలున్నాయా అనగా నడచున్నట్లుగా తోచున్నది. ఈ రహస్యమును సంపూర్ణమూగా తెలుసుకోని అనగా పరమార్థ తత్త్వమును బాగుగా ఎక్కిగి వానితో శాశ్వతమును పొందిన భావసమన్వితై అనగా పరమార్థ తత్త్వమును బాగుగా ఎక్కిగి వానితో శాశ్వతమును పొందిన బుద్ధిమంతుడు అనగా తత్త్వజ్ఞానిద్దైన పురుషుడు సర్వకాల సర్వావస్థలచుంచుచు చేసే తలంకి భజించు చుండును.

మరియు -

10.9. మచ్ఛిత్తా మధ్యతప్రాణా బోధయంతః పరష్టరమ్యః కథయంతత్పు మాం నిత్యం తుప్యంతి చ రమంతి చ.

అనగా - నాయందే చిత్తముగలవారు మచ్ఛిత్త అనగా నా మండచే చీత్తమ్యాచు అనబడుదురు. మరియు నాయందే కన్నలు, యింద్రియ చూచుటానికించు 1 - శాంతిమును అనబడుదురు. మరియు నాయందే సమస్త కర్మలను ఆ కర్మలకు ఉపయోగించు శాంతిమును గావించి యున్నవారు, అట్టే నాయందే సమస్త కర్మలను ఆ కర్మలకు ఉపయోగించు శాంతిమును సమర్పించి యున్నవారు వారు మధ్యత ప్రాణులు అనగా నామండచే మధ్యతప్రాణులు

శ్రీ మధ్యగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

గలవారగుదురు. అట్లు గానున్న నాయందే తమ జీవితములనే అర్పించియున్నవారు అనగా “నీవే తప్ప నితః పరంబెరుగ్న” అన్నట్లుగా నా శరణ జొచ్చియున్నవారలు “మద్భాషాణులు” అనబడుదురు.

ఆట్లే నా భక్తులు పరస్పరము ఒకరితో నొకరు నా తత్త్వమును తెలుపుకొనుచూ వినుచూ, మరియు తమ జ్ఞానము, బలము, సామర్థ్యము మొదలగు గుణములు గలవార్జు పరమేశ్వరు ద్వారాయైనున్నాయొక్క స్వరూపమును వర్ణించుచూ సర్వకాల సర్వాప్స్తల యందున తృప్తిని పొందినవారై యందురో అనగా సంతోషమును పొందినవారై యందురో మరియు నాయందే అనగా నా తత్త్వమునందే మనో రూపముతో విహారించు చుందురో అనగా తమకు అత్యంత ప్రియమైన మనిషి లేక పస్తుపులు లభించినప్పుడు పొందునట్టి ఆనందమునః పొందురో –

మరియు నన్ను అనగా నాయందు ప్రేమ భావము కలిగి పై విధముగా నన్నే భజించుందురో – ఆట్లేవారు –

10.10. తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రతిపూర్వకమ్; దామి బుద్ధియోగం తం యేన మాముపయాంతి తే.

అనగా – ఆ విధముగా సమస్తమైన బాహ్యవిపయములందు తృప్తివేసివారై, సర్వకాల సర్వాప్స్తలయందును నన్ను పొందవలయునను తీవ్రమైన కోరిక గలవారై నన్ను భజించుచూ, నా సేవయందే నిమగ్నమైయైన్న పురుషులకు ఏవో లౌకిక వస్తువులను పొందగోరుచూ నన్ను భజించు పురుషులకుకాదు, అట్లుగాక కేవలము నాయందు ప్రేమ భావము గలిగి నన్ను భజించు పురుషుల యొక్క అనగా కేవలము నాయందు గల ప్రేమ భావముతో నన్ను భజించువారలకు నేను బుద్ధి యోగమును ప్రసాదింతును.

నా యొక్క తత్త్వమును గురించిన యదార్థ జ్ఞానమునే బుద్ధియోగమందురు. అట్లే నా తత్త్వజ్ఞానమును కలిగియుండుటయే బుద్ధియోగము.

ఏ పురుషులు పూర్ణ జ్ఞానరూపమైన బుద్ధి యోగము ద్వారా ఆత్మ స్వరూపాడనైయైన్న నా పరమేశ్వరత్వమును తమ ఆత్మరూపముగా గుర్తింపురో ఆటువంటి వారికే నేను యటువంటి మహత్వ పూర్ణమైన బుద్ధియోగమును ప్రసాదింతును.

నా ద్వారా ఆ బుద్ధియోగమును పొందినవారు ఎటువంటివారై యందురు ? అన్నచో “మచ్ఛిత్తాః” అనగా నా యందే చిత్తము గలవారై యందురు.

తమను పొందుటయందు ప్రతిబంధరూపముగాయైన్న ఏ కారణమును తోలగించుటకు వారికి యటువంటి బుద్ధియోగమును ప్రసాదించుచున్నారు ? మరియు ఎందులకు ప్రసాదించుచున్నారు ? అని శంకించగా భగవంతుడు సమాధానము చెప్పుచున్నారు.

10.11. తేషామేవానుకంపార్థమహామజ్ఞానజం తమః, నా శయమ్యాత్మభావస్థా జ్ఞానదీపేన భాస్వతా.

అనగా - నా భక్తులను ఏదో ఒక విధముగా పుద్ధరించవలయున్న భావముతోనే నేను వారియొక్క ఆత్మలయందు వ్యాపించియున్నవాడనై అనగా ఆత్మ భావముతో నిండియున్న అంతఃకరణములయందు వ్యాపించి వారి అంతఃకరణములయందు వ్యాపించియున్న అవీవేకము వలన కలిగియున్న మిథ్యా ప్రతీతిరూపమైన మోహముతో కూడియున్న ఆజ్ఞానరూప అంధకారమును ప్రకాశముతో కూడియున్న వివేకబుద్ధియను జ్ఞానదీపము ద్వారా దూరము అనగా నశింపజేయచుండును.

అనగా భక్తి యొక్క ప్రసాదరూపమైన ఘృతము అనగా నేయితో నిండియున్నట్టేయు మరియు నా స్వరూపము యొక్క భావరూప అభినివేశమును వాయువు యొక్క సహాయముతో ఆజ్ఞానదీపమును ప్రజ్యాలింపజేయుచున్నాను. ఆ దీపమునందు బ్రహ్మచర్యము మొదలగు సాధన సంస్కారములతో కూడియున్న బుద్ధిరూపమైన వత్తి కలదు. అస్తిరహితమైన అంతఃకరణమే దానికి అనగా ఆ దీపమునకు ప్రమిద రూపమైన ఆధారమైయున్నది. ఆ దీపము అనగా జ్ఞానరూప దీపము విపులయాసనలు లేనిదై రాగ-ద్వేషములనెడు కాలస్ఫుము లేనిదై, త్రిత్త రూపమైన మూత కలిగియున్నదై వున్నది. మరియు నిరంతరము అభ్యాసము చేత ఏర్పడిన ఏకత్వరూపమైన, ధ్యానముతో కూడియున్న పూర్ణజ్ఞాన స్వరూప ప్రకాశముతో నిండి యున్నది. అటువంటి జ్ఞాన దీపము ద్వారా మోహంధకారము తొలిగిపోవును.

పైన చెప్పబడిన భగవద్వ్యాఖ్యాతిని మరియు యోగమును గురించిన బోధను వినినటువంటి ఆర్థానుడు యట్టు ప్రశ్నించినాడు.

10.12. పరం బ్రహ్మ పరం ధామ పవిత్రం పరమం భవాన్, పురుషం శాశ్వతం దివ్యమాదిదేవమజం విభూమ్.

అనగా - తమరు పరబ్రహ్మ స్వరూపులు. పరమాత్మలు అనగా అన్ని ప్రాణులయందు వ్యాపించియుండు సర్వాత్మ స్వరూపులు. పరంధాములు అనగా విశ్వమంతటా వ్యాపకత్వము గలవారు. పరమ తేజ స్వరూపులు మరియు పరమ పవిత్రులు అనగా ఎటువంటి లోకవాసనలు అంటని మహాత్ములు. మరియు తమరు నిత్యులు అనగా సర్వకాలములంయందును స్థిరముగా ఎటువంటి వికారము లేక యుండువారు. దైవతము కలిగియున్న మహాపురుషులు, అనగా దేవలోకమునందుడు అలోకిక అనగా ఈ మృత్యులోకముతో ఎటువంటి సంబంధము లేనివారు. యింకా చెప్పవలయునన్నాచో అందరి దేవతలకు గూడ కారణస్వరూపులైన ఆది దేవులు. జన్మ మరణములు లేనివారు. సర్వవ్యాపకులు.

జందుకే కాబోలు ఓ తత్త్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు.

“ఆదియున్నది లేనివాడను, అంతమన్నది లేనివాడను

ఆది అంతము లేకయుండియు అంతటా మరిపున్నవాడను.

ఓ పరమగురుడా ! నాదు తత్త్వము తెలుప రావయ్యా !

ఓ పరమగురుడా ! నాదు తత్త్వము తెలుపరావయ్యా !

చూ. అమృత విందువులు, రచన శ్రీ సదానంద భారతి

10.13. అముస్త్ర్య మృషయః సర్వే దేవర్శిర్భారదస్తథా;
అసితో దేవలో వ్యాసః స్వయం చైవ బ్రహ్మిషి మే.

అనగా - తమను వశిష్టాది మహర్షులందరూ వర్ణించుచుందురు అనగా పొగడచుందురు. చూ -

వ్యాసాగ్రస్తు వశిష్ట నారద భరద్వాజుడి సన్మన్య పన్యాసాధార గుణా లయాయ, భవబంధ త్రాప నాశాయ..... (చూ. కంకణము (కావ్యము వే.ప్ర. శాస్త్రి)

మరియు తమరుగూడ నాతో అట్లే అనగా ఆ మహర్షులు చెప్పినట్లుగానే చెప్పు చున్నారు.

10.14. సర్వమేతదృతం మన్య యన్యాం వదసి కేశవ !,
న హి తే భగవస్వాక్తిం విదుర్మేవా న దానవాః.

అనగా - ఓ కేశవ ! పైన చెప్పినట్లుగా మహర్షులు చెప్పినది మరియు మీరు చెప్పుమాటలన్నియు యదార్థములేయని నేను ఒప్పుకొనుచున్నాను. అట్లేలయన ? ఓ పరంభామూ! మీ జన్మమును గురించి దేవతలూ ఎరగరు, మరియు దానవులు గూడ ఎఱుంగరు.

10.15. స్వయమేవాత్మనాత్మనం వేత్త త్వం పురుషోత్తమ,
భూతభావన భూతేశ దేవదేవ జగత్వతే.

అనగా - ఓ పురుషోత్తమా ! ఓ భూత ప్రాణులన్నింటిని జన్మించజేయు భూతభావనుడా ! ఓ భూతేశ ! భూతములన్నింటికి ఈశ్వరుడైనవాడా ! ఓ దేవతలకు గూడ దేవుడైనవాడా ! ఓ జగత్వతే ! తమరు స్వయముగానే తమంతట తాముగానే తమను తామే అనగా నిరతిశయమైన జ్ఞానము, ఐశ్వర్యము, సామర్థ్యము మొదలగు శక్తులతో కూడియున్న పరమేశ్వరుని ఎఱుంగుదురు.

10.16. వక్తుమర్థస్యశేషా; దివ్యా హోత్వవిభూతయః,
యాభిర్పిభూతి భిర్లోకాని మాంస్యం వ్యాప్య తిష్ఠసి.

అనగా - ఓ కృష్ణ ! మీ విభూతులను గురించి చెప్పాటకు నేను సమర్థుడను కాను. అందులకు మీరే సమర్థులు. మీయంద ఏయే విభూతులు కలవో మరియు ఆ విభూతుల ద్వారా మీ మహాత్మమును విస్తరింపజేసి ఈ లోకములన్నింటిని వ్యాపించియుండి స్థిరముగా వుండియున్నారో వాటన్నింటిని వివరముగా చెప్పాటయందు మీరే సమర్థులు.

10.17. కథం విద్యామహం యోగింస్త్ర్యం సదా పరిచింతయన్,
కేమ కేమ చ భావేమ చింత్యో ఇసి భగవస్తుయా.

అనగా - ఓ యోగిసత్తుమా ! మిమ్ములను గురించి సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ధ్యానించుచూ మిమ్ములను అనగా మీ మహత్తుమును నేనెట్లు ఎఱుంగగలను. ఓ భగవంతుడా! మీరు ఏ యే భావములయందు అనగా ఏ యే వస్తువుల యందు అనగా వస్తువుల రూపముగా నాచే ధ్యానించబడుటకు అనగా భావించబడుటకు తగియున్నారు ? నా యందు దయయుంచి వివరముగా చెప్పగలరు.

10.18. విస్తరేణాత్మకో యోగం విభూతిం చ జనార్థన, భూయః కథయ తృప్తిర్మి శృష్టితో నాస్తి మే ౨మృతమ్.

అనగా - ఓ జనార్థన ! మీ యొక్క యోగమును, మీ యొక్క యోగశ్వరత్వ రూపమైన విశిష్ట శక్తిని మరియు మీ యొక్క విభూతిని అనగా పశ్యర్యమును అనగా విచారించుటకు తగియున్న పదార్థముల యొక్క వ్యాపకత్వమును గురించి విపులముగా అనగా నాకు తెలియునట్లుగా వర్ణించి చెప్పగలందులకు ప్రార్థించుచున్నాను.

గమనము అనగా ఒకచోట నుండి మరియుక చోటునకు పయనించుచుండుట ఎవని యొక్క కర్మయో అటువంటి అర్థధాతువు యొక్క రూపమే జనార్థనము. అనురలను అనగా దేవతలకు విరోధమైన మనమ్ములను నరకాదులకు పంపించపాడగుటంజేసి భగవంతుని పేరు జనార్థనుడు అనబడుచున్నది. అట్లుగాక జౌన్సుత్వము మరియు కల్యాణము యి రెండు పురుషార్థ రూపమైన ప్రయోజనములు లోకులందరి ద్వారా భగవంతుని నుండి కోరబడుచున్నవి. అందువలన భగవంతునికి జనార్థనుడను పేరు కలుగుచున్నది. జనఅర్థనుడు.

మీ మహత్తుమును గురించి ఇంతకు పూర్వమే మీరు చెప్పియున్నపుటికి మరల చెప్పగలందులకు కోరుచున్నాను. ఏలయన ? మీ నోటి నుండి వెలువడిన వాక్యరూపమైన అమృతమును నేను ఎంత సేవించిననూ, ఆరగించిననూ నాకు తృప్తి కలుగుట లేదు. అనగా యింకా సేవించవలయున్న ఆకాంక్ష తీరుట లేదు.

10.19. హంత తే కథయశ్యామి దివ్యా వ్యోత్సువిభూతయః, ప్రాధాన్యతః కురుక్రేష్ట నా స్తుంతో విస్తరస్య మే.

అనగా - అర్థునా - ఇప్పుడు నేను నీకు నా యొక్క దివ్యమైన దేవలోకమునందు జరుగు విభూతులను అనగా మహత్యార్థములను అందులో కొన్ని ముఖ్యమైన విభూతులను గురించియే చెప్పుచున్నాను. అనగా నా యొక్క ప్రధానమైన విభూతులను గురించి వర్ణించును. అన్నింటిని గురించి చెప్పవలయున్నాచో కొన్నిపందల సంవత్సర కాలమంతయుం చెప్పినను పూర్తిగా చెప్పబడదు. అట్లేలయన ? నా యొక్క వ్యాపకత్వము అనగా నా ఔభయమునకు అంతము లేదు.

అందులో నా మొదటి విభూతిని గురించి చెప్పేద వినుము -

**10.20 అహమాత్మా గుదాకేశ సర్వభూతాశయ స్థితః,
అహమాదిశ్రు మధ్యం చ భూతానామంత ఏవ చ.**

అనగా - గుదాకా అనగా నిద్ర, ఆ నిద్రపైన అదుపు సంపాదించినవాడు అనగా నిద్రను జయించినవాడు అయినందున లేక దట్టమైన జాట్లు అనగా కేశములు కలిగియున్న వాడైనందున, అర్జునునకు మరొక పేరు ‘గుదాకేశ’ అని కలదు. అందుచేత కృష్ణుడు అర్జునుని ‘ఓ గుదాకేశ !’ అని సంబోధించి, సమస్త భూతములు అనగా సర్వవిధములైన ప్రాణుల వ్యాధయములయందు వ్యాపించి యున్న ఆత్మ పదార్థమును నేనే అయివున్నాను. అధికారిధైన వాడు అనగా తన బాహ్య ఆంతరిక యింద్రియములను జయించినవాడు సర్వకాల సర్వాప్స్వలయందును తన ఆంతరాత్మ రూపమున వున్న నన్ను మరువక యుండును అని చెప్పమన్నాడు.

కానీ అలా ధ్యానము చేయటయందు సామర్థ్యము లేనివాడు నేను యిప్పుడు చెప్పబోవుచున్నట్లుగా ప్రయత్నించవలయును. అనగా యిప్పుడు నేను చెప్పబోవుచున్నట్లు నన్ను ధ్యానించవలయును. అట్లేలయున ? నేనే సర్వభూతములకు ఆది స్వరూపుడను. మధ్య స్వయాపుడను, చివరకు అంతే స్వరూపుడను గూడ నేనే అయివున్నాను. అనగా ఆ సర్వభూతముల యొక్క వుత్పత్తి అనగా దూపకల్పన, అటుపైన వాటినన్నింటి యొక్క పోషణ అనగా వాటి రూపములు స్థిరముగా అనగా స్థితి కలిగి యుండుకు నేనే కారణమైయున్నాను. చివరకు ప్రతయుకాలమందు వాటి రూపములన్నియు లేకుండా పోవుటకు కారణము నేనే అయివున్నాను. అనగా అవస్థియూ నాయందే కల్పించబడి, నా కంటి వేఱుగా వున్నట్లుగా తోచి చివరకు నాయందే లీనమై అనగా కలిసి అనగా నా రూపమునే చెందును.

అందుచేత ఈ విధముగా గూడ సాధకులు నన్ను గురించి ధ్యానించవచ్చును.

**10.21. ఆదిత్యానామహం విష్ణుర్జ్ఞోతిషాం రవిరంపమాన్,
మరీచి ర్ఘృతామస్మి నక్షత్రాణామహం శతి.**

అనగా - ధ్యానక అనగా పండిండుమంది ఆదిత్యులయందు అనగా సూర్యులయందు విష్ణు నామముగల ఆదిత్యుడను నేనే. ప్రకాశింపజేయునట్టి జ్యోతిలయందు నేను అసంఖ్యాకమైన కిరణములు గలిగిన సూర్యుడను నేనే. వాయువునందు గూడ అనేక భేదములు గలవు. ఉదా: ప్రాణము, వ్యాసము, ఆపానము, సమానము, ఉదానములు కలవు. అందుచేత వాయువునకు సంబంధించిన దేవతలయందు ‘మరీచి’ అనబడు వాయు దేవతను నేనే. మరియు నక్షత్రముల యందు చంద్రుడను నేనే.

**10.22. వేదానాం సామవేదో ఒస్మి, దేవానామస్మి, వాసవః,
ఇంద్రియాణాం మనశ్చాస్మి భూతానామస్మి చేతనా.**

అనగా - వేదములయందు సామవేదమును నేనే. రుద్రుడు, ఆదిత్యుడు అనగా సూర్యుడు మొదలగు దేవతలయందు ఇంద్రుడను నేనే. చక్షువులు అనగా కన్నులు (సర్వోంద్రియాణం నయనం ప్రధానం) మొదలగు పదునొక్క యింద్రియములయందు సంకల్పి - వికల్పాత్మకముగు మనస్సును నేనే. కార్యము కరణము కరణమనగా కార్యములు చేయుటకు వుపయోగపడు సాధనములయందు అనగా కార్య - కరణ సముదాయ రూపమైన దేహాదులయందు సదా ప్రకాశించునట్టి ఏ బుద్ధి వృక్షి అనగా వృత్తులను కలిగించు బుద్ధికలదో దానినే చైతన్య మందురు. ఆ చైతన్యమును నేనే అయివున్నాను.

10.23. రుద్రాణాం శంకరశ్నాస్మి విత్తేశో యక్షరక్షసామ్, పసూనాం పావకశ్నాస్మి మేరుః శిఖరిణామహమ్.

అనగా - వికాదశ రుద్రులయందు నేను శంకరుడను. యక్షులు మరియు రాక్షసులయందు నేను ధనములకు అధిపతిద్దైన కుబేరుడను. ఎనిమిదిమంది పసుపులలో నేను పావకము అనగా అగ్నిని. శిఖరములు కలిగియన్న పర్వతములయందు నేను సుమేరు పర్వతమును.

10.24. పురోధసాం చ ముఖ్యం మాం విధి పాథ బృహస్పతిమ్; సేనానీనామహం స్వందః సరసామస్మి సాగరః.

అనగా - పార్థ ! పురోహితులయందు (పురము యొక్క హితము అనగా మేలుకోరువారు) అనగా రాజపురోహితులయందు నీవు నన్ను ప్రధాన పురోహితుడైన బృహస్పతిగా ఎఱుంగుము. అభైలయన వారే ఇంద్రునకు ముఖ్య పురోహితులు. అభై సేనాపతులయందు నేను దేవతల సేనాపతిద్దైన కార్త్రికేయుడను, మరియు సరోవరములయందు అనగా దైవనిర్మిత. సరోవరములయందు నేను సముద్రము వంచివాడను.

10.25. మహర్షీణాం భృగురహం గిరామస్మైకమక్షరమ్; యజ్ఞానాం జపయజ్ఞో ఒస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః.

అనగా - మహర్షులయందు నేను భృగు మహర్షిని. వాటి అనగా వాక్యునకు సంబంధించిన భేదములయందు అనగా పదములతో కూడిన వాక్యమునందు నేను “ఓ” కారమునై యున్నాను. యజ్ఞములయందు సర్వోన్నతమైన జపయజ్ఞమునై యున్నాను. మరియు స్థావరములయందు అనగా చలనము లేనటువంటి అనగా స్థిరముగా వుండునటువంటి సర్వోన్నతమైన హిమాలయ పర్వతమునై యున్నాను.

10.26. అశ్వత్థః సర్వవృక్షాణాం దేవర్షీణాం చ నారదః, గంథర్వాణాం చిత్రరథః సిధ్మానాం కపిలో మునిః.

అనగా - సమస్తమైన వృక్షములయందును రావివృక్షమును మరియు దేవర్మలయందు అనగా దేవతలైయండియు మంత్రములను చూచువారై యున్నందున బుషి భావమును పొందినటువంటి దేవర్మిణైన నారద మహర్షిని నేనే. గంధర్వులయందు చిత్రరథుడను శైష్ఠ గంధర్వుడను నేనే. సిద్ధులయందు అనగా దేహమును ధరించినప్పటి నుండియు ధర్మము, జ్ఞానము, వైరాగ్యము మరియు సర్వవిధ ఐశ్వర్యములను పొందియున్నట్టి పురుషులయందు కపిలమునిని నేనే అయివున్నాను.

10.27. ఉచ్చేః త్రవసమశ్యానాం విధి మామమృతోధ్వవమ్, ఖరావతం గజేంద్రాణాం నరాణాం చ నరాధిపమ్.

అనగా - అశ్వములయందు అమృతమును పొందుటకై చేయబడిన సముద్ర మథనము నుండి బయటపడినటువంటి ఉచ్చేప్రవా అను పేరుగల అశ్వమును నేను. ఆయశ్వమును నీవు నా యొక్క స్వరూపముగా గుర్తించుము. గజేంద్రములయందు అనగా గొప్ప ఏనుగులయందు అనగా శైష్ఠమైన ఏనుగులయందు ఇరావతమును గజేంద్రుని యొక్క పుత్రుడైన ఖరావతమును గజేంద్రుడై యున్నాను. ఆ ఖరావతమును గజేంద్రుని నా స్వరూపముగా గుర్తించుము. మరియు మనుషులయందు నన్ను నరేంద్రునిగా అనగా రాజుగా ఎఱుంగుము.

10.28. ఆయుధానామహం వజ్రం ధేమానామస్మి కామథుక్; ప్రజనశ్చస్మి కందర్పః సర్వాణామస్మి వాసుకిః.

అనగా - శప్తములయందు నేను దధిచి మహర్షి యొక్క వెన్నెముకతో తయారు చేయబడిన వజ్రాయుధమును. దుగ్ధమును అనగా పాలినిచ్చునటువంటి గోవులయందు వశిష్ఠమహర్షికి సమస్తమైన సంపరలను కలుగజేయునటువంటి కామధేనువను పేరుగల ఆప్తమైయున్నాను. అట్లు కానిచో సామాన్య భావముతో చూచినా నేను కామధేనువును అయివున్నాను. సమస్తమైన ప్రాణులను కల్పించనటువంటి కామధేనుడను నేనే. మరియు సర్వముల యందు అనేక భేదములున్నాను ఆ సర్వములందు సర్వశైష్ఠమైన “వాసుకి” యను సర్వమును నేపైయున్నాను.

ఒహుశా యి భావముతోనే ప్రేరేపించబడిన వాడై శ్రీశైలము తును మహా తత్వవేత్త మరియు కవి తన “భీమేశ్వర శతకము” నందు ఈశ్వరుని వునికిని గురించి యిలా అన్నాడు -
 ‘విధ్యుభ్యక్తి సమస్త తంతుపుల వ్యాప్తింజంది యుస్వే
 విధ్యుజ్ఞోతికి గాజాగోళములనే విష్ణుర్తిగాన్వించెడిన్
 విద్యారూప ! స్వసత్తుచేత సర్వంబున్ నిండియున్
 విద్యోతింతువు శుధభుధి గుహలన్ విశ్వాత్మ భీమేశ్వరా ! చూ. భీమేశ్వరశతకము

10.29. అనంతశ్యాస్మి నాగానాం పరుతో యాదసామహమ్, పిత్మాణామర్యమా చాస్మి యమః సంయమతా మహమ్.

అనగా - నాగులు అనగా సర్వములు అనేక విధములు. అందులో నేను అనంతుడను నాగును. అనగా నాగులన్నింటికి రాజు ఆయనటువంటి శేషుడను. మరియు జలమునకు సంబంధించిన దేవతలయందు ఆ దేవతలకు రాజైనటువంటి వరుణుడను నేనే. పితృదేవతల యందు 'ఆర్యహ' అనుసటువంటి పితృరాజును నేనే. మరియు ఈ లోకములన్నింటిని శాసించు యమధర్మరాజును నేనే.

10.30. ప్రష్టోదశ్చాస్తి దైత్యానాం తాలః కలయతామహామ్, మృగాణాం చ మృగేంద్రో ఒహం షైవతేయశ్చ పక్షిణామ్.

అనగా - దైత్యులు అనగా రాక్షసులయందు దితివంశమునకు జెందిన ప్రహ్లదుడను దైత్యుడను నేనే. మరియు కలనా-గణనా చేయు వారలయందు నేను కాలుడను. పశువులయందు పశువులన్నింటికి రాజైన సింహమును లేక వ్యాఘ్రము అనగా పులిని నేనే మరియు పక్షల యందు వినత యొక్క పుత్రుడైన గురుత్వంతుడను నేనే.

10.31. పవనః పవతామస్తిం రామః శప్తభృతామహామ్, రుమిషాణాం మకరశ్చాస్తి స్తోతసామస్తి జాహ్నవీ.

అనగా సర్వమును పవిత్రముగాపించు వాయువును మరియు శప్తభృతులయందు దశరథపుత్రుడైన రాముడను నేనే. చేపలు మొదలగు జలమునందు చరించు ప్రాణిలయందు మకరమనబడు విశిష్ట జాతికి చెందిన జలచరమును నేనే. ప్రపాంచమటువంటి నదులయందు విశిష్టమైన గంగానదిని నేనే.

10.32. సద్గాణామాదిరంతశ్చ మధ్యం షైవామర్ధునా,, అధ్యాత్మవిద్యా విద్యానాం వాదః ప్రపదతామహామ్.

అనగా - ఓ అర్థునా ! సృష్టికి ఆరంభమును మధ్యమును మరియు అంతమును అనగా సర్వపదార్థముల పుత్రుత్తి, స్తోతి మరియు ప్రకయమును నేనే ఆయుషున్నాను.

గ్రంథారంభమునందు భగవంతుడైన శ్రీ కృష్ణుడుతనను కేవలము షైవమ్యమే ఆధారముగా కలిగియున్న ప్రాణిలకు మాత్రమే ఆరంభ మధ్య మరియు అంతములుగా చెప్పుకొని యున్నాడు. కానీ యిప్పుడు యిచ్చట సమస్తమైన జగత్తునంతటికి ఆరంభముగాను అంతముగాను చెప్పుచున్నారు. ఇది విశేషము.

సమస్తమైన విర్యలయందు మోక్షమును కలిగించునది గావున విద్యలలోకిల్ల ప్రధానమైన అధ్యాత్మికవిర్యము నేను అని చెప్పుచున్నాడు. శంకా సమాధానములు చెప్పుట జరుగు కాలమందున చెప్పబడు వాక్యములయందు అర్థ నిర్దిష్టయము చేయు వాదమునకు సంబంధించిన వాక్యమును నేను అని చెప్పుచున్నాడు. ఇచ్చట "ప్రపదతాం" అను పదము ద్వారా వక్త చేత చెప్పబడు వాదము జల్పము మరియు వితండము అను మూడు విధములగు వచన భేదములు గ్రహించడగియున్నవి. అంతేగాని వక్తకు ప్రాధాన్యత లేదు.

10.33. అక్షరాణమకారో 2 స్ని ద్వంద్వః సామాసికశ్చ చ, అహమేవాక్షయః కాలో ధాతాహం విశ్వతోముఖః.

అనగా - ఆక్షరములయందు, అనగా వర్షములందు అకారమైన ‘అ’ అను వర్షమును నేను. సమాస సమాహమునందు “ద్వంద్వ”మను సమాసమును నేను. మరియు నేనే నాశమను నది లేనటువంటి “కాలము”ను అనగా క్షణములు, ఘుడియలు మొదలగు నామములతో చెప్పబడు ఆ కాలము లేక కాలమునకు గూడ కాలమైన పరమేశ్వరుడను నేనే అయిపున్నాను. మరియు నేనే “విధాత” అనగా జగత్తునంది ప్రాణులన్నియు చేయు కర్మలకు ఫలమును కలిగించు లేక నిర్ణయించువాడను మరియు ఆనంద స్వరూపుడనైన పరమాత్మను నేను.

10.34. మృత్యుః సర్వహరశ్చాహముధ్వవశ్చ భవిష్యతామ్, కీర్తిః శ్రీర్వాక్ష నారీణాం స్నేహి రైధా ధృతిః క్షమా.

అనగా - ధనము మొదలగు సంపదలను నశింపజేయునది మరియు ప్రాణములను అనగా ప్రాణములతో కూడియన్న దేహాదులను నశింపజేయునది అగు రెండు విధములగు మృత్యువు “సర్వమును హరించునది” అని చెప్పబడుచున్నది. ఆటువంటి సర్వమును హరించు మృత్యువును నేనైయున్నాను. అట్లు కానివో పరమేశ్వరుడు ప్రతిరు కాలమునందు సర్వమును నశింపజేయువాడుగావున ఆతడే సర్వహరుడు ఆ సర్వహరుడను నేనైయున్నాను.

భవిష్యతాలమునందు అనగా ముందు రాబోవు కాలమునందు ఎవనికి లేక దేనికి పుత్రుర్దు అనగా పెంపుడల అనగా ఐశ్వర్యము లభించున్నారో దాని యొక్క వుధ్వవము అనగా పుట్టుట లేక కలుగుట అనగా అట్టి ఔస్త్రమునకు కారణము నేనైయున్నాను.

స్త్రీలయందు కీర్తి, శ్రీ అనగా సంపద, వాక్ పటుత్యము లేక వాగ్నైభవము, స్నేహి అనగా జ్ఞాపక శక్తి, బుద్ధి అనగా గ్రహణ శక్తి, ధృతి అనగా పట్టురుల మరియు క్షమాగుణము కలిగియున్న స్త్రీలు అనగా ఏ స్త్రీతో సంబంధము మాత్రము కలిగియున్నందున లోకులు తమను కృతార్థులుగా తలంతురో ఆటువంటి పుణ్యస్తోనీ నేనై యున్నాను.

10.35. బృహత్సామ తథా సామ్మాం గాయత్రీ ఛందసామహమ్. మాసానాం మార్గశీర్షో 2హమృతూనాం కుసుమాకరః.

అనగా - మరియు సామవేదమునంది “బృహత్సామ” అను పేరుగల ప్రథాన ప్రకరణమును నేనైయున్నాను. ఛందస్నులయందు “గాయత్రీ” అను పేరుగల ఛందస్నును నేనైయున్నాను. అనగా గాయత్రి మొదలగు ఛందోబ్దమైయున్న ‘రుచులు’ అనగా ఛందోబ్ద వాక్యములు కలవో వాటియందు గాయత్రీ ఛందస్నీ నందు చెప్పబడిన వాక్యమును నేనై యున్నాను. మాసములయందు మార్గశీర్షమును మాసమును, బుతువుల యందు వసంత బుతువును నేనైయున్నాను.

10.36. ద్వాతం భలయతామస్మి తేజస్తేజస్స్వినామహామ్,
జయో రస్మి వ్యవసాయో రస్మి సత్యం సత్యవతామహామ్,

అనగా - మౌసముతో కూడిన ద్వాతము అనగా జాదమును నేనే. తేజముతో కూడిన అనగా ప్రతిభావంతులయందున్న తేజమును అనగా ప్రతిభాను నేనే. సర్వకార్యములందలి విజయమును నేనై యున్నాను. ప్రయత్నశీలురయందలి ప్రయత్నమును అనగా వృత్సాహమును అనగా కార్యములందు ఫలమును పొందవలయుననెడి పట్టుదలను నేనై యున్నాను. సత్యగుణసంపన్నులైన పురుషులయందలి సత్యమును నేనై యున్నాను.

10.37. వృష్టినాం వాసుదేవో రస్మి పొందవానాం ధనంజయః,
మునీనామహపూర్ణం వ్యాసః కవీనాం ముక్షా కవిః.

అనగా - వృష్టి వంశము వారియందు నీ సభుదను అనగా మిత్రుడైన వాసుదేవుడను నేనే. పొందవులయందు ధనంజయుడను అనగా నీవే - నీవు నేనై యున్నాను. మునులయందు అనగా మనము చేయు వారియందు మరియు సర్వపదార్థములను, సత్యరూపమున గుర్తించువారియందు నేను వ్యాసుడను. కవులయందు అనగా భూతపర్తమాన భవిష్యమును త్రికాలములయందు జరుగు కార్యకర్తాపలను స్థితిగతులను ఎతుంగువారియందు నేను సర్వతేష్టుడగు తుక్కాచార్యుడను.

10.38. దండో దమయతామస్మి నీతిరస్మి జిగ్పతామ్;
మౌనం చైవాస్మి గుహ్యనాం జ్ఞానం జ్ఞానవతామహామ్.

అనగా - శత్రువులు మొదలగు వారిని అణచువారి ముఖ్య సాధనమైన దండమును నేనే. అనగా దుర్మార్గులను దండించు దండనాశక్తిని నేనే. విజయమును ఆకాంక్షించు స్వాయంబూపమును నేనే. విషయములను రహస్యముగ దాచియుంచు మౌనమును నేనై యున్నాను. జ్ఞానులయందలి జ్ఞానమును నేనే.

10.39. యచ్ఛాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహుర్భూన్,
న తదస్తి వినా యత్స్యాస్యాస్యాయా భూతం చరాచరమ్.

అనగా-ఓ అర్థునా ! సర్వ భూతములకు మూల కారణమైన బీజము అనగా సర్వ భూతముల వుత్పత్తికి కారణమైన మూలపదార్థము అనగా సర్వవ్యాపక బ్రహ్మతత్త్వమును నేనే.

ఈ ప్రకరణమును ముగించుట కొఱకు సమస్త విభూతుల యొక్క సారమును అనగా సర్వమునకు కారణస్వరూపమైన మూల పదార్థమును గురించి చెప్పామన్నారు.

ఈ విధముగా చరాచరమైన ఏ ఒక్క ప్రాణిగూడ నాకంచే భిన్నముగా లేదు. అభైలయన? పదార్థములన్నియు సత్యార్పితములు అనగా అసలు లేనివై యుండును. అందుచేత తేలిన సారాంశమేమన ఈ బ్రహ్మందమంతయు నా స్వరూపమునే యున్నది. నాకంచే భిన్నముగా ఏమియును లేదు. సర్వము నేనై యున్నాను.

శ్రీ మధ్యగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

10.40. నాంతో ఒస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప,
ఏష తద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతేరిష్టరో మయా.

అనగా - ఓ పరంతప ! నా యొక్క దివ్య విభూతులయొక్క వ్యాపకత్వమునకు అంతమనునది లేదు. అట్లేలయన ? సర్వాత్మరూపుడైన ఈశ్వరుని విభూతులు యింతేని ఎవ్వరును ఎఱుంగజాలరు. అందుచే చెప్పమూ లేరు. ఇప్పుడు నేను చెప్పినది గూడ ఎ విభూతులయందలి కొంతభాగమును మాత్రమే.

10.41. యద్యద్విభూతిమత్సత్వం శ్రీమదూర్జీతమేవ వా,
తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోం ఒశ సంభవమ్.

అనగా - ప్రపంచమునందు ఏమే పదార్థములు విభూతితో కూడియన్నావో మరియ శ్రీమంతప్పెయిన్నావో అనగా శ్రీ అనగా లక్ష్మీ అనగా శ్రీతత్వముతో కూడియన్నావో ఆ యన్నియు ఈశ్వరుడైన నా తేజోమయతత్వము నుండియే వుఢువించెనని తెలియము. అని తేజస్సు యొక్క కొంత భాగము మాత్రమే ఈశ్వర సృష్టికి కారణము. ఈ విధముగా ప్రపంచమునందు తోచు వస్తువులన్నింటికి నన్నే కారణ పదార్థముగా ఎఱుంగుము.

10.42. అథవా బహు నైతేన కిం జ్ఞాతేన తవార్ఘన,
విష్ణుభూపామిదం కృత్పుమేకాంశేన స్థితో జగత్.

అనగా-అర్ఘనా ! అట్లు కాదంబిపేని యిప్పుడు నేను పైన చెప్పిన విధముగా వర్ణించిన అసంహర్ఘమైన నా విభూతివ్యాపకత్వమును గురించి తెలుసుకొనినందువలన నీ కలుగు ప్రయోజమేమన్నది ? అందువలన యిప్పుడు నేను నీకు నా విభూతి యొక్క సర్వాఫూర్ధ్వమైన రూపమును అనగా తత్వమును. అనగా వ్యాపకత్వమును గురించి చెప్పేద సాపథ చిత్తుడైన వినుము -

నేను నా యొక్క అంశతోనే సర్వభూతములకు ఆత్మరూపుడనైయున్నాను. ఆ ఒ అంశతోనే సమస్తమైన జగత్తును కల్పించి ధృథముగా నిఖిలియున్నాను. ఆ కారణముచేతనే “పాదో ఒస్తవిశ్వాభూతాని” చూ.తై. ఆరణ్య-3.

అని వేద మంత్రములు చెప్పుచున్నాయి. అనగా - సమస్త భూతములు ఆ పరమేశ్వర యొక్క ఒక్క పాదము మాత్రమే.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భుగవద్గీత యందలి
విభూతి యోగమనబడు పదవ అధ్యాయమునకు శ్రీ శ్రీ శ్రీ జగద్గురు ఆదిశంకరాచార్య
విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానందభారతి. ప్రజపాతిశమము.

శ్రీమద్భ్యగ్వాట్తు

శ్రీ సంకరభాష్యం యథాతథం

రెండవ భాగము

అనువాదకులు :

శ్రీ సిద్ధానంద భారతీ

ప్రణవాత్మము, గుడివాడ

గురువందన

గురుర్తుహ్య గురుర్విష్టః, గురుద్దేవో మహేశ్వరః
గురునౌక్షాత్ పరంబ్రహ్మ, తస్మై శ్రీ గురవే నమః.

గురుదేవులు :

శ్రీశ్రీశ్రీ సిల్వకల్యాసంద భారతీస్వాములవారు,

ప్రణవాత్మము, గుడివాడ

ఉపర్వధ్వనీతము

“ఓం నారాయణః పరో ఇవ్యక్తాదండమవ్యక్త సంభవమ్,
అండస్యంతస్తిమే లోకాః సప్తద్విషా చ మేదినీ”.

అనగా - అవ్యక్తమువలన అనగా మాయవలన శ్రీ నారాయణుడను ఆదిపురుషుడు సర్వకాల సర్వవస్తులయందును అగోచరుడు. అవ్యక్తమైన ప్రకృతినుండి ఈ బ్రహ్మందము ఏర్పడినది. ఈ భూ, భువస్తు మొదలగు సర్వలోకములు మరియు ఏడు ద్వీపములుగా ఏర్పడియున్న భూగ్రహమున్నా ఆ బ్రహ్మందమునందే ఏర్పడియున్నవి.

ఆ భగవంతుడు తన మాయచేత ఈ జగత్తును రచించి దీనిని చక్కగా పాలించవలయునను కోరిక కలిగి ముందుగా మరీచి మొదలగు ప్రజాపతులను సృష్టించి వారికి వేదోకములైన ప్రకృతి రూపమైన ధర్మమును కలుగునట్టగా చేసెను.

అటు తరువాత వారికంటే భిన్నముగా అనగా వేఱుగా సనక సనందనాది బుషులను సృష్టించి వారికి జ్ఞానము మరియు దానిచే కలుగు వైరాగ్యము లక్ష్మణముగా గలిగిన నివృత్తి ధర్మమును అనగా జ్ఞానయోగమును బోధించెను.

ఈ విధముగా వేదములందు చెప్పబడిన ధర్మము రెండు విధములుగా యున్నది. ఒకటి ప్రవృత్తి రూపధర్మము, రెండవది నివృత్తి రూపమైన ధర్మము.

ధర్మం సహజంగానే చాలా గొప్ప వ్యవస్థ. ఏలయన? అది జగత్తు యొక్క ఉత్పత్తికి, స్థితికి, సర్వప్రాణుల జెస్తుత్యానికి, చివరకు మోక్షమునకు గూడ కారణ రూపమైనది. అంతే గాకుండా సర్వప్రాణుల సంరక్షణను కోరునటువంటి బ్రాహ్మణాది వర్ణాలము వ్యవస్థ ద్వారా కాపాడునదే ధర్మం.

కొంతకాలానికి ధర్మానుప్పోనము అనగా ధర్మానుసారముగ చరించు మానవుల అంతఃకరణమునందు ధర్మభావము నశించి కామభావము వుత్సన్మామైనది. ఆ కామభావ వికాసము వలన వివేక విజ్ఞానాదులు తరిగిపోయినవి. ఆ విధంగా ధర్మదృష్టి తరిగినందున అధర్మబుద్ధి పెరుగొనారంభించినది. అప్పుడు జగత్తు యొక్క స్థితిని కాపాడుటయే కర్తవ్యముగా కలిగియున్న ఈ జగత్తుకు ఆదికర్తయైన నారాయణుడను పేరుగల శ్రీ విష్ణుభగవానుడు భూలోకమునందలి బ్రహ్మాణుల అనగా భూదేవతలు అనగా బ్రాహ్మణుల యొక్క బ్రాహ్మణత్వమును శ్రీ మద్గగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

రక్షించుటకొఱకై శ్రీ వాసుదేవుడు మరియు దేవకీ దంపతుల గర్భమునుండి తనయొక్క అంశతో అనగా లీలావిగ్రహ రూపముతో శ్రీకృష్ణని రూపమున ఆవతరించినాడు. ఇది అతి ప్రసిద్ధమైన విషయము.

బ్రాహ్మణత్వమును రక్షించుట ద్వారానే వైదిక ధర్మము సురక్షితముగా మనగలదు. ఏలయన ? వర్షాక్రమాది వ్యవస్థ ఆ వైదికధర్మమునందే యమిడియున్నది.

ఆ భగవంతుడు జ్ఞానము, ఐశ్వర్యము, శక్తి బలము, వీర్యము, తేజస్సు మొదలగువానితో సదాసంపన్నడియున్నవాడై యున్నప్పటికి అఱడు అనగా జన్మమరణములు లేనివాడై సమస్త భూతములకు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివీ మొదలగు వాటికన్నింటికి ఈశ్వరుడు అనగా అధిష్టించే వుండియు నిత్యశుద్ధుడు అనగా ఎటువంటి మలినములు అంటనివాడు, బుద్ధుడు అనగా జ్ఞానమే రూపముగా గలవాడు ముక్కుడు అనగా యితరమైన ఏ వస్తువు తోడను ఎటువంటి సంబంధము లేనివాడై యున్నాడు. అయినప్పటికి తనయొక్క త్రిగుణముల (సత్య, రజ, తమ) తో కూడియున్న మూల ప్రకృతిగా యున్న పైష్టి మాయను తన వశమునందుంచుకొని లీలగా అనగా వుండియు లేనట్లుగా సాధారణ శరీరధారులగు జీవులవలె జన్మించినట్లుగాను, జీవులందరిని అనుగ్రహిస్తున్నట్లుగాను ఆవతరించియున్నాడు.

తనకు వ్యక్తిగతముగా ఎటువంటి ప్రయోజనము లేకుండినమా భూతములకై దయచూప తలంచినవాడై అనగా ఎక్కువమంది గుణవంతులైన పురుషుల ద్వారా గ్రహించబడియున్న మరియు అట్టివారిచే ఆచరించబడుచున్న ధర్మము అత్యధిక ప్రచారమఃపాందునన్న భావము కలవాడై శోకమోహ రూపమైన సముద్రమునందు మునిగియున్ అర్థమునకు (లోకులకు) రెండు విధములైన అనగా ప్రవృత్తిమార్గము, నివృత్తిమార్గము ధర్మములను బోధించేను.

ఆ విధముగా పై రెండు విధములగు ధర్మములను భగవత్పూరూపుడైన శ్రీకృష్ణద అర్థమునకు ఎలా బోధించేనో అలా యథాతథంగా అనగా ఎటువంటి మార్పులు చేర్చుఁ లేకుండా సర్వజ్ఞుడైన మరియు భగవత్పూరూపుడైన వేదవ్యాసులవారు ఏదువందల శ్లోకములకు “గీత” అనుగ్రంథ రూపమున వెలయించియున్నారు.

ఈ గీతాశాస్త్రము సర్వవేదముల సారసంగ్రహమై యున్నది. అందుచే దీని సక్తమముగా అర్థము చేసుకొనుట చాలా కరినమైన పని అయి వున్నది. అలా అయినప్పటి గూడ ఆ గూఢార్థమును ప్రకటించుటకు అనేకులైన పండితమ్మున్నాలు పదచ్ఛేదము, పద అర్థము

ాక్యార్ధము మరియు ఆక్షేప-సమాధాన పూర్వకమైన వ్యాఖ్యానములు ఈ గ్రంథమునకు చించియున్నారు. అలా అనేకములైన వ్యాఖ్యానములు చెప్పబడియున్నప్పటికి లోకభావముతో ఇండియున్న మనస్సులు గల మానవులు ఆ గీతాశాస్త్రమునకు అనేక విధములుగా అనగా త్వీత పరస్పర విరుద్ధములైన అర్థములను గ్రహించుండగా చూచి ఆ గ్రంథమునకు వేకముతో కూడియున్న అర్థమును నిశ్చయించరలంచి నేను అనగా శ్రీశ్రీ జగద్గురువులు ఇది శంకరాచార్యులవారు - సంజ్ఞిష్టముగా ఈ వ్యాఖ్యానమును రచించితిని..

ఒక్కమూటలో చెప్పాలంటే ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క ప్రయోజనము లోకకల్యాణమే అనగా కారణ సహాతముగా ఈ ప్రాపంచిక వాసనలను తొలగించుటయే. ఆ పరమ ల్యాణమేమనగా సర్వకర్మ సంన్యాస పూర్వకమైన మోక్షమును పొందుటకు గీతయిందు చెప్పబడిన త్వజ్ఞాన నిష్ఠోరూపమైన ధర్మము సాధనముగా లభించుటయే.

ఈ గీతార్థ రూపమైన ధర్మమును లక్ష్మీముగా తలంచియే స్వయముగా బ్రహ్మపదమును అనగా మోక్షమును పొందుటకు గీతయిందు చెప్పబడిన జ్ఞాననిష్టతో కూడియున్న ధర్మమే నిన్నివిధముల సామర్థ్యము కలిగియున్నదని భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు.

జంతేకాకుండా “ఎవ్వడు ధర్మమును ఆవరించునో లేక ఆచరించకయిందునో, మరియు ఎవ్వడు శుభాశుభములతో సంబంధము లేకయిందునో మరియు ఎవ్వడు ఏ ఐష్టయమును గురించి కొంచెం కూడా ఆలోచించక నిర్విచారముగా వుండునో అలా వుండియు ఈ సమస్త జగత్తునకు ఆధార స్వరూపుడైన ఆ బ్రహ్మ భావముతో కూడియిందునో ఆతడు ఆ జ్ఞానమునే పొందును” అని కూడా చెప్పియున్నాడు.

జంకా ఏం చెప్పాడంటే - “సంన్యాసమే జ్ఞానమునకు లక్షణము లేక గుర్తు” అని మాడా చెప్పియున్నాడు.

ఇచ్చట కూడా అనగా ఈ గీతాశాస్త్రమునందు గూడ చివరకు అర్థమనితో “సర్వ వర్ణములను పరిత్యజించి నా యందే శరణు పొందుము. “సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం కరణంప్రజ” గీ. 18.66 అని చెప్పియున్నాడు.

అభ్యుదయం అనగా సాంసారిక జెన్నుత్వమే దేనికి ఫలమో అటువంటి ప్రపృతి మాపమైన ధర్మము వర్ణములను ఆత్రమ వ్యవస్థను లక్ష్మిగా పెట్టుకొని చెప్పబడినదో ఆ ధర్మము స్వర్గాదులను పొందడానికి మాత్రమే సాధనమై యున్నప్పటికీ “ఫలమును పొంద కీ మధ్యగవద్దిత, శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం

వలయును” అను కోరిక లేకుండా కేవలము ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో ధర్మము చెప్పినట్లుగా కర్మలు చేసినసూ ఆ కర్తృకు అంతఃకరణ శుద్ధి కలుగును.

మరియు ఆ విధముగా శుద్ధమైన అంతఃకరణము గల పురుషునకు ఆ ప్రవృత్తి రూపమైన ధర్మాచరణము జ్ఞాననిష్ఠకు అవసరమైన యోగ్యతను కలిగించి అటు తరువాత జ్ఞానమును కలిగించుటకు సాధనముగా పున్నందువలన ఆతని అభ్యర్థయమునకు కారణ రూపముగా పుంటుంది.

శైత్ర్యమునే లక్ష్మీముగా ఎంచుకొని యికముందు చెప్పుటోవునదేమనగా “కర్మలను, కర్మఫలములను బ్రహ్మమునకే అర్పించండి. యోగులైనవారు గూడ ఘలాసక్తిని వదలి ఆత్మశుద్ధి అనగా అంతఃకరణశుద్ధి కొరకు కర్మలు చేయుదురు”.

లోకమునకు పరమ కల్యాణకరమైన ఈ రెండు విధములైన అనగా ప్రవృత్తి ధర్మము మరియు నివృత్తి ధర్మము - ధర్మములను మరియు ఈ గ్రంథమునకు లక్ష్మీభూతమైన వాసుదేవుడను పేరుగల పరబ్రహ్మ స్వరూపమైన ఆ పరమార్థ తత్త్వమును విశేషముగా అనగా ముఖ్యముగా ప్రకటించునటువంటి ఈ గీతాశాస్త్రము అసాధారణమైన ప్రయోజనము, అసాధారణమైన సంబంధము మరియు అసాధారణమైన విషయమును కలిగియున్నది.

ఇటువంటి ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క అర్థమును చక్కగా ఎఱ్ఱింగిన వారికి సంపూర్ణ పురుషార్థము నిద్రించును. (అర్థ, కామ, ధర్మ మౌక్కములు పురుషార్థములు). అందుచేత దీనిని వ్యాఖ్యానించుటకు నేను ప్రయత్నించుచున్నాను.

ఇట్లు

శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

గ్రంథ ప్రవేశము

మన దేశము భారతదేశము. ఇది చాలా సుదీర్ఘమైన చరిత్ర కలిగిన దేశము.

ఈ దేశము సందు మన శూర్పుకులైన యొంతో మంది బుషులు, పండితులు, మహాత్ములు, కవులు, గాయములు మొదలగు వారందరూ వారి మాటల ద్వారాను ఆటలు (నాటకములు) మరియు పాటల ద్వారాను ప్రపంచమంతటను “ఇందుగల డందువేదను” సందేహము లేకుండా సర్వమునందును నిరాకార రూపమున వ్యాపించియున్న భగవత్తత్త్వమును మరియు ఆ తత్త్వమునందే కల్పించబడిన ప్రకృతి వర్ణనముల ద్వారా మనముందు సాక్షాత్కరింపజేయటకు ప్రయత్నించియున్నారు. ఆ ప్రయత్నముల ఫలములే మన వేదములు అనగా ప్రతులు, స్నేహులు కావ్యములు మొదలగునవి. ఆ ప్రయత్నములలో ఒక మహాదంశమే యా శ్రీమద్భగవద్గీత. శ్రీకృష్ణని రూపమున ప్రత్యక్షమైన ఆ సర్వవ్యాపక భగవత్తత్త్వమే మహాభారత యుద్ధారంభమునందు యుద్ధ విముఖుడైన అర్థనునకు పాడి వినిపించిన గీతముల సమూహమే యా శ్రీమద్భగవద్గీత.

ఆ భగవంతుని యందు మాయచే కల్పించబడిన యా ప్రకృతి అంతయూ అనగా పంచ భూతములు ఆ భగవంతుని స్వరూపమున వున్న ఆయన సంపదయే. అనగా యా సంపద రూపమైన ప్రకృతి అంతయూ ఆ భగవంతుని రూపమే, ఆ భగవంతునిదే. దీనికి మరియుక యజమాని అనగా, యా ప్రపంచమును ‘నాది’ అనుషాసక మరియుకడు యా ప్రపంచమునందు లేదు. “కర్తనేనై సమస్త భూతములకున్ కొంతేయ సర్వమ్యులో వర్తింతింతున్” అని చెప్పి యున్నాడు. ఈ శ్రీమద్భగవద్గీతయందే

“మయాతతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా,

మత్థాని సర్వభూతాని నచాహం తేష్యవస్తితః”

అని కూడా చెప్పియున్నాడు.

ఆ సర్వము తానే అయి వున్న భగవంతుని మానవ దేహధారియైన జీవుడు (ఆత్మ) యోలా తెలుసుకొనగలడో లేక పొందగలడో యా భగవద్గీతయందు అనేక విధములుగా చెప్పబడియున్నది.

భగవంతుని పొందుటకు అన్నిటికంటే ముందుగా ధర్మచరణము ముఖ్యము. ఆ ధర్మము రెండు విధములైనది. ఒకటి ప్రపుత్రి మార్గము, రెండు నివృత్తి మార్గము. ఈ రెండు

శ్రీ మద్భగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

విధములైన మార్గములు గీతయందు స్వప్తముగా చెప్పబడినవి. కానీ చివరకు భేదమంతము తొలగి నివృత్తి మార్గమే సర్వవిధజనులకు మోక్షప్రదమని తేల్చి చెప్పబడినది.

భగవంతుని పొంచు మార్గమే ధర్మము. ఆ ధర్మమును ఆయనయే స్థాపించినాడు. ఆ కారణముగా ఆ ధర్మమును చెడకుండా కాపాడుటకై ఆ నిర్వికార స్వరూపుడైన పరమేశ్వరుడు మానవ శరీర రూపమైన దేహమును ధరించి అనగా నామ రూపములు కలిగి ఆ ధర్మమును తిరిగి స్థాపించుచుండును. ఈ విధముగా ఆయనచే స్థాపించబడిన ధర్మము ననుసరించి మానవులందరూ నాలుగు వర్షములుగా విభజింపబడినారు. అలా విభజింపబడుటకు వారి వారి స్వభావములు మరియు గుణ సంగ్రహముననుసరించి యేర్పుడిన కార్యప్రవృత్తియే కారణము. చూ - గి. 4.13 -

చాతుర్వర్ణం, మయ్యా సృష్టం, గుణకర్మ విభాగశః,

తస్యకర్తారమపి, మాం విధ్వకర్తార మవ్యయమ్

అనగా - బ్రాహ్మణ క్షత్రియాదులను నాలుగు వర్షములు సత్యాది గుణముల యొక్కము, ఆ గుణముల కారణముగ చేయబడు కర్మల యొక్కము విభజన ననుసరించి నాచే చేయబడినవి. ఆ నాలుగు అనగా బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్షములు గీతయందు చెప్పబడిన గుణత్రయ విభాగ యోగమునందు యే విధమగు గుణములతో కూడియున్న మనోబుద్ధులు గలవారు యేవర్షము వారిగా చెప్పబడినారో ఆ వివరణమంతయు ఆ యోగమునందు చెప్పబడినది.

స్వాలముగా - సత్యగుణము అధికముగా గలవారు బ్రాహ్మణులు.

రజోగుణము యొక్కపగా కలిగియున్నవారు క్షత్రియులు.

రజోగుణముతోపాటు తమోగుణము గూడ కలిగియున్న వారు వైశ్యులు

తమోగుణమే అధికముగా యున్న బుద్ధులు గల మానవులు శూద్రులు.

ఈ విధమగు గుణభేద కారణముగ స్వభావ భేదము, స్వభావ భేద కారణముగా కర్మభేదము, కర్మభేదము కారణముగ పాపవుణ్య, సుఖ దుఃఖ, జన్మ-మరణ, స్వర్గ-నరక భేదములు కలుగుచున్నవి. వీటినన్నింటిని తొలగించుకొని జీవుడు అనగా మానవుడు సుఖ, దుఃఖ, జన్మ-మరణ, పాప-పుణ్య, స్వర్గ-నరకముల నుండి తప్పించుకొని జన్మరూపీత్వమును అనగా మోక్ష స్థితిని యొట్టు పొందగలడో యా గ్రంథమునందు నాలుగు వర్షముల వారికి సాధ్యయోగ్యములైన వేఱు వేఱు సాధనా మార్గములు బోధించబడినవి.

వాటిలో - 1) సాంఖ్యము అనగా జ్ఞానమార్గము

- 2) కర్మ మార్గము
- 3) యోగమార్గము
- 4) ధ్యానమార్గము
- 5) భక్తి మార్గములు ముఖ్యమైనవి.

అందరూ తమ తమ గుణ భేదము మరియు ఆ భేదము కారణముగ కలిగిన స్వభావ భేదము కారణముగా ఒకే మార్గమున పయనించి జన్మ మరణ రాహిత్య రూపమైన ముక్త స్థితిని పొందజాలరు. కావున యే గుణ ప్రధానమైన స్వభావము గలవారు యే మార్గమున పయనించి ఆ మోక్ష స్థితిని పొందగలరో ఆ వివరమంతయు పైన చెప్పబడిన అయిదు మార్గములను బోధించు యోగముల యందు చెప్పబడినది.

1) కర్మ మార్గము అనగా కర్మయోగము - సాధారణముగ యిం కర్మ మార్గము ముఖ్యముగా గృహస్థులై జీవనము గడువు వారలకు చెప్పబడినది. దీనినే ప్రవృత్తి మార్గమని చెప్పుదురు. ప్రవృత్తి యనగా ప్రాపంచిక విషయములయందు అభిరుచి కలిగియుండుట. కాని గీతయందు మాత్రము యిం ప్రవృత్తి విషయక కర్మమార్గము గూడా క్రమక్రమముగా చివరకు ఆ సర్వవ్యాపక పరబ్రహ్మతత్త్వమును పొందింపజేయు నివృత్తి మార్గమునందే లయమైపోవును అని చెప్పబడినది.

కర్మకు మోహమే అనగా బ్రాంతి అనగా అజ్ఞానమే కారణము. అజ్ఞాన దశలో మానవుడు సత్పుదార్థస్థాక్షాత్కారమును పొందగల సామర్థ్యము లేక బ్రాంతి జన్మములైన భౌతిక విషయముల - వస్తువుల - ద్వారా సుఖములు పొందవలయునని ప్రయత్నిస్తూ వుంటాడు. అటువంటి అజ్ఞానికి గూడ కర్మలు చేయగా చేయగా అనుభవము ద్వారా అవస్థియు తనకు ఎటువంటి శాశ్వత ఆందమును యవ్వజాలవని తోచు జ్ఞానము కలుగును. అట్టి జ్ఞానము కలిగినప్పుడు నిజమైన ఆసందమును యవ్వజాలని కర్మలు చేయుట తనంతట తానుగానే మానివేయును. ఆ విధముగా తన అనుభవజన్మ జ్ఞాన బలంతో ప్రాపంచిక విషయములకు దూరమై తన యొక్క నిజస్వరూపమును గుర్తించి మోక్షస్థితిని పొందును. కావున యిం విధముగా కర్మమార్గము గూడ చివరకు నివృత్తియందే లయమైపోవును.

2) భక్తిమార్గము : అట్టే భక్తిమార్గము గూడ ఆరంభదశలో అజ్ఞానము చేత జీవుడు తానువేఱు ఈ ప్రవంచమునకు కారణస్వరూపదైన భగవంతుడు వేఱనియు, తాను దుర్భులుడననియు, తనకు కలుగు సుఖదుఃఖములన్నియు ఆ భగవంతుని దయ తవపై లేనందువలననే కలుగుచున్నవనియు, తాను జన్మజరామరణములు గల వాడననియు, ఆ

సర్వేశ్వరుడు సర్వవిధ సంపన్నుడనియు ఆయనను ఆరాధించు భక్తులకు ఆయన సర్వవిధ సౌఖ్యములతో పాటు రక్షణ గూడ కలుగజేయననియు, యింకా జన్మజరామరణముల నుండి తప్పించుననియు ఒక బ్రాంతి జన్మమైన విశ్వాసమును ఏర్పరచుకొనును.

ఈ విధమగు భక్తిభావము గూడ అనేక విధమలుగా వుండును. నారద భక్తి సూత్రములు మరియు భాగవత సిద్ధాంతము ననుసరించి యాభక్తి భావము తొమ్మిది విధములుగా వుండునని చెప్పబడినది.

తమహృదాఘపల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దాసత్వమున్ వందనా ర్ఘ్నముల్ సేవయు నాత్మలోయెరుకయున్ సంకీర్తనల్ చింతనం జను నీ తొమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్మున్ హరిస్తుమ్మి స జ్ఞనుడై యుండుట భద్రమంచదలతున్ సత్యంబు దైత్యేత్తమా.

చూ. భాగ. స. స్కృం

ఈ తొమ్మిది మార్గములలో యేమార్గమున భగవంతుని వైపుకు పయనించినా, అయితే యొలాపయనించాలంటే మనసా వాచా కర్మణా నాకు ఆభగవంతుడే సర్వస్పమ్మి ఆయనయే నాకు దిక్కు ఆయన దయను పొందియే, ఆయనచే స్థాపించబడిన ధర్మమార్గమున పయనించియే నేను సర్వవిధ దుఃఖముల నుండి ముక్తినీ పొందగలను, అంతకంటే వేఱుమార్గము లేదు. లావాక్షింతయు లేదు. ధైర్యము విలోలంబయ్యే, బ్రాంబులున్ తాపుల్లపైను, మూర్ఖపచ్చం దసువున్ దస్సెన్, శ్రమంబయ్యేడిన్ నీవే తప్ప నితఃపరంబెఱుగన్ మన్మింపదగున్. దీనునిన్ రావే ఈశ్వర, కావేవరద, సంరక్షింపు భద్రాత్మకా, గ.మో. 74. అని తలంచి ఆయనను సేవించితే, అదెట్లన ? -

భక్తుడైనవాడు బలిమివిశ్వమువీడు,
దిక్కులేక తుదకు దీనుడగును,
‘హరిని జేరగేరు ‘హో యనిచింతిల్లు....

అటువంటి భక్తునికి ఆభగవంతునితో తాదాత్మభావము కుదిరి సాలోక్యముక్తియో, సామిప్య ముక్తియో లేక భక్తిభావ తీవ్రతనుసరించి సారూప్య ముక్తియో అనగా జన్మ - మరణ రాహిత్యరూపమైన బ్రహ్మస్ఫుర్యరూపముగా వుండుస్త్రితియో లభించును. ఈ విధమగా భక్తి మార్గము గూడ చివరకు సర్వకర్మ సంన్యాస ఘల రూపమైన మోక్షమునే కలిగించును. అట్టే యోగ, ధ్యానమార్గములు గూడాను.

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

కాని జ్ఞాన మార్గము ఆ యితర మార్గముల వంటిదికాదు. ఇది నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము ద్వారా జీవునికి అజ్ఞాన కారణముగ గల ప్రాపంచిక విషయ వాసనలన్నింటిని సమూలముగా నశింపజేయును. ఎప్పుడైతే జీవుడు తన పూర్వపుణ్యకర్మల సంస్కర బలముతో మాయా కల్పిత ప్రపంచము యొక్క లేఖని తెలుసుకొనునో అప్పుడే అతనికి తనయొక్క నిజమైన, శాశ్వతమైన, వికార రహితమైన, జన్మ-జరా-మరణరహితమైన అపరోక్షానుభూతి కలుగుతుంది. అప్పుడు ద్వైతభావమంతయూ నశించి సర్వకర్మసంన్యాసము ద్వారా “అహంబ్రహ్మస్మి” “అయమాత్మాబ్రహ్మ” మొదలగు సత్పానుభూతి కలుగుతుంది. తద్వారా ప్రాపంచిక విషయముల యందు, చివరకు తనదేహము నందు గూడ “దేహమేనేను” బ్రాంతి గూడ తొలగి తానుమాత్రమే మిగిలి వుంటాడు. అప్పుడు దేనియందూ మోహము లేక శుద్ధుడై, వికారగణితుడై పరబ్రహ్మ స్వరూపుడుగా మిగిలి వుంటాడు. అదియే మానవుని, జీవుని పురుషార్థము. అదియే పరమానందస్థితి. అదియే అపరోక్షాను భూతి. అదియే జన్మ-మరణములు లేని మోక్షస్థితి.

ఈ విషయమునే “శ్రీమద్భుగవంతీతకు శ్రీశంకరభాష్యం యంధాతథం” అను ఈ గ్రంథము బోధించుచున్నది.

జీవుడు ముందుగా ధర్మబుద్ధి గలిగి, ఈశ్వరుని ద్వారా తనకు లభించిన కర్మాధికారమును అనుసరించి ఘలాపేక్షలేని బుద్ధితో కర్మలు చేయుచుండినచో అతనికి ఆకర్మల ద్వారా ఎటువంటి సుఖముఃఖములు గాని పుణ్యపాపములు గాని అంటక పర్యవసానముగా జ్ఞానసోదయము కలిగి దానిద్వారా స్వరూప సాక్షాత్కారము కలుగును. ఇదియే శ్రీమద్భుగవంతి యందు చెప్పబడినదని శ్రీశంకరాచార్యుల వారు తన భాష్యము ద్వారా విశదికరించియున్నారు. సమస్త గీతారహస్యమును “గ్రంథోపనంపోరము” అను శీర్షికతో తన భాష్యములో అంతర్మాగముగా గ్రంథము యొక్క అంత్యభాగమున చక్కగా సమీక్షించియున్నారు. ఇటువంటి సమాక్ష యింత వరకు యే గీతా వ్యాఖ్యాత గూడ చేసియుండలేదు. శ్రీ శంకరుల వారు నిర్వందముగా గీత ధర్మాన్నివదల కుండానే నిప్పుత్తి మార్గమును బోధించుచున్నదని స్వప్తపరచియున్నారు.

అటువంటి అతి స్వప్తము, సరళము, సర్వజనాను బోధకము అయిన శ్రీశంకర భాష్యమును నా శిష్యుడైన శ్రీసదానందభారతి సులభముగా సర్వులకు విశదముగా అర్థమగునట్టుగా ఆంధ్రభాషలోనికి అనువదించుట నాకెంతో ఆనందమును కలుగజేసినది.

శ్రీ మద్భుగవంతి, శ్రీ శంకరభాష్యం యంధాతథం

ఈ శ్రీసదానందభారతి తన పూర్వాశ్రమమునందు దాక్షరు బండ్లమూడి ఆంజనేయులుగా లోకవిదితులు. ఆయన హిందీ, తెలుగు, సంస్కృతము మరియు ఇంగ్లీషు భాషల చక్కని పరిచయముగలవారు. హిందీ భాషయందు భక్తితత్త్వమునకు సంబంధించి “తులసీకా వ్యక్తిత్వ” అను పరిశోధనా గ్రంథమును ప్రాసి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము నుండి “పి.పెట్.డి” డిగ్రీని, దానితో పాటుగా విశ్వవిద్యాలయాల గ్రాంట్ల సంఘము వారి నుండి గొప్ప ‘అవార్డు’ను కూడ పొందిన విద్యాంసులు. అంతేగాక కాలేజీ లెక్కర్స్‌గా మహారు నలుబదివత్సరములు బాలబాలికలకు విద్యాబోధగావించి వారిలో ఎందరినో విద్యాంసులుగా తీర్చిదిద్దిన మహాధ్యపకులు.

ఈ అనువాదమునకు పూర్వము చాలాకాలముగా ఘమారు పన్నెందు వత్సరముల నుండి మా ఆశ్రమము నందుచేరి అంద్రుతత్త్వమునకు సంబంధించిన వివేక చూడామణి, భారతీయ తత్త్వశాస్త్రము, ఉపదేశసహాయి, మహావాక్యదర్శణము, సర్వవేదాంతసార సంగ్రహము, వేదాంతపంచదశి, వైష్ణవులు, మాండూక్య, శ్వేతాత్మకర, కర, త్తురీయ, బృహదారణ్యక, ఛాందోగ్య ఐతరీయ, ప్రశ్న, ఈశావాస్య మొదలగు ఉపనిషద్రంథములు మహాభారత, రామాయణ, శ్రీమదాంధ్ర మహాభాగవతాది స్నేహి గ్రంథములు, ఎంతో శ్రద్ధాభావముతో పరించిచిత్తపుద్దిని పొందిన తత్త్వవేత్తలు. ఆకారణముగ “జీవనవేదము”, “రామరాయ శతకము”, జ్ఞానోపనిషత్తు, పాటలలో సమస్తమైన అంద్రుతత్త్వమును తెలుపు “అమృతబీందుపులు”, హిందీలో “కలాకార్క వ్యక్తిత్వ బౌర్క కావ్యమే వున్న అభివ్యక్తి” మొదలగు అనేక గ్రంథములు ప్రాసిన పండితులు.

ఈ “శ్రీమద్భగవద్గీత - శ్రీశంకరభాష్యం యథాతథం” అను ఈ అనువాద గ్రంథము పండితులకు, తత్త్వవేత్తలకు మరియు సామాన్యులకు గూడ గీతా రహస్యమును ఆంధ్రభాష ద్వారా తేట తెల్లముగా తెలియజేయగలదని ఆశించుచూ నాశిష్యదైన శ్రీసదానందభారతిని యింత మంచి కార్యమును చేయుటకు శ్రమించినందులకు హృదయపూర్వకముగా ఆశీర్పదించుచున్నాను.

ఇట్లు

- శ్రీశ్రీశ్రీ నిర్వికల్పనంద భారతీస్వాములు
ప్రథమవారిశరమము

గుడివాడ 10.3.2002

కృతజ్ఞతలు

శ్రీమద్భగవద్గీత ఒక అత్యద్యుతమైన శాస్త్రగ్రంథము. ఇటువంటి గ్రంథము ప్రపంచములో మరియుకటి కానరాదనదం అతి శయోక్తి కాదు. ఏలయన? దీని గ్రంథకర్తయైన శీలీ వేదవ్యాస మహర్షుల వారు భగవత్స్వరూపమైన శీకృష్ణుని ముఖతా మానవులనందరిని పూర్వపూర్వ జన్మలయందు తమచే చేయబడిన కర్మల ఫలముగా నాలుగు వర్ణములుగా విభజించి ఆ వర్జవ్యవస్తయను ధార్మిక పునాదులపై శ్రీమద్భగవద్గీత యనబడుచున్న మహావిశాలము మరియు సుద్ధార్థమైన భవనమును నిర్వింపజేసి దానియందు అన్ని వర్ణములవారు తమతమ వర్ణర్థములకు కట్టబడి తమ స్వభావజితమైన కర్మల నాచరించుచూ, సుభజీవనము గడపుచూ తుదకు క్రమక్రమముగా జన్మ - మరణ రాహిత్యరూపమైన మోక్షస్తితిని పొందుటకు తగు వ్యవస్థను యేర్పాటు చేసియున్నారు. అన్ని వర్ణముల వారికి వారివారి స్వభావ కారణముగ యేర్పడిన గుణముల సమన్వయము ననుసరించి విధించబడిన కర్మాధికారమునకు లోబడి ఘలాపేక్షలేక కర్మలు చేయుచూ తుదకు ఆ కర్మల ద్వారానే కలిగిన జ్ఞానబలంతో మోక్షస్తితిని పొందునట్టుగా యేర్పాటు చేసియున్నారు.

ఈ గ్రంథమునందు అన్ని వర్ణములకు చెందిన మానవులందరికి మోక్షస్తికి అవునరమగు మార్గములు చూపించియున్నాడు. ఆకారణముగానే కర్మయోగము, భక్తి యోగము, ధ్యాన యోగము, సాంబుయోగము అనగా జ్ఞానయోగము అను విధిధ యోగములు అనగా మోక్షమును కలిగించు మార్గములు పరస్పర విరోధము లేకుండ చ్ఛపెట్టబడినవి.

అయితే గ్రంథం మొత్తములోను ధర్మాధరణము కంటే జ్ఞానసంపాదనమే శ్రేయాదాయకమని చెప్పచూ నిష్ఠాము కర్మయోగము ద్వారా మానవ సహజమైన కర్మను బహిష్మరించలేదు. భగవదర్పిత భావముతో అన్ని వర్ణముల వారు తమకు విధించబడిన కర్మాధికారము ననుసరించి యొటువంటి కర్మలు చేసినను ఆ కర్మల ఫలములైన పొప్పణములు అనగా సుఖదుఃఖములు వారికి అంటవని మర్గగ్రితముగా చెప్పియున్నారు. పైగా అజ్ఞానము కారణముగ కర్మల యందు మనిగియున్న వారికి వైపుర్వుర్భు భావము అనగా శుద్ధజ్ఞానరూపమైన అద్వైతతత్త్వమును బోధించరాదనియు, బోధించినచో వారు చెడిపోవుదురనియు, అందులకు గాను జ్ఞానిమైన వారలుగూడ ఆ యజ్ఞానులకు మార్గదర్శకతత్త్వము లభించునట్టుగా నిష్ఠాము భావముతో కర్మలు చేస్తునే వుండవలయనని, అందులకు శ్రీ కృష్ణునినే వుదాహారణముగ గ్రహించవచ్చునని వ్యాసులవారు బోధించియున్నారు.

గీత యందు సారరూపముగా అద్వైతతత్త్వమును మోక్షమునకు సర్వకేషమైన సాధనముగా బోధించిగూడ వర్ణగతమైన కర్మను వదలరాదని నొక్కి చెప్పియున్నారు. శ్రీ శంకరాచార్యులవారు తమ భాష్యము ద్వారా గీతారహస్యమును సర్వులకు సుభోధక మగునట్టుగా విశదీకరించియున్నారు.

ఇప్పటికి మహారు మూడువేల సంవత్సరములకు పూర్వమే యా సర్వాంగపూర్వము మరియు సర్వజనమోక్షదాయకము అయినటువంటి మయస్థా ప్రాంగణమును పోలిన

శ్రీ మద్భగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

గ్రంథభవనము సర్వవిధ జననముదాయమునకు నుఫదాయకముగా వుండునట్లుగా నిర్మించబడినది. ఈ లోకం వున్నంత కాలం యిం గ్రంథము పాతబదు దీని జెస్నుత్యము చెడదు. యుగయుగాల పర్యంతము యిం గ్రంథం పరనీయంగానే వుంటుంది. దీనిని త్రోసివేయగల మరొక గ్రంథము రాదు, రాబోదు.

సర్వవిధ ధర్మములకు యిం గ్రంథము శత్రువుర్చేద్యమైనటువంటి కోట వంటిది. అంతేకాదు యిం గ్రంథము హిందూ ధర్మము యొక్క మహాస్తుత్యమును, ఉదార స్వభావమును మరియు సర్వజనీనతను వేలాది నోళ్ళతో లోకమునందు చాటుతూనే వుంటుంది.

అందువలననే అసగా యిం గ్రంథరాజము యొక్క మహాస్తుత్యము కారణముగానే నేటికి షుమారు అయిదు వేలమంది మహాత్ములు యిం గ్రంథమును తమతమ బుధ్యాను సారముగ వ్యాఖ్యానించియున్నారు. అయినప్పటికి శ్రీశ్రీశ్రీ జగద్గురువులు ఆది శంకరాచార్యుల వారి భాష్యమునకు సరితుగాగల వ్యాఖ్యానము ప్రకటించము కాలేదు. ఆ కారణముగానే ఆంధ్రభాషా పరిచితులందరికి శ్రీ శంకరభాష్యమును పరిచయము చేయు సద్వావముతో ప్రేరించబడిన వాడనై “శ్రీ మధుగవదీత - శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం” అను నామముతో యిం అనువాద కార్యమును చేసియున్నాను. ఇందు యేవైన దోషములున్నచో అవస్థించు నా అజ్ఞానమూలముగా దౌర్శ్యమేగాని శ్రీ శంకరుల వారివి కావని విన్నవించుకొనుచున్నాను. నాయందు దయయంచి, నాదోషములను మన్మించి పండితులైనవారు ఆదోషములను నాకు తెల్పినచో తరువాతి ముద్రణకాలమందు తగురీతిగా సంస్కరించుకోగలవాడనని సవినయముగా ప్రార్థించుయ్యాను.

కృతళ్ళతలు అందరికంటే ముందుగా లోకకల్యాణార్థము శ్రీశ్రీశ్రీ తిరుమలగిరిపై వేంచేయున్న మేంకబీశ్వర స్వామివారు అప్రత్యక్షముగా తన మహిమచే లోకమును నడిపించుచూ ఈ గ్రంథ ప్రకాశమునకు నలుబడివేల రూపాయాలు తమ ప్రతినిధుల ద్వారా గ్రాంటుగా యిచ్చినందులకు వారికి మరియు వారి ప్రతినిధులకు నాశ్వరయ పూర్వక శతాదిక సర్వాంగదండ ప్రణామములు ఆచరించుయ్యాను. ఆట్లే నన్ను అత్యంత ప్రేమభావముతో తమ శిష్యునిగా స్నీకరించి గత పన్నెందు వత్సరములుగా నాకు అద్వైత విద్యను బోధించి నన్ను ఈ మహాధ్రంథమును అనువదించగల సమర్పునిగా జేసి, అట్లు చేయుటకు అన్నివిధముల ప్రోత్సహించుటయేగాక నాచే అనువదించబడిన యిం ‘శంకరభాష్యం యథాతథం’ అను గ్రంథమునకు ‘గ్రంథప్రవేశము’ ప్రాసియిచ్చిన నాగురుదేవులు, ప్రణవాత్మాధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ నిర్వికల్యానంద భారతీస్వాముల వారికి సాష్టాంగ దండ ప్రణామములు ఆచరించుయ్యాను.

అట్లే ఈ గ్రంథమును ప్రకాశింపజేయుటకు అవసరమైన అన్ని విధ కార్యములు క్రమయనితలంచక పట్టురలతో ప్రయత్నించిన రిలైర్స్ చీఫ్ ఇంజనీరు శ్రీ కాజ కృష్ణరావు గారికి ప్రత్యేక ధన్యవాదములు తెలుపుకొంటుయ్యాను. ఆవిధముగానే నేను కోరినయంతనే అతి సంతోషపంతో తన ‘నాగేంద్ర ప్రెస్సు’నందు ఈ గ్రంథమును యింత చక్కగా అచ్చువేయించి యిచ్చిన శ్రీ బాబూరావుగారికి కూడా నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొంటుయ్యాను. ఇట్లు అనువాదకుడు ప్రణవాత్మము.

- శ్రీ సదానందభారతి

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

గురువరంపరాభివందన

ఓం నమోబ్రహ్మదిభో బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయ కర్తృభో,

వంశ బుధిభో మహాదభో నమో గురుభో:

ఓం సర్వో పష్ఠవ రహితః ప్రజ్ఞాన ఘనః

ప్రత్యగర్థో బ్రహ్మవాహమస్మి, బ్రహ్మవాహమస్మి

ఓం నమో నారాయణం, పద్మభవం, వసిష్టం

శక్తిం చ తత్పుత్ర పరాశరం చ

వ్యాసం శుకం గౌడపదం మహాంతం

గోవింద యోగీంద్ర మధాస్య శిష్యం

శ్రీ శంకరాచార్య మధాస్య పద్మ పాదం చ

హస్తమలకం చ శిష్యం తం తోటకం

వార్తి కకారమన్యాన్ అస్మద్గురున్ సంతత మానతోస్మి

ప్రతి స్నేతి పురాణానాం ఆలయం కరుణాలయం

నమామి భగవత్పాదం శంకరం లోకశంకరం

శంకరం శంకరాచార్యం కేశవం బాదరాయణం,

సూత్రభాష్య కృతో వందే భగవంతో పునః పునః:

తఃశ్వరో గురురాత్మైతి మూర్తిభేద విభాగినే

వ్యోమవత్ వ్యాప్త దేహాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యత్పాతథం

విషయాను క్రమణిక

పుట

ఉపోద్ధాతము	iii
గ్రంథ ప్రవేశము	vii
కృతజ్ఞతలు	xiii
గురువరంపరాభివందన	xv
విషయాను క్రమణిక	xvi
 11. పదకొండవ అధ్యాయము (విశ్వరూప సందర్భము యొగము)	1
12. పన్నెండవ అధ్యాయము (భక్తియొగము)	22
13. పదమూడవ అధ్యాయము (క్లైతమ్సైతజ్ఞ విభాగ యొగము)	34
14. పదునాల్గవ అధ్యాయము (గుణత్రయ విభాగయొగము)	82
15. పదునైదవ అధ్యాయము (పురుషోత్తమ యొగము)	95
16. పదునారవఅధ్యాయము (ద్రైవాసుర సంపద్యిభాగయొగము)	109
17. పదునేడవ అధ్యాయము (ప్రద్ధాత్రయ విభాగయొగము)	120
18. పదునెనిమిదవ అధ్యాయము (మోక్షసంన్యాస యొగము)	131

శ్రీమద్బుగవటీత (రెండవ భాగము)

శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

పద్మనాభకరండవ అధ్యాయము

ఇంతకుముందలి అధ్యాయమునందు అనగా దశమ అధ్యాయమునందు ఆ శాతున్ని యొక్క విభూతులు వర్ణించి చెప్పబడినవి. ఆ అధ్యాయమునందు భగవంతునిచేత బడిన “నేను ఈ సమస్తమైన జగత్తును నా ఒక అంశము చేతనే వ్యాపింపజేసి నాయందు ఈము ఎట్టి వికారము లేకుండ వుండియున్నాను” అను మాటల ద్వారా తెలియబడుచున్న గ్రన్తిని జగదాత్మక స్వరూపమును మరింత స్వప్తముగా తెలియగోరిన వాడై అర్థమును ఘన్నితో యిలా అన్నాడు -

1. మదనుగ్రహాయ పరమం గుహ్యమధ్యాత్మ సంజ్ఞితమ్,
యత్క్యయోక్తం వచస్తేన మోహో ఇయం విగతో మమ.

అనగా - నన్ను అనుగ్రహాంచదలంచి మీరు నాకు అత్యంత క్రైష్ణము. అతి స్వయమయమై గుహ్యముగా వుంచదగిన ఆధ్యాత్మిక విషయములు అనగా ఆత్మామాత్మల రణకు సంబంధించిన వాక్యములు చెప్పియున్నారు. మీరు చెప్పిన ఆ వ్యాకముల ద్వారా సందు నాకు తెలియకుండ వున్న మోహభావమంతయు తొలగిపోయినది. అవివేకముతో కియున్న నా బుద్ధి యిప్పడు అవివేక శూన్యమై వివేకముతో కూడియున్నది.

2. భవాప్యయో పొ భూతానాం ప్రతో విస్తరశో మయా,
త్వత్ః కమల పత్రాక్ష మాహోత్మమపి చావ్యయమ్.

అనగా - నేను మీ నుండి సర్వప్రాణుల యొక్క వుప్పత్తి మరియు వాటి యొక్క యము అనగా నాశము యి రెండు విషయములను గురించి సంక్లిష్టముగా గాక అత్యంత నముగాను విస్తార పూర్వముగాను వినియున్నాను. ఓ కమల నయినా ! మీ యొక్క నాశ తము అనగా అక్షయమైన మహాత్మమును గురించి విశరదముగా వినియున్నాను.

3. ఏవమేతద్యభాత్థ ఇ ఇత్పమాత్మానం పరమేశ్వర,
ద్రష్టుమిచ్ఛామి తే రూపమైశ్వరం పురుషోత్తమ.

అనగా - మీరు మిమ్ముల గురించి ఏ విధముగా చెప్పచున్నారో సరిగ్గా అట్లే న్నారు. అంతకంటే వేఱుగ అనగా భిస్సుముగా లేరు. అట్లయినప్పటికి ఓ పురుషోత్తమా ! ము, బశ్వర్యము, భక్తి, బలము, వీర్యము మరియు తేజస్సుతో కూడియున్న మీ యొక్క వ రూపమును నేను నా కన్నులతో చూడగోరుచున్నాను.

11.4. మన్యసే యది తచ్ఛక్షం మయా ద్రష్టమితి ప్రభో,
యోగేశ్వర తతో మే త్వం దర్శయాత్మానమవ్యయమ్.

అనగా - స్వామీ ! అర్థనుడనైయున్న నాచేత మీయొక్క నిజరూపము చూడబడుట సంభవమని తలంచితిరేని అయితే ఓ యోగేశ్వరా ! నేను తమయొక్క ఆ రూపమును చూడవలయునను గట్టి కోరికతో యున్నాను. అందుచే తమరు నాయందు దయ యుంచి తమయొక్క ఆ యుక్కర రూపమును దర్శింపజేయడు.

అర్థనునిచేత ఈ విధముగా కోరబడుట వలన ప్రేరణ పొందినవాడై భగవంతుడు యా విధముగా చెప్పియున్నాడు.

11.5. పశ్య మే పార్థ ! రూపాణి శతకో ఒథ సహస్రః,
నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చ.

అనగా - ఓ పార్థ ! నీవు నా యొక్క వందలు, వేలసంబ్యులో వున్న అనగా నా యొక్క అనేక రూపములను చూడుము. ఆ రూపములు అనేక విధములైన భేదములతోను మరియు దివ్యమై దేవతలోకమునందు వుండునటువంటి అలోకిక రూపములు మరియు నానావిధములైన వర్షములు అనేక రంగులతో కూడియున్నవి మరియు నానావిధములైన ఆక్రతులు కలిగియున్నవి అనగా నీలిరంగు, పీత అనగా బంగారంగు మొదలగు అనేక విధములగు రంగులతోడను మరియు అనేక విధములైన ఆకారములు గలిగి, అవయవములు కలిగియున్న ఆ రూపములను చూడుము.

11.6. పశ్యాదిత్యాన్ వసూన్ రుద్రానశ్వినౌ మరుత ప్రథా,
బహున్యధృష్ట పూర్వాణి పశ్యాశ్వర్యాణి భారత.

అనగా - ఆర్థునా ! నీవు ముందుగా పండిండుమంది ఆదిత్యులు అనగా సూర్యులను, ఎనిమిదిమంది వసువులను, పదకొండుమంది రుద్రులను, ఇరువురు అశ్వేనీ కుమారులను మరియు నలుబది తొమ్మిదిమంది మరుత్ గణములను చూడుము. మరియు ఈ మనుష్యలోకమునందుండు నీవుగాని మరి యితరులెవ్వరూ గూడ ఎన్నచూ చూడనటువంటి అనేకమైన అద్భుతమైన దృశ్యములను చూడుము.

జంతేగాక -

11.7. ఇష్టైకష్టం జగత్పూత్పూర్ణం పశ్యాద్య సచరాచరమ్,
మమ దేహే గుడాకేశ ! యచ్ఛాన్యధ్రష్ట మిచ్చసి.

అనగా - ఓ గుడాకేశ ! అనగా ఆర్థునా ! ఇష్టుడు నీవు నాయా దేహమునందే, ఒకేచోట చేరియున్నట్టి లేక వుండి వున్నట్టి చరాచరమైన జగత్తుతో సహ సమస్తమైన జగత్తును

చూడుము. మరియు జయపరాజయము మొదలగు దృశ్యములను వేటియందు మేము వారిని జయించెదము లేక వారు మమ్ములను జయింతురు మొదలగు శంకించు విషయములను అంతేగాక యితరముగా యింక నీవేమేమి చూడదలంబితివో వాటినన్నింటిని చూడుము.

కాని -

11.8. న తు మాం శక్యసే ప్రష్టమనేషై స్వచ్ఛాచే, దివ్యం దదామి తే చక్కుః పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్.

అనగా - నీవు విశ్వరూప ధారుడై పరమేశ్వరుడైనై యున్న నన్ను యింపుతున్నారు అనగా పంచభూతములచే ఏర్పడిన కన్నులతో చూడజాలవు. ఏ దివ్య నేత్రములతో నీవు నా యొక్క విశ్వరూపమును చూడగలవో అట్టి దివ్య నేత్రములను నేను నీకు కలుగజేయుచున్నాను. ఆ దివ్య నేత్రముల ద్వారా నీవు సర్వేశ్వరుడైనై యున్న నన్ను నా బశ్వర్యమును అనగా నాకు సంబంధించిన విభూతులను మరియు నా యొక్క యోగసామర్థ్యమును చూడగలవు. అప్పుడు సంజయుడు ధృతరాష్ట్రవితో యింపుతున్నాడు.

11.9. ఎవముక్కు తతో రాజనేమహోయాగేశ్వరో హరిః, దర్శయామాస పొర్చాయ పరమం రూపమైశ్వరమ్.

అనగా - ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా ! అట్లు చెప్పిన తరువాత మహో యోగేశ్వరుడైన శ్రీహరి అనగా అత్యంత మహానీయుడు మరియు యోగేశ్వరుడు అయినటువంటి ఆ నారాయణుడు అర్షునునకు తన ఈశ్వరతత్త్వముతో కూడియున్న పరమాత్మ రూపమును అనగా ఆయనయొక్క విరాట్ రూపమును దర్శింపజేసేను.

11.10. అనేక వక్తనయన మనేకాద్యుత దర్శనమ్ అనేక దివ్యాభరణం దివ్యానేకోద్యతాయుధమ్.

అనగా - ఆ విశ్వాత్మునకు అనేకములైన ముఖములు మరియు అనేకములైన నేత్రములు క్రలవు. అనగా ఆయన యొక్క ఆ విరాట్ రూపమునందు అనేక ముఖములు మరియు అనేక నేత్రములు కలవు. మరియు అనేకములైన అద్యుత దృశ్యములు గల రూపము గలవాడై యున్నాడు. ఆ యొక్క రూపమునందు ఆశ్చర్యమును కలిగించు అనేకములైన ధృశ్యములు గలవు. ఆయన రూపము దివ్యమైన ఆభూపడములతో నిండియున్నది. మరియు అనేకములైన ఆయుధములు ధరించియున్న హస్తములు కలిగియున్నాడు. అటువంటి తనయొక్క అత్యద్యుత రూపమును భగవంతుడు అర్షునునకు దర్శింపజేసినాడు. ఈ శ్లోకమునకు యింతకు పూర్వ శ్లోకమునందు గల “దర్శయామాస” అను శబ్దముతో సంబంధము కలదు.

మరియు -

**11.11. దివ్యమాట్యాంబరథరం దివ్యగంధానులేపనమ్,
సర్వాశ్వర్యమయం దేవమనంతం విశ్వతోముఖమ్.**

అనగా భగవంతుని యొక్క ఆ విశ్వరూపము దివ్య పుష్పమాలలతోనూ మరియు దివ్యమైన పప్రములతో అలంకరించబడియున్నది. ఆయన దేవమంతయు దివ్యమైన గంధముతో లేపనము చేయబడి యున్నది. అంతేగాక అనేకములైన ఆశ్వర్యమును కలిగించు దృశ్యములతో కూడియున్నది. సర్వాశ్వర్యములకు ఆత్మస్వరూపుడై యున్నందున అన్ని దిశలయిందును ముఖములు గలవాడై యున్నాడు. అటువంటి అనంతమైనటువంటిదియు మరియు అనంతము మరియు దివ్యము అయినటువంటి తన విరాట్తూపమును భగవంతుడు అర్పునునకు చూఫించినాడు. అర్పునుడు భగవంతుని విరాట్ రూపమును దర్శించినాడు అని అన్యయించుకొనవచ్చును.

భగవంతుని విరాట్ రూపము యొక్క ప్రభను అనగా ప్రకాశమును ఉపమానము ద్వారా వచ్చించుచున్నాడు.

**11.12. దివి సూర్యసహస్రస్య భవేద్యగపద్మితా,
యది భాస్పద్వశీ సా స్వాద్భాసస్తస్య మహోత్సంసా.**

అనగా ఆ ప్రకాశము ద్వయలోకమునందు అనగా ఆకాశమునందు లేక మూడవ స్వార్థలోకమునందు ఒకే కాలమునందు ఉదయించినటువంటి వేలకొలది సూర్యుల యొక్క ప్రకాశము కంటే గూడ ఎక్కువగా వున్నది.

**11.13. తత్త్వైకశం జగత్కుత్పుం ప్రవిభక్తమనేకధా,
అపశ్యద్వేవదేవస్య శరీరే పాండవస్తూ.**

అనగా - అప్పుడు పాండుపుత్రుడైన అర్పునుడు విశ్వరూపుడు దేవాధిదేవుడు అయిన హరియందు తన తండ్రులను మనుష్యులు మొదలగు భేదములతో అనేక విధములుగా విభజించబడియున్న అనేక ప్రాణులను, జగత్తులను దర్శించినాడు.

**11.14. తతః స విస్మయావిష్టో హృష్టరోమా ధనంజయః,
ప్రణమ్య సిరసా దేవం కృతాంజలిరభాషత.**

అనగా - ఆ విధముగా దర్శించిన ధనంజయుడు ఆశ్వర్య చక్కితుడైనవాడై మరియు ప్రతుల్లిత అనగా గగుర్చాటు చెందిన రోమముల గలవాడైనాడు. అనగా అతని ఒడలంతయు డ్చలకరించినది. అటుపైన ఆతడు విశ్వరూపధారియు పరమాత్మ స్వరూపుడు అయిన భగవంతునికి సాష్టాంగదండ ప్రణామములు చేసి అనగా నామ్రత కలిగి పరంపరానురీతిగా నమస్కరించి, మరల మరల నమస్కరించి చేతులు జోడించి యిట్లనినాడు -

తమరు నాకు తమయొక్క నిజమైన విశ్వరూపమును దర్శింపజేసినారు. ఆ రూపమును శాను ఎట్లు దర్శించినాడో ఆ దర్శనము వలన తనకు ఎటువంటి అనుభూతి కలిగినదో సవివరముగా చెప్పసారంభించినాడు.

11.15. పశ్యామి దేవాంస్తవ దేవ దేహే సర్వాంస్తథా భూతవిశేష సంఘాన్,
బ్రహ్మణమీశం కమలాసనస్థ మృషీంశ్చ సర్వానురాగాంశ్చ దివ్యాన్.

అనగా - ఓ దేవా ! నేను తమయొక్క దేహమునందు సమస్తమైన దేవతలను మరియు స్తావర జంగమ రూపములుగల అనేక విధములుగా విభజింపబడిన రూపములు గల సమస్త భూతసంబంధములైన సమాహాములను మరియు కమలాసనముపై విరాజిల్లు అనగా శోభించు అనగా భూమియనెడు కమలమునందు సుమేరువను చక్రము (సారె)పై కూర్చునియున్న ప్రజలందరినీ పరిపాలించు చతుర్ముఖుడైన బ్రహ్మను, వశిష్ఠుడి బుషుపులను మరియు వాసుకి మొదలగు సమస్త దివ్యమైన అనగా దేవలోకమునందుందు సర్వములను చూచుచున్నాను.

11.16. అనేక బాహుదర వక్త నేత్రం పశ్యామి త్వాంసర్వతో ఒనంతరూపమ్,
నాంతం న మధ్యం న పునస్తవాదిం పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వరూప.

అనగా - స్మృతి ! నేను మిమ్ములను అనేకమైన భూజములు గలవానిగాను, ఉదరములు గలవానిగాను, ముఖములు గలవానిగాను, మరియు అనేకములైన నేత్రములు గలవానిగాను చూచుచున్నాను. అన్నివైపులా వ్యాపించి అనంతమైన రూపము గలవానిగా చూచుచున్నాను. ఓ విశ్వేశ్వరా ! నేను మీ యొక్క ఆది అంతములు చూడజాలకున్నాను. అందుకే కాబోలు ఈ అనువాదకుడు తన ‘అమృత బిందువులు’ అను గ్రంథమునందు ఆ పరమాత్మ తత్త్వమును గురించి యిలా పాడియున్నాడు -

“ఆదియన్నది లేనివాడను, ఆంతమన్నది లేనివాడను

ఆదియంతము లేక యండియు అంతటా మరి వున్నవాడను

ఓ పరమ గురుడా ! నాదుతత్త్వము తెలుపరావయ్యా !

ఓ పరమ గురుడా ! నాదు తత్త్వము తెలుపరావయ్యా !

11.17. కిరీటినం గదినం చక్రిణం చ తేజోరాశిం సర్వతో దీపిమంతమ్,
పశ్యామి త్వాం దుర్మీర్క్షాం సమంతా దీపానలార్పుద్యుతి మప్రమేయమ్.

అనగా - శిరమునందలంకరించు ఆభూషణ విశేషము. కిరీటము అట్టి ఆభూషణము శిరముననున్నవాడు “కిరీటి” అనబడును. గద అను ఆయుధము హస్తమునందు గలవాడు ‘గది’ యనబడును. చేతియందు చక్రము అను ఆయుధము గలవాడు “చక్రి” అనబడును. ఈ

శ్రీ మధ్యగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

కారణముచేత నేను మిమ్ములను కిరీటి అనగా కిరీటము ధరించియున్నవాడు. గది గదా దండము కలిగియున్నవాడు. చక్రి చక్రాయుధము కలిగియున్నవాడు, తేజోరాశి, అనగా ఆత్యంత ప్రకాశము గలవాడు, అన్నిషైపులను ప్రకాశము గలవానిగా చూచుచున్నాను. మరియు మిమ్ములను ‘దుర్మిలిక్ష్మకుడు’ అనగా యితరులచేత అతి కష్టముగా చూడబడువాడు. మరియు అన్ని దిశలనుండి మండుచున్న అగ్ని మరియు ఆత్యంత తేజోమయుడై వెలుగుచున్న సూర్యునివలె ప్రకాశించుచున్నవాడవు మరియు బుధ్యాదులచే గ్రహింపబడనివాడవు అయి వున్నావు. అందుచేతనే క్లోకమునందు “దీప్తానలార్ఘ్యమై మహమేయమ్” అని చెప్పబడినది.

ఈ విధముగా తమయొక్క యోగశక్తిని జూచి నేను యిట్లు తలంచున్నాను.

11.18. త్వమక్షరం పరమం వేదితవ్యం త్వమస్య విశ్వస్య పరం నిధానమ్, త్వమవ్యయః శాశ్వతధర్మగోప్తా సనాతన స్వం పురుషో మతో మే.

అనగా - తమరు ముమ్మత్వములైనటువంటి పురుషుల ద్వారా మాత్రమే తెలియ దగియున్న ఆక్షరులు అనగా ఎప్పుడు ఎటువంటి వికారములేనటువంటి పరిశ్రమల్నా పరమాత్మ స్వరూపులై యున్నారు. తమరే యిం సమస్త జగత్తునకు సరోవర్తుల్పుష్టమైన సంపద అయి వున్నారు. అందుచేత యిం సమస్త జగత్తునకు ఏకమాత్ర ఆశ్రయమై యున్నారు.

ఇంతేగాక తమరు నిర్వికారులు అనగా ఎటువంటి వికారము లేనివారు అనగా జన్మజరామరణములు లేనివారు. మరియు తమరు సనాతన ధర్మరక్షకులై యున్నారు. మరియు తమరే సనాతన పరమ పురుషులై యున్నారు. ఇది నా అభిప్రాయము.

మరియు -

11.19. అనాది మధ్యంతమనంత వీర్యమనంత బాహుం శశిసూర్యనేత్రం, పశ్యామి త్వాం దీప్తమహతాశ పక్రం స్వతేజసా విశ్వమిదం తపంతమ్.

అనగా - నేను మిమ్ములను అదిమధ్యంత రహితునిగా అనగా ఆరంభము అనగా పుట్టుక, మధ్య పుట్టేన తరువాత వుండుట. అంతము అనగా లేకుండా పోవుట లేక నశించుట అనునవి లేనివానిగా చూచుచున్నాను. మరియు మిమ్ములను అంతములేని రూపము గలవారుగాను అనంతవీర్య అనగా హద్దులు లేని శక్తియుక్తులు గలవానిగాను చూచుచున్నాను. మీ సామర్థ్యము తరగినిది. అందువలననే మీరు అనంతవీర్యము గలవారు. మరియు నేను మిమ్ములను అనేకములైన చేతులు గలవానిగా చూచుచున్నాను. చంద్రుడు సూర్యుడువంటి మీ కన్నలు, మండుచున్న అగ్నివంటి తేజోమయుమైన మీ ముఖము మరియు తమ తేజముతో ఈ జగత్తునంతటినీ తపింపజేయుచున్నారు. మీ యొక్క శిటువంటి రూపమును నేను చూచుచున్నాను.

శ్రీ మద్భగవద్గీత, శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం-

11.20. ద్వారాపృథివీరిదమంతరం హి వ్యాప్తం త్వయైకేన దిశత్వ సర్వాః, దృష్టాద్యుతం రూపముగ్రం తవేదం లోకత్రయం ప్రవ్యధితం మహాత్మన్.

అనగా - విశ్వమే రూపముగా గలిగిన పరమేశ్వరులైన మీ చేతనే ఈ స్వరము మరియు భూమి మరియు సర్వవ్యాపకమైన, సమస్తమైన ఆకాశము మరియు దిక్కులన్నియు గూడ నిండియున్నవి. ‘అమృత బిందువులు’ అను గ్రంథములోని ఈ పాటను వినండి -

“దిక్కుయన్నది లేనివాడను, దిక్కులందున వున్నవాడను,

దిక్కులందున నిండివుండియు దిక్కులకు దిక్కెనవాడను...

ఓ మహాత్మా ! అనగా ఓ ఆత్మద్రస్యభావము కలిగియున్న కృష్ణ ! తమ యొక్క ఈ అయ్యతమైన మరియు ఆశ్చర్యజనకమైన, భయంకరము మరియు క్రూరము అయిన రూపమును జూచి ముల్లోకములు భీతిని జెందియున్నవి. అనగా భయముతో వణకిపోవుచున్నవి.

ఆర్థనునకు యింతకు హర్షము “మేము వారిని జయించెదము లేక వారు మమ్మలను జయింతురు” అను భావము కలదు అటువంటి అర్థముని నిర్వయునిగా చేయట కొరకే భగవంతుడు “నేను పాండవులకు తప్పక విజయమును కలిగింతును” అను భావముతో కూడినవాడై అటువంటి రూపమును ప్రదర్శించినాడు. భగవంతుని ఆ రూపమును చూచి అర్థముడు యట్లు చెప్పినాడు -

11.21. అమీ హి త్వాం సురసంఘా వివంతి కేచిధీతాః ప్రాంజలయో గృణంతి, స్వస్తిత్యక్తాం మహర్షిసిద్ధసంఘాః స్తవంతి త్వాం స్తుతిభిః పుష్టులాభీః.

అనగా - ఇచ్చట యుద్ధము చేయచున్న యోధులైన దేవగణములు అనగా భూభారమును తగ్గించుటకై యిచ్చట వుధ్వవించి యున్నారో వారందరూ మనుష్యులవలైనే ఆకారములు అనగా ఆకృతులు కలిగి యున్నప్పబీకీ వారు నిజమైన దేవతలై వారందరూ పరుగులెత్తుచూ మీయందు ప్రవేశించుచున్నట్లుగా చూచుచున్నాను. అందులో కొందరు పరుగులెత్తులేనివారై భయముతో మీకు నమస్కరించుచున్నట్లుగా నేను చూచుచున్నాను.

మరియు మహాత్మ మరియు సిద్ధ సముదాయములు యుద్ధము ఆరంభమైనందున ఆపదలు మొదలగు అశుభములైన శక్తనములు గాంచినవారై “ప్రపంచమునకు ఖఫములుగలుగుగాక” అని పుచ్ఛరించుచూ అనేకములైన అనగా సంపూర్ణమైన స్తోత్రముల ద్వారా మిమ్మలను కీర్తించుచున్నారు.

ఇంకా ఏమనగా -

11.22. రుద్రాదిత్యా వసవో యే చ సాధ్యా విశ్వే ఒశ్మిసౌ మరుతశోష్మ పాశ్చ, గంధర్వయక్షాసురసిద్ధ సంఘా వీక్షంతే త్వాం విశ్ితాశ్చైవ సర్వో.

అనగా - రుద్రుడు, ఆదిత్యుడు, వసువు మరియు సాధ్యుడు మొదలగు దేవగణములు మరియు విశ్వదేవుడు, అశ్వసీకుమారులిరువురూ వాయుదేవుడు మరియు ఉష్ణపా అను పేరు గల పితృగణములు మరియు గంధర్వులు, యక్కులు, అసురులు, సిద్ధగణములు అనగా ఆహో

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

పూర్వా మొదలగు గంధర్వులు, కుబేరాది దిక్షాలురు, విరోచనుడు మొదలగు రాక్షసులు మరియు కపిలాది సిద్ధులు యీ గణములన్నియు ఆశ్చర్యమును చెందినవారై ఖిమ్ములనే చూచుచున్నవి.

ఆట్లేలయన ? -

11.23. రూపం మహాత్మే బహువక్రమేత్తం మహాబాహూ బహూ బాహురుపాదమ్, బహూదరం బహుదంప్రాక్రూకూలం ధృష్ట్యై 2-లోకాః ప్రమ్యధితా స్తుభాహమ్.

అనగా - ఓ మహాబాహూ ! తమ యొక్క ఆ రూపము చాలా గొప్పది. చాలా పొడవు, వెడల్పు కలిగియున్నది. అనేకమైన ముఖములు, నేత్రములు కలిగియున్నది. ఆట్లే అనేకమైన బాహువులు మరియు కాళ్ళు, అనేకమైన పొట్టలు మరియు పెద్ద దంతములు కలిగి భయంకరమైన ఆకృతి గలదైయున్నది. తమ యొక్క యిటువంటి విచిత్ర రూపమును జూచి ప్రపంచమునందలి ప్రాణులన్నియు భయముతో వ్యాకులతను చెందుతున్నవి. మరియు నేను గూడ ఆ ప్రాణులవలైనే భయముతో కంపించుచున్నాను.

అందులకు కారణమేమన -

11.24. నభస్పృశం దీప్తమనేకవర్షం వ్యాత్మాననం దీప్తవిశాల నేత్రమ్, ధృష్ట్యై పొత్తు ప్రమ్యధితాంకూరాత్మా ధృతిం న విందామి శమం చ విష్ణో.

అనగా - తమరిని ఆకాశమంతయు వ్యాప్తి జెందియుండుట జూచి, అనగా స్వర్ణలోకము వరకు వ్యాపించి యుండుట జూచి, అంతేగాక అతి ప్రకాశవంతమైన మరియు అనేకమైన రంగులతో కూడియున్న అనేకమైన భయంకరమైన ఆకృతులతో కూడియున్న మరియు అనేకమైన తెరచుకొనియున్న నోళ్ళతో కూడియున్న మీ ముఖమును జూచి, అటుపైన మందుచున్న అగ్ని కణముల వంటి మీ నేత్రములను జూచి, అత్యంత భయముతో కూడియున్న అంతఃకరణము గల నేను ఎటువంటి శాంతిని పొందజాలక వ్యాకులపాటును చెందుచున్నాను.

ఆట్లేలయని అన్నాచో -

11.25. దంప్రాకూలాని చ తే ముఖాని ధృష్ట్యై కాలానలసన్నిభాని, దికో న జానే న లభే చ శర్య ప్రసిద దేవేశ జగన్నివాస.

అనగా - పెద్ద పెద్ద కోరలు గలిగియున్న భయంకరమైన ఆకృతులు కలిగియున్న కాలాగ్ని అనగా కాలము అగ్నితో సమానమైన అనగా ప్రశ్నయకాలము నందు లోకము లన్నింటిని భస్మేపటులము గావించుటువంటి కాలాగ్నివలె వున్న తమ అనగా మీ యొక్క ముఖమును చూచి నేను దిగ్రమ కలిగిన వాడ్నానై యున్నాను. ఆ కారణము చేతనే నేను ఖిమ్ములను చూచుచూ వున్నప్పటికీ నాకు ఎటువంటి సుఖముగాని, శాంతిగాని కలుగుట

లేదు. అందుచేత ఈ దేవేశ్వరా ! ఓ జగన్నిహానొ ! మీరు ఆ భయంకర రూపమును త్వజీంచి ప్రసన్నవదనులు కండి.

ఏ శూరఫీరలను జూచి యింతకు పూర్వము నాకు పరాజయము కలుగునేమో అను శంక కలదో అది యిష్టుడు పూర్తిగా తొలగిపోయినది.

ఏలయన -

11.26. అమీ చ త్వాం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాః సర్వే సహైవావని పొలసంఘైః, భీష్మోదోణః సూతపుత్రస్తథా 2-సౌ సహస్రదీయోరపి యోధముభైః.

అనగా - దుర్యోధనుడు మొదలగు ధృతరాష్ట్రు పుత్రులందరూ మరియు యితర దేశపు రాజులు మరియు వారి సైన్యముతో సహ గుంపులు గుంపులుగా జేరి అతి వేగముగా మీ భయంకరమైన నోటియందు జౌరబడిపోవుచున్నారు. ఇంతేకాదు భీష్ముడు, క్రోణుడు, సూతపుత్రుడైన కర్మడు మరియు మన వైపు నుండి గూడ దుష్ట్యమ్యుడు మొదలగు యోధులు గూడ మీ భయంకరమైన నోటియందు జౌరబడిపోవుచున్నారు.

మరియు -

11.27. వక్తాణి తే త్వరమాణా విశంతి దంప్తై కరాలాని భయానకాని, కేచిద్విలగ్నా దశనాంతరేషు సందృశ్యంతే చూణితైరుత్తమాంగైః.

అనగా - వారందరూ ఏ విధమైన నోటియందు జౌరబడుచున్నారు ? పెద్ద పెద్ద కోరలు కలిగిన వికారము మరియు భయంకర రూపము గలిగిన నోటియందు జౌరబడుచున్నారు.

మరియు ఆ ముఖములయందు ప్రవేశించుచున్న పురుషులలో ఎంతోమంది ముక్కలు ముక్కలుగా అయిన తలలతో ఆ కోరల మధ్య నమలబడిన మాంసము వలె అతికినట్లుగా తోచుచున్నారు.

వారందరూ ఏ విధముగా ఆ భయంకరమైన నోక్షయందు ప్రవేశించుచున్నారు ? అనగా చెప్పుచున్నాడు -

11.28. యథా నదీనాం బహవో 2-ంబువేగాః సముద్రమేవాభిముఖా ద్రవంతి, తథా తవామీ నరలోకవీరా విశంతి వక్తాణ్యభివిజ్యలంతి.

అనగా - ఏ విధముగా సముద్రముఖముగా పరుగిడుచున్న నదులు చివరకు సముద్రము నందే విలీనమైపోవునో ఆ విధముగానే ఈ లోకమునందలి శూరులు, వీరులు అయిన భీష్మాది శత్రువులు ప్రకాశపంతమై మందుచున్న అగ్నిగోళము వలెనున్న మీ యొక్క ముఖము అనగా నోటియందు ప్రవేశించుచున్నారు.

వారందరూ ఆ విధముగా ఎందులకు మరియు ఏ విధముగా మీ నోటియందు ప్రవేశించుచున్నారనగా -

శ్రీ మద్వగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

11.29. యథా ప్రదీప్తం జ్యులనం పతంగా విశంతి నాశాయ సమృద్ధవేగాః, తత్క్వివ నాశాయ విశంతి లోకాస్తవాపి వక్రాణి సమృద్ధవేగాః.

అనగా - పతంగములు దీపవు కాంతిచే ఆకర్షింపబడి దానిచుట్టూ తిరుగుతూ చివరకు దానియొక్క అనగా దీపవు కాంతితో కూడిన వేడికి కాలి నశించుచున్నట్లుగా ఈ లోకమునందలి ప్రాణులన్నియూ అతి వేగముతో పరగులిదుతూ వచ్చి మీ నోటియుందు ప్రవేశించి నశించుచున్నవి. ఈ శ్లోకమునందు తీవ్రమైన వేగమునే “సమృద్ధవేగాః” అని చెప్పబడినది.

అప్పుడు మీరు అనగా భగవత్పూర్వాపుడైన శ్రీకృష్ణుడు -

11.30. లేలిహ్యానే, గ్రసమానః సమంతాల్మోకాస్మమగ్రాస్వద వైర్జులధ్యః, తేజోభిరాపూర్వయ జగత్పుమగ్రం భాసస్తవోగ్రాః ప్రతపంతి విష్ణో.

అనగా - అప్పుడు మీరు దేదీప్యమానమై వెలుగుచున్న మీ నోళ్ళ ద్వారా సర్వ ప్రాణులను మ్రొంగుచూ నాకుచున్నారు. అనగా వాటిన్నింటిని అతి ప్రేమతో తిసుచూ ఆనం దించుచున్నారు. అంతేగాక హే విష్ణో ! సర్వాపకత్వము కలిగియున్న ఓ పరమాత్మా! తమ యొక్క అత్యంత భయంకరమైన కాంతులు సమస్తమైన జగత్తును మీ తేజస్సుతో వ్యాపించి తపింప జేయుచున్నవి. అట్లేలయన మీరు చాలా వుగ్రస్వభావము గలవారైయున్నారు.

11.31. అఖ్యాహి మే కో భవానుగ్రహాపో న మో 2స్తు తే దేవవర ప్రసీద, విజ్ఞాతుమిచ్ఛామి భవంతమాద్యం న హి ప్రజానామి తవ ప్రవృత్తిమ్.

అనగా - ఇంత భయంకర స్వరూపులైన మీరు నిజముగా ఎవ్వరో నాకు తెలియునట్లుగా చెప్పండి. సమస్త దేవతలకు అధిపతులైన కృష్ణ ! మీకు నేను నమస్కరించు చున్నాను. మీరు నాయందు దయ చూపించగలరు. సృష్టాది మొదలుగా వుండి యున్న మీరు పరమేశ్వరులైయున్న మీ రూపమును అనగా మిమ్ములను గురించి నేను సవివరముగా తెలుసుకొనగోరుచున్నాను. అట్లేలయన ? నేను మీ ప్రవృత్తిని మరియు మీ మాయలను అనగా శక్తియుక్తులను గురించి ఏమీ తెలియకయున్నాను.

అప్పుడు భగవంతుడు యిట్లనెను -

11.32. కాలో ఒస్మి లోకక్షయకృత్పుష్టో లోకాస్మమాహర్త్తు మిహ ప్రవృత్తః, బుతే ఒపి త్స్వ న భవిష్యంతి సర్వోయే 2వస్తితాః ప్రత్యోనీకేము యోధాః.

అనగా - నేను లోకములను నాశము గావించుటకు భయంకర రూపము ధరించిన కాలమును అనగా మృత్యురూపుడను. నేను యిలాంటి భయంకర రూపముగా ఎందులకు తోచుచున్నానో చెప్పేద వినుము. ప్రస్తుతము అనగా యిప్పుడు ఈ సమయమునందు లోకములను నశింపజేయుటకు వుద్యుతుడనై యున్నాను. ఆ కారణము చేత నీవు యుద్ధము

చేయకపోయిననూ అనగా నీవు లేకుండగనే యా భీష్మదు, ద్రోణుడు మరియు కర్తృదు మొదలగు శూరులు వీరులు అయిన యోధులందరూ నా కారణముగ తప్పక నశించెదరు.

ఆలా ఎందుకనగా -

11.33. తస్యాత్మముత్రిష్ట యజోలభస్య జిత్యాశత్రూన్మంక్ష్య రాజ్యం సమృద్ధమ్,
మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్.

అనగా - అందుచేత అర్బునా నీవు లెమ్ము మరియు దేవతల చేత గూడ జయింపబడ నటువంటి భీమ్ముడు, ద్రోణుడు మొదలగు మహారథుల నందరిని ఆర్బునుడు జయించెను అను గొప్ప కీర్తిని పొందుము. ఇటువంటి కీర్తి అనేక జన్మలయందు చేసిన పుణ్యకర్మల ఫలముగా మాత్రమే లభించును. దుర్యోధనాది యోధులను జయించి సమృద్ధము మరియు నిష్టంటకమైన రాజ్య సుఖమును అనుభవింపుము.

ఈ శూరపీరులందరూ నా చేత నిస్సందేహముగా యింతకు పూర్వమే చంపబడి యున్నారు. అనగా ప్రాణములు లేనివారిగా చేయబడియున్నారు. ఓ సవ్యసాచి ! నీవు కేవలము నిమిత్తమాత్రము కమ్ము. ఎదు చేతితో గూడ బాణములను సంధించగల నైపుణ్యము గల కారణముగా అర్బునుడు “సవ్యసాచి” అని అనబడుచున్నాడు.

11.34. ద్రోణం చ బీష్మం చ జయద్రథం చ కర్తృం తథా ఒన్యానపి యోధవీరాన్,
మయా హతాంస్త్వం జపి మా వ్యాఘ్రస్థా యుధ్యస్య జేతాసి రజే సపత్నాన్.

అనగా - ద్రోణాది ఏ యే శూరపీరులను జూచి అర్బునునకు తనకు వారితో పోరు సల్పినచో పరాజయము కలుగునేమోయను భయము (ఆ శంక) కలదో వారందరి పేర్లను చెప్పి భగవంతుడు “అర్బునా నీవు నాచేత చంపబడిన వారిని మాత్రమే చంపుము” అని నిరాశ చెందియున్న అర్బునుని ప్రోత్సహించుచున్నాడు.

అర్బునునకు శత్రుసంపోరమనందు, యుద్ధమునకు సస్యద్ధులై నిలిచియున్న వారిలో ద్రోణుడు మరియు భీష్మాది వీరులను చూచి తన గెలుపునందు శంకించుట సహజమే. ఏలయన? ద్రోణుడు ధనుర్విర్య యందు గురువు. దివ్యాప్తములతో కూడియున్నవాడు మరియు విశేషముగా తనకు ధనుర్విర్యందు గురువు. మరియు భీష్మదు అందరికంటే పెద్దవాడు మరియు స్నేచ్ఛమృతత్వము అనగా తాను కోరినప్పాడు మాత్రమే మృతత్వమును పొందువాడు. అంతేగాక దివ్యాప్తములు కలిగియున్నవాడు. అందుచేసే పరశురామునితో ద్వంద్యయుద్ధము చేసినప్పటికి పరాజితుడు కాలేదు.

ఇటువంటివాడే జయద్రథుడు గూడాను. అట్లేలయన? ఆతని తండ్రి “ఎవడు నా పుత్రుని శిరము నేలపై బడునట్టు చంపునో ఆతని శిరము గూడ దానంతట అదే తెగి నేలపై బడును” అను సంకల్పముతో తపస్సు చేయుచున్నాడు.

కర్ణదు కూడ గొప్ప వీరుడే. ఏలయన? ఆతడు యిద్దుని ద్వారా పొందిన అమోఫ్సైన ‘శక్తి’ యను అష్టము కలిగియున్నాడు. అంతేగాక ఒక కన్యకు సూర్యుని వలన కలిగిన పుత్రుడు. అందుచేత భగవంతుడు ఆతని పేరు గూడ చెప్పియున్నాడు.

ఇచ్చట రచయితయొక్క అభిప్రాయమేమన? -

ద్రోణుడు, భీష్ముడు, జయిద్రధుడు, మరియు కర్ణదు యింకా అనేకమంది కౌరవయోధులు - వీరందరూ గూడ నాచేత చంపబడియున్నారు. అందుచేత వీరందరిని నీవు ప్రత్యేకముగా చంపనపసరము లేదు. వారిని చంపుటయందు నీవు నిమిత్తమాత్రుడవు కమ్ము. నీవు వారిని చూచి భయపడకుము. యుద్ధము చేయుము. నీవు ఈ జరుగబోవు యుద్ధమునందు దుర్యోధనాది శత్రువులను జూచి భయపడకుము. వారిని నీవు తప్పక జయింతువు.

అప్పుడు సంజయుడిట్లనెను -

11.35. ఎతప్యుత్వా వచనం కేశవస్య కృతాంజలిర్వేపమానః కిరిటీ, నమస్కృత్వా భూయ ఏవాహ కృష్ణం సగద్దదం భీతభీతః ప్రణమ్య.

అనగా - కేశవుని ద్వారా ఐన చెప్పబడిన మాటలు విని అర్థానుడు వఱకుచున్న చేతులను జోడించి కేశవునికి నమస్కరించి గద్దదమైన గొంతుతో కృష్ణునితో యిట్లనెను - అత్యంత సహించరాని దుఃఖము కలిగినప్పుడు భయమును జెందిన పురుషునకు మరియు అత్యంత సంతోషము కలిగిన - పొందిన పురుషుని నేత్రములు కన్మీటితో నిండిపోవను. కంఠము కఫముతో నిండి మాటలు రావు. అటువంటి స్థితియందు వాక్షనందు అస్పృత మరియు శబ్దములు తడబడుట జరుగును. ఆట్టి స్థితినే గద్దదమగుట అని అందురు. అట్టి గద్దద స్థితిని పొందిన అర్థానుడు యిట్లనెను - ఇచ్చట ‘గద్దద’ శబ్దము ‘మాట్లాడుట’ అను క్రియకు విశేషము. అందుచేత అత్యంత భయమును జెందినవాడై నమస్కరించి కృష్ణునితో అర్థానుడు ఆతి వినయముగా యిట్లనెను.

ఇచ్చట సంజయుని మాటలయందు ఒక విధమైన గూఢాభీప్రాయము కూడియున్నది. అందెట్లను ? “ద్రోణుడు మొదలగు నలుగురు అజేయులైన శూర్పీరులు అర్థానుని ద్వారా చంపబడినచో ఆత్మయహీనుడైన దుర్యోధనుడు చచ్చినవాని క్రిందే లెక్కాయెబడును.” ఈ గూఢార్థమును గ్రహించిన రాజైన ధృతరాప్తుడు పాండవులతో సంధి కుదుర్చవచ్చును. అప్పుడు యిరుపక్షములవారు సుఖముగా వుందురు. కానీ కాలప్రభావమునకు కట్టబడి యున్న ధృతరాప్తుడు సంజయుని సంకేతమును గ్రహించలేదు.

అప్పుడు అర్థానుడిట్లనెను -

11.36. స్తానే హృషీకేశ తవ ప్రకీర్త్రా జగిత్తుహృష్యత్యనురజ్యతే చ, రక్షాంసి భీతాని దితో ద్రవంతి సర్వో నమస్యంతి చ సిద్ధసంఘూః.

అనగా - ఓ హృషీకేశా! మీరు చెప్పినది సత్యమే. ఆదేమన? మిమ్ములను కీర్తించి నందువలన, మీ మహిమలను వర్ణించిచెప్పుకొనుట వలన ఈ జగత్తునందలి మానవులందరికి ఎంతో ఆనందము కలుగుచున్నది.

ఆట్లుగాక ఈ శ్లోకమునకు మరియుక అర్థము గూడ చెప్పుకొనవచ్చును. అదెట్లన? -

“స్ఫూనే” అను శబ్దము విషయమునకు విశేషముగా గూడ అన్యయించబడును. భగవంతుడు హర్షము అనగా సంతోషము లేక ఆనందమునకు విషయమై యున్నాడు. ఇలా అన్యయించినందువలన కలుగు అనర్థమేమియు కలుగనేరదు. ఏలయున? ఈశ్వరుడు అందరియొక్క ఆత్మ మరియు సర్వభూతములకు ఆధారమై యున్నాడు గదా!

ఇచ్చట ఈ క్రింది విధముగా వ్యాఖ్యానించుట సరియైనది. జగత్తునందలి ప్రాణులన్నియు తమ తమ ఆత్మరూపములో భగవంతునియందు అనురాగము అనగా ప్రేమభావము కలిగియున్నవి. అనగా ప్రాణులన్నియూ సరియైన విషయమునందే ప్రేమ భావమును కలిగియున్నవి. తద్విరుద్ధముగా రాక్షసగణములన్నియు ఆ భగవత్ప్ర్యరూపమును గాంచి నలుదిశలకు పరుగిడుచున్నవి. ఇది గూడ సరియైన మాటలే. అట్లే సమస్తమైన కపిలాది సిద్ధ సముదాయమంతయు ఆయన స్వరూపమునకు నమస్కరించుచున్నవి. ఇట్లు చెప్పట గూడ ఉచితమేయగుచున్నది.

భగవంతుడు హర్షము మొదలగు భావములకు యోగ్యమైన స్థానముగా అనగా విషయముగా ఎట్లు వుండియున్నాడు? అందులకు కారణము చూపుచున్నారు -

11.37. కస్యాచ్ఛ తే న నమేరన్మహాత్మ్వో గరీయసే బ్రహ్మాతో ఒప్యాదికార్మే, అనంత దేవేశ జగన్నివాస త్వమక్షరం సదసత్తత్వరం యత్.

అనగా - ఓ మహాత్మ! మీరు అత్యంత శ్రేష్ఠమైనవారు. అనగా అందరికంటే గొప్పవారు. వారందరూ మీకు ఎందులకు నమస్కరించుచున్నారు? అన్నచో మీరు హిరణ్యగర్భునకు గూడ ఆది కారణమై యున్నారు. అందుచేత మీరు ఆది కర్తలకు ఎట్లు నమస్కరించగలరు? కావున పై కారణముచేత తమరు హర్షాదులకు మరియు నమస్కరింపబడుటకు తగియున్నారు. అనగా యోగ్యమైన పొత్తత కలిగియున్నారు.

ఓ అనంతుడా! ఓ దేవేశ! ఓ జగన్నివాస! ఆ పరమ అక్షరము అనగా బ్రహ్మ పదార్థము మీరే అయి వున్నారు. వేదాంతములు గూడ ఈ సత్యమునే తెలుపుచున్నవి.

ఆ వేదాంతములు తెలుపు సత్యమేమన? - సత్త మరియు అసత్త, అనగా ఏది నిత్యమై, సత్యమై, నిర్మికారమై యున్నదో ఆది సత్త. మరియు దేనియందు ఆది లేదో అనగా ఏది నిత్యమైనది కాదో, సత్యమైనది కాదో, నిర్మికారమైనది కాదో ఆది అనత్త. ఆ సత్త మరియు అనత్తులు రెండూ ఏ అక్షరమునకు ఉపాధులో, మరియు వేటి కారణముగ ఆ బ్రహ్మతత్త్వము చెప్పుకొనబడుటకు వీలుగా సత్త అని మరియు అసత్త అని చెప్పబడుచున్నదో కాని నిజముగా విచారించి చూచిన ఏది యా సత్త, అనత్తులకు గూడ అంటరానిదైయున్నదో అనగా వేఱుగానే యున్నదో, దేనిని బ్రహ్మవేత్తలు అనగా బ్రహ్మతత్త్వమును గుర్తించిన మహానీయులు ‘అక్షర’ మని చెప్పుచున్నారో ఆ బ్రహ్మపు మీరే అయి వున్నారు. సారాంశమేమన? తమరు తప్ప ఈ ప్రపంచమునందు రెండవ పదార్థమేదియును లేదు.

అర్థమనుడు యింకా స్తుతించుచున్నాడు -

11.38. త్వమాదిదేవః పురుషః పురణస్వమస్య విశ్వస్య పరం నిధానం, వేత్తా ఒసి వేర్ధం చ పరం చ ధామ త్వయూ తతం విశ్వమనంతరూప.

అనగా - తమరు ఈ జగత్తుకు ఆధారభూతులు గావున ఆది దైవములై యున్నారు. మరియు శరీరమను పురమునందుందు కారణముగ సనాతన పురుషులై యున్నారు. మరియు ప్రఫకయ కాలమునందు ఈ జగత్తంతయు తమయందే లీనమైయుండును గావున ఈ సర్వజగత్తునకు అన్నివిధముల ఆశ్రయులై యున్నారు.

ఈ ప్రపంచములో మానవుడు తెలుసుకొనదగియున్న వస్తువులలో తమరే ముఖ్యాలు. సర్వమును తెలుసుకొనువారు గూడ మీరే అయి వున్నారు. తమరే పరమధామము - పరమ వైష్ణవ పదము అయి వున్నారు - ఓ ఆనంతరూపా ! సమస్త విశ్వము తమతోనే నిండియున్నది. అనగా వ్యాపించియున్నది. తమకు లెక్కించజాలనన్ని రూపములు కలిగియున్నవి.

మరియు -

11.39. వాయుర్వో ఒగ్నిర్వయుణః శ్వశాంకః ప్రజాపతిస్వం ప్రపితామహాశ్వి, నమో నమస్తే ఒస్తు సహాప్రకృత్వః పునశ్చ భూయో ఒపి నమో నమస్తే.

అనగా - తమరే వాయువు, తమరే యములు, అగ్ని, జిలమునకు దేవతలైన వరుణుడు. చంద్రుడు మరియు కశ్యపాది ప్రజాపతులు గూడ తమరే అయి వున్నారు. తమరే ఇహ్వాదేవునికి గూడ తండ్రులై యున్నారు. సర్వము తమరే అయి వున్నందున తమకు శతకోటి నమస్కారములు. ఇట్లు ఎన్నిస్మార్కుగా నమస్కరించినను అర్బునునకు తృప్తి కలుగుట లేదు.

మరియు -

11.40. నమః పురస్తాదధ హృష్టతస్తే నమో ఒస్తు తే సర్వత ఏవ సర్వా ఆనంత వీర్యామితిక్రమస్త్వం సర్వం సమాపోణి తతో ఒసి సర్వః.

అనగా - తమకు ఎదురుగాను అనగా తూర్పు దిక్కునుండి నమస్కారము. మరియు వెనుకగా అనగా పదమర దిక్కునుండి గూడ నమస్కారములు. ఓ సర్వరూపా ! తమకు అన్నివైపుల నుండి నమస్కారములు. తమరు సర్వవ్యాపకులు గావున సర్వ దిక్కులనుండి నమస్కారములు. తమరు అంతులేనంత శక్తివంతులు. పరాక్రమవంతులు.

వీర్యమునే అనగా వీరత్వమునే సామర్థ్యమందురు. పరాక్రమమును విక్రమమందురు. కొంతమంది వ్యక్తులు సామర్థ్యము కలిగినవారై యుండియు శస్త్రాదులను ప్రయోగించుటయందు తమ పరాక్రమమును ఉపయోగించజాలరు. అనగా పరాక్రమము కలిగియుండియు దానిని సద్గ్యానియోగపరచజాలరు. కాని తమరు మాత్రము అనంతమైన వీర్యము - అనగా వీరత్వము

గలవారు మరియు అమితమైన పరాక్రమము కలిగియున్నారు. అందుచేత తమరు అనంతమైన వీర్యము గలవారు మరియు అనంతమైన పరాక్రమవంతులు.

తమరు తమయొక్క ఒక అంశతోనే సమస్తమైన జగత్తునందు వ్యాపించియున్నారు. అనగా జగద్రూపమున వ్యాపించియున్నారు. అందుచే తమరు సర్వరూపులై యున్నారు. అనగా తమరు తప్ప ఈ ప్రపంచమునందు మరియొక వస్తువు లేదు.

అట్లేలయన ? నేను తమయొక్క మహిమను తెలియజాలకయున్నందున అపరాధము చేసినవాడనైయున్నాను. అందువలన.....

11.41. సభేతి మత్స్య ప్రసభం యదుక్కం హో కృష్ణ హో యాదవ హో సభేతి, అజానతా మహిమానం తవేదం మయా ప్రమాదాత్మణయేన వాపి.

అనగా - ఓ పరమేశ్వరా ! నేను తమయొక్క ఈశ్వర రూపమును అనగా విశ్వరూపమును మూర్ఖుడనై గుర్తించక విపరీత బుద్ధికలిగి తమను మిత్రునిగాను - నాతో సమానుడుగాను తలంచి అవమాన పూర్వకమైన భావముతో ఓ కృష్ణా ! ఓ యాదవా ! ఓ మిత్రమా ! అను మొదలగు శబ్దములతో సంబోధించియున్నాను.

అంతేగాక ప్రమాదము వలన అనగా నిలకడలేని బుద్ధి గలవాడనగుట వలన మరియు ప్రణయము అనగా మన యిద్దరి మధ్య ఏర్పడియున్న స్నేహభావము చేత గూడ తమపట్ల అనుచితముగా ప్రవర్తించి యున్నాను.

11.42. యచ్ఛావహసార్థమసత్కృతో ఒసి విహరశయ్యాసన భోజనేషు, ఏకో ఒథవాహ్యచ్యుత తత్పమక్కం తత్క్షామయే త్వామహమప్రమేయమ్.

అనగా - హాస్యాదుల వలన గూడ తమరు నాచేత అనేకసార్థు అవమానించబడి యున్నారు. ఎచ్చట ? అన్నచో - విహార స్థలములయందు శయ్యా, ఆసన, భోజనాది సందర్భములయందు - ఎటువంటి ప్రయోజనము లేక అటూ యిటూ తిరుగుచుండుటను విహారమందురు. స్థిరముగా వుండుట, విశిష్టమైన భంగిమలో కూర్చుండుటను ఆసనమందురు. శయ్యా అనగా నిద్రించుటకు లేక పరుండుటకు ఉపయోగపడు సాధనము. భుజించుటను భోజనమందురు. ఇటువంటి క్రియలన్నియు చేయుచుండునప్పుడు నావెంట ఒంటరిగా పున్నప్పుడు, మీ ఫెనుక దిశయందు పున్నప్పుడు, లేక మీ ఎదుట పున్నప్పుడు తెలియక లేక స్నేహభావ కారణముగ తమను నేను తిరస్కార భావముతోను లేక మరో విధముగాను అవమానించుట జరిగియుండి యుండవచ్చును. అందువలన ఓ అచ్యుతా ! ఆ నాయపరాధ సమూహములనన్నింటిని నేను యిప్పుడు పరమేశ్వరరూపులైన తమరిని క్షమించమని వేడుకొనుచున్నాను.

అట్లేలయన ? తమరు -

11.43. పిండి ఒసి లోకస్య చరాచరస్య త్వమస్య పూజ్యశ్చ గురుగ్గరీయాన్,
న త్వతమో ఒప్పుభ్యదికః కుతో ఒన్యో లోకత్రయే ఒప్య ప్రతిమ ప్రభావ.

అనగా - ఓ పరమేశ్వరా ! తమరు స్వాపర జంగమమైన జగత్తునకు అనగా ఈ ప్రపంచమందలి ప్రాణలన్నింటికి జన్మదాతలైయన్నారు. కేవలము జన్మదాతలేగాదు పూజ్యాలు గూడాను. అట్లేలయన తమరు పెద్దలలోని పెద్దలకు గూడ గురువులై యున్నారు. తమరు ఏ విధముగా అందరికంటే క్రేష్టులై యున్నారు ? అన్నచో - ఓ అనమాస్య ప్రతిమా ప్రభావము గల మహానుభావా ! ముల్లోకములయందును తమతో సమానులైన రెండవ వారెవ్వరూ లేదు. అట్లేలయన ? అనేకమంది ఈశ్వరులను ఒప్పుకొన్నచో వ్యవహారము కుదరదు. అందుచేత ఈశ్వరులు యిరువురుండజాలరు. ఏలయన ? తమతో సమానులైనవారు ముల్లోకములయందును యితరులెవ్వరూ లేదు. అట్లే స్థితియందు తమకంటే గొప్పవారు మరొకరుందుట సాధ్యపడదు గదా?

దేవితోనైననూ రెండవది సమానముగా వున్నదని చెప్పటి ‘ప్రతిమ’ అనబడును. తమ ప్రభావమునకు ప్రతిమ అనగా సమానమైనది లేదు. అందుచేత తమరు ఆప్రతిమ ప్రతిభావంతులు.

స్థితి యట్టుండగా -

11.44. తస్మాత్పణమ్య ప్రణిధాయ కాయం ప్రసాదయే త్వమహమీశమీధ్యమ్,
వితేవ పుత్రస్య సభేవ సభ్యోః ప్రియః ప్రియాయార్థసీ దేవ సోధుమ్.

అనగా - అందుచేత నేను నా దేహమును చక్కగా క్రిందికి వంచి అనగా నా దేహమును తమరు చరణములపై నుంచి నమస్కరించి స్తుతించుటకు యోగ్యులైన మరియు శాసనకర్తలైన తమకు అనగా ఈశ్వరునకు ప్రణమిల్లుచున్నాను. అనగా తమ అనుగ్రహమునకు నన్ను పోతుని గావించుకొనుచున్నాను. ఎట్లు తండ్రి పుత్రుని సమస్తమైన అపరాధములను క్షమించివేయునో అట్లే మిత్రుని అపరాధములను మంచి మిత్రుడు అట్లే ప్రియురాలి అపరాధము లను ప్రియుడు క్షమించివేయునో అట్లే ఓ దేవా ! తమరు గూడ నా యొక్క సర్వ విధములైన అపరాధములను క్షమించవలయను. అట్లు చేయటయే తమ ధర్మము.

11.45. అద్భుతపూర్వం హృషితో ఒస్మి దృష్టౌ భయేన చ ప్రవ్యాధితం మనో మే,
తదేవ మే దర్శయ దేవ రూపం ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస.

అనగా - తమయొక్క ఏ విశ్వరూపమును నేనుగాని లేక యితరులెవ్వరు గాని యింతకు పూర్వము చూచియుండలేదో అటువంటి అపూర్వమైన రూపమును జూచి నేను చాలా హర్షించుచున్నాను. మరియు తమయొక్క ఆ భయంకర రూపమును జూచి నేను భయముతో భీషిల్లుచున్నాను.

అందువలన ఓ మహాదేవ ! తమరు నాకు మిత్రుడుగా తోచినప్పుడు ఏ రూపము కలదో ఆ రూపమునే చూపించండి. ఓ దేవేశ ! ఓ జగన్నివాస ! తమరు ఆ భయంకర రూపమును ఉపసంహరించి ప్రసన్నులు కండి. జగత్తునందంతటను నివసించువాడు జగన్నివాసుడు అనబడును.

11.46. కిరీటినం గదినం చక్రహస్తమిచ్ఛామి త్వాం ద్రష్టమహం తత్త్వేవ తేవైవ రూపేణ చతుర్భజేన సహస్రబాహూ భవ విశ్వమూర్తి.

అనగా - నేను యిప్పుడు మిమ్ములను పూర్వమువలె శిరముపై నెమలిపించముతో కూడిన కిరీటము ధరించియున్నట్లుగా మరియు చేతియందు గద మరియు చక్రము ధరించి యున్నట్లుగా చూడగోరుచున్నాను.

ఇట్లీ స్థితియందు ఓ సహస్ర బాహువలు గలవాడా ! ఓ విశ్వమూర్తి ! అనగా యిప్పు డున్న విశ్వరూపముతో కూడియున్న సర్వేశ్వరా ! తమరు తిరిగి అనగా ఈ విశ్వరూపమును త్వజీంచి తమయొక్క అపూర్వ రూపమైన వసుదేవుని పుత్రరూపము అయిన చతుర్భజ స్వరూపమును కలిగియండండి. అనగా ఈ యిప్పుడున్న విశ్వరూపమును ఉపసంహరించుకొని తమరు వసుదేవుని పుత్రుడైన శ్రీకృష్ణుని స్వరూపముతో నిలిచియందండి.

అర్ఘ్యమని భయపడుచున్నవాడుగ చూచి తన విశ్వరూపమును ఉపసంహరించుకొని ప్రియవచనములతో అర్ఘ్యమనకు భయమును వీడి దైర్ఘ్యము కలుగునట్లుగా భగవంతుడు యిట్లనెను.

11.47. మయా ప్రసన్నేన తవార్ఘనేదం రూపం పరం దర్శితమాత్మయోగాత్, తేజోమయం విశ్వమనంతమాద్యం యన్నే త్వదన్యేన న దృష్టపూర్వమ్.

అవగా - ఓ అర్ఘ్యమా ! పరమాత్ముడైన నాకు నీయందు గల అనుగ్రహ బుద్ధిని ప్రసాదమందురు. అటువంటి అనుగ్రహ బుద్ధితో కూడి పరమాత్ముడైన నేను నీకు ఐశ్వర్యముతో సామర్థ్యముతో ఈ పరమాత్మేష్టునైన, తేజోమయమైన, అనంతమయమైన అన్నింటికంటే ముందుగా వున్నటువంటి అనాదియైన నా విశ్వరూపమును చూపించుట జరిగినది. అనగా చూపించి యున్నాను. నా యా విశ్వరూపమును యింతకు పూర్వము నీవు తప్ప మరి యితరులెవ్వరును చూచి యుండలేదు.

నా యా విశ్వరూపమును చూచుటచేత నీకు నాయందు గల పూర్వ సందేహములన్నియు తొలగిపోయినవి. తన విశ్వరూపమును గురించి భగవంతుడు యింకా యిలా చెప్పుచున్నారు.

శ్రీ మచ్ఛగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

11.48. న వేదయజ్ఞాధ్యయనైర్వ దానైర్వచ క్రియాభిర్వ తపోభిరుగ్రిః, ఏవంరూపః శక్య అహం సృతోకే ద్రష్టం త్వదన్యేన కురుప్రవీర.

అనగా - నాలుగు వేదములను సాంగోపాంగముగా అధ్యయనము చేసినప్పటికి లేక మరియు యజ్ఞయాగాదులను గురించి సర్వాంగ పూర్వముగా అధ్యయనము చేసినప్పటికి అట్టేవారికి నా యా విశ్వరూప దర్శనము జరుగొనేరదు.

వేదముల అధ్యయనము చేతనే యజ్ఞయాగాదుల అధ్యయన లాభము సమకూరును. అయినప్పటికి గూడ యజ్ఞగ్రహణ జ్ఞానమును గురించి చెప్పబడినది. అట్టేలయన ? యజ్ఞములను గురించి విశేష అధ్యయనము నొక్కి చెప్పబడినది.

ఆట్టే మనుష్యుని బరువుతో సమానముగా తూచి బంగారాదులను దానము చేసినప్పటికి మరియు శ్రోత్ర శోత్రియ స్తాత్ర అగ్నిపతోత్త రూపమైన కర్మల నాచరించినను, చాంద్రాయణము మొదలగు ఉగ్రతపముల నాచరించినప్పటికి నేను అటువంటివారికి నా యొక్క విశ్వరూపమును దర్శించుటకు ప్రసాదించను. ఓ కురువంశపు వీరుడా ! నా ఏ విశ్వరూపము నీచేత దర్శింపజేయబడినదో ఆ రూపము ఈ ప్రపంచమునందలి ఏ మానవునకు దర్శింపజేయబడదు.

11.49. మా తే వ్యధా మా చ విమూఢభావో దృష్ట్యౌ రూపం ఫోరమీదృంగ్స్ మేదమ్, వృషేతభీః ప్రీతమనాః పునస్త్వం తదేవ మే రూపమిదం ప్రపత్య.

అనగా - నేను యింతకు పూర్వము చూపించినటువంటి భయంకర రూపమును జూచి నీవు భయపడగూడదు. మరియు చిత్తమునకు మూఢావస్త కూడ కలుగనీయకూడదు. నీకు భయము కలిగించనటువంటి మరియు సంతోషమును కలిగించునటువంటి నీకు యష్టష్టైనటువంటి శంఖ చక్రభారి మరియు చతుర్యజములు కలిగియున్న రూపమునే చూడుము.

అప్పుడు సంజయుడిట్లనెను -

11.50. ఇత్యర్థనం వాసుదేవస్తథోక్య స్వకం రూపం దర్శయా మాస భూయః, ఆశ్వాసయామాస చ భీతమేనం భూత్యా పునః సౌమ్యవపుర్వహత్యా.

అనగా - ఈ విధముగా వాసుదేవుడు యింతకు పూర్వము చెప్పిన మాటలు చెప్పి అర్థమునకు తన వాసుదేవుని గృహమునందు అవతరించిన రూపమును చూపించెను. ఇప్పుడు తన విశ్వరూపమైన భయంకర రూపమును త్వజించి సౌమ్యకారమును బొంది భయపడివటువంటి అర్థమునకు మరల దైర్ఘ్యమును కలుగజేసెను.

అప్పుడు అర్థనుడిట్లనెను -

- 11.51. దృష్టేదం మానుషం రూపం తవ సౌమ్యం జనార్దన,
ఇదానీమస్తి సంవృత్తః సచేతాః ప్రకృతిం గతః.

అనగా - ఓ జనార్దన ! ఇప్పుడు నేను నిన్ను నా మిత్రుడైన నవ్య ముఖము
కలిగియన్న సౌముద్యుగా పున్న మానవాకృతిని చూచి భయమును వీడి సంతోషముగా
యున్నాను. అంతేగాక నా వాస్తవిక స్థితిని పొందియున్నాను.

అప్పుడు భగవంతుడిట్లనెను -

- 11.52. సుదురర్థమిదం రూపం దృష్టవానసి యన్నమ,
దేవా అప్యస్య రూపస్య నిత్యం దర్శనకాంక్షిణః.

అనగా - ఇంతకు పూర్వము నీవు చూచిన నా రూపము దుర్దర్శము అనగా సౌమ్య
స్యాలు చూడానిది. ఎంతో శ్రమించినవారికి గూడ ఆనారూపము చూడయోగ్యము కాదు.
దేవతలు గూడ నా యా రూపమును సదా చూడగోరుచుందరు. అలా వారు కోరుకొను
చున్నప్పటికి నీవు చూచిన ఆ రూపమును నీవలే వారెన్నడును యింతవరకు చూడలేదు.
ఇంకమందు గూడ చూడజాలరు.

అట్లేలయన్నచో -

- 11.53. నాహం వేదైర్వ తపసా న దానేన న చేజ్యయా,
శక్య ఎవంవిధో ద్రష్టుం ద్రష్టువానసి మాం యథా.

అనగా - ఇంతకు పూర్వము నీవు నన్ను ఏ రూపములో చూచియున్నావో ఆ
రూపమును బుగ్గేదము, యజ్ఞార్థేదము, సామవేదము లేక అధర్యణవేదము మొదలగు నాలుగు
వేదముల ద్వారా గాని, చాంద్రాయణము మొదలగు తపస్యుల ద్వారా గాని, గోవులు, భూమి
మరియు సువర్ణాది దానములు చేసిగాని, మహా యజ్ఞయాగాదులు గావించిగాని ఎవ్వరునూ
చూడజాలరు.

మరి అలా అయితే దేవతలు మొదలగువారు తమయొక్క ఆ విశ్వరూపమును అనగా
తమయొక్క నిజరూపమును ఎట్లు దర్శించగలరు ? అన్నచో భగవంతుడు యా విధముగా
చెప్పుచున్నారు -

- 11.54. భక్త్య త్వవన్యయా శక్య అహమేవం విధో ఒర్జున,
జ్ఞాతుం ద్రష్టుం చ తత్త్వేన ప్రవేష్టుం చ పరంతప.

అనగా - భక్తిద్వారా వారు నన్ను ఆ విశ్వరూపములో దర్శించగలరు. అయితే
ఎటువంటి భక్తిద్వారా వారు నా నిజరూపమును చూడగలరు ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

శ్రీ మద్గుహాంగ్నిత, శ్రీ శంకరభాష్యం యత్థాతథం

ఓ అర్థునా ! అనన్య భక్తిద్వారా వారు నా నిజరూపమును దర్శించగలరు. అనగా భగవంతునియందు తప్ప ఏ యితర వస్తువునందును ఎవని మనసు లగ్నము కాదో అదియే అనన్య భక్తి.

భక్తరామదాసగారు గూడ యిం మాట చెప్పియున్నారు -

చక్కనిష్ఠమాని వేము దినజాలిన కైవడిమానవాధముల్

పెక్కురు బక్క దైవముల వేమరుగొల్పేద రట్లగాదయా

మ్రొక్కిష్ణ సీకె మ్రొక్కపలె మోక్కముసంగిన సీవెయావలెన్

తక్కిన మాటలేమిటికి .....

మరియు ఎటువంటి భక్తిద్వారా ఎటువంటి భక్తుడైన పురుషునకైనహ తన సమస్తమైన యింద్రియముల ద్వారా ఒక్క వాసుదేవరూపుడైన పరమాత్మ తప్ప ఎటువంటి యితరము తోచదో అట్టిది అనన్యభక్తి.

ఈ అనువాదకుడు గూడా అనన్యభక్తిని గురించి యిలా అన్నాడు -

“భక్తుడైనవాధు బలిమివిశ్వము వీడు

దిక్కులేక తుడక దీనుడగును

హరిని జేరగోరు ‘హో’ యని చింపిల్లు

గుణ్యామరాయ గురువిథేయ (చూ. రామరాయ శతకము)

అటువంటి అనన్య భక్తిద్వారా యటువంటి రూపము కలిగిన అనగా విశ్వరూపుడైన నేను, పరమేశ్వరుడను, శాస్త్రగ్రంథముల అధ్యయన మనము ద్వారా తెలియబడుడును. కేవలము శాస్త్రగ్రంథముల ద్వారానే తెలియబడుచునన్నచో అట్లుకాదు. ఓ పరంతప ! తత్వజ్ఞానము ద్వారా గూడా తెలియబడుడును. అనగా సాక్షాత్కారింపబడుడును. మరియు పొందబడుడును గూడ. అనగా అటువంటివారికి నేను మోక్కముము అనగా ఇన్న - మరణ రాహిత్యమును కలుగజేయడుము. అనగా అట్టి తత్వజ్ఞానములు స్ఫూర్థదేహమును త్వజీంచి వా రూపమును పొందుడురు.

ఇప్పుడు సమస్తమైన గీతాశాస్త్రము యొక్క సారభూతమైన అర్థము సంక్లేపముగా లోకకల్యాణార్థము చెప్పబడుచున్నది.

11.55. మత్స్యర్కున్నత్వరమో మద్భృతః సంగవర్జితః, నిర్విరః సర్వభూతేషు యః స మామేతి పొందవ.

అనగా - ఏ మానవుడు పరమేశ్వరుడనైన నా కొఱకే కర్మలు చేయునో, మరియు నాస్తి ఆరాధించునో అనగా నన్ను పొందుటయే తన జీవిత లక్ష్యముగా తలంచునో - ఏ విధముగా సేవకుడు తన యజమాని కొఱకు కర్మలు చేయునో, తనకొఱకు చేయడో, కాని ఆ సేవకుడు స్ఫూర్థదేహ త్యాగానంతరము ఆ యజమానిని తనకు పరమగతిగా తలంచడో, అట్లుగాక

ఎవడు నా కొడకే కర్కలు చేయుచుండునో మరియు నన్నె తనకు పరమగతిగా అనగా నన్ను పొందుటయే పరమావధిగా ఎంచుకొనునో అటువంటివాడు నా పరాయణదు.

మరియు అటువంటివాడు నా భక్తుడు. అనగా ఎవడు అన్నివిధములా, సర్వోద్రియముల ద్వారానూ అత్యంత ఉత్సాహముతో నన్నె భజించుచుండునో అట్టివాడు నా భక్తుడు.

మరియు ఎవడు ధనముపట్లగాని, పుత్రులు, మిత్రులు భార్య మరియు బంధుజనుల యందు గూడ ఎటువంటి బంధుత్వము అనగా ప్రేమ లేకయుండునో ఆతడు నా భక్తుడు.

“తనయందు, నఖిలభూతములయందు నొకభంగి సమహితత్వంబున జరుగు వాడు” అనగా సర్వప్రాణులయందును ఎటువంటి దైర్ఘ్యము లేక యుండునో అనగా తనకు ఎంత అపకారము చేయు ప్రాణిని గూడా తనకు శత్రువుగా తలంచడో అట్టివాడు నా భక్తుడు.

అట్టి యే నా భక్తుడు వున్నాడో ఓ ఆర్థునా ! ఆతడు నన్ను తప్పక పొందును. అనగా ఏలయన ? నేనే ఆతనికి పరమగతిని అనగా నన్ను పొందుటయే ఆతని ఏకమాత్ర లక్ష్మీము. నన్ను పొందుట తప్ప ఆతనికి వేఱుగతిలేదు.

నీకు సరియైన జ్ఞానమును కలిగించుటకొఱకు నాకు యిష్టమైన ఈ మంచిమాట చెప్పియున్నాను.

లీ లీ లీ వేదావ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
విశ్వరూప సందర్భం యోగమనబడు పదునొకండవ అధ్యాయమునకు
లీలీలీ ఆదికంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకును
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు : శ్రీ సదానందభారతి.
ప్రఊహాశ్రమము.

వన్మిండవ అధ్యాయము

“రెండవ అధ్యాయము మొదలు పదవ అధ్యాయము వరకు సమస్తమైన విశేషములు లేనటువంటి ఆక్షరభాష్య పరమాత్మయైక్య ఉపాసనా విధానము వర్ణించబడినది.

మరియు ఆ అధ్యాయములయందే అచ్చటచ్చట సర్వాంగహర్షమైన యోగ బ్యార్జుము మరియు సంపూర్ణమైన జ్ఞానశక్తితో కూడియున్న సత్యగుణమే ఉపాధిగా కలిగియున్న అపరత్యుము యొక్క పరమేశ్వరతత్త్వము మరియు ఉపాసనా పద్ధతి గూడ వర్ణించబడినది.

మరియు పదకొండవ అధ్యాయమునందు ఆయన అనగా భగవత్పూర్వాపుడే అయిన శ్రీకృష్ణుడు తనను ఉపాసించుటకొఱకు తనను సంపూర్ణ సర్వ ఐశ్వర్యములతో కూడియున్నపానిగను, సర్వమునకు ఆదికారణుడగును మరియు సమస్త దృశ్యమానమై యున్న జగత్కు అత్మరూపముగానూ తన విశ్వరూపమును గూడ దర్శింపజేసియున్నారు. మరియు ఆ విశ్వరూపమును ప్రదర్శించి ఆయనగారు అర్థానునకు “సాక్షాత్కార్త కర్మలు చేయువాడవు కమ్ము” మొదలగు ఉపదేశ వాక్యములు గూడ చెప్పియున్నారు.

అందుచేత భగవంతునినే యిలా చెప్పబడిన రెండు విధానములలో అనగా రెండు పక్షములలో ఏ పక్షము అనగా ఏ విధానము క్రైష్ణతరమైనదో తెలుసుకొనగోరి నేను తమను అడుగుచున్నాను” అని అర్థానుడు తన అభిప్రాయమును భగవంతునికి విన్నవించుకొన్నాడు -

**12.1. ఏవం సతతయుక్తా యే భక్తాస్త్వం పర్యపాసతే,
యే చాప్యక్షరమవ్యక్తం తేషాం కే యోగవిత్తమాః.**

అనగా - “వివమ్” అను శబ్దము ద్వారా దానికి ముందున్న “మత్తర్భక్తితో” అను పదము కలదు. ఆ పదమునందు చెప్పబడిన శ్లోకమునకు అర్థము అనగా పదకొండవ అధ్యాయము యొక్క చివరి శ్లోకమునందు చెప్పబడిన అర్థమును చెప్పుచూ అర్థానుడు యిట్లనుచున్నాడు -

ఈ విధముగా ఆజ్ఞానులు ఎడతెగని స్థితివలన పైన చెప్పబడిన సాధనములలో అనగా భగవంతుని కొఱకు కర్మలు చేయట మొదలగు వాటియందు లగ్నమైయున్న అనన్య భావముతో భగవంతునియందు శరణజౌచ్చి యింతకు పూర్వము మీరు దర్శింపజేసిన విశ్వరూపము కలిగియున్న పరమేశ్వరుడవైయున్న మిమ్ములను ఉపాసించెదరు. మీ యారూపమునే ధ్యానించుచుందురు.

మరియు రెండవవారు అనగా సమస్తమైన మానసిక ప్రాపంచిక వాసనలను త్యజించినవారు అనగా సర్వవిధ కర్మలను సంస్కరించిన వారు అనగా జ్ఞానులు పైన చెప్పబడిన విశేషములతో కూడియున్న పరమ ఆక్షరము. సమస్తమైన ఉపాధులు లేనటువంటి

కారణముచేత అవ్యక్తముగా అనగా రూపనామములు లేనటువంటి మరియు ఆ విధముగా యిందియాది సాధనముల ద్వారా పొందజూలనటువంటి బ్రహ్మతత్త్వమును ఉపాసించుచుందురు.

ఈ ప్రవంచమునందు యిందియాది సాధన సామగ్రి ద్వారా తెలియబడు పదార్థము అంతయు వ్యక్తమైనది అని చెప్పబడుచున్నది. అట్లేలయన ? “అంజ” అను ధాతువు యొక్క అర్థము యిందియ గోచరమగుటయే. అయితే ఈ ఆక్షరమైన పదార్థము అందులకు విరుద్ధముగా కరణములకు అనగా యిందియములకు గోచరంచని పదార్థమై యున్నది. అంతేగాక మహాపురుషుల ద్వారా చెప్పబడిన విశేషణములు కలిగియున్నది. జ్ఞానులైనవారు అటువంటి బ్రహ్మతత్త్వమును ఉపాసించుచుందురు.

ఈ విధముగా రెండు విధములుగా ఉపాసించు యోగులలో ఎవరు శ్రేష్ఠులు ? అనగా అతి తక్కువ కాలములో ఎవరు యోగవేత్తలు అనగా మోక్షమునకు అర్థత పొందువారగుడురు ? అని అర్థసుడు వివరమడుగా భగవంతుడు యిట్లనెను -

ఎవరు ఎటువంటి కామభావము అనగా ప్రాపంచిక వస్తువులను కోరు స్వభావము లేనివారు అనగా సంపూర్ణమైన జ్ఞానమును పొందియున్నవారు అనగా ఆక్షర బ్రహ్మమును ఉపాసించువారిని ప్రస్తుతము అలా వుంచు. వారిని గురించి చెప్పవలసినది తరువాత చెప్పేదను. అట్లు జ్ఞానులు కానివారిని గురించి ఇప్పుడు చెప్పుచున్నాను -

12.2. మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్త ఉపాసతే, శ్రద్ధయా పరయోపేతాస్తే మే యుక్తతమా మతాః.

అనగా - ఏ భక్తుడు విశ్వరూప పరమేశ్వరుడనైయున్న నాయందు తన మనస్సును సమాధిస్థము చేసి అనగా లగ్నము గావించి సర్వవిధ యోగులయందును శ్రేష్ఠుడయినటువంటి మరియు రాగాది పంచక్షేపములు రూపముగా కలిగియున్న అజ్ఞానదృష్టి లేనివాడనైన మరియు సర్వజ్ఞుడనై యున్న పరమేశ్వరుడనైయున్న నన్ను పదకొండవ అధ్యాయమునందలి చివరి శ్లోకమునందు చెప్పబడినట్లుగా నిరంతరమూ నా యందే తమ మనస్సులను లగ్నము గావించి సరోత్తమమైన శ్రద్ధాభావముతో ఉపాసించుచుందురో అటువంటివారు శ్రేష్ఠతమమైన యోగులని నా అభిప్రాయము.

అట్లేలయన ? అట్లేవారు నిరంతరము నాయందే తమ మనస్సులను లగ్నము గావించి రాత్రింబగళ్ళ కాలమంతటిని గడుపుచుందురు. అందుచేత వారిని శ్రేష్ఠమైన యోగులని చెప్పుట సమంజనముగా వున్నది.

అయితే ఆ రెండవవారు శ్రేష్ఠులైన యోగులు కానల్లే గదా ? అని అందురేమో అట్లనుట సరికాదు. అయితే వారిని గురించి చెప్పవలసినది చెప్పుచున్నాను. వినండి -

12.3. యే త్వక్కరమనిర్దేశ్య మవ్వక్తం పర్యాపాసతే, సర్వత్రగమచింత్యం చ కూటస్త మచలం ద్రువమ్.

అనగా - కాని ఏ పురుషులు ఆ యక్కర బ్రహ్మాను. అనగా ఏ ఆక్కర బ్రహ్మము అవ్వక్కము అయివున్న కారణముచేత శబ్దములకు విషయము కానందున అనగా శబ్దముల ద్వారా చెప్పుటకు అలవిగాని పదార్థము అయివున్నందున ఏ విధముగానూ చెప్పబడులేదో అందువలన అది ఆనిర్దేశ్యము అనగా యిట్టిది అని చూపరానిదైయున్నది. మరియు ఎటువంటి ప్రమాణము ద్వారాను ప్రత్యక్షము గావించబడదు. అందుచేత అది అవ్వక్కమనబడుచున్నది. అటువంటి బ్రహ్మాతత్త్వమును ఉపాసింతురో -

ఉపాస్య వస్తువును శాస్త్రగ్రంథముల యందు చెప్పబడిన విధముగా అనగా పద్ధతినుసరించి తన బుద్ధికి విషయముగా జేసుకొని ఆ తత్త్వము వద్దకు జేరి తైలధారవలె సమానమైన వృత్తుల ప్రపాహముతో చాలాకాలము వరకు ఆ స్థితియందునో అట్టి నిలిచి యుందు స్థితిని “ఉపాసన” అని అందురు.

జప్పుడు ఆ ఆక్కరము యొక్క లక్షణములు చెప్పుచున్నారు - అది అనగా ఆ ఆక్కరబ్రహ్మము ఆకాశమువలె సర్వవ్యాపకమై యున్నది. మరియు అవ్వక్కమైయున్నందున అచింత్యమైయున్నది. అనగా విచారించుటకు సాధ్యముకానిదై యున్నది. అట్లేలయన ? ఏ వస్తువు యింద్రియాది సాధనముల ద్వారా తెలుసుకొనుటకు సాధ్యపడునో దానిని గురించి బుద్ధిద్వారా విచారణ చేయట సాధ్యపడును. కాని ఆక్కరతత్త్వము అందులకు వ్యక్తిరేకముగా వుండి యున్నందున అచింత్యము అనగా విచారింప సాధ్యపడనిది మరియు కూటస్తము అయి వున్నది.

ఏ వస్తువు పైకి గుణములతో కూడియున్నట్టుగా తోచుచుందునో కాని లోపలిగా దోషములతో నిండియుందునో దానిని అనగా అట్టి వస్తువు “కూటము” అనబడును. ప్రపంచమునందు గూడ “కూటరూపము” “కూటసాక్ష్యము” మొదలగు ప్రయోగములందు ‘కూట’ శబ్దము ప్రసిద్ధమై యున్నది. ఆ విధముగానే ఏ ఆక్కరము అవిద్య మొదలగు అనేకమైన ప్రాపంచిక బీజభూతమైన అంతర్దోషములతో కూడి ప్రకృతి “మాయాఅవ్యాకృత్తి” మొదలగు శబ్దముల ద్వారా చెప్పబడుచున్నదో మరియు ప్రకృతిని గూడ మాయ యనియు, మరియు మహాశ్వరుని మాయాపతిగా గుర్తించవలయ్యాను. “నా మాయదుస్తరము అనగా తరించరానిది అనగా తెలియరానిది” మొదలగు ప్రతి మరియు స్మృతి పచనములందు మాయ అను పేరుతో అది ప్రసిద్ధమైయున్నది. అట్టి తెలియరాని దానినే కూటమందురు. ఆ కూటము అనగా మాయయందు ఏది దానికి అధిష్టాన రూపముతో నిండియున్నదో దానినే “కూటస్తము” అని అందురు.

అట్లుగాక ఒక పెద్ద రాశి అనగా గుట్టవలె (తాను ఎటువంటి క్రియలు చేయకనే) నిలిచివుందునో దానిని కూటస్తము అని అందురు. ఈ విధముగా కూటస్తమై యున్నందున

ఏది ఎటువంటి చలనము లేక స్థిరముగా వున్నదో మరియు ఆ విధముగా అచలమైనదై యున్నందున అది ప్రమాదము అనగా నిత్యమైనదై యున్నది. అట్టి అక్షర బ్రహ్మమును ఏ పురుషులు వుపాసింతురో -

12.4. సంనియమ్యేంద్రియ గ్రామం సర్వత సమబుద్ధయః, తే ప్రాపువంతి మామేవ సర్వభూతపొతే రతాః.

అనగా - మరియు ఏ పురుషులు తన యింద్రియ సముద్యాయమును చక్కగా సంయమించి అనగా తన అధీనమునందుంచుకొని అనగా యింద్రియములను విషయముల మీదికి పోనివ్వక నిలిపివుంచి సర్వకాల సర్వాపస్తలయందును తన బుద్ధియందు ఎటువంటి వికారము కలుగనివ్వక సమబుద్ధి కలిగియుందురో అనగా తనకు యిష్టమైనది లభించినను లభించకపోయినను, అనిష్టమైనది లభించిననూ సంతోష మఃభములను పొందక వుందురో అటువంటి సమబుద్ధి గలవారు సర్వభూతముల యందును సమభావము కలిగియుందురో అటువంటి అపరోక్షపొసకులు నన్నే పొందుదురు.

ఆ యక్కర ఉపాసకులను గురించి “వారు నన్నే పొందుదురు” అను విషయమునందు చెప్పవలసిన పనియే లేదు. అనగా వారు నన్ను అతి సులభముగా పొందుదురు. అట్లేలయన? “జ్ఞానమును నేను నా యొక్క ఆత్మగానే తలంచుచున్నాను.” ఈ మాట యింతకు పూర్వమే చెప్పియున్నాను. భగవత్ప్రారూపులను గురించి యిది మంచిది లేక యిది చెడ్డది అని చెప్పటకు అవకాశమే లేదు.

12.5. క్షేత్రం ధికతర స్తోషమవ్యక్తాస క్రచేతసామ్, అవ్యక్తా పొ గతిర్థఃఖం దేహవద్భిరవాప్యతే.

అనగా - జ్ఞానమార్గమున పయనించు సాధకులకు కష్టం ఎక్కువగా వుంటుంది. కేవలం నా కొఱకు అనగా భగవంతుని కొఱకు కర్మలు చేయు సాధకులకు గూడ కష్టం ఎక్కువగానే వుంటుంది. కానీ ఎవరి చిత్రము అవ్యక్తమునందు తగిలియున్నదో అనగా అనురక్తియై యున్నదో ఆ అక్షరచింతనాపరులైన పారమార్థికులకు దేహభిమానమును పరిత్యజించ వలసియుంటుంది. అందువలన వారికి కర్మమార్గమున పయనించువారికంటే ఎక్కువ శ్రమ చేయవలసియుంటుంది.

అట్లేలయన? అక్షరాత్మకమైన అవ్యక్తము యొక్క గతి అనగా జీవనవరళి దేహభిమానము కలిగియున్న సాధకులకు మరీ కష్టతరమైయుంటుంది. ఎంతో కష్టించిన తరువాతగాని అలవడదు. అందువలన అట్టి సాధకులు ఎక్కువగా కష్టించవలసి వుంటుంది. ఆ యక్కరోపాసకుల ఆచార వ్యవహారములన్నియు ఎట్లుండునో ముందు రాబోవు “అద్యపో” మొదలగు శ్లోకములందు వివరముగా చెప్పబడును.

శ్రీ మధ్యగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

12.6. యే తు సర్వాచీ కర్మాచీ మయి సంస్కర్ష మత్పురాః,
అనస్వేవ యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే.

అనగా - కాని ఏ సాధకులు తాము ఆచరించు సమస్త కర్మలను ఈశ్వరుడనైన నాకు అర్పించి, నా పరాయణాలై అనగా నన్నే ఆరాధించవారై అనగా నన్నే తమకు పరమగతిగా ఎంచుకొని, కేవలము అనస్త యోగము ధ్యారా అనగా విశ్వరూపుడనై ఆత్మదైవమును వదలి, మరి యితరమైన దీవతలను ఆత్రయించక అనస్యమైన సమాధి యోగము ధ్యారానే నన్నే ధ్యానించుచూ నన్నే ఉపాసించుచుందురో -

అటువంటిపారికి ఏమి జరుగునో చెప్పుచున్నారు -

12.7. తేషామహం సమధ్యర్తా మృత్యు సంసారసాగరాత్,
భవామి న చిరాత్మార్థ మయ్యావేశితచేతసామ్.

అనగా - ఓ పొర్కా ! విశ్వరూపుడనై పరమేశ్వరుడనై యున్న నా యందే ఎవరు ధ్యానమగ్నైయుందురో, అనగా ఎవరి చిత్తము నాయందే లగ్గుమై యున్నదో, కేవలము పరమేశ్వరుడనైయున్న నాయందే ఉపాసనా నిమగ్నై యుందురో అటువంటి నా భక్తులను నేను తప్పక ఉద్దరించెదను.

ఏ విధముగా ఉద్దరించెదనన్నచో - చెప్పేద వినుము -

మృత్యువతోకూడాడియున్న ప్రపంచమునుండి పారిని తప్పించెదను. ఈ ప్రపంచమును తరించుట ఆతి కష్టమైయున్నందున మృత్యువతో కూడాయున్న ప్రపంచము మృత్యు సముద్రమువంటిదని చెప్పబడినది. అటువంటి మృత్యు సాగరమునుండి నా భక్తులను ఎటువంటి ఆలస్యము లేకుండ వెంటనే ఉద్దరించగలను.

మరి అర్థాట స్థితిలో -

12.8. మయ్యేవ మన ఆధత్య మయి బుధిం నివేశయ,
నివసిష్యసి మయ్యేవ అత ఉర్ధ్వం న సంశయః.

అనగా -

అర్బునా ! నీవు విశ్వరూపుడను మరియు ఈశ్వరుడను అయి వున్న నాయందే నీ యొక్క సంకల్ప వికల్పములతో నిండియున్న మనస్సును స్థిరముగా లగ్గుము చేయము. మరియు నాయందే నీ నిర్జయశక్తి కలిగియున్న బుధ్నిని గూడ స్థిరపరచుము. అట్లు చేసినందువలన నీకు ఎటువంటి లాభము కలుగునన్నచో - వినుము.

అట్లు నీ యొక్క మనోబుద్ధులను నా యందు స్థిరపరచిన తరువాత నీవు నీ శరీర పతానానంతరము ఏకాత్మ భావముతో నాయందే లీనమైయుందువు. అట్లు జరుగుట యందు ఎటువంటి సందేహము లేదు.

**12.9. అథ చిత్తం సమాధాతుం న శక్నేషి మయి స్థిరమ్,
అభ్యాసయోగేన తతో మామిచ్ఛాప్తుం ధనంజయ.**

అనగా - అర్ఘునా ! నీవు నేను పైన చెప్పినట్లుగా చేయజాలవేని అనగా నీవు నాయందు చిత్తమును నిలిపి స్థిరముగా వుంచజాలవేని నీవు అభ్యాసయోగము ద్వారా నీ చిత్తమును అన్వితప్పుల నుండి అనగా సర్వవిధ విషయముల నుండి వెనుకకు మరఖ్య ఏదో ఒకదానిని ఆధారముగ జేసుకొని దానియందు చిత్తమును నిలిపివుంచుట అభ్యాసమందరు. దానిమీద చిత్తమును నిలిపి వుంచుటను సమాధాన రూపమైన యోగమందరు. అటువంటి అభ్యాసయోగము ద్వారా పరమేశ్వరుడను విశ్వరూపుడను అయిన నాయందు చిత్తమును నిలిపి నన్ను పొందుటకు ప్రయత్నించుము.

**12.10. అభ్యాసే 2హృసమర్థో 2సి మత్తర్పుపరమో భవ,
మదర్థమపి కర్మాణి కుర్వన్ సిద్ధి మవాప్యుని.**

అనగా - నీవు నేను చెప్పినట్లుగా అభ్యాసయోగము చేయుటయందు గూడ సమర్పుడవు కాదేని, నా కొఱకు కర్మలు చేయుటయే నీ జీవిత ప్రధాన లక్ష్యముగా వుండవలయును. అభ్యాసము లేకుండా గూడ నా కొఱకు కర్మలు చేయుచూ గూడ నీవు నీ అంతఃకరణమును శుద్ధమెనర్చుకొని జ్ఞానయోగ ప్రక్రియ ద్వారా పరమసిద్ధిని అనగా జన్మాపిత్య రూపమైన మౌక్కమును పొందగలవు.

**12.11. అదైతదప్యశక్తో 2సి కర్ముం మద్యోగమాఖితః,
సర్వకర్మఫలత్యాగం తతః కురు యతాత్మవాన్.**

అనగా - ఒకవేళ నీవు యిది గూడ చేయజాలవేని అనగా నేను యింతకు పూర్వము చెప్పినట్లుగా నా కొఱకు కర్మలు చేయుటయందు గూడ సామర్ప్యము కలవాడవు కావేని మద్యోగమును ఆశ్రయించి అనగా నీచేత చేయబడు సమస్తమైన కర్మలను మరియు అకర్మ ఫలములను నాయందు సమర్పించి ఆ కర్మలను చేయుచుండుటయే “మద్యోగ” మనబడును. ఆ విధముగా మద్యోగమును ఆశ్రయించి మరియు సంయతాత్మా అనగా ఆత్మతత్ప్రమును యింద్రియములతో సంయోగము జరుగుకుండ వుంచుట. అలా సంయతాత్ముడవై అనగా మనస్సును నీ అధీనమునందుంచుకొన్నపాడవై నీచే చేయబడు సమస్తమైన కర్మలయొక్క ఫలములను త్యజించుము.

ఇప్పుడు సర్వకర్మల ఫలత్యాగమును స్తుతించుచున్నారు -

**12.12. శ్రేయో హి జ్ఞానమభ్యాసాత్ జ్ఞానాద్వానం విశిష్యతే,
ధ్యానాత్మర్పుఫలత్యాగస్త్రగాచ్ఛాంతిరనంతరమ్.**

అనగా - నిస్సందేహముగా జ్ఞానము క్రేష్టతరమైనది. దేనికంటే శ్రేష్టతరమైనది ? అవివేక పూర్వకముగా చేయబడిన అభ్యాసముచే. అట్టి జ్ఞానముకంటే గూడ జ్ఞానముతో కూడిన

శ్రీ మద్గగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

ధ్యానము క్రేష్టమైనది. మరియు ఈ విధముగా జ్ఞానముతో కూడియున్న ధ్యానము కంచె గూడ కర్మఫలత్వాగము అధికక్రేష్టమైనది.

ఒంతకు పూర్వము చెప్పినటువంటి విశేషములతో కూడియున్న పురుషునకు ఈ కర్మఫల త్వాగము వలన వెంటనే శాంతి లభిస్తుంది. అనగా - సర్వకారణ సహితముగా సమస్త ప్రాపంచిక భావనివృత్తి ఆ క్షణమునందే కలుగును. అంతేగాని కాలాంతరము అనగా కొంతకాలము తరువాత లభించును, లేక నివృత్తిని పొందును అనుటకు అవకాశమే లేదు.

కర్మలు చేయుటయందు మునిగి తేలుచున్న అజ్ఞనులకు యింతకు పూర్వము చెప్పిన ఉపాయములను అనుష్టించుటకు అనగా ఆచరించుటకు అనమర్ఖులు అయినందువలననే సర్వకర్మల యొక్క ఘలత్వాగరూపమైన కల్యాణ సాధనోపదేశము చేయబడినది. అంతేగాని అన్నింటికంటే ముందుగానే అలా చెయ్యమని చెప్పబడలేదు. అందుచేత “జైయో హిజ్ఞానమభ్యాసాత్” మొదలగు వాక్యముల ఉత్తరోత్తర క్రేష్టత్వమును చెప్పి సర్వకర్మల ఘలత్వాగమును స్తుతించుచున్నారు. అట్లేలయన ? ఉత్తమ సాధనములను అనుష్టించుటయందు అనమర్ఖత కలిగియున్నప్పుడు ఈ సాధనము అనుష్టించదగినదిగా చెప్పబడినది.

పూర్వపక్షము - ఎటువంటి సమానత్వమును సాధించుట కొఱకు ఈ స్తుతి చేయబడినది ?

సమాధానము - ఎప్పుడు పురుషుని (మానవుని) మనస్సునందు గల సమస్తమైన కామములు అనగా కోర్కెలు నశించిపోవునో (యదాసర్వే ప్రముఖ్యంతే చూ.కలో.నిష. 6-14) అను క్రుతి నమసరించి సమస్తమైన కోర్కెలు నశించినందువలన అమృతత్వము లభించునని చెప్పబడినది. ఇది సర్వ ప్రసిద్ధమైన విషయమే. సమస్తమైన శ్రోత, స్వార్థ కర్మలయొక్క ఘలములను ‘కామ’ మందురు. వాటిని త్యజించినందువలన జ్ఞానాన్నిప్పుడైన విద్యాంసునికి వెంటనే శాంతి లభిస్తుంది.

అజ్ఞానివలన చేయబడు కర్మఫల త్వాగమునందు గూడ సమస్తమైన కోర్కెల త్వాగము దాగియే యున్నది. అందువలన ఈ సర్వకర్మ ఘలత్వాగము మరియు సర్వ కోర్కెల త్వాగము యిర్ధరియందు గూడ సమానముగా వుండియున్నందున వాటియందు రుచిని కలిగించుటకై ఈ సర్వకర్మ ఘలత్వాగమును స్తుతించడహనది.

ఎప్పుడో అగస్త్యుడు అను బ్రాహ్మణులనిచే సముద్రమంతయు త్రాగబడినది. ఆ కారణముగ ఈనాడు గూడ బ్రాహ్మణులనందరిని బ్రాహ్మణత్పు సమానత్వము వలన స్తుతించుచున్నాము.

ఈ విధముగా కర్మఫల త్వాగమువలన కర్మయోగము యొక్క కల్యాణమయ సాధనత్వము స్తుతించబడినది.

ఇచ్చట ఆత్మ మరియు ఈశ్వరునియందు గల భేదమును అంగీకరించి విశ్వరూపుడైన ఈశ్వరునియందు చిత్తమును లగ్నము గావించి చేయు యోగము చెప్పబడినది. మరియు ఈశ్వరుని కొఱకు కర్మలు చేయుట మొదలగు విషయములు ఉపదేశింపబడినవి.

కాని “అణై తదప్య శక్మోసి” అను వాక్యము ద్వారా (కర్మయోగము)ను అజ్ఞాన కార్యములుగా చెప్పమా భగవంతుడు ఉపదేశించునదేమనగా అప్యక్తము అక్షరము అయిన పరమాత్మ తత్త్వమును ఉపాసించు భేదము లేనటువంటి తత్త్వమును గాంచువారు కర్మయోగమును ఆచరింపజాలరు. అణై కర్మయోగులు గూడ అక్షర బ్రహ్మతత్త్వమును ఉపాసింపజాలరు.

ఇంతేగాకుండా “తేప్రాప్నుపంతి మామేవ” గీ. 12.4. అను వాక్యము ద్వారా అక్షర తత్త్వాపాసన చేయువారికి మోక్షప్రాప్తి యందు స్వాతంత్యము వున్నదని చెప్పి “తేపామహం సముద్రరూం” గీ. 12.7. అను పదము ద్వారా అక్షరతత్త్వాపాసన చేయునట్టివారలకు అనగా కర్మయోగులకు పరతంత్రత అనగా ఈశ్వరాధీనత చెప్పబడినది.

అణైలయన ? ఆ కర్మయోగులు గూడ ఈశ్వర స్వరూపులేయని చెప్పబడినట్లయితే అప్పుడు అభేదమును దర్శించువారైనందున వారు అక్షర స్వరూపులే అయి వుందురు. అప్పుడు “వారిని వుద్దరింతును” అని భగవంతుడు చెప్పిన మాట వ్యర్థమగును గడా ?

భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్థసుని మేలుకోరువారియందు ముఖ్యుడు. అందుచేత అయిన అర్థసునకు సమ్యక్ జ్ఞానముతో సంబంధము లేనటువంటి భేదదృష్టితో కూడియున్న కేవల కర్మయోగమునే ఉపదేశించుచున్నారు (జ్ఞానకర్మల సముచ్చయమును కాదు)

ఈశ్వరభావము, సేవకభావము పరస్పర విరుద్ధములైనవనుమాట యుక్తి సిద్ధమైనదే. ఆ కారణముచేత ప్రమాణముల ద్వారా ఆత్మను సాక్షాత్కుగా ఈశ్వర రూపమేయని ఎత్తింగిన తరువాత ఎవ్వడు గూడ మరియుకనికి సేవకునిగా వుండుటకు అంగీకరించజాలడు.

అందుచేత ఎవ్వడు సమస్తమైన కోర్కెలను త్యజించియున్నాడో అటువంటి అపరోక్షోపాసకుడు అయినటువంటి యధార్థమైన అనగా స్వచ్ఛమైన జ్ఞానాప్యాలైన సంస్థాసులకు సాక్షాత్కుగా మోక్షమునకు కారణరూపమైన “యద్వేషా సర్వ భూతానాం” మొదలగు ధర్మ సముదాయమును యిప్పడు వర్ణించి చెప్పేదను. అణై ఉద్దేశ్యముతో భగవంతుడు యిట్లు చెప్పుచున్నారు -

12.13. అద్వేషా సర్వభూతానాం మైత్రిః కరుణ ఏవ చ, నిర్వమో నిరహంకారః సమ దుఃఖ సుఖః క్షమీ.

అనగా - ఏ సాధకుడు సర్వభూతములయందును ద్వేషభావము లేనివాడై వుండునో అనగా తనకు దుఃఖమును కలిగించునటువంటి ఏ ప్రాణిని కూడ ద్వేషించకయుందునో మరియు సమస్త భూతములను అనగా ప్రాణులను ఆత్మరూపముననే చూచునో -

మరియు తనతో మిత్రభావము కలిగియున్న అనగా ఆన్ని విధములైన ప్రాణులతోనూ మిత్రభావమునే కలిగియుందునో, మరియు కరుణామయ్యుడు అనగా సర్వప్రాణులయందును దయభావము కలిగియుందునో - దీనులయందును, దుఃఖముతో కూడియున్న ప్రాణులపై దయభావము కలిగియుందుట “కరుణ” అనబడును - అటువంటి కరుణభావము కలిగి

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం

యుండునో, ఇచ్చట ముఖ్యమైన అభిప్రాయమేమన - ఎవడు సర్వవిధ ప్రాణులకు (భూతములకు) అభయమును కలిగించునో ఆతడు నిజమైన “సంశ్యాసి” యనబడున.

మరియు ఎవడు మమత్వము లేనివాడైయుండునో మరియు అహంకారము లేనివాడై యుండునో మరియు సుఖదుఃఖములయందు సమముగా యుండునో అనగా సుఖముగాని లేక దుఃఖముగాని ఎవని అంతఃకరణమునందు రాగద్వేషములు కలిగించజాలవో.

ఎవడు క్షమించు స్వభావము కలిగియున్నాడో అనగా మరియుకని ద్వారా తిట్టబడినప్పటికి అనగా నిందించబడినప్పటికి లేక కొట్టబడినప్పటికి ఎటువంటి వికారములు కలిగియుండడో -

12.14. సంతుష్టః సతతం యోగీ యత్స్తా దృఢనిశ్చయః, మయ్యాప్రితమనోబుద్ధిర్భో మద్భూక్షః స మే ప్రియః.

అనగా - మరియు ఏ మానవుడు సర్వకాల సర్వవస్తులయందును సంతుష్టడైయుండునో అనగా దేహస్థితికి కారణరూపమైన పదార్థములు లభించిననూ లభించకయున్ననూ “తంతయూ నా మేలునకే” అను అలంభావము అనగా తృప్తి కలిగియుండునో. ఈ విధముగా గుణవంతమైన వస్తువు లభించిననూ మరియు లభించకపోయిననూ రెండు స్త్రీతలుయందును సంతుష్టడై యుండునో మరియు ఎవడు సమాపొతిచిత్తుడై సర్వమును జయించిన చిత్తము కలవాడై మరియు దృఢమైన నిశ్చయము కలవాడై యుండునో అనగా ఆత్మతత్త్వమును గురించి దృఢమైన నిర్దయము కలవాడై యుండునో.

మరియు ఎవడు తన మనోబుద్ధులను నాయందు ఆర్పించియున్నాడో అనగా ఏ సంశ్యాసియుక్కంల్నా-వికల్పాత్మకమైన శునస్య మరియు నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధి ఈ రెంటిని నా యందే సమర్పించియుండునో అటువంటి భక్తుడు నాకు అత్యంత ప్రియమైనవాడై యుండును.

ఇళ్ళుములకు మేమ అత్యంత ప్రియుడను. అట్లే ఆతడు నాకు ప్రియమైనవాడై యుండును. సమ్మ అధ్యాయమునందు వివరించబడినట్లుగానే యిచ్చట గూడ అతి వివరముగా ఆ విషయమే చెప్పిందుచుస్తుది.

2.15. యస్యాన్నోద్వీజతే లోకో లోకాన్నో ద్వీజతే చ యః, హర్షమర్ష భయోద్వీగ్రౌర్ముక్తో యః స చ మే ప్రియః.

అనగా - ఏ సంశ్యాసి వలన ప్రపంచము ఎటువంటి ఆపదలకు గురికాదో. అనగా ఎటువంటి దుఃఖమును పొందదో. అట్లే ఏ సంశ్యాసి గూడ ప్రాపంచిక విషయముల వలన ఎటువంటి దుఃఖమును పొందడో.

ఏ సంశ్యాసి హర్షమునుగాని విషాదమునుగాని పొందక భయము, ఉద్యేగము అనగా దుఃఖముతో కూడియుండియు ఆహేశము లేనివాడుగా వుండునో, ప్రియమైన వస్తువు

ప్రాప్తించినప్పుడు అంతఃకరణమునందు కలుగు ఉత్సాహము, గగుర్చాటు మరియు కస్తీరు కార్యాట మొదలగు చిహ్నములు కలుగియందు స్థితిని హర్షమందురు. అసహిష్ణుతను అనగా ఓర్ధవేసితనమును “అమర్ష” మందురు. రక్షణలేని స్థితిని భయమందురు. మరియు ఆవేశము లేక తొందరపాటుతనమును ఉద్యేగమందురు. వీటన్నింటినుండి ముక్కుడైయన్నవాడు నాకు అత్యంత ప్రియమైనవాడు.

12.16. అనపేక్షః శ్వచ్ఛిర్భక్త ఉదాసీనో గతవ్యధః, సర్వారంభ పరిత్యాగీ యో మద్భూతః స మే ప్రియః.

అనగా - ఏ-సాధకుడు శరీరము ఇంద్రియములు, విషయములు మరియు వాటితే గల సంబంధము మొదలగు మానసిక వికారములను కలిగించు విషయములందు ఎటువంటి కోరికలు లేనట్టివాడైయుండునో అట్టివాడు. “నిస్పుహుడు” అనగా ప్యుహు లేనివాడు అనబడును. శోపల బయట శుద్ధి కలిగియున్నవాడు అనగా అంతఃకరణమునందుగాని బయట అనగా యింద్రియములు కచ్చించు విషయములందుగావి ఎటువంటి ఆసక్తి లేనివాడు శుద్ధుడనబడును మరియు చతురుడు అనగా ఒక్కసారిగా అవేక విధములైన కర్మలు చేయవలసి వచ్చినప్పుడు అతివేగముగా తన కర్తవ్యమును నిర్ణయించుకొను సామర్థ్యము గలవాడు, చతురుడు అనబడును.

మరియు ఉదాసీనుడు అనగా మిత్రులయందు ఎటువంటి పక్షపాతము లేకుండ వ్యషహరించువాడు మంచి సంన్యాసియైనవాడు మరియు ‘గతవ్యధ’ అనగా ఎట్లే స్థితియందును భయము లేనివాడై యుండువాడు.

మరియు ఎవడు సర్వవిధ కార్యములను ఆరంభించక త్యాగబుద్ధి కలవాడైయుండునో, దీని ననుసరించి ఈ లోకమునందలి మరియు పరలోకమునందలి ఘలములను అనగా సుఖములను అనుభవించుట కౌఱకు చేయబడు సమస్తమైన కామము కారణముగా కలిగియున్న కర్మలును “కర్కారంభము” అందురు. వాటినన్నింటిని త్యజించుటయే స్వభావముగా కలిగియున్న భక్తుడు నాకు అత్యంత ప్రీతిపాత్రుడు -

మరియు -

12.17. యో న హృష్టతి న ద్వేష్టి న శోచతి న కాంక్షతి, శుభాశుభ పరిత్యాగీ, భక్తిమాన్యః స మే ప్రియః.

అనగా - ఏ సాధకు యిష్ట వస్తువు ప్రాప్తించినప్పుడు గూడ హర్షమును పొందడో అనిష్టమైన వస్తువు ప్రాప్తించినప్పుడు ద్వేషభావమును పొందడో, ప్రియమైన వస్తువు అందకుండా షాయినప్పుడు, శోకించడో, అట్లే లేనినటువంటి వస్తువును పొందవలయునను కోరిక (ఆకాంక్ష) లేకయుండునో అటువంటి శుభాశుభ కర్మలను ఆయూసము లేక త్యజించవాడు అయినటువంటి భక్తుడైన పురుషుడు నాకు అత్యంత ప్రియమైనవాడైయున్నాడు.

శ్రీ మద్గవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

అయి వున్నది. అటువంటి ఈ “అదేష్టా సర్వభూతానామ్” మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా పైన చెప్పబడిన ఉపదేశానుసారము చక్కగా అనుష్ఠించి సేవించునో, ఆ నా పరాయణలు అనగా అక్కర స్వరూపుడను పరమాత్మనైన నేనే ఏకమాత్ర గతినో అటువంటి జ్ఞానపరాయణలు, ఉత్తమ భక్తిని ఆలంబనగా చేసుకొన్నవారు నా భక్తులు నాకు అత్యంత ప్రియులు.

“ప్రియాహి జ్ఞానినో ఒత్యరమ్” అను పదము ద్వారా ఏ విషయము సూత్ర రూపముగా చెప్పబడినదో యిచ్చట దానిని విశదముగా వ్యాఖ్యానించి “భక్తాస్తే ఒతీవమే ప్రియాః” అను ఈ పదము ద్వారా ఆ వ్యాఖ్యానము ఉపసంహరించబడినది.

ఇట్లు చెప్పటయందు నా అభిప్రాయమేమనగా - ఈ చెప్పబడిన ధర్మముతో కూడియున్న అమృతరూపమైన ఉపదేశము ననుసరించి అనుష్టానము చేయు మానవుడు సాక్షాత్తు పరమేశ్వరుడును అగు విష్ణుభగవంతునికి అత్యంత ప్రియుడగును. అందువలన విష్ణువునకు ప్రియులైనవారు పరమధామమును చేరగోరువారు అనగా ముముక్షువులైనవారు ఈ ధర్మయుక్తమైన అమృతమును అత్యంత ప్రయత్నముతో అనుష్ఠించవలయును.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీ మధుగవద్గీత యందలి
భక్తియోగమనబడు పన్నెండవ అధ్యాయమునకు
శ్రీ శ్రీ శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు : శ్రీ సదానందబూర్ణి.
ప్రణవాత్మము.

విధముగడేవ ఆధ్యాత్మయము

ఏడవ - అధ్యాయమునందు ఈశ్వరునికి రెండు విధములైన ప్రకృతులు గలవని చెప్పబడినది. మొదటిది ఎనిమిది విధములుగా విభజించబడిన త్రిగుణాత్మికా ప్రకృతి. అది ప్రపంచమునకు కారణమై యుండుట చేత “అపరా” అని చెప్పబడినది. మరియు రెండవది పరాప్రకృతి. ఇది జీవభూతము. క్షేత్రజ్ఞరూపము మరియు ఈశ్వరాత్మికా అయివన్నది.

ఆ విధముగా రెండు విధములైన ప్రకృతితో కూడియున్న ఈశ్వరతత్వము జగత్తు యొక్క ఉత్సత్తి స్థితి మరియు ప్రకారయమునకు కారణమగుచున్నది. ఆ క్షేత్రము క్షేత్రజ్ఞరూపమైన రెండు ప్రకృతుల యొక్క నిరూపణ ద్వారా ఆ ప్రకృతులు కలిగియున్న ఈశ్వరుని యొక్క తత్వమును నిర్మయించుటకు ఈ క్షేత్రవిషయకమైన అధ్యాయము ప్రారంభించబడుచున్నది.

ఇంతకు పూర్వము పన్నెండవ అధ్యాయమునందు “యద్వైష్ణవర్గభూతానామ్” అను క్షోకము మొదలు ఆ అధ్యాయము సమాప్తయ్యే వరకు తత్వమును ఎరింగిన సంన్యాసుల యొక్క నిష్పత్తి అనగా వారు ఎలా వ్యవహరిస్తా పుంటారో చెప్పబడినది. పైన చెప్పబడిన ధర్మమును ఆచరించుట వలన వారు తిరిగి ఏ విధమగు తత్వజ్ఞానముతో కూడి భగవంతుని చేత ప్రేమించబడతారో మొదలగు విషయముల ఆశయమును తెలుపుట కొరకు గూడ ఈ పదమాడవ అధ్యాయము ఆరంభించబడుచున్నది.

సమస్తమైన కార్యములు, కరణములు అనగా ఆ కార్యములు చేయుటకు అవసరమగు సాధనములు మరియు విషయముల రూపమున పరిషమించియున్న త్రిగుణాత్మిక ప్రకృతి పురుషునికి భోగము మరియు అపవర్ధమును సంపాదించుటకు సాధనరూపమైన దేహంద్రియములు మొదలగు ఆకారములతో రూపమును దాల్చి యున్నది. ఆ సంఘాతమే అనగా ఆ దేహంద్రియముల సమాహారమే ఈ శరీరము. దానిని వర్ణించుటకు భగవంతుడు యిట్లు చెప్పియున్నాడు -

- 13.1. ఇదం శరీరం తొంతేయ క్షేత్రమిత్యభితీయతే,
ఏతద్యో వేత్తి తం ప్రాపుః క్షేత్రజ్ఞ ఇతి తద్విదః.

అనగా - ‘ఇదమ్’ అను సర్వానామముతో చెప్పబడిన వస్తువు ‘శరీరమ్’ అను వికేషణము ద్వారా స్వస్థము చేయబడుతూ వుంటుంది.

ఓ కుంతీపుత్రా ! శరీరము దెబ్బులు మొదలగు వాటిసుండి రక్తించబడుతూ వుంటుంది. అందుచేత లేక యిది మెల్లమెల్లగా క్షేత్రమైన వుంటుంది అందుచేత లేక క్షేత్రము వలె దీనియందు కర్మఫలములు లభించుచుండును అందుచేత ఈ శరీరము క్షేత్రము అని చెప్పబడుతూ వుంటుంది. ఇచ్చట ‘ఇతి’ శబ్దము ‘వివం’ శబ్దము యొక్క అర్థమునందు ప్రయోగించబడినది.

బంధ-మోక్షములు మరియు వాటికి కారణములను, ప్రతిపాదించు శాస్త్రములు వ్యవర్థములగును మరియు ప్రత్యక్షాది ప్రమాణములతో కూడ విరోధము కలుగును.

ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల ద్వారా సుఖదుఃఖములు మరియు వాటికి కారణరూపమైన ఈ ప్రపంచమంతయు దృశ్యమానమగుచున్నది. అంతేకాకుండా ప్రపంచము యొక్క వైచిత్ర్యమును చూచి పుణ్యపాపములకు హేతువైనట్టి సంసారము గూడ వున్నట్లుగా అనుమాన ప్రమాణము ద్వారా సిద్ధమగుచున్నది. అట్లుగాక ఆత్మ మరియు ఈశ్వరుడు ఒక్కరేయని ఒప్పుకొన్నచో వైన చెప్పినపన్నీ అర్థహానములగును.

సమాధానము - అట్లు చెప్పాట సరికాదు. ఏలయన? జ్ఞానమునకు అజ్ఞానమునకు భేదముండుట వలన మేము చెప్పినదంతయు సంభవమేయగును.

శ్రుతులయందు గూడ ఈ మాటే చెప్పబడియున్నది -

“దూరమేతే విపరితే విషాచీ అవిద్యా యూ చ విద్యేతిజ్ఞాతా” (చూ. కరోపనిషత్తు

1.2.4)

అనగా ప్రసిద్ధములైన అవిద్య మరియు విద్యలు రెండూ గూడ అత్యంత విపరీతము మరియు పరస్పర విరుద్ధములుగా చెప్పబడుచున్నవి. మరియు ఆ చోటునే ఆ విద్య మరియు అవిద్యల యొక్క ఫలములు గూడ క్రేయము మరియు ప్రేయము అని పరస్పర విరుద్ధములుగా చెప్పబడినవి. వీటిలో విద్య యొక్క ఫలము క్రేయము నురియు అవిద్య యొక్క ఫలము ప్రేయము అనగా ఇష్టభోగముల ప్రాప్తి అని చెప్పబడియున్నది.

తీతీతీ వ్యాసులవారి ననుసరించి యివి రెండూ రెండు మార్గములు. ఈ రెండు మార్గములు ఇచ్చట గీతాశాస్త్రమునందు గూడ రెండు నిష్ఠలుగా చెప్పబడి యున్నవి.

ఇంతేకాకుండా శ్రుతి, స్నేహి మరియు న్యాయమునవనరించి గూడ “విద్య ద్వారానే కార్యసహితమైన అవిద్యను నశింపజేయవలయునని సిద్ధమగుచున్నది.”

“మెండైనిండు నవిద్య విద్య లవమై మృగ్యంబుగానుండు, బ్ర

ప్యాండబిందటులయ్య విద్యయే అవిద్యన్ గూల్చు నంచున్ మహా

ద్వండ ధ్వంత వితానమున్ దొలచి సద్యస్వల్ప శంపాలతా

తండంబుల్ వివరింపగా దొడగి విద్యామాన దండంబులై.”

చూ. కంకణము - కావ్యము.

ఈ విషయమునందు శ్రుతులు చెప్పినదేమనగా - ఇచ్చట తెలుసుకొన్నట్లయితే చాలా మంచిది. ఒకవేళ ఈ రహస్యము యిచ్చట తెలుసుకొనకున్నటో చాలా పెద్ద హాని జరుగును. దానిని యా విధముగా తెలియువాడు అమృతుడగును. పరమపదమును పొందుటకు విద్య తప్ప అన్య మార్గము లేదు. విద్యకలవాడు దేనికి భయపడడు. కాని అజ్ఞానమునకు సంబంధించి చెప్పబడినది వేరుగా వున్నది. అదెట్లన? అవిద్యపంతుడు ఎలప్పుడు భయపడు చుండును. అవిద్యయందు పడియున్నవారలు భయపడుచుందురు. కాని బ్రహ్మతత్త్వమును ఎరింగినవారలు తాము బ్రహ్మమే అయిపోతారు. ఈ దేవతలు వేరు మరియు నేను వేరు అని తలంచవారు ఆత్మతత్త్వమును ఎరుంగరు. అదెట్లన మానవుల అధీనమునందు పశుపులు

ఉన్నట్టే చీరు ఆ దేవతలకు పశుపులుగా వుంటారు. కానీ ఆత్మజ్ఞానము కలపారు అంతా తామే అయిపోతారు. ఆకాశమును చాపగాచుట్టగలిగితే అను మొదలగు శ్రుతులు అనేకములున్నవి.

జ్ఞానము అజ్ఞానము చేత కప్పబడియున్నది. అందుచేతనే జీవులు అనగా వుపాధులయందు వ్యాపించి ఆ వుపాధితో తాదాత్మముజెంది ఆ వుపాధియే నేనని తలంచుచు మోక్షితులు అగుచున్నారు. సమత్వమునందు స్తిరముగా వున్న చిత్తముగలవారే యా ప్రపంచమును జయించినపారు. సర్వత్ర సమాన భావముతో చూచుచుండు” మొదలగు మాటలు స్వీతి గ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నవి.

యుక్తిద్వారా గూడ యా విషయము సిద్ధించుచున్నది -

సర్వము, దర్శముళ్ళు మరియు నీళ్ళతో నిండియున్న చెరువులు మొదలగు వాటివలన తనకు కలుగు దుఃఖమును ఎరింగి యున్నందు వల్ల మానవుడు వాటినుండి తప్పించుకొను చుండును. ఆ ప్రమాదమును ఎరుంగని అనేక మంది వాటికి చికిత్స దుఃఖమును అనుభవించు చుండురు. ఈ న్యాయమునునుసరించి విద్యా ఫలమును గుర్తించుము.

ఈ విధముగా పైన చెప్పబడిన ప్రమాణముల ద్వారా తెలియబడు చున్నదేమనగా దేహాదులయందు ఆత్మబుద్ధి కలిగియందు మానవులు అనగా అజ్ఞానులు రాగద్వేషాది దోషములచే ప్రేరితులై ధర్మాధర్మరూపములైన కర్మలు చేయుచూ జన్మ మరణములు పొందుచుండురు. కాని దేహాదుల కంటే వేరుగా వున్న ఆత్మను సాక్షాత్కరింపజేసుకొన్న పురుషుల రాగద్వేషములు నివృత్తిని జెందియుండును. అందుచేత వారికి ధర్మాధర్మ విషయకమైన ప్రవృత్తి పూర్తిగా నివృత్తిని చెందియున్నందున వారు జన్మ మరణ బంధము నుండి విముక్తిని పొందియుండురు. ఈ మాటను న్యాయానుసారముగా ఎవ్వరూ గూడ ఖండించజాలరు.

ఆ విధముగా యిప్పుడు సిద్ధించినదేమన ? ఎవడు నిజముగా అనగా తన స్వభావము చేతనే ఈశ్వరుడైయున్నాడో ఆ క్షేత్రజ్ఞానికి అవిద్య ద్వారా ఆరోపించబడిన వుపాధి భేదము చేత సంసారిత్వము ప్రాప్తించినట్లుగా వుండును. అదెట్లన ? జీవునకు దేహాదులయందు ఆత్మబుద్ధి కలిగిన రీతిగా. ఏలయన ? సమస్తమైన జీవులకు దేహాది అనాత్మ పదార్థములందు ఆత్మయను భావము కలుగుచుండుట సహజము. అటువంటి ఆత్మబుద్ధి (భ్రాంతి) నిస్సందేహముగా అవిద్యాజనితమే.

స్తంభమునందు చీకటి కారణముగా మనుష్యుడను బుద్ధి అనగా భ్రాంతి కలుగుచుండును కాని అంతమాత్రము చేతనే మనుష్యుల ధర్మములు స్తంభమునందును మరియు స్తంభము యొక్క ధర్మములు మనుష్యుని యందును కలుగ నేరవుగదా ? అట్లే చేతనత్త్వము యొక్క ధర్మములు జడమైన దేహమునందును మరియు జడమైన దేహధర్మము చేతనము నందును కలుగనేరవు.

ముసలితసము మరియు మృత్యువువలై అవి అవిద్యకార్యములగుట వలన సుఖదుఃఖములు మరియు అజ్ఞానాదులు గూడ వాటివలనే ఆత్మధర్మములు కాజాలవు,

శ్రీ మధ్యగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

పూర్వపక్షము - మీరు చెప్పినది విషయమైనందున సరికాదు. అనగా స్తంభము మరియు పురుషుడు రెండూ జ్ఞేయములు అనగా తెలియబడుచున్న వైనందున వాటిలో అవిద్య కారణముగ తెలుసుకొనువాని ద్వారా ఒకదానియందు మరియుకటి ఆధ్యాత్మిక చేయబడినది అనగా ఒకదానియందు మరియుకటి ఆరోపించబడినది. కాని దేహము మరియు ఆత్మయందు జ్ఞేయము మరియు జ్ఞాతయందే యిట్టి ఆరోపణ జరుగుచున్నది. అందుచేత మీచే చెప్పబడిన ఈ దృష్టాంతము సమముగా లేదు. అందుచేత సిద్ధించుచున్న దేహన దేహము యొక్క జ్ఞేయరూపము అనగా తెలియబడుచున్న రూపము అనగా సుఖదుఃఖాది ధర్మములు గూడ జ్ఞాత అనగా ఆత్మయందు కలుగుచున్నవి.

సమాధానము - మీరు చెప్పినదానినసుసరించి చూచిన ఆత్మను గూడ జడముగా తలంచుట మొదలగు ప్రసంగము కలుగుచున్నది. అందుచేత అలా తలంచుట సరికాదు. అట్టేలయన ? జ్ఞేయరూపములైన శరీరాదులు క్షీత్రము యొక్క సుఖదుఃఖములు మోహము మరియు కోర్కెలు మొదలగు ధర్మములు జ్ఞాతయైన ఆత్మయందు గూడ వుండును. మరికొన్ని అనగా జరామరణాదులు మాత్రము కలుగవు. మరి యిట్టి భేదముండుటకు కారణమేమని చెప్పవలయును ?

మీరు చెప్పినదానినసుసరించి చూడగా ఒక అనుమానము కలుగుటకు అవకాశము కలుగుచున్నది. అదేమన ? - వార్థక్యము మొదలగు వాటితో సమానముగా అవిద్య వలన ఆరోపించబడుట లేక త్యజించుట మరియు గ్రహించుట మొదలగునవి జరుగుచుండుట వలన ఆ సుఖదుఃఖాదులు ఆత్మధర్మములు కాకపోవచ్చును.

పూర్వపక్షము - పరస్పర విరుద్ధముగా వున్నందున ఈ దృష్టాంతము సరికాదని మా అభిప్రాయము. అనగా స్తంభము మరియు పురుషుడు రెండూ కూడ జ్ఞేయ వస్తువులు అనగా ప్రత్యక్ష ప్రమాణము ద్వారా అనగా జ్ఞానేంద్రియముల ద్వారా అనగా మన నేత్రముల ద్వారా చూడబడుచున్నవై యున్నవి. అందువలన అవిద్య కారణముగ తెలుసుకొనువాని ద్వారా ఒకదాని యందు మరియుకటి ఆధ్యాత్మిక చేయబడినవి. కాని దేహము మరియు ఆత్మలయందు తెలియవాడు, తెలియబడునది ఈ రెంటియందు ఒక దానియందు మరియుకటి ఆధ్యాత్మిక బడుచున్నవి. అందుచేత ఈ దృష్టాంతము సమముగా లేదు. అందువలన జ్ఞేయవస్తువులైన దేహధర్మములు అనగా సుఖదుఃఖాది ధర్మములు జ్ఞాత అనగా ఆత్మయందు చూడబడుచున్నవి.

సమాధానము - ఈ దృష్టాంతమునందు ఆత్మను జడపదార్థముగా తలంచుట అను పొరపాటు జరుగుచున్నది. అందుచేత అలా తలంచుట సరికాదు. ఏలయన ? జ్ఞేయరూపమైన దేహాదులు అనగా క్షీత్రము యొక్క సుఖములు, దుఃఖములు, మోహము మరియు కోరికలు మొదలగు ధర్మములు ఆత్మకు కూడ కలుగును అని అన్నచో అప్పుడు జ్ఞేయరూపమైన క్షీత్రము యొక్క అవిద్య ద్వారా ఆరోపించబడుచున్న కొన్ని ధర్మములు ఆత్మయందును మరికొన్ని ధర్మములు అనగా జరా-మరణాది ధర్మములు ఆత్మయందు కలుగుట లేదు అని చెప్పవలసి యుండును. అప్పుడు ఆట్టి విశేషమునకు కారణమెద్దియో చెప్పవలసి యుండును.

జరామరణములవలె అవిద్య కారణముగ ఆరోపించబడుచున్న మరియు త్యజించబడుచున్న మరియు గ్రహించబడుచున్నందున ఈ సుఖదుఃఖాదులు ఆత్మ ధర్మములు కావని చెప్పవచ్చును గదా ?

అలా అయినప్పుడు తెలియబడునదేమన కర్తృత్వ భోక్తృత్వ రూపమైన యా ప్రపంచము జ్ఞేయ వదార్థముగానే ఎంచబడి అవిద్య కారణముగా జ్ఞాతయందు ఆరోపించబడుచున్నది. అందువలన అనగా అలా తలంచినందువలన జ్ఞాతకు కలుగు ప్రమాదమేమియు వుండదు. అదెట్లన ? మూర్ఖుల ద్వారా ఆరోపించబడిన మలినత్వాదుల వలన ఆకాశమునకు కలుగు ప్రమాదమేదియు లేదు గదా ?

అందువలన సర్వదేహాదులయందు వ్యాపించియున్నను భగవంతుడైన క్షేత్రజ్ఞుడైన ఈశ్వరుని యందు సంసారిత్వము యొక్క వాసన కూడ వుండునని శంకించకూడదు. అట్లేలయన? ప్రపంచమునందు ఎచ్చటనూ అవిద్య ద్వారా ఆరోపించబడుచున్న ధర్మమువలన ఎవనికి ఎటువంటి అపకారముగాని, ఉపకారముగాని జరుగుచున్నట్లుగా చూడబడుట లేదుగదా?

అందుచేత మీరు చెప్పినటువంటిది అనగా స్తంభమునందు మనష్యుడను బ్రాంతి కలుగునను దృష్టాంతము సరికాదని చెప్పట పొరపాటు మాత్రమేయగును.

పూర్వప్రక్కము - అదెట్లు ?

సమాధానము - అవిద్య కారణముగ కలిగినటువంటి అధ్యాసయందు మాత్రమే దృష్టాంతము మరియు దార్శాంతము యొక్క సమానత్వము కుదిరి యుండలేదు. అంతమాత్రము చేత కలిగిన దోషమేమియు లేదు. కానీ నీవు చెప్పిన దానియందు జ్ఞాతయందు దృష్టాంతము మరియు దార్శాంతము యొక్క విషమత్వము అనగా భేదమను దోషము కలుగుచున్నది. అందుచేత అట్టి దోషము గూడ లేనట్టి ముసలితనము మరియు మృత్యువు యొక్క దృష్టాంతము ద్వారా చూపబడినది.

పూర్వప్రక్కము - అవిద్యతో కూడియున్నందువలననే క్షేత్రజ్ఞునికి సంసారిత్వము కలుగుచున్నదని చెప్పవచ్చును గదా ? అని అన్నచో -

సమాధానము - అట్లని చెప్పట కుదరదు. ఏలయన ? అవిద్య తామస ప్రవృత్తి, వ్యతిరేకమును గ్రహించునడైనను, సంశయము కలిగించునడైనను లేక ఎటువంటి గ్రహణశక్తిలేనిదైనను ఆవరణరూపము కలిగియున్నదై యున్నందున అది అవిద్యయే. అట్లేలయన? వివేకరూపమైన ప్రకాశము వ్యాపించినంతనే అది అనగా అవిద్యరూపమైన తమసు - చీకటి - తొలగిపోవుచున్నది. మరియు ఆవరణ రూపమైన చీకటితో కూడియున్న తిమిరాది దోషములు వున్నప్పటికీ అగ్రహణ, అన్యధాగ్రహణాది మూడు విధములైన అవిద్య యొక్క ప్రభావము లేక వునికి వుండియే వుంటుంది.

పూర్వప్రక్కము - మీరు చెప్పినదానిననుసరించి చూడగా అవిద్య జ్ఞాతయొక్క ధర్మముగా తోచుచున్నది -

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

సమాధానము - అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? తిమిరరోగాదుల వలన కలుగు దోషములు కన్నులు మొదలగు కరణముల యందు చూడబడుచున్నవి. జ్ఞాత అయిన ఆత్మయందు చూడబడుట లేదు. అవిద్య జ్ఞాత యొక్క ధర్మమని మరియు అవిద్యారూపమైన ధర్మమతో కూడియందుటయే దాని యొక్క సంసారిత్వమని నీవు తలంచుచున్నచో అట్లు తలంచుట సరికాదు. అనగా ఈశ్వరుడే క్షేత్రజ్ఞుడనియు మరియు అతడు సంసారము కలవాడు కాదనియు తలంచుట సరిదైనది కాదు. ఏలయన ? నేత్రరూపమైన కరణములయందు విపరీతముగా గ్రహించుట మొదలగు దోషములు చూడబడుచున్నవి. అట్లయినప్పటికీ అట్టి విపరీతాది దోషములు గ్రహించబడినప్పటికి ఆ విపరీత గ్రహణ లేక దానికి కారణరూపమైన తిమిరాది దోషములు జ్ఞాతకు సంబంధించినవి కావు. ఆ విధముగానే దేహధర్మములు కూడ ఆత్మధర్మములు కాజాలవు. కన్నులకు చికిత్స జేసి తిమిరాది దోషములను తొలగించినప్పుడు జ్ఞాత అయిన పురుషునియందు పై దోషములు కానరావు. ఆ కారణము వలన పై దోషములు గ్రహించు పురుషుని ధర్మములు కానేరావు. అదే విధముగా అగ్రహణము, అన్యధాగ్రహణము మరియు సంశయము మొదలగు ప్రత్యుయములు మరియు తిమిరాది దోషములు గూడ సర్వత్రా ఏదో ఒక కారణమునకు సంబంధించినవే ఆగుచున్నవి. జ్ఞాత అయిన పురుషునికి అనగా క్షేత్రజ్ఞునకు సంబంధించినవి కావు.

ఇంతే కాకుండా ఆ ఎరుంగబడుచున్న అనగా జ్ఞానమునకు విషయములగుచున్నందు వలన కూడా దీపము యొక్క ప్రకాశము వలె జ్ఞాత యొక్క ధర్మములు కాజాలవు. ఏలయన ? అవిజ్ఞేయములు అనగా యితరులచే తెలియబడున్నట్టే యున్నవి.

ఆత్మవాదులందరూ అనగా తనను ఆత్మ హదార్థముగా తలంచవారు సర్వవిధ కరణములు అనగా దేహము యింద్రియము మొదలగు సాధనములతో పున్న సంబంధము తొలగిపోయిన తరువాత కైపల్యావస్థయందు ఆత్మను అవిద్యాది దోషములు లేనిదిగా తలంతురు.. దీనివలన గూడ పై సిద్ధాంతమే బలపడుచున్నది. ఏలథున ? అగ్నియందు వుప్పత్తము వలె ఈ సుఖధుఃఖాది దోషములు గూడ క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క ధర్మములై యున్నచో అవి ఆతని నుండి ఎప్పుడూ వేరు కానేరావు.

అంతే కాకుండా ఆకాశము వలె సర్వవ్యాపకము మూర్ఖరహితము నిర్వికారము అయివున్న ఆత్మక దేవితోడున సంయోగము గాని లేక వియోగము గాని జరుగుట సంభవించదు. దీనివలన గూడ క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క నిత్యమైన ఈశ్వరత్వము సిద్ధించుచున్నది.

మరియు “అనాదిత్వాగ్నిర్గుర్గుజత్వాత్మత్తే” మొదలగు భగవంతుని వచనముల ద్వారా గూడ క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క నిత్యమైన ఈశ్వరత్వమే సిద్ధించుచున్నది.

పూర్వపక్షము - అలా ఒప్పుకొన్నటయితే ప్రపంచము మరియు ప్రపంచత్వము లేనిదగుచున్న కారణముగ శాస్త్రమునకు వ్యధమగు దోషము కలుగును గదా ?

సమాధానము - అట్లు కాదు. ఏలయన ? ఈ దోషమును సర్వులు అంగీకరించియే యున్నారు. అందరు ఆత్మపాదుల ద్వారా ఒప్పుకొనబడియున్న దోషమును ఎవ్వరో ఒకరి కొరకు పరిహరించుట అవసరము కానేరదు.

పూర్వపక్షము - దీనిని అందరూ ఎలా ఒప్పుకొని యున్నారు ?

సమాధానము - ఆత్మపాదులందరూ ముక్తత్వమును పొందియున్న ఆత్మయందు సంసారము మరియు సంసారిత్వపు వ్యవహారము లేదని ఒప్పుకొని యున్నారు. కాని వారి అభిప్రాయమునునుసరించి శాస్త్రాదుల యొక్క అనర్థకత్వపు దోషము ఒప్పుకొనబడలేదు.

సమస్తమైన దైవతపాదుల అభిప్రాయము ననుసరించి బంధావస్థయందే శాస్త్రాదుల సార్థకత్వమున్నది. ముక్తావస్థయందు లేదు. ఆ విధంగానే మా అనగా అద్వైతుల మతమునునుసరించి గూడ జీవులు ఈశ్వరరూపమును పొందియున్నప్పుడు శాస్త్ర గ్రంథముల వ్యర్థత్వము సంభవించిననూ అవిద్యావస్త యందు వాటి యొక్క సార్థకత్వమున్నది గదా ?

పూర్వపక్షము - దైవతపాదులైన మా అందరి అభిప్రాయమునునుసరించి ఆత్మ యొక్క బంధావస్థ మరియు ఆత్మయొక్క ముక్తావస్థ వాస్తవముగా సత్యములే. అందుచేత ఆ హేయములు, కోరుకొనదగినవే. మరియు వాటికి సంబంధించి సాధనములన్నియూ గూడ సత్యములే. అందుచేత మామతమునందు శాస్త్రము యొక్క సార్థకత్వము వుంటుంది. కాని అద్వైతుల సిద్ధాంతమునునుసరించి దైవతభావము అవిద్యాజన్మము మరియు మిథ్యగదా ? అందుచేత ఆత్మయందు బంధావస్థ గూడ నిజముగా లేనిదే గదా ? అందుచేత శాస్త్రమును విషయమే మిథ్యయైయున్న కారణము చేత శాస్త్రాదులకు వ్యర్థమను దోషము కలుగుచున్నది గదా ?

సమాధానము - అలా చెప్పటి సరికాదు. ఏలయన ? ఆత్మయందు అవస్థాభేదములు సిద్ధించజాలవు గదా ? అనగా ఆత్మయందు అవస్థాభేదములు కలుగజాలవు. ఒకవేళ ఆత్మయందు అవస్థాభేదములు కలుగునని ఒప్పుకున్నచో ఆత్మయందు ఈ బంధావస్థ మరియు ముక్తావస్థ ఈ రెండు అవస్థలు ఒకేసారి అనగా ఏకకాలమునందే కలుగునా ? లేక ఒకదాని తరువాత మరియుకటి కలుగునా ?

స్థితి అనగా స్థిరముగా వుండుట మరియు గతి అనగా స్థిరముగా లేక ముందుకు కడలుచుండుట వలె పరస్పర విరోధమున్న కారణముగ రెండు అవస్థలు ఒకేసారి అనగా ఒకే కాలమునందు ఒకే వస్తువునందు కలుగజాలవు. ఒకవేళ ఒకదాని తరువాత మరియుక అవస్థ కలుగునన్నచో కారణము లేకుండ బంధావస్థ కలుగునని తలంచితిమేని మరియుంక అయివస్త నుండి విముక్తి ఎన్నటికిని కలుగజాలడు. ఒకవేళ ఏదో ఒక నిమిత్తముగా అనగా కారణము చేత ఆయివస్త కలుగునని ఒప్పుకొన్నచో దానంతటకది అనగా పెటువంటి నిమిత్తము లేకుండ కలగజాలదని అన్నచో అప్పుడు అది మిథ్యగా అనగా అనలు వునికియే లేనిదిగా ఖుజివగును. అట్టి స్థితియందు మనము ఒప్పుకొన్న సిద్ధాంతము నిలువజాలదు.

ఆంతే కాకుండా బంధావస్థ మరియు ముక్తావస్థ వెనుక ముందులుగా నిరూపించ బడినప్పుడు ముందుగా బంధావస్థ కలుగునట్లుగా ఒప్పుకొనవలయును. మరియు ఆయివస్త

ఆరంభములేనిదిగా మరియు అంతము కలదిగాను ఒప్పుకొనవలసి యుండును. ఆట్లు ఒప్పుకొనుట అనగా అలా జరుగునని తలంచుట ప్రమాణ విరుద్ధమగును. ఆ విధముగానే ముక్కావస్తును గూడ ఆరంభము కలదిగాను మరియు అంతములేనిదిగాను ప్రమాణవిరుద్ధమగా ఒప్పుకొనవలసి వచ్చును.

మరియు ఆత్మకు అవస్థలు కలవనియు మరియు ఒక అవస్థ తరువాత దానికి మరియుక అవస్థ కలుగుననియు ఒప్పుకొన్నచో రాసియొక్క నిత్యత్వమును బుజువురచుట అనంభవమగును.

ఆత్మయందు అనిత్యత్వ దోషమును పరిహరించుటకు దానికి బంధావస్థ మరియు ముక్కావస్థ కలుగునని తలంచుట కుదరదు. అందుచేత దైవతపాదులననసరించి గూడ శాస్త్రము యొక్క వ్యాధిత్వము మొదలగు దోషములు అబాధ్యములు అనగా ఖండించరానివే. ఈ విధముగా ఈ విషయమనందు ఆశ్చీప్రాయము యిరువురికీ సమాపనే అగుటచేత ఈ దోషము యొక్క పరిహారమును కేవలము ఆదైవతపాదుల ద్వారానే చేయబడయ వలయునన్న అవసరము లేదు.

మా మతముననుసరించి అనగా అదైవతుల మతముననుసరించి నిజముగా శాస్త్రము యొక్క వ్యాధిత్వమునునది లేనేలేదు. ఏలయన ? శాస్త్రము లోక ప్రసిద్ధముగా నున్న అజ్ఞానమునకు సంబంధించిన విషయమే అయి వున్నది. అజ్ఞానుల యొక్క ఘలము మరియు కారణరూపమైన (జాతి, ఆయుష మరియు భోగమును ఘలమందురు. మరియు శుభాశుభకర్మలు వాటికి కారణములు) అనాత్మ వస్తువుల యందే ఆత్మభావము కలుగుచున్నది. జ్ఞానులయందు కలుగుట లేదు గదా !

ఏలయన ? జ్ఞాని యొక్క బుద్ధియందు ఘలము మరియు అందులకు అవసరమైన కారణములు అనగా సాధనములతో వ్యాధిత్వము అనగా వేరుగా వుండుట ప్రత్యక్షము గదా ! అందువలన జ్ఞానికి అనాత్మ పదార్థములయందు “ఇది నేను” అను ఆత్మభావము కలుగునే కలుగదు.

అతి మూర్ఖులైన మానవులు లేక పిచ్చివారు గూడ జలము మరియు అగ్నిని లేక నీడను అనగా చీకటిని మరియు ప్రకాశమును ఒకటిగా అనగా భిన్నత్వము లేనివిగా తలంచరు. ఇంక జ్ఞానులను గురించి అనగా వివేకముగలవారిని గురించి చెప్పవలసినదేమున్నది ?

అందుచేత ఘలము మరియు హేతువులను ఆత్మకంటే భిన్నములని తలంచ లేక ఎరింగియున్న జ్ఞానికి విధి నిషేధములతో కూడియున్న శాస్త్రముతో పని ఏమి వుండును ?

ఉదాహరణమునకు - “ఓ దేవదత్తా ! నీవు ఆ పనిని చేయము” అని ఏదో ఒక కర్మయందు దేవదత్తును నియోగించినప్పుడు అతడే లేచి నిలబడును గాని విష్ణువిత్రుడు ఆ వాక్యమును అనగా అజ్ఞను విని గూడ “ఆ పని నన్న చేయమనుచున్నారు” అని తలంచడు గదా ! కాని ఆ అజ్ఞయందు స్వప్షత లేకుండినచో లేక ఆ నియుక్తిని చక్కగా గ్రహించనిచో

అలా తలంచుట సంభవమగను. ఈ విధముగానే ఘలము మరియు హేతువునందు గూడ అజ్ఞానులకు ఆత్మభూద్ధి కలుగవచ్చును.

పూర్వపక్షము - ఘలము మరియు హేతువు నుండి ఆత్మయొక్క పృథక్తవు (వేరుగా వుండుట) యొక్క జ్ఞానము కలిగియున్నప్పటికి స్వాభావికమైన సంబంధము కలిగియున్నందున శాస్త్ర విషయకమైన ఈ మాత్రము జ్ఞానము కలిగియుండుట సమంజసమే. అదేమనగా “నేను శాస్త్రము ద్వారా అనుకూలమైన ఘలము మరియు హేతువు చేత ప్రేరిపించబడి యున్నాను. మరియు ప్రతికూలమైన ఘలము మరియు హేతువు చేత నివారించబడియున్నాను” అడ్డలుగా - తండ్రిని పుత్రుడు మొదలగు వారిని పరస్పరము యిరువురిని వేరువేరుగా తెలిసియున్నప్పటికి ఒకరిని ఆజ్ఞాపించినప్పుడు దానిని మరియుకరు తననే ఆజ్ఞాపించినట్లుగా తలంచుట లోకమునందు చూడబడుచున్నది గదా ?

సమాధానము - ఆట్లునుట సరికాదు. ఏలయన ? ఆత్మ తనకంటే వేరుగా వున్నదను జ్ఞానము కలుగక పూర్వమే ఘలమునందు అభిమానము కలుగుచుండుట సిద్ధించుచున్నది. నియోగమును మరియు నిషిద్ధత్వము యొక్క అభిప్రాయమును చక్కగా తెలుసుకొనిన తరువాతనే మానవుడు ఘలము మరియు హేతువు కంటే ఆత్మ వేరుగా వున్నదను భావమును (జ్ఞానమును) పొందియే వుండును. అంతకు పూర్వము మాత్రము కాదు. అందువలన సారాంశమేమన ? విధి నిషేధములను విధించు శాస్త్రము కేవలము ఆజ్ఞానుల కొరకే గాని జ్ఞానుల కొరకు మాత్రము కాదు.

పూర్వపక్షము - ఈ సిద్ధాంతమునునుసరించి “స్వర్గమును కోరువాడు యజ్ఞము చేయవలయును. మాంసభక్షణము మాత్రము చేయరాదు.” మొదలగు విధి నిషేధములను బోధించునటువంటి శాస్త్రవచనములందు ఆత్మయొక్క పృథక్తవుమును ఎరుగువానికి మరియు కేవలము దేహభిమానము గల వానికి గూడ ప్రవృత్తి లేనందున కర్త లేకుండిన కారణముగ శాస్త్రము వ్యర్థమని తెలియుచున్నదిగదా !

సమాధానము - అలా చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? ప్రవృత్తి మరియు నివృత్తి కలుగుట శాస్త్రముతో పని లేకుండగనే లోకమును చక్కగా చూచినందుననే ప్రత్యక్షమగును.

ఈశ్వరుడు మరియు జీవాత్మయందు ఏకత్వమును చూచు బ్రహ్మవేత్త అనగా బ్రహ్మతత్త్వమును బాగుగా ఎరింగినవాడు. కర్మలు చేయట యందు ప్రవృత్తి కలిగి యుండడు. మరియు ఆత్మసత్తను ఒప్పుకొననటువంటి దేహత్వాది అనగా దేహమనే ఆత్మగా తలంచువాడు “పరలోకములేదు” అని తలంచి శాస్త్రానుసారముగ వ్యవహరించుండును” అనుమాట నిజమే.

కాని లోక ప్రసిద్ధినునుసరించి మనందరకూ తెలియుచున్నది యా క్రింది విధముగా నున్నది. అదేమన ? విధి నిషేధములను బోధించెడి శాస్త్ర శ్రేవణమునకు మరో లక్ష్మీ లేనందున ఆత్మయొక్క ఉనికిని అనగా అస్తిత్వమును అనగా ఆత్మ అనునది. వున్నది అని కొంచము తెలిసినవాడు మరియు ఎవడు ఆత్మయొక్క నిజమైన తత్త్వమును గురించి కొంచము

గూడ ఎరుంగడో, మరియు ఎవనికి కర్మఫలములయందు తృప్తి అనగా కర్మఫలములను అనుభవించవలయునన్న కోరిక కలదో అటువంటి మనుష్యుడు శ్రద్ధాభావము కలిగి య్యునవ్వాడై యున్నందున శాస్త్రానుసారముగ కర్మలు చేయటయందు ప్రవృత్తి కలిగియుండును. అందుచేత శాస్త్రము ఎన్నడుమా వ్యర్థముకాదు.

పూర్వపక్షము - వివేకము గల పురుషులయందు కర్మల యందు ప్రవృత్తి చూడబడనందున వారిని అనుకరించు అవివేకులకు గూడ శాస్త్రము విధించుచున్న కర్మలయందు ప్రవృత్తి కలుగజాలదు. ఆ కారణముగ శాస్త్రము వ్యర్థమగుచున్నది కదా ? యన్నచో -

సమాధానము - అలా చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? ఎక్కడో, ఎవ్వడో ఏ ఒక్క మహాత్మునికో వివేక జ్ఞానము ప్రాప్తించును. అనగా అనేకమైన ప్రాణులయందు విశేషముగా మానవదేహమును పొందిన వారియందు వివేక జ్ఞానము కలుగుచుండును. ఈ విషయము యిప్పుడు మన యందరికి ప్రత్యక్షముగనే యున్నది గదా !

ఇంతేగాక మూర్ఖులైన మానవులైన్నదునూ వివేకము కలిగి జ్ఞానము కలిగియున్న మహాత్ములను అనుకరించరు. ఏలయన ? ప్రవృత్తి రాగాది దోషముల అధీనమునందుండును. (ఉధారణమునకు ప్రతి హింసాభావముతో చేయబడు మారణకాండ మొదలగునవి) అధిచారము మొదలగు వాటియందు గూడ ప్రవృత్తి చూడబడుచున్నది. మరియు ప్రాణులకు ప్రవృత్తి స్వాభావికము మరియు సహజము. “స్వాభావమే సర్వ విధ కర్మలకు మూలము” అనగా స్వాభావమే వ్యవహారించుచుండును.

ఈ విధముగా యిప్పుడు సిద్ధించినదేమన ? సంసారము అవిద్యారూపమైనది అంగా అవిద్యాయే కారణముగా గలది. మరియు అది కేవలము అజ్ఞానులకు మాత్రమే విషయముగా వుండి వున్నది. కేవలము శుద్ధమైన క్షేత్రమునందు అవిద్య మరియు దాని కారణముగా జరుగు కర్మలు రెండూ లేవు.

అంతేగాక విధ్యాజ్ఞానము అనగా మిథ్యమైన విషయములకు సంబంధించిన జ్ఞానము పరమార్థమైన వస్తువు నందు దోషమును కలిగించు సామర్థ్యము కలిగియున్నది కాదు. అదెట్లన? చవిటి నేలను మృగతృప్తి అనగా ఎండమావుల యందు తోచు జలము తదుపజాలదు గదా ! ఆ విధముగానే అవిద్య గూడ క్షేత్రజ్ఞునికి అపకారముగాని లేక ఉపకారముగాని చేయజాలదు. అందుచేత “క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విధి” మరియు “అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానమ్” అని చెప్పబడినది.

పూర్వపక్షము - మరి అలా అయినప్పుడు ప్రాపంచిక భావము కలిగియున్న మనుష్యుల వలెనే పండితులకు అనగా జ్ఞానులకు గూడ “నేను యిట్లున్నాను” “ఈ వస్తువు నాకు సంబంధించినది” అను ప్రతీతి ఎట్లు కలుగుచున్నది ?

సమాధానము - వినుము. క్షేత్రమునందు ఆత్మను చూచట ఎట్లి పొండిత్యమో ఈ పొండిత్యము గూడ అటువంటిదే. కాని మనుష్యుడు క్షేత్రజ్ఞుని నిర్వికారునిగా గుర్తించగలిగితే మరల ఆతడు “నాకు ఘలానా భోగము లభించవలయును” లేక “నేను ఘలానా కర్మ చేయు

దును” అను ఆకాంక్ష (కోరిక) కలిగి యుండదు. ఏలయన ? భోగములు మరియు కర్మలు రెండూ కూడ వికారములే గదా !

అందుచేత యిప్పుడు తెలిసినదేమన ? ఘలమును కోరినవాడగుట చేత అజ్ఞాని కర్మలు చేయుచుండును. కానీ వికారరహితమైన ఆత్మ సాక్షాత్కారమును పొందియున్న జ్ఞానియందు ఫలేచ్చ లేకయుండినందువలన అతనికి ప్రవృత్తి కలుగుట సంభవము కాదు. అందుచేత కార్య - కారణ రూపమైన సంఘాతమైన వ్యాపారము యొక్క నివృత్తి చెందిన పిదప అట్టి జ్ఞానియందు తిరిగి ప్రవృత్తి కలుగనేరదు.

కొండరి అభిప్రాయముననుసరించి యిది ఒక విధమైన విద్వత్తు అనగా జ్ఞానము గూడ కావచ్చును. అనగా క్షేత్రజ్ఞాదు ఈశ్వరుడుగదా మరియు అటువంటి క్షేత్రజ్ఞాని యొక్క విషయమైన క్షేత్రము ఆయన కంటే వేరుగా వుండును గదా ! మరియు నేను ఆ రెంటికంటే అనగా జీవుడు క్షేత్రజ్ఞాదు మరియు ఆతనికి విషయమై యున్న క్షేత్రము కంటే వేరుగ సుఖిని, దుఃఖిని అయిపున్నాను గదా ! కావున నేను క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞానికి సంబంధించిన జ్ఞానము మరియు ధ్యానము ద్వారా ఈశ్వరరూపానై క్షేత్రజ్ఞాని సాక్షాత్కారింపజేసుకొని ఆయన స్వరూపముగా నిలిచియుండుటయను ప్రక్రియ ద్వారా సంసారము నుండి నివృత్తిని పొందవచ్చును.

ఎవడు యా విధముగా తలంచునో లేక యితరులకు యా విధముగా భోధించునో ఆ జీవుడు లేక క్షేత్రజ్ఞాదు బ్రహ్మస్వరూపుడు కానేరదు. మరియు ఎవడు ఇలా అనగా నేను ఈ విధమగు ప్రక్రియ ద్వారా ప్రపంచము, మోక్షము మరియు శాప్తము యొక్క సార్థకత్వమును సిద్ధింపజేసుకొనగలను అని తలంచునో ఆతడు పండితులయందు అధముడు అనబడును.

మరియు ఆతడు ఆత్మహత్య జేసుకొనువాడు మరియు శాస్త్రము యొక్క సాంప్రదాయక పరంపరను వదలినవాడైనందున శృతిసిద్ధమైన అర్థమును త్యజించి వేదవిరుద్ధమైన అర్థమును కల్పించి దానియందే మోహితుడై యుండును. మరియు యితరులను గూడ మోహమునందు ముంచిన వాడగును.

అందుచేత ఎవ్వడు శాస్త్రార్థ పరంపరను ఎరుంగడో అట్టివాడు సర్వశాప్తములను ఎరింగినవాడైయున్నప్పటికి మూర్ఖులయందే గణించబడును.

ఈశ్వరుడు మరియు క్షేత్రజ్ఞాదు ఒకదేయని ఒప్పుకొన్న ఎదల ఈశ్వరునకు సంసారిత్వము కలుగును. అట్టి క్షేత్రజ్ఞాదు ఈశ్వరుడు ఒకరేయని ఒప్పుకొన్నందు వలన యింక సంసారి అనేవాడు ఎవ్వడూ వుండని కారణముగ సంసారమే లేకుండాపోవును. అందుచేత విద్య మరియు అవిద్య యొక్క విలక్షణత్వ ప్రతిపాదన ద్వారా పై రెండు దోషములు పరిపరించబడినవి.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు ?

శ్రీ మద్గాగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

సమాధానము - అవిద్య చేత కల్పించబడిన దోషము చేత ఆ విషయమునకు సంబంధించిన పారమార్ಥికపైన అనగా యదార్థముగా వున్న వస్తువునందు ఎటువంటి వికారము అనగా దోషము కలుగదు.

ఈ వాక్యము ద్వారా మొదటి శంక నివారించబడినది. మరియు అట్లే మృగతృష్ణయందు తోచిన జలము వలన చవటి నేల తడిసి బురద కానేరదు. మరియు సంసారి అనుపాదు లేనందువలన సంసారమే వుండడు అని చెప్పబడిన దోషము గూడ సంసారము, సంసారిత్వము అవిద్యాకల్పితమని చెప్పట ద్వారా నిరాకరించబడినది.

పూర్వపక్షము - క్షేత్రజ్ఞుడు అవిద్యను కలిగి యున్నట్లయితే ఆతనికి సంసారిత్వమను దోషము సంభవించును గదా ! అట్లేలయన ? అందువల్ల కలుగు దుఃఖము మొదలగు దోషములు ప్రత్యక్షముగా చూడబడుచున్నవి గదా !

సమాధానము - అట్లని చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? జ్ఞేయమైనదంతయు తెలియజుతునే వుంటుంది. అది అంతయు క్షేత్రము యొక్క ధర్మమే అయివున్నది. అందుచేత దానిచేత చేయబడు దోషములన్నియు జ్ఞాత అయిన క్షేత్రజ్ఞునికి సంబంధించినవి కానేరవు.

నిజముగాలేని ఏ దోషములు క్షేత్రజ్ఞుని యందు కలవని నీవు ఆరోపించుచున్నావో అవి అన్నియు క్షేత్రమునకు సంబంధించినవి అయినందువలన ఆ దోషములన్నియు క్షేత్రమునకు సంబంధించినవేగాని క్షేత్రజ్ఞునకు సంబంధించినవి కావు. అందుచేత క్షేత్రజ్ఞుడు అనగా ఆత్మ దూషితుడు కాజాలదు ఏలయన ? ఒకవేళ ఆ దోషములతో క్షేత్రజ్ఞునికి సంబంధము కలదని ఒప్పుకొన్నచో జ్ఞేయపదార్థము యొక్క జ్ఞేయత్వమే సిద్ధించజాలదు.

అభిప్రాయమేమన ? ఒకవేళ అవిద్యకలవాడైవుండట మరియు దుఃఖితుడగుట మొదలగునవన్నియు ఆత్మధర్మమలే అయివున్నచో అవి ప్రత్యక్షముగా ఎట్లు కనబడును ? మరియు అటి క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క ధర్మములు ఎట్లు కాగలవు ? ఏలయన ? జ్ఞేయముగా వున్న వస్తువులన్నియు అవన్నియు క్షేత్రములేగదా ! క్షేత్రజ్ఞుడు తెలుసుకొనుపడగును. ఈ విధమగు సిద్ధాంతము స్థాపించబడినప్పాడు అవిద్య గలవాడగుట మరియు దుఃఖము గలవాడగుట మొదలగు దోషములను క్షేత్రజ్ఞునికి సంబంధించిన ధర్మములని చెప్పట మరియు వాటిని ప్రత్యక్షముగా చూచున్నామని చెప్పట మొదలగునవన్నియు ఆ జ్ఞానము మాత్రమే ఆశ్రయముగా గలిగిన అర్థహానములైన మాటలు మాత్రమే యగును.

పూర్వపక్షము - ఆ అవిద్య ఎవనియందు (దేనియందు) వున్నది ?

సమాధానము - ఎవనియందు లేక దేనియందు చూడబడుచున్నదో దానియందే వున్నది.

పూర్వపక్షము - దేనియందు లేక ఎవనియందు చూడబడుచున్నది ?

సమాధానము - “అవిద్య ఎవనియందు చూడబడుచున్నది ?” ఇట్లే ప్రశ్నయే నిర్దిశించినది.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు ?

సమాధానము - అవిద్య చూడబడుచున్నదనగా ఆ అవిద్యతో కూడియున్న పదార్థమును లేక వ్యక్తిని గూడ నీవు తప్పక చూచుచే యుండియుండవచ్చును. అవిద్యగలవాడు కనబడినంతనే ఆ అవిద్య ఎవనియందు కలదు ? అని ప్రశ్నించుటయే యుక్తము (సరి) కాదు గదా ! ఏలయన ? ఆపులుగలవానిని చూచిన మీదట “ఈ ఆపులు ఎవరిని ?” అని అడగుట తెలివిగల కార్యము కానేరదు.

పూర్వపక్షము - మీరు చెప్పిన ఈ దృష్టింతము విషయమునకు సంబంధించినది. ఆపులు మరియు వాటి యొక్క యజమాని ప్రత్యక్షముగా వుండియున్నందున ఆ యిరువురు అనగా ఆవు మరియు దాని యజమాని ప్రత్యక్షముగా వుండియున్నందున వారి యొక్క సంబంధము గూడ ప్రత్యక్షముగా వుండియున్నది. అందుచేత ఆ యిరువురి సంబంధమును గురించి ప్రశ్నించుట నిరర్థకమే. కాని ఆ యిరువురి వలె అవిద్య గలవాడు మరియు అవిద్య ప్రత్యక్ష విషయములు కావుగదా ? అందుచేత నా యా ప్రత్య నిరర్థకము కానేరదు.

సమాధానము. - అప్రత్యక్షమైన అవిద్యగలవానితో ఆప్రత్యక్షమైన అవిద్య యొక్క సంబంధమును ఎరింగినందువలన నీకు కలుగు లాభమేమి కలదు ?

పూర్వపక్షము - అవిద్య అనర్థమునకు హేతువు. అట్లని తెలిసినందున దానిని త్వజీంచవచ్చును.

సమాధానము - ఎవనియందు అవిద్య కలదో ఆతడే స్వయముగా త్వజీంచును.

పూర్వపక్షము - అయితే నాయందే అవిద్య కలదు.

సమాధానము - అలా అయితే నీవు అవిద్యను ఆ అవిద్యతో కూడియున్న నిన్న చక్కగా ఎరుంగుదువు.

పూర్వపక్షము - ఎరుంగుదును. కాని ప్రత్యక్షముగా మాత్రము ఎరుంగను.

సమాధానము - అనుమాన ప్రమాణము ద్వారా ఎరుంగుచున్నట్లయితే జ్ఞాత అయిన నీకు మరియు ఆ అవిద్యకు సంబంధము ఎట్లు కలిగినది ? ఏలయన ? ఆ కాలమునందు అనగా అవిద్యను అనుమానము ద్వారా ఎరుంగుచున్నకాలమునందు జ్ఞాత అయిన నీ యొక్క జ్ఞేయరూపము అవిద్యతో సంబంధము కలిగి యుండుటకు అవకాశము లేదు. కారణమేమన ? జ్ఞాత యొక్క విషయముగా ఎరింగియే దానిని అవిద్యగా ఒప్పుకొనుట జిరిగినది.

మరియు జ్ఞాత మరియు అవిద్య యొక్క సంబంధమును ఎవడు గ్రహించవాడై యున్నాడో ఆతడు మరియు ఆ అవిద్య మరియు జ్ఞాత యొక్క సంబంధమును విషయముగా చేయు మరియుక జ్ఞానము ఈ రెండూ వుండుట సంభవము కాదు. ఏలయన ? అలా జరిగితే అనవస్థాదోషము సంభవించును. అనగా జ్ఞాత మరియు జ్ఞేయము జ్ఞాత యొక్క సంబంధము యివి కూడా మరియుకని ద్వారా తెలియబడును. అలా ఒప్పుకొన్నట్లయితే వాటిని తెలుసుకొను జ్ఞాత మరియుకడు కావలసి యుండును. మరల వాడిని గూడ తెలుసుకొను

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మరియుకడు వున్నాడని ఒప్పుకొనవలసి వచ్చును. అప్పుడు అట్టి స్థితికి అంతము లేకుండ పోవును.

కానీ జ్ఞేయము అవిద్యామైనను లేక మరింకేషైననూ జ్ఞేయము జ్ఞేయముగానే యుండును. జ్ఞేయ పదార్థమెన్నడును జ్ఞాత కానేరదు. ఆ విధముగానే జ్ఞాత గూడ ఎల్లపుడూ జ్ఞాతగానే యుండును. జ్ఞాత ఎన్నడును జ్ఞేయము కాజాలదు. ఆ కారణము చేతనే అవిద్య మరియు దుఃఖత్వము మొదలగు దోషముల వలన జ్ఞాత అనగా క్షేత్రజ్ఞానికి ఎటువంచి దోషములు అంటనేరవు.

పూర్వపక్షము - క్షేత్రము యొక్క దోషములను ఎరుంగుటయే జ్ఞాత అనగా క్షేత్రజ్ఞాని యొక్క పెద్ద దోషము.

సమాధానము - అట్లు చెప్పాట సరికాదు. ఏలయన ? ఆత్మ విజ్ఞాన స్వరూపము మరియ అవిక్రియము అయివున్నది. ఆయాత్మయందు జ్ఞాత్తత్వము యొక్క వుపచారము మాత్రమే చేయబడుచుండును. అదెట్లన ? వుష్టత్వమే స్వభావముగా గలిగి యున్నందున అగ్ని యందు తపింపజేయ క్రియ జరుగుచున్నట్లుగా తోచుచుండును.

ఆత్మయొక్క స్వభావముననుసరించి దానియందు క్రియ, కారకము మరియు ఘలాసక్తిభావము వుండడని భగవంతుడు ఈ ప్రకరణమునందు స్వష్టముగా చెప్పియున్నాడు. కేవలము అవిద్య ద్వారా అధ్యారోహణ చేయబడుచున్న కారణముగ క్రియలు, కారకములు మొదలగునవి ఆత్మయందే వున్నట్లుగా తోచుచుండును. అదే విధముగా “ఈ సత్యము తెలిసినవానికి తెలియును, ప్రకృతి యొక్క గుణముల కారణముగానే సర్వవిధకర్యలు చేయబడుచుండును. ఆ పరమాత్మ ఎవ్వని పాప-పుణ్యములను గ్రహించడు” మొదలగు ప్రకరణములయందు అనేకచోట్ల చెప్పబడినది. అదే విధముగా మేము కూడ వ్యాఖ్యానించి యున్నాము. ఇంక ముందు ప్రకరణములందు గూడ ఈ సత్యము చెప్పబడును.

పూర్వపక్షము - ఇట్టి స్థితియందు ఆత్మయందు దానియొక్క స్వభావము చేతనే క్రియలు, కారకములు, ఘలప్రాణీ భావములు లేవని అనగా వుండవనియు మరియు ఇవి యన్నియు అవిద్య ద్వారా అధ్యారోహితములు మాత్రమేయని సిద్ధించినందున కర్యలన్నియు విద్యాంసుడు కానివానికి కర్తవ్యములు గాని విద్యాంసునికి కాదని నిర్దయమైనది.

సమాధానము - మీరు చెప్పినట్లుగానే సిద్ధించినది. ఈ విషయమునే మేము “నహి దేహ భృతాశక్యేమ్” అను ప్రకరణమునందు మరియు సమస్త గీతాశాస్త్ర వుపసంహరి సందర్భమున చూపెట్టిదము. మరియు “సమానేనైవ కాంతేయ నిష్ఠా జ్ఞానస్వ యూ పరా” (చూ. 18.50) అను శ్లోకము యొక్క అర్థమునందు యిం విషయమును గురించి విశేషముగా చెప్పేదము. ఇచ్చట యింతకంటే విస్తారముగా చెప్పనవసరము లేదు. అందుచే యింతటితో ముగించుచున్నాము.

“ఇదం శరీరం” మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా ఉపదేశింపబడిన క్షేత్రాధ్యాయము యొక్క అర్థము యొక్క పంక్రిష్టరూపము ఈ “తత్త్వంయచ్ఛ” మొదలగు శ్లోకము ద్వారా చెప్పబడుచున్నది. అట్లేలయన ? దేనికొనా విస్తార పూర్వకముగా అర్థము చెప్పవలసి వచ్చినప్పుడు రానియొక్క సంక్లిప్తార్థము ముందుగా చెప్పట సాంప్రదాయమే.

13.3. తత్క్షేత్తం యాచ్చ యదృక్ యద్వికారి యతశ్చ యత్,
స చ యో యత్ప్రభావశ్చ తత్తమాసేన మే శ్చామ.

అనగా - ఇంతకు పూర్వము “ఇదం శరీరం” వాక్యము ద్వారా చెప్పబడినదే యిచ్చట “తత్త్వ” శబ్దము ద్వారా జ్ఞాపకము చేయబడుచున్నది.

ఇంతకు పూర్వము క్షేత్రమను శబ్దమునకు వ్యాఖ్యానము చెప్పబడినది. అది ఎట్లన్నదనగా అది అనగా ఆ క్షేత్రము తనకున్న ధర్మముల కారణముగ ఏ విధమగు వికారములు కలిగియన్నదో మరియు ఏ కారణము వలన ఏ కార్యము జరుగుచున్నదో అది యిచ్చట ‘చ’ శబ్దము సముచ్చయము కొరకైయున్నది. మరియు “కార్యము కలుగుచున్నది” అనునది వాక్యశేషము అయి వున్నది.

మరియు దేని క్షేత్రజ్ఞుడు అని చెప్పబడినదో అది గూడా ఎటువంటి ప్రభావము కలిగియన్నదో అనగా ఏ ఏ ఉపాధుల యొక్క శక్తులతో కూడియన్నదో ఆ క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుడు ఆ రెంలికి పైన చెప్పబడిన విశేషములతో కూడియన్న యదార్థ స్వరూపమును గురించి నీవు నా నుండి సంక్లిపముగా వినుము. అనగా విని నీ కర్తవ్యమును నిర్ణయించు కొనుము.

క్రోతయొక్క బుద్ధియందు అభిరుచిని కలిగించుటకై ఆ చెప్పబోవ క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞని యొక్క యదార్థ స్వరూపమును చిత్రించుచున్నారు -

13.4. బుషిభిర్పహుధా గీతం చందోభిర్విధైః పృథక్,
బ్రహ్మసూత్రపదైశ్చైవ హౌతుమధ్యర్థినిభీతైః..

అనగా - ఈ క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞని యొక్క తత్త్వమును గురించి వసిప్పుడు మొదలగు బుషుల చేత అనేక విధములుగా చెప్పబడియున్నది. మరియు బుగ్గేదాది నానావిధములైన శృతి వాక్యముల ద్వారా కూడా వేరువేరుగా చాలా విశదముగా చెప్పబడియున్నది.

మరియు సంశయ రహితమై నిశ్చిత జ్ఞానమును కలిగించునటువంటి మరియు నిశ్చితము మరియు యుక్తితో కూడియన్న బ్రహ్మసూత్రముల యందలి పదములలో గూడ యా విషయమే చెప్పబడియున్నది. బ్రహ్మపదార్థమును సూచించు వాక్యములు “బ్రహ్మ సూత్రములు” అని యందురు. ఆ వాక్యములు అనగా సూత్రముల ద్వారా బ్రహ్మము

పొందబడును, తెలియబడును. అందుచేతనే వాటిని పదములందురు. వాటియందు గూడ క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క తత్వము చెప్పబడియున్నది. ఏలయన ? “కేవలము అత్యయే సర్వము అయి వున్నది అని ఉపాసించవలయును” అను మొదలగు బ్రహ్మమును సూచించు పదముల యందే ఆత్మ ఎరుంగబడుచున్నది.

ఈ విధముగా చెప్పినది విని దగ్గరకు చేరిన అర్థమనితో భగవంతుడు యిట్లు చెప్పుచున్నారు -

13.5. మహాభూతాన్యహంకారో బుధి రవ్యక్తమేవ చ, జందియాణి దశైకం చ పంచ చేందియగోచరాః.

అనగా - సూక్ష్మభూతములు అవి దృష్టి గోచరమగు వస్తువుల అన్ని వికారముల యందు వ్యాపించి యున్నందున మహాభూతములనబడుచున్నది. అంతేగాక అవి సామాన్య భూతములు గూడాను. అందుచేత అవి మహాభూతములనబడుచున్నది. స్నాలపంచభూతములు యిందియగోచరములు అను శబ్దము ద్వారా చెప్పబడుచున్నది. అందుచేత యిచ్చట “మహాభూతములు” అను శబ్దము ద్వారా సూక్ష్మ పంచమహాభూతములుగా గ్రహించనగును.

మహాభూతములకు కారణమైనది అహం - ప్రత్యయరూపమైన అహంకారమై యున్నది. మరియు అహంకారమునకు కారణరూపమైనది నిశ్చయాత్మికమైన బుధి అయి వున్నది. మరియు ఆ నిశ్చయాత్మికమైన బుధికి గూడ కారణమైనది అవ్యక్త ప్రకృతి. అనగా ఏది వ్యక్తము కాదో అటువంటి ‘అవ్యక్తము’ అను పేరుగల అవ్యాకృతమైన ఈస్వరశక్తి. దీనినే “మమ మాయా దురాత్మయా” అను మొదలగు వచనముల ద్వారా చెప్పబడినది.

జిచ్చట “పీవ” శబ్దము ప్రకృతిని విశేషరూపమగా చెప్పబడుకు వుపయోగించబడినది. మరియు “చ” శబ్దము సమస్త భేదమును సముచ్చయముగా చూపుటకు ప్రయోగించబడినది. అభిప్రాయమేమన ? జదియే ఎనిమిది విధములుగా విభక్తమైనటువంటి అపరా ప్రకృతి.

మరియు పది యిందియములు అనగా కన్ను, చెపి, ముక్క మొదలగు ఐదు జ్ఞానేంద్రియములను కలిగించునది అయినందున జ్ఞానేంద్రియము మరియు వాక్క మొదలగు ఐదు కర్మలనాచరించునట్టివి అయినందున కర్మేంద్రియములు మరియు పదకొండవది సంకల్ప వికల్పాత్మకమైన మనస్స మరియు శబ్ద, స్వర్ణ, రూప, రస గంథములు యివి పంచేంద్రియముల యొక్క విషయములై యున్నది. వీచినవ్మింటిని కలిపి సాంఖ్యమతస్తులు యిరువదినాలుగు కత్వములుగా చెప్పుదురు.

వైశేషిక మతస్తులు ‘యిచ్ఛ’ అనగా కోరిక (కామము) మొదలగు వాటిని ఆత్మ ధర్మములని చెప్పుదురు. అవన్నియు గూడ క్షేత్రమునకు సంబంధించిన ధర్మములే గాని ఆత్మకు సంబంధించినవి కావు. ఈ మాట భగవంతుడే చెప్పుచున్నాడు.

**13.6. ఇచ్చా ద్వేషః సుఖం దుఃఖం సంఘాతశ్చేతనా ధృతిః,
ఏతత్ క్షీత్రం సమాసేన సవికారముదాహృతమ్.**

అనగా - ఇచ్చ అనగా కోరిక - యింతకు పూర్వము తాను ఎటువంటి సుఖ దాయకమైన విషయమును అనుభవించి యుండెనో తిరిగి మరల అటువంటి పదార్థము లేక విషయము ప్రాణించినప్పుడు దాని ద్వారా సుఖము లభించునని తలంచి మానవుడు ఆ వస్తువును పొందవలయునని కోరుకొనును. ఆ కోరికనే యిచ్చ లేక కోరిక. అని యందురు. ఇలా కోరికలు కలుగుట అంతఃకరణ ధర్మములు. ఆ విధముగా అవి తెలియబడుచున్నందున క్షీత్రములనబడుచున్నచి.

మరియు ద్వేషము - ఏ విధమైన పదార్థమును దుఃఖమునకు కారణముగా తలంచి అనగా యింతకు పూర్వము అనుభవము ద్వారా ఎరింగినవాడై మరల తిరిగి అటువంటి పదార్థమే లభించినప్పుడు మానవుడు దాని పట్ల విముఖత కలిగియందునో ఆ విముఖత్వ భావమును “ద్వేష”మందురు. అది గూడ ముందుగానే తనకు తెలియబడుచున్నందున దానిని క్షీత్రమందురు.

అదే విధముగా సుఖము అనగా తనకు అనుకూలమై అనందదాయకమై మరియు సాత్మకమై యున్నట్లుగా తెలియబడుచున్నందున అది క్షీత్రము. అట్లే తనకు ప్రతికూలమై బాధను కలిగించునడై వన్నట్లుగా ముందుగానే తెలియబడుచున్నందున అనగా జ్ఞేయపదార్థమై యున్నందున దుఃఖము గూడ క్షీత్రమనబడుచున్నది.

దేహము మరియు యింద్రియముల సమూహము “సంఘాత”మనబడును. ఆ సంఘాతమునందు ప్రకాశించబడిన అంతఃకరణము యొక్క ఏ వృత్తి కలదో అదెట్లన ? అగ్ని చేత ప్రజ్ఞలించబడుచున్న యినుప ముక్క వలె, అత్య చైతన్యము యొక్క ఆఖాస చేత వ్యాపించి యున్నదో ఆ చైతన్యము గూడ జ్ఞేయమై యున్నందున క్షీత్రమే యనబడును.

వ్యాకులత చెందియున్న దేహము మరియు యింద్రియాదులు దేనిచేత ధరింపబడు చున్నదో అట్టి ధృతి కూడ జ్ఞేయమే అయి వన్నందున క్షీత్రమనబడుచున్నది.

అంతఃకరణము యొక్క సమస్త ధర్మములను తెలుపుట కౌరుకు యిచ్చట యిచ్చాది ధర్మములు గ్రహించబడినవి. ఈ చెప్పినదానిని ఉపసంహరించుచున్నారు.

మహాతత్త్వాది వికారములతో సహ క్షీత్రము యొక్క స్వరూపము సంక్లిష్టముగా చెప్పబడినది. అనగా సమస్తమైన క్షీత్రభేదముల యొక్క సమూహము అనగా యి స్థాల దేహము క్షీత్రము అయి వన్నది అని చెప్పబడినది. మహాభాతములు మొదలు ధృతి వరకు అనేక భేదోపభేదములతో నిండియున్న ఆ క్షీత్రమును గురించి చెప్పబడినది.

ఇంకముందు అనేక విశేషములతో కూడియున్న క్షీతజ్ఞుని గురించి చెప్పబడును. ఆ క్షీతజ్ఞుని ఆతని యొక్క సర్వవిధ ప్రభావములతో అనగా శక్తులతో తెలుసుకొనినందువలన మానవుడు అమృతరూపుడైపోవునో అటువంటివానిని భగవంతుడు ముందుముందు “జ్ఞేయం

యత్తత్త్వవ్యామి” (చూ. 13.12 గీత.) మొదలగు వాక్యములతో సర్వవిశేషణ సహితముగా చెప్పేదరు.

ఆచ్చట ముందుగా ఆ క్షేత్రజ్ఞుని గురించి తెలుసుకొనుటకు సాధనరూపముగా అమానిత్వము మొదలగు ఏ సాధన సముదాయము కలదో, ఎట్టి సాధన సంపత్తి కలిగి యున్నందున ఆ జ్ఞేయ పదార్థమును తెలుసుకొనగలందులకు మానవుడు తగినవాడగునో, ఎవనిని పారాయణ చేసినందువలన సంన్యాసి జ్ఞానియనబడునో మరియు ఎవడు జ్ఞానమునకు సాధనముగా యున్నందువలన జ్ఞానియని పిలువబడునో అటువంటి అమానిత్వాని గుణముదాయమును గురించి భగవంతుడు వివరించుచున్నారు.

13.7. అమానిత్వమదంభిత్వమహింసా క్షాంతిరార్జవమ్, ఆచార్యోపాసనం శౌచం సైర్యమాత్మవినిగ్రహః.

అనగా - అమానిత్వ - మానము అను భావము అనగా తన గొప్పతనమును గురించి చెప్పుకొనుటను మానిత్వమందురు. అలా చెప్పుకోకుండా వుండడం అమానిత్వమున బిడుతుంది.

అదంభిత్వము - తన ధర్మమును గురించి చెప్పుకొనుట దంభిత్వము అనబడును. అలా చెప్పుకోనకుండా వుండడం అదంభిత్వము అనబడును.

అహింస - హింసా కార్యములు చేయకుండుట అనగా యితర ప్రాణులకు ఎటువంటి కష్టము కలుగేనీయకుండుట. క్షమ - అనగా యితరులు తనపట్ల అపరాధము చేసినప్పటికి ఎటువంటి వికారము లేకుండుట. ఆర్జవము - అనగా సరళత్వము అనగా యితరులపట్ల ఎటువంటి కపటము లేకుండ వ్యవహారించుట ఆర్జవమనబడును.

ఆచార్యుని ఉపాసించుట - అనగా మోక్షప్రాణితిని పొందుటకు అవసరమైన సాధనా మార్గమును ఉపదేశించు గురువును సేవించుట మొదలగు సేవాకార్యములు ఆచార్యోపాసన మనబడును.

శౌచము - శారీరిక శుద్ధి అనగా దేహమునందు నిత్యము తయారగు మలమును నీరు - సబ్మి, కుంకుడు రసము మొదలగు సాధనముల ద్వారా దేహమును శుద్ధముగా వుంచుకొనుట శౌచము అనబడును. మరియు అంతఃకరణమునందలి రాగద్వేషాది దోషములను ప్రతిపక్ష భావముతో అనగా వాటిని తనకు శత్రువులుగా తలంచి వాటిని అంతఃకరణమునండి తొలగించుకొనుట శౌచమనబడును.

స్థిరత్వము - అనగా స్థిరమైన భావము కలిగియుండుట అనగా మోక్షమును పొందు ప్రయత్నమునందు స్థిరత్వము కలిగియుండుట.

ఆత్మవినిగ్రహము - అనగా ఆత్మకు అపకారమును కలిగించు మరియు ‘అత్మ’ శబ్దము ద్వారా చెప్పబడుదానికి కార్యకరణ సంఘాత రూపమైన ఈ దేహమును నిగ్రహించుట

అనగా ఆ దేహమును దానియొక్క స్వాభావిక ప్రవృత్తి నుండి తొలగించి మౌక్కమార్గమునందు నియమించుట లేక నియమించి వుంచుట మరియు .....

13.8. ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్యమనహంకార ఏవ చ, జన్మ మృత్యుజరావ్యాధి దుఃఖ దోషాను దర్శనమ్.

అనగా - ఇంద్రియములకు శబ్దాది విషయములయందు వైరాగ్యము అనగా లౌకిక మరియు పారలౌకిక భోగములయందు ఆసక్తి లేకుండుట మరియు అహంకారము లేకుండుట.

మరియు జన్మము, మృత్యువు, ముసలితనము, వ్యాధులు మరియు దుఃఖముల యందు అనగా జన్మము మొదలు దుఃఖపర్యంతము వరుసగా అన్నింటియందును దోషములను చూచుట.

జన్మకాలమునందు గర్భమునందుండుట, తరువాత యోనిద్వారా బయటకు వచ్చుట మొదలగు ఏ దోషములు అనగా దుఃఖములు కలవో వాటిని తెలుసుకొనుట. వాటిని గురించి లోతుగా విచారించుట. ఆ విధముగానే మృత్యువునందు గూడ దోషములను చూచుట మరియు వ్యాధావస్థయందు తెలివి, తేజము మొదలగునవన్నియు క్షీణించిపోవుట మరియు దానియందు హీనత్వమును దోషమును చూచుట మరియు తలనొప్పి మొదలగు రోగరూపములైన వ్యాధులయందు గల దోషములను గమనించుట అధ్యాత్మము, అధిభూతము మరియు అధిక్రితములు మొదలగువాటి కారణముగ కలుగు మూడు విధములైన దుఃఖములయందు గల దోషములను గురించి విచారించుట.

అట్లుగాక మరో విధముగా చెప్పవలయునన్నచో దుఃఖమే అన్నింటికంటే పెద్ద దోషము. ఈ దుఃఖరూపమైన దోషమును యింతకు పూర్వము చెప్పిన విధముగా జన్మాదులామందు చూచుట అనగా జన్మమే దుఃఖమయము. మరణించుట దుఃఖము. వ్యాధాప్యము దుఃఖమతో నిండియున్నది. అట్లే సర్వవిధ రోగములు దుఃఖమును కలిగించునవే. ఈ విధముగా చూచుట జన్మాదుల వలన కలుగు దుఃఖములకు కారణము జన్మమే అయినందున జన్మము దుఃఖమే స్వరూపముగా కలిగియున్నది.

ఈ విధముగా జన్మాదులయందు దుఃఖరూపమైన దోషమును ఒకసారి గాక అనేకమార్గు చూచుచుండినందువలన దేహము, యింద్రియములు మరియు విషయ భోగములయందు వైరాగ్యభావము ఉదయించును. అట్లే స్థితియందు మనస్సి యింద్రియాది సాధనముల యొక్క ఆత్మ సాక్షాత్కారమును పొందుటకు అంతరాత్మయందు ప్రవృత్తి ఉదయించును. ఈ విధముగా జ్ఞానమునకు కారణమైనందున జన్మాదులయందు గల దుఃఖరూపమైన దోషమును మాటిమాటికి చూచుట మరియు దానిని గురించి ఆలోచించుండుట ‘జ్ఞాన’ మని చెప్పుటడును.

మరియు -

13.9. అసక్తిరనభిష్టంగః పుత్ర దార గృహోదిషు, నిత్యం చ సమచిత్తత్వమిష్టానిష్టోపపత్రిషు.

అనగా - అసక్తి - ఆసక్తి నిమిత్తకమైన విషయములయందు ప్రీతి కలిగియుండుటను సక్తి అందురు. అసక్తి అనగా ప్రీతి లేకుండుటయే అసక్తి అనబడును.

అనభిష్టంగ - అభిష్టంగము లేకుంచుట అనభిష్టంగము. మౌర్యమతో కూడియున్న అనన్యమైన ఆత్మభావనా రూపమైన విశేషమైన అసక్తిని అభిష్టంగమందురు. అదెట్లన ? ఎవడో యితరుడు సుఖవంతుడుగానో లేక దుఃఖవంతుడుగానో యున్నప్పుడు ఆతనిని చూచి నేనే సుఖవంతుడుగా యున్నాను లేక నేనే దుఃఖవంతుడుగా యున్నాను అని తలంచుట లేక ఎవడో యితరుడు బ్రతికినా చచ్చినా నేనే బ్రతికియున్నాను లేక నేనే మరణించియున్నాను లేక మరణించెదను అని తలంచుటను అభిష్టంగమందురు.

ఇటువంటి అభిష్టంగము ఎచ్చుట సంభవించును ? అన్నచో పుత్రుడు, భార్య మరియు యిల్లు మొదలగు వాటియందు సంభవించును. అనగా పుత్రునియందు, భార్యయందు, యింటియందు సంభవించును. ఇచ్చుట ఆది అనగా మొదలగు అను శబ్దము వాడబడినందున పుత్రుడు, భార్య యల్లేగాక తనకు ప్రీతికరమైన ఏ వ్యక్తి లేక వస్తువునందైననూ ఆ భావము సంభవించవచ్చును. అసక్తి మరియు అనభిష్టంగము, యిందూ గూడ జ్ఞానమును కలిగించు సాధనములే. అందువలన వీటిని గూడ జ్ఞానమనియే అందురు.

మరియు నిత్యమూ అనగా స్థిరముగా సమచిత్తత అనగా నిరంతరమైన చిత్తముయొక్క సమానత్వము. దేనియందు యిందు సమానత్వము కలిగియుండవలయు నన్నచో - ఇష్టమైన లేక యిష్టము కాకున్న, ప్రియమైనదానియందు అనగా ప్రియాప్రియములు మాటిమాటికి కలుగుచున్ననూ ఆ ప్రియాప్రియములయందు చిత్తము ఎల్లప్పుడూ సమముగానే యుండవలయును. ఇటువంటి సాధకుడు ప్రియమైనది లభించినప్పుడు పొంగిపోడు మరియు అప్రియమైనది లభించినప్పుడు కోపతాపములు లేక సమచిత్తము కలవాడై యుండును. ఆప్టి సమచిత్తత్వము జ్ఞానమనబడును. మరియు .....

13.10. మయి చానన్యయోగేన భక్తిరవ్యభిచారిణీ, వివిక్తదేశ సేవిత్యమరతిర్మన సంసది.

అనగా - ఈశ్వరుడనైన నాయందు అనన్య యోగమతో అనగా ఏకత్వ రూపమైన సమాధి యోగమతో అవ్యచరితమైన భక్తి అనగా ఈశ్వరుడనైన నాయందు అచంచలమైన అనగా ఎడతెగని భావమతో కూడియున్న భక్తి. భగవంతుడైన వాసుదేవునికంటే యితరుడు మరియుకడు ఎవ్వడూ లేదు. అందుచేత ఆతడే మనయందరికి పరమగతి అనగా ఆతడాక్కడే మనకు దిక్కు అనుసటువంటి ఈ విధమైన ఏ స్థిరమైన బుద్ధికలదో, అదియే అనన్యయోగము.

అటువంటి స్థిరమైన యోగబుద్ధి కలిగి భజించుచుండుటయే ఎన్నడూ వికారమును చెందనటువంటి భక్తి అయివున్నది. అటువంటి భక్తిభావము గూడ జ్ఞానముతో సమానమైనదే.

వివక్త దేశసేవిత్వము - అనగా ఏకాంతమైన పవిత్ర స్థలమునందు వుండి సాధన చేయు స్వభావము. ఏ స్థలము తన స్వభావము చేతనే పవిత్రమైనదైయున్నదో లేక హృద్యట, కడగుట, దులుపుట మొదలగు క్రియల వలన శుద్ధమైయున్నదో మరియు సర్వములు, పులులు మొదలగు క్రూరజంతు రహితమై యున్నదో అట్టి వనము, నదీతీరము లేక దేవాలయము మొదలగు వివిక్త అనగా ఏకాంతమైన ప్రదేశమునందుండి సేవించు స్వభావము ఎవనికి కలదో అటువంటివాడు వివిక్త దేశ సేవి అనబడును. ఆతని భావము వివిక్త దేశ సేవికము అయి వున్నది.

మరియు జనసముదాయమునందు ప్రీతి లేకుండుట. ఇచ్చట వినయ భావము లేనటువంటి, సంస్కార శూన్యమైనటువంటి ప్రాకృత పురుషుల సముదాయము జనసముదాయమని చెప్పబడినది. వినయము గలవారు. సంస్కార సంపన్సులు అయిన మనష్యుల సముదాయము జనసముదాయము కాదు. ఏలయున ? అటువంటి సముదాయము జ్ఞాన సంపాదనయందు సహాయకారిగా వుండును. అందుచేత ప్రాకృత జనసముదాయమునందు ప్రీతి లేకుండుట జ్ఞానమునకు సాధనమగుట చేత ‘జ్ఞాన’ మనబడును.

మరియు .....

13.11. అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్థ దర్శనమ్, ఏతజ్ఞానమితి ప్రోక్తమజ్ఞానం యదతో ఒన్యధా.

అనగా - అధ్యాత్మజ్ఞాన నిత్యత్వము అనగా ఆత్మ విషయకమైన జ్ఞానము యొక్క పేరు అధ్యాత్మజ్ఞానము. ఆ జ్ఞానమునందు నిత్యమైన స్థితి కలిగియుండుటను అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యము అని అందురు.

తత్త్వజ్ఞానము యొక్క అర్థమును విమర్శించుట అనగా విచారించుట, అనగా అమానిత్వము మొదలగు జ్ఞాన సాధనముల యొక్క పరిపక్ష భావము వలన కలిగినటువంటి ఏ తత్త్వజ్ఞానము కలదో దానియొక్క అర్థము సంసారభావము తొలగి మోక్షమును పొందుట అను ఫిషయమును గురించి విచారణ చేయుట. అట్లేలయున ? తత్త్వజ్ఞానము వలన కలుగు ఘలమును గురించి విచారణ చేసినందువలననే మోక్షస్థితిని పొందుటకు అవసరమైన సాధనములయందు ప్రవృత్తి అనగా క్రోరిక కలుగును.

అమానిత్వము మొదలు తత్త్వజ్ఞానము యొక్క అర్థమును గురించి చేయు విమర్శ పర్యంతము చెప్పబడిన సమస్తమైన సాధన సముదాయము జ్ఞాన సంపాదనకు సాధనమైనున్నందువలన అది అంతయు ‘జ్ఞాన’ మనియే చెప్పబడుచున్నది.

పైన చెప్పబడిన జ్ఞానసాధన సముదాయమునకు వ్యక్తిరేకమగా ఏ మానిత్వము, దంభత్వము, పొంస, క్షమయొక్క అభావము, కుటీలత మొదలగు అవగుణ సముదాయము

కలదో అది అంతయు సంసార భావమును కలిగించునడై యున్న కారణముగ దానిని త్యజించు టకు ఆజ్ఞానమును గురించి తెలుసుకొనుట అవుసరమై యున్నది.

పైన చెప్పబడిన జ్ఞానము ద్వారా తెలియదగినది ఏది ? అను ఆకాంక్ష కలుగుచున్నందున “జ్ఞేయంయత్తత్త్వమ్” మొదలగు శ్లోకము చెప్పచున్నారు. (చూ. గీ.ఆ. 13.12.)

పూర్వప్రక్కము - అమానిత్వాది గుణములు యమ, నియమములు మొదలగు వాటి ద్వారా జ్ఞేయ వస్తువు తెలియబడజాలదు. ఏలయన ? అమానిత్వాది సద్గుణములు ఎటువంటి వస్తువును తెలియజేయునవిగాను చూడబడలేదు. సర్వత్రా చూడబడుచున్న దేమసగా -

ఏ జ్ఞానము ఏ వస్తువును విషయముగా చేసుకొనునో అదియే దానివలన తెలియబడునదగుచున్నది. ఇతర వస్తు సంబంధమైన జ్ఞానము వలన ఆన్య వస్తువు అనగా ఆ జ్ఞానమునకు సంబంధించని వస్తువు తెలియబడదు. అదెట్లున ? ఘటపిషయికమైన జ్ఞానము ద్వారా అగ్నివస్తువు తెలియబడదు గదా !

సమాధానము - ఇది దోషమనబడదు. ఏలయన ? ఈ అమానిత్వాది సద్గుణములు జ్ఞానసంపాదనకు సాధనములై యున్నందున మరియు ఆ జ్ఞానమును కలిగించుటకు సహాయక సాధనములై యున్నందున జ్ఞానమనబడుచున్నవని మేము యింతకు పూర్వమే చెప్పియున్నాము గదా !

13.12. జ్ఞేయం యత్తత్త్వవక్షామి యజ్ఞాత్మా 2మృతమశ్వతే, అనాదిమత్తరం బ్రిహ్మా న సత్తన్నా సదుచ్య తే.

అనగా - ఏది తెలియదగియున్నదో దానిని చక్కొ యథార్థరూపముతో వివరించెదను -

ఈ జ్ఞేయ వస్తువు ఎటువంటి ఘలమును కలిగించునడై యున్నది ? ఈ విషయమునందు క్రోతకు రుచి కలిగించి తన వైపునకు ఆకర్షింపజేసుకొనుటకు యా మాట చెప్పచున్నారు.

నిజముగా తెలియదగియున్న పరమాత్మ స్వరూపమును తెలుసుకొని మనుష్యాడు అమృతమును అనగా అమరభావమును పొందును. అందుచే ఆతడు మరల మృతుడు కాదు అనగా మరణించదు.

ఆ జ్ఞేయము అనగా పరమాత్మ అనాది. దేనికి ఆది అనగా ఆరంభము వుండునో అది ఆది అనగా ఆరంభము గలది. దేనికి ఆది అనునది లేదో ఆది అనాది అనబడును. ఆ అనాది ఏది ? అని అన్నాహో అదే పరమ నిరతిశయబ్రిహ్మా అదియే యా ప్రకరణమునందు జ్ఞేయ పదార్థముగా వట్టించబడినది.

ఈ సందర్భమున చాలామంది యా గ్రంథమునకు టీకాతాత్పర్యములను ప్రాయుఖరు ‘అనాది’ అని ‘మత్తరం’ అని పదవిభజన చేస్తూ వుంటారు. అందులకు వారు చెప్పా కారణమేమన ? బహుళీహి సమాసము ద్వారా చెప్పబడిన అర్థమునందు ‘మతువే’ అను ప్రత్యయము యొక్క ప్రయోగము నిరర్థకమని వారి వాదము కాని అట్లు చెప్పట సరికాదు.

ఆ టీకాకారులు అలా పదచేయము చేసి వేఱు అర్థమును గూడ కల్పించుచున్నారు. అదేమన ? “హాసుదేవ కృష్ణుడైన నేను దేనికి పరమశక్తినై యున్నానో” ఆ జ్ఞేయ పదార్థము మత్తరము అయి పున్నది.

అట్లు చెప్పటి సరే. నిజంగా పైన చెప్పబడిన అర్థము అచ్చట సంభవమైయున్నచో యీలా పరిచేయము చేసినట్లయితే పునరుక్తి దోషము నివారింపబడి యుండెడిది. కాని ఆ యద్దము సంభవము కాదు. ఏలయన ? ఇచ్చట బ్రహ్మాయొక్క స్వరూపము “న సత్తన్నాపదుచ్ఛతే” ’మొదలగు పదముల ద్వారా సర్వవిధ విశేషములను నిపేధించట ద్వారా చెప్పటయే ఆయనకు యిష్టము.

జ్ఞేయ పదార్థమును ఏదో విశిష్టమైన శక్తిగలదిగా చెప్పట మరల తరగి ఆ విశేషములనన్నింటిని నిపేధించుకొంటూ వెళ్ళడం యిదంతయు పరస్పర విరుద్ధముగా తోచుచున్నది. అందుచేత ‘మతువ్’ అను ప్రత్యుయము యొక్కయు మరియు బహుప్రీఫియా సమాసము యొక్కసమాన అర్థము కలిగియన్నప్పటికి యిచ్చట కేవలము శ్లోకమును పూరించుట కొఱకు అలా ప్రయోగము చేయబడినది.

అమృతత్వమే ఘలముగా గలిగియున్న జ్ఞేయ పదార్థము యిప్పుడు నాచేత చెప్పబడుచున్నది.

ఆ జ్ఞేయ పదార్థమును సత్తని చెప్పట కుదరదు. అట్లే అసత్త అని చెప్పట గూడ కుదరదు.

సూర్యపక్షము - ముందుగా ప్రతిజ్ఞ చేసి అతి గంభీరమైన స్వరముతో “నేను జ్ఞేయ పదార్థమును గురించి చక్కగా తెలియజెప్పేదనని యిప్పుడు “దానిని సత్తవిగాని, అసత్తవిగాని చెప్పట కుదరదు” అని చెప్పట ముందు చేసిన ప్రతిజ్ఞకు అనుకూలముగా లేదు.

సమాధానము - అట్లుకాదు. భగవంతుడు చెప్పినది. ఆయనగారు చేసిన ప్రతిజ్ఞకు అనుకూలముగనే యున్నది. అదెట్లున ? మాటల ద్వారా చెప్పబడు విషయముకానందున సమస్తమైన ఉపనిషత్తుల యందును జ్ఞేయ పదార్థమైన బ్రహ్మతత్త్వము ‘అది కాదు అది కాదు’ అది స్థాల పదార్థము కాదు. సూక్ష్మపదార్థము గూడకాదు” అని ఈ విధముగా విశేషముల యొక్క ప్రతి పేధము ద్వారానే చెప్పబడినది. అంతేగాని ఆజ్ఞేయ పదార్థము ఘలానా అనగా అట్లుండును లేక యిట్లుండును అని చెప్పబడలేదు.

సూర్యపక్షము - ఏ పదార్థము “అస్తి” అనగా “యిట్లున్నది” అని చెప్పబడదో అది నిజముగా లేనట్లే. ఆజ్ఞేయ పదార్థము ‘అస్తి’ అనగా “యిట్లున్నది” అను శబ్దము ద్వారా చెప్పబడనిద్దయున్నచో అది వాస్తవముగా ‘లేనిదే’ అని చెప్పవలసి యుండును. అటుపైన “అది జ్ఞేయము” అని చెప్పట స్వవచన వ్యాఘ్యతము వంటిది.

సమాధానము - “ఆ బ్రహ్మ పదార్థము లేదు” అను మాట నిజముకాదు. ఏలయన ? “అది లేదు” అను జ్ఞానమునకు గూడ అది విషయము కాదు.

పూర్వపక్షము - అన్ని విధములైన జ్ఞానములు అనగా ‘జ్ఞాన’ మైనా “పున్సుది”, “లేదు” అను రెండు విధములగు బుద్ధి ద్వారా ఏదో ఒకబట్టి నిర్ణయించబడును. అందుచేత జ్ఞేయము గూడ “పున్సుది” అను జ్ఞానమునకో లేక “లేదు” అను జ్ఞానమునకో తెలియబడు విషయమై యుండవలయను.

సమాధానము - అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన ? ఆ బ్రహ్మ పదార్థము ఇంద్రియము లకు తోచు పదార్థము కానందున రెండు విధములైన బుద్ధికి తోచు విషయము కాకున్నది.

ఇంద్రియముల ద్వారా తెలియబడు ఘటము, ఘటము మొదలగు పదార్థములే “పున్సువి” అనిగాని, లేక “లేతు” అనిగాని చెప్పటటకు తగిన జ్ఞానమునకు విషయములై యుండును.

కాని ఈ జ్ఞేయపదార్థము అనగా బ్రహ్మతత్వము యింద్రియములకు గోచరించునది కానందున కేవలము ఒక్క శబ్దప్రమాణము ద్వారానే తెలియబడును. అందుచే ఘటాది పదార్థములవలె “ఇది పున్సుది” “ఇది లేదు” అను ఈ రెండు విధములైన యింద్రియ జ్ఞానము ద్వారా తోచు విషయము కాకున్నది. ఈ కారణము వలన అది ‘సత్త’ అనిగాని మరియు ‘అసత్త’ అనిగాని చెప్పబడదు.

మీరు చెప్పినట్లుగా అది జ్ఞేయమే అయినను అది ‘సత్త’ పదార్థమని చెప్పబడదు. మరియు అసత్త పదార్థమనియు చెప్పబడదు. అట్లు చెప్పటి విరుద్ధము. మరియు విరుద్ధము కాదు. ఏలయన ఆ పరభ్రమాతత్వము ఎత్తింగినట్లుగాను లేక ఎతుంగనట్లుగాను లేని పదార్థమై యున్నది. శ్రుతులు యట్టే చెప్పచున్నవి.

పూర్వపక్షము - మీరు చెప్పిన ప్రతి. అన్యదేవ తద్వితాదయో అవిదితాదధి” కేనోపనిషత్తు 1-3. కూ విరుద్ధమైన అర్థమునే చెప్పచున్నదేమో ? అనగా యజ్ఞము చేయట కూడక యజ్ఞశాలను నిర్మించి “పరలోకమునందు అది అంతయు పున్సుదో లేదో అను విషయము ఎవ్వడెరుంగును” అని చెప్పినట్లుగా ఈ ప్రతివలె ఆ ప్రతి గూడ విరుద్ధమునే కలిగి యున్నదేమో?

సమాధానము - అట్లకాదు. ఏలయన ? తెలిసినదానివలె మరియు తెలియనిదానివలె విలక్షణతత్వమును ప్రతిపాదించు ఈ ప్రతి నిస్సందేహముగా, తప్పనిసరిగా జ్ఞేయ పదార్థము కలిగియుండుటను ప్రతిపాదించునడై యున్నది. మరియు “ఇదంతయు పరలోకమునందున్నదో లేదో” యను మొదలగు ప్రతి వాక్యములు విధిని అంతము చేయు అర్థవాతమై యున్నది. అందుచేత దానితో యిది సమానము కాజాలదు.

యుక్తి ననుసరించి గూడ యా విషయము సిద్ధించుచున్నది, అదేమన ? బ్రహ్మ పదార్థము సత్త. అసత్త మొదలగు శబ్దముల ద్వారా చెప్పబడదు. ఏలయన ? అర్థమును ప్రకాశింపజేయటకు వక్తద్వారా చెప్పబడు మరియు క్రోత ద్వారా వినబడు శబ్దములన్నియు జాతి, క్రియ, గుణము మరియు సంబంధము ద్వారా సంకేతమును గ్రహింపజేసియే అర్థ

ప్రతీతిని కలిగించును. మరో విధముగా మాత్రము కాదు. కారణమేమన ? అన్న విధముగా అర్థప్రతీతి కలుగుట చూడబడుటలేదు. అదెట్లన ? ఆవు లేక అశ్వము జాతిద్వారానూ, వండుట లేక పరించుట క్రియద్వారాను, తెలుపు లేక నలుపు అనునది గుణశబ్దము ద్వారానూ మరియు ధనవంతుడు లేక గో సంపన్నుడు యిది సంబంధమును తెలుపు శబ్దము ద్వారానూ తెలియబడుచున్నవి. ఈ విధముగానే ఆన్నివిధములగు విషయముల జ్ఞానము కలుగుచున్నది.

కానీ బ్రహ్మపదార్థము ఏదో ఒక జాతికి సంబంధించినది కాదు. అందుచేత సతీ మొదలగు శబ్దముల ద్వారా చెప్పబడదు. బ్రహ్మ పదార్థము నిర్ణయము అయి వున్నందున అది గుణము కలదిగూడ కాదు. అందువలన అది గుణవాచక శబ్దముల ద్వారా గూడా చెప్పబడదు. మరియు ఆ బ్రహ్మ పదార్థము క్రియారహితమైనదైనందున క్రియావాచక శబ్దముల ద్వారా గూడ చెప్పనందిగాదు. “బ్రహ్మ కళారహితము, క్రియారహితము మరియు శాంతమైనది” (నిష్పలం, నిష్ప్రయం శాంతమ్) శ్వేతాపనిషత్తు ఉ. 6-19) అను శ్రుతిద్వారా గూడ పై మాటే బుజువగుచున్నది.

మరియు ఆ బ్రహ్మము ఏకము అనగా రెండవది లేనిది, అనగా ఒక్కటే అయినందున, అధికృతీయము. ఇందియములకు విషయమైనది కానందున మరియు అది ఆత్మరూపమై యున్నందున దేనితోడను ఎటువంటి సంబంధము కలిగియున్నది కాదు. అందుచేత బ్రహ్మ ఎటువంటి శబ్దము ద్వారానూ చెప్పబడదని చెప్పట సహేతుకమే అయి వున్నది. “ఎచ్చట వాక్య నిశ్చబ్దమగునో (“యతోవాచో నివర్తంతే” త్తైత. 2.-4.9) మొదలగు శ్రుతులు గూడ పై మాటనే బుజువు చేయుచున్నవి.

ఆ జ్ఞేయ పదార్థము సతీ శబ్దము ద్వారా కలుగు ప్రతీతికి విషయము కాదు. అందువలన జ్ఞేయ పదార్థము అసలు లేనేలేదను ఆశంక కలుగుచున్నందున ఆ శంకను నివృత్తింపజేయుట కొఱకు సమస్త ప్రాణులను యింద్రియాదులైన ఉపాధుల ద్వారా ఆ జ్ఞేయము యొక్క ఉనికిని ప్రతిపాదించుటకై చెప్పుచున్నారు.

13.13. సర్వతః పాణిపాదం తత్త్వర్వతో ఒక్కి శిరోముఖమ్, సర్వతః శ్రుతిమల్కోకే సర్వమాఘృత్య తిష్ఠతి.

అనగా - ఆ జ్ఞేయ పదార్థము సర్వవ్యాపకమై యున్నది. అనగా అది లేనిచోటు లేదు. (ఇందుగల దందు లేదను సందేహమువలదు)

సర్వవిధ ప్రాణులయొక్క యింద్రియముల రూపమున వున్న ఉపాధుల ద్వారా క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క వునికి ప్రకటితమగుచున్నది. క్షేత్రరూపమైన ఉపాధుల కారణముగానే ఆజ్ఞేయము క్షేత్రజ్ఞుడు అనబడుచున్నది. క్షేత్రరూపమైన ఉపాధులు చేతులు, కాళ్ళు మొదలగు భిన్నత్వముచేత అనేక విధములుగా విభజింపబడుచున్నవి.

వాస్తవముగా విచారించి చూచిన ఉపాధుల భేదము చేత తోచుచున్న ఉపాధి భేదములన్నియు క్షైతిజ్ఞునియందు లేనివే అగుచున్నవి. అందువలన “ఆ భేదములన్నింటిని తొలగించి చూడగా జ్ఞేయ పదార్థము యొక్క స్వరూపము” దానిని “సత్త” పదార్థమని చెప్పజాలము. అట్లే ఆ జ్ఞేయ పదార్థమను “అసత్త” అని గూడ చెప్పజాలము” అని చెప్పబడినది.

మరియు జ్ఞేయ పదార్థము యొక్క ఉనికిని తెలుపుటకౌఱకు ఉపాధుల ద్వారా కల్పించబడిన మిధ్యారూపము గూడ దానియొక్క ధర్మమువలేనే కల్పించి అది సర్వవ్యాపకమైనది’ అను మొదలగు పద్ధతుల ద్వారా చెప్పబడుచున్నది.

సాంప్రదాయిక పరంపరను చక్కగా ఎత్తింగినవారు గూడ యిట్లే చెప్పుచున్నారు. అదెట్లన ? అధ్యారోపణము మరియు అపవాదము అనగా శాస్త్రమునకు గూడ అతీతమైన ప్రపంచమే లేనటువంటి పరమాత్మ తత్త్వము వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

సర్వృత అనగా సర్వదేహములయందు అంగరూపముగా వుండియున్న చేతులు, కాళ్ళు మొదలగు యింద్రియములు జ్ఞేయశక్తి యొక్క బలము వలననే తమ తమ కార్యములు చేయుచుండు సామర్థ్యము కలిగియున్నవి. అందువలన యివి అన్నియు జ్ఞేయ పదార్థము యొక్క శక్తికి చిప్పములుగా వున్నందుననే ఉపచారముగా అనగా వ్యావహరిక స్థితియందు జ్ఞేయపదార్థము యొక్క ధర్మములే యని చెప్పబడుచున్నవి. ఈ విధముగానే అన్నింటిని వ్యాఖ్యానించుకొనపచున్నది.

ఆ జ్ఞేయ పదార్థము సర్వవ్యాపకమైయున్నందున మరియు అన్నివైపులకు ముఖము (నోరు) తల, కన్నులు కలిగియున్నడై యున్నందున మరియు అది అనగా ఆజ్ఞేయ పదార్థము అన్ని దిక్కులకు చెవులు కలిగివున్నడై యున్నది. దేనికి శ్రుతి అనగా శ్రవణంద్రియములు అనగా చెవ్వులు కలవో దానిని “శ్రుతిమత్తే” (చెవ్వుల కలది) అని చెప్పబడురు. ఈ లోకమనందు అనగా సమస్త రూపములు కలిగియున్న ప్రాణి సముదాయమునందు అది వ్యాపించి; నిండియున్నది.

ఉపాధి రూపములైన చేతులు, కాళ్ళు మొదలగు యింద్రియముల అధ్యారోపణము వలన, అనగా భ్రాంతిచే కల్పించబడినందున జ్ఞేయపదార్థము ఆ యా ఉపాధులనన్నింటిని కలిగియున్నదని ఎవ్వరునూ శంకించరాదు. ఆ అభిప్రాయమను కలిగియుండి యా క్రింది శోకము చెప్పుచున్నారు -

13.14. సర్వేంద్రియ గుణభాసం సర్వేంద్రియ వివర్ణితమ్, అసక్తం సర్వ భృచ్ఛేవ నిర్గంఠం గుణభోక్తు చ.

అనగా - ఆ జ్ఞేయము సమస్తమైన యింద్రియముల యొక్క గుణముల ద్వారా ప్రకటింపబడుచున్నది. ఇచ్చ శ్రోత్రాది (చెవ్వులు మొదలగు) జ్ఞానేంద్రియములు, వాక్య మొదలగు కర్మేంద్రియములు మరియు మనస్సు మరియు బుద్ధి ఈ రెండు అంతఃకరణములు -

అంతస్తుంటేని సర్వోదియములు అని గ్రహించుదురు. అట్లేలయన ? అంతఃకరణము గూడైయము యొక్క ఉపాధి రూపముగా అన్య యిందియములవంటిదే అయి వున్నది. ప్రైకోక్రొములకు గూడ ఉపాధిత్వము అంతఃకరణరూపమైన ఉపాధి ద్వారానే కలుగుచున్నది. అందుచేత నిర్ణయమేమన ? ఉపాధుల రూపముగాయున్న అంతఃకరణము మరియ కోక్రొము బాహ్యకరణములు మొదలగు ఈ సర్వోదియముల యొక్క గుణములు అనుభూతయము. సంకల్పము, శ్రవణము మరియు భాషణము మొదలగునవి అయి వున్నాయము. ఆ జ్ఞాయము భాసించుచున్నది. అనగా ఆ యిందియములచేత చేయబడియులద్వారా అది క్రియావంతనిగా అనగా కర్మలు చేయునదిగా తోచుచున్నది.

“ధ్యానము చేయుచున్నట్లుగా, కర్మలు చేయుచున్నట్లుగా” (“ధ్యాయతీవ, లేఖముతీవ” ఇం. ఉ. 4. 3. 7) అను ఈ ప్రతిపాక్షము ద్వారా గూడ పై మాటే (నిర్ణయమేసుతీవ” ఇం. ఉ. 4. 3. 7) అను ఈ ప్రతిపాక్షము ద్వారా గూడ పై మాటే (నిర్ణయమేసుతీవ” ఇం. ఉ. 4. 3. 7) అను ఈ ప్రతిపాక్షము ద్వారా గూడ పై మాటే (నిర్ణయమేసుతీవ” ఇం. ఉ. 4. 3. 7)

అయితే మరి ఆజ్ఞీయమనే పదార్థము స్ఫుర్యముగా క్రియలు చేయునదిగా ఏచెప్పుబడుట తేదు ? అన్నాచో -

ఆ జ్ఞేయము ఎటువంటి యిందియములు లేనిది. అనగా సర్వవిధ కరణములు కర్మలు చేయు సాధనములు - లేనిది. అందుచేత అది యిందియముల యొక్క వ్యాపారములన వ్యాపారము (కర్మలు) చేయునది కాదు.

“తపాణిపొదో జవనో గ్రేహితా పశ్చత్యచక్షుః పశ్చటో త్వకర్మః” చూ. శ్వేతా 3.1.1 అనగా “ఇత్యున్న లేకుండ మరియు చేతులు లేకుండ నడుస్తూ గ్రహించుచూ వుండును. కన్నులేకుండానే చూచుచూ మరియు చెప్పులు లేకుండగనే వినుచుండును” ఆ విధముగా అభిప్రాయమును తెలుపుట కొఱకు ఆ జ్ఞేయము సమస్తమైన యిందియ రూపములైన ఉపాధుయొక్క గుణముల కనుకూలముగా గ్రహించగల సామర్థ్యము కలిగియున్నది. దానిని సాక్షాత్తు అనగా ప్రత్యక్షముగా గమనాది క్రియలతో కూడియున్నట్లుగా చెప్పట కొఱకు ఈ మంత్రపచేష్టబడియుండలేదు.

“అంధో మణిమవిందత” శ్రైత్ర ఆ. 1.11 “అనగా గ్రుద్దివాడు మణిని పొందె మొదలను మంత్రముల యొక్క అర్థము వలెనే ఆ మంత్రమునకు గూడ అర్థము గ్రహించనగును.

ఆ జ్ఞేయ పదార్థము సమస్తమైన యిందియములు లేనిది. అందుచేత సంరహితమైనది. అనగా దేనితోడను దానికి ఎటువంటి సంబంధములు కలుగజాలవు.

అలా అయినపుటికి ఆ జ్ఞేయ పదార్థము అన్నింటిని అందరిని ధరించియే వుంటుం సత్తేబుక్కి సర్వవ్యాపకమై యున్నది. అందుచేత సత్తే అన్నింటికి అధిష్టానముగా అన

శ్రీ మధుగవద్వీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మూలాధారముగా వుంటుంది. మృగత్వష్ట మొదలగు మిథ్యా పదార్థములు గూడ అధిషోనము లేకుండ నిలువజాలవు అనగా కల్పించబడవు. కావున ఆ జ్ఞేయ పదార్థము సర్వమునకు మూలాదారమై సర్వమును ధరించుచున్నది.

ఆ జ్ఞేయము యొక్క సత్తను ప్రకటించునది యిది రెండవ సాధనమై యున్నది. ఆ జ్ఞేయము నిర్ణయమై సత్య, రజ మరియు తమము అను ఈ మూడు గుణములకు అతీతముగా యున్నది. అలా అయివుండి గూడ ఆ జ్ఞేయము ఆ గుణములకు భోక్త అయి వున్నది. అనగా ఆ జ్ఞేయము సుఖము, దుఃఖము మరియు మోహము మొదలగు రూపములుగా పరిణమించియున్న మూడు గుణములకు శబ్దాదుల ద్వారా భోగించునది అనగా వాటిని పొందునడి యున్నది.

మరియు -

13.15. బహిరంతశ్చ భూతానామచరం చరమేవ చ, సూక్ష్మత్వాత్మదవిజ్ఞేయం దూరస్థం చాంతికే చ తత్.

అనగా - అవిద్య ద్వారా ఆత్మభావముతో కల్పించబడిన శరీరమును చర్యపర్యంతము హద్దుగా తలంచి దాని సహాయముచేతనే జ్ఞేయమును దానికంటే బయటగా వున్నట్లు చెప్పుదురు. అదే విధముగా అంతరాత్మను లక్ష్యముగా తలంచి మరియు శరీరమును హద్దుగా ఒప్పుకొని జ్ఞేయమును దానిలోపల వ్యాపించియున్నట్లుగా చెప్పుదురు.

“బయట లోపల వ్యాపించియున్నది” అని చెప్పినందువలన మద్యభాగము నందు దాని లేపి ప్రకటితమగుచున్నది. అందుచేత వారు చెప్పునదేమన - చరమ అచరమ రెండూ అదియే (జ్ఞేయ పదార్థమే) అయి వున్నది.

అనగా రజ్జువునందలి సర్వమువలె తోచునటువంటి చర అచర రూపమైన శరీరభాసములన్నియు ఆ జ్ఞేయ పదార్థము యొక్క స్వరూపములే.

మరి చర అచర రూపమున సమస్త వ్యవహారమునకు విపులము ఆ జ్ఞేయ (పరమాత్మ) మే అయి వుండగా మరల అది యిది అయి వున్నది. అనునట్లుగా అందరిచేత ఎందుకు తెలియబడుట లేదు ? అని అన్నచో -

నిజమే. మనకు తోచు దృశ్యమంతయు దానియొక్క స్వరూపమే అయినప్పటికి ఆ జ్ఞేయ పదార్థము ఆకాశమువలె అతి సూక్ష్మమై యున్నది. అది ఆత్మరూపమున జ్ఞేయమై యున్నప్పటికి అత్యంత సూక్ష్మము అయివున్నందున అజ్ఞానులందరికి అవిజ్ఞేయముగానే వుంటుంది.

కాని జ్ఞానవంతులైన పురుషులకు మాత్రమే వున్నదంతయు ఆత్మగానే తోచుచుండును. అది అంతయు బ్రహ్మమే.

“ఆత్మై వేదం సర్వం”, చాం 7.25.2 “ఐహైవేదం సర్వం” బృ 2.5.1 మొదలగు రాంముల ద్వారా అది అనగా ఆ జ్ఞేయ పదార్థము సర్వకాల సర్వవస్తులయందును క్షమగనే వుండును.

ఆ జ్ఞేయము అజ్ఞాతముగా అనగా తెలియబడకుండా వున్న కారణముగ మరియు లోట్ల సంవత్సరముల వరకు గూడ ప్రాప్తించకపోవడం వలన అజ్ఞానులకు బహు దూరముగా కియున్నది. కానీ జ్ఞానులకు మాత్రము అది వారి ఆత్మయే అయి వున్నది. అందువలన కి అత్యంత సమీపముననే వుండియున్నది.

మరియు -

**16. అవిభక్తం చ భూతేషు విభక్త మివ చ స్థితమ్,
భూతభర్తు) చ తష్ణేఖయం గ్రసిష్టు ప్రభవిష్టు చ.**

అనగా - ఆ జ్ఞేయము ప్రతి దేహమునందును ఆకాశమువలె అవిభక్తమై అనగా లోట్లంపబడకయే ఏకమై వ్యాపించియున్నది. అయినప్పటికి గూడ అన్ని ప్రాణులయందును లోట్లంపబడినదానివలె నించియున్నది. అట్లేలున ? దానియొక్క వునికి శరీరములయందు ముబడుచున్నది. (విద్యోతింఠువు శుద్ధబుద్ధి గుహలన్).

మరియు ఆ జ్ఞేయ పదార్థము దేహములయందు వ్యాపించియున్న కాలమందు భర్తు అనగా భూతములను ధరించునది మరియు పోషించునది అయి వుండి ప్రశయమునందు గ్రసిష్టు అనగా సర్వమును తనయందు లీనగూ చేసుకొనునది మరియు త్రైకాలమందు ప్రభవిష్టు అనగా సర్వమును కల్పించునది అయి వున్నది. అదెట్లన ? ఇన కల్పితమైన రజ్జువునందు సర్వమువలె కల్పించుచుండును.

జ్ఞేయపదార్థము సర్వవ్యాపకమై యుండియు లోకులకు ప్రత్యక్షమగుట లేదు. అయితే అంధకార రూపమున వున్నదా ? లేదు. అయితే పురి అది ఎట్లున్నది ? అన్నచో -

**17. జ్యోతిషామహి తజ్యోతి స్తుమసః పరముచ్యతే,
జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం హృది సర్వస్య విషితమ్.**

అనగా - ఆ జ్ఞేయము అనగా పరమాత్మ సూర్యుడు మొదలగు సమస్తమైన వెలుగు రములకు గూడ వెలుగు నిచ్చునదై యున్నది. ఏలయిన ? ఆత్మ చైతన్యము యొక్కప్రకాశముచైతన్యమూనమై ఈ సూర్యుడు మొదలగు సమస్తమైన జ్యోతిపదార్థములు ప్రకాశించుచున్నవి

ఏ వెలుగు రూపమువలన ప్రకాశపంతమై సూర్యుడు వెలుంగుచున్నాడో ఆ వెలుగునే యిదంతయూ ప్రకాశింపబడుచున్నది. (చూ - “యేన సూర్యస్పతి తేజసేద్ధః తస్యభాసిమిదం విభాతి” శ్వేతా ష. 6-14) మొదలగు ప్రతి ప్రమాణముల ద్వారా మరియు చృటనే చెప్పబడిన “యదాదిత్యగతం తేజః” మొదలగు స్నృతి వాక్యముల ద్వారా గూడ , చెప్పిన విషయమే సిద్ధించుచున్నది.

మద్వగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మరియు ఆ జ్ఞేయము అంధకారముకంటే, అజ్ఞానము కంటే ఆవల అనగా చెప్ప రానిదిగా అనగా తెలియరానిదిగా చెప్పబడుచున్నది.

“జ్ఞానాదుల సంపాదన అతి కష్టసాధ్యమైన పని” అని తలంచబుద్దిగల వారిని నిరాశ జెందియున్నపారిని ఉత్సాహపరచుట కొఱకు చెప్పుచున్నారు.

జ్ఞానము అనగా అమానిత్వము మొదలగు జ్ఞాన సాధనములు జ్ఞేయము అనగా “జ్ఞేయం యత్తత్త్వశ్శ్వామి” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా చెప్పబడిన పరమాత్మ యొక్క స్వరూపము మరియు జ్ఞాన గమ్యము అయిన జ్ఞేయమే ఎఱుంగబడిన తరువాత జ్ఞానఫలము అయినందున జ్ఞానగమ్యమని చెప్పబడుచున్నది. మరియు అది ఎప్పుడు తెలుసుకొనబడునో ఆ అవస్థ అనగా ఆ ఫీచియందు జ్ఞేయమని చెప్పబడుచున్నది.

ఈ మూడు కూడ సమస్తమైన ప్రాణిలయొక్క అంతఃకరణములయందు విశేష రూపముగా వుండియున్నవి. అట్టేలయన ? ఈ మూడు గూడ అచ్చటనే ప్రకాశించుచున్నవి.

పైన చెప్పబడిన అర్థమంతటిని ఉపనంహారించుటకొఱకు ఈ శ్లోకము చెప్పబడుచున్నది.

13.18. ఇతి క్షేత్రం తథా జ్ఞానం జ్ఞేయం చోక్తం సమాపతః, మర్ధుక్త యతద్విజ్ఞాయ మద్భావాయోపపద్యతే.

అనగా - ఈ విధముగా యిది మహాభూతములు మొదలు ధృతి పర్యంతము జ్ఞేయము యొక్క స్వరూపము. ‘అమానిత్వము’ మొదలగువాని మొదలుకొని “తత్వజ్ఞానార్థ దర్శనము” వరకు జ్ఞానము యొక్క స్వరూపము మరియు “జ్ఞేయయత్తత్త” మొదలుకొని ‘తమసః పరమచ్ఛతే’ వరకు జ్ఞేయము యొక్క స్వరూపము సంక్లిష్టముగా చెప్పబడినది.

ఇదంతయూ వేదముల యొక్కయు మరియు గీతయొక్కయు అర్థముల నన్నింటిని సంగ్రహించి చెప్పబడినది. ఇటువంటి యథార్థమైన జ్ఞానమునకు అధికారి ఎవడు ? అన్నచో - చెప్పబడుచున్నది -

నా భక్తుడు అనగా సర్వజ్ఞుడు పరమ గురువు వాసుదేవ పరమేశ్వరుడానైన నాయందు తన సమస్త భావములను అర్పించినవాడు అట్టి జ్ఞానమునకు అధికారి. ఏ వస్తువుని చూచినా, దేనిని గురించి వినినా, ఏ వస్తువును తాకినా వాటన్నింటియందు “నిండియున్నది భగవంతుడైన ఆ వాసుదేవుడే” అని తలంచు నిశ్చితబుద్ధి గల ఏ భక్తుడు కలడో ఆతడే యట్టి జ్ఞానమునకు అధికారి.

ఈ పైన చెప్పబడిన యథార్థ జ్ఞానమును పొంది నా భావమును అనగా నాయొక్క పరమాత్మ భావమును పొందుటకు సమర్థుడగును. అనగా మోక్షస్థితిని పొందును.

వేద అధ్యాయమునందు ఈశ్వరునియొక్క క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుని రూపములైన అపరా మరియు పరా అను రెండు ప్రకృతులు చెప్పబడినవి. దానితోపాటుగా యా రెండు

ప్రకృతులు సమస్త ప్రాణిలయొక్క స్థితిలయములకు కారణములు అని గూడ చెప్పబడినది. ఇప్పుడు యచ్చట ఆ క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞ రూపము యి రెండు ప్రకృతులు సర్వభూతముల యొక్క స్థితి లయములకు ఎట్లు కారణమగుచున్నవో చెప్పబడుచున్నది.

13.19. ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్యనాదీ ఉభావపి, వికారాంశ్చ గుణాంశైవ విధి ప్రకృతి సంభవాన్.

అనగా - ఈశ్వరునకు రెండు ప్రకృతులు కలవు (ప్రకృతి అనగా స్వభావము) ఒకటి ప్రకృతి రెండు పురుషుడు. అవి రెండు అనాదులు అనగా ఆరంభము లేనివి అని ఎఱుంగవలయును. దేనికి ఆరంభమునునది వుండదో దానిని 'అనాది' అని యందురు.

ఈశ్వరుడు నిత్యుడు అనగా ఆది యంతములు లేనివాడు. ఆ కారణముచేత ఆ రెండు ప్రకృతులకు గూడ నిత్యత్వము ప్రాప్తించుచున్నది. అట్లేఖయన ? ఈ రెండు ప్రకృతులు కలిగియుండుటయే ఈశ్వరుని యొక్క ఈశ్వరత్వము.

ఈ రెండు ప్రకృతుల ద్వారానే ఈశ్వరుడు జగత్తు యొక్క ఉత్పత్తి స్థితి మరియు ప్రశర్యములను కారణమగుచున్నాడు. అనాది సిద్ధులైన ఆ రెండు ప్రకృతులు అనగా ఈశ్వరుని పురుష ప్రకృతి మరియు స్త్రీ ప్రకృతులులే సంసారమునకు అనగా ప్రపంచమునకు కారణములు.

కొంతమంది టీకాకారులు దేనికి ఆది అనగా ఆరంభము లేదో అవస్థియు అనాదులు అని చెప్పుదురు. ఆ విధముగా వారు అచ్చట తత్పురుషు సమాసములను చెప్పుచున్నారు. అందువలన ఈశ్వరుడే జగత్తుయొక్క జన్మస్థితి లయములకు కారణమగుచున్నారు. ప్రకృతిని పురుషుని నిత్యములని అంగీకరించిన యొడల ప్రపంచము వాటిద్వారానే కల్పించబడుచున్నదని ఒప్పుకొనవలసి వచ్చును. అప్పుడు ఈశ్వరుడు జగత్తునకు కర్త కానేరదు.

కాని అలా అంగీకరించుట సరికాదు. ఏలయన ? పురుషుని ప్రకృతిని నిత్యము లైనవిగా అంగీకరించనిచో ప్రకృతి మరియు పురుషుని యొక్క ఉత్పత్తికి పూర్వము శాసించు యోగ్యత గల వస్తువు లేనందున ఈశ్వరునియందు అనశ్వరత్వ భావము సంభవించును.

మరియు అప్పుడు ఎట్లివంటి కారణపదార్థము లేకుండగనే ప్రపంచము కలిగినదని అంగీకరించవలసి వచ్చును. అలా అంగీకరించినందువలన అప్పుడు ఆ ప్రపంచమునకు అంతము లేదను భావము, శాస్త్రము నిరుపయోగమను భావము మరియు బంధ - మోక్షములు లేవన్భావము స్థిరపడును. ఈ కారణముచేత ఆ టీకాకారులు చెప్పి విధానము సరికాదని చెప్పుచున్నాము.

కాని ఈశ్వరునకు సంబంధించిన ఆ రెండు ప్రకృతులను నిత్యమైనవిగా అంగీకరించిన యొడల ఈ వ్యవస్థ అంతయు సక్రమేనని బుజవగును.

అది ఎట్లన్నచో - వికారములను మరియు గుణములను ప్రకృతి నుండి కలిగినవిగా ఎఱుంగము అనగా బుద్ధి మొదలు దేహము మరియు ఇంద్రియముల వరకు యింకా ముందు

శ్లోకమునందు చెప్పబడియున్న వికారములను మరియు సుఖదుఃఖములు మరియు మౌహము మొదలగు వృత్తుల రూపమున పరిణమించిన సత్యరజ తమోగుణములను ప్రకృతినుండి ఉత్సవమైనవిగా నీవు తెలిసికొనుము.

సారాంశమేమన ? వికారములకు కారణరూపమైన ఈశ్వరుని యొక్క త్రిగుణాత్మకమైన మాయాశక్తి (కలదు) వున్నది. దానినే ప్రకృతి అని అంటారు. అది ఎటువంటి వికారములను మరియు గుణములను కలిగించున్నట్టేయున్నదో ఆ వికారములను మరియు గుణములను నీవు ప్రకృతి జనితములు అనగా ప్రకృతి నుండి పుట్టినవి అనగా ప్రకృతియొక్క పరిణామ రూపములే యని తెలుసుకొనుము.

ప్రకృతినుండి ఉత్సవమైన ఈ వికారములు మరియు గుణములు ఎట్లుండును ? అన్నచో -

13.20. కార్యకారణ కర్తృత్వ హేతుః ప్రకృతిరుచ్యతే, పురుషః సుఖదుఃఖానాం భోక్తృత్వ హేతురుచ్యతే.

అనగా - శరీరమును 'కార్యము' అని అంటారు. మరియు ఆ శరీరమును ఆశ్రయించు కొని లోపలవున్న మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము మరియు పది యింద్రియములు (కర్మింద్రియములు ఐదు, జ్ఞానేంద్రియములు ఐదు) యీ పదమూడు ఆ కార్యమునకు కారణములు. వీటన్నింటికి కర్తగా వుండునది హేతు ప్రకృతి.

శరీరాదులను కలిగించు - కల్పించునవి - పంచభూతములు మరియు శబ్దము మొదలగు అయిదు విషయములు. ఇవి యింతకు పూర్వము చెప్పబడినటువంటి ప్రకృతి జన్మములైన పది వికారములు యిచ్చట కార్యమును గ్రహించు కారణముగ గ్రహించుబడుచున్నవి. మరియు సుఖదుఃఖములు మరియు మౌహము మొదలగువాటి రూపమున పరిణమించుచున్న ప్రకృతి జన్మములైన సమస్త గుణములు, బుద్ధి మొదలగు కారణములను ఆశ్రయించియుండుట వలన కారణములగా అంగీకరించబడుచున్నవి.

ఆ కార్యములకు మరియు కారణములకు కర్తగా యున్నది. అనగా వాటిని కలిగించు భావమును కార్య-కరణ, కర్తృత్వమందురు. ఆ కార్యకరణముల యొక్క కర్తృత్వమునందు ఆరంభించునది అగుట వలన ప్రకృతి కారణమనబడుచున్నది. ఈ విధముగా కార్యకరణములను కలిగించునది - పుట్టించునది - అయినందున ప్రకృతియే యీ ప్రపంచమునక కారణమైయున్నది.

"కార్యకారణ కర్తృత్వే" అను పాతభేదమును అంగీకరించినచో కూడ "దేనియొక్క ఏరిణామమౌ అది దానియొక్క కార్యము అనగా వికారమై యున్నది. మరియు కారణము - వికారము - వికృతమగున్నట్టే యున్నది" అను అర్థమే వచ్చును. ఆ వికారమును చెందు మరియు వికారరూపమైన కారణము మరియు కార్యములను కలిగించుటకు ప్రకృతి హేతుపై యున్నది.

ఆట్లుగాకున్న పదహారు వికారములు కార్యములు మరియు ఏడు ప్రకృతి - వికృతులు కారణమై యున్నవి. ఈ విధముగా యిందుల్లో మూడు తత్వములే కార్యకారణములుగా చెప్పబడుచున్నవి. వీటన్నింటికి కర్తృత్వమునందు ఆరంభము నుండియే ప్రకృతి హేతువుగా కర్తగా చెప్పబడుచున్నది.

పురుషుడు గూడ ఏ విధముగా ప్రపంచమునకు కారణమగుచున్నాడు ? అన్నచో -

పురుషుడు అనగా జీవుడు, క్షీతజ్ఞుడు, భోక్త మొదలగునవన్నియు ఆ పురుషునకు పర్యాయపదమురే. ఆతడు సుఖము - దుఃఖము మొదలగు భోగముల యొక్క భోక్తృత్వమునందు అనగా వాటిని అనుభవించుటయందు కారకుడు అనగా హేతువుగా చెప్పబడుచున్నాడు.

పూర్వపక్షము - కాని యిందు కార్య-కరణముల కర్తృత్వము వలన మరియు సుఖ-దుఃఖముల యొక్క భోక్తృత్వము కారణమగు ప్రకృతిని మరియు పురుషుడు యిరువురను యిందు సంసారమునకు కారణములు - కారకులు - అని ఎట్లు చెప్పబడును ?

సమాధానము - కార్య-కరణముల మరియు సుఖ-దుఃఖాదిరూపములైన హేతువు మరియు ఫలముయొక్క ఆకారమునందు ప్రకృతియందు ఎటువంటి పరిణామము జరగకుండుట వలన మరియు శైతన్యమును కలిగియున్న పురుషుని యందు వాటన్నింటియొక్క భోక్తృత్వము లేకుండిన సంసారము ఎట్లు సిద్ధించును ? ఎప్పుడైతే కార్య-కరణ రూపమైన హేతువు మరియు ఫలాకారముగా పరిణమించియున్న భోగ్యరూపము కలిగియున్న ప్రకృతితో దానికంటే విపరీత ధర్మము కలిగియున్న పురుషునియొక్క భోక్తాభావము వలన అవిద్యారూపమైన సంయోగము జరుగును. అట్లు జిరిగినప్పుడే సంసారము తోచును అనగా రూపమును దాల్చును.

అందుచేత ప్రకృతియొక్క కార్యకరణ విషయ సంబంధమైన కర్తృత్వము మరియు పురుషుని యొక్క సుఖ-దుఃఖ విషయమైన భోక్తృత్వమును కలిపి ఆ రెంటియొక్క సంసారమునకు కారణత్వము ప్రతిపాదించబడినది. ఇది సహేతుకముగనే యున్నది గదా ?

పూర్వపక్షము - అయితే యిందు సంసారమనబడు వస్తువు ఎటువంటిదై యున్నది ?

సమాధానము - సుఖదుఃఖముల భోగమే సంసారము. మరియు పురుషుని యందు సుఖ-దుఃఖరూపమైన ఏ భోక్తృత్వము కలదో అదియే ఆతని సంసారిత్వమై యున్నది.

“సుఖదుఃఖముల యొక్క భోక్తృత్వమే పురుషునియొక్క సంసారిత్వమై యున్నదని” మీరు చెప్పినది. ఆతనియందు ఏ కారణముచేత కలుగుచున్నది ? అని అన్నచో -

13.21. పురుషః ప్రకృతిస్థా హి భుంక్తే ప్రకృతిజాన్మణాన్,
కారణం గుణసంజ్ఞో ర్భస్య సదసద్యోని జన్మసు.

అనగా - ఏలయన ? పురుషుడు అనగా జీవాత్మ ప్రకృతియందు వునికి కలిగి యున్నాడు అనగా కార్యము మరియు కరణరూపమున పరిణమించియున్న అవిద్యాయే. రూపముగా కలిగియున్న ప్రకృతియందు వుండియున్నాడు. ప్రకృతినే తన స్వరూపముగా తలంచుచున్నాడు.

అందుచేత ఆతడు ప్రకృతియందు కలుగుచున్న సుఖ-దుఃఖములను మరియు మోహమే కారణముగ జనించిన గుణములను - “నేను సుఖవంతుడను” “నేను దుఃఖవంతుడను” “మూధుడను” “పండితుడను” అని ఈ విధముగా తలంచుచూ వాటినన్నించీని అనుభవించున్నాడు.

ఆతని జన్మకు కారణము అవిధ్యమే అయి పున్నప్పటికి భోగింపబడుచున్న సుఖ-దుఃఖములు మరియు మోహరూపమున పున్న గుణములయందు ఆసక్తుడియున్నందున, తద్రూపమే చెందియున్న ఆతడు జన్మరూపమున పున్న సంసారమునకు ప్రథాన కారణమై యున్నాడు. “ఆతడు ఎటువంటి కోరికలు గలవాడుగా వుండునో అటువంటి కర్మలనే చేయుచుండును” చూ.

“స యథాకామోభవతి తత్త్వతుర్భవతి” బృహ.ఉ. 4-45 అను ఈ ప్రతి వాక్యము ద్వారా గూడ ఈ విషయమే బుజువగుచున్నది.

గుణములతో తాదాత్మమును చెందుట చేతనే అనగా గుణములయందు ఆసక్తి కలిగియుండుట చేతనే భోక్త్రమైన ఈ పురుషునకు మంచి చెడ్డ యోసులయందు జన్మించుటకు అనగా శరీరములను పొందుటకు కారణమగుచున్నదని భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.

మంచి-చెడ్డ యోసులనగా “సదసతీ” యోసులని అర్థము. వాటియందు జన్మించుట అనగా వాటియందుండి తదనురూపమైన శరీరములను పొందుట “సదసద్యోనిజన్మ” మనబడుచున్నది. ఈ భోగ్యోపయోగమైన సదసద్యోని జన్మలకు కారణము గుణములతో తాదాత్మమును పొందుటయే.

మరో విధముగా చెప్పవలయునన్నాచో - సంసార పదమును తొలగించి యా క్రింది విధముగా చెప్పుకొనవచ్చును - అదెట్లన - మంచి లేక హీనయోసుల యందు జన్మించి అనగా స్ఫూర్తించోదులను పొందిన జీవుడు గుణములతో తాదాత్మమును పొందుటయే ఈ పంపారమునకు కారణము.

దేవోది యోసులు సతీ అనగా క్రేష్టమైన యోసులు. మరియు పశువుల మొదలగు యోసులు అసతీ అనగా హీనమైన యోసులు. ఈ ప్రకరణ సామర్థ్యము ననుసరించి మనుష్య యోసులను గూడ సతీ - అసతీ యోసులుగా విభజించి తెలియుట యందు ఎటువంటి ఆధ్యంతరము వుండనక్కరలేదు.

అలా చెప్పుటకు కారణమేమన ? ప్రకృతియందు వుండుట లేక కలుగుట అనునదియే ఆవిధ్య మరియు గుణములతో తాదాత్మమును పొందుట అనగా ఆ గుణముల యందు ఆసక్తిని కలిగియుండుట ఈ రెండే సంసారమునకు కారణములు. అందుచే వాటి రెంటినీ క్షుద్రించమనియే చెప్పబడుచున్నది.

ఈ గీతాకాష్మమునందు పై రెంబిసుండి అనగా ప్రకృతి ఘరియు గుణములయందు ఆపక్తి సుండి నిష్పత్తిని పొందుటకు సాధనములుగా సంన్యాసముతో కూడియున్న జ్ఞానము మరియు వైరాగ్యము ముఖ్యముగా చెప్పబడినవి.

ఆ క్షేత్ర - క్షేత్రజ్ఞులకు సంబంధించిన జ్ఞానము (వివరణ) యింతకు పూర్వమే చెప్పటిడినది. దానితోపాటు “న సత్తన్నా సదుచ్ఛతే” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా యితర ధర్మములన్నింటిని నిషేధించి మరియు “సర్వతః పాణిపాదమ్” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా అనాత్మ ధర్మములన్నింటిని అభ్యర్థిపడి జేసి అనగా తొలగించి జ్ఞేయముయొక్క స్వరూపము “యజ్ఞత్వా మృతమశ్వతే” మొదలగు వచనముల ద్వారా ప్రతిపాదించబడినది.

దానినే తిరిగి విశదముగా ప్రతిపాదించబోవున్నాము -

13.22. ఉపద్రవ్యాపుమంతా చ భర్తా థోక్తా మహేశ్వరః, పరమాత్మేతి చాప్యక్తో దేహౌస్తిస్మిన్పురుషః పరః.

అనగా - ఈ ఆత్మ ఉపద్రవ్య అనగా స్వయముగా ఎటువంటి కర్మలు చేయకుండగనే ఆ జరుగుచుండు కర్మలకు కర్మలు చేయువారికి సమీపమున స్థిరముగా వుండి చూస్తూ వుంటుంది. అభేద్భున ? యజ్ఞ విద్యలయందు ఆర్తీరిన పురుషుడు తాను స్వయముగా ఎటువంటి యజ్ఞకర్మలు చేయకుండగనే యజ్ఞకర్మల యందు నిమగ్నమై యున్న పురోహితుడు మరియు యజమాని ద్వారా చేయబడుచున్న యజ్ఞకర్మలకు సంబంధించిన గుణ-దోషములను చూచుచున్నట్లుగా కార్యము మరియు కరణముల వ్యాపారముతో తాను సంబంధము లేకుండగ ఆ కార్యములు మరియు ఆ కార్యములతో సంబంధము లేని ఆత్మ ఆ యా కార్యములను దగ్గరగా వుండి చూస్తూ వుంటుంది.

అట్లు కాదేని - దేహము, కన్నలు, మనస్సు, బుద్ధి మరియు ఆత్మ యివస్థియు ప్రఫ్ఫులు - వాటిలో బయటగా వుండియున్న ప్రఫ్ప దేహము మరియు అచ్చట మొదలు వాటున్నటికంటే లోపలగా వున్న ప్రఫ్ప. అత్యంత సమీపమునందున్న ప్రఫ్ప అంతరాత్మ. దానికంటే మరియుక అంతరిక ప్రఫ్ప లేదు. అత్యంత సమీపమున వుండి చూచున్నదైయున్నందున అదియే ఉపద్రవ్య. అందుచేత ఆత్మ ఉపద్రవ్య అయి వున్నది.

అట్లు కూడ కాదేని యజ్ఞమునందలి ఉపద్రవ్య వలె సర్వమును అనుభవించున్నదై యున్నందున ఆత్మ ఉపద్రవ్య అనబడుచున్నది.

ఈ ఉపద్రవ్యసు కొందరు “అనుమంత” అని అందురు. క్రియలు చేయటయందు నిమగ్నమైయున్న అంతఃకరణము మరియు యింద్రియాదులు చేయు కర్మలయందు సంతోషమును అనుమోదించుటను “అనుమననము” అందురు. ఆ అనుమననము చేయవాడు అనుమంతుడు.

అట్లుగాక కార్యకరణముల ప్రవృత్తియందు తాను స్వయముగా ప్రవృత్తి లేకుండ కూడ ఆ కార్యకరణముల వ్యాపార ప్రవృత్తికి అనుకూలముగా వున్నట్లు తోచుండును.

అట్లుగానిచో - తన వ్యాపారమునందు నిమగ్నమైయున్న అంతఃకరణము మరియు యింద్రియాదులు చేయు కర్మలకు తాను సాక్షిగా వుండియు తాను వాటిని అట్లు చేయకుండ నివారించడు. అందువల్ల గూడ ఆతడు “అనుమంతుడు” అనబడుచున్నాడు.

అవిద్యారూపమైన ప్రకృతిని గూడ తనయొక్క వికార రూపమైన గుణముల సహితముగా విర్యచేత నివర్తించబడిన ఆభావమును పొందినట్లుగా గుర్తించునో ఆతడు సర్వవిధ వ్యవహారములు చేయుచుండిననుఖస విద్యత్తుతో కూడియున్న శరీరము తొలగిపోయిన పిదప తిరిగి రెండవ శరీరమును పొంది జన్మించడు. అనగా రెండవ శరీరమును గ్రహించడు.

జచ్చట “అపి” అనగా తన వర్షాత్రము ధర్మమునకు అనుకూలముగా వ్యవహారించ వాడు తిరిగి జన్మించడు అని అభిప్రాయము.

పూర్వపక్షము - జ్ఞానము కలిగిన తరువాత పునర్జన్మ లేదని చెప్పబడినది. అలా అయినప్పటికి ఆ జ్ఞానము కలుగుటకు పూర్వము చేసినటువంటినీ మరియు జ్ఞానము కలిగిన తరువాత చేయబడు మరియు యింతకు పూర్వపు జన్మలయందు చేసియున్నట్టి కర్మలు తమ ఘలములను యివ్వకుండానే ఆవన్నియూ కూడా నశించునని తలంచుట యుక్తియుక్తముగా లేదు. అందుచేత జ్ఞానము ప్రాప్తించిన తరువాత గూడ మూడు జన్మలు యింకా కలుగవలసి యున్నవి.

జచ్చట అభిప్రాయమేమన ? అన్ని విధములైన కర్మలు సమానమవే. వాటియందు ఎటువంటి శేధము (కేడా) కనుపించుట లేదు. అందుచేత ఘలములిచ్చుటకు సిద్ధముగా సున్న జన్మలను ప్రారంభించువంటి ప్రారభకర్మల వలనే తమచే చేయబడిన యితర కర్మలు కూడ తమ ఘలములను యివ్వకుండా నశించునని తలంచుట సరికాదు. అందుచేత మూడు విధములగు కర్మలు. మూడు విధములగు జన్మలను కలిగించును. అట్లుకాని యొడల అన్నివిధ కర్మలు కలసి కనీసము ఒక్క జన్మముమైనా తప్పక కలిగించును. అని తలంచవలయును.

అట్లుకాని యొడల చేయబడిన కర్మలయొక్క ఘలములు యివ్వకుండగనే అనగా అనుభవించకుండగనే ఆవన్నియు నశించునని తలంచుటలో సమంజసమైన నమ్మకము కలుగుటకు అవకాశము లేకన్నది. అంతేగాక శాప్తము గూడ వ్యర్థమగును. అందుచేత “ఆతడు తిరిగి క్రొత్త దేహమును పొందడు” అని చెప్పట సరికాదు.

సమాధానము - అట్లునుట సరికాదు. ఏలయన ? “సక్షీయంతే చాస్య కర్మాణి” చూ. ముం.డ. ఉ. 2.2.8. “బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ భవతి” చూ. ముండ ఉ. 3.2.9., “తస్య తావదేవచిరమ్” చూ. ఛాందో. 6.14.2, “ఇష్టీకాతూలవత్ సర్వాణి కర్మాణి ప్రదూయంతే” చూ. ఛాందో ఉ. 5.24.3” అనగా “ఆతని సర్వవిధ కర్మలు క్షయించిపోవును. బ్రహ్మమును ఎతీంగినవాడు బ్రహ్మమే అగును. జ్ఞానము అనగా “అహంబ్రహ్మస్మి” అని కలుగుటయే ఆలస్యము. అగ్నియందు గడిపరక యొక్క అగ్రభాగము వలె ఆతని సమస్త విధములైన కర్మలు మరియు వాటి ఘలములు భస్యమై పోవును. మొదలగు అనేక శ్రుతివాక్యముల ద్వారా జ్ఞానియొక్క సర్వవిధ కర్మ ఘలములు నశించిపోవునని చెప్పబడియున్నది.

జచ్చట ఈ గీతాశాప్తమునందు గూడ “యత్ప్రేధాంసి” మొదలగు శ్లోకముల యందు జ్ఞానము వలన సర్వవిధ కర్మ ఘలములు దహించిపోవును అని చెప్పబడినది. ఇంకచూందు గూడ యిలాంటి వాక్యములు చెప్పబడియున్నవి.

మరియు ఈతడు భర్త. చైతన్య స్వరూపమైన ఆత్మయొక్క భోగము మరియు అపవర్దమును సిద్ధింపజేసుకొనుట కొఱకు ప్రయత్నించు చైతన్యము యొక్క ఆభాస రూపమైన దేహము, యింద్రియములు, మనస్సు మరియు బుద్ధి మొదలగు వాటి రూపములను ధరించుట గూడ భరణమే మరియు ఆ చైతన్యరూపమైన ఆత్మచేతనే చేయబడినది ఆగుటచే ఆత్మను భర్తయని అందురు.

ఆత్మభోక్త అయి వున్నది. అగ్నియొక్క ఉష్ణప్రభము వలె నిత్య చైతన్యమును కలిగియున్న ఆత్మయొక్క సత్తచేత సమస్త విషయములయిందు వేఱు వేఱుగా వుండు బుద్ధియొక్క సుఖ-దుఃఖములు మరియు మోహరూపమైన తోపికలు మొదలగునవన్నియు చైతన్యము కలిగియున్న ఆత్మద్వారా గ్రహించబడుచున్నట్లుగా తోచుచుండును. అందుచేత ఆత్మను భోక్త అని గూడ అందురు.

ఆత్మ మహాశ్వరుడు. అది అనగా ఆ యాత్మ అందరియొక్క ఆత్మ అయి వున్నందున మరియు యితర వస్తువుల అపేక్ష లేనిదై యున్నందున మహా ఈశ్వరుడు అయి వున్నది. అందుచేతనే మహాశ్వరుడనబడుచున్నది.

ఆయాత్మ పరమాత్మ అయి వున్నది. అవిద్య కారణముగ ఆత్మరూపముగానే తలంచబడుచున్న శరీరము మొదలు బుద్ధి పర్యంతము ఆత్మ శబ్దము ద్వారానే పిలువబడుచున్నది. వాటికన్నింటికి ఉపద్రష్టగా వుండు లక్షణములు కలిగియున్న ఆత్మ సర్వశైష్మమైనదై యున్నది. అందుచేత అది పరమాత్మ అనబడుచున్నది.

శ్రుతియందు గూడ యా ఆత్మపదార్థము “సో ఒతః పరమాత్మ” అనగా లోపలగా సర్వాపకమైయున్న పరమాత్మ” అని చెప్పబడియున్నది.

ఇటువంటి ఆత్మ ఎచ్చట వున్నది ? అ అవ్యక్తమునకు పరమైన పురుష రూపమున ఈ దేహముల యందే వ్యాపించియున్నది. “ఉత్తమః పురుషస్వన్యయః పరమాత్మైత్యుదాహాతః” చూ. 15.17 గీత అనగా ఆత్మంత ఉత్సప్పమైన పురుషుడు వేఱుగనే వుండును. అనగా యా రెంటియందు ఆత్మంత విలక్షణముగా వుండును. అందుచేతనే అది పరమాత్మ అని చెప్పబడుచున్నది. మరియు “క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విధి” అని యింతకు పూర్వము చెప్పబడినది. (చూ. గీత 13.2) అనగా సమస్తమైన క్షేత్రములయిందు పై లక్షణములతో కూడియున్న క్షేత్రజ్ఞానిగా ఎటువంటి సంసారము లేనటువంటి పరమేశ్వరునిగనే ఎఱుంగుము. ఈ విధముగా యింతకు పూర్వమే చెప్పబడియున్నది. దానిని చక్కగా వ్యాఖ్యానించి ఉపసంహరించబడియున్నది.

ఈ విధముగా ఆపైన చెప్పబడిన లక్షణములు కలిగియున్న ఆత్మను -

**13.23. య ఏవం వేత్తి పురుషం ప్రకృతిం చ గుణైః సహ,
సర్వధా పరమానో ఒపి న స భూయో ఒభిజాయతే.**

అనగా - ఆ పురుషునకు అనగా మనమ్ముడు పైన చెప్పిన విధముగా అనగా సాక్షాత్తు ఆత్మభావముతో “అదియే నేను” అని గుర్తించునో మరియు పైన చెప్పబడిన

యుక్తుల ద్వారా గూడ యొ మాట సత్యమేనని, సరియైనదియేనని సిద్ధించుచున్నది. ఏలయన ? అవిద్య, కామము మొదలగునవి కైలోకరూపమైన బీజములతో కూడియన్న కారణరూపమైన కర్మలు మరియుక జన్మరూపమైన అంకురమును కలిగించును.

ఇచ్చట గీతాశాస్త్రమునందు గూడ భగవంతుడు అనేక సందర్భములందు ఆహంకారము మరియు ఘలాకాంక్షతో కూడియన్న కర్మలు మాత్రమే తిరిగి ఘలములను కలిగించు సామర్థమును కలిగియుండును. ఇతర విధి కర్మలు అట్లు చేయజాలవు అని చెప్పియున్నాడు.

మరియ “బీజాన్మగ్నుపదగ్గాని న రోహస్తి యథాపునః

జ్ఞానద్గౌస్తథా కైశైల్యాత్మా సంపర్చుతే పునః” అనగా అగ్నియందు దగ్గమైన విత్తనము ఏ విధముగా తిరిగి మొక్క రూపమును ధాల్చదో ఆ విధముగానే జ్ఞానాగ్నిచేదగ్గమైనటువంటి కర్మఫలములు కలిగియున్న ఆత్మ తిరిగి శరీరమును ధరించదు అని శాస్త్రపదవనము.

పూర్వపక్షము - జ్ఞానము కలిగిన తదనంతరము చేయబడిన కర్మఫలములు జ్ఞానము ద్వారా దగ్గము కావచ్చును. అట్లేలయన ఆ కర్మలు జ్ఞానముతో కూడి చేయబడును. కానీ ఈ జన్మమునందు జ్ఞానము కలుగక పూర్వము మరియు యింతకు పూర్వపు అనేక జన్మలయందు చేయబడిన కర్మలు మరియు వాటి ఘలములు ఈ జన్మయందు కలిగిన జ్ఞానము ద్వారా నశించునని చెప్పటి సరికాదు.

సమధానము - అట్లనుట సరికాదు. కర్మలన్నియు జ్ఞానాగ్నియందు దగ్గమగును. “పర్వకర్మాణి” అని వికేషణము చెప్పబడినది.

పూర్వపక్షము - జ్ఞానము కలిగిన తరువాత చేయబడు సర్వవిధ కర్మలు మాత్రమే జ్ఞానము ద్వారా దగ్గమగునని చెప్పినచో -

సమధానము - అట్లు చెప్పటి సరికాదు. ఏలయన ? అలా సందేహించుటక కారణమేమియు కానరాదు. జ్ఞానము కలిగినప్పటికి వర్తమాన (ప్రస్తుత) జన్మమునందు ఘలములను కలుగజేయటకు సిద్ధముగా వస్తు ప్రారబ్ధ కర్మలు నశించవు గదాయని నీవు చెప్పమాట సరికాదు. అదే విధముగా ఘలములిచ్చుటకు ఆరంభమే కానటువంటి కర్మలు నశించునని చెప్పుట సరికాదని నీవు చెప్పమాట సరికాదు.

— ఏలయన ? ఆ ప్రారబ్ధ కర్మలు విల్లునుండి విడువబడిన బాణమువలే ఘలము లిచ్చుటకు ప్రారంభించబడినవి. అందుచేత వాటి ఘలములు తప్పక అనుభవించబడును. కానీ యితర కర్మల ఘలములు అనుభవమునకు రావు. అదెట్లన ? ముందుగా లక్ష్మీమును ఛేధించుట కొఱకు ధనుస్సు నుండి విడువబడిన బాణము లక్ష్మీభేదము జరిగిన తరువాత గూడ ఆరంభించిన వేగము నశించినందున క్రిందపడి శాంతించును. ఆ విధముగానే దేహమును కల్పించు ప్రారబ్ధ కర్మలు గూడ శరీర స్థితిరూపమైన ప్రయోజనము నివృత్తిని పొందియున్నందున గూడ సంస్కారముల యొక్క వేగము తగ్గనంతవరకు అవి పూర్వమువలే జరుగుచునే యుండును.

ఆదే బాణము ధనుస్సు నుండి వదలబడక పూర్వము ఒకవేళ అది ధనుస్సునందు ఎక్కుపెట్టబడినప్పటికి దానిని ఆపుట సాధ్యమే. ఆ విధముగానే ఏ కర్కుల ఫలము భోగమునకు ఆరంభించబడలేదో అవి అన్నియు తన ఆశ్రయమునందే వుండి యున్నందువలన జ్ఞానము ద్వారా వాటినన్నింటిని నిర్ణీతముగా చేయవచ్చును.

అందువలన ఈ విద్యతే శరీరము పడిపోయిన తరువాత “అది తిరిగి ఉత్సవము కాదు” అని చెప్పుట సమంజసనే.

జచ్చు ఆత్మ-దర్శనమునకు సంబంధించిన విషయమునందు ధ్యానము మొదలగు అనేక భిన్న సాధనములు కేవలము సహాయ సాధనములుగా చెప్పబడుచున్నావి:

13.24. ధ్యానేనాత్మని పశ్యంతి కేచిదాత్మానమాత్మనా, అన్యే సాంబ్యేన యోగేన కర్మయోగేన చాపరే.

అనగా - శ్రీత్రాది యింద్రియములను శబ్దాది విషయములను తొలగించి వాటి సన్నింటిని మనసునందే నిలిపివేసి మరియు మనస్సును అంతరాత్మయందు బంధించి ఏకాగ్ర భావమతో ఆలోచించుచు ధ్యానించుచుండుటను ధ్యానమందురు. ఏ విధముగా కొంగ ధ్యానము చేయుచుండునో, ఏ విధముగా పృథివీ అనగా భూమి ధ్యానము చేయుచుండునో మరియు ఏ విధముగా పర్వతములు ధ్యానము చేయుచుండునో మొదలగు ఉపమానములు చెప్పినందున తైలధారవలె నిరంతరము అవిచ్ఛిన్న భావమతో అదే విషయమును గురించి ఆలోచించుచుండుటను ధ్యానమందురు. అటువంటి ధ్యానము ద్వారా ఎంతోమంది యోగులు ఆత్మయందు బుద్ధియందు ఆత్మను అనగా ప్రత్యక్షుగ్రా యున్న చేతనత్వమును ఆత్మతో ధ్యానాధ్యానము ద్వారా శుద్ధము చేయబడిన అంతఃకరణమతో దర్శించురు.

ఇతరమైన అనేకమంది యోగులు సాంఖ్యయోగము ద్వారా సత్పు, రజ, తమ అను ఈ మూడు గుణములు నాచే చూడబడునవైయున్నావి. మరియు నేను వాటికంటే భిన్నముగా వుండి అవి చేయు వ్యాపారములకు సాక్షిగా వుండి ఆ గుణములకంటే భిన్న లక్షణములు కలిగియున్న నిత్యమైన చేతనత్వము కలిగియున్న ఆత్మనై యున్నాను. ఈ విధముగా ఆలోచించ విధానమే సాంఖ్యము. ఇదియే యోగము. ఇటువంటి సాంఖ్యయోగము ద్వారా ఆత్మయందే అపరమాత్మను చూడగలుగుదురు.

మరియు యితరమైన యోగులు కర్మయోగము ద్వారా ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో అనుష్టించబడు అనగా చేయబడు వ్యాపారము లేక చేప్పలను కర్కులందురు. ఆ కర్కులే యోగమునకు సాధనములై యున్నందున గౌణరూపముగా యోగమని చెప్పబడుచున్నావి. అటువంటి కర్మయోగము ద్వారా అంతఃకరణము శుద్ధియగుట మరియు క్రమముగా జ్ఞానము ప్రాప్తించుట ద్వారా ఈ కర్మయోగులు ఆత్మయందే ఆత్మను దర్శించగలుగుదురు.

13.25. అన్యే త్యేవ మజానంతః ప్రత్యా ర్నిభ్య ఉపాసతే, తే ర్నిపి చాతితరంత్యేవ మృత్యుం ప్రతిపరాయణః.

అనగా - అనేకమంది యితరమైన సాధకులు పైన చెప్పబడిన యితర మార్గములలో నుండి ఏదో ఒకదాని ద్వారా పైన చెప్పబడిన ఆత్మతత్త్వమును ఎఱుంగక ఇతర ఆచార్యుల ద్వారా ఏదో కొంత విని ఆ విధముగా వారిచే ఆజ్ఞాపించబడి “నీవు దీనిని గురించియే ధ్యానించు చుందుము” అని విని దానినే ఉపాసించుచుందరు. అతి శ్రద్ధతో ధ్యానించుచుందరు.

కేవలము వినుటయందే శ్రద్ధ కలిగియున్న పురుషులు గూడ అనగా వారి అఖిప్రాయము ననుసరించి శ్రవణము చేయుటయే మౌక్కమార్గమునకు సంబంధించిన ప్రశ్నత్తీయందు పరమ ముఖ్య సాధనమైయన్నదో అటువంచీవారు కేవలము యితర ఆచార్యుల ఉపదేశములనే ప్రమాణముగా తలంచువారై స్వయముగా వివేకహీనులై ప్రతులను పొరాయణము చేయు పురుషులు గూడ మృత్యువును అనగా మృత్యువుతో కూడియున్న ప్రపంచమును నిస్పందేహముగా తరింతురు.

ప్రమాణముల ననుసరించుటయందు స్వేచ్ఛను కలిగియున్నవారు అనగా వివేకము కలిగియున్న పురుషులు మృత్యువుతో కూడియున్న యిం సంసారమును అనాయాసముగా తరింతురు అని చెప్పటయందు సందేహమే లేదు.

క్షేత్రజ్ఞుడు మరియు ఈశ్వరుని యొక్క విషయమునకు సంబంధించిన జ్ఞానము మౌక్కమునకు ముఖ్య సాధనము. ఈ విషయము “యజ్ఞాత్మాప్యుతమశ్నుతే” అను వాక్యము ద్వారా చెప్పబడినది. కాని ఈ జ్ఞానము ఏ కారణమువలన మౌక్కమునకు సాధనమై యున్నది? ఆ కారణమును చూపుటకై ఈ క్రింది శ్లోకము ఆరంభించబడుచున్నది -

13.26. యావత్సంజాయతే కీంచిత్ సత్యం స్థావరజంగమమ్, క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ సంయోగాత్మద్విద్ధి భరతర్వభ.

అనగా - ఓ భరతవంశమునందు కైపుడా ! జన్మించిన ప్రతి వస్తువు యిచ్చట అనగా ఈ లోకమునందు సమాన భావముతో కూడిన వస్తువుగా గ్రహించబడుచున్నదా ? అన్నచో - చెప్పచున్నారు - స్థావర జంగము అనగా చరము మరియు అవర వస్తువుగా జన్మించుచున్నవి. అవన్నియు క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క సంయోగము ద్వారానే జన్మించుచున్నవి. ఈ విధముగా నీవు ఎఱుంగవలసి యున్నది.

పూర్వపక్షము - ఈ క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క సంయోగమునగా ఎటువంచిది? ఏలయన ? క్షేత్రజ్ఞుడు ఆకాశము వలె అవయవ రహితుడు గదా ? అందుచేత ఆతనికి క్షేత్రముతో త్రాదుతో గుట్టమునకు గల సంబంధము వలె అవయవముల సంస్రద్ధము అనగా సంయోగము అనగా కూడికవలన కలుగు సంబంధ రూపమైన సంయోగము కలుగేరదు. అదే విధముగా పరస్పరము ఆ రెంటియందు కార్యకారణ భావసంబంధము గూడ లేనదున నూలుబట్టవలె క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క సమవాయ సంబంధ రూపమైన సంయోగము గూడ జరుగేరదు.

సమాధానము - చెప్పేద వినుము - క్షైతిము మరియు క్షైతజ్ఞుడు యిరువురూ విషయము మరియు విషయి అయినందున భిన్న స్వభావములు గలవారై యున్నారు. ఆ రెంబీయందు ఒకదానియందు మరియుకని ధర్మముల యొక్క అధ్యాసరూపమైన సంయోగ సంబంధము కలదు. ఆ సంయోగ సంబంధము త్రాదు మరియు ముత్యపు చిప్ప మొదలగువాటియొక్క స్వరూప సంబంధమైన జ్ఞానాభావము వలన ఆరోపించబడుచున్న సర్వము మరియు వెండి మొదలగువాని సంయోగమువలే క్షైతిము మరియు క్షైతజ్ఞుని యొక్క వాస్తవిక స్వరూపములను గుర్తించక పోవుటకు కారణములై యున్నవి.

ఇటు అధ్యాస్వరూపమైన క్షైతిము మరియు క్షైతజ్ఞుని యొక్క సంయోగము మిథ్యాజ్ఞానము అయి పున్నది.

శాస్త్రగ్రంథముల యందు చెప్పబడియున్నట్లుగా ఏ పురుషుడు క్షైతిము మరియు క్షైతజ్ఞుని యొక్క లక్షణములను మరియు భేదమును చక్కగా ఎత్తింగి యింతకు పూర్వము చూపబడినట్లుగా ఆ క్షైతిము నుండి మట్టనుండి దారమువంటి దానిని వేఱుచేసినట్లుగా పూర్వము చెప్పిన లక్షణములతో కూడియున్న క్షైతజ్ఞుని వేఱుచేసి చూచునో అనగా ఆ క్షైత స్వరూపుడైన క్షైతజ్ఞుని “న సత్తన్నా సదుచ్ఛతే” అను వాక్యానుసారముగ సమస్త ఉపాధి రూపములైన విశేషములకు అతీతముగా బ్రహ్మరూపమున చూచును.

మరియు ఏ పురుషుడు క్షైతిమును మాయద్వారా చేయబడిన ఏనుగు, స్వప్నమందు చూచిన వస్తువు లేక గంధర్వ నగరము మొదలగువానివలె “ఇది నిజముగా లేదు అయినప్పటికి సత్త పదార్థము వలె తోచున్నది” అని నిశ్చయ పూర్వకముగా ఎఱుంగునో అటువంటి పురుషుని మిథ్యాజ్ఞానము అనగా బ్రాంతివలన కలిగిన విషయ జ్ఞానము యుధార్థ జ్ఞానమునకు విరుద్ధముగా వుండి యున్నందున తొలగిపోవును.

పునర్రూపును కారణరూపమైన మిథ్యాజ్ఞానము తొలగిపోయిన తరువాత “య ఏవం వేత్తి పురుషం ప్రకృతిం చ గుణః సహ” అను శ్లోకమునందు చెప్పబడినట్లుగా “విద్యాంసుండు తిరిగి జన్మించదు” అను వాక్యము అక్షర సత్యమే.

“నస భూయో ఒఖిజాయతే” అను వాక్యము వలన పూర్ణ జ్ఞానము యొక్క ఫలము అవిద్య మొదలగు సంసారమునకు బీజమైన దానిని నివృత్తి చేయుట ద్వారా పునర్రూపు యొక్క అభావమని చెప్పబడినది. మరియు అవిద్య జనితమైన క్షైతిము మరియు క్షైతజ్ఞుని యొక్క సంయోగమును జన్మమునకు కారణముగా చెప్పబడినది. అందుచేత ఆ అవిద్యను నివృత్తింపజేయునట్టి పూర్ణ జ్ఞానము యింతకు పూర్వము గూడ చెప్పబడినది. అయినను మరల చెప్పచున్నారు -

13.27. సమం సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠంతం పరమేశ్వరమ్, వినశ్య త్వమ్ వినశ్యంతం యః పశ్యతి స పశ్యతి.

అనగా - బ్రహ్మ మొదలు చీమ పర్యంతము (అంబోజానుడాదిగాగ తృణ పర్యంతంబు విశ్వాత్ముడై సంభావంబున నుండు ప్రోడ) సమస్త ప్రాణిలయందు సమ భావముతో

వ్యాపించియున్న పరమేశ్వరుని అనగా శరీరము, యిందియములు, మనస్సు, బుద్ధి, ఆవ్యక్తము మరియు ఆత్మకంటే గూడ వేఱుగా ఏ పరమేశ్వరుడు కలడో ఆ పరమేశ్వరుని సర్వభూతముల యందు సమ భావముతో వ్యాపించి యున్నట్లుగా చూచు పురుషుడు - (తనయందు నఫిలభూతములందు నొకథంగి, సమహితత్వంబున జరుగువాడు)

ఇచ్చట భూతములకంటే పరమేశ్వరుని అత్యంత విలక్షణములు గలవానిగా చూపించుట కొఱకు భూతములన్నియు సశించునవనియు మరియు పరమేశ్వరుడు అవినాశి యనియు విశేషణములు చెప్పబడినవి.

పూర్వపక్షము - అలా చెప్పినందువలన పరమేశ్వరుని విలక్షణత్వము ఎట్లు సిద్ధించును? అన్నచో -

సమాధానము - సమస్తమైన భావవికారములకు కారణమైన జన్మరూప భావ వికారమే మూలము. ఇతరములైన సర్విధములైన భావవికారములు జ్ఞానించిన తరువాత జరుగునవి మరియు వినాశమందు సమాప్తమగునవి అయి వున్నావి. భావము అభావముగా అగుచున్న కారణమువలన వినాశము తరువాత ఎటువంటి భావవికారము వుండదు. అట్లేలయన? థర్మి యున్నప్పుడే థర్మములందును.

అందువలన అంతిమ భావవికారము యొక్క అభావమును (అవినశ్యంతం” అను పదము ద్వారా) అనువదించినప్పుడు ముందుగా జరుగు సమస్తమైన భావవికారముల యొక్క ఖండన వాటి కార్యముతో సహా జరుగును.

అందువలన పైన చెప్పబడినట్లుగా సమస్త భూతముల కంటే పరమేశ్వరుని అత్యంత విలక్షణత్వము మరియు విర్యోపత్వము మరియు అన్యాత్మము అనగా ఆశ్వేషము అనగా ఏకత్వము చక్కగా సిద్ధించును. అందువలన ఈ విధముగా అనగా పైన చెప్పబడిన భావముతో పరమేశ్వరుని చూచునో అనగా గుర్తించునో ఆతడే చూచినవాడగును.

పూర్వపక్షము - అందరూ చూస్తున్నారు అలాంటి స్థితియందు “ఆతడే చూచిన వాడగును” అను విశేషణము వలన ఎటువంటి ప్రయోజనము సిద్ధించుచున్నది?

సమాధానము - నిజమే. ఇతరులందరూ గూడ చూచుచున్నారు. కానీ వారందరూ విపరీతముగా అనగా వున్నదానికి విరుద్ధముగా చూచుచున్నారు. అందుచేత “ఆతడే చూచుచున్నాడు” అను విశేషణ శబ్దము వాడబడినది.

అడట్లన? తిమిర రోగముతో దూషితమైన దృష్టిగలవాడు ఆకాశమునందు ఒకే కాలములో ఆనేకమంది చంద్రులను చూచును. అందువలన ఆతనికంటే ఒకే చంద్రుని చూచువాని విలక్షణత్వము అనగా ఏశేషణత్వము చెప్పబడినది. ఏలయ్యన? ఆతడే సరిగ్గా అనగా వున్నదానిని వున్నట్లుగా చూచుచున్నాడు. ఆ విధముగానే యిచ్చట గూడ ఏ పురుషుడు ఆత్మను పైన చెప్పబడినట్లుగా భేదరహితముగాను, ఒకటిగాను చూచుచున్నాడో ఆతనికి ఆ బ్రహ్మ పదార్థమును వేఱు వేఱుగాను ఆనేక ఆత్మలుగాను చూచుచున్నాడో ఆతనికి ఆ

వేఱుగా ఈ విశేషము చెప్పబడినది. ‘ఆతడే సరిగా చూచుచున్నాడు’ అను విశేషము చెప్పబడినది.

తాత్పర్యమేమన ? ఇతరులందరూ అనేక చంద్రులను చూచువాని వలె విపరీత భావముతో అనగా వ్యతిరేక దృష్టితో చూచుచున్నవారైనందున వారు చూచుచుండియు చూడనివారగుచున్నారు.

పైన చెప్పబడిన యధార్థ జ్ఞానముయొక్క ఫలమును చెప్పి దానిని స్తుతించవలయును. అందుకొఱకు యి క్రింది శ్లోకము చెప్పబడుచున్నది.

13.28. సమం పశ్యష్టి సర్వత్ర సమవస్తిత మిశ్రరమ్, న హినస్త్రోత్స్వా २ २త్యానం తతో యాతి పరాంగతిమ్.

అనగా - ఏలయన ? సర్వత్ర - సర్వభూతముల యందును సమభావముతో నిండియున్న ఈశ్వరుని అనగా పై శ్లోకమునందు ఏ ఈశ్వరుని లక్షణములు చెప్పబడినవో ఆ పరమేశ్వరుని సర్వత్ర సమభావముతో చూచ పురుషుడు స్వయముగా తనంతట తానుగా హింసించుకొనడు. అందుచేత అనగా తనను తాను హింసించుకొననందున ఆతడు మోక్షరూపమైన పరమ ఉత్తమగతిని అనగా స్తుతిని పొందును.

పూర్వప్రక్కము - ఏ ప్రాణి గూడ తనను తాను హింసించుకొనడు. అటువంటి స్తుతియందు ఆ లేనిదానిని గురించి నిపేధపు ఆజ్ఞలు ఎందులకు చేయబడుచున్నవి ? “ఎవ్వదు తనను తాను స్వయముగా హింసించుకొనడు” అని చెప్పట ఎందులకు ? అనగా అట్లు చెప్పట వ్యద్రమే గదా ! ఎవ్వడో చెప్పినట్లుగా “భూమిమీద మరియు అంతరిక్షమునందు అగ్నిని వెలిగించరాదు. అన్నట్లుగా -

సమాధానము - అలా చెప్పటయందు దోషమేమియు లేదు. ఏలయన ? అజ్ఞానులు తమను తాము తిరస్కరించుకొనుట సహజమే. అజ్ఞానులందరూ ఆత్మంత ప్రసిద్ధము మరియు స్మాక్షర్త్రా ప్రత్యక్షముగా వున్న తన ఆత్మను తిరస్కరించుకొని అనాత్మ పదార్థములైన శరీరాములను ఆత్మగా తలంచి అటుమైన ధూధూధూములను ఆచరించి ఆ విధముగా ప్రాణీంచిన శరీర రూపమైన ఆత్మను నశింపజేసి తిరిగి మరల క్రొత్త ఆత్మను సంపాదించుకొందురు. మరల ఆ యాత్మను గూడ తమాజ్ఞానము వలన నశింపజేసి మరొక దేహరూప ఆత్మను అశ్చ దానిని గూడ నశింపజేసి మరొక క్రొత్త ఆత్మను (స్తుల దేహమును) పొందుతూ వుంటారు. ఈ విధముగా మరల మరల దేహరూప ఆత్మలను పొంది వాటిని హింసించుతూ వుంటారు. అందుచేత. అజ్ఞానులందరూ ఆత్మ హంతకులే.

నిజమైన ఆత్మ కూడ అవిధ్య కారణముగ గుర్తించబడనిదగుటచే ఎల్లవేళలూ చంపబడిన దానివలెనే నిర్మివమై పడి వుంటుంది. ఏలయన ? ఆ నిజమైన ఆత్మకు అది ప్రత్యక్షమై యున్నను దానికి తగిన ఫలము లభించదు. ఆ విధముగా విద్వాంసులు కానివారందరూ అనగా తన ఆత్మను గుర్తించని అజ్ఞానులందరూ ఆత్మను హింసించువారే అయి వున్నారు.

కాని ఆ విధముగా అజ్ఞానులుగాక పైన చెప్పబడినట్లుగా తన ఆత్మ స్వరూపమును గుర్తించినవారు రెండు విధములుగాను తమను తాము హింసించుకొనరు. అందుచేత అట్టివారు పరమగతిని అనగా ముక్కస్త్రితిని పొందుదురు. అనగా వారికి యింతకు పూర్వము చెప్పబడినట్లుగా మోక్షము అనగా జన్మ పరంపర లేని స్థితి కలుగును.

సర్వభాతముల యందును ఈశ్వరతత్త్వమును సమభావముతో నిండియున్నట్లుగా గ్రహించు పురుషులు ఆత్మద్వారా ఆత్మను నశింపజేసుకొనరు అని చెప్పట యుక్తి సంగతము కాదు. ఏలయున ? తమ గుణము మరియు కర్మలయొక్క విలక్షణత్త్వముచేత భిన్న భిన్నములుగా జీవులయందు యా విధముగా చూచుట కుదరదు. అని అందురేమోయని శంకించి ఈ క్రింది విధముగా చెప్పుచున్నారు -

13.29. ప్రకృత్తివ చ కర్మాణి క్రియమణాని సర్వశః, యః పశ్యతి తథా ॥ ౨త్యానమకర్తారం స పశ్యతి.

అనగా - “మాయాం తు ప్రకృతిం విద్యాత్” (మా. శ్వేతా. ఉ. 4-10) అనగా మాయము ప్రకృతిగా తెలియనగును. మొదలగు మంత్రముల ననుసరించి భగవంతుని యొక్క త్రిగుణములతో కూడియున్న ప్రకృతినే మాయయని అందురు. మహాతత్త్వము మొదలగు కార్య-కరణముల ఆకారముగ పరిజామించియున్న ఆ ప్రకృతి ద్వారానే మనస్సు, వాక్య మరియు దేహముద్వారా జరుగుచున్న సర్వవిధ కర్మలు సర్వవిధములుగా చేయబడుచున్నాయి. అట్లు ఏ యితర సాధనములచేత చేయబడుట లేదు అని ఎక్కింగియున్న పురుషుడు.

మరియు ఆత్మను అనగా క్షేత్రజ్ఞుని ఏ పురుషుడు సమస్తమైన ఉపాధులు లేనటువంటి అకర్తగా చూచునో ఆతడే చూచును. అనగా ఆతడే పరమార్థ తత్త్వమును చూచినవాడగును. ఆట్లేలయున ? ఆకారమువలె నిర్ణయము మరియు ఎటువంటి విశేషత్త్వము లేనటువంటి అకర్తయగు ఆత్మయందు భేదభావము కలిగియుండుట ఏ ప్రమాణముచేతను బుజువు చేయబడదు. ఇది సత్యము.

అయినప్పటికి ఆ యథార్థ జ్ఞానమునే వేఱు శబ్దముల ద్వారా వ్యాఖ్యానించుచున్నారు -

13.30. యదా భూతపృథివ్యావ మేకస్త మనుపశ్యతి, తత ఏవ చ విస్తారం బ్రిహ్మ సంపద్యతే తదా.

అనగా - ఏ కాలమునందు ఆ విద్యాంసుడు భూతములయొక్క వేఱు వేఱు భావములను అనగా భూతములయొక్క భిన్నతత్త్వమును ఒకే ఆత్మయందు చేరి యున్నట్లుగా చూచునో అనగా శాప్తము మరియు గురువుయొక్క ఉపదేశ బలముతో మననము జేసి “ఇది యంతయు ఆత్మయే”నని ప్రత్యక్షరూపమున చూచునో

మరియు ఆ యాత్మనుండియే సర్వము కలుగుచున్నట్లుగా అనగా అన్నించీయొక్క ఉత్సత్తు - వికాసములు కలుగుచున్నట్లుగా చూచునో అనగా ఎప్పుడు ఆ పురుషుడు ఆత్మనుండియే

ప్రాణము, ఆత్మనుండియే కామము, ఆత్మనుండియే సంకల్పములు, ఆత్మనుండియే ఆకాశము, ఆత్మనుండియే తేజము అనగా ఆగ్ని, ఆత్మనుండియే జలము, ఆత్మనుండియే అన్నము ఆత్మనుండియే సర్వము ప్రకటితమై చిరిగి ఆత్మయిందే లీనమగుచుండుట మొదలగు విధమగా సమస్తమైన విస్తారము ఆత్మనుండియే కలుగుచున్నట్లుగా చూచునో ఆప్సుడు ఆతడు బ్రహ్మమును పొందిన వాడగును. అనగా ఆతడు బ్రహ్మస్వరూపుడే అయిపోవును.

ఒకే ఆత్మ సర్వప్రాణులయొక్క శరీరములయందు వ్యాపించియున్నట్లుగా తలంచినచో ఆప్సుడు ఆ యాత్మకు ఆ యా శరీరముల యొక్క గుణాలోపములతో సంబంధము కలిగియుండును. అనుశంక కలుగునేమోయని తలంచి ఈ క్రింది శ్లోకము చెప్పచున్నారు -

13.31. అనాదిత్వాన్నిర్మణణత్వా త్వరమాత్మాయ మయ్యయః, శరీరస్థా 2పి కొంతేయ న కరోతి న లిప్యతే.

అనగా - మొదటి కారణమును చెప్పచున్నారు - దేనికి ఎటువంటి కారణము పుండరో దానిని 'అనాది' యని యందురు. మరియు అనాది అను శబ్దమునకు భావవాచకము అనాదిత్వము. ఆ పరమాత్ముడు అనాది అయి వున్నందున అవ్యయుడు అయి వున్నాడు. ఏలయన ? ఏ వస్తువునకు ఆరంభము అంటూ వుండునో ఆ వస్తువు తన రూపమునుండి క్రీణించును. కాని ఈ పరమాత్మ అనాది అయివున్నందున మరియు అయిపరహితుడు అయి వున్నందున ఆయనకు క్షయము లేదు. కావున ఆయన అవ్యయుడు.

మరియు నిర్మణదైయున్న కారణముగ ఈ ఆత్మ దేహములయందు అనగా ఉపాధులయందు వ్యాపించి యండియు అనగా శరీరములయందు నిండియుండియు ఎటువంటి కర్మలు ఆచరించడు. మరియు ఆ విధమగా ఎటువంటి కర్మలు ఆచరించని కారణముననే ఆ కర్మల ఫలములతో కూడ ఎటువంటి సంబంధము కలిగియుండడు. శరీరమునందు ఆత్మ ప్రతిఫలించును. అందుచేత శరీరమునందు వ్యాపించియున్నదని చెప్పచున్నాము.

అట్లేలయన ? కర్తృదైనవాదే కర్మల ఫలములతో సంబంధము కలిగియుండును. కాని ఈ ఆత్మ ఆకర్త అయి వున్నాడు. అందుచేత కర్మ ఫలములతో ఎటువంటి సంబంధము కలిగియుండడు. ఇదియే దీని తాత్పర్యము.

పూర్వపక్షము - అయితే శరీరమునందుండి కర్మలు చేయువాడు ఎవడు ? మరియు ఆ కర్మల ఫలములతో సంబంధము కలిగియున్నవాడు ? పరమాత్మకంబే వేరుగా వుండి శరీరము కలిగియుండి కర్మలు చేయుచున్నవాడు వేరొకడు కలడని తలంచినచో మరియు ఆతడే ఆ కర్మఫలముల యందు ఆసక్తి కలిగియున్నాడని తలంచినచో ఆప్సుడు “క్షేత్రజ్ఞనిగా కూడ నీవు నన్నే గుర్తించుము” అని క్షేత్రజ్ఞుడు ఈశ్వరుడు ఒక్కరేయని మీరు చెప్పిన మాట సరికాదేమో ?

ఈశ్వరుని కంటే వేఱుగా శరీరము గలవాడు మరియుకడు లేదని తలంచినచో ఆప్సుడు కర్మలు చేయువాడేవ్యదు ? ఆ కర్మల ఫలములతో తాదాత్మమును పొందువాడేవ్యదో

స్వాధ్యముగా చెప్పవలసియుండును. అట్లుకాని యొదల విటన్నించికంటే వేఱుగా ఈశ్వరుడనువాడు లేనేలేదని చెప్పవలసి యుండును.

ఆసలు ముఖ్యమైన విషయమేమన ? భగవంతునిచేత స్వయముగా చెప్పబడిన ఈ ఉపనిషద్గ్రూప దర్శన శాస్త్రమంతయు దుర్దీజ్ఞేయము అనగా ఎటువంటి అర్థము లేనిది మరియు దుర్వాశ్యము అనగా పిచ్చివాని ప్రలాపమనియు అందుచేతనే వైశేషికులు, సాంఖ్యులు, జ్యేణులు మరియు బౌద్ధమతావలంబకులైన అందరిచేత ఈ ఉపనిషద్గ్రూప దర్శనశాస్త్రము త్వజింపబడినదని చెప్పవలసియుండును.

సమాధానము - “స్వభావస్తు ప్రవర్తతే” అనగా స్వభావమే వ్యవహరించుచున్నదని యిందులకు సమాధానము. అలా అని భగవంతుడు స్వయముగా చెప్పియున్నాడు గూడ. అట్లేలయన ? అవిద్యయే స్వభావముగా గలవాడు మాత్రమే కర్మలు చేయును. మరియు ఆ కర్మఫలములయందు తాదాత్మమును పొందును అనగా ఆ ఘలములను అనుభవించుచుండును. అందుచేతనే ఈ ప్రపంచ రూప వ్యవహరమంతయు జరుగుచున్నది. నిజముగా అద్వితీయుడైన పరమాత్మయందు కర్తృత్వముగాని కర్మఫలములయందు లిప్తత్వముగాని లేవు. అందుచేత ఈ వాస్తవికమైన జ్ఞానదర్శనమునందు నిలిచియున్న జ్ఞానసిమ్మడై పరమహంస పరిప్రాజిక సన్మానులకు, అవిద్యాకృతమైన సమస్త కర్మలను తిరస్కరించిన మహాత్ములకు కర్మలు చేయటయందు ఎటువంటి అధికారము లేదు. ఈ మాట భగవంతుని ద్వారా యాగ్రంథమునందు అనేకచేట్లు పలుమార్పులుగా చెప్పబడియున్నది.

పరమాత్మ ఎటువంటి కర్మలు చేయడు మరియు ఆ కర్మ ఘలములయందు లిప్తదు (అనక్కడు) కాదు. అందులకు ఒక ధృష్టాంతము చెప్పచున్నారు.

13.32. యథా సర్వగతం సౌక్రాత్మదాకాశం నోపలిప్యతే, సర్వత్రావస్థితో దేహే తథా २ २త్యా నోపలిప్యతే.

అనగా - ఆకాశము అంతటా వ్యాపించియుండియు సూక్ష్మపదార్థము అయి వున్నందున దేనితోనూ ఎటువంటి సంబంధము కలిగియుండదు. దేనితోడను కలసి అనగా ఏకమైయండదు. అదే విధముగా ఆత్మ గూడ శరీరమునందంతటను వ్యాపించి యుండియు ఆ శరీరము యొక్క గుణదోషములతో ఎటువంటి సంబంధము కలిగియుండదు.

మరియు -

13.33. యథా ప్రకాశయత్యేకః కృత్పుం లోకమిమం రవిః, క్షేత్రం క్షేత్రి తథా కృత్పుం ప్రకాశయతి భారత.

అనగా ఎట్లు ఒకే సూర్యుడు సమస్తమైన జగత్తును ప్రకాశింపజేయుచున్నాడో, అదే విధముగా మహాభూతములు మొదలు ధృతిపర్యంతము చెప్పబడుచున్న సమస్త క్షేత్రములను

ఆతడు ఒక్కడే అయి వుండియు ప్రకాశింపజేయుచున్నాడు. ఎవరు ఆ విధముగా ప్రకాశింపజేయుచున్నారు ? క్షైతిజ్ఞుడా లేక పరమాత్ముయా ?

ఇచ్చుట ఆత్మయందు సూర్యుని దృష్టింతము రెండు విధములుగానూ అన్యయించు చున్నది. ఆత్మ సూర్యునివలె సమస్త శరీరములందు వున్నది ఒక్కడే. అయిననూ ఆ శరీరములతో తాదాత్మమును పొందడు.

సమస్తమైన అధ్యాయము యొక్క అర్థమును సంక్లిష్టముగా చెప్పి ముగించుటకై ఈ క్రింది శ్లోకము చెప్పబడుచున్నది -

**13.34. క్షైతి క్షైతిజ్ఞ యోరేవ మంతరం జ్ఞానవక్తుషా,
భూతప్రకృతి మోక్షం చ యే విదుర్యాంతి తే పరమ.**

అనగా - ఏ పురుషుడు శాస్త్రము మరియు గురువుయొక్క ఉపదేశము వలన జనించిన ఆత్మసాక్షాత్కారరూపమైన జ్ఞాన నేత్రముల చ్యారా యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన క్షైతిము మరియు క్షైతిజ్ఞునియందు గల భేదమును ఆ రెంటియందు గల పరస్పర విలక్షణత్వమును యింతకు పూర్వము చూపబడిన పద్ధతి ననుసరించి ఎఱుంగునో మరియు ఆ విధముగానే అవ్యక్తమనబడు అవిద్యా రూపమైన భూతముల యొక్క ప్రకృతియొక్క మోక్షమును అనగా దానిని లేనట్లు చూచుట అను ప్రక్రియను గూడ ఎఱుంగునో అట్టి వారు పరమార్థతత్త్వ స్వరూపమైన బ్రహ్మమును పొందుదురు. అట్టివారికి పునర్జన్మ అనగా మరియొక దేహము కలుగడు.

తీ తీ తీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీతయందలి
క్షైతి క్షైతిజ్ఞ యోగమనబడు పదమూడవ అధ్యాయమునకు
తీతీతీ ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానంద భారతి.
ప్రథమవారమము.

ప్రముఖాల్పవ అధ్యాయమ్

ఉత్సవములగు అనగా యింద్రియ గోచరములగు రూపములను దాల్చి వస్తువు లన్నియు క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుని యొక్క సంయోగము అనగా కలయిక వలన ఉత్సవముగు చుండును. ఈ విషయము యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినది. అవి ఎట్లు ఉత్సవముగుచున్నవి? అనగా ఏ విధముగా రూపములను పొందుచున్నవి? ఈ రహస్యమును తెలుపుట్టొఱకు “పరం భూయః” మొదలగు శ్లోకములతో కూడిన ఈ పదునాల్పవ అధ్యాయము ఆరంభించబడుచున్నది.

అట్లు కాకున్న ఈశ్వరుని స్వాధీనమునందుండియే క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుడు జగత్తునకు కారణమగుచున్నారు. సాంఖ్యుల వనుపరించి స్వతంత్రముగా క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుడు జగత్తునకు కారణమగుట లేదు. ఈ విషయమును తెలియజేయట కొఱకే ఈ అధ్యాయము ఆరంభించబడుచున్నది.

మరియు ప్రకృతియందు నిండియుండుట మరియు గుణ విషయికమైన ఆసక్తి యా రెండే జగత్తునకు కారణములు. అయితే ఏ గుణమునందు ఏ విధమగు ఆసక్తి కలుగును? గుణములు ఎటువంటివి? అవి ఎన్ని? అవి ఎట్లు బంధించుచున్నవి? గుణముల నుండి ముక్కె ఎట్లు కలుగును? మరియు ముక్కెపు లక్షణము లెట్లుండును? ఈ విషయములన్నియు చెప్పట కొఱకు గూడ ఈ అధ్యాయము ఆరంభించబడుచున్నది. భగవంతుడు చెప్పచున్నాడు -

- 14.1. పరం భూయః ప్రవక్ష్యామి జ్ఞానానాం జ్ఞానమత్తమ్,
యజ్ఞాత్మా మునయః సర్వే పరాం సిద్ధిమితో గతాః.

అనగా - ‘పరమ్’ అను ఈ పదమునకు దూరముగా నున్న “జ్ఞానమ్” అను పదముతో సంబంధము కలదు.

సర్వవిధ జ్ఞానములలో ఉత్తమమైన పరమ జ్ఞానమును అనగా పరమమైన వస్తువు విషయికమైనందున ఆది పరమమైనది అయి వున్నది. మరియు ఉత్తమమైన ఫలముతో కూడియున్నదై యున్నందున ఆది సమస్త జ్ఞానములలోను ఉత్తమమైనది అయి వున్నది. ఆ పరమ ఉత్తమమైన జ్ఞానమును, యింతకు పూర్వము అన్ని అధ్యాయములయందు ఆనేకమార్గ తెప్పబడియున్నప్పటికి మరల యిప్పుడు సవిపరముగా చెప్పచున్నాను -

ఇచ్చట “జ్ఞానములలో” అను శబ్దము వలన ఆమానిత్యము మొదలగు జ్ఞాన సాధనములు గ్రహించబడవు. కానీ యజ్ఞము మొదలగు జ్ఞేయము అనగా తెలియబడుచున్న వస్తువులకు సంబంధించిన జ్ఞానములు గ్రహించబడును.

ఆ యజ్ఞాది విషయకమైన జ్ఞానములు మోక్షమును కలిగించునవి కావు. అనగా మోక్షస్త్రీతిని కలుగజేయటకు పనికిరావు. మరి యిప్పుడు ఈ అధ్యాయమునందు చెప్పబడు జ్ఞానము మోక్షస్త్రీతిని కలిగించగల సామర్థ్యము కలదైయున్నది. అందువలన “పరమ” మరియు “ఉత్తమ” అను ఈ రెండు శబ్దముల ద్వారా శ్రోతయైక్కు బుద్ధియందు రుచి కలిగించుటకై అట్లు విశేషణముల ద్వారా చెప్పబడుచున్నది.

ఏ జ్ఞానమును పొంది మనశేలురై సంస్కృతించియున్న పురుషులు ఈ దేహబంధము నుండి విడువడిన తదనంతరము మోక్షరూపమైన పరమ సిద్ధిని పొందుదురో అటువంటి పరమ ఉత్తమ జ్ఞానమును గురించి చెప్పేదను.

ఇటువంటి పరమ ఉత్తమ జ్ఞానము ద్వారా లభించిన సిద్ధికి అవ్యాఖ్యానము అనగా నిత్యత్వమును చూపుచున్నారు.

14.2. ఇదం జ్ఞానముపొందిత్య మమ సాధర్ఘమాగతః, సర్వేషి నోపజాయంతే ప్రలయే న వ్యథంతి చ.

అనగా - పైన చెప్పబడిన పరమాత్మ జ్ఞానమును జ్ఞాన సాధనముల సాప్తాన పూర్వకమైన సాధన నస్పించి నాతో సమానముగా ఏకరూపత్వమును పొందిన పురుషులు సృష్టియైక్కు ఉత్పత్తి కాలమునందు గూడ తిరిగి జన్మించరు. మరియు ప్రతయకొలమునందు సృష్టికర్మయైన బ్రహ్మ నశించినప్పుడు పరమాత్మ జ్ఞానమును పొంది పరమాత్మ రూపముగా స్థిరముగా వుందురు. అనగా పరమాత్మ రూపముననే యుందురు. ఈ ఫలవర్జన జ్ఞానముయైక్కు విశ్వతసు తెలుపుట్టుకొఱకు చేయబడినది. ఇప్పటి “సాధర్ఘర్ఘము” యొక్క అర్థము సమాన ధర్ఘము కాదు. ఏలయన ? గీతాశాస్త్రమునందు క్షేత్రజ్ఞాడు మరియు ఈశ్వరునికి ఎటువంటి భేదము స్వీకరించబడలేదు.

ఇప్పుడు ఈ విధముగా క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞాని యొక్క సంయోగము భూతముల కారణముగా జరుగుచున్నదని చెప్పుచున్నారు.

14.3. మమ యోనిర్మాద్యహ్వా తస్మిన్నర్థం దధామ్యహామ్, సంభవః సర్వభూతానాం తతో భవతి భారత.

అనగా - ఈశ్వరుడనైన నాయైక్కు మాయ, త్రిగుణమయి ప్రకృతి, సమస్త భూతములకు యోని అనగా కారణమై యున్నది. సమస్తమైన కార్యములకంటే అనగా ఉత్పత్తి చేయు అన్ని యితర వస్తువులకంటే పెద్దదైన కారణముచే మరియు తన వికారములనన్నింటిని తానే ధరించునదై యున్నందున ప్రకృతియే “మహాత్మబ్రహ్మ” అను విశేషణము ద్వారా విశేషించబడినది.

ఆ “మహాత్మ బ్రహ్మరూపమైన యోనియందు నేను అనగా క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞాడు ఈ రెండు ప్రకృతి రూపముల శక్తితో కూడియున్న ఈశ్వరుడు హిరణ్యగర్భాని యొక్క జన్మమునకు

బీజరూపమైన గర్వమును అనగా సమస్త భూతములయొక్క ఉత్సత్తికి కారణరూపమైన బీజమును స్థాపించుండును. అనగా అవిద్య, కోరిక (కామము) కర్మ మరియు ఉపాధుల యొక్క స్వరూపములను కల్పించు క్షేత్రమును క్షేత్రజ్ఞనితో సంయోగము చేయుచుండును.

ఓ భారత ! ఆ గర్వాదానము వలన హిరణ్యగర్వుని యొక్క ఉత్సత్తి ద్వారా సమస్త భూతములు ఏర్పడుచున్నవి.

14.4. సర్వయోనిషు కౌంతేయ మూర్తయః సంభవంతి యః, తాసాం బ్రహ్మ మహాద్వోనిరహం బీజప్రదః పితా.

అనగా - ఓ కుంతిపుత్రా ! దేవతలు, పిత్రులేవతలు, మనుషులు, పశువులు మరియు మృగములు మొదలగు సమస్త యోనులయందు ఏ మూర్తరూపములు అనగా భిన్న భిన్న ఆక్షతులు గలిగిన శరీరములు, వాటి అవయవములు మొదలగువాటిని కల్పించు లేక రచించు వ్యక్తులు పుట్టుచుండురో, ఆ మూర్తులన్నింటి యొక్క సర్వవిధములగా ఉన్న బ్రహ్మరూపమున వున్న నాయొక్క మహామాయ గర్వమును భరించు యోని అయి వున్నది. మరియు ఈశ్వరుడనైన నేను బీజమును ప్రదానము చేయు (వేయు) అనగా గర్వాదానము చేయు తండ్రిణై యున్నాను.

ఆ గుణములు ఏవి అనగా ఎటువంటివి ? మరిను అవి ఎట్లు బంధించును ? ఆ విషయము చెప్పుచున్నారు -

14.5. సత్యం రజస్తమ ఇతి గుణః ప్రకృతి సంభవః, నిబధ్వంతి మహోబాహూ దేహో దేహిన మవ్యయమ్.

అనగా - సత్య, రజ మరియు తమ అను పేర్లు గల ఈ మూడు గుణములు అయి వున్నవి. “గుణ” అను శబ్దము పారిభ్రాష్ట శబ్దమై యున్నది. ఇచ్చట రూపము, రసము మొదలగువాటివలె ఏదో ఒక ద్రవ్యమును ఆక్రయించి ఈ గుణములు లేవు. మరియు గుణము మరియు గుణవంతుడు (ప్రకృతి) అను భేదము గూడ యిచ్చట గణింపబడదు. అనగా అట్టి భేదములేదు.

ఏ విధముగా రూపము మొదలగు గుణములు ద్రవ్యమును ఆక్రయించి యుండునో అదే విధముగా ఈ సత్యాది గుణములు ఎల్లప్పుడు క్షేత్రజ్ఞని ఆధీనమునందుండియే అవిద్యాత్మకములు అయి వున్నందున క్షేత్రమును బంధించుచుండును. ఆ క్షేత్రజ్ఞని ఆక్రయముగా (ఆధారముగ) జేసుకొనియే యా గుణములు తమ స్వరూపములను ప్రకటించు సామర్థ్యము ఇంగియున్నవి. అందుచేత క్షేత్రములను బంధించుచుండును అని చెప్పబడినది.

(ఎవని బాహువలు అనగా చేతులు అత్యంత సామర్థ్యము కలిగి మోకాళ్యవరకు కలిగి పోదువుగా వుండునో అనగా ఆజానుబాహుడై యుండునో అట్టి మనిషిని మహా బాహువలు గలవాడందురు.)

ఈ మహోబాహో ! భగవంతుని మాయవలన పుట్టిన ఈ మూడు గుణములు ఈ శరీరమునందుండి శరీరమును ధరించియున్న నాశము లేనటువంటి ఆనగా అవినాశిస్తేన క్షేత్రజ్ఞుని బంధించుచున్నవి. క్షేత్రజ్ఞుని అవినాశిత్వమును గురించి “అనాదిత్యాన్” మొదలగు శ్లోకములయందు (చూ. 13.31.) వివరముగా చెప్పబడియున్నది.

పూర్వవక్షము - మీరు ముందుగా అనగా యింతకు పూర్వము దేవీ - ఆత్మలిప్తుడు కాదు అని చెప్పియున్నారు. మరి యిచ్చట “గుణములు ఆతనిని బంధించును” అను తద్విరుద్ధమైన మాట ఎట్లు చెప్పబడుచున్నది ?

సమాధానము - “ఇవ” శబ్దమును అధ్యాహోరము జేసి అనగా లోపింపజేసి మేము మీరు చెప్పుచున్న దోషమును తోలగించియున్నాము. అనగా నిజముగా బంధించవు. బంధించుచున్నట్లుగా తోచును.

14.6. తత్త్వ సత్యం నిర్మలత్వా త్ర్వకాశక మనామయమ్, సుఖసంగేన బధ్యతి జ్ఞానసంగేన చానఘ.

అనగా - ఆ సత్యము మొదలగు మూడు గుణములలో ముందుగా సత్యగుణ లక్షణముల గురించి చెప్పబడుచున్నది.

సత్యగుణము స్వచ్ఛికమువలె నిర్మలమైనది అయినందున ప్రకాశము గలది మరియు ప్రమాద రహితమైనది. అయినప్పటికి గూడ అది గుణము అయినందున ఆత్మను బంధించు స్వభావము కలిగియున్నది.

అది ఎట్లు బంధించును ? అన్నచో - సుఖాసక్తిని కలిగించుట ద్వారా బంధించుచున్నది. నిజముగా విచారించి చూచిన విషయరూపమైన సుఖము విషయి అనగా విషయములను అనుభవించువాడు అయిన ఆత్మను “నేను సుఖముగా వుండగోరుచున్నాను లేక నేను సుఖముగా వున్నాను” అను భావముతో సంబంధమును కల్పించి అనగా సుఖమునిచ్చు విషయముతో సంబంధమును కల్పించి ఆత్మను మిథ్య సుఖమునందు బంధించును. దేనినే ఆవిధ్య అని అందురు. ఏలయన ? విషయము యొక్క ధర్మములు విషయినందు వుండవు. మరియు కోరిక మొదలు ధృతివరకును గల సమస్త ధర్మములు విషయరూపమైన క్షేత్రమునకు సంబంధించినవే. ఈ మాటను భగవంతుడే చెప్పియున్నాడు.

అందువలన యిప్పడు సిద్ధించిన దేమన ? ఏదైతే అవిధ్య వలన కలిగిన ఆరోహిత భావముతో ఆత్మయొక్క స్వంత ధర్మరూపముగా పరిణమించుచున్నదో మరియు విషయము విషయి యొక్క అజ్ఞానమే స్వరూపముగా గలదై యున్నదో ఇటువంటి అవిధ్య కారణముగానే సత్యగుణము అనాత్మ రూపమైన సుఖమునందు ఆత్మను ఆసక్తునిగా చేయుచున్నట్లుగా వ్యవహారించుచున్నది. అనగా నిజముగా ఆత్మకు విషయముల వలన కలుగు సుఖములతో ఎటువంటి సంబంధము వుందరు. కానీ అవిధ్య ఆ యాత్మను సుఖవంతునిగా స్వప్తించుచున్నది. అదే విధముగా ఈ సత్యగుణము ఆత్మను జ్ఞానము ద్వారా గూడ బంధించుచున్నది.

జ్ఞానము గూడ సుఖముతో మిత్రభావము కలిగియున్నదై యున్నందున క్షేత్రము అనగా అంతకరణము యొక్క ధర్మమే అయి వున్నది. జ్ఞానము ఆత్మధర్మము కాదు. అట్లేలయన? జ్ఞానమును ఆత్మ ధర్మమని ఒప్పుకొన్న యెదల దానియందు ఆసక్తి కలిగియుండుట మరియు ఆత్మ బంధింపబడుట కదరశ్వ. అందుచేత ఓ పాపరహితుడా! (అనగా ఎటువంటి వ్యసనములు లేనటువంటి అర్థముడు !) సుఖముల వలనే జ్ఞానము మొదలగువాటితో సంబంధము గూడ అనగా బంధించు గుణముగలవి గూడ అయిన వాటినన్నింటిని ఒప్పుకొనవలసి యుండును.

14.7. రజో రాగాత్మకం విధి తృప్తాసంగసముధ్వవమే, తన్నిబధ్మాతి కొంతేయ కర్మసంగేన దేహినమ్.

అనగా - అప్రాప్య వస్తువు అనగా తనవద్ద లేనట్టి వస్తువును పొందగోరు కోరికను “తృప్తి” అని యందురు. మరియు ప్రాప్తించియున్న వస్తువుల యందు మనస్సులో ప్రతిరూపమైన స్నేహభావము కలిగియుండును “ఆసక్తి” యందురు. ఈ తృప్తి మరియు ఆసక్తుల యొక్క ఉత్పత్తికి కారణరూపమైన రాగాత్మికా భావమును రజోగుణముగా గుర్తించుము. అనగా కాషాయము మొదలగు రంగులవలె పురుషునకు విషయములతో అనగా విషయములయందు ఆసక్తిని కలిగించి ఆ విషయ రూపముగా చేయునడైయున్నందున దీనిని అనగా ఈ రజో గుణమును రాగరూపము కలదిగా తెలుసుకొనుము.

ఈ కుంతీ పుత్రా ! ఈ రజోగుణము ఈ ఈ స్వాల సూక్ష్మాది శరీరములను ధరించియున్న క్షేత్రజ్ఞాని కర్మాసక్తి ద్వారా బంధించుచున్నది. దృష్టము అనగా నేత్రములకు కనుపించు మరియు అదృష్టము అనగా యిందియములకు తోచనటువంటి ఘలములను కలిగించు కర్మలు చేయటయందు గల ఆసక్తిని అనగా తత్పరతను అనగా ఉత్సాహమును కర్మాసక్తి యని అందురు. ఆ కర్మాసక్తి ద్వారా ఈ రజోగుణము పురుషుని అనగా క్షేత్రజ్ఞాని అనగా ఆత్మను బంధించుచున్నది.

14.8. తమస్య జ్ఞానజం విధి మోహనం సర్వదేహినామ్, ప్రమాదాలస్య నిద్రాభిస్తన్నిబధ్మాతి భారత.

అనగా - మరియు దేహములను ధరించిన పురుషులనందరిని మోహింపజేయు తమోగుణమును అనగా జీవులయొక్క అంతకరణములందు (దేహమందుండి ఆ దేహముతో తమాత్మమును చెందియున్న ఆత్మ జీవుడనబడును) మోహము, అవివేకము మొదలగు దుష్టభావములను కలిగించు (తమో గుణము) తమ అను మూడవ గుణమును అజ్ఞానము వలన కలిగినదిగా నీవు తెలుసుకొనుము. ఓ భారత ! ఆ తమోగుణము జీవులను ప్రమాదము, సోమరితనము మరియు నిద్ర ద్వారా బంధించుచున్నది.

అయినప్పటికి ఆ గుణముల యొక్క అనగా ఆ గుణముల వలన చేయబడు వ్యాపారములను అనగా కర్మలను గురించి సంక్లేపముగా చెప్పులడుచున్నది -

14.9 సత్యం సుఖే సంజయతి రజః కర్మణి భారత, జ్ఞానమావృత్య తు తమః ప్రమాదే సంజయత్యత.

అనగా - ఓ భారత ! సత్యగుణము సుఖమునందు వుంచును. మరియు రజోగుణము కర్మలు చేయటయందు లగ్నము గావించును. మరియు తమోగుణము సత్యగుణము ఉత్సవమై వివేకముతో కూడిన జ్ఞానమును తన ఆవరణాత్మకమైన స్వభావముచేత కప్పివుంచి పురుషుని పురల ప్రమాదమునందు పడవేయును. ప్రాత్మించిన కర్మవ్యమును చేయకుండుటయే అనగా ఆచరించకుండుటయే ప్రమాదము.

ఈ మూడు గుణములు తమ తమ కార్యములను ఎప్పుడు చేయును ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

14.10. రజస్తమశ్చాభి భూయ సత్యం భవతి భారత, రజః సత్యం తమశ్చైవ తమః సత్యం రజస్తథా.

అనగా - ఓ భారతా ! రజోగుణము మరియు తమోగుణము ఈ రెంబీని తన జిలముచే అణచివుంచి ఎప్పుడు సత్యగుణము వృద్ధిని పొందునో అప్పుడు అది తన స్వరూపమును పొందినటువంటి సత్యగుణము తన కార్యములైన జ్ఞాన సంపోదనము మరియు సుఖాదుల ననుభవించుట మొదలగు కార్యములను చేయనారంభించును.

మరియు సత్యగుణము మరియు తమోగుణము ఈ రెంబీని అణచివుంచి ఎప్పుడు రజోగుణము విజృంభించునో అప్పుడు అది కర్మలు చేయటయందు తృప్త అనగా తీవ్రమైన కోరిక మొదలగు వాటితో ప్రేరేపించబడి కార్యములు చేయనారంభించును.

ఆదే విధముగా సత్యగుణము మరియు రజోగుణము వీటి రెంబీని అధిగమించి ఎప్పుడైతే తమోగుణము వృద్ధిని పొందునో అప్పుడు అది జ్ఞానమును కప్పివుంచుట మొదలగు తన కార్యములను చేయనారంభించును.

వీ కాలమునందు వీ గుణము వృద్ధిని పొందియుండునో ఆ కాలమునందు ఆ గుణములక్క సంబంధించిన వీ వీ భిష్ణుములు ఎట్లుండునో చెప్పుచున్నారు -

14.11. సర్వద్వారేషు దేహో ఒస్మిప్రకాశ త్తుపజాయతే, జ్ఞానం యుధా తదా విద్యాద్వివృధిం సత్యమిత్యత.

అనగా - ఎప్పుడు ఈ శరీరమునందలి అన్ని ద్వారములందును అనగా ఆత్మయొక్క ప్రసారణకు ధ్వారములుగా వున్న కమ్మలు, చెవ్వులు మొదలగు సమస్త యింద్రియములందు ప్రకాశము కలిగి అంతఃకరణము అనగా భూద్ధియందు కలుగు వృత్తిని ప్రకాశమందరు. ఆ ప్రకాశమే జ్ఞానమనబడుచుస్తుది. జ్ఞానమనబడు ఈ ప్రకాశము ఎప్పుడు శరీరమునందలి ద్వారములయందు అనగా యింద్రియముల యందు ప్రకాశించునో అప్పుడు ఈ జ్ఞానముయొక్క

ఈ ప్రకాశ రూపముతో వన్న చిహ్నము ద్వారానే యిప్పుడు సత్యగుణము వృద్ధియందున్నదని గ్రహించవలయును.

రజోగుణము వృద్ధిని పొందియున్నప్పుడు దాని గుర్తులు అనగా దాని చిహ్నములు ఈ క్రింది విధముగా వుండును.

14.12. లోభః ప్రవృత్తిరారంభః కర్మామశమః స్పృష్టః, రజస్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే భరతర్షభః.

అనగా - ఓ భరత వంశోత్తమా ! లోభము అనగా యితరుల సంపదను అక్రమంగా పొందవలయును కోరిక, ప్రవృత్తి అనగా సామాన్య భావము ప్రాపంచిక వ్యాపారములందు రుచి, ఆసక్తి మరియు కర్మలు చేయుట ఆరంభించుట మరియు అశాంతి అనిగాని నిశ్చింతగా లేకుండుట, హర్షము మరియు ప్రాపంచిక విషయములందు రాగభావము కలిగియుండుట, మరియు లాలస అనగా సామాన్య భావముతో సమస్తునైన విషయములయందు అనగా ప్రాపంచిక వస్తువులయందు తృప్త అనగా వాటినన్నింటిని కలిగియుండవలయునన్న బుద్ధి మొదలగు చిహ్నములన్నియు రజోగుణము అభివృద్ధి చెందియున్నప్పుడు కలుగుచుండును అనగా ప్రకలీతమగును.

14.13. అప్రకాశో ఒప్రవృత్తిశ్చ ప్రమాదో మోహ ఏవ చ, తమ స్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే కురునందన.

అనగా - ఓ కురునందనా ! అప్రకాశము అనగా మిక్కిలి అవివేకము ప్రవృత్తి అనగా కర్మలు చేయవలయున్న కోరిక లేకుండుల ఆతని యొక్క కార్యములన్నియు ప్రమాదము మరియు మోహము అనగా అవివేకముతో కూడియున్న మూడత్వము ఈ చిహ్నములన్నియు తమోగుణము వృద్ధిచెందినప్పుడు తోచునవి.

మరణ సమయమున కలుగు స్థితి కలిగినప్పుడు ఏ ఘలము లభించునో అది అంతయు ఆసక్తి మరియు రాగభేదముచేత కలుగునవి మరియు గుణములవలన కలిగినవే అగుచున్నవి. ఆ విషయము చెప్పటోవున్నారు.

14.14. యదా సత్యే ప్రవృద్ధే తు ప్రలయం యాతి దేహభృత్, తదోత్తమవిదాం లోకానుమలాన్ ప్రతి పద్మతే.

అనగా - ఎప్పుడైతే ఈ దేహమును ధరించిన జీవుడు సత్యగుణము వృద్ధిని పొందియున్నప్పుడు తన దేహమును త్యజించునో అప్పుడు ఆ జీవుడు సర్వోత్తమ తత్త్వమును ఎత్తింగిన మహానీయుల అనగా మహాత్తత్వము మొదలగువాటిని బాగుగా ఎత్తింగిన నిర్వలము అనగా మలరహితమైన లోకమును పొందును.

14.15. రజసె ప్రలయం గత్వా కర్మసంగిషు జాయతే,
తథా ప్రతీని స్తుమసి మూర్ఖ యోనిషు జాయతే.

అనగా - రజోగుణము బాగుగా వృద్ధి చెందియున్నప్పుడు దేహత్వాగము చేసిన జీవుడు కర్మసక్తులయందు అనగా కర్మలు చేయటయందు ఎక్కువ ఆసక్తి కలిగియున్న మనుష్య సమాజమునందు మరల దేహమును పొందును. అట్లే తమోగుణము వృద్ధియందున్న కాలములో దేహ త్వాగము చేసిన జీవుడు మూర్ఖ యోనియందు అనగా పశుపక్ష్యాదుల దేహమును పొందును.

ఇప్పుడు యింతకు పూర్వము చెప్పిన శ్లోకముల యొక్క సారమును చెప్పుచున్నారు -

14.16. కర్మః సుకృతస్యాహృః సాత్మికం నిర్వలం ఘలమ్,
రజసస్తు ఘలం దుఃఖ మజ్జానం తమసః ఘలమ్.

అనగా - మహాపండితులైన పురుషులు శుభకర్మలకు అనగా సాత్మిక కర్మలయొక్క ఘలము సాత్మికము మరియు నిర్వలమై యుండునని చెప్పియున్నారు.

మరియు రాజన గుణవృద్ధి కాలమందు చేయబడిన కర్మల యొక్క ఘలము దుఃఖమని చెప్పియున్నారు. అనగా కర్మవికారముచేత రాజన గుణవృద్ధియందు చేయబడిన కర్మల ఘలము గూడ ఆ కర్మయొక్క కారణము ననుసరించి దుఃఖరూపమైన రాజనమే యగును. అని చెప్పి యున్నారు.

మరియు ఆ విధముగానే తామసగుణము ప్రధానముగా ఉన్న కాలమందు చేయబడిన కర్మలయొక్క ఘలము అనగా అధర్మము మరియు పాపకర్మల యొక్క ఘలము అజ్ఞానమని చెప్పియున్నారు.

గుణముల వలన ఉత్సవమగును; అనగా ఏమి జరుగును ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

14.17. సత్వత్వంజాయతే జ్ఞానం రాజనో లోభ వివ చ,
ప్రమాదమోహా తమ సో భవతో ఒజ్ఞానమేవ చ.

అనగా - వృద్ధిని పొందియున్న సత్వగుణము వలన జ్ఞానము కలుగును. మరియు రజోగుణము వృద్ధిని పొందియున్నచో లోభగుణము వృద్ధిని పొందును. అట్లే తమో గుణము వృద్ధిని పొందియున్నచో ప్రమాదము మరియు మోహము ఈ రెంచూ ప్రకోపించును. వాటితో పాటు అజ్ఞానము గూడ అభివృద్ధిని పొందును.

మరియు -

14.18. ఉత్సంతి సత్వస్తా మధ్యే తిష్ఠంతి రాజనాః,
జఘన్యగుణవృత్తస్తా అధో గచ్ఛంతి తామనాః.

అనగా - సత్వగుణము అభివృద్ధి చెందియున్న పురుషుడు పునర్జన్మయందు వుచ్చస్తానమును పొందును. అనగా దేవలోకము మొదలగు ఉచ్చలోకములందు జేరును.

రజోగుణముతో కూడియున్న పురుషుడు మధ్యలోకమునందే యుండును. అనగా మానవ యోనులయందు దేహమును పొందును. ఇంక

జఘున్యమైన అనగా పాపభాయిష్టములైన తమోగుణముతో కూడియున్న పురుషుడు ఆ తమోగుణ వైరితములైన కార్యములు నిద్ర మరియు సోమరితనము మొదలగువాటియందు మగ్నమై క్రింది లోకములందు అనగా పశువులు, పశ్చలు మొదలగు నీచయోనులయందు దేహమును పొందును.

ప్రకృతియందు అనగా ప్రకృతిరూపమైన స్వాలదేహాల యందుండి అదియే నేనని తలంచ మిథ్యజ్ఞానముతో కూడియున్న పురుషునకు సుఖము దుఃఖము మరియు మోహరూపము అయిన భోగరూప గుణములయందు కలుగుచున్న “నేను సుఖవంతుడను. నేను దుఃఖవంతుడను లేక నేను మూర్ఖుడను” అను యిం విధమగు భావములతో కూడి వుండుటయే యిం పురుషునకు మంచి చెడ్డ యోనులయందు దేహములను పొందుటకు ప్రతిరూపమైన సంసారమునకు కారణమగుచున్నది. ఈ మాట యింతకు పూర్వము పదమాడవ అధ్యాయమునందు నంక్షేపముగా చెప్పబడినది. దానినే యించ్చట “సత్యం రజస్తమ ఇతి గుణః ప్రకృతి సంభవా” (చూ. గీత 14.5) అను శోకము మొదలు పదునెనిమిదవ శోకము వరకు గుణముల యొక్క స్వరూపము. గుణముల యొక్క కార్యములు ఆ గుణముల కార్యములచే బంధకత్వము మరియు గుణముల యొక్క కార్యముల ద్వారా బంధింపబడియున్న పురుషునికి కలుగు గతి (స్థితి) మొదలగు యిం అన్ని మిథ్య జ్ఞానరూపమైన అజ్ఞాన మూలక బంధములు కలుగుటకు హేతువులైన కారణములు మొదలగువాటిని విశదమగా చెప్పి, ఇప్పుడు యథార్థ జ్ఞానము వలన కలుగు మోక్షమును గురించి చెప్పవలసి యున్నది. అందులకు భగవంతుడు యిట్లు చెప్పుచున్నాడు -

14.19. నాస్యం గుణేభ్యః కర్తారం యదా ప్రప్తా ఒనుపశ్యతి, గుణేభ్యశ్చ పరం వేత్తి మద్భావం సో ఒధిగచ్ఛతి.

అనగా - ప్రప్తమైన పురుషుడు జ్ఞానమును పొంది, కార్యములు, కరణములు అనగా కార్యములను చేయు సాధనములు మరియు విషయముల ఆకారమగా పరిణమించిన గుణములకంటే వేఱుగ వేటొక కర్తను చూడో అనగా అన్ని అపస్థలయందును వున్నటువంటి ఆ గుణమలే సమస్త కర్తలకు కర్తలనియు మరియు ఆ గుణములు చేయు వ్యాపారములకు సాక్షిరూపమగా ఆత్మను గుణములకంటే వేఱుగ ఎఱుంగునో అప్పుడు కేవలము ప్రద్రష్టరూపమున పున్న ఆ ఆత్మరూప పురుషుడు నా భావమును పొందును. అనగా ఈశ్వర భావమును పొందును.

పురుషుడు ఈశ్వర భావమును ఎట్లు పొందును ? అన్నచో చెప్పచున్నారు -

14.20. గుణా నేతానతీత్య త్రీందేహో దేహసముద్భూవాన్, జన్మమృత్యుజరాదుఃఖైర్పింపుక్తో ఒమృతమశ్వతే.

అనగా - దేహాత్మప్రతికి కారణభూతమైన ఈ మాయాపాధిని కలిగియున్న యింతకు పూర్వము చెప్పబడినటువంటి సత్య, రజ, తమోగుణముల మూడింటిని అధిగమించి అనగా

దేహదులయందు వున్నప్పుడే ఈ గుణములను అధిగమించి దేహధారియైన విద్యాంసుడు దేహముతో వున్న కాలమందే జన్మము, మృత్యువు, వ్యద్ధాప్యము మరియు సర్వవిధ దుఃఖములు తనకు సంబంధించినవి కావని వాటినుండి విదువడి అమృతత్వమును అనగా తనకు మృత్యువు లేదను భావమును పొందును. అభిప్రాయమేమన ? ఈ విధముగా ఆ విద్యాంసుడైన పురుషుడు అనగా యంతకు పూర్వము దేహదులతో తాదాత్మమును పొంది జన్మమరణములు తనకు కలవని తలంచిన పురుషుడు యట్టి జ్ఞానమును పొందుట ద్వారా నా భావమును అనగా జన్మమరణాదులు లేని ఈశ్వరభావమును పొందును.

‘శరీరమును అనగా పంచభూతాకమైన దేహమును ధరించియున్న జీవుడు దేహమును ధరించియుండగానే త్రిగుణములను అధిగమించి అమృతత్వమును అనుభవించును’ అను ప్రశ్నకు బీజరూపముగా వున్న ఈ వాక్యమును విని అర్థముడు యట్టనేను -

14.21. కైర్రింగై స్త్రీస్నిణానేతానతీతో భవతి ప్రభో, కిమాచారః కథం చైతాంస్త్రీస్నిణానతివర్తతే.

అనగా - ఓ ప్రభూ ! ఇంతకు పూర్వము మీచేత వర్ణించబడిన మూడు గుణములకు అతీతముగా అధిగమించియున్న పురుషుడు ఏ ఏ లక్షణములు కలిగియున్నప్పుడు ఆ మూడు గుణముల నుండి ముక్కడగును ? అప్పుడు ఆతని ఆచరణ ఎట్లుండును ? మరియు మానవ దేహధారియైన పురుషుడు ఏ విధముగా అనగా ఎట్టి ఉపాయములచే ఈ మూడు గుణములకు అతీతుడుగా అనగా అధిగమించినవాడుగా వుండును.

ఈ పై శ్లోకమునందు అర్థముడు గుణములను అధిగమించియున్న పురుషుని లక్షణము ఎట్లుండుననియు మరియు గుణతీతుడగుటకు సాధనములైన ఉపాయము లెట్లుండును ? అని అడిగియన్నాడు. ఆ రెండు ప్రశ్నలకు తగు సమాధానము చెప్పుటకై భగవంతుడిట్లనేను. అర్థానా ! నీవు మందుగా గుణతీతుడైన పురుషుడు ఎటువంటి లక్షణములు కలిగియుండునో చెప్పేదను - వినుము -

14.22. ప్రకాశం చ ప్రవృత్తిం చ మోహమేవ చ పాండవ, న ద్వేషి సంప్రవృత్తాని న నివృత్తాని కాంక్షతి.

అనగా - సత్యగుణము యొక్క కార్యము ప్రకాశము రజోగుణము యొక్క కార్యము ప్రవృత్తి మరియు తమోగుణము యొక్క కార్యము మోహము. ఈ గుణములు వ్యాధిని చెందియున్నప్పుడు అనగా విషయములందు నిమగ్నమై యున్నప్పుడు అప్పుడు ఈ గుణముతో కూడియున్న పురుషుడు వాటిపట్ల విరోధ భావముగాని లేక ద్వేషభావముగాని కలిగియుండడు.

ముఖ్య అభిప్రాయమేమన పురుషుడు అలాంటి గుణముతో తాదాత్మమును చెందియున్నప్పుడు ‘నాయందు యిప్పుడు తామస గుణము ప్రకోపించి యున్నది. అందుచే నేను మోహభావమును పొందియున్నాను. అట్లే దుఃఖరూపమైన రజోగుణ ప్రకోపము వలన కలిగిన రాజసీ ప్రవృత్తి నాయందు ప్రకోపించియున్నది. ఆ ప్రవృత్తి నన్ను నా స్వరూపమును గుర్తించుట యందు విఫలము గావించినది. తన యథార్థ స్థితినుండి విచలితుడగుటవలన తనకు చాలా గొప్ప దుఃఖము కలుగుచున్నది. అట్లే ప్రకాశమయమైన సాత్మకగుణము నన్ను

వివేకవంతునిగా జేపి నన్ను అనిత్యమైన ప్రాపంచిక సుఖములందు నియోగించి బంధించుచున్నది. ఈ విధముగా సాధారణ మానవులు యథార్థ తత్త్వమును ఎత్తంగానివారైనందున ఆ గుణములను ద్వేషించుచుందురు. కానీ ఆ గుణములను జ్ఞానబలంతో అధిగమించియున్న పురుషులు వాటిని తమ వశమునందుకొనివారై యున్నందున వాటిని ద్వేషించరు. మరియు సాత్మీక, రాజున మరియు తామస గుణయుక్తులైన పురుషులు ఎప్పుడు సాత్మీకము మొదలగు భావములు తమ స్వరూపములను ప్రదర్శించి నివృత్తి చెందునో అప్పుడు వారు తిరిగి వాటిని కోరుచుందురు. ఆ విధముగా గుణాతీతుడైన పురుషుడు ఆ నివృత్తిని చెందియున్న గుణములకు సంబంధించిన కర్మలను కోరడు.

కానీ ఈ లక్ష్మణములన్నియు యితరులకు ప్రత్యక్షమగునవి కావు. అయితే మరి అని ఎటువంటివి? తమకు మాత్రమే ప్రత్యక్షమగు స్వభావము కలిగియున్న కారణమున యివి స్వ సంవేద్యములు అనగా తమచేతనే తెలియబడునవై యున్నవి. ఆట్లేలయన తమయందు మాత్రమే కలుగునటువంటి ద్వేషము లేక ఆకాంక్షలను యితరులు చూడజాలరు గదా?

ఇప్పుడు గుణాతీతుడైన పురుషులు ఏ విధమగు ఆచరణ కలిగియుందురో ఆ విధమును చెప్పాచున్నారు.

14.23. ఉదాసీనవదాసీనో గుణైర్యో న విచాల్యతే, గుణా వర్తంత ఇత్యేవ యో ఒవతిష్ఠతి నెంగతే.

అనగా - ఉదాసీనుని వలె వున్నటువంటి అనగా ఏ విధముగా ఉదాసీనుడై యున్న పురుషుడు ఏ పక్కమును వహించకయుందునో అదే భావముతో గుణాతీతుడై యున్న ఉపాయ రూపైన మార్గమునందు స్తోరముగా ఉన్నటువంటి ఆత్మజ్ఞానియైన, సంన్యాసియైన పురుషుడు గుణముల ద్వారా వివేకముతో కూడియున్న జ్ఞానస్తోతి సుండి చలింపజేయబడజాలడు.

ఇంకా స్వస్థముగా చెప్పావలయునన్నచో - కార్యము, కరణము మరియు విషయముల ఆకారముగ పరిణమించుచున్న గుణములే ఒకదానియందు మరియుకబి వ్యవహారించుచున్నవి అని తెలుసుకొన్న పురుషుడు చలించక స్తోరముగా వుండునో అనగా స్తోరమగు భావముతో అనగా చలించని భావముతో తన స్వరూపమునందే స్తోరముగా వుండును.

మరియు -

14.24. సమదుఃఖసుఖః స్వస్థః సమలోష్టైశ్చ కాంచనః, తుల్య ప్రియా ప్రియో ధీరస్తుల్య నిందాత్మ సంస్తుతిః.

అనగా - ఎవడు సుఖదుఃఖములందు చలించక సమముగా వుండునో అనగా ఎవనికి ప్రాపంచిక సుఖదుఃఖములు సమముగానే తోచునో, ఎవడు స్వస్థత కలిగి అనగా తన ఆత్మ స్వరూపమునందే స్తోరముగా వుండి ప్రసన్నచిత్తుడైయుండునో మరియు ఎవడు సమలోష్టైశ్చ కాంచనుడై అనగా మట్టి, రాయి మరియు బంగారము ఎవని దృష్టియందు సమముగానే తోచుచుండునో మరియు ఎవడు తుల్యప్రియాప్రియుడై అనగా ప్రియము మరియు ఆప్రియము అయిన రెండింటి యందును సమభావము కలిగియుండునో మరియు ఎవడు ధీరుడై అనగా బుద్ధిమంతుడై యుండునో మరియు తుల్యనిందాత్మ సంస్తుతి అనగా ఎవని బుద్ధియందు నింద

అనగా పొగడ్క రెండునూ సమానమై యుండునో అటువంటివాడు తన నిందాస్తులను
తలంచు యతి ద్రై (యన్నాడు) వుండును.

మరియు -

మానాపమానయోస్తుల్యస్తుల్యో మిత్రారి పక్షయోః,
సర్వారంభ పరిత్యాగీ గుణాతీతః స ఉచ్చతే.

అనగా - ఎవడు మానాపమానములను లెక్కచేయక రెండింటియందును
ముగానే యుండునో మరియు మిత్ర శత్రుభావము లేక మిత్రులయందును
యుందును మిత్రభావము శత్రుభావము లేక యిరువురి పట్ల సమభావముగానో
ఆతడు గుణాతీతుడనబడును.

మరియు ఎవడు ఎటువంటి కర్మలను ఆరంభించడో; ధృష్టము అనగా కనుపించు
మరియు అదృష్ట ఫలములను పొందుటకు చేయు ప్రయత్నము ఆరంభమనబడును.
సమస్తమైన ఆరంభములను త్యజించునట్టి స్వభావము గలవాడు “సర్వారంభ
అనబడును. అనగా ఎవడు కేవలము స్థాలదేహాపోషణార్థము అవసరమైన కర్మలు
కఠర సమస్త కర్మలను త్యజించినవాడు. గుణాతీతుడైన పురుషుపుడనబడును.
'ఉదాసీనవతీ' అను పదము మొదలు “గుణాతీతః స వుచ్ఛతే” అను శోకము వరకు
చెప్పుబడినదో అవన్నియు ఎప్పటివరకు సంపాదించుకొనుట కొఱకు యోగ్యములుగా
అప్పటివరకు ముముక్షువు అనగా సంన్యాసి కొఱకు అనుష్టించుటకు యోగ్యమై
పాతీతత్వ ప్రాప్తికి సాధనములై వుండును. ఎప్పుడు ఆతడు స్నేరపడునో అప్పుడు
దైన సంన్యాసికి స్వభావిక లక్షణములుగా పరిణమించుసు.

మానవుడు పై మూడు గుణములను ఎట్లు అధిగమించును ? అను ప్రత్యక్ష
ము చెప్పచున్నారు -

మాం చ యో ఒవ్వభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే,
స గుణాన్పమతీత్యేతాస్త్రమ్మా భూయాయ కల్పతే.

అనగా - ఏ సంన్యాసి లేక కర్మయోగి సర్వభూతములయందు సమముగా వ్యాపించి
రమేశ్వరుడను మరియు నారాయణుడను అయి వున్న నన్ను ఎన్నడు చల్లించనటువంటి
ము ద్వారా సేవించుండునో, భజన యొక్క పేరు భక్తి. ఆదియే యోగము కూడాను.
భక్తియోగము ద్వారా ఎవడు నన్ను భజించుచుండునో ఆతడు యింతకు పూర్వము
రట్టి త్రిగుణములను అతిక్రమించి బ్రహ్మలోకమును పొందుటకు అనగా లోకబంధముల
గును.

అలా ఎందుకు అగును ? అన్నచో చెప్పచున్నాడు.

బ్రహ్మణో హి ప్రతిష్టా ఒహమమృతస్యావ్యయస్య చ,
శాశ్వతస్య చ ధర్మస్య సుఖస్మైకాంతికస్య చ.

అనగా - ఆట్లేలయన ? బ్రిహ్మ అనగా పరమాత్మని యొక్క ప్రతిష్ఠను నేనై యున్నాను. దేనియందు ప్రతిష్ఠితమగునో అది ప్రతిష్ఠ. ఈ ఉత్సత్యధము ననుసరించి నేను అంతరాత్మయగు బ్రిహ్మము అనగా బ్రిహ్మయొక్క ప్రతిరూపము (ప్రతిష్ఠ)ను.

ఎటువంటి బ్రిహ్మకు నేను ప్రతిష్ఠ నన్నుచో - చెప్పుచున్నారు.

ఎ అమృతము, నాశము లేనిది అనగా అవినాశి, అవ్యయము, నిర్మికారము, శాశ్వతము, నిత్యము, ధర్మస్వరూపము, జ్ఞానయోగ రూపము ధర్మము ద్వారా పొందడగినది మరియు ఏకాంతికము అనగా ఒక్కటియున్న సుఖస్వరూపము అనగా వ్యథిచారరహితమై అనందమయమై యున్నదో అటువంటి బ్రిహ్మకు నేను ప్రతిష్ఠను అనగా ప్రతిరూపమును అయి వున్నాను.

అమృతము మొదలగు స్వభావమును కలిగియున్న పరమాత్మయొక్క ప్రతిష్ఠ అంతరాత్మయే అయి వున్నది. ఏలయన ? యథార్థ జ్ఞానము ద్వారా ఆ ప్రతిష్ఠయే అనగా ఆ అంతరాత్మయే పరమాత్మ రూపముగ నిశ్చయమగును. ఈ విషయమే “బ్రిహ్మ భూయాయ కల్పతే” అను పదము ద్వారా చెప్పబడినది.

అభిధ్రాయమేమన ? ఎటువంటి ఈశ్వరీయ శక్తిద్వారా భక్తులను అనుగ్రహించుటకు బ్రిహ్మ ప్రవర్తించునో ఆ శక్తి ఆ బ్రిహ్మస్వరూపదను నేనే. ఏలయన ? శక్తి మరియు శక్తిమంతునియందు అభేదమేగాని భేదమందచు.

అట్లుగాక మరియుక దృష్టితో చూచిన - బ్రిహ్మ శబ్దమునకు వాచ్యమైనందున యిచ్చట సగుణబ్రాహ్మమే గ్రహించబడుచున్నది. అటువంటి సగుణ బ్రిహ్మమునకు నేను నిర్వికల్ప నిర్మిణ బ్రిహ్మమునకు ప్రతిష్ఠ అనగా ఆశ్రయము అనగా ప్రతిరూపమునై యున్నాను. యింక యితర మేమియులేదు.

వీ వీ విశేషములతో కూడియున్న సగుణ బ్రిహ్మమునకు ప్రతిరూపమై యున్నారు? అన్నచో -

వీది అమృతము అనగా మరణించు ధర్మము లేనిదై యున్నదో మరియు అవినాశి అనగా క్రయము లేనిదై యున్నదో ఆ సగుణబ్రిహ్మకు.

మరియు జ్ఞాననిప్పారూపమై యున్న శాశ్వతము అనగా నిత్యమైయున్న ధర్మము యొక్క మరియు దానివలన జరుగు ఏ కాంతికము అనగా ఒక్కటి అయివున్న నిశ్చితమైన పరమ ఆనందమునకు గూడ నేనే ఆశ్రయమై యున్నాను. “అహంప్రతిష్ఠ” ఈ పదము యిచ్చట ఆను వృత్తి ననుసరించి చెప్పబడినది.

తీ తీ తీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
గుణత్రయ విభాగ యోగమనబడు పదునాల్ఫ అధ్యాయమునకు
తీ తీ తీ ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు : శ్రీ సదానంద భారతి.

ప్రణవాశ్రమము.

శ్రీ మధ్యగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

పద్మనైటవ బ్రాహ్మయము

ఏలయన ? - కర్మలు చేయువారి కర్మఫలములు మరియు జ్ఞానములు నాయధినమునందున్నావి. అదే విధముగా భక్తియోగము ద్వారా నన్ను భజించువారు గూడ నా కృపవలన గుణాతీతులై జ్ఞానమును పొందుక్రమమును సరించి మోక్షలాభమును పొందుదురు. అలాంచి స్థితియందు ఆత్మతత్త్వమును యథార్థముగా ఎతుంగువారిని గుత్తించి యింక చెప్పవలసినదేమున్నది ? అందుచేత అర్థముడు అదుగుకపోయినను తనతత్త్వమును గురించి చెప్పదలంచినవాడై భగవంతుడు “ఊర్ధ్వమూలమ్” మొదలగు శ్లోకములు చెప్ప నారంభించినారు.

ఇచ్చట మందుగా వైరాగ్యభావము కలిగించుభావముతో వృక్ష స్వరూపమును కల్పించి సంసార స్వరూపమును వర్ణించుచున్నారు. ఏలయన ? సంసారమునందు విరక్తిని చెందియున్న పురుషునికి మాత్రమే భగవంతుని తత్త్వమును తెలుసుకొనగల అధికారము విర్మదును. అస్యులకు సాధ్యము కాదు. అందుచే భగవంతుడు యిట్లు పలికినారు -

15.1. ఊర్ధ్వమూలమథఃశాఖమశ్వత్థం ప్రాపురవ్యయమ్,
ఛందాంసి యస్య పర్ణాని యస్తం వేద స వేదవిత్.

అనగా - సంసారరూపమైన యి వృక్షము ఆకాశముమైపునకు అనగా పైకి వ్రేష్టు కలిగినదై యున్నది. కాలముకంటే గూడ సూక్ష్మమై, అన్నింటికి కారణమైయున్నది. నిత్యమూ మరియు చాలా గొప్పది అయివున్నందున అవృక్షము మరియు మాయాశక్తితో కూడియున్నందున బ్రహ్మము అన్నంటికంటే గొప్పదని చెప్పబడుచున్నది. అట్టి బ్రహ్మాయే దీనికి మూలము (మొదలు) అయివున్నది. అందుచేతనే ఈ సంసారవృక్షము ఆకాశమైపునకు మొదలు అనగా వ్రేష్టు కలిగియున్నది. “ఊర్ధ్వమూలో ఒవాక్యాభః” కర. ఉ. 2.6.1. అనగా పైకి మొదలు మరియు క్రిందికి కొమ్మలు కలిగినది అయి పున్నది. పై బ్రతి ద్వారా యి మాట ప్రమాణయుక్తమై యున్నది.

పురాణాదులయందు గూడ -

అవృక్ష రూపమైన మూలము నుండి రూపము దాల్చినట్టియు, ఆ అవృక్షము యొక్క అనుగ్రహము వలననే వృద్ధిని పొందినదై, బుద్ధిరూపమైన ప్రధాన శాఖలతో కూడియున్న, మధ్యమధ్య యింద్రియముల రూపమైన తొఱ్ఱలు గలిగి, మహాభూతములనెడి శాఖోపశాఖలు గలిగియున్నదై, విషయరూపమైన ఆకులు గలదై, ధర్మాధర్మ రూపములైన పుష్టులు గలదై మరియు సుఖ-దుఃఖములునబడు ఘలములు కలిగియున్నదైనటువంటి యి వృక్షము సమస్త

భూతముల నుండి ఆజీవ్య అనగా పోషకవద్దార్థములను పొందుచున్న సనాతనమైన బ్రహ్మవృక్షమై యున్నది. ఇదియే బ్రహ్మవనము, దీనియందే బ్రహ్మము ఎల్లప్పుడూ వుండును. ఇటువంటి యి బ్రహ్మవృక్షమును జ్ఞానరూపమైన చక్కని పదునైన ఖడ్గము ద్వారా ముక్కలుగా ఛేదించి ఆత్మయందే ప్రేమభావము కలిగియున్నవారు తిరిగి అచ్చటి నుండి తిరిగిరారు అని పురాణాదులయందు చెప్పబడియున్నది.

ఇటువంటి పైకి మొదలు, క్రిందివైపునకు కొమ్మలు కలిగియున్న ఈ మాయారూపము గలిగిన సంసారవృక్షమును అనగా మహాతత్త్వము, అహంకారము తన్నాత్మాది శాఖలవలె క్రిందివైపునకు వ్యాపించియున్నవో, అటువంటి ఈ క్రిందికి వ్యాపించియున్న శాఖలు కలిగి మరియు రేవటివరకు గూడ స్నిరఘుగ వుండనటువంటి ఈ క్షణభంగురమైన ఆశ్వద్ధ వృక్షమును అవ్యయమందురు.

ఈ మాయామయ ప్రపంచము అనాదికాలము నుండి వుండుచునే యున్నది. అందువలనే యి సంసార వృక్షము అవ్యయమనబడుచున్నది. మరియు యిది ఆది అంత రహితమైన దేహాదులకు పరంపరగ ఆశ్రయమై, ప్రసిద్ధమై యున్నది. అందుచేత దీనిని అవ్యయమని చెప్పచున్నారు.

అటువంటి సంసారవృక్షమునకే మరికొన్ని విశేషములు గూడ చెప్పబడుచున్నవి.

ముగ్గేర్దము, యజుర్వేదము మరియు సామవేద రూపమైన శాస్త్రములు, ఏ సంసార వృక్షమునకు ఆకులవలె రక్కించునవై యున్నవో అవి ఆకులు అనబడుచున్నవి. ఏ విధమగా ఆకులు చెట్టును రక్కించునవై యుండునో ఆ విధమగానే వేదములు ధర్మము, అధర్మము వాళీ కారణములు మరియు ఫలమును ప్రకాశింపజేయునవై పున్మందున అవి సంసారరూపమైన వృక్షమును రక్కించునవై యున్నవి.

ఈ విధమగా విస్తారపూర్వకమగా చెప్పబడిన ఏ సంసారవృక్షము కలదో చానిని ఏ పురుషుడు సమూలముగా ఎఱుంగునో ఆతడు వేదములను ఎత్తింగినవాడు అనగా వేదార్థమును ఎత్తింగినవాడగును.

ఏలయన ? మూల సహితమగా ఈ సంసారవృక్షము కంటే వేఱుగ ఎఱుంగరగిన మరియుక వస్తువు కొంచెము గూడలేదు. అందుచేత ఎవడు ఈ విధమగా వేదార్థమును ఎత్తింగినవాడగునో ఆతడే సర్వజ్ఞుడు. ఈ విధమగా భగవంతుడు సంసారవృక్షమును ప్రశంసించుచున్నాడు.

అటువంటి సంసార వృక్షము యొక్కవేఱు వేఱు అంగములను గురించి విశదమగా చెప్పబడుచున్నది.

15.2. అథశౌర్యం ప్రస్తుతా ప్రస్తుత శాఖా గుణప్రవృద్ధా విషయ ప్రవాలః, అధశ్చ మూలాన్యనుసంతతాని కర్మానుబంధిని మనుష్యోకే.

అనగా - తన యొక్క ఉపాధాన కారణరూపమైన సత్కము, రజము మరియు తమము అను ఈ మూడు గుణముల వలన వృద్ధిని చెందినదై అనగా స్ఫూర్థభావమును

(రూపమును) ఓందినదై మరియు విషయరూపముల వంటి చిగుళ్ళు కలదైవను ఆ వృక్షము యొక్క అనేకమైన శాఖలు తమతమ కర్మలు మరియు జ్ఞానమునకు తగిన (అనురూపమైన) కర్మలు మరియు జ్ఞానమునకు ఫలస్వరూపములైన ఏ యోనులు కలవే అవి క్రిందివైపునకు మానవయోని మొదలు చీమయోని పర్యంతము మరియు పైకి ధర్మము అనగా విశ్వకర్తయైన బ్రహ్మపర్యంతము వృక్షముయొక్క శాఖలవలె వ్యాపించియున్నవి. కర్మఫల రూపమైన దేహాని శాఖలు మొదలగు వానిద్వారా శబ్దాది విషయములు, చిగుళ్ళవలె రూపములను దాల్చు చుండును. అందుచేత ఆ దేహాదులవలె వున్న శాఖలు విషయములనెడు చిగుళ్ళవలె వుండి యున్నవి.

సంసారవృక్షమునకు ముఖ్యాధారమైన ఉపాధాన కారణము యింతకు పూర్వమే చెప్పాబడినది. ఇప్పుడు కర్మఫలజనితములైన రాగద్వైషాధుల యొక్క వాసనలు యివి మూలముతో సమానముగా ధర్మాధర్మ విషయిక ప్రవృత్తి యొక్క కారణము మరియు అవాంతర ధర్మాధర్మ విషయిక ప్రవృత్తి యొక్క కారణము మరియు అవాంతర (అనగా అప్పుడప్పుడు)ముగా కలుగుచుండునో వాటిని గురించి చెప్పాబడుచున్నది. అవి మనష్యోకమునందు కర్మాను బంధములై వాసనారూపములైన ప్రేక్షల దేవాదులకంటే యింకా క్రిందికిగూడ అవిచ్చిన్న రూపముగా వ్యాపించియున్నవి. పుణ్యపోసరూపములైన కర్మలు అనగా వుత్స్తుతిని అనుసరించున్నట్టే యున్నందున కర్మానుబంధములనబడుచున్నవి. ఇచ్చట విశేషముగా కర్మలయందు మనష్యోకముననే అధికారము ప్రసిద్ధమైయున్నది. అందుచేత ఆమూలములు మనష్యోకమునందు కర్మానుబంధములని చెప్పాబడినవి.

ఇచ్చట వర్ణించబడిన సంసారవృక్షము ఎట్లున్నదన -

15.3. న రూపమస్యో తథోపలభ్యతే నాంతో న చాదిర్వ చ సంప్రతిష్ఠా; అశ్వత్థమేనం సువిరూఢమూలమసంగశస్తేణ దృథేన చిత్తాః

అనగా - సంసారవృక్షమునకు పైన చెప్పిన స్వరూపము ఎల్లప్పుడూ పైన వర్ణించ నబడినట్లుగా వుండదు. ఏలయన ? అది స్వప్నమునందు తోచువస్తువువలెను; మృగమరీచి కలయిందలి జలము వలెను; మరియు మాయచే రచింపబడిన గంధర్వ నగరము వలెను వున్నందున మనం చూస్తూ వుండగానే అది నశించిపోవుచున్నది. ఈ కారణమువలన ఈ సంసార వృక్షమునకు అంతము అనగా దాని యొక్క అంతము మరియు మధ్యస్థితిని గురించి సమాప్తమగుట అనగా లేకుండపోవుట అనునది లేనేలేదు.

అంతేకాదు ఈ సంసారవృక్షమునకు ఆరంభమనుసది గూడలేదు. అనగా “జిగ్గో యిచ్చట యిప్పుడు ఆరంభమై ప్రపంచమనబడుచున్నది ” అను విషయము ఎప్పుని చేతను ఎట్లంగబడదు. మరియు దీనికి ఒక రూపము కలిగి స్థిరముగా వుండు స్థితి గూడ లేదు. అనగా ఆది అనగా ఆరంభము మరియు దాని యొక్క అంతము మరియు మధ్యస్థితిని గురించి గూడ ఎవ్వరికిని ఎటువంటి సమాచారము లేదు.

ఈ పైన చెప్పబడిన అత్యంత దృఢమైన మూలము గలిగియున్నట్టి సంసారరూపము కలిగియున్న ఈ అశ్వత్థ వృక్షమును అసంగమను శస్త్రముచే చేదించి అనగా ఏపణత్రయము అనగా పుత్రేషణ అనగా భార్యాపుత్రులయందుండు ప్రేమ, విత్తేషణ అనగా ప్రాపంచిక సంపదలయందుండు ఆసక్తి మరియు లోకేషణాది అనగా యా లోకము పట్ల కలిగియుండే ప్రేమ మొదలగువన్నటియందును వైరాగ్య భావము కలిగియుండుటయే “అసంగత్త”మనబడును. అటువంచి అసంగమను శస్త్రముచే పరమాత్మయందు స్థిరముగా నిలిచియున్న దృఢమైన బద్ది కలిగి మరియు అనేక పర్యాయములుగా వివేకమను రాతిపై ఆ అసంగమను శస్త్రమును బాగుగా పదును కలుగునట్టుగా రుద్ది ఆ శస్త్రమును చక్కని పదునుగలదానిగా జేసి దానితో ఈ సంసారవృక్షమును సమూలముగా నిర్వాలించవలయును.

15.4. తతః పదం తత్పరిమార్గితప్యం యస్మిన్తా న నివర్తంతి భూయః, తమేవ చాచ్యం పురుషం ప్రపద్యే యతః ప్రపృత్తిః ప్రప్నశా పురాణి.

అనగా - ఆ తరువాత ఆ పరమవైష్ణవ పదమును వెదుకవలయును అనగా ఏ పదవి యందు చేరిన పురుషుడు తిరిగి ఎటువంటి దేహమును పొందడో ఆట్టి స్థితిని ఎతుంగ వలయును.

ఆ పదవిని ఎట్లు పొంద అనగా కనుగొనవలయును ? అన్నచో - “పదము” శబ్దము ద్వారా చెప్పబడినది ఏమనగా -“ఆ ఆదిమ పురుషుని ఆశ్రయించియే నేను వున్నాను” అను దృఢమైన భావముతో అనగా ఆతని శరణాగతిని పొందినభావముతో ఆతని సాన్నిధ్యమును పొందు మార్గమును వెదుకవలయును.

ఆ ఆదిమపురుషుడెవడు ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

ఏ పురుషుని వలన గారడీవాని మాయవలె ఆ మాయచే ఏర్పడిన సంసార వృక్షమునకు సంబంధించిన సనాతన ప్రపృత్తి విస్తారమును పొందియున్నదో అనగా ప్రపంచమను భావమున స్థిరపడియున్నదో -

ఆట్టి పరమపదమును పురుషుడు (మనమ్ముడు) ఏలాగున పొందగలడు ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

15.5. నిర్వానమోహః జితసంగదోషా అధ్యాత్మనిత్యా వినివృత్తకామ్యః, ద్వంద్వైర్వీముక్తాః సుఖదుఃఖ సంజ్ఞేర్చచుంపుధాః పదమవ్యయం తత్.

అనగా - మాన మోహదుల నుండి ముక్కిని పొందినవాడు, అభిమానము మరియు అజ్ఞానమును తొలగించు కొనివాడు మాత్రమే, మరియు ఎవడు జితసంగదోషములు లేనివాడో అనగా ఆసక్తి రూపమైన దోషమును తొలగించుకొనియున్నదో, ఎవడు సర్వకాల సర్వాపస్తల యందును అధ్యాత్మ చింతనయందు మనిగియున్నదో అనగా సర్వకాల సర్వాపస్తలయందును

పరమాత్మయొక్క స్వరూపమును గురించిన విచారణయందు తత్పరుడై యున్నాడో, ఎవడు ఎటువంటి కామభావము అనగా ఎటువంటి కోర్కెలు లేక యున్నాడో మరియు ఏ మానవుని సమస్తమైన కోరికలు సమూలముగా నశించిపోయినవో అటువంటి యతి అనగా సంన్యాసియైన వాడు అనగా సుఖ-దుఃఖములు అను ప్రీయ మరియు అప్రీయాది ద్వారందముల నుండి తొలిగియున్నాడో ఆ మోహరహితుడు, ఆజ్ఞాని ఆ పైన చెప్పబడిన ఎన్నదూ నశింపనటువంటి పరమపదమును పొందును.

ఆ పదము అనగా ఆ పరమపదమును గురించి మరల యితర విశేషముల ద్వారా వివరించుచున్నారు -

15.6. న తద్వాసయతే సూర్యో న శశాంకో న పావకః, యద్దత్యా న నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ.

అనగా - శ్లోకమునందలి “తత్త” శబ్దమునకు తరువాత వున్న ‘ధామ’ శబ్దముతో సంబంధము కలదు.

ఆ తేజోమయ ధామమును అనగా పరమపదమును సూర్యుడు - ఆదిత్యుడు వెయిదలగువారు అందరిని ప్రకాశింపజేయు సామర్థ్యము కలవాడైయున్నప్పటికి ప్రకాశింపజేయజాలడు. అట్లే శశాంకుడు అనగా చంద్రుడు మరియు అగ్ని గూడ ఆ పరమధామమును ప్రకాశింపజేయజాలడు. ఏ పరమధామమును పొందిన మనుష్యుడు తిరిగి భూమి మీదికి రాడో మరియు ఏ పరమధామమును సూర్యాదిజ్యోతులు ప్రకాశింపజేయజాలవో అది అనగా ఆ పరమధామము విష్ణువైపై యున్న నా యొక్క నిలయము.

పూర్వపక్షము - “ఎచ్చుటకు వెళ్లి మరల తిరిగిరాడో” అనుమాట చెప్పబడినది. కానీ సర్వగతులు పునరాగమన స్వభావమును కలిగియుండును. ఈ సిద్ధాంతము సర్వపసిద్ధము. అట్టి స్థితిలో ఆ పరమ ధామమును పొందిన పురుషుడు తిరిగిరాడు అని చెప్పట ఎట్లు కుదురును ?

దానికి గల కారణమెద్దియో చెప్పేదవినుము -

15.7. మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూతః సనాతనః, మనః షష్ఠోనీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్మతి.

అనగా - జీవలోకమునందు అనగా యా లోకమునందు ఏ జీవరూపము దాల్చి యున్న శక్తి (తత్త్వము) కర్త మరియు భోక్త మొదలగు నామములతో ప్రసిద్ధి జెందియున్నదో అది అనగా ఆ శక్తి పరమాత్మడైనెన నా యొక్క సనాతన అంతమై యున్నది. అనగా అంగము, దేశము, భాగము అని ఎన్ని విధములుగా చెప్పినను అభిప్రాయము ఒకే వస్తువును సూచించునడై యున్నది.

ఏ విధముగా జలమునందు ప్రతిబింబము సూర్యుని ప్రతిబింబము జలరూపమైన నిమిత్తము అదృశ్యమైనప్పుడు ఆ ప్రతిబింబము తిరిగి సూర్యుని యందే చేరుటకు తిరిగిరాడో

ఆ విధముగానే పరమాత్మని అంశమైన ఆ జీవరూపము గూడ తన నిజస్వరూపమును గుర్తించినపుడు ఆ పరమాత్మని యందే కలిసిపోవును. అందుచేత అది తిరిగిరాదు.

మరియుక విధముగా చూచిన - ఫుటము మొదలగు వుపాధులయందు పరిచ్చిన్నముగా అనగా వేఱుగా వున్నట్లుగా తోచు ఆకాశము. ఆకాశము యొక్క అంశమే అయి వున్నది. ఆ ఆకాశాంశము ఫుటాది వుపాధులు నశించినప్పుడు ఆ ఫుటాకాశములు మహోకాశము నందు విలీనమై తిరిగి ఫుటమునందు చేరవు. ఆ విధముగానే జీవని విషయమునందు గూడ ఫుటీంపవలయును. అందుచేత “ఎచ్చటకు చేరి తిరిగిరారో” అని చెప్పుట శాస్త్ర సమ్మతమే.

పూర్వపక్షము - అవయవరహితుడైన పరమాత్మ యొక్క ఒక అంశము అనగా అంగము. ఒక దేశము లేక ఒక అంశముగా ఎట్లు విభజింపబడును ? లేక ఆ పరమాత్మని అవయవములు గలవానిగా ఒప్పుకొన్నచో ఆ అవయవముల విభజన జరిగినచో ఆ పరమాత్మయొక్క వివాశ ప్రసంగము సంభవించును గదా !

సమాధానము - ఇందులో దోషమేమియు లేదు. ఏలయన ? అవిద్యకారణముగ ఉపాధిచేత పరిచ్చిన్నమైన అనగా వేఱుగా వున్నట్లుగా తోచుచున్న ఒక దేశమే, అంశమువలె చెప్పబడినది. ఈ విషయము క్షేత్రాధ్యాయమునందు విస్తార పూర్వకముగా చెప్పబడినది.

నా యొక్క అంశరూపముగా చెప్పబడిన ఆ జీవుడు ఈ ప్రపంచములోనికి ఎట్లు ప్రవేశించుచున్నాడు ? తిరిగి ఎట్లు శరీరమును త్యజించి తిరిగి తన స్థానమును పొందుచున్నాడు ? ఈ విషయము యిప్పుడు చెప్పబడుచున్నది -

ఈ జీవనామధారిదైన ఆత్మ ఆరవది అయివున్న మనస్సు, చెవులు మొదలగు తమతమ గోళకములయందు ప్రకృతి సిద్ధముగా ఏర్పడియున్న చెవులు మొదలగు యింద్రియము లను ఆకర్షించుచుండును.

ఏ కాలమునందు అనగా అట్టి స్థితియందు మనస్సు ఆ యింద్రియములను ఆకర్షించుండును ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

15.8. శరీరం యదవాప్సౌతి యచ్చా ప్యుత్ర్యాముతీశ్వరః, గృహీత్వేతాని సంయాతి వాయుర్గంధా నివాశయాత్.

అనగా - ఎప్పుడు యా దేహాది సంఘాతమునకు యజమానియైన జీవుడు దేహమును వదలివెళ్లనో ఆప్పుడు ఈ యింద్రియములను ఆకర్షించును. మరియు ఈ జీవాత్మ ఎప్పుడు ముందుగా ప్రస్తుత దేహమును వదలి మరియుక దేహమును పొందునో ఆప్పుడు ఈ ఆరు యింద్రియములతో మనస్సును కూడ వెంటబెట్టుకొని పోవును.

ఏ విధముగా వెంటబెట్టుకొని వెళ్లను ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు. ఏ విధముగా వాయువు పుష్టాడుల నుండి గంధమును అనగా వాసనలను వెంటబెట్టుకొని పోవునో ఆ

విధముగా జీవాత్మ మనస్సుతో పాటు ఆరు యిందియములను వెంటబెట్టుకొని మరియుక దేహమునందు ప్రవేశించును.

**15.9. క్రోత్తం చక్కః స్పృహనం చ రసనం ప్రూణమేవ చ,
అధిష్టాయ మనశ్చాయం విషయానుపసేవతే.**

అనగా - ఈ దేహమునందు చేరియున్నట్టి జీవాత్మ చెవ్వులు, కన్నలు, త్వచ అనగా స్పృఖ్జానమును పొందు చర్యము, నాలుక మరియు ముక్కు ఏటి నుండి ప్రతి యిందియమును మరియు ఆరవదియైన మనస్సును ఆశ్రయముగా జేసుకొని శబ్దాది విషయములను సేవించుచుండును.

ఈ విధముగా దేహమును ధరించియున్న జీవాత్మను దేహము నుండి.....

**15.10. ఉత్సామంతం స్థితం వాపి భుంజానం వా గుణాన్వితమ్,
విమూఢా నానుపశ్యంతి పశ్యంతి జ్ఞాన చక్కపః.**

అనగా - ముందుగా లభించియున్న దేహమును వదలి వెళ్లుచున్నటువంటి లేక దేహమునందు వ్యాపించియున్నటువంటి లేక శబ్దాది విషయములను అనుభవించు చున్నటువంటి లేక సుఖ దుఃఖములు, మోహముష మొదలగు గుణములతో కూడియున్నటువంటి అనగా ఈ విధముగా అతి చక్కగా కనబడుచున్న అనగా అనుభవ గోచరమగుచున్న అనగా తెలియబడుచున్నటువంటి ఆత్మను మూర్ఖులైన వారు అనగా దృష్టము అదృష్టము అయినటువంటి విషయభోగములందలి కలిగియున్న ఆసక్తి బలముతో చిత్తము చిక్కుకొని యున్నందున అనేక విధములుగా మోహితులగుచున్నారు అనగా ఆత్మను చూడజాలకయున్నారు. అయ్యా ! ఎంత దురదృష్టకరమైన అనగా బాధాకరమైన విషయము అని చెప్పి భగవంతుడు ఆటువంటివారి పట్ల జాలిపడుచున్నారు.

అట్లుగాక ప్రమాణముల ర్యారా కలిగియున్న కన్నలుగల వారు అనగా వివేకముతో కూడియున్న దృష్టిగలవారు ఆయాత్మను చూచుచున్నారు.

**15.11. యతంతో యోగినశైవం పశ్యన్యాత్మన్యవస్తితమ్,
యతంతో ఒప్యకృతాత్మానో వైవం పశ్యన్యచేతసః.**

అనగా - నిరంతరము ప్రయత్నము చేయుచున్నటువంటి సమాహితచిత్తులైన అనగా తన చిత్తమును తన యథీనము నందుంచుకొన్నటువంటి యోగులు ఈ యాత్మను అనగా ప్రస్తుత ప్రకరణమునందు చెప్పడుచున్న ఆత్మను తమ యంతఃకరణములందు వ్యాపించియున్నట్లుగా చూచుచుందరు. అనగా “అదియే నేనైయున్నాను” అను భావముతో ఆత్మ స్వరూప సాక్షాత్కారమును పొందుచున్నారు.

కానీ తపము మరియు యింద్రియ జయము మొదలగు సాధనముల ద్వారా తమ యంతఃకరణములను శుద్ధి చేసుకొననటువంటి మూఢులు మరియు తమను లోకమునందు బంధించియుంచునట్టి విషయభోగముల నుండి తమ మనస్సును మరల్చుకొని యుండలేదో, మరియు శాంతియనునడి లేక దేహ-లోక వస్తు సముదాయ సంగ్రహమును చూచుకొని గర్వముతో నిండియున్న బుద్ధికలపారై యున్నారో వారు అనగా అటువంటి ఆవిషేఖులైన పురుషులు శాస్త్రాదిప్రమాణముల ద్వారా ప్రయత్నించు చుండియు యి ఆత్మను చూడజాలక యున్నారు.

సర్వమును ప్రకాశింపజేయు అగ్ని, సూర్యుడు మొదలగు జ్యోతులు గూడ ఏ పరమపదమును ప్రకాశింపజేయజాలకున్నవో, మరియు ఏ పరమపదమును పొందినట్టి ముముక్షువులు అనగా మోక్షమును పొందియున్నవారు ఏ విధముగా తిరిగి సంసారమువైపునకు రారో మరియు ఘుటము, మరము మొదలగు వాటియందు నిండియున్న ఆకాశము ఆ మహాకాశము యొక్క అవిభాజ్య అంశమే అయివున్నదో ఆ విధముగానే వుపాధులు కారణముగా వేఱువేఱుగా వున్నట్లుగా తోచు జీవులందరూ ఆ పరమ పదము (ఆ పరమాత్మ) యొక్క అవిభాజ్య అంశములే అయివున్నారు.

సర్వాత్మకమును మరియు సమస్త వ్యవహారములకు ఆధారరూపముగా వున్నట్టి పరమపదత్వమును గురించి విపులముగా చెప్పుదలంచినవాడైన భగవంతుడు నాల్గు శ్లోకముల ద్వారా సంక్లిష్టముగా ఆ విభూతులను వర్ణించుచున్నారు.

15.12. యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భూసయతే ఒఖిలమ్; యచ్ఛంద్రమసి యచ్ఛాగ్నౌ తత్తేజో విధి మామకమ్.

అనగా - సూర్యుని యందు నిక్షిప్తమైయున్న తేజము, దీపీ, మరియు ప్రకాశము అనగా ఏ ప్రకాశము సూర్యుని ఆశ్రయించి సమస్త జగత్తును ప్రకాశింపజేయుచున్నదో మరియు ప్రపంచమును ప్రకాశింపజేయు ఏ ప్రకాశము శశాంకుని అనగా చంద్రుని ఆశ్రయించియున్నదో, మరియు ఏ ప్రకాశము అగ్నియందు నిండియున్నదో ఆ ప్రకాశమంతటినీ విష్ణువునైయున్న నా యొక్క ప్రకాశముగా నీవు గుర్తించుము.

ఫల్టుగాకున్న, సూర్యుని యందు ఏ చైతన్య స్వరూపమైన జ్యోతి నిండియున్నదో మరియు చంద్రునియందు మరియు అగ్నియందు నిండియున్న చైతన్యమయ జ్యోతిని విష్ణువునై యున్న నా యొక్క పరమజ్యోతిగా నీవు గుర్తించుము.

పూర్వపక్షము - ఆ చైతన్యముతో కూడియున్న జ్యోతి ప్రపంచమందలి చరాచరములైన అనగా జడచేతనములైన సర్వపదార్థములయందును సమభావముగా నిండియున్నది గదా ! అట్టి స్థితియందు “ఏ తేజస్సు సూర్యునియందు నిండియున్నదో” అను విశేషత్వము ఎట్లు చెప్పుబడుచున్నది ?

సమాధానము - సత్యము అనగా స్వచ్ఛత వాటియందు అనగా సూర్య చంద్రాదుల యందు అధికముగా వున్నందున అట్లు చెప్పబడినది. అందుచేత అది దోషము కాదు. ఏలయన?

సూర్యుని యందు అత్యధికమగు ప్రకాశము మరియు స్వచ్ఛత నిండియున్నపా. అందుచేత ఆ పరమాత్మ యొక్క వెలుగు అనగా ఆఖిహృజ్యోతి ఆ సూర్య చంద్రాదులయందు అధిక ప్రత్యక్షముగా చూడబడుచున్నది. అందువలన ఆ సూర్యచంద్రులను జ్యోతిస్సురూపులుగా విశేషించి చెప్పబడినది. అంతేగాని ఆ సూర్య చంద్రాదులయందే ఆ బ్రహ్మజ్యోతి యున్నది మరి యొచ్చటను లేదని మాత్రము కాదు.

సమానభావముతో ఎదుటనున్నప్పటికి క్రరోక గోడ మొదలగు వాటియందు మన ముఖము యొక్క ప్రతిభింబము బాగుగా కనుపించుటలేదనుసంగతి లోకవిదితమై యున్నది. కానీ దర్శణము అనగా అద్దము మొదలగు వాటియందు మన ముఖము యొక్క ప్రతిభింబము ఎంత స్వప్తముగా, స్వచ్ఛముగా ప్రతిభింబించుచున్నదో అదే విధముగా ఆఖిహృజ్యోతి సూర్యచంద్రాదులయందు ప్రపంచమందలి జడ చేతనములగు సర్వపదార్థములకంటే ఎక్కువ స్వప్తముగా మరియు స్వచ్ఛముగా ప్రతిభింబించుచున్నందున అవి విశేషముగా చెప్పబడినది.

మరియు -

**15.13. గామావిశ్వ చ భూతాని ధారయామ్యహ మోజసా,
పుష్టామి చౌషధీన్ స్పుర్వాః సోమో భూతావ రసాత్మకః.**

అనగా - నేను భూమియందు వ్యాపించి నా స్వశక్తితో కామము మరియు ఆసక్తి లేనటువంటి నా ఐశ్వర్యబలము జగత్తును ధరించియుండుటకు గాను భూమియందు వ్యాపించి యున్నది. ఆ నా బలమువలననే భూమండలము క్రిందికి క్రుంగిపోవుటలేదు. అంతేగాదు అది పగిలిపోవక ఒకటైయున్నది. ఆ విధముగా సమస్తమైన జగత్తును నేనే ధరించియున్నాను.

వేదమంత్రములు గూడ పై రహస్యమును తెలుపుచున్నపా. ఆ బ్రహ్మ బలముతోడనే పైన ఆకాశము క్రింద భూమి దృఢముగా వున్నపా. మరియు “ఆతడు అనగా ఆ భగవంతుడు భూమిని ధరించుచున్నాడు”. మొదలగు వాక్యములు ఎన్నో కలవు. అందుచేతనే భగవంతుడు భూమియందు పూర్తిగా వ్యాపించి జడచేతనములతో కూడియున్న ఈ ప్రపంచమును మరియు సమస్తమైన భూత ప్రాణులను గూడ ఆయనయే ధరించుచున్నాడు.

అభ్యే నేనే రసస్వరూపుడగు చంద్రుడనై భూమియందు పుట్టుచున్నటువంటి ధాన్యము, యవలు మొదలగు సమస్తమైన బౌషధులను పోషించుచున్నాను అనగా వాటి నస్సింటిని రుచికరములగను మరియు పొళ్ళికములగను చేయుచున్నాను.

నీవే చందగభ్యోత్తమ మండలముచే యింకింపువంటో నిధుల్

నీవే లోకహితార్థమైకురియుదంతేవాన మే ఘూకృతిన్.

నీవే జేసెద భస్మరాశిగ వనానీకంబు దావాగ్నివై

నీవే బెంచెండ వెల్ల ఓషధుల రేలిందుండవై వెన్నెలన్

(గయోపాభ్యానము చూ. శ్రీ కృష్ణుడు సూర్యభగవానుని ప్రార్దించుచున్నాడు)

ఆత్మ అన్ని రసములకు ఆత్మయైయున్న మరియు రసమే స్వభావముగా గలిగియున్న, సమస్త రసములకు ఆధారభాతమైయున్నట్టి దు చంద్రుడు. ఆతడే తనయందు నిండియున్న రసమును వర్ణము, వెన్నెల మరియు మంచు ద్వారా ప్రపంచమంతటా వ్యాపింపజేసి సమస్తమైన వనస్పతులను బోషించుచున్నాడు.

మరియు -

15.14. అహం వైశ్వానరో భూత్ప్రాణినాం దేహమాళితః, ప్రాణాపాన సమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్.

అనగా - నేనే ప్రాణుల బొట్టులయందుండి జరరాగ్ని రూపమున అనగా “అహమ్ ఏవ వైశ్వానర ఉదరస్థః అగ్నిః భూత్ప్రాణి అయిమ్ అగ్ని వైశ్వానరోయో २యమంతః పురుషే యేవైదమన్నం పచ్యతే” చూ. బృ.ఓ. 5.9.1. అనగా “ఈ అగ్ని వైశ్వానరుడు ఆ పురుషుల లోపల యందుండును. మరియు ఆతని వలన పురుషులు (ప్రాణులు) తిన్న అన్నమంతయు పచనమగుచుండును.” ఇటువంటి శ్రుతుల ద్వారా ఏది వర్ణించబడినదో అదియే వైశ్వానరుడై ప్రాణుల యందు ప్రతిష్ఠితుడై అనగా వ్యాపించియుండి ప్రాణము మరియు అపానవాయువుతో కూడియుండి భక్త్యము, భోజ్యము, లేహము మరియు చోష్యము మొదలగు నాలుగు విధములగు అన్నములను పచనము అనగా ఆరుగునట్టుగా చేయుచుండును.

వైశ్వానరరూపమున పున్న అగ్ని పదార్థములను భుజించునడై యున్నది. మరియు సోమము తినబడు అన్నమై యున్నది. కావున ఈ జగత్తు అంతయు అగ్ని మరియు సోమము అనగా చంద్రుని యొక్క స్వరూపమై యున్నది. ఈ విధమగు ప్రక్రియను తెలుసుకొన్న పురుషుడు అన్నము తినుటవలన కలుగు దోషము లేనివాడై యుండును.

మరియు -

15.15. సర్వస్య చాహం హృది సన్మివిష్టో మత్తః స్నృప్తిర్జ్ఞాన మహోహనం చ, వేదైశ్చ సర్వైరహమేవ వేద్యో వేదాంతకృష్వద విదేవ చాహమ్.

అనగా - నేను సమస్త ప్రాణులయందలి ఆత్మనై ఆ ప్రాణుల అంతఃకరణములందు నిండియున్నాను. అందువలననే సమస్త ప్రాణుల యొక్క స్మృతి, జ్ఞానము మరియు వాటి యొక్క లోపము అవి లేకుండుట మొదలగునవన్ని కార్యములు ఆత్మమైయున్న నాచేతనే చేయబడుచున్నవి. అనగా పుణ్యకర్మలు చేసినటువంటి ప్రాణులకు వారు ఆవరించిన పుణ్యకర్మలననునరించి వారికి జ్ఞానము, స్మృతి మొదలగునవి ప్రాణ్మించుచున్నవి. మరియు పాపకర్మలు చేసినటువంటి పాపులకు జ్ఞానము మరియు స్మృతి మొదలగు వారు చేసిన పాపకర్మలననునరించి లోపింపజేయబడుచున్నవి. (ఇది యంతయు నావలననే జరుగుచున్నది.)

సమస్త వేదముల ద్వారా పరమాత్మడైయున్న నేనే తెలియదగినవాడైయున్నాను., మరియు వేదాంతములకు కర్తను అనగా వేదాంతార్థము యొక్క సంప్రదాయము యొక్క కర్తను మరియు వేదము యొక్క ఆర్థమును బాగుగా ఎలుంగువాడను గూడ నేనే అయివున్నాను.

“యదాదిత్యగతం తేజోః” (హ.గీత. 15. 12) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా నారాయణుడను భగవంతుడగు ఈశ్వరుని యొక్క విశేషములు మరియు సరోత్తమములు అయిన పుషాధుల ద్వారా జరుగునటువంటి విభాతులన్నియు సంక్లిష్టముగా చెప్పబడినవి. అనగా ఉత్తమమైన పుషాధులయందు భగవత్తత్వము తోచుచుండును. అని చెప్పబడినది. అందుకే కాబోలు ఒక మహాకవి ఇలా అన్నాడు -

విద్యశ్శక్తి సమస్త తంతువుల వాట్టింషెందియున్ను
విద్యజ్ఞోతికి గాజా గోళములనే విస్మార్తి గన్నించెడిన్,
విద్యారూప ! స్వసత్తచేత సర్వంబున్న నిండియున్
విద్యోతింతువు శుభ్ర బుధ్మి గుహలన్ విశ్వాత్మ భీమేశ్వరా !

చూ. భీమేశ్వర శతకం, శ్రీ శ్రీనైలంగారు

ఇప్పుడు క్షరము మరియు అక్షరము ఈ రెండు ఉపాధులను వేఱుగా చెప్పి ఆ పుషాధి రహితమైన శుభ్రమైన పరమాత్మ యొక్క స్వరూపమును నిశ్చయించు వుద్దేశ్యముతో రాబోవు శ్లోకములు ఆరంభించబడుచున్నవి. వాటిలో ముందుగానూ మరియు ఆపైన అటు తరువాత వచ్చునటువంటి అన్ని అధ్యాయముల యొక్క సమస్త అభిప్రాయములను మూడు భేదములుగా విభజించి చెప్పుచున్నారు.

15.16. ద్వావిషా పురుషౌ లోకే క్షరాశ్చాక్షర ఏవ చ, క్షరః సర్వాణి భూతాని కూట సో ఇక్షర ఉచ్చేతే.

అనగా - సముదాయము నుండి వేఱు చేయబడిన యిందు రెండు భావములు యిందు సంసారము (ప్రపంచము) నందు పురుష శబ్దముతో చెప్పబడుచున్నవి. ఇందులో ఒక సముదాయము క్షీణించునది అనగా నశించు స్వభావముగల క్షర పురుషైయున్నాడు. మరియు రెండవది దానికి విరుద్ధముగా అక్షర అనగా నశించు స్వభావము లేనటువంటి పురుషతత్వమైయున్నది. దీనినే భగవంతుని మాయా శక్తియని అందురు. ఇదియే క్షరపురుషుని యొక్క ఉత్సత్త్వితో బీజమై యున్నది. మరియు అనేకములైన ప్రాపచిక జీవుల యొక్క కామము మరియు కర్మలు మొదలగు సంస్కారములకు ఆశ్రయమైయున్నది. అది అక్షరపురుషుడు అనబడుచున్నది.

ఈ యిద్దరు పురుషులు ఎవ్వరు ? అన్నచో భగవంతుడే అందులకు సమాధానము చెప్పుచున్నారు.

సమస్త భూతములు అనగా ప్రకృతి యొక్క సమస్త వికారములు క్షర పురుషుడనబడుచున్నవి మరియు కూటస్తమైయున్న అనగా ఏది కూటము అనగా ఒక రాశివలె స్థిరముగా వున్నదో అట్లుగాక కూటము అను పేరు మాయకు సంబంధించినది. దాని యొక్క వంచన ఛల్ అనగా మోసము, కుటిలతత్వము మొదలగునవి దానియొక్క పర్యాయపదములు. పైన

చెప్పబడిన మాయ మొదలగు అనేక విధములుగా వుండివున్నవన్నియు కూటస్తములనబడును. ఈ ప్రవంచమునకు బీజరూపమైన ఆక్షరము అంతయు అదృష్టము అయివున్నందున ఆ కూటస్తము నశింపు లేనిదై యున్నది. అందువలననే అది ఆక్షరమని చెప్పబడుచున్నది.

మరియు ఏది ఈ క్షూరాక్షరములకు అనగా ఈ రెంబీకంటే విలక్షణముగా వున్నదో మరియు క్షూరము మరియు ఆక్షర రూపములైన రెండు వుపాథులకు సంబంధించిన దోషములు లేనిదై యున్నదో అది నిత్యము శుద్ధము. బుద్ధము అనగా జ్ఞానరూపమైనది మరియు ముక్తత్వ స్వభావము కలిగినదై వున్నది.

15.17. ఉత్తమః పురుషస్త్వాన్యః పరమాత్మే త్యుదాహృతః, యో లోకత్రయమావిశ్య బిభర్వయ్యయ ఈశ్వరః.

అనగా - సర్వోత్తముడు అత్యంతశ్రేష్ఠుడు అయిన పురుషుడు యితరుడే అయి వున్నాడు. అనగా ఈ రెంబీకంటే అనగా క్షూరము మరియు ఆక్షరము కంటే మిక్కిలి విలక్షణముగా యున్నాడు. ఆతడే పరమాత్ముడని పిలువబడుచున్నాడు. ఆ భగవంతుడు అవిద్యాజనితమైన శరీరాది ఆతులకంటే పరముగా అనగా విలక్షణముగా అనగాశ్రేష్ఠముగా వుండియున్నాడు. మరియు ప్రాణులన్నింటి యొక్క ఆత్మయై అనగా అంతరాత్మగా వుండియున్నాడు. ఈ కారణము చేతనే వేదాంత వాక్యములయందు ఆతడు “పరమాత్మ” పేరుతో చెప్పబడుచున్నాడు.

ఆ పరమాత్మను గురించియే విశేషముగా వివరించుచున్నారు.

భూమి, ఆకాశము, మరియు స్వర్గము మొదలగు యా మూడు లోకములను తన వైతన్య రూపమైన శక్తిచే వాటన్నింటియందు నిండియంది కేవలము తన శక్తిస్వరూపము చేతనే వాటినన్నింటిని తాను ధరించుచున్నాడు. అవినాశిస్తైన ఈశ్వరుడు అనగా ఎన్నడునూ నశించు స్వభావము లేనివాడు అయిన నారాయణును నామము గల సర్వజ్ఞుడు మరియు సర్వమును శాసించువాడియున్నాడు.

పైన చెప్పబడిన ఈశ్వరుని యొక్క “పురుషోత్తముడు” అను పేరు చాలా ప్రసిద్ధమైయున్నది. ఆతనికి ఈ పేరు ఎట్లు కలిగినది ? అని అన్నచో దానికి సహాతుకమైన ఆధారము చూపించి, ఆ నామము యొక్క సార్థకత్వమును చూపించుచూ భగవంతుడు తన స్వరూపమును ప్రకటించుచున్నాడు. “నేను నిరతియుడైన ఈశ్వరుడను” -

15.18. యస్యాతక్షర మతీతో ఒహమక్షరాదపి చోత్తమః, అతో ఒస్మి లోకే వేదే చ ప్రథితః పురుషోత్తమః.

అనగా - ఏలయన ? నేను ‘క్షర’ భావమునకు అతీతుడను. అనగా అశ్వర్ధము పేరుగల మాయాముయమైన సంసారవృక్షమును అతిక్రమించి యున్నాను. మరియు సంసార వృక్షమునకు బీజస్వరూపముగాయున్న ఆక్షరము కంటే (మూల ప్రకృతి కంటే) కూడ ఉత్తముడను,

అత్యంత శ్రేష్ఠదను లేక మిక్కిలి గొప్పవాడనై యున్నాను. అందువలన అనగా క్షరము మరియు అక్షరము కంటె గూడ వుత్తముడనైయున్నందున లోకమునందును మరియు వేదములందునూ గూడ “పురుషోత్తము” దను పేరుతో ప్రసిద్ధిని పొందియున్నాను. భక్తులందరూ నన్ను ఈ విధముగానే, ఈ నామముతోనే ఎఱుంగుదురు. మరియు కవులైనవారు గూడ తమ కావ్యాదులయందు ఈ నామమునే ప్రయోగించుచుందురు. అనగా “పురుషోత్తము” అను ఈ పేరుననే నన్ను వర్ణించుచుందురు.

జప్పుడు పై విధముగా చెప్పినట్లుగా ఆత్మతత్వమును ఎత్తింగినవారు ఎటువంటి ఘలమును పొందుదురో చెప్పుచున్నారు -

**15.19. యో మామేవ మసంమూర్ఖో జానాతి పురుషోత్తమమ్,
స సర్వవిధ్యజతి మాం సర్వభావేన భారత.**

అనగా - అజ్ఞాన రహితుడయున్న పురుషుడు పైన చెప్పబడిన విశేషములతో కూడియున్న పురుషోత్తముడను, ఈశ్వరుడను అయివున్నసన్ను పైన చెప్పబడినట్లుగా “ఈ పురుషోత్తముడను నేను” అని ఎఱుంగునో ఆతడే సర్వజ్ఞుడు. ఆతడు సర్వత్వ భావముతో సర్వమును ఎఱుంగును. అందుచేతనే ఆతడు సర్వజ్ఞుడు. మరియు ఈ భారతా ! అటువంటి సర్వజ్ఞుడు సమస్తభూతములందును నిండియున్న పరమాత్ముడైన నన్ను సర్వభావముతో సర్వమునకు ఆత్మగా తలంచి నన్ను భజించుచుందును.

ఈ అధ్యాయమునుందు మౌక్కరూపమైన ఘలమునిచ్చునటువంటి భగవంతుని యొక్క తత్వజ్ఞానమును చెప్పి యిప్పుడు దానిని స్తుతించుచున్నాడు.

**15.20. ఇతి గుహ్యతమం శాస్త్రమిదముక్తం మయా ౨నఫు,
ఏతద్వాద్వా బుధిమాన్యత్వత్వతకృత్యశ్చ భారత.**

అనగా - ఇది గుహ్యతమము, అన్నింటికంటె ఎక్కువ గోవనీయము అనగా అత్యధికముగా గూడమైన రహస్యము. అది ఏది ? అన్నాఽః - శాస్త్రము అని సమాధానము.

సమస్తమైన గీత యొక్క నామమే శాస్త్రమని చెప్పబడుచున్నది. కాని ఇచ్చట మాత్రము దాని గొప్పతనమును అనగా మహాత్యమును తెలుపుట కొఱకు ఈ వదునైదవ అధ్యాయమేశాస్త్రమని చెప్పబడుచున్నది. అట్లేలయన ? ఈ అధ్యాయమునందు కేవలము సమస్తమైన గీతాశాస్త్రము యొక్క ఆర్థమంతయు సంకీర్ణముగా చెప్పటయేగాక యిందులో అనగా ఈ అధ్యాయమునందు సమస్త వేదముల యొక్క ఆర్థముగూడ సంకీర్ణముగా చెప్పబడినది. అందుచేతనే “యస్తం వేద సవేదవిత్” “వేదైశ్చ సర్వైరహశోవ వేద్యః” అనగా దానిని ఎత్తింగినవాడు అనగా ఆతడే వేదములను ఎత్తింగినవాడగును. సమస్తవేదముల ద్వారా నేను మాత్రమే ఎఱుంగదగినవాడనై యున్నాను.

అర్థునా! ఇటువంటి పరమ రహస్యముతో కూడియున్న విషయమును నేను నీకు చెప్పియున్నాను. పైన చెప్పబడిన అర్థముతో కూడియున్న ఈ శాస్త్రమును తెలుసుకొనియే మానవుడు బుద్ధిమంతుడు మరియు సఫల మనోరథుడు కాగలడు. ఇంక మరే విధముగానూ కాజాలడు.

ముఖ్యమైన ఆభిప్రాయమేమన ? చేయదగిన కార్యములన్నియు చేసినవాడు కృతకృత్యుడు. అందువలన శ్రేష్ఠమైన కులమునందు స్ఫూర్తిహామును పొందు బ్రాహ్మణులిని ద్వారా చేయదగిన దంతయు భగవత్తత్వముగా ఎత్తింగినప్పుడు కృతకృత్యుత్యుత్యమును పొందును. ఇతర విధములుగా ఎవని యొక్క కర్తవ్యము పూర్తత్వమును పొందదు. “సర్వం కర్మాఫీలం పార్థజ్ఞానే పరిసమాప్తితే” అనగా సమస్తమైన కర్మ సముదాయము ఎల్లప్పుడూ జ్ఞానమునందు సమాప్తమును పొంచును. “విత్థిజన్మ సాధ్యం బ్రాహ్మణస్య విశేషతః, ప్రాప్యే తత్కుపకృత్యే హి ద్విజో భవతి నాన్యభా” చూ. మనుస్యులై. 12.93. అనగా ఆత్మజ్ఞానము, వేదాభ్యాసము బ్రాహ్మణులినికి, వివేచించి బ్రాహ్మణుడై జన్మిరచినందుకు ఘలము. ఏలయున ? ఆత్మజ్ఞానమును పొంది ద్విజాడు కృతకృత్యుడగును. ఇంక ఏ విధముగానూ కాజాలడు.

కావున ఓ భారత ! నీవు నా నుండి ఈ పరమార్థతత్వమును వినియున్నావు. అందువలన నీవు కృతకృత్యుడవు అయినావు.

తీతీతీ వేదవ్యాస విరచిత తీమర్ధుగవద్దితయందలి
పురుషోత్తమయోగమనబడు పద్మాదవ అధ్యాయమునకు

తీతీతీ ఆది శంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగుతమము సమాప్తము.

అనువాదకులు - శ్రీ సదానందభారతి,

ప్రణవాక్రమము.

వదునారవ అధ్యాయము

తోమ్మిదవ అధ్యాయమునందు ప్రాణులకు దైవికము, ఆసురీయము, మరియు రాక్షసీయము అను మూడు ప్రకృతులు చెప్పబడినవి. వాటిని విపులముగా చూపుట కొరకు “అభయం సత్యసంపుధిః” మొదలగు శ్లోకములతో కూడియున్న ఈ పదునారవ అధ్యాయము ఆరంభించబడుచున్నది.

ఆ మూడించియందలి దైవి ప్రకృతి సాంసారిక బంధముల నుండి ప్రాణులను విడిపించునడై యున్నది. మరియు ఆసురీ మరియు రాక్షసీ ప్రకృతులు ప్రాణులను బంధించున్నటి యున్నవి. అందువలన యిచ్చట దైవి ప్రకృతిని పొందుటకును మరియు ఆసురీ మరియు రాక్షసీ ప్రకృతులను నిర్మాలించుటకును అవసరమగు, సాధనములను గురించి చెప్పబడుచున్నది. భగవంతుడు యిట్లు చెప్పినాడు -

16.1 అభయం సత్యసంపుధిర్జ్ఞ నయోగవ్యవస్థితిః, దానం దమశ్చ యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయ స్తప ఆర్పవమ్.

అనగా - అభయము అనగా ఎటువంటి భయము లేకుండుట. సత్యగుణ సంపన్నత్వము అనగా అంతఃకరణ శుద్ధి, వ్యవహరాదుల యందు యతరుల పట్ల మౌసము, కపటము, మరియు అబ్దధమాడుట మొదలగు అవగుణములను త్యజించుట మొదలగు సద్గుణములతో కూడి శుద్ధభావముతో వ్యవహరించుట.

ఎల్లప్పుడూ జ్ఞానము మరియు యోగముతో కూడియుండుట శాస్త్ర గ్రంథములు మరియు గురువు ద్వారా ఆత్మ తత్త్వమును ఎఱుంగుట జ్ఞానమునంబడును. మరియు శాస్త్రము ద్వారా మరియు గురువు ద్వారా ఎరింగిన పదార్థము వలన యింద్రియ నిగ్రహము ద్వారా పొందిన ఏకాగ్రత ద్వారా తన ఆత్మయొక్క ప్రత్యక్షత్వమును పొందుట యోగమనబడును. ఆ జ్ఞానము మరియు యోగములందు స్థిరముగా వుండుట వాటియందు తన్నయత్వమును పొందుట మొదలగునవన్నియు సాత్మీక సంపదులు లేక దైవిసంపదలనబడును.

ఇంకా కొంతమంది అధికారులకు ఏ విషయములందు ఎటువంటి సాత్మీక ప్రవృత్తి కలుగవచ్చునో అదిగూడ చెప్పబడుచున్నది.

దానము అనగా తన శక్తికొలది అన్నాది వస్తువులను తగిన అధికారులకు పరోపకార బుద్ధితో పంచిపెట్టట.

దమము - అనగా బాహ్య యింద్రియములను నియంత్రించుట అంతఃకరణ నిర్వకారిత్వమును గురించి అనగా అంతఃకరణ శాంతిని గురించి తరువాత చెప్పబడును.

యజ్ఞములు - అగ్నిహంత్రాద్రి శ్రోతయజ్ఞము, దేవపూజ మొదలగు స్వార్థ యజ్ఞములు.

స్వాధ్యాయము - అదృష్టమై యున్నదానిని దృష్టముగా చేసుకొనుటకు బుక్కులు మొదలగు వేదములను పరించుట.

తపము - శారీరక తపస్సులను గురించి తరువాత చెప్పబడును. మరియు ఆర్జవము అనగా సర్వవ్యవహరములందు నరళత్వము మరియు కపటము లేకుండ వ్యవహరించుట మరియు -

16.2. అహింసా సత్యముక్రోధస్త్రగః శాంతిరపైశునమ్, దయాభూతేష్యలోలత్వం మార్గవం ప్రీరచాపలమ్.

అనగా - అహింస - అనగా ఏ విధమైన ప్రాణికి ఎటువంటి కష్టము కలుగనీయ కుండుట, సత్యము అనగా అప్రియము మరియు అసత్యమైన వచనములనే పలుకకుండా, యధార్థమైన ధానినే పలుకుట, అక్రోధము అనగా ఇతరులు తనను దూషించుచున్నను లేక దండించుచున్నను కలుగు క్రోధమును శాంతపరచుకొనుట, త్యాగము - అనగా సంన్యాసము (దానము చేయుట కాదు) అది ఏలయన? దానమును గురించి యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినది.

శాంతి - అంతస్కరణమునందు ఎటువంటి సంకల్ప వికల్పములు లేకుండుట, అపై శునము - అనగా అపిశునత్యము అనగా ఇతరుల దోషములను ప్రకటించుట పిశునత్యమునబడును. అట్లు చేయకుండుట అపిశునత్యమునబడును.

భూతములయందు దయా భావము కలిగియుండుట, దుఃఖితులయందు కృపకలిగియుండుట

అలోలువత - అనగా విషయములతో సంయోగము కలిగినప్పుడు గూడయింద్రియములయందు ఎటువంటి వికారము కలుగకుండుట.

మార్గవము - అనగా కోమలత్వము అనగా క్రూరత్వము లేకుండుట.

ప్రీ - అనగా సిగ్గు మరియు అచపలత్వము అనగా ఎటువంటి ప్రయోజనము లేనప్పుడు వాక్షు బాహుపులు, కాళ్ళ మొదలగువానిని వ్యర్థకియలందు వుపయాగించకుండుట. మరియు -

16.3. తేజః క్షమా, ధృతిః శౌచముద్రోహో నాతిమానితా, భవంతి సంపదం దైవీమఖిజాతస్వ భారత.

అనగా తేజప్రాగల్భయము - (తేజస్విత) అనగా చర్యము కాంతిమగుట కాదు. క్షమ. అనగా యితరులు తన్న దూషించిననూ లేక దండించిననూ అంతస్కరణము నందు క్రోధ, దుఃఖాది వికారములు కలుగకుండుట, వికారముత్పన్నమైనవో ధానిని అణచివేయుట మొదలగునవన్నియు యింతకుపూర్వము అక్రోధము అను పేరుతో చెప్పబడినవి. క్షమ యందును అక్రోధమందును యింతియే భేదమున్నది. ఎక్కువగా భేదము లేదు.

ధృతి - దేహము మరియు యింద్రియాలు యందు అలనట అనుభవించబడు చున్నప్పుడు ఆ యిలసటను తోలగించు ఏ అంతస్కరణ వృత్తికలదో ధానినే ధృతియని యందురు.

అగ్రాంటి ధృతియున్నప్పుడు ఉత్సాహముతో కూడియున్న యిందియములు మరియు దేహము కర్ణులు చేయుట యందు అలసటను పొందకుండుట ధృతి యనబడును.

శౌచము - అనగా రెండు విధములైన శుద్ధి అనగా మృత్తిక మరియు జలము మొదలగువాని ద్వారా చేయబడు బాహ్యశుద్ధి మరియు కపటము మరియు రాగాది భావములు లోపించినప్పుడు మనస్సు మరియు బుద్ధి యొక్క నిర్మలత్వము లోపించకుండుట మొదలగునవి ఆంతరిక శుద్ధి అనబడును. ఈ విధముగా శుద్ధులు రెండు విధములు.

అట్రోహము - అనగా యితరులను బాధించుట యను భావము లేకుండుట అనగా ఏ ప్రాణిని హింసించు భావము లేకుండుట.

అతిమానితత్వము యొక్క లేఖి - అత్యంత మానము కలిగియుండుట.

అతిమానము - ఇది దేవియందుండునో అది అతిమానము అనబడును. అది కలిగియున్నవాడు అతిమాని అనబడును. దాని భావము అతిమానిత్వము. అది లేకుండుట ‘సాతిమానశ్వము’ అనగా తనయందు ఎక్కువ పూజ్యభావము లేకుండుట. అనగా తనయందు అభిమానము లేకుండుట.

ఓ భారత ! ‘అభయ’ము మొదలు యింత వరకు చెప్పిన లక్షణములు సంపదతో కూడి శరీరమును పొందిన పురుషుని యందుండును. దైవి సంపదను వెంటబెట్టుకొని దేహమును పొందినటువంటి అనగా దేవ విభూతులు అనగా దైవసంపదను వెంటబెట్టుకొని దేహమును పొందినవాడు అనగా ఎవడు దైవసంపదను పొందియుండుటకు యోగ్యుడో మరియు భవిష్యత్తులో ఎవనికి శుభములు కలుగబోవుచున్నవో అట్టి పురుషునియందు ఔషణ చెప్పబడిన లక్షణములన్నియు నిండి వుండును.

జప్పుడు అనగా యికముందు ఆసురీ సంపదను గురించి చెప్పబోవున్నారు.

16.4. దంభో దర్శో ఒభిమానశ్వ క్రోధః పారుష్యమేవ చ, అజ్ఞానం చాభిజాతస్య పార్థ సంపదమాసురీమ్.

అనగా - దంభము అనగా ఆడంబరముతో కూడిన జీవనము, దర్శము అనగా ధనము లేక పారివారిక బలము మొదలగు వానిచే కలుగు గర్వము, అతిమానము అనగా యింతకు పూర్వము చెప్పినట్లుగా తనయందు అతిశయముతో కూడిన పూజ్యభావము అనగా తానే గొప్పయను భావము, క్రోధము మరియు పారుష్యము అనగా కఠోరవచనములు పలుకుట, అడెట్లన ? ఒంటి కంటివానిని జూచి ఆక్షేపబుద్ధితో మంచి కన్నులు గలవాడని చెప్పి హేళన చేయుట, అట్లే కురూపిని అందగాడని పిలిచి ఆక్షేపించుట మరియు హీనజాతివానిని గొప్పజాతివాడని కించపరచుట మొదలగునవి ఆసురీ ప్రవృత్తికి కొన్ని ఉదాహరణములు.

ఆ విధముగానే అజ్ఞానము అనగా అవివేకము, కర్తవ్యము మరియు అకర్తవ్యము మొదలగు వాటి విషయములందు విరుద్ధ నిర్ణయములు ప్రకటించుట మొదలగు

లక్షణములన్నియ ఆసురీ సంపత్తిని సంగ్రహించి మానవ దేహమును పొందిన పురుషుని యందుండునవి. అనగా ఇవి అన్నియు ఆసుర సంపత్తితో కూడియున్న పురుషుని గుర్తించు లక్షణములు.

పై రెండు సంపదల వలన కలుగు కార్యములు ఎట్లుండుననగా -

16.5. దైవీ సంపద్యమౌక్కాయ నిబంధాయాసురీ మతా, మా శుచః సంపదం దైవీమఖిజాతో 2సి పాండవ.

అనగా - దైవీసంపద పురుషుని సాంసారిక బంధమునుండి విడిపించి ముక్కిని అనగా మోక్షమును పొందింపజేయునడై యున్నది. అట్టే ఆసురీ మరియు రాక్షసీ సంపదలు నిస్పందేహముగా పురుషుని ప్రాపంచిక వాసనలతో బంధించి బాధించునవై యున్నవి. నిశ్చితమైన బంధమును నిబంధమందురు. ఈ ఆసురీ రాక్షసీ ప్రవృత్తులు నిబంధమును కలిగించునవై యున్నవి.

ఈంత చెప్పిన మీదట అర్థునుని అంతఃకరణమునందు సంశయభావము ఏర్పడినట్లుగా గ్రహించి అనగా “నేను ఆసురీ సంపదతో కూడియున్నవాడనా ? లేక దైవీ సంపదతో కూడియున్నవాడనా ?” అను సంశయ భావముతో కూడియున్న అర్థునుని జాచి భగవంతుడు యట్లు చెప్పుచున్నాడు - ఓ పాండవ ! నీవు శోకించవలదు. ఏలయన ? నీవు దైవీ సంపదతో కూడియున్న దేహమును పొందియున్నావు. అనగా అందుచేత అనగా దైవీసంపదతో కూడియున్నవాడవై జన్మించినందున భవిష్యత్తులో నీకు శభములు కలుగబోవున్నవి. అందుచే నీవు చింతించరాదు.

16.6. ద్వో భూతసర్గా లోకే 2స్నేహైవ ఆసుర ఏవ చ దైవో విస్తరశః ప్రోక్త ఆసురం పార్థమే శృంప

అనగా - ఈ ప్రపంచమునందు మానవ సృష్టి రెండు విధములైనదిగా వున్నది. ఏది రచించబడునో అది సృష్టి. అందుచేత దైవీసంపద మరియు ఆసురీ సంపదలతో కలిపి రచించబడిన ప్రాణులే యిచ్చట భూత సృష్టియను పేరుతో పిలువబడుచుండును.

ప్రాజాపతికి సంతాపములు రెండు. ఒకరు దేవతలు, రెండు అసురులు. (మా. ద్వయా హ ప్రాజాపత్యా దేవాశ్చాసురాశ్చ” బృహ.ఉ. 1.3.1.) ఈ శ్రుతి వలన గూడ పై మాట సిద్ధించుచున్నది. ఏలయన ? ఈ ప్రాణులన్నియు రెండు విధములుగా వుండును.

ప్రాణుల యొక్క ఆ రెండు విధములైన సృష్టులు ఎటువంటివి ? అన్నచో అవి రెండూ దైవీ మరియు ఆసురీయుని చెప్పుచున్నారు.

అట్లు చెప్పబడిన రెండు విధములైన సృష్టులను గురించి మరల చెప్పటకు కారణము చెప్పుచున్నారు.

డైవీ సృష్టి యొక్క వర్ణన “అభయం సత్య సంశుద్ధి” మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా విస్తారపూర్వకముగా చేయబడినది. కానీ ఆసురీ సృష్టిని గురించిన వర్ణన అంత విస్తారపూర్వకముగా చేయబడి యుండలేదు. అందుచేత ఓ పార్శ్వా ! ఆసురీ ప్రవృత్తిని త్యజించుట కౌరకు ఆయాసురీ సృష్టిని గురించి సీవు నా నుండి అనగా నా మాటల ద్వారా విస్తారపూర్వకముగా నునుము. అనగా చక్కగా విని నీయందు ఏ ప్రవృత్తి ప్రవృద్ధమానమై యున్నదో నిర్ణయించు నునుము.

ఈంక ఈ ఆధ్యాయము సమాప్తమగువరకు ప్రాణుల విశేషణముల ద్వారా ఆసురీ సంపద వర్ణించబడుచున్నది. అట్లేలయన ? ఆ సంపద ప్రత్యక్షముగా చూడబడిన (తెలియిండిన)ప్యుడే దానిని త్యజించుట సాధ్యపడును -

16.7. ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ జనా న విదురాసురాః, న శౌచం నాపి చాచారో న సత్యం తేషు విద్యతే.

అనగా - ఆసురీ స్వభావము గల మానవులు ప్రవృత్తిని అనగా ఏదో ఒక పురుషార్థమును లక్ష్మీముగా నిర్ణయించుకొని సాధనరూపముగా అనగా కర్తవ్యకార్యము నందు ప్రవృత్తిని కలిగియుండుట మంచిది అని తలంచి అందులో ప్రవృత్తమగుటకు మరియు నివృత్తమగుటను అనగా అందులకు వ్యతిరేకముగా ఏదో ఒక అనర్థకారకమైన కర్మనుండి నివృత్తిని పొందుట మంచిది. ఆ విధముగా వారు నివృత్తమగుట యనునది ఎరుగే ఎరుగు. అనగా నివృత్తి మార్గమును గుర్తించరు.

అటువంటివారు ప్రవృత్తిని గురించిగాని, నివృత్తిని గురించిగాని కొంచెము గూడ ఎరుంగరు. అంతేకాక వారిలో ప్రవృత్తి-నివృత్తులలోని మంచి చెడ్డలను తెలుసుకొనగల బుద్ధి గూడ వుండదు. మంచి నదవడిక గూడ వుండదు. మరియు సత్య పదార్థమును గుర్తించు సామర్థము గూడ వుండదు. అనగా ఆసురీ ప్రవృత్తి కలిగియన్న మనమ్యులు శుద్ధిగా వుండరు. దురాచారులుగా వుండరు. కషట బుద్ధి కలవారై యుందురు. అంతేగాక మిథ్యావాదులు అనగా అజ్ఞానులై సత్యమును గుర్తించని వారై యుందురు.

మరియు -

16.8. అసత్యమప్రతిష్ఠం తే జగదాహలరనీశ్వరమ్, అపరస్పరసంభూతం. కిమన్యతాముహైతుకమ్

అనగా - అటువంటి ఆసుర స్వభావము గల మనమ్యులు మేము అసత్యముతో నిండియున్న మాట నిజమే. మా వలెనే ఈ సమస్త ప్రపంచమంతయూ అసత్యముతో కూడినదే అయి వున్నది. ప్రతిష్ఠారహితమై యున్నది. అనగా ధర్మముగాని, అధర్మముగాని ఈ ప్రపంచమునకు ఆధారములుగ లేవు. అనగా పుణ్యపాపములను కొలతబద్ధగా పెట్టుకొని ఈ

ప్రపంచమును పాలించువాడు ఎవ్వదునూ లేదు. అందుచేత ఈ జగత్తంతయు ఈశ్వరపోతమైనదే అని చెప్పచుందురు. మరియు కామభావము చేత ప్రేరించబడిన స్నేహరుషుల సంఘాగము వలననే ఈ జగత్తంతయు ఉత్సవమగుచున్నది. అందుచేత ఈ జగత్తునకు మూల కారణము కామభావమే కాని ఈశ్వరుడు కాదు.

అనగా ఈ ధర్మాధర్మాదులకు ఎటువంటి యితరమైన అద్భుతకారణమేదియు లేదు. కేవలము కామమే సమస్తమైన ప్రాణుల ఉత్సృతికి ఏకమాత్ర కారణము. ఇది లోకాయతుల దృష్టి.

16.9. ఎతాం దృష్టిమవష్టభ్య నష్టాత్మానో ఒల్పబుద్ధయః, ప్రభవంస్త్వగుకర్మాణః క్షయాయ జగతో ఒహితాః.

అనగా - ఇటువంటి దృష్టిని ఆధారముగా జేసుకొని నష్టపోయిన బుద్ధి గలవారు మరో లోకమును సాధించవలయున్న లక్ష్మీము లేనివారు, అల్ప బుద్ధులైనవారు అనగా ఎవరి బుద్ధి కేవలము ప్రాపంచిక భోగములను అనుభవించుట యందే లగ్నమైయున్నదో అటువంటి అల్పబుద్ధిగల మనమ్ములు మరియు ఉగ్ర, క్రూర కర్మలయందు ఆనందమును పొందు బుద్ధిగలవారు, హింసాపరాయణులు ఈ ప్రపంచమునకు శత్రువులుగా వుండి ఈ ప్రపంచమును నశింపజేయుట కొరకే పుట్టి యున్నారు.

మరియు అభైవారు -

16.10. కామమాత్రిత్య దుష్టారం దంభ మాన మదాన్యితాః, మోహాద్యోహీతాః ఒసద్గాహః ప్రపర్తంతే ఒశుచి ప్రతాః.

అనగా - ఏనాడూ తృప్తిని లేక పూర్వాత్మమును పొందజాలనటువంటి అసంపూర్వమైన కామభావమతో కూడియున్న లౌకిక కోర్కెలను మాత్రమే ఆశ్రయించి యున్న పాఖందులు, మానము మరియు మదభావమతో కూడియున్న ఆశుద్ధమైన కర్మలు మాత్రమే చేయువారు, అంతేగాక ఎవరి ఆచరణ అనగా వారు చేయు కార్యములన్నియు ధర్మవిరుద్ధములే అయివున్నదో అటువంటి మనమ్ములు మోహము ఆవరించి యున్నందువలన , అజ్ఞానము వలన ఆశుద్ధమైన సిద్ధాంతములను గ్రహించినవారై యున్నందున కామభావమనే ఆశ్రయించి ప్రపంచమునందు చేయరాని కర్మలు చేయుచూ వాటి వలన కలుగు సుఖ-దుఃఖములననుభవించుచూ జన్మ మరణములను పొందుచున్నారు.

మరియు - అనగా మరింకేమనగా -

16.11. చింతామపరిమేయాం చ ప్రలయాంతాముపాత్రితాః, కామోపభోగపరమా ఏతావదితి నిశ్చితాః.

అనగా - దేని శక్తి తెలియబడజాలదో, అటువంటి అపరిమేయమైన అనగా అంతుచిక్కనటువంటి, అపారమైన అనగా దేనిని దాటుట అసంభవమో అనగా దేని యొక్క

ఆవలి ఒడ్డు కానరాదో, ప్రతయము జరుగువరకు లేక మరణము కలుగు వరకు వుండునటువంటి చింతను అనగా దుఃఖమును కలిగించు భావమును ఆశ్రయించి అనగా ఎల్లప్పుడూ అనగా సర్వకాల సర్వాప్స్తలయందును దానిని లేక వానిని గురించియే ఆలోచించుచూ వున్నటువంటి మరియు కామోపథోగపరాయణలై యున్న అనగా వేబీని మానవుడు కోరుచుండునో ఆ శబ్దాది విషయములు కామవనబడును, వాటిని అనుభవించుట యందు తత్త్వరూపై యున్నవారు మరియు విషయములను భోగించుటయే అనగా వాటి ద్వారా సుఖములను పొంద ప్రయత్నించుటయే పురుషార్థమని తలంచువారు అట్టి నిశ్చయము కలిగియున్నవారు.

16.12. ఆశాపాశ శత్రైర్ఘ్యధ్యాః కామక్రోధపరాయణః, ఈహంతే కామభోగార్థమన్యాయేనార్థసంచయాన్.

అనగా - మరియు వందల కొలది ఆశారూపమైన పాశములు అనగా త్రాళ్ళతో బంధించబడి, గట్టిగా బిగించబడి, అన్నితైపుల నుండి లాగబడుచూ కామక్రోధాదుల యందు చిక్కిస్తవారై అనగా కామక్రోధములను ఆశ్రయించి అనగా వాటికి దాసులై యున్న పురుషులు ధర్మము కొరకు గాక కేవలము తమ భోగము కొరకు అనగా భోగ్యముగు విషయములను అనుభవించుట కొరకు అన్యాయముగా, అధర్మముగా యితరుల సాత్మును అపహరించుట మొదలగు అనేక పాపమయ సాధనముల, మార్గముల ద్వారా ధనసముద్యమును ప్రోగుచేయట యందు నిమగ్నమై యుందురో అనగా ఏదో ఒక విధముగా ధనమును అనగా వస్తు వాహనములను పొందుటకు ప్రయత్నించు చుండురో,

మరియు వారి దృష్టి ఎట్లందున్నచో -

16.13. ఇదమధ్య మయా లభ్యమిమం ప్రాప్యై మనోరథమ్, ఇదమస్తీదమపి మే భవిష్యతి పునర్థనమ్.

అనగా - నేడు నేను నా ప్రయత్నము ద్వారా యింత ధనమును పొందియున్నాను మరియు ఘలానా మనోరథమును అనగా కోరికను అనగా మనస్సును సంతుష్టపరచునటువంటి పదార్థమును యింకముందు పొందెదను. ఇప్పుడు నా వర్ధ యింత ధనమున్నది. మరియు యింకా చాలా ధనము రాబోవు వత్సరము నందు ప్రోగు చేయడును. ఆ విధముగా నేను గొప్ప ధనవంతుడనని పేరు పొందెదను.

16.14. అసౌ మయా హతః శత్రుర్ఘనిప్యై చాపరానపి, ఈశ్వరో ఇహమహం భోగి సిద్ధో ఇహం బలవాన్సుభీ.

అనగా - ఘలానా దేవదత్తుడను శత్రువు నా ద్వారా చంపబడినాడు. ఇప్పుడు నేను మూర్ఖులు, దుర్భులులు అయిన శత్రువులనందరిని గూడ చంపివైచెదను. పాపము ఈ మూర్ఖులు,

డుక్కలు నస్నేచి చేయగలరు ? వారు ఏ విధముగా జూచినను నాతో సమానులు కాజాలరు. నేనే తఱ్పుచుచును, సర్వమును భోగించదగి యున్నవాడను. అన్ని విధముల నేను యోగ్యుడను మరియు భార్యా ప్రతులు వారి ప్రతులు మొదలగు వారందరితో సంపన్నుడనై యున్నాను. నేను వట్టి మామాలు మనిషిని కాను. నేను సర్వ విధముల బలవంతుడను, సంపన్నుడను. అన్ని విధముల సుఖముగాను, సమృద్ధిగాను యున్నవాడను. నేను తప్ప మిగిలిన వారందరూ పనికిమాలినవారు మరియు భూమికి బరువై వ్యాఘరముగా బ్రతుకుచున్న వారలై యున్నారు.

16.15. ఆణ్ణే ఒభిజనవానస్సి కో ఒన్హే ఒస్సి సద్యశో మయా, యుక్కే దాస్యామి మోదిప్య ఇత్యజ్ఞాన విమోహితాః.

ఆనగా - నేను ఎక్కువ ధనము కలిగి సంపన్నుడై యున్నాను. మరియు నా వంశము కంటే నేను పెద్ద కులస్థుడనై యున్నాను. అనగా ఏదు తరములనుండి శ్రోత్రియత్వము మొదలగు సద్యజములతో కూడిన గుణములు కలివాడనై యున్నాను. ఆ విధముగా ధనము నందుగాని మరియు కులమునందు గూడ నాతో సమానమైనవారు మరియుకరు లేరు. నేను యజ్ఞములను చేయుదును. అనగా యజ్ఞములు చేయుట ద్వారా యతరులను అవమానించెదను అనగా వారిని నా కంటే తక్కువ వారిగా చేయుదును. నటులకు మరియు ఇతర కళాకారులకు ధనమునిచ్చి వారి పొగడ్తులను పొందెదను. ఈ విధముగా అసురప్రవృత్తి కలిగిన మనుష్యులు ఆజ్ఞానము ద్వారా మోహితులై అనగా అనేక విధములైన అవివేకభావముతో కూడి యుందురు.

16.16. అనేక చిత్తవిభ్రాంతా మోహజాల సమావృతాః, ప్రసక్తాః కామభోగేషు పతంతి నరకే ఒపుచో.

ఆనగా - ఔన చెప్పుబడిన అనేక విధములైన ఆలోచనలు కలుగుచున్నందున భ్రాంత చిత్తులై మరియు మోహనెడు వలయందు చిక్కిస్తవారై అనగా అవివేకమే మోహము. అది ఒక పెద్ద వలవలె సాంసారిక బంధములందు యిరికించునది లేక బంధించునది అయినందు వలన దానిని వలవంచీదని తెలియనగును. అందులో ఆ వలయందు చిక్కిస్తవారు మరియు విషమ భోగములందు మిక్కిలి ఆసక్తి కలిగియున్నవారు వాటియందే లోతుగా మనిగి యున్న మసుష్టులు ఆ భోగములను పొందుట ద్వారా అనేక పాపములను ప్రోగు చేసుకొని వైతరణి మొదలగు కశ్చాశ్చైన నరకమునందు పడియుండెదరు.

16.17. ఆత్మసంభావితాః స్తుభ్యా ధనమానమదాన్వితాః, యజంతే నామయజ్ఞేస్తే దంభేనా విధిపూర్వకమ్.

ఆనగా - తయారించి చాదు తమను తామే సర్వసద్భూత సంపన్నులుగా తలంచి తమను తామే చాలా కొచ్చు చారమని తలంచువారు, సాధువులైన శ్రేష్ఠపురుషుల ద్వారా శ్రేష్ఠులుగా

తలంచబడక, స్వభు అనగా నిర్వీర్యముగా వుండి, వినయరహితులై ధనము, మానము అను సంపదలచే గర్వభావముగలవారై, ధనము చేత మాన్యదను భావమును మరియు మదము చేత కూడియున్న పురుషుడు పొథండత్వము అనగా లేని గుణములను తనయందు ఆపాదించుకొన్నందువలన కలిగిన గర్వముతో ధర్మత్వ జీవనమునకు దూరమై విధిరహితమైన కర్తవ్యములను అజ్ఞానము వలన ఆచరించుచూ కేవలము నామమాత్రమైన యజ్ఞముల ద్వారా పూజాదులు చేయుచుందురు.

మరియు -

16.18. అహంకారం బలం దర్శం కామం క్రోధం చ సంప్రితాః మామాత్మ పరదేహము ప్రద్విషంతో ఒళ్ళు సూయకాః

అనగా - అహంకారము, 'నేను, నేను' అని తలంచుట 'అహంకారము'నిబదును. అట్టి అహంకారము కలిగియున్న మానవుడు మరియు తనయందు లేనటువంటి గుణములను తనయందు ఆరోపించుకొని 'నేను అందరికంటే గొప్పవాడను' అని తలంచువాడు అహంకారము గలవాడనబదును. అలా తలంచుట అవిద్య కారణముగా తేచు గొప్ప దోషము. అంతేగాక ఈ అహంకారము సర్వవిధ దోషములకు మరియు సమస్తమైన అనర్థమయ దోషములకు మరియు ప్రవృత్తులకు మూలకారణము అయి వున్నది. కామ అనగా కామము మరియు అసక్తితో కూడియున్నటువంటి మరియు ఇతరులను పరాభవించుటకు మాత్రమే వుపయోగపడు బలము, దర్శము - ఈ గుణములు - ప్రవృత్తి కలిగియున్న మానవుడు ధర్మమును ఆతిక్రమించి అధర్మాచరణమునందు లగ్నమగును. అంతఃకరణమును ఆత్మయించియున్న దోషవిశేషమునే దర్శమందురు.

మరియు స్త్రీలయందు కలుగు వ్యాఘోహమును అనగా ఆసక్తిని కామము మరియు ఏదైనా అనిష్టము కలిగినందు వలన కలుగునటువంటి ప్రవృత్తి అనగా క్రోధము మొదలగు అన్ని విధములైన అన్ని దోషములను మరియు యితరమైన గొప్ప గొప్ప దోషములను అవలంభించువారు ఆసురీ వృత్తికలవారిని గుర్తింపనగును.

ఇంతే కాకుండా అట్టివారు తన మరియు యితరుల శరీరములందున్న, వాటియొక్క బుట్టి మరియు వారు చేయు కర్మలకు ప్రత్యక్ష సాక్షి అయివున్నటువంటి ఈ శ్వర్సన్సరూపుడనై యున్న నన్ను ద్వేషించు చుందురు. నా యాజ్ఞలను వుల్లంఫుంచి వ్యవహారించుటయే నన్ను ద్వేషించుటగా గుర్తింపనగును. అలా వ్యవహారించువారు సన్మార్గమునందు పయనించు పురుషుల గుణములను చూచి సహించలేక వారిని నానా విధములగా నిందించుందురు.

16.19. తానహం ద్విషతః క్రూరాన్ సంసారేషు నరాధమాన్, క్షిపామ్యజస్ప్రమశుభానాసురీష్యేవ యోనిషు.

అనగా - సన్మార్గమునకు వ్యతిరేకులు మరియు నన్ను మరియు సాధుపురుషులను ద్వేషించు మానవులను, అపుభ కర్మలు చేయు క్రూరులైన నరాధములను నేను ప్రతిసారి

శ్రీ మధుగవద్దీత, శ్రీ శంకరభావ్యం యథాతథం

అనగా అనేక పర్యాయములుగా ప్రపంచమునందు నరకమునకు పోవు విధముగా అనగా తరచుగా క్రూరకర్మలు చేయునటువంటి పులులు, సింహములు మొదలగు ఆసురీ యోనులయందు పడవేయుచుందును అనగా నీచ జన్మలను కలుగజేయుచుందును. అట్లేలయన? వారందరూ పాపాది దోషములతో కూడియున్నారు.

16.20. ఆసురీం యోనిమాపన్నా మూఢా జన్మని జన్మని, మామప్రాప్త్యైవ కౌంతేయ తతో యాంత్యధమాం గతిమ్.

అనగా - అటువంటి మూఢులు అనగా వివేకహీనులు ప్రతి దేహధారణ కాల మందును అనగా ప్రతి జన్మయిందును ఆసురీ యోనులను పొందుచూ అనగా తమోగుణము పోచ్చగా నుస్సుటువంటి యోనులయందు జన్మమును పొందుచూ, యింకా క్రిందికి జారుచూ ఈశ్వరుడైన నన్ను పొందజాలక అంతకుమందు లభించినటువంటి పశుపక్ష్యాది యోనుల కంటే కూడ యింకా హీనమైన అనగా క్రిమికీటకాది యోనులను పొందుచుందురు.

“నన్ను పొందక” అని చెప్పుటకు తాత్పర్యమేమన? వారు నేను చెప్పుచున్నటువంటి శ్రేష్ఠమైన మార్గమందు గూడ పయనించక పతనమును పొందుచుందురు. నన్ను పొందు మార్గము అతి సులభమై సర్వవిదితమై యున్నది.

జప్పుడు సమస్తమైన ఆసురీ సంపదను గురించి సంక్లేపముగా చెప్పుచున్నారు. పైన కామాది మూడు భేదములందును ఆసురీ సంపత్తికి అనంతమైన భేదములున్నప్పటికి అవస్థియు ఆ కామాది మూడు భేదములందే మిళితమై పోవుచున్నవి. కావున ఆ మూడింటిని నశింపజేసినచో సర్వదోషములను నశింపజేయబడినట్లే. అందుచేత సర్వానర్థములకు మూలకారణమైన ఆ మూడు భేదములను గురించి చెప్పబడుచున్నది.

16.21. త్రివిధం నరకస్వేదం ద్వారం నాశన మాతృనః, కామ క్రోధస్తథా లోభ స్తస్నా దేతత్త్రయం త్వజేత్.

అనగా - ఆత్మను మరచినపారి ఈ మూడు విధములగు దోషములు నరకప్రాప్తికి ద్వారములు వంటివి. వీనిలో ప్రవేశించినంత మాత్రము చేత వారి ఆత్మదూషితమగును. అనగా పురుషార్థమును పొందు యొగ్గత లేనిదగును. అందుచేత ఈ మూడు అనగా కామ, క్రోధ లోభములు ఆత్మభావమును బాధించున్నా యున్నవి.

ఆ మూడు ఏవి? అన్నచో - కామము, క్రోధము మరియు లోభములు. అందు వలన పురుషార్థమును ఆశించు పురుషుడు ఈ మూడింటినీ తప్పక త్వజీంచవలయును. ఏలయన? కామము మొదలగు ఈ మూడు నరకద్వారముల వంటివై ఆత్మను మరుగు పరచున్నాయున్నవి. అందుచే యా మూడింటిని తప్పక త్వజీంచవలయును. ఆత్మను యా విధముగా స్తుతించడమైనది.

**16.22. ఏతైర్పిముక్తః కౌంతేయ తమోద్వారేస్తి భిర్మరః,
ఆచరత్యాత్మనః శ్రేయ స్తతో యాతి పరాం గతిమ్.**

అనగా - ఓ కుంతీపుత్రా ! ఈ కామాదులు దుఃఖము మరియు మోహరూపమై అంధకారముతో నిండియిన్న సరకద్వారములు. ఈ మూడు దుర్భుజముల నుండి తప్పించుకొన్న మానవుడు సత్యర్థాచరణము చేయును, సాధన చేయును. ఇంతకు పూర్వము కామాదుల వశమనందుండి ఏ ఆత్మను పొందుటకు ఆవశ్యకములైన సాధనలు చేయకయిందెనో యిప్పుడా కామాదులు నశించినందున అట్టి సాధన చేయనారంభించును. అట్టి సాధన వలన సాధకుడైన మానవుడు ఆ పరమగతిని అనగా మోక్షమును గూడా పొందగలడు.

ఈ విధమగు సమస్తమైన ఆసురీ సంపత్తిని త్యజించుటకు మరియు మానవునకు అన్ని విధముల శుభముములను కలిగించునటువంటి కారణరూపమైన సాధనము శాస్త్రమైయున్నది. శాస్త్ర ప్రమాణము ద్వారానే ఆ రెండు కార్యములు సాధ్యమగును. మరి ఏ విధముగాను సాధ్యపడవు. అందుచేత -

**16.23. యః శాస్త్రవిధిమత్పుజ్య వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధిమవాచ్యేతి న సుఖం న పరాం గతిమ్.**

అనగా - ఏ మానవుడు శాస్త్రము చెప్పిన పద్ధతిని అనగా కర్తవ్యకర్తవ్యముల జ్ఞానమునకు కారణమైన ఏ విధి నిషేధకములైన ఉపదేశము కలదో దానిని త్యజించి కామముచే ప్రేరితమైన కర్మలనాచరించుటునో అట్టి మానవుడు యిటు సిద్ధినిగాని, అటు పురుషుడ్దమును పొందుటకు తగిన యోగ్యతను గాని పొందజాలడు. ఈ లోకమునందు ఎటువంటి సుఖమును పొందజాలడు. మరియు పరమగతిని అనగా స్వర్ణమునుగాని, మోక్షమునుగాని పొందజాలడు.

**16.24. తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యకార్యవ్యవస్తితో,
జ్ఞాత్వ శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తుమిహర్షస్తి.**

అనగా - అందువలన, కర్తవ్యమేదో మరియు ఆకర్తవ్యమేదో తెలుసుకొనుటకు నీకు శాస్త్రమే ప్రమాణము అనగా సాధనము. అందుచేత శాస్త్ర విధానము ద్వారా చెప్పబడిన వాక్యమును చక్కగా తెలుసుకొని అనగా శాస్త్రము ఆజ్ఞాపీంచుటనే విధానముందురు. “ఈ కార్యము చేయము. ఈ కార్యము చేయవద్దు” అని శాస్త్రము ఆజ్ఞాపీంచుటన్న ఎడల ఆ శాస్త్రము చెప్పుచున్నట్టి కర్మలను చక్కగా తెలుసుకొని నీవు ఈ కర్తక్కెతమగు లోకమునందు కర్మలు చేయట మంచిది. ‘ఇహ’ అను శబ్దము ఏ భూమియందు కర్మాధికారము కలదో దానిని సూచించునదై యిన్నది.

శ్రీశ్రీ శ్రీవిష్ణువు విరచిత శ్రీమద్భుగవద్గీత యందలి దైవాసుర సంపద్మిభాగయోగమనబడు పదునారవ అధ్యాయమునకు

శ్రీశ్రీ శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానందభారతి,

ప్రణవార్థవము.

పాపునేడవ అధ్యాయము

“తస్యాత్ శాస్త్రం ప్రమాణం తే” అను యి వాక్యము ద్వారా ప్రశ్నించుటకు యే అవకాశము లభించినదో దానిని ఆదారముగ జేసుకొని అర్థమును భగవంతుని యిట్లు ప్రశ్నించినాడు -

17.1. యే శాస్త్రవిధిమత్తుజ్య యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః,
తేషాం నిష్ఠా తు కా కృష్ణ సత్యమాహా రజస్తమః.

అనగా - ఎవడైనా ఒక సాధారణ మానవుడు శాస్త్రము చెప్పినట్లుగాక అనగా శాస్త్ర విధినమనిరించి గాక, శాస్త్రము అనగా ప్రతి మరియు స్వీతి మొదలగు శాస్త్ర విధానములన త్యజించి అతి శ్రద్ధతో అనగా అత్యంత ఆస్తిక బుర్దితో కూడినవాడై అనగా ఆస్తికబుద్ధి సంపన్ముండ్ర దేవతాదులను పూజించును.

ఇచ్చట “ఈ శాస్త్రవిధి మత్తుజ్య యజంతే శద్ధయాన్వితా” అను వాక్యార్థమునన సరించి ప్రతిరూపమైన లేక స్వీతిరూపమైన ఎటువంటి శాస్త్రమును ఎరుంగకయే, కేవలమ వ్యధులైన వారల వ్యవహారమును ఆదర్శముగా తీసుకొని ఎవడు అతి శ్రద్ధాభావముతో దేవతాదులను పూజించునో అటువంటి మనుష్యులే యచ్చుట గ్రహించబడి యున్నారు. కాంచి మరియుక మనుష్యుడు శాస్త్ర విధివిధానమును కొంచెముగా ఎరిగి యుండెను. దానిని వద్ద విధిరహితముగా దేవతాదులను పూజించును. అటువంటివారు “ఈ శాస్త్ర విధి మత్తుజ్య యజంతే” ఈ కథనానుసారముగా గ్రహించబడజాలరు.

పూర్వపక్షము - అటువంటివారు ఎందుకు జ్ఞానులుగా పరిగణించబడరు ?

సమాధానము - శ్రద్ధాభావముతో కూడియున్న (పూజించుచున్నపారు) అన విశేషము చెప్పబడినందున. ఏలయన ? దేవతలను పూజించుటకు సంబంధించిన శాస్త్రమున ఎరింగియుండియు దానిని శ్రద్ధాభావ రహితముగా త్యజించి, ఆ శాస్త్రము ద్వారా చెప్పబడి అనగా విధించబడిన దేవతాదుల పూజలయందు శ్రద్ధాభావముతో కూడినవారై వ్యవహారించున్నారు అనుమాట ఒప్పుకొనబడదు. అనగా ఆ మాట పూహించరానిది. అందువల ముందుగా చెప్పబడినట్టి మానవులు మాత్రమే “యే శాస్త్ర విధమత్తుజ్యయజంతే శ్రద్ధయాన్వితా ఈ మాట ప్రకారము గ్రహించబడుదురు.

ఓ కృష్ణా ! ఈ విధముగా ఆచరించు మనుష్యుల నిష్ఠ ఎటువంటిది ? సాత్మ్వికమూ రాజసమా ? లేక తామసమా ? అనగా అటువంటివారి మానసిక స్థితి సత్యగుణ ప్రధానమైనదా లేక రజోగుణ ప్రధానమైనదా ? లేక తమోగుణ ప్రధానమైనదా ? చెప్పునదేమన ? వా దేవాది విషయమైన పూజ సాత్మ్వికమూ ? రాజసమా ? లేక తామస గుణ ప్రధానమైనదా

ఈ ప్రశ్న సాధారణ మానవులను దృష్టియందుంచుకొని అడుగబడిన ప్రశ్న. అందువలన మానవులందరినీ తగు విధముగా అనగా వారి వారి గుణములనునుసరించి ఈ ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పవలసి యున్నది. అల్సీ భావమును దృష్టియందుంచుకొని భగవంతుడు యిట్లు చెప్పినాడు -

17.2. త్రివిధా భవతి శ్రద్ధా దేహినాం సా స్వభావజ్ఞా, సాత్మ్వికీ రాజీనీ చైవ తామసీ చేతి తాం శృంపు.

అనగా - అర్థునా ! నీవు అడిగిన నిష్ఠను గురించి చెప్పవలయునన్నచో - మానవులయందు స్వభావజన్యమైన నిష్ఠ అనగా శ్రద్ధాభావము అనగా వారు తమ జన్మజన్మాంతరముల యందు చేసి యున్నట్టి ధర్మాధర్మ సంస్కారములు వారు దేవతాశ్చాగము చేయు సందర్భమున ప్రకటితమగుచుండునో ఆ సంస్కార సముదాయమునే స్వభావమందురు. ఆ స్వభావమునుసరించి యున్న శ్రద్ధ మూడు విధములుగా వుండును. సత్యగుణము ప్రధానముగా యున్నప్పుడు కలిగిన లేక చేయబడిన దేవహూజాది విషయికమైనది సాత్మ్విక శ్రద్ధయనబడును. రజీగుణము వలన కలిగినటువంటి యక్క-రాక్షసాదుల హూజా విషయికమైన శ్రద్ధ రాజసగుణ ప్రధానమైన శ్రద్ధయనబడును. మరియు తమోగుణము వలన కలిగినటువంటి ప్రేతపిశాచాది హూజావిషయికమైన శ్రద్ధ తామసగుణ ప్రధానమైన శ్రద్ధయనబడును. ఈ విధముగా శ్రద్ధాభావము మూడు విధములుగా వుండును. చెప్పేద వినుము -

శ్రద్ధ మూడు విధములుగా వుండును -

17.3. సత్యానురూపా సర్వస్య శ్రద్ధా భవతి భారత, శ్రద్ధామయో ఒయం పురుషో యో యత్ప్రభుః స ఏవ సః.

అనగా - ఓ భారత ! ప్రాణులన్నింటి యొక్క శ్రద్ధ వారి వారి భిన్న భిన్న సంస్కారములతో కూడి వారి అంతఃసంస్కారమునుసరించి యుండును. అలాంటప్పుడు ఏమి జరుగును, ఎట్లు జరుగును ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు. ఈ పురుషుడు అనగా ప్రాపంచిక జీవుడు సహజముగానే శ్రద్ధామయుడు. ఏలయన ? ఏ జీవుడు ఎటువంటి శ్రద్ధగలవాడై యుండునో అనగా ఏ జీవుని శ్రద్ధ ఎటువంటిదో ఆ జీవుడు స్వయముగా అటువంటివాడే అయి వుండును. అనగా ఆతడు ఆతని యందు కలిగియున్న శ్రద్ధకు అనురూపముగానే యుండును.

అందువలన ఆ శ్రద్ధాభావమునుసరించి వారు చేయు దేవాదుల హూజ వలన సాత్మ్వికము మొదలగు నిష్ఠలను గురించి నిర్ణయించుకొనవలసి యుంటుంది. కావున -

17.4. యజంతే సాత్మికా దేవాన్పైక్రంపి రాజనోః, ప్రేతాన్మాతగణాంశ్చాన్యే యజంతే తామసా జనాః.

అనగా - సాత్మిక నిష్ఠ కలిగియున్న పురుషులు దేవతలను పూజించుచుందురు. రాజన నిష్ఠ కలిగిన పురుషుడు యత్కులు రాక్షసులు మొదలగు వారిని పూజించుచుందురు. ఇంక యతరమైన తామస నిష్ఠ కలిగియున్న పురుషులు ప్రేతములు మరియు సష్టుమాత్రకాది అనగా శక్తిరూపిణులుగా తలంచబడుచున్న గ్రామ దేవతలను, భూతగణములను పూజించుచుందురు.

ఈ విధముగా వారు చేయు కార్యములననుసరించి పురుషుల యొక్క సాత్మికాది నిష్ఠల నిర్ణయము చేయబడినది. ఆ విధముగా స్వభావ సిద్ధమైన త్రద్దగల వేలమంది మనుష్య లలో ఎవడో ఒక్క మహాత్ముడు శాస్త్ర విధిని త్యజించినప్పటికీ దేవపూజాపరాయణుడై యున్నందున చివరకు సాత్మికనిష్ఠ గలవాడగును. కానీ ఎక్కువ శాతం మనుష్యులు రాజీనీ, తామసీ నిష్పా భావములే కలిగియుందురు. అదెట్లన ? చెప్పుబడుచున్నది.

17.5. అశాస్త్రవిహితం ఫోరం తప్యంతే యే తపో జనాః, దంభాహంకార సంయుక్తాః, కామరాగబలాన్వితాః.

అనగా - శాస్త్ర విధానమును ఎరుంగనటువంటి మనుష్యుడు శాస్త్ర విహితము కానటువంటి మరియు ఫోరమైన అనగా అన్యప్రాణులను మరియు తన దేహమునకు బాధ కలుగునటువంటి తపము, దంభము మరియు అహంకారము మొదలగు దుష్టభావములకు లోనై మరియు కామము మరియు ఆసక్తి వలన కలుగు బలమును ఆధారముగ జేసుకొని లేక కామము మరియు ఆసక్తి మరియు శారీరక బలముతో కూడినవాడై తపించుచుందును.

17.6. కర్మయంతఃః శరీరస్థం భూతగ్రామ మచేతసః, మాం చైవాంతఃః శరీరస్థం తాన్విద్యాస్మరనిశ్చయాన్.

అనగా - ఆ వివేకములేనటువంటి మనుష్యులు శరీరమునందు నిండియున్న యింద్రియాది కరణముల (సాధనముల) రూపమున పరిజంమించియున్న భూత సముదాయమును మరియు దేహము లోపల అంతరాత్మ రూపమున వ్యాపించియున్న మరియు వాటియొక్క కర్మలకు మరియు బుధ్మికి సాక్షిగా యున్న ఈశ్వరుడనైన నన్ను కూడ యిబ్బంది పెట్టుచూ - నా ఆజ్ఞలను పాటించకుండుటయే నన్ను యిబ్బంది పెట్టుట - ఆ విధముగా నన్ను యిబ్బంది పెట్టుచూ ఫోరమైన తపస్సు చేయుచుందురు. అట్లు చేయువారిని నీవు ఆసురీవృత్తి గలవారినిగా గుర్తించుము. ఎవరి ప్రవృత్తి ఆసురీ నిష్ఠ కలిగి యుండునో వారే ఆసురీనిష్ఠగలవారనబడుదురు. అటువంటివారి సాంగత్యమును విడనాడుటకై నీవు అట్టివారిని గుర్తించుము. ఇదియే నా ఉపదేశము.

రసయుక్తము మరియు స్నీగ్రహము అనగా నేఱి మొదలగు రుచికర పదార్థములతో కూడిన భోజనములయందు తమ రుచియొక్క అధికత్వరూపమైన లక్షణము ద్వారా తమ సాత్మీకత్వమును, రాజసత్వమును మరియు తామసత్వమును గుర్తించి రాజసము మరియు తామస గుణవర్ధకములైన ఆహారమును త్యజించుటకు రస్య-స్నీగ్రహ మొదలగు వాక్యముల ద్వారా పర్చించబడిన మూడు విధములుగా విభజింపబడిన ఆహారమునందు క్రమముగా సాత్మీకము, రాజసము మరియు తామస గుణ సంపన్న పురుషుల రుచి చూపబడినది. అదే విధముగా సాత్మీకము మొదలగు గుణభేదముల ద్వారా యజ్ఞాది భేదముల ప్రతిపాదన గూడ యిచ్చుట చేయబడుచున్న కారణమేమను? రాజసము మరియు తామస భావముతో కూడిన యజ్ఞాదులను గుర్తించి ఏదో విధముగా లోకులు వాటిని త్యజింతురు గాక యనియు మరియు సాత్మీక భావముతో కూడియున్న యజ్ఞాదులనే అనుష్ఠింతురు అని తలంచి -

17.7. ఆహార స్స్వపి సర్వస్య త్రివిధో భవత ప్రియః, యజ్ఞస్తపస్తథా దానం తేషాం భేదమిమం శృంఖలు.

అనగా - భోజనము చేయు మనుష్యులనందరిని వారు భుజించు పదార్థములను అధారముగా చేసుకొని మూడు విధములుగా విభజింపచ్చును. అనగా వారందరికి మూడు విధములైన ఆహారములు ప్రియముగాను మరియు రుచికరముగాను వుండును. అట్టే యజ్ఞములు, తపములు మరియు దానములు గూడ మూడు విధములుగా వుండును. కావున ఆయాహారాది విషయములను మరియు వివరణను గురించి చెప్పబోవుచున్నాను. వినుము -

17.8. ఆయుః సత్కుబలారోగ్య సుఖప్రీతి వివర్ధనాః, రస్యాః స్నీగ్రాః స్థిరా హృద్యా ఆహారాః సాత్మీకప్రియాః.

అనగా - ఆయువు, బుద్ధి, బలము, ఆరోగ్యము, సుఖము మరియు వాటి యందు ప్రీతి మొదలగు వాటిని వృద్ధి చేయునటువంటి మరియు రస్య అనగా రసయుక్తము, స్నీగ్రహ అనగా సుఖముగా జారునటువంటి అనగా నేఱి మొదలగు తైల పదార్థముతో కూడినటువంటి మరియు స్థిరము అనగా శరీరమునందు చాలా కాలము పరకు సారరూపముగా నిల్వ వుండునటువంటి మరియు హృద్యము అనగా హృదయమునకు ప్రియముగా తోచునట్టి భుజించుటకు వీలైన ఆహార పదార్థములు సాత్మీక నిష్ట కలిగియున్నట్టి పురుషులకు ప్రియములుగా అనగా భుజించగోరునవిగా వుండును.

17.9. భట్టామ్ల లవణాత్యష్ట తీక్ష్ణ రూక్షవిదాహినః, ఆహారా రాజసస్వేష్టా దుఃఖశోకామయప్రదాః.

అనగా - చేదుగాను, పుల్లగాను, ఉపుగాను, అత్యంత వేడిగాను, మంటగాను, ఎండిన మరియు దాహమును కలిగించునవిగాను, మరియు దుఃఖమును కలిగించునవి,

దిగులును కలిగించునవి, మరియు ఆరోగ్యమునకు భంకరమైనటువంటి ఆహారము రాజస ప్రవృత్తి కలిగియున్న పురుషునకు అత్యంత ప్రియములుగా ఉండును.

17.10. యాతయామం గతరసం ఘూతి పర్యాషీతం చ యత్, ఉచ్చిష్టమపి చామేధ్యం భోజనం తామసప్రియమ్.

అనగా - యాతయామ అనగా వుడికీ వుడకనటువంటి, గతరస అనగ రసము లేనిది. ఘూతి అనగా చద్దిదై దుర్ధంథము కలిగియున్నది. మరియు ఉచ్చిష్టము అనగా యితరులు తినగా మిగిలిన ఆహారము మరియు అమేద్యము అనగా యజ్ఞమునకు పనికిరానిది ఆయినటువంటి ఆహారపదార్థములు తామస ప్రవృత్తి కలిగియున్నటువంటి మనుషులకు అత్యంత ప్రియములుగా నుండును.

ఇప్పుడు మూడు విధములైన యజ్ఞములు చెప్పబడుచున్నవి.

17.11. అఫలాకాంక్షిఫిర్యజ్ఞో విధిదృష్టో య ఇజ్యతే, యష్ట వ్యమేవేతి మనః సమాధాయ స సాత్మ్యకః.

అనగా - ఫలమును కోరనటువంటి పురుషుల ద్వారా శాస్త్ర నియమానుసారముగ నిశ్చయించబడిన ఏ యజ్ఞము అనుష్ఠానపబడునో - “యజ్ఞము చేయుటయే కర్తవ్యము” అని మనస్సును స్నిగ్ధపరచుకొని అనగా “దీని ద్వారా నేను ఎటువంటి పురుషార్థమును పొంద దలంచలేదు” అని నిశ్చయించుకొని చేయబడు యజ్ఞము సాత్మ్యక భావముతో చేయబడినదిగా చెప్పబడును.

17.12. ఆఖిసంధాయ తు ఫలం దంభార్థమపి చైవ యత్, ఇజ్యతే భరతశ్రేష్ట తం యజ్ఞం విధి రాజసమ్.

అనగా - అర్ణునా ! ఎవడు యజ్ఞ ఫలమును పొందవలయునన్న ఆకాంక్ష కలిగి మరియు లోకమునందు కీర్తి ప్రతిష్టలు పొందవలయునను మహాత్మ కాంక్షతో యజ్ఞము చేయునో ఆటువంటి యజ్ఞమును రాజస యజ్ఞమందురు.

17.13. విధిహీనమస్యస్థానుం మంత్రహీనమదక్షిణమ్, శ్రద్ధా విరహితం యజ్ఞం తామసం పరిచక్కతే.

అనగా - ఏ యజ్ఞము శాస్త్రానుసారముగాగాక, శాస్త్రమునందు చెప్పిన దానికి విషద్ధముగా చేయబడునో, మరియు ఏ యజ్ఞమునందు బ్రాహ్మణులకు భోజనాదులు పెట్టబడవో మరియు మంత్రములు అనగా మంత్రము, స్వరము, మరియు వర్షములు గూడ లేకుండ మరియు శాస్త్ర గ్రంథములందు చెప్పబడినట్లుగా దక్షిణలు మరియు శ్రద్ధాభావము గూడ లేకుండ

నిహృపాంచబదునో అటువంటి యజ్ఞమును తమో గుణముతో కూడియున్న వారు చేసిన యజ్ఞముగా చెప్పబడును.

ఇప్పుడు తపము గూడ మూడు విధములుగా యుండునని చెప్పబడుచున్నది -

17.14. దేవద్విజ గురుప్రాజ్ఞ పూజనం శౌచమార్గవమ్, బ్రహ్మాచర్య మహింసా చ శారీరం తప వుచ్యతే.

అనగా - దేవతలు, బ్రాహ్మణులు, గురువులు, మరియు బుద్ధిమంతులు అనగా జ్ఞానులు మొదలగు వారినందరిని పూజించుట. శౌచము అనగా పవిత్రత, ఆర్థవము అనగా సరళ స్వభావము కలిగి యుండుట బ్రహ్మాచర్యము మరియు అహింస, మొదలగునవన్నియు శరీర సంబంధంము కలిగి శరీరము ద్వారా చేయబడు తపస్సు అనబడును. అనగా యా కార్యములన్నింటికి స్ఫూర్తి దేహమే ప్రధానము. ఇటువంటి కార్యములన్నియు, కరణముల ద్వారా కర్త ద్వారా చేయబడినపుడు శరీరమునకు సంబంధించిన పనియని చెప్పబడుచున్నవి. ఈ శారీరక తపస్సునకు అయిదు కారణములు గలవు. వాటిని గురించి తరువాత చెప్పేదను.

17.15. అనుద్వేగకరం వాక్యం సత్యం ప్రియహితం చ యత్త, స్వాధ్యాయాభ్యాసనం చైవ వాజ్ఞమయం తప ఉచ్యతే.

అనగా - ఏ వచనములు అనగా వాక్యులు ఏ ప్రాణి యొక్క అంతఃకరణమందున దుఃఖమును కలిగించునవికావో మరియు ఏ వచనములు సత్యములు, ప్రియములు మరియు పరహిత కారకములు, అయి వున్నవో అనగా ఈ లోకమునందు మరియు పరలోకమునందు గూడ అనగా సర్వత హితమును కలిగించునవి అయి వున్నవో అటువంటి మాటలను యిచ్చట “వుద్వేగమును కలిగించునవి కావు” మొదలగు లక్షణములతో వాక్యము విశేషించబడినది. మరియు ‘చ’ అను శబ్దము అన్ని శబ్దముల సముచ్చయమును సూచించునడై యున్నది. అందువలన యితరులకు ఏదైన ఒక విషయము చెప్పవలసి వచ్చినపుడు ఆ చెప్పబడిన వాక్యమునందు సత్యము, ప్రియత్వము, హితకారిత్వము మరియు అనుద్వేగత అనగా దుఃఖమును కలిగించకుండుట, అను ఈ నాలిగించియందును ఏ ఒక్కటి లోపించినా అది వాక్యర్వారా చేయబడు తపము అనిపించుకోబడదు.

సత్యముతో కూడిన వాక్యము ప్రియత్వము, హితకారిత్వము ఉద్విగ్ని రాహిత్యము లేనిదైనవో అది వాక్య ద్వారా చేయబడు తపము అనిపించుకోబడదు. సత్యమైన వాక్యము, ప్రియత్వము, హితకారిత్వము మరియు అనుద్వేగత్వము మొదలగు గుణములు లేనివో అది వాక్ తపస్సు అనబడదు. అట్టే ప్రియవచనము గూడ యితరమైన అనగా సత్యత్వము, హితకారిత్వము, అనుద్వేగత్వము లేనిదై యున్నవో అది గూడ వాక్ తపస్సునకు సంబంధించినది కానేరదు. మరియు హితకరమైన వచనము గూడ సత్యత్వము ప్రియత్వము మొదలగు మూడు

లేనిదైనవో అది గూడ వాక్ తపస్స కానేరదు. (సత్యం, బ్రాయాత్, ప్రియం బ్రాయాత్, నబ్రాయాత్ సత్యము ప్రియమ్)

పూర్వపక్షము - మరి అలాంటప్పుడు నిజమైన వాక్ తపస్స ఎట్లుండును ?

అన్నమో -

సమాధానము - ఏ వచనము సత్యమైనదో వుద్దేగ్ రహితమైనదో మరియు ప్రియమైనదో అంతేగాక హితకరమైనదో ఆ వచనమే నిజమైన వాక్ తపస్స. అదెట్లున ? “ఓపణా ! అనగా బాలకా ! నీవు శాంతముగా నుండుము. స్వాధ్యాయము మరియు యోగమునందు నిలిచియుండుము. అందువలన నీకు శుభము కలుగును. మొదలగు వచనములు మరియు యథావిధిగా స్వాధ్యాయ సంబంధమైన అభ్యాసము చేయుట గూడ వాక్ సంబంధమైన తపస్సనబడున.

17.16. మనఃప్రసాదః సౌమ్యత్వం మౌనమాత్మ వినిగ్రహః, భావసంపుద్ధి రిత్యై తత్త్వాపో మానసముచ్ఛతే.

అనగా - మనఃప్రసాదము అనగా మనస్స అత్యంత శాంతముగా వుండుట అనగా మనస్స ప్రాపంచిక విషయములను గురించి ఆలోచించకుండా వుండుట అనగా తనయందు తానే వుండుట. అనగా స్వచ్ఛత్వమును పొందుట, సౌమ్యత్వం - అనగా దీనినే సుమనసత అనగా మంచి మనసు కలిగి యుండుట అనగా మనస్సను మరియు ముఖమును ప్రసన్నముగా వుంచు అంతఃకరణ నిర్మలత్వము, మౌనము అనగా అంతఃకరణము మనసుగా పరిణమించి విషయములతో కూడి యుండక తనలో తానే వుండుట, అట్లేలయన ? వాక్ సంయమము మనఃశాంతిమైనవే ఆధారపడి యుండును. అందుచేత కార్యము ద్వారా కారణము చెప్పుబడుచున్నది. మనో సంయమము అనగా మనస్సను విషయముల మీదికి పోనివ్వక నిలిపి వుంచుట మరియు భావము యొక్క శుద్ధత్వము అనగా యితరులతో వ్యవహారించు చున్నప్పుడు మౌనము కపటము లేకుండుట మానసిక తపమనబడును. కేవలము వాక్కు మరియు మనస్స ఏకరూపము కలిగియుండుటయే మౌనమనబడును. మరియు సౌమ్యముగా మనస్స వాక్కు రెండూ కలసి ఏకరూపముగా నుండుటయే మౌనమనబడును. దీనినే ఆత్మ నిగ్రహమని గూడ అందురు. ఇంతే భేదము.

పైన చెప్పబడిన కాయిక (శారీరక) వాచిక (వాక్ సంబంధమైన) మరియు మానసిక తపము మనుష్యల ద్వారా చేయబడినప్పుడు సాత్మీకము మొదలగు మూడు విధములగు భేదము ఎట్లు కలుగునో అది చెప్పుచున్నారు.

17.17. శ్రద్ధయా పరయా తత్త్వం తపస్త త్రివిధం నర్మః, అఫులాకాంక్షిభిర్యక్తేః సాత్మీకం పరిచక్షతే.

అనగా - పై సందర్భముననుసరించి తపము మూడు విధములుగా నుండును. ఒకటి కాయికము అనగా దేహమునకు సంబంధించినది. రెండవది వాచిక తపస్స అనగా

మాటకు సంబంధించినది. మరియు మూడవది మానసిక తపస్స ఘలాకాంక్షలేనటువంటిది. మరియు సమాహిత చిత్తముగల పురుషుల ద్వారా సరోత్తమమైన శ్రద్ధతో, ఆస్తికబుద్ధిపూర్వకముగా చేయబడునది. ఇటువంటి ఆ తపమును శైఘ్రమైన పురుషులు సత్య గుణయుక్తమైన తపస్సని చెప్పుదురు.

17.18. సత్యారమాన పూజార్థం తపో దంఖేన షైవ యత్, క్రియతే తదిహ ప్రోక్తం రాజసం చలమధువమ్.

అనగా - సత్యారము, గౌరవము, మరియు యితరులచే పూజాదికములు పొందుట కొఱకు చేయబడు తపము, ఈతడు చాలా శైఘ్ర పురుషుడు, గొప్ప తపోధనుడు. బ్రాహ్మణుడు అని గొప్పగా చెప్పుకోనబడుటకు చేయు తపము సత్యారమును పొందుటకు చేయు తపము. వారు వచ్చునపుడు లేచి నిలబడుట, నమస్కరించుట, మొదలగు క్రియల ద్వారా చేయబడునది మానము. కాళ్ళు కడుగుట, అర్చించుట, భోజనాదికములు చేయించుటు మొదలగు క్రియలను పూజయిందురు. వీటిని పొందుట కొఱకు చేయబడు తపము మరియు దంఖమతో చేయబడు తపము యచ్చట రాజసీ తపమని చెప్పబడును. అంతేగాక అనిశ్చితమైన ఫలము గలది యగుటచే నాశవంతమైనది మరియు అనిత్యమైనది గూడాను అని చెప్పబడినది.

17.19. మూర్ఖగ్రాహేణాత్మనో యత్పీడయా క్రియతే తపః; పరస్యేత్స్యాదనార్థం వా తత్త్వమస ముదాహృతమ్.

అనగా - ఏ తపము తన శరీరమును బాధించి లేక యితరులకు కీడును కలిగించుటకే మూర్ఖత్వ భావముతో బలవంతముగా అనగా అజ్ఞానముతో నిర్ణయించబడి చేయబడునో అది తామసీ తపమని చెప్పబడును.

ఇప్పుడు దానమునందలి భేదములను చెప్పుచున్నారు -

17.20. దాతవ్యమితి యద్దానం దీయతే ఒనుపకారిణే, దేశే కాలే చ పాత్రే చ తద్దానం సాత్మ్యకం స్నేతమ్.

అనగా - “దానం చెయ్యడమే మంచి పని” అని నిశ్చయించుకొన్న మానవుడు తనకు తిరిగి ఎటువంటి పుపకారము చేయజాలని దీనునికి, ఒక వేళ ఆతడు తిరిగి ఉపకారము చేయగలిగియున్నను ఆతని నుండి ఎటువంటి ప్రత్యుపకారము కోరక, మరియు ఎవడు పుణ్యక్షేత్రములయందు దీనుడై నివసించుచుండునో, సంక్రాంతి మొదలగు పుణ్యకాలముల యందును, మరియు షడంగములతో కూడియున్న వేదములను చక్కగా చదువుకొన్నపానికి, శుద్ధమైన బ్రాహ్మణుడు మొదలగు దానమును పొందుటకు యోగ్యులైన వారికి దానము

చెయ్యవచ్చును. ఆ విధముగా సత్క పాత్రలకు చేయబడు దానము సాత్మీక బుద్ధి కలిగి చేయబడిన దానమని చెప్పబడును.

17.21. యత్తు ప్రత్యుషకారార్థం ఫలముధ్యశ్య వా పునః, దీయతే చ పరిక్రిప్తం తద్వానం రాజసం స్నేతమ్,

అనగా - ప్రత్యుషకార బుద్ధితో అనగా “కాలాంతరమందు ఆతడు నాకు తిరిగి వుపకారమును చేయగలడు” అను అభిప్రాయమును మనసునందుంచుకొని, లేక “యా విధముగా దానము చేసినందువలన నాకు పరలోకము నందు తగిన ఫలము లభించును” అను భావమును మనసునందుంచుకొని తనకు దానము చేయుట యిష్టము లేకున్నను అతికష్టముగా యివ్వబడు దానము రాజస దానమని చెప్పబడును.

17.22. అదేశకాలే యద్వానమపాత్రేభ్యశ్చ దీయతే, అనత్యుతమవజ్ఞతం తత్తామస ముదాహృతమ్.

అనగా - అయోగ్యమైన దేశకాలములందు అనగా అశుద్ధమైన వస్తువులు మరియు మేళచ్ఛాదులతో నిండియున్న పాపకర్మలు చేయబడు దేశమునందు మరియు పుణ్యసంపాదనకు సాధనములుగా చెప్పబడుచున్న సంక్రాంతి మొదలగు పుణ్యదినములయందుగాక ఎటువంటి విశేషము లేనటువంటి కాలమునందు, మరియు మార్పులకు, దొంగలు మొదలగు అపాత్రులకు యివ్వబడు దానము మరియు మంచి దేశకాలములంధు గూడ ఎటువంటి సద్యావము మరియు సత్యార్థము అనగా ప్రియమైన వచనములు, పాద ప్రక్కాశనము, మరియు ఘోజులు మొదలగు సమ్మానరహితముగా దానము పుచ్చుకొను వానిని అవమానించుచూ యివ్వబడుదానము తామసదానమని చెప్పబడును.

యజ్ఞము, దానము, తపము మొదలగు వానిని సద్గుణ సంపన్నత గలవానిగా చేయుటకు ఉపదేశింపబడుచున్నది. అదెట్లున ? -----

17.23. ఓం తత్స్వదితి నిర్దేశో బ్రహ్మణప్రివిధః స్నేతః, బ్రాహ్మణాస్తేన వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ విహితాః పురా.

అనగా - ‘ఓం తత్త సత్క’ ఈ మూడు శబ్దములు మూడు విధములుగా బ్రహ్మతత్త్వము లను నిర్దేశించుచున్నవి అనగా సూచించుచున్నవి. దేని ద్వారా ఏదైనా ఒక వస్తువు సూచింపబడునో దానిని “నిర్దేశ” మందురు. అందుచేత ఆ మూడు శబ్దములు బ్రహ్మ తత్త్వమునకు మూడు విధములగు పేర్లు. ఆ విధముగా వేదాంతమునందు బ్రహ్మ జ్ఞానులు అనగా బ్రహ్మతత్త్వమును ఎత్తింగినవారని వోప్యకొనియున్నారు. పూర్వకాలమునందు ఈ మూడు విధములగు పేర్లతోనే బ్రాహ్మణాడు, వేదములు మరియు యజ్ఞములు మొదలగునవన్నియు స్ఫుర్తించబడినవి. బ్రహ్మతత్త్వమును స్తుతించుట కౌఱకు అట్లు చెప్పబడినది.

**17.24. తస్యాదోమిత్యదాహృత్య యజ్ఞదాన తపః క్రియః,
ప్రవర్తంతే విధానోక్తాః సతతం బ్రహ్మవాదినామ్.**

అనగా - అందుచేతనే వేదము చదువ లేక చెప్పాట ప్రారంభించునప్పుడు అట్లు ప్రారంభించు బ్రాహ్మణుల యొక్క శాస్త్రవిధి అనగా శాస్త్రము చెప్పినట్లుగా ననుసరించి చెప్పబడినట్లు యజ్ఞము, దానము, మరియు తపము మొదలగు క్రియలన్నియు బ్రహ్మయొక్క నామమైన ‘ఓ’ అను శబ్దోచ్చారణజీసిన తరువాతనే ప్రారంభించబడుచున్నవి.

**17.25. తదిత్యనభిసంధాయ ఘలం యజ్ఞ తపః క్రియః,
దానక్రియాశ్చ వివిధాః క్రియంతే మోక్షకాంక్షిభిః..**

అనగా - “తత్తే” అను యిటువంటి బ్రహ్మ నామమును ఉచ్చరించి మరియు కర్మ ఘలమును అనేక విధములైన యజ్ఞములు మరియు తపరూపములైన మరియు దానము అనగా భూమి, సువర్షము, మొదలగు దానము చేయునటువంటి క్రియలు మోక్షమును పొందగోరునట్టి ముముక్షువులైన పురుషుల ద్వారా చేయబడుచుండును.

‘ఓ’ మరియు ‘తత్తే’ శబ్దముల అర్థము మరియు వాటి ప్రయోగము చెప్పబడినది. ఇప్పుడు సత్తే శబ్దము యొక్క ప్రయోగమును గురించి చెప్పబడును --

**17.26. సద్భావే సాధుభావే చ సదిత్యే తత్త్వయుజ్యతే,
ప్రశ్నేత్తే కర్మణి తథా సచ్ఛబ్దః పార్థ యుజ్యతే.**

అనగా - అసలు లేనటువంటి వస్తువును వున్నట్లుగా తలంచుటయుంను. మరియు సాధుభావమునందును, ఈ ‘సత్తే’ శబ్ద ప్రయోగము ద్వారా అనగా బ్రహ్మ యొక్క నామము యొక్క ప్రయోగము జరుగుచుండెను. అనగా అచ్చట గూడ ‘సత్తే’ శబ్ద ప్రయోగము జరుగుచుండును. అందువలన ఓ పార్థ ! వివాహాది శుభకార్యాదులయందుగూడ సత్తే శబ్దము ప్రయోగించబడుచుండును. అనగా సర్వవిధ శుభకార్యములందును ‘సత్తే’ శబ్ద ప్రయోగము జరుగుచుండును.

**17.27. యజ్ఞే తపసి దానే చ స్థితిః సదితి చోచ్యతే,
కర్మ చైవ తత్త్వియం సదిత్యేవాభిధియతే.**

అనగా - యజ్ఞాది కర్మలయందు ఏది కలదో, తపములయందేద కలదో మరియు దానాదులయందేది సత్యమై యున్నదో అది అంతయు ‘సత్తే’ అయి వున్నదని విద్యాంసుల అభిప్రాయము. మరియు యజ్ఞాదుల కొఱకు ఏ కర్మ చేయబడుచున్నదో, లేక ఏ పదార్థమును గుర్తించుటక ఈ మూడు శబ్దములు ప్రయోగించబడుచున్నదో ఆ పదార్థము అనగా ఆ ఈశ్వరుని కొఱకు చేయబడు కర్మలన్నియు ‘సత్తే’ అయి వున్నవనియే చెప్పబడుచున్నది. ఈ విధముగా

చేయబడిన యజ్ఞము మరియు తపము మొదలగు కర్మలు సత్కములుకాకున్నను మరియు గుణహీనములైయున్నను అత్యంత శ్రద్ధాభావముతో పరమాత్మని యొక్క మూడు నామములను ప్రయోగించటచేత సాత్మికములు మరియు సగణములగా చేయబడుచున్నవి.

అట్లేలయిన ? సర్వత్రా శ్రద్ధాభావము ప్రధానముగా వున్నందున సర్వము చేయబడుచుండును - అందుచేత -

**17.28. అత్రథయా హతం దత్తం తపస్తప్తం కృతం చ యత్తీ,
అసదిత్యచ్యతే పొర్థ న చ తత్ప్రత్య నో ఇహ.**

అనగా - శ్రద్ధాభావము లేకుండ అర్పించబడిన హవనము, శ్రద్ధాభావము లేకుండ ఇంగ్రాహ్మణులకు యియ్యబడిన దానము, చేయబడిన తపము, మరి యింకేదైనను శ్రద్ధాభావము లేకుండ చేయబడు ప్రార్థనలు, సమస్కరములు, మరేవైన యతర కర్మలు అవన్నియు ఓ పార్శ్వా! నన్న పొందు సాధన మార్గములకు సంబంధించక వేఱగ వుండును; గూపున అవన్నియు సత్త లేనివి అనగ అసత్తలు అగుచున్నవి. అట్లేలయిన ? అట్లే కర్మలు ఎంత శ్రమతో కూడినవైనను సాధుపురుషుల ద్వారా నిందనీయములనబడుచున్నందున దేహత్యాగము తరువాత గూడ ఎటువంటి ఘలమును యియ్యజాలవు. దేహముతో కూడియున్నప్పుడు గూడ సుఖదాయకములు కానేరవు.

తీతీతీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమధ్యగవద్గీత యందలి

శ్రద్ధాత్రయ విభాగయోగ మనబడు పదునేదవ అధ్యాయమునకు
తీతీతీ ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.

అనువాదకులు - శ్రీ సదానంద భారతి,

ప్రణవాశ్రమము.

పదునెనమాదవ అధ్యాయము

ఈ అధ్యాయమునందు సమస్త గీతాశాస్త్రము యొక్క లక్ష్మీము మరియు వేదముల యొక్క సంపూర్ణ తాత్పర్యమును ప్రోగుజేసి చెప్పవలసి యున్నది. ఇదే అభిప్రాయముతో ఈ పదునెనిమిదవ అధ్యాయము ఆరంభించబడుచున్నది.

ఈ అధ్యాయమునందు ముందుగా యింతకుపూర్వము చెప్పబడిన ఆన్ని అధ్యాయములయందు చెప్పబడిన విషయము సంక్లిష్టముగా చెప్పబడినది. అట్లయినప్పటికి అర్థానుడు కేవలము సంన్యాసము మరియు తపము ఈ రెండు శబ్దముల యొక్క భేదమును వివరముగా ఎఱుంగ గోరినవాడై యి క్రింది విధముగా ప్రశ్నించుచున్నాడు -

**18.1. సంన్యాసస్వ మహాబాహో తత్త్వమిచ్ఛామి వేదితుమ్,
త్యాగస్వ చ హృషీకేశ పృథక్కేశినిషూదన.**

అనగా - ఓ కృష్ణ! నేను సంన్యాసము యొక్క అనగా సంన్యాస శబ్దము యొక్క అర్థమును, మరియు త్యాగము యొక్క అనగా త్యాగశబ్దము యొక్క అర్థమును మరియు దానియొక్క తత్త్వమును అనగా వాటియొక్క యథార్థ స్వరూపమును వేఱువేఱుగా అనగా విభాగపూర్వకముగా తెలుసుకొనగోచున్నాను.

పూర్వపు అధ్యాయములందు ఈ విషయమును గురించి సందర్శానుసారముగ అయచోట్లు కొంతవరకు చెప్పబడినది. ఆ సంన్యాసము మరియు త్యాగము ఈ రెండు శబ్దములు స్వస్థమైన అర్థమును కలిగి లేవు. అందుచేత వాటియొక్క స్వస్థమైన అర్థమును ఎఱుంగగోరినటువంటి అర్థానునకు వాటియొక్క స్వప్షార్థములను నిర్దియించి చెప్పటకు భగవంతుడు యిట్లు చెప్పియున్నాడు -

**18.2. కామ్యానాం కర్మణాం న్యాసం సంన్యాసం కవయో విదుః,
సర్వకర్మ ఘలత్యాగం ప్రాపుస్త్యాగం విచక్షణః.**

అనగా - చాలా మంది బుద్ధిమంతులైన పండితులు అశ్వమేధము మొదలగు కామభావముతో కూడియున్న కర్మలను త్యజించుటయే అనగా చేయకుండుటయే సంన్యాసమని తలంచుచున్నారు. అనగా తమవంతు కర్తవ్య రూపముగా ప్రాప్తించినటువంటి శాస్త్రవిహితమైన సకామ కర్మలు చేయకుండుటయే సంన్యాస శబ్దమునకు అర్థముగా తలంచుచున్నారు.

జంత కొంత ఎక్కువ జ్ఞానము కలిగిన పండితులు అనుష్ట్రింపబడుచున్న నిత్యమైత్తికమైన సమస్త కర్మలను మరియు వాటికి సంబంధించిన ఘలములను గూడ త్యజించుటువంటి సర్వ కర్మ ఘల త్యాగములను మాత్రమే త్యాగమని చెప్పచున్నారు. అనగా త్యాగము అను శబ్దమునకు వారు అటువంటి అర్థమునే చెప్పచున్నారు.

వారు చెప్పునటువంటి అభిప్రాయమెటల్లన్నాను కామ్య కర్కులను త్యజించుట యన్నను, లేక సమస్త కర్కుల ఫలములను త్యజించుట యన్నను ఇక్కటి అర్థము అనగా అన్ని విధములుగాను సంన్యాసము మరియు త్యాగము ఈ రెండు శబ్దముల అర్థము కేవలము త్యాగమే. ఈ రెండు శబ్దములు ఫలము మరియు వస్తుము మొదలగు శబ్దముల వలె భిన్న జాతులకు సంబంధించిన అర్థమును బోధించునవి కావు.

పూర్వపక్షము - నిత్యనైమిత్తిక కర్కులకు ఎటువంటి ఫలము వుండదని చెప్పబడుచ్చప్పదు మరి యిచ్చట, గొడ్రాలి బిడ్డడువలె ఆ కర్కుల ఫలములను త్యజించవలయు ననుట, ఎట్లు చెప్పబడుచున్నది ?

సమాధానము - నిత్యకర్కులకు గూడ ఫలముండును అని చెప్పట భగవంతునికి యిష్టము. అందువలన అట్లు చెప్పటయందు దోషమేమియు లేదు. ఏలయన ? జీవుడు స్వాలదేహమును త్యజించిన తరువాత గూడ అతడు దేహముతో కూడియున్నప్పుడు చేసియున్న సతర్పు దుష్పర్మల మరియు రెంచియొక్క సమిత్రిత ఫలము సంన్యాసులు కాని వారికి తప్పక లభించునని సంన్యాసులకు లభించదని భగవంతుడు స్వయముగా చెప్పచున్నాడు. ఆ విధముగా యిచ్చట కేవలము సంన్యాసులకు మాత్రమే కర్కుఫలముయొక్క లేఖిని చెప్పి, సంన్యాసులు కాని వారికి కర్కుఫలము తప్పక లభించునని అది అవశ్యం భావ్యమని చెప్పచున్నారు.

18.3. త్యాజ్యం దోషవదిత్యేకే కర్కు ప్రాపుర్వానీషిణః, యజ్ఞదానతపఃకర్కు న త్యాజ్యమితి చాపరే.

అనగా - అనేక సాంఖ్యాది మతావలంబకులు అయిన పండితులు “దోషమున్న వస్తువు దోషము కలది” అని చెప్పచున్నారు. ఆ దోషమున్న వస్తువు ఏది ? అన్నచో బంధమునకు హౌతువగుచున్నందున కర్కులన్నియు దోషయొక్కములే. అందువలన కర్కులు చేయునటువంటి కర్కుధికారులైన మనష్యుల కొఱకు గూడ ఆ కర్కులు త్యాజ్యములే అనగా త్యజించదగినవే అయి వున్నవి. అట్లు గానినో ఏ విధముగా రాగ-ద్వేషాది దోషములు త్యజించబడుచున్నవో ఆ విధముగానే సర్వవిధ కర్కులు త్యాజ్యములే అనగా విడువదగినవే అయి వున్నవి.

ఈ ఉపదేశములన్నియు ఒక విధముగా లేవు. అదెట్లన ? ఈ విషయమునందే కొంతమంది విద్వాంసులు యజ్ఞములు, దానములు మరియు తప రూపమైన కర్కులు ఎట్లి స్తోతియందును త్యజించదగినవి కావు అని చెప్పచున్నారు.

ఇట్లి వికల్పములు అనగా విధి నిషేధములు కర్కులు చేయునటువంటి కర్కుధికారులను దృష్టియందుంచుకొని చెప్పబడినవి. అన్ని విధములైన భోగముల నుండి విరక్తిని పొందియున్న జ్ఞాన సంపన్మూలైన సంన్యాసులను దృష్టియందుంచుకొని చెప్పబడినవి కావు.

యిచ్చట అభిప్రాయమేమన ? సాంఖ్యయోగుల నిష్ఠ ఎట్టిదో జ్ఞానయోగమను క్రమమునందు నేను యింతకు పూర్వమే చెప్పి యున్నాను. ఆ విధముగా కర్మాధికారము ఒండి తొలగించబడిన సంన్యాసులు అయినవారిని గురించి యిచ్చట చెప్పవలసినదేమియుదు.

పూర్వపక్షము - కర్మయోగులనిష్ఠ కర్మయోగ ప్రకరణమునందు చెప్పబడినది. యునప్పటికి ఆ కర్మాధికారులను గురించి యిచ్చట అనగా ఈ గీతా శాస్త్రమందలి ఉపసంహరక క్రమమునందు మరల చెప్పబడుచున్నది. మరి అదే విధముగా సాంఖ్యనిష్పులయిన రంస్యాసులను గురించి గూడ విచారణ జరుగవచ్చను గడా ?

సమాధానము - అట్లు కాదు. ఏలయన ? సాంఖ్యనిష్పులయిన సంన్యాసుల త్యాగము మాహాము లేక దుఃఖమును నిమిత్తముగా జేసుకొని చేయబడదు.

భగవంతుడు క్షేత్రాధ్యాయమునందు కోరికలు మరియు రాగద్వేషములు ముదలగువన్నియు శారీరక ధర్మములేయని చెప్పియున్నారు. అందువలన సాంఖ్యనిష్పులైన రంస్యాసులు శారీరక బాధల కారణముగా కలుగు దుఃఖములను ఆత్మయందు చూడరు. రందుచేతవారు అనగా సంన్యాసులైన వారు శారీరక క్లేశమువలన కలుగు దుఃఖమునకు కయపడి కర్మలను త్యజించరు.

పైగా వారు అనగా సాంఖ్యనిష్పులైన సంన్యాసులు ఆత్మయందు కర్మల యొక్క ఉనికిని చూడ చూడరు. అందువలన వారు మోహము వలన కలుగు కర్మలను పరిత్యజించు అవకాశమే రుండదు.

కర్మలన్నియు గుణములకు అనగా సత్య రజ, తమో గుణములకు సంబంధించినవి. “నేనేమియు చేయుట లేదు” అని తలంచియే వారు కర్మ సంన్యాసము చేయుదురు. అట్లేలయన? “సర్వకర్మలను మనసు ద్వారా త్యజించి, మొదలగు వాక్యముల ద్వారా తత్పజ్ఞానులైన సంన్యాసుల ర్యథావము అనగా వారిచే చేయబడు కర్మసంన్యాసము చెప్పబడినది.

అందువలన, యతరులైన అనగా సంన్యాసులు కానటువంటి ఆత్మజ్ఞానములేని కర్మాధికారులైన మనమ్యల ద్వారా చేయబడు కర్మత్యాగము మోహము కారణముగాను లేక శారీరక ప్రమకు భయపడి కర్మత్యాగము చేయుట సంభవించుచున్నది అటువంటి వారే రాజనమరియు తామస భావముతో కూడిన త్యాగులని చెప్పబడినది. అలా చెప్పటకు కారణమేమనగా? ఆత్మజ్ఞానము లేనటువంటి వారి కర్మఫలత్యాగమును స్తుతించుట కొఱకు ఆ రాజన తామస కర్మత్యాగము నిందించబడినది.

అట్లేలయన ? “స్వర్వరంభ పరిత్యాగి” గీత 12-16. ఏనకేన చిత్త 12-19, “అనికేతః” “స్థిరమతి” మొదలగు విశేషణ శబ్దముల ద్వారా పన్నెండవ అధ్యాయమునందు 19వ శ్లో. లయందు గుణాతీతుడైనవాని లక్షణములు చెప్పినప్పుడు గూడ యథార్థమైన సంన్యాసులను వేఱుపరచి చెప్పబడినది. మరియు “జ్ఞానము యొక్క పరానిష్ఠను” గురించి ఈ

ప్రకరణమునందు గూడ ఆ మాటే చెప్పబడును. అందుచేత యిచ్చట ఈ విచారణయంతయు జ్ఞాన నిష్ట కలిగియున్న సంన్యాసులను గురించి కాదు.

కర్మఫల త్యాగరూపమైన సంన్యాసము మాత్రమే సాత్మీకత్వ రూపము కలిగియున్న గుణముతో కూడియన్నందున యిచ్చట తామస-రాజున త్యాగము కంటే శుభకరమని గౌణరూపముగా సంన్యాసము చెప్పబడుచున్నది. ఈ సాత్మీక గుణయుక్తమైన త్యాగము సర్వకర్మ సంన్యాస రూపమైన ముఖ్య సంన్యాసము కాదు.

పూర్వపక్షము - “నహి దేహభూతా” మొదలగు హేతుయుక్తమైన అనగా సకారణముగా చెప్పబడిన ఈ వాక్యము ద్వారా స్వరూపము ద్వారా సర్వక్రల సంన్యాసము సంభవము కాజాలదు. అందుచేత కర్మఫలత్యాగమే ముఖ్య సంన్యాసము.

సమాధానము - అట్లు చెప్పటి సరికాదు. ఏలయన ? ఈ హేతుబద్ధమైన వాక్యము కర్మఫలత్యాగమును స్తుతించుటకు మాత్రమే చెప్పబడినది. ఇంతకుపూర్వము చెప్పబడినట్లుగా అనేక సాధనములను అనుష్టించుటయందు అసమర్థుడు మరియు ఆత్మజ్ఞాన రహితుడు అయినటువంటి అర్థమునకు సాధ్యపడునట్లుగా “త్యాగాచ్ఛాంతిరనంతరమ్” (చూ. 12. 1. 2) అని చెప్పట కర్మఫలత్యాగమును స్తుతించుట మాత్రమే. అదే విధముగా “న హి దేహ భూతా శక్యమ్” అని చెప్పట కూడా కర్మఫలత్యాగమును స్తుతించుటకు మాత్రమే.

ఏలయన? “సర్వకర్మలను మనస్సు నుండి త్యజించి ఎట్లి కర్మలు చేయక యుండి మరియు చేయించకయుండి యుండునో” అను ఈ సిద్ధాంతము యొక్క అపవాదమును ఎవ్వరివల్లను చూపించుట సంభవము కాదు.

అందుచేత ఈ సంన్యాసము మరియు కర్మఫలత్యాగమును వికల్పము కర్మాధికారుల విషయమునకు సంబంధించినది మాత్రమే. యథార్థమైన ఏ సాంబ్యాధోగమునకు సంబంధించిన జ్ఞానులు కలరో వారికి మాత్రము కేవలము సర్వకర్మ సంన్యాసరూపమైన జ్ఞానినిష్టయందే అధికారము కలదు. మరెచ్చటను లేదు. కావున ఆట్లి జ్ఞానులు వికల్పమునకు పాత్రులు కారు.

ఈ సిద్ధాంతమునే మేము “వేదావినాశినమ్” అను శ్లోకముయొక్క వ్యాఖ్యాయందును మరియు మూడవ అధ్యాయము యొక్క ఆరంభమునందును సిద్ధింపజేసియున్నాము. ఇంక ఈ వికల్పభేదములందు -

18.4. నిశ్చయం శ్చట మే తత్త త్యాగే భరతసత్తమ, త్యాగో హి పురుషవ్యాప్తు త్రివిధః సంప్రకీర్తితః:

అనగా - అర్థునా ! త్యాగము సంన్యాసమునకు సంబంధించిన వికల్పమునకు సంబంధించిన విషయమునందు నా నిశ్చయమును వినుము.

త్యాగము మరియు సంన్యాసము ఈ రెండు శబ్దముల యొక్క వాచ్యార్థము ఒక్కటియే. అందుచేత ముందుగా త్యాగమును ప్రశ్నకే సమాధానము చెప్పచున్నాను. త్యాగమును శబ్దమునకు

గ్రంథములయందు తామసము మొదలగు గుణముల ననుసరించి మూడు విధములుగులతో చక్కగా నిరూపణ చేయబడినది.

ఈ మూడు భేదములతో కూడిన త్యాగమను శబ్దమునకు మూడు విధములుగులు ఆత్మజ్ఞానము లేనటువంటి కర్మాధికారియైన అనగా కర్మలు చేయుచున్నట్టిఖనియందే కుదురును. పరమార్థమును ఎత్తింగినట్టి జ్ఞానియందు కుదరదు. ఈ భేదముతో న అర్థమును గ్రహించుట చాలా కష్టము. అందువలన ఈ విషయమునందు యథార్థమును చెప్పటకు యతరు లెవ్వరును సమర్పులు కారు. అందువలన నీవు ఈశ్వరుడశైయున్నచొక్క శాస్త్ర సమృతమైన యథార్థముగు అభిప్రాయముతో కూడియున్న నిశ్చయార్థమును ము. ఆ నిశ్చయమేమన -

5. యజ్ఞదాన తపఃకర్మ న త్యాజ్యం కార్యమేవ తత్త్వం, యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ పాపనాని మనీషిణామ్.

అనగా - యజ్ఞము, దానము, తపము ఈ మూడు విధములైన కర్మలు త్యజించా విడువతగినవి కావు. అనగా ఈ మూడింటిని త్యజించుట అనగా చేయకుండుట విది కాదు. ఈ మూడింటిని ఎల్లప్పుడూ చేస్తూనే వుండవలయును. అట్లేలయన ? యజ్ఞము, ము మరియు తపము ఈ మూడు బుద్ధిమంతులైనవారికి అనగా కర్మఫలమును రటువంటి పురుషులకు పవిత్రతను చేకూర్చునపై యున్నవి.

6. ఏ తాన్యపి తు కర్మాణి సంగం త్యక్తా ఘలాని చ, కర్తవ్యానీతి మే పార్థ నిశ్చితం మతముత్తమమ్.

అనగా - మానవుని అంతఃకరణమును శుద్ధిచేయుటకు చెప్పబడిన సాధనములైన యజ్ఞ, దాన, తపాది కర్మలు గూడ ఆ కర్మలవలన లభించు ఫలములయందు క్రూరిని త్యజించియే చేయవలయును. అనగా ఆ కర్మలు మరియు ఆ కర్మల ఫలములయందు క్రూరిని మరియు ఫలాపేక్షను త్యజించియే ఆ యా కర్మలను అనుష్ఠించవలయును. ఇది నా (తీక్ష్ణప్షునిచేత) నిశ్చయించబడిన ఉత్తమ నిర్ణయము.

ఇంకా ఈ విషయమునందు నా నిశ్చయమును వినుము. ఈ విధముగా ప్రతిజ్ఞచేసి యు ఆ యా కర్మలను నిర్విర్తించుట యందు పవిత్రతను కల్పించుటకై యా విధముగా గుబంచున్నది. ఈ కర్మలు అనగా యజ్ఞ దాన తపఃకర్మలు తప్పక చేయవలసియే యుండును. సాయుక్క నిశ్చితము మరియు ఉత్తమమైన అభిప్రాయము. ఇది నేను యింతకు పూర్వము న ప్రతిజ్ఞ యొక్క ఉపసంహార నిర్ణయమే. ఇది ఏదో అపూర్వ విషయమునకు సంబంధించిన కాదు. అట్లేలయన ? “ఎతాని” శబ్దము యొక్క ఆశయము ప్రకరణమునందలి అత్యంత పమున ఉన్నటువంటి విషయమునే లక్ష్మయుగా పుంచుకొనుట నియమమై యున్నది.

ఆసక్తి కలిగి యున్నటువంటి మరియు ఫలమును కోరునట్టి మనమ్ముల కొఱకు ఈ యజ్ఞ, దాన తపః కర్మలు బంధహేతువులే అయినప్పటికి ముమ్ముక్కులు అనగా మౌక్కమును పాందగోరువారు ఫలాసక్తిని త్యజించియే ఆ యూ కర్మలను చేయుచుండవలయును. ‘అపి’ అను శబ్దము యూ భావమును సూచించుటకే వాడబడినది. ఇచ్చట యజ్ఞము, దానము మరియు తపము మొదలగు వాటికంటి వేఱుగ యితర కామ్యకర్మలను దృష్టియందుంచుకొని ‘వితాని’ అను శబ్దముతో పాటు ‘అపి’ శబ్దము వాడబడలేదు. కొంతమంది యితర వ్యాఖ్యాతలు చెప్పుచున్నట్లుగా నిత్య కర్మలకు ఫలము లేని కారణముగ వాటియందు మాత్రమే ఫలము మరియు అసక్తిని వదలి కర్తవ్యమును చెప్పట కుదరదు. అందుచేత “వితాన్యపి” వదము యొక్క అభిప్రాయము నిత్యకర్మల కంటే వేఱుగ అనగా అదనముగా కామ్యకర్మలు వుండియున్నవి. అవి గూడ చేయవలయును. అట్టీ స్థితియందు యజ్ఞము దానము తపమును గురించి వేఱుగ చెప్పవలసినదేమున్నది ?

ఈ విధమగు అర్థము చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? “యజ్ఞోదాన తపశ్చైవ పావ నాని” మొదలగు వాక్యము ద్వారా నిత్యకర్మలకు గూడ ఫలముందునని చెప్పినట్లయినది.

నిత్యకర్మలను గూడ బంధ హేతువులేయని తలంచి వాటిని గూడ త్యజించు కోరిక గల ముమ్ముక్కుల ప్రవృత్తి కామ్యకర్మలయందు ఎట్లుండును ?

ఇంతేకాకుండా “సకామ కర్మలు అత్యంత నికృష్టములైనవి” అని చెప్పటయందు కామ్యకర్మలు నిందించబడినందున మరియు ‘యథార్థ కర్మలకంటే యితర అదనపు కర్మలు బంధ హేతువులే’ అను వాక్యము ద్వారా కామ్యకర్మలు గూడ బంధహేతువులగా చెప్పబడినందున మరియు “వేదములు త్రిగుణాత్మకమైన ప్రపంచమును విషయముగా చేయునవై యున్నవి” మరియు మూడు వేదములను ఎత్తింగినవారు అనగా చక్కగా అధ్యయనము చేసినవారు సోమరసమును త్రాగినవారై పుణ్యఫలములు క్షిచించినప్పుడు తిరిగి మృత్యులోకమునకు వత్తురు’ అని చెప్పబడినందున మరియు దానితోపాటుగా కామ్యకర్మలకు సంబంధించిన విషయము చాలా దూరముగా అనగా వ్యవధానము కలిగియున్నందున గూడ “వితాన్యపి” అను శబ్దము కామ్యకర్మలకు సంబంధించినది కాదని స్పష్టమగుచున్నది.

అందువలన ఆత్మజ్ఞానము లేనటువంటియు మరియు కర్మాధికారము కలిగియున్న ముమ్ముక్కువుల కొఱకు -

18.7. నియతస్య తు సంన్యాసః కర్మణో నోపపద్యతే, మోహత్తస్య పరిత్యాగస్తామసః పరికీర్తితః..

అనగా - విహిత కర్మలు అనగా నిత్యకర్మలను పరిత్యజించుట కుదరదు. ఏలయన? అజ్ఞానికి నిత్యకర్మలు శుభ్యహేతువులని చెప్పబడినవి. అందువలన మోహము కారణముగ అజ్ఞానముతో కూడి ఆనిత్యకర్మలను త్యజించుట తామన లక్షణమని చెప్పబడినది.

నియత కర్మలనగా కర్తవ్య కర్మలు అనగా తప్పకచేయవలసిన కర్మలు. అందుచేత కర్మలను త్యజించుట శాస్త్రవిరుద్ధముగా వ్యవహారించుట యనబడును. అందువలన ము నిమిత్తముగా చేయబడు కర్మత్యాగము తామస త్యాగముగా చెప్పబడినది. మోహమనగా స్నాన అనగా చీకటి అనగా అజ్ఞానము. ఇది ప్రసిద్ధిగా వున్న విషయమే.

మరియు -

8. దుఃఖమిత్యేవ యత్పూర్వ కాయక్కేశభయాత్మజేత్,

స కృతావ రాజసం త్యాగం సైవ త్యాగఫలం లభేత్.

అనగా - సమస్తమైన కర్మలు దుఃఖమేతువలే అనగా దుఃఖమును కలిగించునవే తలంచి శరీరమునకు కర్మలు చేయుటవలన బాధ కలుగునను భయముతో కర్మలను ఉంచువారుందురు. అటువంటి రాజసగుణ వృత్తి కారణముగ కర్మలను త్యజించువారు ఫలము అనగా జ్ఞాన ప్రేరితములై చేయబడు సర్వకర్మ సంన్యాస ఫలరూపమైన మోక్షమును దఱాలరు.

అయితే మరి సాత్మ్యిక త్యాగమెట్టేది ? అన్నచో -

9. కార్యమిత్యేవ యత్పూర్వ నియతం క్రియతే ఒర్మన్,

సంగం త్యక్త్వ ఫలం చైవ స త్యాగః సాత్మ్యికో మతః.

అనగా - ఓ అర్థానా ! “ఈ కర్మలు చేయుట నా కర్తవ్యము” అని నిర్దయించుకొని త్యకర్మలు ఆసక్తి మరియు ఫలసక్తిని త్యజించి చేయబడునో అవి సాత్మ్యిక కర్మలనబడును. కర్మలకు ఫలము కలుగునని యింతకు పూర్వము భగవంతుడు చెప్పినట్లుగా ప్రమాణము కంచుపబడినది. నిత్యకర్మలకు ఫలమున్నట్లుగా ఎచ్చుటనూ చెప్పియుండలేదు. అయిననూ ఇంద్రానియైన పురుషుడు నిత్యకర్మలు చేసినందువలన అంతఃకరణపుద్ది కలుగుననియూ లేక వృత్తి భావరూప ఫలము లభించుననియు తలంచుండును. అందుచేత “ఫలంత్యక్త్వ” శబ్దము ద్వారా అలా తలంచుటను గుడ నిషేధించడమైనది. కావున “సంగం త్యక్త్వంచ” (చూ. గీ. 2.48) అని చెప్పుట సబబుగా వున్నది.

నిత్యకర్మలయందు ఆసక్తి మరియు ఆ కర్మలవలన కలుగు ఫలమును త్యజించుట వ్యక్తగుణముతో చేయబడునటువంటి త్యాగమని చెప్పబడినది.

మార్వాప క్షము - ఈ సందర్భమున మూడు విధములైన కర్మవరిత్యాగ సాన్యసముండునని చెప్పియున్నారు. వాటిలో రాజసగుణ ప్రధానమైన త్యాగము మరియు మసగుణ ప్రధానమైన త్యాగము రెండూ త్యజించవలసినవిగా చెప్పియున్నారు. కానీ మూడవది యన సాత్మ్యిక గుణ ప్రధానమైన త్యాగమును గురించి చెప్పునప్పుడు కర్మలను చించవలయునని చెప్పక కర్మఫలమునందుండు ఆసక్తిని మాత్రమే త్యజించవలయునని మధ్యగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

చెప్పియున్నారు. ఇది సమంజసమగ్రా లేదు. ఇది ఎట్లున్నదన ? ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు వచ్చియున్నారు. అందులో యిరువురు వేదములయందలి ఆరు భాగములను చక్కగా తెలిసినవారు. మరి మూడవవాడు క్షత్రియుడు. అన్నట్లుగా మీరు చెప్పు సంన్యాసము అనగా త్యాగము కూడ అట్లే యున్నది. ఇది ప్రకరణ విరుద్ధముగా యున్నది.

సమాధానము - అట్లు చెప్పటయందు దోషమేమియు లేదు. ఏలయన ? త్యాగము అన్నింటియందును సమానముగా యున్నందను కర్మఫల త్యాగమును స్తుతించుటకై అట్లు చెప్పబడినది. కర్మసంన్యాసమునందును మరియు ఘలాసక్తి యొక్క త్యాగమునందును త్యాగము అనువది సమానముగా యున్నది. వాటియందు స్వరూపముననుసరించి కర్మత్యాగమును రాజస మరియు తామసత్యాగమని చెప్పి, అట్లే త్యాగమును నిందించి “సత్యః సాత్మ్యోమతః” అను వాక్యము ద్వారా కర్మఫలము మరియు ఆసక్తియొక్క త్యాగమును, సాత్మ్యక త్యాగమని చెప్పి దానిని స్తుతించుట జిరిగినది.

అధికారిద్యైనవాడు ఆసక్తిని మరియు ఘలమునందలి ఆసక్తిని వదలి నిత్యకర్మలు చేయుచున్నచో ఆశనియొక్క ఘలాసక్తి మొదలగు దోషములతో దూషితము కానటువంటి అంతఃకరణము నిత్యకర్మలను అనుష్టించుట ద్వారా సంస్కరించబడి విశుద్ధమగుచున్నది.

ఆ విధముగా విశుద్ధమైనటువంటి మరియు ఆనందముతో కూడియున్న అంతఃకరణమే ఆధ్యాత్మిక విషయములను గురించి విచారించు సామర్థ్యము కలిగియుండును. అందుచేత ఈ విధముగా నిత్యకర్మానుషోనము వలన శుద్ధమైనటువంటి అంతఃకరణము గలవాడు మరియు ఆత్మజ్ఞానమును పొందగోరువాడు అయిన మనమ్ముని యొక్క స్తోత్రి ఎట్లు క్రమక్రమముగా శుద్ధమగుచూ వృద్ధిని పొందునో యిప్పుడు చెప్పేదను -

18.10. న ద్వేష్యైకులం కర్మ కుశలే నానుషజ్జతే, త్యాగీ సత్యసమావిష్టో మేధావీ చిన్నసంశయః.

అనగా - ఆకుశల్ అనగా కామ్యకర్మలను ద్వేషించనివాడు అనగా కామ్యకర్మలు పునర్జన్మమును కలిగించనవి అయినందున ప్రపంచమునకు కారణమగుచున్నవి. కావున అటువంటి కర్మలతో నాకేమి ప్రయోజనము అని తలంచి వాటిని ద్వేషించనివాడు. కుశల్ - అనగా శుభకర్మలైనను నిత్యకర్మలయందు ఎటువంటి ఆసక్తిని చూపనివాడు.

అనగా అంతఃకరణము యొక్క శుద్ధి, జ్ఞానోత్పత్తి మరియు జ్ఞాన స్తోత్రియందే వుండుటకు హౌతువుగా వున్నందున నిత్యకర్మలు మోక్షసాధనములు అని తలంచి వాటియందు ఎటువంటి ఆసక్తి కలిగియుండడు. అనగా వాటివలన గూడ తనకు కలుగు ప్రయోజనమేమియు లేదని తలంచి వాటియందు గూడ ఎటువంటి ఆసక్తి కలిగియుండడు.

ఆతడెవరు ? త్యాగభావము స్తోత్రముగా కలిగియున్నవాడు అనగా యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన ఆసక్తి మరియు కర్మలవలన కలుగు ఘలములయందు గూడ ఎటువంటి కోరిక

నివాదు. అటువంటి త్యాగబుద్ధి గల థీరుడు. అనగా కర్మలయందు ఆసక్తిని త్యజించినవాడై మరియు ఆ కర్మలవలన కలుగు ఫలములయందు గూడ ఆసక్తిని త్యజించి నిత్యకర్మలను ఇన్పస్థించువాడు. ఆ విధమగు త్యాగబుద్ధి గలవాడు.

అటువంటి పురుషుడు ఎటువంటి అవస్థ అనగా స్థితియందు కామ్యకర్మలను హేషపించడు మరియు నిత్యకర్మల యందు ఆసక్తుడు కాదు ? అన్నచో -

ఎప్పుడు ఆతడు సాత్మ్రిక భావమునందు లీనమై యుండునో అనగా ఆత్మ మరియు అనాత్మ భావ విషయకమైన వివేక జ్ఞానమునకు కారణ స్వరూపమైన సత్యగుణ ప్రభావముతో నిండియందునో అనగా సత్యగుణ సంపన్ముదై యుండునో అప్పుడు.

అందుచేత ఆతడు మేధావి అనగా తెలివిగలవాడు. అనగా ఆత్మజ్ఞానమే రూపముగా కలిగిన బుద్ధిగలవాడు. మేధావి అయినందునే అవిర్యాజనితమైన సంశర్యహస్తమై యుండును. అనగా ఆత్మస్వరూపముతో సర్వకాల సర్వాపశ్చలయందును ఏకరూపుడై వుండుటయే పరమ కల్యాణమునకు సాధనమై యున్నది. దీనికి మించిన వేఱుస్థితి మరియొకటి లేదు. ఇటువంటి నిశ్చయ మనసుడై యున్నందున ఆతడు సంశర్య రహితుడై యుండును.

అధికారిమైన పురుషుడు యింతకు పూర్వము చెప్పిన ప్రకారముగా కర్మయోగాను స్థానము ద్వారా క్రమముగా విపద్ధతమైన అనగా లోకవాసనలు లేనటువంటి అంతకరణము గలవాడై, జనాది వికారములు లేనివాడై మరియు క్రియారహితమైన ఆత్మను చక్కగా తనయొక్క స్వరూపమే యని తెలుసుకొనినవాడగునో అప్పుడు ఆతడు “సమస్తమైన కర్మలను మనసా త్యజించి, ఎటువంటి కర్మలు తాను చేయక, యితరులచేత చేయించక వుండువాడు అనగా ఆ విధమగా ఆత్మజ్ఞానియైనవాడు సైష్వర్యముతో కూడియొన్న జ్ఞానిసమ్మానమును అనుభవించుచుండును.

ఈ విధమగా ఈ శోకము ద్వారా యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన కర్మయోగము యొక్క ఫలము చెప్పినట్లయినది. కర్మాధికారిమైన పురుషుడు మరియు దేహమునందే యొక్క ఫలము చెప్పినట్లయినది. కర్మాధికారిమైన పురుషుడు మరియు దేహమునందే ఆత్మాధిమానము అనగా దేహమే తాననుభావము కలిగియున్న కారణముగ ఆ దేహారిమైన ఆత్మాధిమానము అనబడుచున్నాడు. ఆత్మపుంజిమైన కర్మాధిమైన జ్ఞానము నశించినందున “నేనే జీవుడు. అజ్ఞాని అనబడుచున్నాడు. ఆత్మపుంజిమైన కర్మాధిమైన జ్ఞానము నశించినందున “నేనే కర్మలు చేయుచున్నాను” అను నిశ్చిత బుద్ధిగలవాడై యుండునసి. అటువంటి మనసునై కర్మలు చేయుచున్నాను” అను నిశ్చిత బుద్ధిగలవాడై యుండునసి. అటువంటి మనసునై కర్మల ద్వారా ఆశేషమైన కర్మాధిమయు అనంభవము అయినందున అటువంటి వానికి కర్మఫల ద్వారా ఆశేషమైన కర్మాధిమయు అన్పస్థించుట యందే ఆధికారము కలదు. ఆంతేగాని త్యాగముతో కూడియొన్న విహిత కర్మలు అన్పస్థించుట యందే ఆధికారము కలదు. ఆట్లి అభిప్రాయమును తెలుపుట కౌతు యి క్రింది కర్మలు త్యజించు అధికారము లేదు. అట్లి అభిప్రాయమును తెలుపుట కౌతు యి క్రింది శోకము చెప్పబడుచున్నది.

**18.11. న హి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్మాధ్య శేషతః,
యస్తు కర్మఫలత్యాగి స త్యాగిత్యభిధియతే.**

అనగా - దేహమును ధరించియున్నాడు దేహారి యనబడును. ఈ ఉత్సత్తుత్రథము ననుసరించి దేహమునందే ఆత్మాధిమానము గలవాడు అనగా దేహముకంటి వేఱగ జన్మ- ననుసరించి దేహమునందే ఆత్మాధిమానము గలవాడు అనగా దేహముకంటి వేఱగ జన్మ-

మరణములు లేనటువంటి తత్వము దేహమునందు వ్యాపించియున్నదను జ్ఞానము లేనివాడు ఆత్మవిషయకమైన కర్తృత్వ జ్ఞానము నశించని కారణముగ దేహభూత్ అనబడుచున్నాడు. ఆత్మజ్ఞానము కలవాడు అలా తలంచదు. అట్లేలయన ? “వేదావినాశినమ్” (గి. 2.20) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా అటువంటి వివేకము గల పురుషుడు కర్తృత్వాధికారము లేనివానిగ వేరు చేయబడియున్నాడు. అందువలన మనము తెలుసుకొనవలసిన విషయమేమన ? ఏ కారణము చేత దేహారిధైన అజ్ఞాని ద్వారా సమస్త కర్తృలను సంపూర్ణముగా త్యాగము చేయుట సంభవము కాదు గావున తత్వజ్ఞాన రహితుడైన కర్తృధికారి నిత్యకర్తలను అనుష్ఠించుచూ వాటి ఘలములను త్యజించినచో అనగా కర్తృఘల వాసనలు లేనివాడైనవో ఆతడు కర్తృలు చేయువాడై యున్నప్పటికి కేవలము స్తుతికొఱకు ‘త్యాగి’ అనబడును.

ఈ విధముగా మనకు సిద్ధించినదేమనగా దేహభిమానము లేనటువంటి పరమార్థ తత్వమును ఎత్తింగిన జ్ఞాని ద్వారానే నిశ్చేషముగా కర్తృసంన్యాసము చేయ సాధ్యపడును.

సర్వవిధ కర్తృలను త్యజించినందువలన ఎటువంటి ఘలము కలుగునో అది యాక్రింది శ్లోకము ద్వారా చెప్పబడుచున్నది.

18.12. అనిష్టమిష్టం మిత్రం చ త్రివిధం కర్తృణః ఘలమ్, భవత్ త్యాగినాం ప్రేత్య న తు సంన్యాసినాం క్షచిత్.

అనగా - అనిష్టమిష్టం మరకము మరియు పశుపక్ష్యాది యోనులయందు దేహమును ధరించుట ఇష్టము అనగా దేవయోనుల యందు దేహారణ చేయుట, మరియు మిత్రమము అనగా ఇష్టమిష్ట మిత్రితము అనగా యిష్టమైనది మరియు అనిష్టమైనది రెండు కలిసియున్నటు వంటి మనష్య యోనియందు దేహమును ధరించుట. ఈ విధముగా ఈ పుణ్య-పాప రూపమైన కర్తృల యొక్క ఘలములు మూడు విధములుగా వుండును.

ఏ పదార్థము బాహ్యముగా పున్నటువంటి కర్త, కర్తృ, క్రియ మొదలగు అనేక సాధనముల ద్వారా రూపమును దాల్చినదో మరియు గారడీవాని మాయవలె అవిద్య కారణముగా కలిగినదో, అత్యంత మోహభావమును కలిగించునదై యున్నదో మరియు జీవాత్మను ఆశ్రయించుకొని పున్నట్లుగా తోచుచుండునో మరియు సారారహితము అనగా నిత్యము సత్యము అయినది కానందున రూపమును ధరించిన మరుక్షణమునందే లయము అనగా తనకు కారణరూపమైన మూల పదార్థముగా మారిపోవునో అట్టి పదార్థమునే ఘలమని చెప్పాడురు. ఇదియే ‘ఘల’ శబ్దమునకు తాత్పర్యము.

అటువంటి ఈ మూడు విధములుగా వుండు ఘలము, త్యాగము చేయలేనివారికి అనగా పరమార్థ సంన్యాసము చేయలేనటువంటి కర్తృనిష్టులైన అజ్ఞానులకు మాత్రమే దేహత్యాగానంతరము లభించును. కేవలము జ్ఞాననిష్టయందే నిలిచియున్న పరమహంస, పరిప్రాజక్కలైన నిజమైన సంన్యాసులకు ఎన్నదునూ లభించదు.

అట్లేలయన ? ఆ కేవల సమ్యక్జ్ఞన నిష్పత్తిన పురుషులు సంసారమునకు భీజరూపమైన అవిద్య మొదలగు దోషములను త్యజించినవారై యుందురు.

అందువలన, క్రియ, కారకము మరియు ఫలము మొదలగునవి ఆత్మయందు అవిద్య కారణముగ ఆరోపించబడియున్నందున పరమార్థమును దర్శించినట్టి ఆత్మజ్ఞనులు మాత్రమే సర్వవిధ కర్మలయొక్క నిశ్చేష త్యాగము చేయగలిగినవారై యుందురు. కర్మలు చేయువారు అధిష్టానము అనగా శరీరము, కర్త, క్రియ మొదలగు కారకములను ఆత్మభావముతో చూచునట్టి అజ్ఞాని సర్వవిధ కర్మలను నిశ్చేషముగా త్యజించజాలడు. ఈ విషయము రాబోవ శ్లోకము ద్వారా చెప్పబడుచున్నది.

18.13. పంచైతాని మహాబో కారణాని నిబోధ మే, సాంఖ్య కృతాంతే ప్రోక్తాని సిద్ధయే సర్వకర్మణామ్.

అనగా - ఓ అర్పునా ! ఇప్పుడు నాచే చెప్పబోవుచున్న అయిదు కారణములను అనగా కర్మలు చేయు సాధనములను సాపథానచిత్తుడవై వినుము -

ఈ చేయబోవుచున్న ఉపదేశమునందు అర్పనుని చిత్తమును లగ్గుము చేయుటకుగాను మరియు అధిష్టానాదుల జ్ఞానమును పొందుటయందు గల కష్టమును ముందుగా తెలియజేయటక్కు ఆ అయిదు కారణములను తెలియదగినవిగా చెప్పి వాచిని స్తుతించుచున్నారు.

ఏ శాస్త్రమునందు తెలియదగియున్న పరార్థముల సంఖ్య చెప్పబడియుందునో దానిని సాంఖ్యశాస్త్రము అనగా వేదాంతము అని చెప్పబడును. కృతాంతమై అనునది గూడ దానియొక్క విశేషమే. ‘కృత’ అనగా కర్త అనగా చేయబడిన, ఇచ్చట దానియొక్క అనగా కర్మలయొక్క అంతము అనగా ఎచ్చట కర్మలు సమాప్తమును పొందునో అది కృతాంతమనబడును. అనగా కర్మలయొక్క అంతము. “యావానర్థ ఉదపానే” “సర్వకర్మాఖ్యిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే”” మొదలగు వాక్యములు గూడ ఆత్మజ్ఞానము కలిగిన పిమ్మట సమస్త కర్మల నివృత్తిని చూపుచున్నారు.

అందువలన ఆ యాత్మజ్ఞానమును కలిగించునటువంటి కృతాంతము - సాంఖ్యమునందు అనగా వేదాంతశాస్త్రమునందు సమస్తమైన కర్మలయొక్క సిద్ధికొఱకు చెప్పబడిన అయిదు కారణములను సీవు నాచే వినుము -

ఆ అయిదు కారణములు ఏవి ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

18.14. అధిష్టానం తథా కర్తా కరణం చ పృథ్విగ్రీధమ్, వివిధాశ్చ పృథ్విక్షేష్టా దైవం చైవాత్ర పంచమమ్,

అనగా - అధిష్టానము అనగా రాగద్వేషములు, సుఖదుఃఖములు మరియు జ్ఞానము మొదలగువాటిని ప్రకటించుటకు ఆశ్రయము అనగా ఆధారవస్తువు దేహము. కర్త అనగా

ఉపాధి స్వరూపమైన భోక్త అనగా జీవుడు మరియు అనేక విధములైన కారణములు అనగా శభ్దాది మొదలగునవి. విషయములను గ్రహించునటువంటి చేప్పలు లొదలగు వేఱువేఱుగా వున్న పస్నెందు కారణములు, నానావిధములైన చేప్పలు అనగా క్రియలు. శ్వాసప్రశ్వాస మొదలగు వేఱు వేఱు వారుసంబంధములైన క్రియలు మరియు పై నాలుగింటితో పాటు అయిదవది అయిదు సంఖ్యలు పూర్వమైనర్యానట్టి కారణము దైవము. అనగా కన్నులు మొదలగు యింద్రియములను ప్రసాదించు సూర్యుడు మొదలగు దైవములు.

18.15. శరీరవాంగ్మనోభిర్యత్పర్య వా విపరీతం వా పంచై తేతస్య హేతవః, న్యాయ్యం వా విపరీతం వా పంచై తేతస్య హేతవః.

అనగా - మనస్సు, వాక్య మరియు దేహము అనగా యించుచేయాలా మనస్యుడు చేయునట్టి న్యాయయుక్తము, ధర్మయుక్తము, శాస్త్రియము లేక ధర్మవిరుద్ధము మరియు అశాస్త్రియమైన కర్మలు చేయునో వాటన్నింటికి పైన చెప్పబడిన అయిదు కారణములు. దేహదులు కలిగియన్న జీవుడు దేహమునందు యింద్రియరూపమున కలిగియన్న కన్నులు మొదలగువాటిని మూయుట, తెరచుట మొదలగు చేప్పలు అనగా అప్రయత్నముగా జరుగుచుండు క్రియలు చేయుచుండును. అటువంటి క్రియలు గూడ యింతకు పూర్వము ధరించియున్న దేహదుల ద్వారా తెలిసియో తెలియకయో చేసియున్న పుణ్యపొపకర్యల ఫలములే అయి వుండును. అందుచేత న్యాయము అందులకు విరుద్ధముగా సుండు లేక జరుగు అన్యాయము మొదలగు సమస్తమైన చేప్పలు లేక కర్మలు గూడ గడించబడును.

పూర్వపక్షము - అధిష్టానాదులే సమస్తమైన కర్మలకు కారణములు గదా ? అటువంటి స్తోత్రాలో మనస్సు, వాక్య మరియు దేహము ద్వారా కర్మలు చేయును అని చెప్పటానికి ఏట్లు కుదరును ?

సమాధానము - అట్లు చెప్పటానికి దేవము కాదు. విహిత కర్మలు మరియు నిషిద్ధకర్మలు మొదలగు అన్ని కర్మలు దేహము, వాక్య మరియు మనస్సు యించుచేయాలా జరుగుచుండును. (మనసా, వాచా, దేహినా) మరియు చూచుట వినుట మొదలగు జీవితము కారణముగా జరుగు చేప్పలు గూడ పై కర్మలతో సమాధానముగానే జరుగుచుండును. అందుచేతనే సమస్తమైన కర్మలను మూడు భాగములుగా విభజించి దేహముద్వారా జరుగు కర్మలన్నియు ఎట్లు జరుగుచున్నాఁ అట్లే ఫలభోగ సమయమునందు గూడ శరీరాది ప్రధాన కారణముల ద్వారానే భోగకార్యములు జరుగుచుండును. అందువలన పైన చెప్పబడిన అధిష్టానము మొదలగు అయిదు కారణములను హేతువుగా చెప్పటానికి తప్పుకాదు. ఇట్లు చెప్పటానికి పరస్పర విరోధము గూడ వేమియు లేదు.

18.16. తత్త్వమం సతి కర్తారమాత్మానం కేవలం తుయః, పశ్యత్యకృతబుద్ధిత్వాన్న న పశ్యతి దుర్వుతిః.

అనగా - తత్త్వ శబ్దము ప్రకాశముతో సంబంధమును కలుపుతుంది. ఇంతకు పూర్వము చెప్పినట్లుగా ఆ అయిదు కరణముల ద్వారానే సమస్తమైన కర్మలు జరుగుచుండును. అందువలన జ్ఞానహీనుడైన పురుషుడు వేదాంత గ్రంథములు అధ్యయనము మరియు సద్గురువుల సద్వీధ ద్వారా మరియు తర్వాతము ద్వారా సంస్కరించబడిన బుద్ధికలుగుచున్నందును ఆ అధిష్టానాది అయిదు కరణములతో పాటు అవిద్య కూడ కలిగియుండుట చేత వాటితో ఆత్మగూడ కలిసియే యున్నదని భ్రాంతినిజింది ఆ పంచకరణముల ద్వారా జరుగుచున్న కర్మలకు ఆత్మస్వరూపుడై యున్న తననే కర్తగా భావించి “నేనే కర్తను” లేక “నేనే సర్వవిధ కర్మలు చేయుచున్నాను” అని కేవలము కర్మరహితమై యున్న శుద్ధ ఆత్మను కర్మలకు కర్తగా భావించుచుండును.

అట్లు తలంచువాడే నిజమైన అజ్ఞని.

మరియు ఆత్మను దేహము కంటే వేఱుగా వున్నట్లు తలంచువాడు గూడ శరీరము కంటే వేఱుగ కేవలము ఆత్మనే సర్వవిధ కర్మలకు కర్తగా తలంచుచుండును. అట్లేవారు గూడ అల్పబుద్ధి అనగా విద్యద్వారా అనగా జ్ఞానము ద్వారా సంస్కరించబడిన బుద్ధిగలవాడు కాదు. అందువలన సంస్కరించబడిన బుద్ధిలేని వాడగుట వలన అతడు గూడ ఆత్మతత్వమును గాని కర్తతత్వమును గాని చక్కగా తెలియని వాడే, ఇది నినిశ్చిత అభిప్రాయము.

అందువలన అట్లేవాడు దుర్ఘాధిగలవాడనబడును. కుట్టిశబుద్ధిగలవాడు. విపరీతబుద్ధి గలవాడు, దుష్టుడు మరియు తిరిగి తిరిగి జన్మ, మరణములను కలిగించుట కారణ రూపుడై యుండునో అటువంటివానిని దుర్ఘాధిగలవాడందురు. అటువంటి మానవుడు చూస్తూ వుండి గూడ వాస్తవముగా చూడని వాడేయగును. తిమిరరోగగ్రస్తుడు ఏ విధముగా నిజముగావున్న ఒక్క చంద్రునే అనేకమైన చంద్రులు వున్నట్లుగా చూచునో లేక బాలుడు అనగా నిజమైన వికసించిన బుద్ధిలేనివాడు పరుగెత్తుచున్న మేఘములను జాచి చంద్రుడే పరుగెత్తుచున్నదని తలంచునో లేక రైలుబండి యందు కూర్చునియున్న మనమ్ముడు ప్రక్కన వున్న చెట్లు భూములను పరుగెత్తుచున్నట్లుగా తలంచునో అట్లే అజ్ఞానియైన మనమ్ముడు గూడ దేహికరణ సముదాయము కర్మలు చేయుచుండగా నిర్వకారమైన ఆత్మయే కర్మలు చేయుచున్నదని తలంచుండును.

అటువంటప్పుడు వాస్తవముగా చూచ సుబుద్ధిఎవడు ? అన్నచో - చెప్పచున్నారు -

18.17. యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధిర్వస్య న లిప్యతే, హత్వా ఒపి స ఇమాన్లోకాన్ హంతి న నిబధ్యతే.

అనగా - శాస్త్రము మరియు సద్గురుపదేశముచే మరియు న్యాయముచే చక్కగా సంస్కరించబడిన అంతఃకరణముగలవాడు అయినటువంటి పురుషుని యొక్క అంతఃకరణమునందు “నేను కర్తను” అను భావము లేక ప్రతీతి కలుగదు. అవిద్య వలన ఆత్మయందు అధ్యపసింపబడిన

అనగా ఆరోపించబడిన ఈ అధిష్టానము మొదలగు అయిదు కరణములే సమస్తమైన కర్కులకు కర్తృత్వమున్నవి. నేను అనగా ఆత్మ మాత్రము కర్త కాదు. నేను కేవలము ఆపంచకరణములచే చేయబడుచున్న సర్వవ్యాపారములు అనగా కర్కులకు సాక్షి మాత్రముగా వుండి ప్రాణరహితుడనై అమనస్యుడనై, పుర్ణమై, లైఫ్స్ట్రోమై, అక్షరముకంటే గూడ పరమై కేవలడను అనగా అద్వీతీయుడను అనగా నా కంటే యితరమైనదేదియు లేనివాడనై మరియు క్రియారహితుడనై యున్న ఆత్మస్వరూపుడను అని తలంచుండునో ఆతడు సుబుద్ధిగలవాడన బడును.

మరియు ఎవని బుద్ధి అనగా ఆత్మకు పుపాధి రూపముగా వుండి యున్న అంతఃకరణము ఆ పంచకరణములతో తాదాత్మమును పొందదో, వాటి సుఖ దుఃఖములతో సంబంధము లేకయుండునో అనగా “నేను ఫలానా కర్కుచేసి యున్నాను, అందువలన నాకు నరకపాసము కలుగును. అని ఎవని బుద్ధి తలంచదో ఆతడు “సుబుద్ధి” అనబడును. ఆతడే నిజముగా చూచువాడనబడును.

అట్టి జ్ఞానము గల పురుషుడు ఈ సమస్త లోకములను అనగా ఈ లోకములయందున్న ప్రాణులస్వీంభావి చంపినను నిజముగా చంపని వాడేయగును. అనగా ఆతడు ఏ ప్రాణిని చంపడగావున చంపనివాడే యగును. అంతేగాక ఆ విధముగా చంపినందువలన కలుగు ఫలరూపమైన పాపమును గూడ పొందడు. అందుచే ఆ పొపఫల రూపమైన జన్మమరణాది, సుఖదుఃఖాది బంధములచే గూడ ఆతడు బంధించలడడు.

పూర్వపక్షము - ఇది యంతయు కేవలము జ్ఞానమును స్తుతించుటయే అయినను “చంపి గూడ చంపనివాడేయగును” అని చెప్పటి పూర్తిగా న్యాయవిరుద్ధముగా తోచుచున్నది.

సమాధానము - అట్లు చెప్పుటయందు దోషమేమియు లేదు. ఏలయన? లౌకికము మరియు పారమార్థికము అగు ఈ రెండు దృష్టులతో తారతమ్యమైరింగి చూచినచో అలా చెప్పుట అనగా దోషమేమియు లేదని చెప్పటి కుదురును.

శరీరాదులయందు ఆత్మబుద్ధి కలిగియండి “నేను చంపువాడను” అని తలంచు లౌకిక బుద్ధి కలిగియన్న మనుష్యుల దృష్టి ననుసరించి చూచినచో “చంపిగూడ” అని చెప్పబడినది. మరియు యంతకు పూర్వము చెప్పబడిన పారమార్థిక దృష్టితో చూచిన ఎడల “చంపట లేదు మరియు ఆ కర్కుఫలములచేత బంధింపబడుట లేదు” అని చెప్పబడినది. ఈ విధముగా విచారించి చూచిన పై రెండు విధములగు మాటలు చెప్పటి కుదురును.

పూర్వపక్షము - “కర్తారమాత్మానం కేవలం తు” చూ. గీత. 18.16 అను కథనము నందు ‘కేవలము’ అను శబ్దమును వాడినందువలన ఆత్మ ఒంటరిగా అనగా తనంతటితానుగా ఎటువంటి కర్కు చేయజాలడు. కాని అధిష్టానము అనగా దేహచులతో కూడి అనగా దేహాది అవయములను సాధనములుగా చేసుకొని నిస్పందేహముగా కర్కులు చేయును.

సమాధానము - ఇదేమీ దోషము కాదు. ఏలయన? అవిక్రియ స్వభావము కలది యగుటచే ఆత్మ అధిష్టానాదులతో కూడియందుట సాధ్యపడదు.

ఆత్మ యొక్క అవిక్రియత్వము చెప్పి “వేదా వినాశినమ్” గిత 2.21 అను శ్లోకము ద్వారా చేయబడిన వువదేశము వెఱడలగు వాటియందు విద్యాంసునకు సంక్లిష్టముగా కర్మాధికారములేదని చెప్పి, ప్రసంగానుకూలముగా అచ్ఛటచ్ఛట విస్తారముగా చెప్పబడినది. అటువంటి కర్మాధికార నిష్పత్తిని గురించి యిప్పుడు శాస్త్రమును ముగించుటకు గాను “విద్యాంసుడు ఎవరిని చంపడు, మరియు దేని చేతను బంధించబడడు.” అను వచనము ద్వారా ముగించుచున్నారు.

అందువలన, యిప్పుడు సిద్ధించునదేమన ? విద్యాంసుని యందు దేహమును ధరించితిను అభిమానము లేనందున ఆతని ద్వారా చేయబడిన అవిద్యాజనితమైన సమస్త కర్మలు సంస్కారించబడును. అందువలన నిజమైన సంన్యాసులకు అనిష్టము మొదలగు త్రివిధములైన కర్మఫలములు కలుగనేరపు. దానితోపాటుగా యితరులైన కర్మాధికారులు యిందులకు విరుద్ధముగా వుందురు. అనగా వారికి కర్మఫలములు తప్పక కలుగును. ఈ కారణముగ వీరికి త్రివిధములైన కర్మఫలములు తప్పక కలుగును. ఈ విధముగా ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క అర్థము ముగించబడినది.

ఈ విధముగా సమస్తవేదముల యొక్క శాత్మర్యమునకు సంబంధించిన సారము నిష్పటులైన పండితుల ద్వారా సరియగు విచారణ ద్వారా గ్రహించయోగ్యమైనది. ఈ దృష్టి లేక అభిప్రాయముతోనే మేము అచ్ఛటచ్ఛట ప్రకరణములను విడదీసి లేక విభజించి శాప్త, న్యాయానుసారముగ ఈ తత్త్వమును విశదికరించి యున్నాము.

ఈ విధముగా శాస్త్రము యొక్క ఆశయమును అనగా లక్ష్మీమును అనగా అభిప్రాయమును సమీక్షించి అనగా చెప్పి యిప్పుడు కర్మలకు కారణమైన దానిని గురించి చెప్పుచున్నాము.

18.18. జ్ఞానం జ్ఞేయం పరిజ్ఞాతా త్రివిధా కర్మచోదనా, కరణం కర్మ కర్త్రేతి త్రివిధః కర్మ సంగ్రహః..

అనగా - జ్ఞానము అనగా దేని ద్వారా మరొక పదార్థము తెలియబడునో, అది జ్ఞట జ్ఞాన సభము ద్వారా సామాన్యభావముతో అన్నివిధములగు విషయములు తెలుపునదను అర్థముగా ప్రయోగించబడినది. అదే విధముగా ‘జ్ఞేయము’ అనగా తెలియబడు పదార్థము. ఈ సభము గూడ సామాన్య భావముతో తెలియబడు అన్ని పదార్థములు చెప్పబడినవి. మరియు పరిజ్ఞత అనగా పుపాటితో కూడియన్న అవిద్యాక్విషమైన భోక్త, ఇదియే సామాన్యభావముతో సమస్తమైన కర్మలకు కారణరూపమైన మూడు విధములగు “కర్మచోదన” అనగా కర్మలు వేయబడుటకు కారణరూపమైన వస్తువుగా చెప్పబడినది.

అట్లేలయన ? మైన చెప్పబడిన జ్ఞానము మొదలగు మూడు కలిసియున్నప్పుడే శ్యాగము మరియు గ్రహించుట మొదలగునవి వారి వారి ప్రయోజనమునకనుగుణముగా యిటువంటి సమస్త కర్మలు ఆరంభమగుచున్నవి.

జప్పుడు అధిష్టానము మొదలగు అయిదు హేతువులు ద్వారా వెత్తున్నమగునటువంచీ మరియు మనస్సు, వాక్య మరియు శరీర రూపమైన ఆశ్రయ భేదము వలన ఏది మూడు భాగములుగా విభజింపబడినవో అటువంటి సర్వవిధ కర్మలు, కరణములు, మొదలగు మూడు కారకములందు చేర్చి - సంగ్రహించబడినవి. అది యిప్పుడు చెప్పబడుచున్నది.

కరణము - దేనిద్వారా కర్మచేయబడునో అది కరణమనబడును. అనగా క్షీతము మొదలగు పది బాహ్యాంధ్రియములు, మరియు బుద్ధి మొదలగు నాలుగు అంతఃకరణములు.

కర్మ - అనగా ఏది కర్తక మిక్కిలి యిష్టమైనదో మరియు క్రియ ద్వారా పొందబడునో.

కర్త - క్రోత్రాది అనగా చెవ్వులు మొదలగు కరణములను అనగా సాధనములను వాటివాటి వ్యాపారములందు అనగా వాటి ద్వారా జరుగు కర్మలయందు నియోగించు అనగా నియమించువాడు అనగా ఉపాధి స్వరూపుడైన జీవుడు. ఈ విధముగా యి మూడు కర్మల యొక్క సాధనములు లేక కర్మ సంగ్రహములు.

ఏది కొంత సంగ్రహించబడునో అనగా సంపాదించబడునో దానిని సంగ్రహమందురు. అందువలన కర్మలయొక్క సమాహమును కర్మసంగ్రహమందురు. అభేదయున ? ఈ మూడు కారకముల - సాధన రూపముల - యందే కర్మలు సంగ్రహించబడును. అనగా కర్మలు చేయబడును. అందువలన యివి మూడు విధములుగు కర్మ సంగ్రహములు.

క్రియ, కారకము మరియు ఫలము యి మూడు త్రిగుణాత్మకములు. అందువలన సత్యము, రజస్సు మరియు తమస్సు ఈ మూడు గుణముల భిన్నత్వ కారణముగ వాటియన్నింటికి నంబింధించిన వివిధములగు భేదములను చెప్పవలసి యిన్నది. ఇప్పుడు అది ఆరంభించబడుచున్నది.

18.19. జ్ఞానం కర్మ చ కర్తా చ త్రిశైవ గుణభేదతః, ప్రోచ్యతే గుణసంభ్యానే యథావచ్ఛాణు తాన్యపి.

అనగా - ఇచ్చట కర్మ శబ్దము యొక్క అర్థము క్రియ. అంతేగాని కర్తకు మిక్కిలి యిష్టమైన పారిభాషిక శబ్దము యొక్క కారకరూపమైన కర్మకాదు. జ్ఞానము, కర్మ మరియు కర్త అనగా క్రియలు చేయవాడు ఈ మూడు మాత్రమే గుణముల సంఖ్యను గణించునట్టి శాప్తములయందు అనగా కపిల మునిశ్వరుని ద్వారా రచింపబడిన శాప్తగ్రంథమునందు గుణభేదముల కారణముగ అనగా సాత్మీకము మొదలగు గుణభేదముల కారణముగ పై మూడు మూడు విధములుగా చెప్పబడినవి. ఇచ్చట అనగా ఈ తోకమునందు “త్రిధా” అను శబ్దముతో ‘ప’ అను శబ్దము గూడ జోడింపబడి “పైన చెప్పబడిన మూడు పదార్థములు. విషయములు - గుణముల కంటే వేఱుగా వేఱుజాతికి చెందినవి కావను భావము ప్రకటించబడినది.

ఈ విధముగా గుణములను గణించునటువంచీ కపిలశాప్తము పరమార్థ స్వరూపుడైన బ్రహ్మ యొక్క ఏకత్వ విషయమునందు భగవంతుని అనగా శ్రీకృష్ణుని సిద్ధాంతమునకు

విరుద్ధముగా పున్నప్పటికీ గుణముల యొక్క బోక్కర్యైన జీవని విషయమునందు మాత్రము ప్రమాణసిద్ధమైయున్నది.

ఆ కవిల సాంఘయమును అనువర్తించు పండితులు గుణములు మరియు ఆ గుణములకారణముగా జరుగు వ్యాపారములను నిరూపించుటయందు నిపుణులే. అందువలన వారి శాస్త్రము గూడ ముందు చెప్పబోవు అభిప్రాయములను స్తుతించుటకు అనగా సమర్థించుటకు ప్రమాణములుగా స్వీకరించబడుచున్నది. ఆ విధముగా యిచ్చట విరోధమేవియు లేదు.

వాటిని అనగా జ్ఞానము, కర్మ మరియు కర్తృను మరియు గుణములనను సరించి చేయుటాని వాటి యొక్క సాత్మికము మొదలగు సమస్త భేదములను నీవు యథాతథముగా అనగా శాస్త్రమునందు న్యాయానుసారముగ చెప్పబడినట్లుగా వినుము. అనగా ముందు చెప్పబోవు విషయమును సావధానచిత్రుడై వినుము.

ముందుగా మూడు శ్లోకముల ద్వారా జ్ఞానము యొక్క మూడు భేదములను గురించి చెప్పబడుచున్నది.

18.20. సర్వభూతేషు యేనైకం భావమవ్యయమీక్షతే, అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్ఞానం విధి సాత్మికమ్.

అనగా - ఏ జ్ఞానము ద్వారా మనుష్యుడు అవ్యక్తము మొదలగు స్థావర పర్యంతము సమస్త భూతములయందును ఒక భావమును అనగా ఒక ఆత్మ వస్తువును అనగా ఏ వస్తువు తన స్వరూపమునుండి లేక ధర్మము నుండి ఎన్నడూ క్షయమును పొందదో అటువంటి ఎన్నడూ నాశమును పొందనటువంటియున్నా మరియు కూటస్థమైయున్న నిత్యమైయున్న తత్వమును గుర్తించునో. ఇచ్చట భావ శబ్దము వస్తువాచకము అనగా వస్తువును తెలుపునడై ప్రయోగించబడినది.

మరియు ఏ జ్ఞానము ద్వారా ఆయాత్కు తత్వమును వేఱు వేఱు దేహములయందు ఎటువంటి విభజన లేనటువంటిదై అనగా ఆకాశమువలె ఏకత్తు భావముతో చూచునో అటువంటి జ్ఞానమును అనగా ఆద్వైత భావముతో ఆత్మ సాక్షాత్కారమును కలుగజేసుకొనుటకు నీవు సాత్మికజ్ఞానమును అనగా పూర్వజ్ఞానమును పొందుము.

ద్వైత దర్శన రూపమైన ఏ యదార్థము కానటువంటి జ్ఞానములు కలవో అవి రాజన, శామన జ్ఞానములు. అందువలన ఆ జ్ఞానములు అనగా రాజజన శామన జ్ఞానములు ప్రపంచమును మనుష్యుని అంతఃకరణము నుండి తొలగించుటకు సాక్షాత్కారములు కావు.

18.21. పృథ క్షేయ తు యజ్ఞానం నానాభావాన్మృధగ్రీధాన్, వేత్తి సర్వేషు భూతేషు తజ్ఞానం విధి రాజసమ్.

అనగా - సర్వభూతములయందును వివిధ ప్రకారములుగా, విభిన్నభావములతో ఆత్మకంటే వేఱుగా, విలక్షణముగా, ఆనేక దూషములుగా అనగా వేఱు వేఱు దేహములయందు

వేఱువేఱు ఆత్మలు వన్నట్టగా తెలుసుకొనునో అట్టి జ్ఞానమును నీవు రాజస జ్ఞానముగా అనగా రజోగుణము వలన కలిగిన జ్ఞానముగా గుర్తించుము. జ్ఞానమునకు కర్తృత్వముండుట అసంభవము అందుచేత “ఏ జ్ఞానము చూచున్నదో” అను వాక్యమునకు అర్థము మనుష్యుడు ఏ జ్ఞానమును ఆధారముగ జేసుకొని చూచున్నాడో యని గ్రహించవలయును.

18.22. యత్త కృత్పువదేకస్మిన్నార్థే సక్తమప్రాతుక్మే, అతశ్చార్థవదల్చం చ తత్తామసముదాహ్యతమ్.

అనగా - ఏదో ఒక కార్యమునందు గాని శరీరమునందుగాని, లేక శరీరమునకు వెలుపల ప్రతిమాదులయందుగాని సర్వపస్తు విషయిక సంపూర్ణ జ్ఞానమువలె ఆసక్తిని కలిగించు జ్ఞానము అనగా ఈ యాత్మ లేక ఈశ్వరుడు యిదియేగాని యింతకంటె వేఱగలేదని, దిగంబరజ్ఞేసులు ఆత్మయనగా దేహమునందుండునదియే మరియు శరీరము వంటిదేననియు మరియు రాయి లేక కాయ్యతో చేయబడిన ప్రతిమయే ఈశ్వరుడుగాని యింతకంటె వేఱగలేదని తలంచు చుందురు. అట్టే వారివలనే బాహ్య వస్తువుల వంటిదే ఆత్మ పదార్థమని తలంచువారి జ్ఞానము రాజస జ్ఞానముగా తెలియనగును.

అంతేగాక యే జ్ఞానము హేతురహితముగా, యుక్తి రహితముగా మరియు తత్త్వార్థరహితముగా వున్నదో, యదార్థమైన భావమే తత్త్వార్థము. అటువంటి తత్త్వార్థము ఏ జ్ఞానమునకు జ్యోయముగా వుండునో అటువంటి జ్ఞానము తత్త్వార్థ జ్ఞానమునబడును. మరియు అట్టుజ్ఞాక అనగా తత్త్వార్థ రహితముగా యిందు జ్ఞానమును తత్త్వార్థములేనటువంటి జ్ఞానముగా గుర్తించవలయును. హేతురహితమైనందున అట్టి జ్ఞానము అల్పజ్ఞానమునబడును. లేక సరియగు ఘలమును కలుగజేయనది కాకపోవుటవలన గూడ అట్టిది అల్ప జ్ఞానమునబడును. అట్టి అల్పజ్ఞానము తామసగుణము ప్రధానముగా వుండుటచేత కలిగిన జ్ఞానముగా తలంచబడును. అట్టేలయిన ? వివేకము లేనటువంటి మరియు తామస గుణము ప్రధానముగా కలిగియున్న ప్రాణులయందు మాత్రమే యిట్టి జ్ఞానము చూబడినచుందును.

జప్పుడు కర్మలు గూడ గుణములననుసరించి మూడు విధములుగా యిందునని చెప్పబడుచున్నది.

18.23. నియతం సంగరహితమరాగద్వేషతః కృతమ్, అఫలప్రేపునా కర్మ యత్తత్ప్రాత్మికముచ్ఛతే.

అనగా - ఏ కర్మ నియతము అనగా సిత్యమైనదో మరియు సంగము, అనగా ఘలాసక్తిలేనిదైయున్నదో, మరియు ఘలమును కోరనటువంటి మనుష్యవిచేత రాగద్వేషాదులు లేకుండా చేయబడునో అట్టి కర్మ సాత్మ్యక గుణప్రేరిత కర్మయని లేక సాత్మ్యకకర్మయని చెప్పబడును. అట్టే ఏ కర్మ రాగము మరియు ద్వేషభావ ప్రేరితమై చేయబడునో ఆకర్మ రాగద్వేషాదులతో కూడియున్న రజోగుణ ప్రేరిత కర్మయని చెప్పబడును.

కర్ణ ఫలమును పొందగోరు కర్త ఆతడు కర్ణఫల ప్రేపు అనగా కర్ణఫల త్వష్టకలవాడుగా తలంచబడును. అట్లాగాక తద్విరుద్ధముగా అనగా ఫలాసక్తి లేకుండ కర్ణులు చేయు పురుషుడు కర్ణఫలము కోరనివాడని తలంచబడును.

18.24. యత్తు కామేపునా కర్ణ సాహంకారేణ వా పునః, క్రియతే బహులాయాసం తథాజన ముదాహృతమ్.

అనగా - భోగరూపమైన ఫలమును ఆశించినపురుషుని ద్వారా లేక అహంకారము కలిగియున్న పురుషుని ద్వారా ఏ కర్ణులు చేయబడునో. ఈ శ్లోకమునందు “సాహంకారేణ” అను పదము తత్తు జ్ఞానమును ఆపేక్షించివాడబడినది కాదు. మరేమనగా - వేదశాస్త్రాది గ్రంథములను చదివి కొంత జ్ఞానము సంపాదించి నిరహంకారులుగావున్నవారిని ఆపేక్షించి ఆ పదము వాడబడినది. ఆల్టీలయన ? నిజమైన నిరహంకారి ఆత్మతత్త్వమును గుర్తించినవాడు. అట్లేవాని యందు ఫలములను అనుభవించవలయునను కోరిక మరియు అధికముగా శ్రమసాధ్యమైన కర్ణతత్త్వముయొక్క ఆసక్తి వుండియుండదు.

సాత్మీక కర్ణులు చేయుకర్త ఆత్మతత్త్వమును చక్కగా ఎఱుంగనటువంటి అహం కారముతో కూడియున్న పురుషుడే అయి వుండును. ఇంక రాజన, తామస గుణసంపన్ములైన కర్ణులను గురించి వేఱుగ చెప్పునవుసరము లేదు గరూ ?

ఈ ప్రపంచంలో ఆత్మతత్త్వమును ఎఱుంగని పురుషుడు గూడ వేదములను చదివాడైనచో అహంకారము లేనివాడని చెప్పబడును. అదెట్లన ? ఫలానా బ్రాహ్మణుడు అహం కారములేనివాడు” అని చెప్పబడుచున్నది. ఆ కారణముగానే అనగా అటువంటి పురుషులను ర్ఘృతీయందుంచుకొనియే ఈ శ్లోకమునందు “సాహంకారేణవా” అను వాక్యము చెప్పబడినది. “పునః” అను శభ్దము మాత్రము కేవలము వాక్యమునందు ‘పాదహర్షి’ కొతు వాడబడినది.

ఆత్మధిక శ్రమతో కూడియున్న అనగా శ్రమసాధ్యమైన కర్ణ రాజన గుణయొక్కమైన కర్ణగా చెప్పబడినది.

18.25. అనుబంధం క్షయం హింసామనపేక్ష్య చ శౌరుషమ్, మోహదారభ్యతే కర్ణ యత్తత్తమస ముచ్యతే.

అనగా - అనుబంధము - అనగా కర్ణాంతకాలమందు కలుగు పరిణామమును అనుబంధమందురు. అటువంటి పరిణామమును అనగా అట్లే కర్ణవలన కలుగు నష్టమును అనగా అట్లే కర్ణచేయుట యందు కలుగు శ్రమ మరియు ధనహని లెక్కచేయక, హింసను అనగా యతర ప్రాణులకు కలుగు బాధను మరియు శౌరుషము అనగా “నేను ఫలానా కర్ణును సునాయాసముగా హర్షిచేయగలను” అను తన సామర్థ్యమును ఈ విధముగా అనుబంధము మొరలు శౌరుషము వరకు గల సమస్త భావములను లెక్కచేయక ఏ ధర్మము మోహముతో

అనగా అజ్ఞానముతో ఆరంభించబడునో అట్టి కర్కులన్నియు తమో గుణప్రేరితమై చేయబడు కర్కులగా చెప్పబడును.

18.26. ముక్తసంగోన ఒహంవాదీ ధృత్యుత్సాహ సమన్వితఃః, సిద్ధ్య సిద్ధోర్మిర్పికారః కర్తా సాత్మ్వక ఉచ్చతే.

అనగా - ముక్తసంగుదైన కర్త అనగా ఈ మాయా ప్రపంచముతో ఎటువంటి సంబంధములేనివాడైన కర్త, ఆసక్తిని అనగా విషయములయందలి ప్రేమను త్యజించినట్టి కర్త, అహంకారమును త్యజించినటువంటి కర్త “నేను కర్తను” అనుభావమే లేనటువంటి కర్త, కానీ ధృతి మరియు వృత్సాహవంతుడైవన్న కర్త, ధృతి అనగా ధారణాశక్తి మరియు ఉత్సాహమనగా ప్రయత్నించు స్వభావము, ఈ రెండూ కలిగియున్న కర్త మరియు తాను చేసిన కర్కులకు ఘలము లభించినను, లభించకయున్నను ఎటువంటి మనోవికారమును పొందనటువంటి కర్త, సాత్మ్వకగుణ సమన్వితుడైయున్న కర్తయనబడును. కేవలము శాస్త్రాది ప్రమాణాలను సారముగానే కర్కులయందు చరించు కర్త, ఘలేచ్చ లేక ఆసక్తి మొదలగు భావములు లేనటువంటి కర్త నిర్వికారుడైన సాత్మ్విక కర్తయనబడును.

18.27. రాగీ కర్కుఫలప్రేపుర్ముఖో హింసాత్మకో ఒసుచిః, హర్షశోకాన్వితః కర్తా రాజసః పరికీర్తితః

అనగా - మనస్సునందు ప్రాపంచిక విషయములయందు రాగభావము కలిగియున్న పురుషుడు, అంతేగాక కర్కుఫలమునందు ఆసక్తి గల పురుషుడు, లోభిట్యైనవాడు అనగా యితరుల సంపద యందు కోరిక కలిగియున్న వాడు. మరియు తీర్థ స్తోనములయందును అనుకూలమైన దేశకాలములందును తనవర్ధ వున్నటువంటి సంపదను ఖర్చుచేయనట్టి పురుషుడు మరియు ఇతరులకు హోని కలిగించు స్వభావము గలవాడు, అశుచి అనగా వెలుపల లోపల రెండు విధములుగాను పరిశుద్ధముగా లేనటువంటి పురుషుడు. మరియు ప్రాప్య అప్రాప్యములందు కలుగు హర్ష శోకములయందు మునిగియుందు పురుషుడు అనగా యిష్టమైన పదార్థము లభించినపుడు సంతోషమును, యిష్టము కాని పదార్థము వచ్చి పడినపుడు శోకమును పొందునటువంటి పురుషుడు అయినవానికి కర్కులు సిద్ధించినపుడు సంతోషము, సిద్ధించనపుడు శోకము కలుగుచుందును. అందువలన ఆ విధముగా హర్ష శోకాదులతో కూడియున్న పురుషుడు రాజస గుణయుతుడు అనగా రాజస గుణము కలిగియుండి అహంకారముతో కర్కులు చేయుచుందును.

18.28. అయుక్తః ప్రాకృతః ప్రతిభః శతో ఒనైష్ట్ముతికో ఒలఃః, విషాదీ దీర్ఘసూత్రి చ కర్తా తామస వుచ్యతే.

అనగా - అయుక్తుడైయున్నవాడు అనగా ఎవని చిత్రము ఆతని వశమునందు లేదో, చాలకుని వలె ప్రాకృతుడు అనగా ఎటువంటి సంస్కారబుద్ధి లేనటువంటి పురుషుడు, స్తుబ్యుడు

అనగా కర్త లేక కాష్టము వలె ఎవ్వని ఎదుట లోంగని లేక పంగి నమస్కరించని వాడు. ఈ అనగా తన శక్తిసామర్థ్యములను గుప్తముగా దాచుకొను కపట బుద్ధిగల పురుషుడు. మైష్ట్రీచిక్ అనగా యితరుల మంచి కార్యములను చెడగొట్టు స్వభావము గల పురుషుడు. సోమరి అనగా తాను చేయవలసి, చేయతగిన కర్కులయందు గూడ ప్రవృత్తిలేనటువంటి స్వభావముగలవాడు, విషాది - అనగా ఎల్లప్పుడూ ఏడుపు ముఖములేక స్వభావము కలిగియుండు పురుషుడు మరియు దీర్ఘసూత్రి అనగా తాను చేయవలసియున్న కర్కువ్య కర్కులయందు గూడ ఆలస్యము చేయువాడు అనగా ఈ రోజు చేయవలసిన పనిని రేపటికి, రేపు చేయవలసిన పనిని యింక మందు రోజుకు వాయిదాలు వేయు పురుషుడు అయినటువంటి కర్త తామస గుణ సంపన్మామైన కర్కుయనబడును.

18.29. బుద్ధేర్యేదం ధృతేష్టేవ గుణతస్మి విధం శృంఖల, ప్రోచ్ఛమా నమశేషణ పృథక్కేన ధనంజయ.

అనగా - ఓ ధనంజయ ! బుద్ధికి మరియు ధృతి అనగా ధారణాశక్తికి గూడ సత్యాది గుణముల ననుసరించి మూడు - మూడు విధములగు భేదములుండును. అవన్నియు విడివిడిగా అనగా విభాగహర్షార్పకముగా మరియు సర్వాంగహర్షార్పకముగా చెప్పబడుచున్నవి, సామధాన చిత్తుడవై వినుము.

అశ్వమేధయాగమొనర్చినప్పుడు అర్పునుడు అనేకమంది రాజుల నుండి మరియు దేవతల నుండి గూడ చాలా ధనమును పొందియున్నాడు. అందుచే ఆతనికి “ధనంజయుడు” అనుపేరు వచ్చినది.

18.30. ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ కర్మాక్యే భయాభయే, బంధం మోక్షం చ యా వేత్తి బుద్ధిః సా పార్థ సాత్మీకి.

అనగా - ప్రవృత్తిని అనగా బంధమునకు హేతురూపమైన కర్కు మార్గమును, మరియు నివృత్తిని అనగా మోక్షమునకు హేతు రూపమైన సంన్యాస మార్గమును ఏ బుద్ధి ఎఱుంగునో, బంధము మరియు మోక్షముతో పాటు ప్రవృత్తి మరియు నివృత్తికి సమాన వాక్యత్వమున్నది. అందువలన ప్రవృత్తి అనగా కర్కుమార్గమనియు మరియు నివృత్తి అనగా సంన్యాస మార్గమనియు నిశ్చయమగుచున్నది.

మరియు కర్కుమును మరియు అకర్కుమును అనగా విధిని మరియు ప్రతిషేధమును అనగా చేయదగినది మరియు చేయరానిదానిని గూడ ఏ బుద్ధి ఎఱుంగునో, ఇలా దేనికి సంబంధించినదానిని గురించి చెప్పబడుచున్నది ? దేశకాలములకు లోబడి ఎవని యొక్క ధృష్టమైన మరియు అర్థప్రమైన ఫలములుండునో అ కర్కుల యొక్క సంబంధమును గురించి చెప్పబడుచున్నది.

మరియు భయమును, అభయమును అనగా భయములేని స్థితిని గురించి ఏ బుద్ధి బాగుగా ఎఱుంగునో దేని వలన మనష్యుడు భయమును పొందునో దానిని భయమందురు. మరియు అందులకు విపరీతముగా అనగా విరుద్ధముగా వుండు స్థితిని అభయము అని అందురు. ఆ రెంచేని (అనగా భయమును అభయమును) అనగా దృష్టా దృష్ట విషయకమై యన్న భయాభయములను అనగా అవి రెండూ కలుగుటకు గల కారణములను ఏ బుద్ధి ఎఱుంగునో మరియు సహేతుకముగా బంధమును మరియు మోక్షమును గూడ ఎఱుంగునో ఓ పార్థ ! అటువంటి బుద్ధి సాత్మీకబుద్ధియనబడును.

ఇంతకు పూర్వము ఏ జ్ఞానము చెప్పబడినదో అది బుద్ధియందు కలుగు ఒకానోక వృత్తి విశేషము మాత్రమే. బుద్ధి వృత్తులు కలది. అనగా బుద్ధియందు అనేక పరస్పర విరుద్ధ వృత్తులు కలుగుచుండును. ధృతి గూడ బుద్ధియందు కలుగు ఒక వృత్తి విశేషమే.

18.31. యయా ధర్మధర్మం చ కార్యం చాకార్యమేవ చ, అయథాపత్ర జూనాతి బుధిః సా పార్థ రాజుసే.

అనగా - ఓ పార్థ ! ఏ బుద్ధి ద్వారా మనష్యుడు శాస్త్రముల ద్వారా విధించబడిన ధర్మమును మరియు శాస్త్రములద్వారా నిషేధించబడిన అధర్మమును మరియు యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన కర్తవ్యమును అనగా చేయవలసిన దానిని మరియు అకర్తవ్యమును అనగా చేయకూడని దానిని యదార్థరూపముతో సర్వతోభావముతో అనగా మనసా, వాచా, కర్మభావిన్నయ పూర్వకముగా ఎఱుంగడో అటువంటి బుద్ధి రాజసగుణముతో కూడియన్న బుద్ధియని తెలియనగును.

18.32. అధర్మం ధర్మమితి యా మన్యతే తమసా २ २వైతా, సర్వార్థాన్విపరీతాంత్ర బుధిః సా పార్థ తామసే.

అనగా - ఓ పార్థ ! తమో గుణముతో తత్త్వమించబడియున్న బుద్ధి అధర్మాన్ని అనగా ధర్మ శాస్త్రముల ద్వారా నిషేధించబడిన కర్మలను ధర్మబద్ధమని తలంచును. అనగా ఆ నిషేధించబడిన కర్మలను శాస్త్రబద్ధమేనని వాదించుండును. ఆంతేగాక తెలుసుకోనదగిన యితరమైన అనేక పదార్థములను విపరీతబద్ధితో గ్రహించగినవేయని తలంచి గ్రహించుండును. ఆ విధముగా ధర్మవిరుద్ధమైన కర్మలు చేయు బుద్ధి తామస గుణయుక్తమైన బుద్ధిగా చెప్పబడును.

18.33. ధృత్యా యయా ధారయతే మనః ప్రాణేంద్రియ క్రియాః, యోగేసావ్యభిచారిణ్య ధృతిః సా పార్థ సాత్మీక్.

అనగా - ‘ధృతి’ శబ్దమునకు దూరముగా వాడబడిన ‘వ్యభిచారిణీ’ శబ్దమునకు సంబంధము కలదు. వ్యభిచారయుతమైన ధృతిద్వారా అనగా ఎల్లప్పుడూ సమాధి స్థితియందు లగ్గుపైయున్న ఏ ధారణాశక్తి (ధృతి) ద్వారా సమాధియోగబలముతో మనస్సు, ప్రాణము శ్రీ మధ్వగవద్గీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మరియు యిందియముల ద్వారా జరుగు సమస్త క్రియలు గ్రహించబడుచున్నవో అనగా మనస్సు, ప్రాణము మరియు యిందియముల సర్వవిధ ప్రయత్నములు (చేష్టలు అనగా క్రియలు) ఏ ధృతి ద్వారా శాస్త్ర విరుద్ధమైన ప్రవృత్తులన్నియు నిలిపివేయబడుచున్నవో ఆ ధృతి అనగా ఆ ధారణాశక్తి అనగా ఆ సమాధి స్థితి సాత్మీక ధృతియని చెప్పబడుచున్నది. సాత్మీక గుణయుక్తమైన ధృతి ద్వారానే శాస్త్ర విరుద్ధమైన సర్వవిధ ప్రవృత్తులు మరియు ఆ ప్రవృత్తుల ప్రేరణతో కలుగు లేక చేయబడు కర్మలన్నియు లేకుండాచోపుచున్నవి.

జట్టు చెప్పటకు తాత్పర్యమేమన ? ధరించు అనగా తనయందు నిలిపివుంచు మనుష్యుడు, ఏ స్థిరమైన ధారణాశక్తి ద్వారా సమాధి; యొగబలముతో మనస్సు, ప్రాణము మరియు సర్వోందియముల ద్వారా జరుగు సర్వవిధ చేష్టలను అనగా క్రియలను, తన అంతఃకరణమునందే నిలిపి వుంచునో అటువంటి ధారణా శక్తితో కూడియన్నది సాత్మీక ధృతి అనగా సాత్మీక గుణయుక్తమైన ధారణా శక్తియే.

18.34. యయా తు ధర్మ కామార్థాన్ ధృత్యా ధారయతే ఒర్జున, ప్రసంగేన ఘలకాంక్షీ ధృతిః సా పాఢ రాజీసీ.

అనగా - ఓ పాఢ ! ఏ ధృతి అనగా ధారణాశక్తి ద్వారా మనుష్యుడు ధర్మమును, అర్దమును మరియు కామమును ధరించియండునో అనగా ఏ ధృతి ద్వారా మానవుడు వీటినన్నింటిని అనగా ధర్మార్థ కామములను తప్పక ఆచరించి తీరవలసినవియేయని మనస్సుయందు నిశ్చయించుకొనునో,

మరియు ఏ ఏ ధర్మ, అర్థాదులను ధరించు అనగా తప్పక చేయవలయును అను సందర్భము కలుగునో, ఆయా సందర్భముల ననుసరించి తాను చేయు కర్మల యొక్కఘలములను పాందగోరునో అటువంటివాని ధృతి రాజస గుణసమస్తమైనదిగా చెప్పబడును.

18.35. యయా స్వప్సం భయం శోకం విషాదం మదమేవ చ, న విముంచతి దుర్భేధా ధృతిః సా పాఢ తామసీ.

అనగా - ఎటువంటి ధృతి అనగా ధారణాశక్తి ద్వారా మనుష్యుడు స్వప్సమును, నిప్రము, భయమును అనగా ఎవ్వుటో యితరులు తనను వీడించుచున్నారు అను భావము భయమనబడును, శోకమును అనగా దుఃఖమును మరియు మదమునే అనగా అహంకారమును వదలక యందునో, అనగా విషయములను నేవించుటయే అనగా భోగించుటయే తన జీవిత పరమార్థముగా తలంచి వున్నత్తుని అనగా పిచ్చివానివలె మదమునే అనగా అహంకారమునే తన మనస్సుయందు తన కర్తవ్యముగా నిశ్చయించుకొని అజ్ఞానముతో కూడిన బుద్ధిగలవాడైన మనుష్యుడు వీటినన్నింటిని వదలక తన మనస్సుయందే ధరించి వుంచుకొనునో అటువంటివాని ధృతి తామస ధృతియని చెప్పబడును.

గుణభేదము సనుసరించి క్రియల మరియు కారకములకు మూడు మూడు భేదములు చెప్పబడినవి. ఇప్పుడు వాటికి ఫలరూపమైన సుఖములు గూడ మూడు విధములుగా యుండునని చెప్పుచున్నారు.

18.36. సుఖం త్విదానీం త్రివిధం శృష్టి మే భరతర్భభః అభ్యాసాద్రమతే యత్ర దుఃఖాంతం చ నిగచ్ఛతి.

అనగా - ఓ అర్థునా ! ఇప్పుడు నీవు నా నుండి మనుష్యులు పొందు మూడు విధములగు సుఖములను గురించి వినుము. అనగా వినుటకు నీ చిత్తమును సిద్ధముగా వుంచుకొనుము.

అభ్యాసము ద్వారా అనగా ఎటువంటి ప్రయత్నము లేకయే మానవుడు ఏ సుఖమును అనుభవించుచుండునో, అనగా ఎటువంటి సుఖహోధయందు మరల మరల ఫోగించు ప్రవృత్తి కలుగుచుండునో, మరియు ఎచ్చట మనుష్యుడు తనకు ఎటువంటి దుఃఖములు లేవని నిశ్చయించుకొనునో అనగా ఎచ్చట అతనికి నిజముగా ఎటువంటి దుఃఖములు లేకుండునో - అనగా సమస్త దుఃఖములు నివృత్తిని చెందియుండునో -

18.37. యత్తదగ్రే విషమివ పరిణామే ఒమ్యతోపమమ్; తత్పుఖం సాత్మ్యకం ప్రోక్తమాత్మబుద్ధి ప్రసాదజమ్.

అనగా - పైన చెప్పబడిన సుఖము లంత తేలికగా లభించునది కాదు. ఆట్లే సుఖమును పొందుటకు ప్రయత్నము చేయుట ఆరంభించినప్పుడు, జ్ఞానము, వైరాగ్యము, ధ్యానము మరియు సమాధి మొదలగునవి అత్యంత శ్రమసాధ్యమైనవి అగుటచే విషమువలె దుఃఖత్వకములుగా తోచును. కానీ ఆరంభకాలమందలి ఆశ్రమను ఉచ్చుకొని జ్ఞానమును పొందినప్పుడు అనగా ఆ ప్రయత్నములు ఫలించినప్పుడు అనగా జ్ఞానప్రాగ్మాదుల పరిపోకముచే పుత్రస్వమైన సుఖము అమృతమువలె అత్యంత ఆనందదాయకముగా వుండును.

దేహబుద్ధితోలగి ఆత్మబుద్ధి కలిగినప్పుడు తోచు సుఖమును విచ్ఛాలసులు సాత్మ్యక సుఖమని చెప్పియున్నారు. తన (మన) బుద్ధినే ఆత్మబుద్ధియని యుండురు. ఆ బుద్ధి ఎప్పుడు జలమువలె స్వప్నము మరియు నిర్వలము అగునో దానిని ఆత్మబుద్ధియని ఆందుడు. ఆట్లే సుఖమునుండి కలిగిన నిజమైన సుఖమే ఆత్మబుద్ధి వలన కలిగిన సుఖమనబడును. మరొక విధముగా చెప్పవలయున్నచో ఆత్మిషయికమైన లేక ఆత్మను ఆధారముగ జేసుకొని కలుగుబుద్ధియే ఆత్మబుద్ధి. ఆయాత్మబుద్ధి కలిగిన కారణముగా కలుగు సుఖము ఆత్మబుద్ధి ప్రసాదముచే కలిగినదై యుండును. అందువలన ఆ సుఖము సాత్మ్యక సుఖమనబడు చున్నది.

18.38. విషయేంద్రియ సంచోగాద్వాతరగై ఒమ్మెతోపమమ్; పరిణామే విషమివ తత్పుభం రాజసం స్నేతమ్.

అనగా - విషయములు అనగా యింద్రియముల ద్వారా లభించు సుఖము ముందుగా అనగా అనుభవించు ఆరంభకాలమునందు అమృతమువలె తోచును. కానీ పరిణామదశయందు విషమువలె దుఃఖదాయకమగును. తాత్పుర్యమేమన ? బలము, వీర్యము, రూపము, బుద్ధి, మేధస్సు, ధనము మరియు ఉత్సాహము మొదలగువాని హోని జరుగుట వలన మరియు అధర్మము మరియు దానివలన కలుగు నరకాదులకు హేతువు ఆగుటవలనను, ఆ విషయ సుఖము పరిణామ దశయందు అనగా అనుభవించబడిన తరువాత విషమువలె దుఃఖమును కలిగించునదగును. అందువలన అటువంటి ఈ విషయ సుఖము రాజస సుఖమనబడుచున్నది. అనగా రాజస గుణకారణముగా కలిగిన సుఖమగుచున్నది.

18.39. యదగై చానుబంధే చ సుఖం మోహన మాత్రనః, నిద్రాలస్యప్రమాదోభ్రం తత్తామస ముదాహృతమ్.

అనగా - అనుభవించు కాలమునందు మరియు పరిణామమునందు అనగా ఆ సుఖమును అనుభవించిన అనంతరము గూడ ఆత్మస్నా మోహించునదైయున్న సుఖము మరియు నిద్ర, సోమరితము మరియు ప్రమాదవశమున కలుగు సుఖము అనగా నిద్ర, సోమరితము మరియు ప్రమాదకారణముగ అనగా ఈ మూడు దుర్భణముల కారణముగ కలిగిన లేక కలుగునట్టి సుఖము తామన సుఖమనబడుచున్నది.

ఇంతవరకు చెప్పిన తదుపరి యిప్పుడు ప్రకరణములను ఉపసంహరించునటువంటి శ్లోకము చెప్పబడుచున్నది.

18.40. న తదస్తి పృథివ్యాం వా దివి దేవేషు వా పునః, సత్యం ప్రకృతిజ్ఞర్ముక్తం యదేభిః స్వాత్మిభిర్గుణైః.

అనగా - మనుష్యోది ప్రాణిలయందుగాని లేక మరైటైనా యితర ప్రాణములేనట్టి వస్తువులందుగాని, భూమి మీదగాని, స్వర్ణము నందుగాని లేక దేవతలయందుగాని ఈ ప్రకృతి ద్వారా పుట్టినటువంటి లేక ఏర్పడినట్టి సత్యము, రజము, మరియు తామసము అను ఈ మూడు గుణములు లేనటువంటి వాడు లేక అది లేనేలేదు; లేనేలేదు

క్రియ, కారకము మరియు ఫలమే స్వరూపముగా కలిగియున్న ఈ ప్రపంచమంతయు సత్య, రజ తమస్స అను ఈ మూడు గుణములనే విస్తారముగా కలిగియున్న ప్రపంచము అవిధ్య వలన (ద్వారా) కల్పించబడినది. మరియు అనర్థరూపముగలదై యున్నది. పదునైదవ అధ్యాయమునందు ఆశ్వధ వ్యక్త రూపమును కల్పించి “ఊర్ధ్వమూలమ్” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా సమూలముగా ఈ ప్రపంచము యొక్క వర్ణన చేయబడినది.

ఆ వర్ధనతో పాటు “దానిన దృఢమైన ఆసంగ శస్త్రము ద్వారా చేదించిన తరువాత పరమపదమును పొందుటకు ప్రయత్నించవలయును” అని చెప్పబడినది.

అయితే యిచ్చట ఒక శంక కలుగుటకు అవకాశము ఏర్పడుచున్నది. అదేమనగా-ర్వము మూడు గుణముల యొక్క కార్యరూపమే అయివున్నప్పుడు ఈ ప్రపంచమునకు నివృత్తిలుగుట అసంభవము గదా ? అందువలన ఏ వుపాయముతో ఈ ప్రపంచమును నివృత్తించ నీయవచ్చునో అది అనగా ఆ వుపాయము చెప్పవలసి యుందును.

ఆ వుపాయముతో పాటు సంపూర్ణ గీతా శాస్త్రము యొక్క ఉపసంహారము గూడ నీయవలసి యున్నది. అట్లేలయన ? పరమ పురుషార్థమును పొందగోరుచున్నట్టి వారి ద్వారా అనుష్ఠించుటకు అనుకూలముగా యుండున్నట్టి ఈ గీతా శాస్త్రమే సమస్తమైన శ్రుతులు మరియు ర్ఘృతుల యొక్క అభిప్రాయము అనగా సారాంశమని చెప్పదలంచి “బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశామ్” మొదలగు శోకములు ఆరంభించి చెప్పబడుచున్నపి.

18.41. బ్రాహ్మణా క్షత్రియ విశాం శూద్రాణాం చ పరంతప, కర్మాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావ ప్రభవైర్గ్యః.

అనగా - ఈ పరంతప ! బ్రాహ్మణుల యొక్కయు, క్షత్రియుల యొక్కయు మరియు వైశ్యుల యొక్క అనగా ఈ మూడు వర్ధముల వారి యొక్కయు, మరియు శూద్రులకు సంబంధించిన కర్మల యొక్క విభజన చేయబడి యున్నది. అనగా ఆ నాలుగు వర్ధముల వారికి సంబంధించిన వేఱువేఱు కర్మలు విబజన పూర్వకంగా చెప్పబడియున్నపి. బ్రాహ్మణాదులతో శూద్రులను గూడ కలిపి సమాస పూర్వకముగా చెప్పకపోవటకు కారణమేమన? శూద్రులు ద్విజులు అనగా రెండుసార్లు పుట్టిన వారు కానందున వారికి అనగా శూద్రులకు విదేహ పరనాధికారము లేదు.

ఇట్లే విభజన ఎవరిచేత చేయబడినది ? అన్నచో - వారి వారి స్వభావము ద్వారా పుత్రుస్తుమైనటువంటి గుణముల ద్వారా. స్వభావమనగా ఈశ్వర ప్రకృతి, త్రిగుణములతో కూడియన్న మాయయే త్రిగుణముల పుత్రుత్తీకి కారణమైయున్నది. ఆ విధముగా స్వభావము చేతనే కలిగిన గుణముల ద్వారా బ్రాహ్మణులు మొదలగు వారికి శమము మొదలగు కర్మలు విబజింపబడినవి.

అట్లుగాక మరొక విధముగా కూడ ఈ విభజన రహస్యమును తెలుసుకొనవచ్చును. అడట్లన ? బ్రాహ్మణాదుల స్వభావమునకు కారణము సత్యగుణమై యున్నది. అట్లే క్షత్రియ స్వభావమునకు కారణము సత్య మిత్రత రజోగుణమై యున్నది. అట్లే వైశ్య స్వభావమునకు కారణము తమో మిత్రిత రజోగుణమై యున్నది. మరియు శూద్ర స్వభావమునకు కారణము రజోమిత్రిత తమోగుణమై యున్నది. అట్లేలయన ? పైన చెప్పబడిన నాలుగు వర్ధములయందును వారి వారి గుణములనుసరించి క్రమముగా శాంతి, పశ్చర్యము, చేష్ట అనగా ప్రయత్నము,

మరియు మూడుత్వము మొదలగు వేఱువేఱు స్వభావములు కారణమగుచున్నట్లుగా తెలియుచున్నది.

మరో విధముగా విచారించిచూచినచో - జన్మంతరముల యందు ఆయా ప్రొబుల ద్వారా చేయబడిన కర్కుల ఫలముగా ఏర్పడిన సంస్కారముల కారణముగ ఆయా స్వభావములు కలిగి వర్తమాన జన్మమునందు ఆ సంస్కారముల కనుకూలముగా అభివృక్షమైనవి. దానినే మనము స్వభావమనుచున్నాము. ఆ స్వభావమే ఆయా గుణముల వుత్పత్తికి కారణమగుచున్నది. కావున ఈ గుణములన్నియు ఆ స్వభావ జనితములే.

గుణముల వుత్పత్తి (ఏర్పాటు) కారణము లేకుండ జరుగేరదు. అందువలన స్వభావమే ఆయా గుణముల వుత్పత్తికి కారణము. ఈ విధముగా తలంచియే కారణ విశేషము ప్రతిపాదించబడినది.

ఈ విధముగా స్వభావము చేత ఏర్పడినట్టి అనగా ప్రకృతి యొక్క ప్రభావముచేత ఏర్పడిన సత్య, రజ మరియు తమ అను ఈ మూడు గుణముల ద్వారా తమ తమ కార్యముల కనురూపముగా శమాది కర్కులు వేఱు చేయబడినవి లేక విభజించబడినవి.

పూర్వపక్షము - బ్రహ్మణాది వర్షములకు విధించబడిన శమాదికర్కులు శాస్త్రము ద్వారా విభజింపబడినవి గదా ? అనగా శాస్త్రముల ద్వారా నిశ్చయించబడినవి గదా మరియుప్పాడు సత్యము మొదలగు మూడు గుణములు అనగా త్రిగుణముల ద్వారా విభజించ బడినవని ఎట్లు చెప్పాచున్నారు ?

సమాధానము - ఆట్లు చెప్పుటలో దోషమేమియు లేదు. ఏలయన ? శాస్త్రము ద్వారా గూడ బ్రాహ్మణాది వర్షముల వారికి శమాది కర్కులు సత్యాది గుణశేధముల ననునరించియే విభజింపబడియున్నవి. గుణములను వదలి విభజింపబడలేదు. అందువలన శాస్త్రముద్వారా విభజింపబడినపుటికి కర్కులు గుణముల ఆధారముగానే విభజింపబడినవి. అట్లే తెలియవలయును.

ఆ కర్కులు ఎటువంటివి ? అన్నచో చెప్పుబడుచున్నది -

**18.42. శమో దమస్తపః శౌచం క్షాంతిరాళ్లవమేవ చ,
జ్ఞానం విజ్ఞానమాస్తిక్యం బ్రాహ్మంకర్క స్వభావజమ్.**

అనగా - ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడినట్లుగా ఆశమ, దమములు మరియు యింతకు పూర్వము చెప్పిన శారీరికాది భేదము వలన కలుగు మూడు విధములగు తపస్సు మరియు యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన రెండు విధములైన శాంతి క్షాంతి అనగా క్షమ, అర్పవము అనగా అంతఃకరణము యొక్క సరళత్వము మరియు జ్ఞాన-విజ్ఞానముల మరియు ఆస్తికత్వము అనగా శాస్త్రమునందు శ్రద్ధ విశ్వాసము మొదలగునవన్నియు బ్రాహ్మణుని స్వభావిక కర్కులు అనగా బ్రాహ్మణవర్షము వారి కర్కులు “స్వభావప్రభావః గుష్టప్రవిథక్తాని” అనగా స్వభావజన్య

గుణముల కారణముగ కర్మలు విభజించబడినవి. అను విషయమే యిచ్చట “స్వభావజమ్” అను శబ్దము ద్వారా చెప్పబడినది.

18.43. శౌర్యం తేజో ధృతిర్ధాక్ష్యం యుద్ధే చాప్య పలాయనమ్, దానమిశ్వరభావశ్చ జ్ఞాతంకర్మ స్వభావజమ్.

అనగా - శౌర్యము అనగా శూరవీరత్యము, తేజము అనగా యితరుల ఎదుట లొంగియుండుట అను స్వభావము లేకుండుట, ధృతి అనగా ధారణాశక్తి యించు ధారణాశక్తి కలిగియున్న మానవుడు సదా ఉత్సాహము గలవాడై మనమ్యునకు కలుగు సర్వవస్తులయందును శోకముగాని లేమినిగాని అనుభవించకుండుట, దక్కత అనగా ఎన్ని చిక్కులు లేక ఆకస్మికముగా వచ్చు ఆపదలయందు ఎటువంటి భయము లేకుండ వాటిని ఎదుర్కొను భావము మరియు దైర్యము కలిగియుండుట మరియు యుద్ధమునుండి వెనుదిరగక విజయమో వీరమరణమునో పొందగోరు స్వభావము కలిగియుండుట.

దానము అనగా యివ్వదగిన పదార్థములను ఉదారముగ పంచిపెట్టుట మరియు ఈశ్వరభావము అనగా పాలితులపట్ల అధికారము కలిగియుండుట, ఇవన్నియు క్షత్రియ వర్షమువారి కర్మలు అనగా క్షత్రియు వర్షమువారి స్వభావిక కర్మలు. అనగా క్షత్రియులకు విధించబడిన కర్మలు.

18.44. కృషిగోరక్షపాణిజ్యం వైశ్వంకర్మ స్వభావజణ్ణ పరిచర్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్వాపి స్వభావజమ్.

అనగా - కృషి, గోరక్ష మరియు వాణిజ్యము అనగా భూమిని దున్ని పంటలు పండించుట కృషి యనబడును. గోవులను రక్షించుట అనగా వాటిని పోషించుట గోరక్ష యనబడును. మరియు క్రయ విక్రయరూపమైన వాణిజ్యము అనగా వ్యాపారము అనగా క్రయ విక్రయము వణిక కర్మను వాణిజ్యముందురు. వైమూడు కర్మలు అనగా కృషి, గోపాలము మరియు వాణిజ్యము వైశ్వకర్మలు. అనగా వైశ్వ వర్షమువారి స్వభావిక కర్మలు.

ఆ విధముగానే పరిచర్యలు చేయుట అనగా సేవారూపమైన కర్మలు చేయుట శూద్రవర్షము వారి స్వభావిక కర్మలు.

స్వభావికముగా ఏర్పడిన వర్షముల గుణముల ననుసరించి చెప్పబడిన ఆ యా కర్మలను క్రమము తప్పక అనుసరించి అనుష్ఠానికి స్వరమునకు ప్రతిరూపమైన స్వభావిక ఘలము ప్రాప్తించును.

ఏలయన ? స్మృతి గ్రంథములయందు చెప్పబడినట్లుగా తమ తమ అనగా తమ వర్షమువారికి విధించబడిన కర్మలయందు అంకితభావము కలిగియున్న పురుషుడు దేహత్వాగానంతరము పరలోకమున కేగి తాను స్థాలదేహముతో కూడి భూలోకమునందు

జేసియున్స్ట్రీ కర్క్లు మరియు ఈశ్వర ప్రసాదితమైన వాటి ఘలముల ప్రకారముగ క్రేష్టమైన దేశ, కాల, జాతి, కుల, ధర్మ ఆయువు, విద్య, ఆచార విచారములు, ధనము, సుఖము మరియు తెలివి మొదలగువానిచే సంపన్ముడై తిరిగి స్వాలదేహమును పొందును. ఇంతేగాక పురాణాదులయందు గూడ వర్ణాత్మాదులకు వేఱు వేఱు లోక ప్రాప్తిరూపములైన ఘలభేదములు చెప్పబడియున్నవి.

కాని యితర కారణముల వలన తమకు విధించబడిన కర్క్లులను భక్తిప్రద్దత్తులతో అనుష్టించినవారికి యిప్పుడు చెప్పబడేవు ఘలములు లభించును.

**18.45. స్వే స్వే కర్క్లుభిరతః స్వంసిద్ధిం లభతే నరః,
స్వకర్మనిరతః సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛుణః.**

అనగా - కర్క్లాధికారియైన పురుషుడు అనగా తత్ప్రజ్ఞానమొఱుంగని పురుషుడు అనగా పైన చెప్పబడిన లక్షణములు గలవాడు తన కర్క్లులయందు తత్త్వరుడై అనగా ఆ కర్క్లు చేయుటయందే ఆసక్తి గలవాడై అనగా తన కర్క్లులను అతి శ్రద్ధతో అనుష్టించిన కారణముగ తాను యింతకు పూర్వము చేసిన పాపములు నశించినవాడై దేహము మరియు యింద్రియములకూ అనుకూలమైన తాను చేసిన కర్క్లు కనుగొఱైన ఘలమును పొందును.

అయితే తనకు విధించబడిన కర్క్లులు అనుష్టించినంత మాత్రముననే సాక్షాత్కుగా సిద్ధి లభించునా ? కాదు. అయితే మరి ఎట్లు లభించును ? తన కర్క్లులయందు మగ్నమై యున్న పురుషుడు ఏ విధముగా సిద్ధిని పొందునో చెప్పేద వినుము.

**18.46. యతః ప్రవృత్తిర్యూతానాం యేన సర్వమిదం తతమే,
స్వకర్క్లా తమభ్యర్థ్య సిద్ధిం విందతి మానవః.**

అనగా - ఏ అంతర్యామియైన ఈశ్వరుని ద్వారా సమస్త ప్రాణులయుక్త ఉత్సత్తి లేక చేష్టలు కలుగుచున్నవో మరియు ఏ ఈశ్వరునిచే ఈ జగత్తంతయూ వ్యాపించియున్నదో, ఆ ఈశ్వరుని చేత ప్రతి వర్షమువారికి యింతకు పూర్వము చెప్పినట్లుగా విధించబడిన తన కర్క్లలద్వారా పూజించి, ఆయనను ఆరాధించిన మనమ్ముడు మాత్రమే జ్ఞాననిష్ఠయను యోగ్యతా రూపమైన సిద్ధిని పొందగలదు.

అలా కలుగుటకు కారణమేమి ? అన్నచో -

**18.47. క్రేయాన్వధర్మే విగుణః పరధర్మాత్మస్ఫున్ప్రితాత్మే,
స్వభావనియతం కర్క్ల కర్క్లన్నాప్రోతి కిల్పిషమ్.**

అనగా - తన వర్షము ననుసరించి ఈశ్వరునిచే విధించబడిన కర్క్ల గుణ రహితమైనను అనగా హీనమైన కర్క్ల ఆయనప్పటికి, బాగుగా అనుష్టించబడిన యితరుల ధర్మముకంటే

ఎంతో శ్రేష్ఠమైనది. ఏ విధముగా విషమునందు లేక అగ్నియందు పుట్టినటువంటి ప్రాణికి ఆ విషము లేక అగ్ని ఎట్లు అపకారికాదో ఆ విధముగానే తన స్వభావము ననుసరించి విధించబడిన కర్కులను శ్రద్ధతో అనుష్టించు మనుష్యునకు ఎటువంటి పొవము అంటదు. ఏ మాట యింతకు పూర్వము “స్వభావజమ్” చూ. గీత 18.43 అను పదము ద్వారా చెప్పబడినదో అదే మాట ఇచ్చట “స్వభావనియతమ్” అను పదము ద్వారా చెప్పబడినది. స్వభావము ననుసరించి విధించబడిన కర్కులను స్వభావ నియతము అని చెప్పదురు.

పై శ్లోకమునందు స్వభావము ననుసరించి విధించబడిన కర్కులను అనుష్టించువాడు అయిన మనుష్యుడు విషమునందు పుట్టిన వురుగువలె ఎటువంటి పొవమును పొందదు. మరియు మూడవ అధ్యాయమునందు గూడ యితరులకు అనగా యితర వర్షములవారికి విధించబడిన కర్కులు భయహేతువులై యుండును. మరియు ఎవ్వడేనా అజ్ఞాని కూడా ఎటువంటి కర్కులు చేయక ఒక్క క్షణము గూడ వుండజాలదు. అందువలన -

18.48. సహజం కర్కు కొంతేయ సదోషమపి న త్వజేత్, సర్వారంభా హి దోషః ధూమేనాగ్ని రివావృతాః.

అనగా - జన్మతో లభించినది సహజమనబడును. ఆ సహజమైనది ఏది ? అన్నచో - కర్కుయని సమాధానము. ఓ కొంతేయా ! త్రిగుణములతో కూడియున్నందున ఏ కర్కు దోషయుక్తమై యున్నదో అటువంటి దోష ధూయిష్టమైన కర్కు గూడ ఆది సహజమై యున్నందున దానిని విడువరాదు.

ఏలయన ? ఆరంభించినవన్నియు ఆరంభములనబడును. అందువలన యిచ్చట ప్రకరణానుసారముగా సర్వారంభము అనగా సమస్త కార్యములు అనగా కర్కులు. అందువలన స్వధర్మమునకు సంబంధించిన కర్కులుగాని లేక పర ధర్మమునకు సంబంధించిన కర్కులుగాని ఏ కర్కులైననూ అవి యన్నియు త్రిగుణములకు సంబంధించిన కర్కులే. అందువలన అనగా త్రిగుణాత్మకములై యున్నందున ఆగ్నితో బుట్టిన పొగువలె ఆగ్నివలనే దోషములతో కూడినవై యున్నవి.

అభిప్రాయమేమన ? స్వధర్మమనబడు సహజ కర్కును పరిత్యజించినందువలన మరియు పరధర్మమును గ్రహించినందువలన గూడ దోషము తోలగదు. పైగా పరధర్మము భయముతో కూడినదై యున్నది. మరియు అజ్ఞానియైన వానిద్వారా సర్వవిధ కర్కులు పూర్తిగా త్వజేంచుట గూడ సాధ్యముకాదు. అందుచేత సహజ కర్కును త్వజేంచరాదు.

ఇచ్చట మనము విచారణ చేయవలనిదేమనగా - కర్కులన్నింటిని నిశ్చేషముగా త్వజేంచుట అనంభవమూ ? అనంభవమైనచో ఆ కర్కులను త్వజేంచరాదు. లేక సహజ కర్కులను త్వజేంచుట దోషము కూడానా ? అందువలన -

పూర్వపక్షము - ఇందువలన ఏమి సిద్ధించును ? అన్నచో -

సమాధానము - సర్వవిధ కర్కూలను నిశ్చేషముగా త్యజించుట సాధ్యము కానప్పుడు సహజ కర్కూలను త్యజించుట కూడదు. అప్పుడు సిద్ధించుచేమన ? కర్కూలన్నింటిని నిశ్చేషముగా త్యజించుట గుణయుక్తమే.

పూర్వపక్షము - ఇది బాగున్నది. కాని మరి కర్కూలన్నింటిని త్యజించుట సాధ్యము కానప్పుడు యింత గుణ దోషముల సమస్యె లేదు గదా ?

సమాధానము - అయితే సాంఘికాదుల గుణములవలె ఆత్మ ఎల్లప్పుడూ చలన స్వభావము కలిగియున్నదా ? లేక బోధ్యమతావలంబకులవలె ప్రతి క్షణమునందును పుట్టి నశించ స్వభావమును కలిగియున్నదా ? రూపము, వేదన, విజ్ఞానము, సంజ్ఞ మరియు సంస్కృత రూపమైన పంచ స్వాధములవలె క్రియలే కారకములైయున్నవా ? పై ఈ రెండు కారణముల వలన కర్కూలు నిశ్చేషముగా త్యజించుట సాధ్యపడదు.

అయితే పై రెండుగాక మూడవ పక్షము మరియుకలీ కలదు. అదేమన ? ఆత్మ కర్కూ చేయుచున్నప్పుడు అది స్క్రియము అనగా కర్కూలు చేయుటయందు నిమగ్నమైనదిగా యుండును. మరియు అది కర్కూలు చేయుచున్నప్పుడు అది నిష్టిష్టమై యుండును. అలా ఒప్పుకొన్నట్లయితే సర్వకర్కూలు నిశ్చేషముగా త్యజించుటకు సాధ్యపడును.

ఈ మూడవ దృక్కోళము ననుసరించి చూచిన మనకు తెలియు విశేషమేమన ? ఆత్మవలన స్వభావము కలదని ఒప్పుకోబడదు. అంతేగాక క్రియకారకము కానేరదు. అథితే మరి ఏమిటీ అన్నచో - తన స్వారూపమునందే దాగియున్న ద్రవ్యమునందే కానరానటువంటి అనగా లేనిదిగా వున్నట్టి క్రియ ఉత్సవమగుచుండగా అంతకుముందున్న క్రియ నశిస్తుందా ? శుద్ధ ద్రవ్యము క్రియాశక్తి కలిగియుండి అవిద్యమానముగా దాగి వుంటుంది. అదే అవకాశము కలిగినప్పుడు ప్రకటితమై కారకమగుచున్నది. ఇలా చెప్పువారు వైశేషిక మతావలంబకులు.

పూర్వపక్షము - అయితే ఈ పక్షము అనగా అభిప్రాయమునందు గల దోషమేమి? అన్నచో -

సమాధానము - భగవంతునికి నచ్చలేదు. అనగా ఒప్పుదలకాదు.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు తెలియబడును ? అన్నచో -

సమాధానము - భగవంతుని అభిప్రాయము ననుసరించి “అనత్యమైన అనగా త్రాంతిచేత కల్పితమైన వస్తువునకు స్థితి అనగా వునికియే లేదు. అందుకే ఆయన “నాసతో విద్యతే భావః” అని చెప్పియున్నారు. వైశేషిక మతానుయాయులు ‘అనతో’ ను సత్తుగాను, సత్తును ఆసత్తుగాను చెప్పుదురు.

పూర్వపక్షము - భగవంతునికి యిష్టమైనది కాకపోయినను వైశేషికులు చెప్పు మతము చ్ఛయుక్తమైనచో ఒప్పుకొనుటలో దోషమేమి ?

సమాధానము - అయితే చెప్పేద వినుము. యతరమైన సర్వమతములా చ్ఛారాను మరియు ప్రమాణముల చ్ఛారాను యా మతమునకు విరోధము కలుగుచున్నందున యా మతము దోషయుక్తమని చెప్పజడినది.

పూర్వపక్షము - ఏ విధముగా చెప్పబడినది ?

సమాధానము - ద్వ్యాఘరము మొదలగు ద్రవ్యములు తమ ఉత్సర్పికి పూర్వమే సంపూర్ణముగా అసత్తులై యుండియే పుట్టుచుండును. మరియు క్షణకాలము మాత్రము వున్నట్లుగా తోచి మరల వెంటనే అసత్త భావమును పొందును. అనగా క్షణకాలమందే పుట్టి నశించుచుండును. అప్పుడు మీరు చెప్పినట్లుగా ఒప్పుకొన్నచో అసత్తను సత్తగా ఒప్పుకోవలసి వస్తుంది. అట్లుగానిచో - ఆభావమును అనగా లేమిని అనగా లేని వస్తువును భావము అనగా వున్నట్లుగా ఒప్పుకోవలసి వస్తుంది.

అనగా సత్తమేమన ? పుట్టుక యనునది లేని వస్తువు తాను పుట్టుక పూర్వమే లేడికొమ్ములవలె సర్వభా అసత్యమైనది అయి వుండి గూడ సమాయము, అసమాయము మరియు నిమిత్తము అనబడు మూడు కారణముల సహాయమతో పుట్టుచుండును.

కాని ఆభావము అనగా సుతరాం లేని వస్తువు ఈ విధముగా ఉత్సన్నమగుచున్నది లేక తన ఉత్సర్పికి కారణ వస్తువును కోరుచుండును అని చెప్పట కుదరదు. ఏలయన ? కుండేటి కొమ్ములు మొదలగు వాటియందు యట్టి స్థితి చూడబడుటలేదు.

పుట్టుక కలిగుంటున్నటువంటి ఘుటాదులు భావరూపములే యగుచున్నవని ఒప్పుకొనినచో అపి అభివృద్ధి అనబడు ఏదో ఒక కారణము యొక్క సహాయమతో పుట్టుచున్నవి అను మాట సహేతుకముగా వుండును.

మరియు అట్లుగాక అసత్తను సత్తగాను మరియు సత్త అసత్తగా మారుటను ఒప్పుకొన్నచో ఎవ్వనికిని ప్రమాణము ప్రమేయాది వ్యవహారములందు నమ్మకమే వుండదు. ఏలయన ? అలా ఒప్పుకొన్నట్లయితే సత్త సత్తగానే యుండును మరియు అసత్త ఎల్లప్పుడూ అసత్తగానే యుండున్న నమ్మకము చెడిపోవును.

దీనితోపాటు ఆ “పుట్టుచున్నది” అను వాక్యము ద్వారా ద్వ్యాఘర్ మొదలగు ద్రవ్యములు తమ కారణము మరియు ఉనికితో సంబంధమున్నట్లుగా చెప్పచున్నవి. అనగా ఉత్సర్పికి పూర్వము జరుగు కార్యము అసత్త అనగా లేనిది అగుచున్నది. అంతేగాక తమ కారణముయొక్క వ్యాపారము సహాయముగా తమకు కారణరూపమైన పరమాణువుల తోడను మరియు శక్తితోడను సమాయిరూప సంబంధము ద్వారా ఏకమగుచున్నది. అట్లు ఏకమై కారణముతో గలసి సత్త అగుచున్నది.

అట్టి స్థితియందు అసత్తకు కారణమైనది సత్త ఎట్లగుచున్నదో వారే చెప్పబడిని యుండును. అంతేగాక అసత్త అయిన దానికి మరియుకరానితో సంబంధము మాత్రము ఎట్లు సంభవమగును ? ఏలయన్నచో గొడాలిబిడ్డని యొక్క ఉనికి మరియుక సత్త పదార్థముతో సంబంధముగాని లేక దానికి కారణముగాని ఏ విధముగాను ఎవనిచేతను ప్రమాణ పూర్వకముగా సిద్ధింపజేయబడజాలదు.

పూర్వపక్షము - వైశేషిక మతవాదులు లేఖియొక్క సంబంధమును ఒప్పుకొనరు.
వారు భావరూపమైన ద్వ్యాణిక్ మొదలగు ద్రవ్యముల యొక్క సంబంధమును మాత్రమే దానియొక్క కారణముతో సమవాయ సంబంధమును చెప్పుచున్నారు.

సమాధానము - మాట అదికాదు. ఏలయన ? వారి అభిప్రాయము ననుసరించి కార్యకారణ సంబంధము జరుగక పూర్వమే కార్యము యొక్క ఉనికి ఒప్పుకొనబడలేదు. అనగా వైశేషిక మతస్తుడైన కుమ్మరి మరియు కర్త చక్రము (సారె) మొదలగు క్రియ ఆరంభము కాక పూర్వమే ఘటము మొదలగువాని అస్తిత్వమును అనగా వునికిని ఒప్పుకొనరు. అంతేకాకుండా మట్టికే ఘటాది ఆకారము ప్రాప్తించినదని వారు అనగా వైశేషికులు ఒప్పుకొనరు. అందుచేత చివరకు అసత్త యొక్క సంబంధమునే ఒప్పుకొనవలసి వచ్చుచున్నది.

పూర్వపక్షము - అసత్త యొక్క సమవాయ సంబంధము కలిగియుండుట న్యాయ విరుద్ధము కానేరదు.

సమాధానము - అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? గొడ్రాలి బిడ్డనికి దేనితోను సంబంధమున్నట్లుగా యింతవరకు ఎచ్చటనూ చూడబడలేదు.

ఆభావము అనగా లేఖియొక్క సమానత్వము వున్నప్పటికి ఘటాదుల ప్రాగభావము, అనగా అవి లేక పూర్వమే వాటిని వున్నట్లుగా తలంచుట యొక్క తన కారణముతో సంబంధము వుండును. గొడ్రాలిబిడ్డని లేఖితో కాదు. అందువలన ఈ ఆభావములకున్న భేదము అనగా భిన్నత్వమును గురించి చెప్పువలసి యున్నది. అదెట్లన ? -

ఒకటి లేకుండుట, రెండు లేకుండుట, అన్ని లేకుండుట, ప్రాగభావము, ప్రథ్యంసా భావము, అన్యోన్యాభావము, అత్యంతా భావము. ఈ లక్షణములతో ఎవ్వడూ గూడ ఆభావము యొక్క అనగా లేపటువంటి వస్తువుయొక్క విశేషత్వము అనగా ఆ లేనిదాని గుణగణములు ఎవ్వడు చూపజాలడు.

మరి ఎటువంటి విశేషత్వము లేకున్నప్పటికి ఘటము యొక్క ప్రాగభావమే. కుమ్మరి మొదలగువాని ద్వారా ఘటభావమును పొందియుండునని చెప్పుట మరియు దానియొక్క కపాలమును పేరుగల తన కారణరూపమైన భావముతో సంబంధము కలిగియుండును. మరియు అది అంతయు వ్యవహారమునకు యోగ్యముగా వుండును. కాని అదే ఘటముయొక్క ఏ ప్రథ్యంసా భావము కలదో అది ఆభావత్వములో సమభావ సంబంధితము కలిగియుండదు. ఈ విధముగా ప్రథ్యంసము మొదలగు ఆభావములను ఎట్టి స్థితియిందును వ్యవహారమునకు యోగ్యముగా ఒప్పుకొనకపోవట మరియు కేవలము ధ్వణిక్ మొదలగు ద్రవ్యమును పేరుగల ప్రాగభావమును మాత్రమే ఉత్పత్తి మొదలగు వ్యవహారములకు యోగ్యమైనట్లుగా తలంచుట ఉనమంజసమైన అనగా ఒప్పుకొనుటకు వీలుగానిదియే. ఏలయన ? అత్యంతా భావము అనగా అనలే లేకుండుట మరియు ప్రథ్యంసాభావము వలనే ప్రాగభావము యొక్క ఆభావత్వమే అయి వున్నది. కావున అందులో విశేషమేమియు లేదు.

పూర్వపక్షము - మేము ప్రాగ్భావమును భావరూపముగా వుండుట చెప్పియుండలేదు గదా ?

సమాధానము - అయితే మీరు అభావమునే భావరూపముగా వుండుట చెప్పియున్నారన్న మాట. అదెట్లన ? ఘుటము ఘుటరూపముగా అయిపోవుట. వస్తుము, వస్తరూపము అయిపోవుట. కాని ఇట్లు చెప్పుట గూడ అభావము భావరూపముగా అయిపోవుట వలె ప్రమాణ విరుద్ధమైనదియే. సాంఖ్యమతస్తుల పరిణామవాదము గూడ, దానియందు అపూర్వ ధర్మాత్మత్తు మరియు వినాశమును స్వీకరించడము వలన ఆ మతము గూడ యా విషయమునందు వైశేషికుల మతము కంటే విశేషత్వమేవియు కలది కానిదగుచున్నది.

అభివ్యక్తి అనగా ప్రకటించబడుట మరియు తిరోభావము అనగా వెనుకకు వెళ్లుట మొదలగుచాటిని స్వీకరించినప్పటికి, అభివ్యక్తి మరియు తిరోభావముల వునికి లేములను నిరూపించుటయందు యింతకు పూర్వమువలెనే ప్రమాణముల ద్వారా యా మతమునకు గూడ విరోధము తప్పదు.

ఈ విచారణ ద్వారా కారణము కార్యమునందు వుండి వుండుటయే ఉత్పత్తి మొదలగునవి అని నిరూపించువారి వాదము గూడ ఖండించబడుచున్నది.

ఈ విధముగా పై మతములన్నియు ఖండించబడిన అనంతరము సిద్ధించున దేమనగా - ఒకే సత్యతత్త్వము అనగా ఆత్మతత్త్వము అవిద్య ఆధారముగా నటు (గారడీవాడు) ని వలె ఉత్పత్తి మరియు వినాశము మొదలగు ధర్మములతో కూడి అనేక రూపములుగా కల్పించబడు చున్నది. లేక కల్పితమగుచున్నది. భగవంతుని ఈ అభిప్రాయమే. “నాసతో విద్యతే భావో” చూ.గీ.త. 2.16 అను శ్లోకమునందు చెప్పబడియున్నది. అట్లేయున ? సతీ’ అను ప్రత్యయము అనగా పదార్థమునందు వ్యభిచారము అనగా వికారము జరుగడు. తదితరమైన (అసతీ) సర్వ ప్రత్యయములందు వ్యభిచారము (వికారము) జరుగును. అందువలన ‘సతీ’ పదార్థమెక్కలేయే వికమాత్రతత్త్వము.

పూర్వపక్షము - భగవంతుని అభిప్రాయము ననుసరించి ఆత్మ నిర్వికార పదార్థమైనచే “నిశ్చేషముగా కర్మలను త్వజీంచబడుకరదు” అని ఎట్లు చెప్పుచున్నారు ?

సమాధానము - శరీరము అనగా యింద్రియాది రూపములైన గుణములు సత్యవస్తువు లైనను లేక అవిద్య కల్పిత వస్తువులైనమూ అవస్థియు ఆ దేహముతో కూడియున్న కర్మలన్నియు వాటి ధర్మములే అయినప్పుడు ఆత్మయందు అవస్థియు ఆ విద్య కారణముగ ఆరోపితములే గదా ? ఈ కారణముగ “వి అజ్ఞాని గూడ నిశ్చేషముగా కర్మలన్నింటేని ఒక్క క్షణముపాటు గూడ త్వజీంచజాలదు” అని చెప్పబడినది.

కాని విద్యద్వారా అవిద్య అంతయు నివృత్తి చెందినప్పుడు జ్ఞాని కర్మలన్నింటేని విశేషముగా త్వజీంచగలిగియే యందును. అదెట్లన ? అవిద్య నశించిన తరువాత అవిద్యవలన అద్భుతారోపితమైన అనగా అవిద్య బలముతో కల్పించబడిన వస్తువులన్నియు మిగిలివుండనే

వుండవ. ఉదాహరణముగా తిమిర రోగము చేత కలిగిన దృష్టిద్వారా అధ్యారోపితమైన అనగా కళ్చింబబడుచున్న యిరువురు చంద్రులు మొదలగునవన్నియు యింక వాటి అంశములు గూడ తిమిర రోగము తొలగిపోయిన వెంటనే అనగా మరుక్షణమునందే నశించిపోయినందువలన యింక మిగిలిపుండవ.

అందువలన “సర్వాకర్ణాణి మనసా సంన్యాస్యాస్తే సుఖంవశీ” చూ. గీత 5.13 అనగా సర్వవిధ కర్మలను మనసా అనగా మనస్సు మండి త్వజించి అని చెప్పిన మాటలు సత్యమైనవే. మరియు “స్నేహ్య కర్మణ్యభిరతః సంసిద్ధిం లభతేనరః” చూ. గీత 18.45 అనగా తమ తమ కర్మలయందు మగ్నమై యున్న మనమ్ముడు సిద్ధిని పొందును. మరియు “స్వకర్మణా తమ భ్వర్భ్వ సిద్ధిం విందతి మానవః” చూ. గీత 18.46 అనగా మనుమ్ముడైనవాడు తన తన అనగా ఈశ్వరునిచేత తనకు విధించబడిన కర్మల ద్వారా ఆ భగవంతుని పూజించి సిద్ధిని పొందును అను మాటలన్నియుగుడ సరిట్టునవే అనగా సత్యములే.

జ్ఞానిష్పం యొక్క యోగ్యతారూపమైన ఏ కర్మజనితమైన సిద్ధి చెప్పబడినదో దానియొక్క ఘలభూత జ్ఞానిష్పం మైన సైష్మర్భుసిద్ధి గూడ చెప్పవలసి యున్నది. అందులకు గాను ముందు శోకము అరంభించబడుచున్నది.

18.49. అస్తక బుధిస్వర్వత జితాత్మా విగతస్పృహః, సైష్మర్భుసిద్ధిం పరమాం సంన్యాసేనాధిగచ్ఛతి.

అనగా - సర్వత్రా అస్తక బుధిగలవాడు, అనగా భార్యాపుత్రులు మొదలగు ఆసక్తిక కేంద్రములైనట్టి వాటియందు ఎవని అంతఃకరణమునందు ఆసక్తి పూర్తిగా నశించినదో అనగా తొలగిపోయినదో, ఎవడు జీతాత్మా అనగా తన యంతఃకరణమును తన స్యాధినమునందు వుంచుకొనియున్నాడో ఎవడు స్మితారహితుడో అనగా దేహము, జీవితము మరియు ప్రాపంచిక భోగములందు కూడ ఎవనికి తృప్తి - అనగా ఆసక్తి అనగా కోరిక లేదో, అటువంచి ఆత్మజ్ఞాని పరమ సైష్మర్భుసిద్ధిని పొందగలదు.

“నిష్మియ బ్రహ్మమే అత్య” అను జ్ఞానము కలిగిన కారణముగ ఎవనియొక్క సర్వకర్మలు తొలగిపోయినవో ఆతడు “నిష్మర్భు” అనబడును. దానియొక్క భావమునే “సైష్మర్భుము” అని అందురు. మరియు నిష్మర్భతా రూపమైన సిద్ధినే. “సైష్మర్భుసిద్ధి” అని అందురు. అట్లగాక నిష్మియమైన ఆత్మ స్వరూపముతో నిలిచియుండునట్టి నిష్మర్భతము సిద్ధించుటనే సైష్మర్భుసిద్ధియని అందురు. అటువంచి కర్మల వలన కలుగు సిద్ధికంచి విలక్షణమైన అనగా భిస్సముగా యున్నట్టియు మరియు సద్యముక్తితో కూడియున్నట్టియు (సత్యముక్తి అనగా వెంటనే, యిష్మదే కలిగియున్నట్టి) ముక్తి గలవాడు ఉత్తమ సిద్ధి గలవాడు అయి వున్నాడు. అటువంచివానికి సంన్యాసము ద్వారా అనగా యథార్థమైన జ్ఞానము ద్వారా లేక జ్ఞానపూర్వకమైన సర్వకర్మ సంన్యాసము ద్వారా మౌక్కమును పొందినవాడు (కలిగినవాడు) సర్వకర్మలను మనసా

సమాధానము - కాని “ఆదిత్యవర్షమైనది, ప్రకాశ స్వరూపమైనది స్వయంజ్యోతి”

అను శబ్దముల ద్వారా ఆత్మ ఆకారము కలదనిచే త్రుతులయందు చెప్పబడినది ?

పూర్వపక్షము - అట్లు చెప్పటి సరికాదు. ఏలయన ? ఆ వాక్యములు తమః స్వరూపమైన అజ్ఞానమును నిషేధించుట కొఱకు చెప్పబడినవి. అనగా ఆత్మయందు ద్రవ్య గుణము మొదలగు రూపములను నిషేధించుట ద్వారా ఆత్మను అంధకార రూపము కలదిగా ఆరోపించు అవకాశము కలుగును. కావున అట్లే ఆరోపణను నిషేధించుట కొఱకే “ఆదిత్యవర్షమీ” మొదలగు వాక్యములు చెప్పబడినవి. ఏలయన ? “అరూపమైనది” మొదలగు వాక్యము ద్వారా ముఖ్యముగా ఆత్మకు రూపము నిషేధించబడినది. మరియు ఆత్మయొక్క రూపము యింద్రియములకు తోచునది కాదు. అందుచేత ఆట్లే ఆత్మను ఎవ్వడు గూడ తన యింద్రియము లతో చూడజాలడు. అది శబ్దము ద్వారా చెప్ప సాధ్యము కానిది. అస్వర్ఘము అనగా చేతుల ద్వారా తాకబడనిది మొదలగు శబ్దముల ద్వారా కూడ ఆత్మ దేనికీ విషయము కాదు అని చెప్పబడినది గదా ? మీరెట్లు చెప్పేదరు ?

కావున ఆత్మ జ్ఞానము వంచేది అని చెప్పటి సరికాదు. మరి అలాంటప్పుడు ఆత్మయొక్క జ్ఞానము ఎట్లుండును ? ఏలయన ? జ్ఞానము లన్నియు వేనిని విషయములుగా చేసుకొని ప్రవర్తించునో ఆ విషయాకారముగానే యుండును మరి ఆత్మయో నిరాకారమైనది. అనగా సొంత ఆకారము లేనిది. ఆ విధముగా జ్ఞానము మరియు ఆత్మ రెండూ కూడ ఆకారము లేనివగుటచే వాటియందు భావముగాని లేక నిష్ఠగాని ఎట్లు కలుగును ?

సమాధానము - అట్లు చెప్పటి సరికాదు. ఏలయన ? ఆత్మయొక్క ఆత్మంత నిర్మలత్వము, స్వచ్ఛత్వము మరియు దానియొక్క సూక్ష్మత్వము పూర్వ సిద్ధములే అయి వున్నవి. మరియు ఆత్మవలెనే బుద్ధియొక్క నిర్మలత్వము మొదలగునవి గూడ పూర్వ సిద్ధములే. అందువలన దానియొక్క ఆత్మచైతన్యాకారముగ ఆభాస కలిగియుండుట సంభవము కావచ్చును.

బుద్ధిచేత ప్రకాశింపబడిన మనస్సు, మనస్సుచేత ప్రకాశింపబడిన యింద్రియములు మరియు యింద్రియములచే ప్రకాశమును పొందుచున్న స్థూలదేహము వున్నవి కదా ? అందుచేత ప్రపంచమునందలి సామాన్యజనసులు దేహమునందే ఆత్మ దృష్టి కలిగియుందురు.

దేవత్తపాదులైన లోకాయతులు “చైతన్యముతో కూడియున్న దేహమునే ఆత్మగా తలంచుచున్నారు. ఇంకా కొంతమంది ఆత్మను యింద్రియములను చైతన్యవంతము చేయునదిగాను మరికొంతమంది మనస్సును చైతన్యవంతము చేయునదిగ్గాను మరికొంతమంది బుద్ధినే చేతన పరార్థముగా చూచుచున్నారు.

అనేకమంది ఆ బుద్ధికి గూడ లోపలగా వ్యాపించియున్న అవ్యక్తమును అవ్యాక్షతమును పేరుగల ఆవిద్యావపథ్ఫనే అనగా చిదా భాసునే ఆత్మరూపముగా తలంచుచున్నారు.

బుద్ధి మొదలు శరీర పర్యంతము అన్నిచోట్ల అనగా అంతటా ఆత్మచైతన్యము యొక్క ప్రకాశము లేక చైతన్యము కలిగియున్న కారణముగ దేహమునే లేక బుద్ధినే ఆత్మగా తలంచుటకు కారణమై యున్నది.

అందువలన యిప్పుడు తేలిన సారాంశమేమన ? ఆత్మవిషయక జ్ఞానము విధేయము అనగా స్పష్టముగా యిదమిద్దమని చెప్పుబడునది కాదు. అయితే మరి విధేయమైనది ఏది ? నామరూపాదులు కలిగియున్నను అనాత్మ వస్తువులయందు ఏ ఆత్మరూపము అధ్యసింపబడు చున్నదో అనగా ఆరోపించబడుచున్నదో అట్టి ఆరోపణను నిపారించుటయే కర్తవ్యము అనగా విధేయము. ఆత్మచైతన్యము యొక్క జ్ఞానమును సంపాదించుట కాదు. ఏలయన ? జ్ఞానము అవిద్య ద్వారా ఆరోపించబడిన సమస్త పదార్థముల ఆకారముల ద్వారానే విశేషముగా గ్రహించబడుచున్నది.

ఈ కారణముచేతనే విజ్ఞానవాదులైన బౌద్ధులు విజ్ఞానము కంటే వేఱుగ మరియుక వస్తువు లేదు అని చెప్పుచున్నారు. మరియు ఆ జ్ఞానమును ‘స్వసంవేద్య’ అనగా తనంతట తానుగా తెలియబడునదిగా ఒప్పుకొనిన కారణముగ ప్రమాణములతో నిమిత్తము లేదని వారి వాదము.

ఆ విధముగా బ్రహ్మమనందు ఏ అవిద్య కారణముగ అధ్యారోపణము చేయబడినదో దానిని నిరాకరించుట అనగా తొలగించుటయే కర్తవ్యము. బ్రహ్మజ్ఞాన సంపాదన కొఱకు ప్రయత్నించుట కర్తవ్యము కాదు. ఏలయన ? బ్రహ్మ సర్వవ్యాపకడు అందువలన ఆయనను వెదకవలసిన పనిలేదు - అందుకే భాగవతములో ప్రపణ్ణదుడు బ్రహ్మను గురించి తన తండ్రితో యిలా అన్నాడు -

“కలదంబోధి కలండుగాలి కలదాకాశంబునన్ గుంభినివ్
కలదగ్నిం దిశలం బగళ్ళ నిశలం ఖద్వోత చంద్రాత్మలన్
కలదోంకారమునన్ త్రిమార్థులం త్రిలింగ వ్యక్తులందంతటన్
కలదీశుండు కలండు తండ్రి వెదకంగా నేల యాయాయెడన్ ?

చూ. శ్రీమద్భాగవతము సప్తమ సృంధము

బ్రహ్మ అత్యంత ప్రసిద్ధుడు అనగా సర్వవ్యాపకడై యున్నప్పటికి సువిజ్ఞాయుడు అనగా సులభముగా తెలియువాడు. అతి సమీపమునందున్నవాడు మరియు ఆత్మ స్వరూపుడు అయి వన్నప్పటికి ఆయన వివేకము లేనటువంటి మనమ్యులకు అవిద్య కల్పితమైన నామరూపముల భేదముతో వారి బుద్ధి భ్రమించియున్న కారణముగ అప్రసిద్ధుడుగాను, దుర్భిజ్ఞాయుడు అనగా అతికష్టముగా తెలియువాడుగను, అత్యంత దూరముగా వున్నవాడుగను మరియు మనతో ఎటువంటి సంబంధము లేనటువంటి పరాయివాడుగను తోచున్నాడు.

కాని ఏ సాధకుని యొక్క బ్రహ్మకార బుద్ధి విరమించిపోయినదో, ఎవరు గురువు మరియు పరమాత్మని దయకు పొత్తులై యున్నారో వారికి యింతకంటే మరింత ప్రసిద్ధమైన, సువిజ్ఞాయైన, సుఖస్వరూపము మరియు తమకు సమీపముగా కొంచము గూడ వుండదు. “ప్రత్యక్షము, ఉపలభము అనగా ప్రాప్తించినట్టి ధర్మమయము” మొదలగు వాక్యముల ద్వారా గూడ యా మాటే చెప్పబడియున్నది. (చూ. గీత 9.2.)

శ్రీ మధుగవద్వీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

తమను గొప్ప పండితులుగా తలంచు ఎంతోమంది “ఆత్మతత్వము నిర్వీకారము అయి వున్నందున దానిని మానవబుద్ధి పొందజాలదని అందువలన సమ్యక్జ్ఞానము దుస్సార్థమని చెప్పుచుందురు.

ఆ మాట నిజమే - ఏలయన ? ఎవరు గురుపరంపరలేని వారో, ఎవరు వేదాంత వాక్యములను విధి శ్వార్పకముగా వినియుండలేదో, ఎవరి బుద్ధి ప్రాపంచిక విషయముల యందే చిక్కపడియున్నదో, ఎవరు యథార్థ జ్ఞానమును కలిగించునట్టి ప్రమాణముల యందు త్రమించియుండలేదో వారికి బ్రహ్మతత్వము దుర్భిఖ్యేయము అయి వున్నమాట సత్యమే.

కానీ ఎవరు అందులకు విరుద్ధముగా వుండియున్నారో వారికి మాత్రము, లాక్షిక గ్రాహ్యగ్రావాక భేదయుక్తమైన వస్తువులయందు సద్యావమును కలిగియుండుట అనగా నిత్యానిత్య వస్తువివేకము లేక యుండుట అత్యంత కలినమైన మాట వాస్తవమే. ఏలయన ? వారికి ఆత్మవైతన్యము కంటే వేఱుగ రెండవ పదార్థము తోచనే తోచదు.

ఈ విషయము సరిగ్గా అంతే, వేఱు విధముగా కాదు. ఈ మాటను మేము యింతకు షూర్పమే అనేక యుక్తుల ద్వారా సిద్ధింపజేసియున్నాము. మరియు భగవంతుడు గూడ దేనియందు ప్రాణులన్నియు మేల్చొనుచుండునో జ్ఞానులకు, మునులైనవారికి అది రాత్రియై యుండును” అని చెప్పియున్నారు.

అందువలన స్వరూపమును గ్రహించుటయందు బాహ్యమైన నానాకార భేదబుద్ధి నివర్తించుటయే కారణము. ఏలయన ఆత్మ ఎన్నడునూ, ఎవ్వరికినీ గూడ అప్రసిద్ధము అప్రాప్తవ్యము, శ్యాజ్యము లేక ఉపాధేయము అనగా పొందదగినది కానేరదు.

ఆత్మను అప్రసిద్ధమైనదిగా ఒప్పుకొన్నట్లయితే సర్వప్రవృత్తులను నిరర్థకములని ఒప్పుకొనుట సిద్ధించును. అంతేకాకుండా అచేతనమైన శరీరము కొఱకు అన్ని విధములైన కర్ణులు చేయబడుచున్నవని కల్పించుటకు అవకాశముండదు. అంతేకాకుండా సుఖము కొఱకు సుఖమనియు, దుఃఖము కొఱకు దుఃఖమనియు తలంచుట కుదరదు. అట్లేలయన ? సమస్త వ్యవహరములు మరియు వాటి ప్రయోజనములు అనగా ఘలములు అన్నియు గూడ చివరకు ఆత్మకు సంబంధించిన జ్ఞానమునకు సంబంధించిన విషయములుగా వున్నవని తలంచవలసి వచ్చును.

అందువలన ఏ విధముగా తన శరీరమును గురించి తెలుసుకొనుటకు యితర ప్రమాణములతో పనిలేదో ఆ విధముగానే ఆత్మ అంతకంటే గూడ అనగా దేహముకంటే కూడ ఎక్కువ సామీప్యమున అనగా తన దేహమునందే వుండియున్నందున ఆత్మను గుర్తించుటకు ఎటువంటే ప్రమాణములతోనూ పనిలేదు. అందుచేత వివేకము గలవారికి ఆత్మనిష్ట ఆత్యంత సులభము.

ఎవరి మతము అనగా అభ్యప్రాయము ననుసరించి జ్ఞానము నిరాకారము మరియు అప్రత్యక్షము అని తలంచబడుచున్నదో వారికి గూడ జ్ఞేయ పదార్థము యొక్క అనుభవము

శ్రీ మధుగవద్దిత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

జ్ఞానాధీనమే అయి వున్నందున సుభాదులవలె జ్ఞానము అత్యంత సమీపమున వున్నందున సులభముగ తెలియబడును. ఈ విషయము సర్వాంగికారమైనదే.

మరియు జ్ఞానమును తెలుసుకొనుటకు ఎటువంటి జిజ్ఞాసతో గూడ పనిలేదు. అందువలన గూడ జ్ఞానము ప్రత్యక్షమని తెలుసుకొనవలసి యున్నది. జ్ఞానము గసుక ఆప్రత్యక్షమై యున్నట్టయితే, యితర జ్ఞేయ వస్తువులవలె దానిని గూడ తెలుసుకొనవలయునన్న జిజ్ఞాస గలిగియుండెడిది. అనగా జ్ఞాతమైన పురుషుడు ఘుటాదిరూపమైన జ్ఞేయ పదార్థములను జ్ఞానము తెలుసుకొనవలయునని కోరుకొనునో అదే విధముగా అజ్ఞానమును గూడ యితర జ్ఞానముల ర్వారా తెలుసుకొనవలయునను కోరిక కలిగియుండెడివాడు. ఆలా జరుగుట లేదు.

అందుచేత జ్ఞానము అత్యంత ప్రత్యక్షమైన వస్తువు మరియు ఆ కారణముగానే జ్ఞాత కూడ సులభముగా తెలియబడుచున్నాడు. అందువలన జ్ఞానమును పొందుట కొఱకు ప్రయత్నము చేయవలసిన అవసరమేమియు లేదు. అనాత్మబుద్ధిని సవరింపజేయుట కొఱకు మాత్రమే ప్రయత్నము చేయవలసియుండును. అందువలన జ్ఞానము అనగా జ్ఞానవిష్ణు సుసంపాద్యము. అనగా అనాయాసముగ లభించునడై యున్నది.

ఈ జ్ఞానవిష్ణు ఏ విధముగా చేయవలసియుండును ? అన్నటో అది చెప్పచున్నారు -

18.51. బుధ్యా విశుద్ధయా యుక్తో ధృత్యా २ २త్యానం నియమ్య చ, శబ్దాధీనివ్యషయాం స్వక్ష్మ రాగద్వేషో వ్యుదస్య చ.

అనగా - నిశ్చితమైన అనగా కపటము లేనటువంటి నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధితో కూడియున్న పురుషుడు దైర్యముతో కర్పు మరియు కరణముల సంఘాత రూపమైన ఆత్మను అనగా ఆత్మతో తాదాత్మను చెందియున్న దేహమును, సంయమించి అనగా తన స్వాధీనము నందుంచుకొని శబ్దాది విషయములను త్యజించి కేవలము శరీర స్థితికొఱకే అనగా శరీర పోషణకొఱకే అవసరమైన విషయములను గ్రహించచూ వాటిని మించి యితరమైన అనగా సుఖభోగములకు అవసరమగు విషయముల నన్నింటిని త్యజించి శరీర పోషణకు అవసరమగ వస్తువులందు గూడ రాగద్వేషములను త్యజించి రాని తరువాత -

18.52. వివిక్తసేవీ లఘ్యాశీ యతపాక్యాయ మానసః, ధ్యానయోగసరో నిత్యం వైరాగ్యం సముప్రాతితః.

అనగా - వివిక్త దేశమునందు నివసించువాడు అనగా అడవులు నదీతీరములు, కొండగుహలు మొదలగు ఏకాంత ప్రదేశములందు నివసించ స్వభావము గలవాడు మరియు తెలికమైన ఆహారమును భుజించువాడు ఏకాంత నివాసము తెలిక భోజనము ఈ రెండూ గూడ నిద్ర మొదలగు దోషములను నిర్వహించునవి గావున చిత్తమును నిర్వలము చేయుటకు హోతువులగుచున్నవి. అందువలన ఈ రెండు అంతఃకరణ స్వచ్ఛతకు సాధనమలుగా తలంచబడుచున్నవి.

మరియు మనస్సు, వాక్కు మరియు దేహమును వశమునందుంచుకొనువాడై అనగా ఏ జ్ఞాన నిష్పదైన యతి యొక్క దేహము, మనస్సు మరియు వాక్కు ఈ మూడించిని జయించినవారు “యతవాక్యాయ మానస” అని అనబడురు. ఈ విధముగా సర్వేంద్రియము లను కర్మలనుండి వేఱుచేసి,

మరియు నిత్యము ధ్యానయోగమునందు లీనపై యుండువాడగునో ఆత్మ స్వరూపమును గురించి మనస్సునందు విచారించుంచుటను అనగా మనసము గావించు చుండుటను ధ్యానమందురు. మరియు ఆత్మయందు చిత్తమును లగ్నముచేసి యుంచుటను యోగమందురు. ఈ రెండూ అనగా మనసము యోగము ప్రథానముగా ఎవని నిత్యకర్తలై యుందునో ఆతనిని “ధ్యానయోగ పరాయణదు” అని అందురు. ఇచ్చట “నిత్య” అను శబ్దము మంత్రములు, జపములు మొదలగు ఇతర కర్తవ్యములు లేకుండుటకుగాను ప్రయోగించబడినది.

మరియు ఈ లోకము మరియు పరలోకమునకు సంబంధించిన భోగములయందు తృప్తి అనగా ఆసక్తి, అనగా కోరిక లేకుండుటను వైరాగ్యమందురు. అట్టి వైరాగ్యమును ఆశ్రయించి అనగా సర్వకాల సర్వాపణలయందును వైరాగ్యభావ సంపన్చై యుందువాడు.

మరియు -

18.53. అహంకారం బలం దర్శం కామం క్రోధం పరిగ్రహమ్, విషువ్య నిర్వమః శాంతో బ్రహ్మాభూయాయ కల్పతే.

అనగా - అహంకారము, బలము మరియు దర్శము అనగా గర్యమును త్వజించి దేహము మరియు యింద్రియములయందు అహంభావము అనగా అవియే ‘నేను’ అను భావము కలిగియిందుట అహంకారమనటడును. కామము అనగా కోరికలు, మరియు ఆసక్తితో కూడియస్తు ఏ సామర్థ్యముకలదో దానిని ‘బల’ మందురు. ఇచ్చట దేహదులకు సంబంధించిన సామర్థ్యమును బలమని చెప్పుట లేదు. ఏలయన ? అది స్వాభావికమైనది. అందువలన దానిని త్వజించు సాధ్యపడదు. హర్షము అనగా సంతోషము వలన మరియు ధర్మమును ఉల్లంఘించి అనగా త్రోసిపుచ్ఛినప్పుడు కలుగు ఏ గర్భము వుండునో దానినే “దర్శము” అని అందురు. అట్లేలయన ? స్మృతి గ్రంథములయందు “హృష్టో ధృష్టి ధృష్టో ధర్మమతిక్రామతి” అనగా హర్షముతో కూడియస్తు మనస్సుడు దర్శమును ప్రదర్శించును, దర్శముము ప్రదర్శించువాడు ధర్మమును ఉల్లంఘించును అనగా అతిక్రమించుచుండును.

మరియు కోరికవే కామమందురు. ద్వేషమునే క్రోధమందురు. ఈ రెంటిని అనగా కామ, క్రోధములను మరియు పరిగ్రహమును అనగా గ్రహించుటను కూడ త్వజించి అనగా యింద్రియములు మరియు మనస్సునందుండు దోషములను పరిత్వజించిన తరువాత కూడ శీర్చ ధారణను గురించిన ప్రసంగముచే లేక ధర్మానుప్పైన నిమిత్తముగ ఏ బాహ్య మస్తు సంగ్రహము ప్రాప్తించునో వాటిని గూడ పరిత్వజించి -

మరియు పరమహంస పరిప్రాజకుడు (సంపూర్ణ సంన్యాసి) అయి మరియు దేహజీవన మాత్రమనందు గూడ మమత్వము లేనివాడై మరియు అందువలననే ఎవడు శాంతుడై, ఈ విధముగా ఎవడు సర్వవిధ శ్రమలు (కర్మలు) లేనివాడై, జ్ఞాననిష్టుడై యుండునో ఆతడు బ్రహ్మారూపుడుగా యుండుటకు యోగ్యత గలవాడగును.

ఈ క్రమము ననుసరించి -

**18.54. బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి,
సమ స్ఫుర్యేషు భూతేషు మధ్యక్తిం లభతే పరామ్.**

అనగా - బ్రహ్మను పొందినట్టి పురుషుడు అంతఃకరణము ఆనందముతో నిండియున్నవాడై అనగా ఆధ్యాత్మ ప్రసాదమును పొందిన పురుషుడు ఎన్నడును శోకించడు మరియు ఎటువంటి వస్తువును పొందవలయును కోరిక లేకయుండును. అనగా ఆతని వద్ద నున్న వస్తువు ఏదైన పగిలిపోయినను, తగులబడిపోయినను, నీలియందు కొట్టుకొని పోయినను లేక దొంగలు లేక యితరులు. పట్టుకుపోయిను ఒక్కమాటలో ఆతనికి ఎటువంటి నష్టముగాని, కష్టముగాని కలిగిననూ ఏ విధమైన దుఃఖమును పొందడు. ఎటువంటి వస్తువును తనకు కావలయుని కోరడు.

“నశోచతి, నకాంక్షతి” అను పదము ద్వారా బ్రహ్మతత్వమును పొందియున్నట్టి పురుషుని యొక్క స్వభావమును గురించి సంక్లిష్టముగా చెప్పబడినది.

ఏలయన ? బ్రహ్మవేత్తయందు లభించని వస్తువుల పట్ల ఆకాంక్ష ఏర్పడడు. అట్లుగాక “న కాంక్షతి” కి బదులుగా “న వ్యాప్తి” అని పారభేదము చేసుకొనవలయును.

మరియు ఎవ్వడు సర్వభూతములందును సమానముగ వ్యాపించియున్నాడో అనగా ఏ మహాత్ముడు తనయందు వలనే సమస్త భూతములయందును సుఖదుఃఖములను సమముగా చూచునో ఈ వాక్యమునందు ఆత్మను సమభావముతో చూచుట యని చెప్పబడలేదు. అట్లేలయున ? అదైతే “భక్తామా మభిజానాతి” అను పదము ద్వారా రాబోవు శ్లోకమునందు చెప్పబడును.

అటువంటి జ్ఞాననిష్టుడైన పురుషుడు పరమేశ్వరుడనైన నాయొక్క భజన రూపమైన పరాభక్తిని సులభముగా పొందును. అనగా “చతుర్వ్యాధా భజంతేమామ్” (చూ. గీత 7.16) అను వాక్యమునందు ఏ చతుర్వ్యభక్తి చెప్పబడినదో దానిని పొందును.

అటు తరువాత ఆ జ్ఞాన లక్షణములు కలిగియున్న మహాత్ముడు -

**18.55. భక్త్యా మామభిజానాతి యావాన్యశ్చాస్మి తత్త్వతః,
తతో మాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనంతరమ్.**

అనగా - ఆ భక్తిద్వారా నేనెంతటివాడనో మరియు ఎళ్లివాడనో అదంతయు తత్త్వము ద్వారా తెలుసుకొనును. అభిప్రాయమేమన ? నేను ఎంతటివాడనో అనగా ఉపాధులయందు

వ్యాపించుట ద్వారా ఆ విస్తార భేదముతో ఎంతటివాడనో మరియు నేనేవ్యాడనైయున్నానో అనగా నిజముగా సమస్తమైన ఉపాధి భేదములు లేనివాడనై సరోవర్తమ పురుషుడనై మరియు ఆకాశమువలె సర్వవ్యాపకుడనై నేనున్నానో ఆ అంద్రొత మరియు వయోభేద మెఱుంగని జన్మమరణములు లేని, భయరహితుడనై యున్న మరియు శాశ్వతుడనైన నన్ను తత్త్వమః అనగా నా తత్త్వమును గుర్తించును.

నన్ను ఈ విధముగా అనగా తత్త్వరూపముగా ఎఱింగిన ఆ క్షణమునందే నా యందు ప్రవేశించును అనగా నా రూపమునే పొందును.

ఈ క్లోకమునందు “జ్ఞాత్వా” విశేష తదనంతరమ్” అను వాక్యము ద్వారా జ్ఞానము మరియు దానిని పొందిన తరువాత జరుగు ప్రవేశ క్రియ యి రెండు అవస్థలు లేక క్రియలు వేఱు వేఱు అర్థములను లేక స్థితులను కలిగిలేవు. అవి మరి యెట్లున్నవన్నచో - ఘలభేదము లేనట్టి జ్ఞానము మాత్రమే వివక్షత కలిగియున్నది. ఏలయన ? “క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విధి” (చూ. గీత 13.1) అనగా క్షేత్రజ్ఞునిగా కూడ నీవు నన్నుగానే ఎఱుంగము అని చెప్పియున్నాడు.

పూర్వపక్షము - జ్ఞానము యొక్క ఏ పరానిష్ట అనగా పరిపూర్జత గలదో దానిద్వారా నన్ను గుర్తించుము. అని చెప్పట విరుద్ధముగా వున్నది. విరుద్ధముగా ఎట్లున్న దందురేమో అన్నచో - జ్ఞాతకు ఎప్పుడు ఏ విషయము యొక్క జ్ఞానము కలుగునో ఆతడు అప్పుడే ఆ విషయమును ఎఱుంగును. జ్ఞానముయొక్క అవృత్తి అనగా ఒకే జ్ఞానము మరల మరల కలుగుట యను జ్ఞానిష్టతో వనియుండదు. అందువలన ఆతడు (జ్ఞాని) జ్ఞేయ పదార్థమును జ్ఞానము ద్వారా తెలుసుకోనడు. జ్ఞానావృత్తి రూపమైన జ్ఞానిష్ట ద్వారా తెలుసుకొనును అని చెప్పట పరస్పర విరుద్ధముగా వున్నది.

సమాధానము - అందులో దోషమేమియు లేదు. ఏలయన ?

తన ఉత్సత్తి మరియు దాని పరిపక్షత కారణముగ కూడియున్న మరియు ఎటువంటి విరోధము లేనటువంటి జ్ఞానము తనయొక్క స్వరూపానుభవమునందు నిలిచియుండుటయే సహజము. ఆ నిశ్చయముగా నిలిచి వుండుటనే నిష్ట అని చెప్పియున్నాము.

ఆఖ్యాత్రాయమేమన ? జ్ఞానముయొక్క ఉత్పత్తి మరియు అది పరిపక్షతను పొందుటకుగాను ఏ విశుద్ధబుద్ధి మరియు అమానితాయిది సహాయక హేతువులు (సాధనములు) గలవో వాటన్నింటి సహాయముతోను మరియు శాస్త్రము మరియు ఆచార్యుని ఉపదేశము వలన కలిగినట్టి ఏ “నేను కర్తను” ఇది నేను చేయలసిన కర్య మొదలగు కారకభేద బుద్ధివలన కలిగిన సమస్త కర్యలయొక్క సంవ్యాస సహాతముగా క్షేత్రజ్ఞుడు మరియు ఈశ్వరుని యొక్క ఏకత్వమునకు సంబంధించిన జ్ఞానము కలదో దానియొక్క మరియు ఈశ్వరునియొక్క అనుభవమునందు నిశ్చయముగా నిలిచి వుండవలయును. అట్లు నిలిచి వుండుటనే పరా జ్ఞానిష్ట అని అందురు.

అటువంటి ఈ జ్ఞానిష్టయే “ఆర్తులు” మొదలగు మూడు విధముల భక్తిని ఆధారముగా చేసుకొని నాల్గవ చతుర్థ పరాభక్తి యని చెప్పబడినది. ఆ జ్ఞాన నిష్టారూపమైన

పరాభక్తి ద్వారా సాధకుడు భగవంతుని తత్పరూపముతో గ్రహించును. అట్లు గ్రహించగానే ఈశ్వరుడు మరియు క్షేత్రజ్ఞ విషయ రూపమువలన కలిగియున్న భేదబుద్ధి పూర్తిగా నివృత్తిని చెందును. అందువలన జ్ఞాన నిష్ఠారూపమైన పరాభక్తిచే నన్న గుర్తించును. అలా చెప్పటయందు ఎటువంటి విరుద్ధ భావము లేదు.

జలా ఒప్పుకొన్నందువలన వేదాంతము, చరిత్ర మరియు పురాణములు మరియు స్వీతిరూపమైన సమస్తమైన నివృత్తి భావమును కలిగించు శాస్త్రములు మొదలగునవన్నియు సార్థకములగును. అనగా వాటస్సిటి అభిప్రాయము అవిలోధముగా సిద్ధించును.

ఆత్మ తత్త్వమును గుర్తించినందువలన ఏ షణాత్రయము (లోకేషణ, విత్తేషణ మొదలగు) వాటియందు విరక్తుడై తిరిగి భిక్షాభావమును కలిగియుందును. పురుషార్థమును పొందుటకు అంతరంగ సాధనమై పున్యందున సంన్యాసమే అన్ని విధములైన తపస్సుల కంటే మిన్న అనగా క్రేష్టమైనదని చెప్పబడినది. సంన్యాసమెక్కబీయే వాటినన్నింటిని అధిగమించ సామర్థము కలిగియున్నది. సర్వవిధ కర్మలను త్యజించుటకు మారు పేరే సంన్యాసము. వేదములను మరియు ఈ లోకమును మరియు పరలోకమును గూడ పరిత్యజించి, ధర్మాధర్మములను త్యజించి మొదలగు శాస్త్రవాక్యములు సంన్యాసము యొక్క క్రేష్టత్వమునకు ప్రమాణముగ ఎన్నో చెప్పబడియున్నవి. మరియు యిచ్చట గూడ సంన్యాసము యొక్క విశిష్టతను గురించి చెప్పు ఎన్నో వాక్యములు చెప్పబడియున్నవి.

ఆ వాక్యములనన్నింటిని వ్యాఖ్యములైనవిగా తలంచుట సరికాదు. మరియు అర్థవాద రూపముగా తలంచుట కూడ సరికాదు. ఏలయన ? అవియు తమ తమ ప్రకరణములందు సార్థకములై యున్నవి.

ఇంతేకాకుండా అంతరాత్మయొక్క క్రియారాహిత్వత్వ రూపమునందు నిశ్చయ బ్ధితో నిలిచియుండుట యే మోక్ష మనబదుచున్నది. ఆ కారణము వలన గూడ యింతకు పూర్వము చెప్పినమాటయే సిద్ధించుచున్నది. అట్లేలయన ? తూర్పు సముద్రము వైకి వెళ్గగోరుచున్న వానియొక్క మరియు అందులకు విరుద్ధముగా పడమర దిక్కున గల సముద్రము వైకి వెళ్గగోరు వానివెంట పయనించుట సరియగు మార్ఘమనిపించుకొనబడదు.

అంతరాత్మ విషయికమైన ప్రతీతిని గురించి నిరంతరము ఆలోచించునటువంటి తీవ్రతను “జ్ఞానవిష్ట” యసి అందురు. అది అనగా ఆ నిష్ఠ కర్మలతో కూడియుండుటపై సముద్రయాన ఉధారణము వలె ఆత్మంత విరుద్ధము.

ప్రమాణవేత్తలైనవారలు పర్వతము మరియు ఆవగింజకు గల భేదముతో సమానమైనదని నిర్ణయించియున్నారు. కావున సర్వకర్మ సంన్యాస పూర్వకముగానే జ్ఞానవిష్ట కలిగియుండవలయునిని సిద్ధించినది. అనగా నిర్ణయమైనది. తన కర్మల ద్వారా భగవంతుని పూజించుట రూపముగా తలంచబడుచున్న భక్తియోగము యొక్క సిద్ధి అనగా ఘలము జ్ఞానవిష్టము కలదో అది చివరకు మోక్షరూపమైన ఘలమును యిచ్చునడై యుందును. ఆ భగవద్భక్తియోగము యొక్క యిప్పాడు శాస్త్రాభిప్రాయము యొక్క ఉపసంహార ప్రకరణమునందు శాస్త్రాభిప్రాయము యొక్క నిర్ణయమును దృఢపరచుటగాను స్తుతింపబడుచున్నది.

**18.56. సర్వకర్మాణ్యపి సదా కుర్వాతో మద్యపాత్రయః,
మత్పూసాదాదవాపోతి శాశ్వతం పదమయ్యయ్మ.**

అనగా - సర్వకాల సర్వపష్ఠలయందును సర్వవిధములైన కర్కులు చేయువాడు అనగా నిపిధ్య కర్కులను గూడ చేయువాడు మద్యపాత్రయ భక్తుడో, ఎవడు వాసుదేవుడైన నన్నె ఆత్రయించి యున్నాడో తన సర్వస్వమును నాకే అర్పించియున్నాడో, నా భక్తుడో వాడు గూడ ఈశ్వరుడైయున్న నా అనుగ్రహము వలన విష్టవు యొక్క శాశ్వతమైన, నిత్యమైన, ఎన్నిడూ నశించనటువంటి స్థితిని పొందును.

అట్టి స్థితి యున్నది గావున -

**18.57. చేతసా సర్వకర్మాణి మయి సంవ్యస్య మత్పరః,
బుద్ధియోగముపాత్రిత్య మచ్ఛిత్తః సతతం భవ.**

అనగా - నీవు దృష్టము అనగా యింద్రియగోచరమగునది మరియు అదృష్టము అనగా యింద్రియగోచరము కానటువంటి ఫలములను యిచ్చునటువంటి సమస్తమైన కర్కులను వివేకముగల బుద్ధితో అనగా “యత్కరోషి యదశ్శాపి (చూ. గీత. 9-27) అను శోకమునందు చెప్పబడిన భావమతో ఈశ్వరుడైన నాయందు సమర్పించి మరియు నన్నె భజించువాడై అనగా వాసుదేవుడైన నేనే ఎవనికి పరమగతి; ఏకమాత్ర రిక్తయున్నానో నాయందే తన బుద్ధినంతబీని లగ్నము చేసినవాడై అనగా ఆ విధమగు బుద్ధియోగమును అవలంబించి, నిరంతరమగా నాయందే చిత్తమును లగ్నము చేసియుండునో...

భక్తుడైనవాడు బలిమి విష్ణుమువీడు,
దిక్కులేక తుడకు దీసుడగును,
హరిని జేరగోరు ‘హాయని చింతిల్లు
గుణ్యారూపరాయ గురువిధేయ.

**18.58. మచ్ఛిత్తః సర్వదుర్గాణి మత్పూసాదాత్తరిష్యసి,
అథ చేత్యమహంకారాన్న శ్రోష్యసి వినంక్ష్యసి.**

అనగా - నాయందు చిత్తము గలవాడై నీవు సర్వవిధ కష్టములను అనగా జన్మ-మరణరూపమైన ప్రపంచమునకు సంబంధించిన సర్వకారణములను నాయనుగ్రహముచే అధిగమించెదవు. అన్నింటినీ డాటిపోయెదవు. కాని నీవు నాచే చెప్పబడినట్టి మాటలను అహంకారము చేత “నేను సర్వజ్ఞుడను” అని తలంచి వినకయున్నచో, గ్రహించనిచో నీవు సర్వసాశమైపోయెదవు. సర్వవిధములైన సష్టములను పొందెదవు.

నీవు “నేను స్వతంత్రుడను” అని తలంచకూడదు. “ఇతరులు చెప్పినది నేను ఎందుకు చేయవలె” అని గూడ తలంచరాదు.

18.59. యద్వంకారమాట్రిత్వ న యోత్స్య ఇతి మన్యసే,
మిక్కెష వ్యవసాయస్తే ప్రకృతిస్త్వం నియోక్ష్యతి.

అనగా - ఒకవేళ నీవు అహంకారమును ఆశ్రయించి “నేను యుద్ధము చేయను” అని తలంచుచున్నట్లయితే, అలా నిశ్చయించుకొనుచున్నట్లయితే అటువంటి నిశ్చయము నిలువనేరదు. ఏలయన ? నీ యొక్క ప్రకృతి అనగా నీయందు గల నీ క్షత్రియ స్వభావము నీ చేత యుద్ధమే చేయించును.

అట్లేలయన ?

18.60. స్వభావజేన కొంతేయ నిబధ్ం స్ప్రేన కర్మణ,
కర్తుం నేచ్చసి యన్నోహిత్యార్థిష్యస్వవశో ఇపితత్.

అనగా - ఓ కొంతేయా ! నీవు నేనే యింతకు పూర్వము చెప్పినట్లుగా శారత్తము, వీరత్తము మొదలగు నీ స్వభావిక గుణసంబంధమైన కర్మలు ఆచరించుటకు బధ్యడవైయున్నావు. వాటికి కట్టబడియున్నావు. అందుచేత ఏ కర్మను నీవు మోహము వలన మరియు అవివేకము వలన చేయకోరుట లేదో. కాని నీ స్వభావము కారణముగా నీకు యిష్టము లేకున్నను వివశుద్ధవై ఆ కర్మమునే అనగా యుద్ధమునే చేయుదువు.

18.61. ఈశ్వరః సర్వభూతానాం హృద్యేశే ఇర్జన తిష్ఠతి,
భ్రామయస్పర్శభూతాని యంత్రారూధాని మాయయా.

అనగా - అర్థనా ! ఈశ్వరుడు అనగా అందరినీ శాసించున్నట్టి నారాయణుడు సమస్తమైన ప్రాణుల యొక్క హృదయములయందు నిండియున్నాడు. ఎవడైతే తెల్లని, స్వచ్ఛము మరియు శుద్ధమైనట్టి అంతశకరణము గలవాడై యుండునో అనగా పవిత్రమైన అంతశకరణము గలవాడు అర్థనుడు. ఏలయన ? “అహశ్చ కృష్ణమహరస్తనంచ” అను వాక్యమునందలు “అర్జునుడు” అను శబ్దము శద్గత్యమును సూచించునదిగా వున్నది.

ఆ ఈశ్వరుడు ఏ విధముగా స్థిరముగా యున్నాడు ? అన్నచో చెప్పుచున్నాడు.

సమస్తమైన ప్రాణులను - యంత్రముపై ఎక్కిన బొమ్మలవలే త్రమింపజేయుచు అనగా త్రిపూచూ పుండియున్నాడు. ఇచ్చట ఈ భ్రాంతి అను శబ్దము వ్యర్థముగా వచ్చినది. అనగా ఏ విధముగా యంత్రముపై కూర్చున్న బొమ్మలు మొదలగువాటిని ఆటగాడు మాయగా త్రిపూతూ తాను మాత్రము స్థిరముగానే యుండునో ఆ మాదిరిగానే ఈశ్వరుడు అందరి హృదయము - దేహములందు - నిండియున్నాడో ఈ విధముగా దీనికి సంబంధము కలదు.

18.62. తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత,
తత్త్వసాధాత్మరాం శాంతిం స్థానం ప్రాప్యసి శాశ్వతమ్.

అనగా - ఓ భారత ! నీవు సర్వభావముతో ఆ ఈశ్వరుని శరణపొందుము అనగా ఈ ప్రపంచమునకు సంబంధించిన సమస్తమైన దుఃఖములను నశింపజేసుకొనుట కొరకు

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మనసా, వాచా మరియు దేహముతో సహా అన్ని విధములుగానూ ఆ ఈశ్వరుని యొక్క ఆద్రయమునే గ్రహించుము. అప్పుడు ఆ ఈశ్వరుని అనుగ్రహము వలన పరమోత్తమమైన శాంతిని అనగా పరమ సుఖమును మరియు శాశ్వతమైన స్నేహమును అనగా విష్ణువుఱై యున్న నా యొక్క నిత్యధామమును పొందెదవు.

18.63. ఇతి తే జ్ఞానమాఖ్యాతం గుహ్యాద్యుహ్యాతరం మయా, విమృత్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథా కురు.

అనగా - సర్వజ్ఞాదనగు ఈశ్వరుడైనా యున్న నేను నీకు ఈ అత్యంత రహస్యాతి రహస్యమును మరియు అత్యంత గోపనీయము అనగా ఎవ్వరికీ చెప్పక దాచి వుంచదగిన రహస్యముతో కూడిన జ్ఞానమును చెప్పియున్నాను. ఈ పైన చెప్పిన శాస్త్రరహస్యమును అనగా పైన చెప్పిన మాటల యొక్కసమప్రమైన అర్థమును విచారించి, దీనిని గురించి చక్కగా మనము గావించుకొని అప్పుడు నీవు నీ యిష్టము వచ్చినట్లుగా వ్యవహరించుము.

అయినప్పటికీ యింకొక్క మాట చెప్పేదను. వినుము -

18.64. సర్వగుహ్యాతమం భూయః శృంగమే పరమం వచః, ఇష్టో ఇసి మే దృఢమితి తతో వక్ష్యామి తే హితమ్.

అనగా - దాచివుంచదగిన రహస్యములన్నింటిలోను అత్యంత గోపనీయమైన రహస్యముతో నిండియున్న నా పరమోత్తమములైన మాటలు నీవు తప్పక వినుము. అనగా ఏ మాటలు యింతకు పూర్వము నేను నీతో అనేక పర్యాయములు చెప్పియున్నానో వాటినే నీవు మరల ఒక్కసారి వినుము.

నేను చెప్పునదంతయు దేనికో భయపడిగాని లేక నా స్వలాభము కొరకగాని చెప్పుట లేదు. కానీ నీవు నాకు ఒకే ఒక్క ప్రియమైనవాడవు అనగా నాకు నీకంటే ప్రియమైనవాడు మరొకడు లేదు. ఈ ఒక్క మాటను గుర్తించుకొని, కేవలము ఈ కారణముగానే నీకు మేలును అనగా హితమును కలిగించు మాటను అనగా పరమోత్తమమైన జ్ఞానమును పొందుటకు సాధనమైన దానిని చెప్పేదను. ఏలయన ? ఈ సాధనమే సర్వహితములకంటే ఉత్తమమైన హితమును కలిగించునడై యున్నది.

అట్టి హితమును కలిగించు సాధనమెద్దియో చెప్పుచున్నారు -

18.65. మన్మా భవ మద్భూతో మద్యాజీ మాం నమస్కరు, మామేవైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజ్ఞానే ప్రియో ఇసి మే.

అనగా - నీవు నాయందు మనస్య గలవాడవుకమ్ము అనగా నాయందే నీ చిత్తమును ఎల్లప్పుడూ నిలిపివుంచుము. నా భక్తుడవు కమ్ము అనగా ఎల్లప్పుడూ నా భజన చేయుచుండుము. నన్నే పూజించుచుండుము. మరియు నాకే నమస్కరించుచుండుము.

ఆ విధముగా చేయుచూ అనగా వాసుదేవుడనైన నాయందే నీ యొక్క సాధ్య, సాధన మరియు వాటి ప్రయోజనములనన్నించిని నాకే సమర్పించితివేని తుదకు నీవు నన్నె పొందెదవు. ఈ విషయమునందు నేను నిజముగా ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాను. అట్లేలయన? నీవు నాకు అత్యంత ప్రీయమైనవాడవు.

ఇంత చెప్పటి యందు గల అభిప్రాయమేమన? ఈ ప్రకారముగా భగవంతుడు చేసిన నిజమైన ప్రతిజ్ఞను విని, తెలుసుకొని మరియు భగవంతుని యొక్క భక్తి యొక్క ఫలము మోక్షమును ప్రసాదించుటకు ఏకైక సాధనమని తెలుసుకొని ప్రతి మానవుడూ కూడ భగవంతుని శరణపొంది ఆయనయందే భక్తి భావము కలిగియుండవలయను.

కర్మయోగనిష్ఠకు సంబంధించిన వరమ రహస్యము అయిన ఈశ్వర శరణాగతిని వుపసంహరించి దాని తరువాత యిప్పుడు కర్మయోగనిష్ఠ యొక్క ఫలరూపమైన, సమస్త వేదాంత గ్రంథములయందు చెప్పబడిన యదార్థ జ్ఞానమును గురించి చెప్పవలసి యున్నది. అందులకు గాను భగవంతుడు యిట్లు చెప్పినాడు -

18.66. సర్వధర్మాన్వరిత్యజ్య మామేకం శరణం ప్రజ, అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః.

అనగా - సమస్త ధర్మములను అనగా భూమిమీద ఎన్ని ధర్మములు ప్రచారము సందున్నాయి వాటినన్నించిని, యిచ్చట మైర్పుర్తు అనగా ఎటువంచి కర్మలు లేనటువంటి, సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించవలసియున్నది. అందుచేత ‘ధర్మ’ శబ్దము ద్వారా అధర్మమని గూడ గ్రహించబడుచున్నది. “ఎవ్వడు చెడ్డ కర్మలు చేయుట నుండి విరక్తిని చెందియుండలేదో అటువంటివాడు ధర్మసమృతము, ధర్మసమృతము కాని రెండు విధములగు కర్మలను త్యజించి” మొదలగు మాటలు శృతి, స్నేహి గ్రంథముల యందు గూడ యా విషయమే చెప్పబడినది.

సర్వధర్మములను త్యజించి, సర్వకర్మలను సంస్కరించి ఒకడనైన నాయందు శరణపొందుము. అనగా అట్లేలయన? నేను అందరి యొక్క ఆత్మను, సమభావముతో సర్వభూతములయందును నిశ్చలముగా పుండియున్న ఈశ్వరుడను, అచ్యుతుడను మరియు గర్భము, జన్మము, వృద్ధత్వము మరియు మరణము లేనివాడనై యున్నాను. అటువంచి ఏకమాత్రుడనైన నాయందు శరణపొందుము. అభిప్రాయమేమన? పరమేశ్వరుడగు నాకంటే వేరుగ విమియు లేదు. అట్లే నిశ్చయమును పొందుము.

ఈ విధముగా నిశ్చయించుకొనునట్టి నీవంటివారికి నా స్వరూపమును ప్రత్యక్షము చేయుదను. అట్లు చేసి సమస్తమైన ధర్మాధర్మ బంధన రూపమైన పాపముల నుండి ముక్కలను గావించెదను. “నేను సమస్త ప్రాణుల హృదయముల యందును పున్న ప్రకాశమయమైన జ్ఞానమును దీపము ద్వారా అజ్ఞానజనితమైన అంధకారమును నశింపజేయుదను.” (చూ. గీత. 10.11) అందువలన నీవు చింతంచవలదు.

19. శాస్త్రము యొక్క ఉపసంహర ప్రకరణము

ఈ గీతాశాస్త్రమునందు నిశ్చయించబడినది పురమకాల్యాణకరమైన మోక్షమునకు సాధనరూపమైనది జ్ఞానమూ లేక కర్మలా లేక రెండూనా ? అను ఈ విషయము నిర్జయించవలసి యున్నది.

పూర్వపక్షము - అసలు ఈ సందేశము ఎందుకు కలుగుచున్నది ?

సమాధానము - ఏలయన ? “యజ్ఞాత్మా २ మృతమస్తుతే” (చూ. గీత. 13.12)

తత్త్వమాం తత్త్వతో జ్ఞాత్మా విశతే తదనంతరం” (చూ. గీత. 18.55) అనగా దేనిని పొంది అమరత్వమును పొందునో, తదనంతరము అనగా దాని తరువాత నన్ను తత్త్వతః గుర్తించి నాయందే ప్రవేశించునో మొదలగు వాక్యములు కేవలము జ్ఞానము వలననే మోక్షము కలుగునని చెప్పచున్నవో లేక “నీకు కర్మ చేయుటయందే అధికారము కలదు. కావున నీవు కర్మలే చేయము.” మొదలగు వాక్యములు కర్మలు చేయుట అవశ్యక కర్తవ్యములనే చెప్పచున్నవో ...

ఈ విధముగా జ్ఞానము మరియు కర్మలు రెండూ కర్తవ్యములేయని ఊపదేశించి యున్నందున, బహుశా రెండూ కలిసి మోక్షమునకు సాధనములగునేమోయను సంశయము కలుగవచ్చును.

పూర్వపక్షము - కాని ఈ విధముగా చర్చించినందువలన కలుగు ఫలమేమి ?

సమాధానము - ఫలమేమన ? ఈ మూడింటిలో నుండి ఏదో ఒకదానిని పరమకల్యాణమునకు అనగా మోక్షమునకు సాధనముగా నిశ్చయించుట. అందువలన ఈ విషయమును గురించి విస్తారపూర్వకముగా చర్చించవలసి యున్నది.

సిద్ధాంత ప్రతిపాదన

కేవలము ఆత్మజ్ఞానమే పరమకల్యాణమునకు అనగా మోక్షమునకు సాధనమై యున్నది. ఏలయన ? భేద ప్రతీతి అనగా భేదమున్నట్టుగా కలుగు భ్రాంతిని నివర్తింప జేయున్నట్టెయిన్న కారణముగ మోక్షప్రాప్తియే. దానికి హాట్టు అనగా ఆంతము.

ఆత్మయందు క్రియ, కారకము మరియు ఫలవిషయకమైన భేదబుద్ధి అవిద్య కారణముగ ఆరంభము నుండి కలుగుచున్నదే. “కర్మలు నావి. నేను వాటికి కర్తను. నేను ఫలానా ఫలమునాశించి ఈ కర్మ చేయుచున్నాను” ఈ విధముగా తలంచు అవిద్య అనాది కాలమునుండి వచ్చుచున్నది.

“కేవలము ఒకడైన నేను ఆకర్తను అనగా ఎటువంటి కర్మలు చేయువాడను కాను. క్రియలు లేనటువంటి మరియు వాటి ఫలములను గూడ కోరనటువంటి ఆత్మనై యున్నాను. నాకంటే వేరుగా మరొకడు ఈ ప్రపంచమునందు లేదు” అనుటువంటి ఆత్మ విషయమైన జ్ఞానము ఈ అవిద్యను నశింపజేయున్నట్టె యున్నది. అట్టేలయన ? ఇటువంటి ఆత్మజ్ఞానము కలుగగానే కర్మప్రవృత్తికి కారణరూపమైన భేదబుద్ధి తనంతట తానుగా నశించును.

పై వాక్యమునందలి ‘తు’ శబ్దము రెండు పక్కములను నిరాకరించుటకు అనగా నివృత్తి చేయుటకు వాడబడినది. అనగా మోక్కము కర్మల వలన గాని లేక జ్ఞానకర్మల సమచ్ఛయము వలన గాని లభించదు. ఈ విధముగా ‘తు’ శబ్దము రెండు పక్కములను ఖండించుచున్నది.

మోక్కము అకార్యము అనగా స్వతఃసిద్ధమైనది. అందువలన కర్మలను మోక్కమును పొందుటకు సాధనముగా ఒప్పుకొనుట కుదరదు. అట్లేలయన? ఏదైనా నిత్యము అనగా స్వతఃసిద్ధమైన వస్తువు కర్మలు లేక జ్ఞానము ద్వారా ఉత్సత్తి చేయబడదు.

పూర్వపక్కము - అలా అయితే కేవల జ్ఞానము గూడ వ్యాధమన్నట్టే గదా?

సమాధానము - అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన? అవిద్యను నశింపజేయునడై యున్నందున ధానికి అనగా జ్ఞానమునకు మోక్కప్రాప్తి రూపమైన ఘలము లభించువరకు సాధనరూపముగా వుండు ఆపకాశమున్నది. అనగా దీపము యొక్క ప్రకాశమునకు రజ్జువు అనగా త్రాదు మొదలగు వస్తువుల యందు కలుగునటువంటి సర్వాదుల బ్రాంతిని మరియు అంధకారమును నశింపజేయుటయే ఘలమైయున్నదో మరియ ఏ విధముగా ఆ ప్రకాశము యొక్క ఘలము సర్వవిషయికమైన వికల్పమును అనగా త్రాంతిని తోలిగించి, కేవలము రజ్జువును ప్రత్యక్షముగావించి సమాప్తిని పొందుచున్నదో ఆ విధముగానే అవిద్యారూపమైన అంధకారమును నశింపజేయునటువంటి ఆత్మజ్ఞానము యొక్క ఘలము గూడ కేవలము ఆత్మస్వరూపమును ప్రత్యక్షముగావించిన తరువాతనే సమాప్తిని పొందుట చూడబడుచున్నది:

వేటియొక్క ఘలము ప్రత్యక్షముగా వుండునో, అటువంటి కట్టేలను చీల్చుట లేక అరణీమంథమును అనగా రెండు కర్మముక్కలను రుద్ది అగ్నిని పొందుట అనగా అగ్నిని పుట్టించుట మొదలగు క్రియలున్నవో, ఆ కార్యములందు సిమగ్గుమైయున్న కర్త మొదలగు కారకములము అనగా సాధనములను అనగా ఇక కట్టే రెండుగా చీలిపోవుట లేక అగ్ని ప్రజ్ఞలించుట అనగా మండుట మొదలగు ఘలములకంటే మరేదైన ఆస్యము అనగా యితర ఘలములను యిచ్చునట్టి కర్మలయందు ప్రవృత్తి కలుగేరదు. అదే విధముగా దేనియొక్క ఘలము ప్రత్యక్షముగా వుండునో అటువంటి జ్ఞాననిష్ఠారూపమైన క్రియయందు లగ్గమైయున్న జ్ఞాత (ఎరుంగువాడు) మొదలగు కారకముల యొక్క గూడ ఆత్మకైపల్చారూపమైన ఘలముకంటే వేరుగా ఘలమును పొందించు మరో యితర కర్మలయందు ప్రవృత్తి కలుగేరదు. అందువలన జ్ఞాననిష్ఠ కర్మతో జరుగ్గేఫదు.

భోజనము మరియు అగ్నిహంతోత్రము మొదలగు క్రియలవలె దీనియంద్ధ గూడ సమచ్ఛయము సంభవమగును అని చెప్పుట సరికానేరదు. ఏలయన? దేనియొక్క ఘలము కైవల్యమో అనగా మోక్కమో అట్లే జ్ఞానము కలిగిన తరువాత కర్మ ఘలమును పొందవలయుననెడి కోరిక కలుగేరదు. అదెట్లున? పరిపూర్ణమైన జలాశయము కనుపించిన తరువాత బావి లేక చెరువు మొదలగువాని జలములను పొందవలయుననెడు కోరిక కలుగేరదు. అదే విధముగా దేనియొక్క ఘలము మోక్కమై యున్నదో అటువంటి జ్ఞానమును పొందిన పిదప

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

క్షాచిక సుఖరూపమైన యితర ఘలములను లేక అందులకు సాధనరూపమైన కర్మలు చేయు కోరిక కలుగేనరదు.

అట్లేలయన ? ఏ మనమ్ముడు రాజ్యమును పొందింపజేయు కర్మలయందు నిమగ్నమైయున్నాడో ఆతని ప్రవృత్తి క్షేత్రప్రాప్తి మాత్రమునే ఘలముగా కలిగియున్న చిన్ని చిన్ని కర్మలయందు కలుగేనరదు. అంతేకాదు. అటువంటి కర్మలు చేయవలయునన్న కోరిక గూడ కలుగేనరదు.

ఆ విధముగా యిప్పుడు సిద్ధించినదేమన ? పరమకల్యాణమునకు సాధనమైనది కర్మయుకాదు. మరియు జ్ఞాన కర్మల సముచ్చర్యము కాదు. మరియు మోక్షము మాత్రమే దేనియొక్క ఘలమై యున్నదో అటువంటి జ్ఞానమునకు కర్మల యొక్క ఆవశ్యకత లేక సహాయము కించిత్తు కూడా లేదు. ఏలయన ? జ్ఞానము అవిష్యను నశింపజేయునన్నె యున్నది. అందువలన జ్ఞానమునకు కర్మలతో ఏర్పాటమే గాని సహయాగము లేదు.

అంధకారమును నశింపజేయునది అంధకారముగాదని అందరకు తెలిసిన విషయమే గదా ! అందువలన కేవలము జ్ఞానమే పరమ కల్యాణమునకు అనగా మోక్షమునకు ఏకమాత్ర సాధనము.

పూర్వపక్షము - ఈ సిద్ధాంతము సరికాదు. ఏలయన ? నిత్యకర్మలు చేయకుండిన ప్రత్యహాయము అనగా దోషము కలుగును మరియు మోక్షము నిత్యమైనది గదా ! భావమేమన ? కేవలము జ్ఞానము వలననే మోక్షము కలుగునని యింతకు పూర్వము చెప్పియున్నారు. అది సరికాదు. ఏలయన ? వేదశాస్త్రములందు చెప్పబడిన నిత్యకర్మలు చేయకుండిన యొదల నరకాది ప్రాప్తి రూపమైన దోషము కలుగును.

అలా అయితే కర్మల నుండి విడుదల జరుగనే జరుగదని చెప్పిన ఎదల మోక్షమునకు అవకాశమే వుండడని చెప్పినను దోషముండదు. ఏలయన ? మోక్షము నిత్యసిద్ధమై యున్నది కదా ? నిత్యకర్మలను ఆచరించినందున ఎటువంటి దోషము వుండదు. నిషిద్ధకర్మలను పూర్తిగా త్యజించినందున అనిష్టము అనగా పాపయోనుల యందు జన్మ కలుగదు. కామ్యకర్మలను త్యజించినందువలన మంచి యోసుల యందు గూడ జన్మ కలుగదు. మరియు పర్వమాన అనగా యిప్పుడున్న శరీరమును కలిగించినటువంటి కర్మల యొక్క ఘలమును యిప్పుడు అనుభవించుచుందున అది గూడ నశించినందున ఈ యిప్పుడున్న శరీరము నశించగానే మరల తిరిగి రెండవ శరీరము కలుగుటకు కారణమే వుండనందున మరియు శరీర సంబంధమైన ఆసక్తి మొదలగునవి చేయనందున ఏ స్వరూపమునందు నిలచియుండునో అదియే కైవల్యము. అందువలన ఎటువంటి ప్రయత్నము చేయకయే కైవల్యము సిద్ధించును.

సమాధానము - కాని పూర్వ పూర్వ అనేక జన్మలయందు చేసియున్నట్టి స్వర్గ-నరకాది ప్రాప్తి రూపములైన ఘలమును యిచ్చునటువంటి ఏ అనేకానేక అనారథ్య ఘలములు అనగా సంచిత కర్మలు గలవో వాటన్నింటి యొక్క ఘలముల భోగము జరుగనందున అవి నశింపనేరవు గదా ? మరి వాటి గంగతేమగును ?

పూర్వపక్షము - అట్లు చెప్పటి సరిగాదు. ఏలయన ? నిత్యకర్మల అనుష్టానమునుండు జరుగు పరిక్రమ రూపమైన దుఃఖము యొక్క భోగము ఆ సంచిత కర్మల ఫలభోగముగా తలంచబడుచున్నది. అట్లుగాకున్న ప్రాయశ్శిత్తము వలె నిత్యకర్మలు గూడ హర్షము చేయబడిన కర్మల ఫలభోగముగా ఎంచబడుచున్నవి. మరియు ప్రారబ్ధకర్మల యొక్క ఫలము భోగము వలన నశించును. అటుపైన క్రొత్త కర్మలు ఆరంభించనందున కైవల్యము ఎటువంటి ప్రయత్నము లేకయే సిద్ధించును.

సమాధానము - ఈ సిద్ధాంతము సరిగాదు. ఏలయన ? ఆ “తమేవ విదిత్యాతి మృత్యుమేతి నాస్యే పంథా విద్యుతే ఒయసాయ” (మా. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు 3.4) అనగా “ఆ పరమాత్మను గుర్తించిన మనుష్యుడు మాత్రమే మృత్యువు నుండి తప్పించుకొనును. అంతకంటే వేరు మార్గము లేదు”. ఈ విధముగా మౌక్కణ్ణతిని పొందుటకు విద్య కాకుండా యితర మార్గము లేదని చెప్పి శ్రుతులున్నవి. ఏ విధముగా చావనో లేక చర్యమునో చుట్టినట్లుగా ఆకాశమును చుట్టటి సంభవము కాదో ఆ విధముగానే అజ్ఞానికి ముక్కి అనగా మౌక్కము అనంభవమని చెప్పి శ్రుతులు అనేకములున్నవి. మరియు పురాణములు మరియు స్మృతి గ్రంథములయందు గూడ “జ్ఞానము ద్వారానే కైవల్యము ప్రాప్తించును” అని చెప్పబడియున్నది. “జ్ఞానదేవతు కైవల్యం”.

అదిగాక ఈ సిద్ధాంతమునందు ఏ కర్మల ఫలము భోగించుటకు యింకా లభించుట ఆరంభము కాలేదో అటువంటి హర్షము చేయబడినట్టి పుణ్యకర్మల నాశము గూడ ఆరంభము కానందున గూడ యిం సిద్ధాంతము సరిగాదు. అనగా ఏ విధముగా హర్షము చేయబడినట్టి సంచిత పుణ్యములు అనుభవించబడుట సంభవమో ఆ విధముగానే సంచిత పాపములందుట గూడ సంభవమే. అందువలన పునర్జన్మన్న కలుగుకుండా అవి నశించుట సంభవము కాదు గనుక మీ సిద్ధాంతమునునిరించి మౌక్కము సిద్ధించుట కుదరదు.

ఇంతేకాకుండా పుణ్యపాపములకు కారణరూపమైన రాగము, ద్వేషము మరియు మౌహము మొదలగు దోషములు ఆత్మజ్ఞానము లేకుండా సమూలముగా నశించుట సంభవము కానందున పుణ్యపాపములు నశించుట అసంభవము.

మరియు శ్రుతులయందు నిత్యకర్మల వలన పరలోకమునందు సుఖరూప ఫలములు చెప్పబడినందున మరియు “పర్వత ఆత్రమాశ్చ స్వకర్మనిష్ఠాః” (ఆపస్తంభ స్మృతి చూ. 2.2.3) అనగా “స్వకర్మల యందు మనిగియున్న పర్వతమావలంబీ” మొదలగు స్మృతి వాక్యముల ద్వారా కూడా ఈ మాటే చెప్పబడినందున కూడా కర్మలు నశించునను మాట సిద్ధించుట లేదు.

నిత్యకర్మలు దుఃఖమును కలిగించున్నటై యున్నందున హర్షజన్మల యందు జేసినట్టి కర్మల ఫలమేనని చెప్పువారున్నారు. వారికి తమ స్వరూపము కంటే వేరుగ మరొక ఫలమేదియు

లేదని చెప్పాదురు. అట్లేలయన ? ప్రతి గ్రంథముల యందు నిత్యకర్మలకు ఎటువంటి ఘలము చెప్పబడియుండలేదు. మరియు వాటి ఏర్పాటు కేవలము జీవితము గడుపుకొనుటకు మాత్రమే చెప్పబడినది. వారు అలా చెప్పట సరిగాదు. ఏలయన ? ఏ కర్మలు ఘలములనిచ్చుటకు ప్రవర్తించబడలేదో వాటికి ఘలములుండవనుట అనంభవము. మరియు నిత్యకర్మలు చేయుట వలన కలుగు శ్రమ యితర కర్మల ఘలవిశేషమే గాని యితరము కాదు. ఈ మాట కూడా సిద్ధింపజేయబడదు.

పూర్వ పూర్వ జన్మలయందు చేయబడిన పాపకర్మల ఘలము నిత్యకర్మలను అనుస్థించుట యందు కలుగు శ్రమ రూపమైన దుఃఖము ద్వారా అనుభవించబడు చున్నదని మీరు చెప్పియున్నారు. ఆ మాట నిజము కాదు. ఏలయన ? మరణకాలము సమీపించు సమయమునకు ఏ కర్మలు తమ ఘలములను కలుగజేయుటకు యింక అంకురింపలేదో వాలీయుక్క ఘలము యితర కాలముల చేత పుట్టినటువంటి శరీరము ద్వారా అనుభవించబడును అని చెప్పట అర్థసంగతముగా లేదు.

ఒకవేళ అట్లు జరగనప్పుడు స్వర్గరూపమైన ఘలమును అనుభవించుటకు చేయబడిన అగ్నిహోత్రాది కర్మల ఘలముగా పుట్టినటువంటి జన్మయందు నరకమునకు కారణరూపమైన కర్మల ఘలమును అనుభవించుటకు వెళ్ళట గూడ యుక్కి విరుద్ధము కానేరదు.

ఇంతేకాకుండా ఈ నిత్యకర్మలు అనుస్థించినందు వలన కలుగు దుఃఖరూపములైన పాపములు చేసినందుపలన అనగా పాపకర్మల ఘలముగా కలుగు దుఃఖ విశేషముగా సిద్ధించనందువలన కూడా మీరు చెప్పినది సరి కాదు. ఏలయన ? భిన్న భిన్న ప్రకారములుగా కలుగు దుఃఖము సాధనరూపమైన ఘలములనిచ్చు అనేక సంచిత పాపములకు సంబంధించినదగుటకు అవకాశమున్నాను నిత్యకర్మాన్నప్పానము చేసినందువలన కలిగిన లేక కలుగుచున్న శ్రమనే వాటస్థింటి యొక్క ఘలముగా తలంచిన యొదల శీతోష్ణాది ద్వాంద్యముల యొక్క లేక రోగాదుల వలన కలుగు దుఃఖములను పాపకర్మల యొక్క ఘలముగా ఒప్పుకొనబడదు. మరియు అట్లు జరుగుటకు గూడ వీలులేదు. ఏలయన ? నిత్యకర్మల అనుష్టానము వలన కలుగు శ్రమయే పూర్వమునందు చేసిన పాపకర్మల ఘలమై యున్నది. తలమీద రాళ్ళు పెట్టుకొని మోయుట వలన కలుగు దుఃఖము దాని యొక్క ఘలము కాదు.

అంతే కాకుండా నిత్యకర్మలను అనుస్థించినందువలన కలుగు శ్రమ రూపమైన దుఃఖము పూర్వజన్మల యందు చేసినటువంటి పాపకర్మల ఘలమై యున్నది అని చెప్పట ప్రకరణ విరుద్ధమగూడ అయి వున్నది.

పూర్వప్రక్రము - అడెట్లు ?

సమాధానము - పూర్వజన్మలయందు చేయబడిన కర్మల ఘలమైన ఏ పాపములు తమ ఘలములనిచ్చుటకు యింకా ఆరంభించబడలేదో ఆ ఘలములు నశింపజాలవు. ఇది ప్రకరణము. అందులో మీరు ఘలములిచ్చుటకు ఆరంభించినటువంటి పూర్వము చేసినట్టి

పాపకర్మల యొక్క ఫలమునే నిత్యకర్మలను అనుష్టించినందువలన కలుగు శ్రమ రూపమైన దుఃఖమని చెప్పియున్నారు. అంతేగాని ఏ కర్మలు ఫలములనిచ్చుటకు యింకా ఆరంభము కాలేదో వాటి ఫలములని చెప్పియుండలేదు.

పూర్వము చేసిన పాపములన్నియు కర్మ ఫలములు యిచ్చుట ఆరంభించినవని నీవు తలంచుచున్నచో నిత్యకర్మల అనుష్టానము వలన కలుగుచున్న శ్రమయే అనగా ఆ శ్రమ రూపమున కలుగుచున్న దుఃఖమే వాటి ఫలము. అట్లు విశేషించుట న్యాయము కాదు. మరియు నిత్యకర్మవిధాయకమైన శాస్త్రమును గూడ వ్యర్థమనవలసిన స్థితి ఏర్పడును. ఏలయన? ఫలములిచ్చుటకు ఆరంభించిన పాపములు మాత్రము అనుభవించుటకద్వారానే నశించును. అవి నశించుటకు నిత్యకర్మలు చేయనవసరము లేదు.

ఇవేకాక వాస్తవముగా వేదముల చేత విధించబడిన నిత్యకర్మల వలన కలుగు శ్రమ రూపమైన దుఃఖము ఒకవేళ కర్మఫలము అయివున్నట్లయితే అది ఆ విధించబడిన నిత్యకర్మల ఫలమే అయివుండవలె. ఏలయన? అది వ్యాయముము మొదలగు వాని వలె వారి యొక్క అనుష్టానము వలననే కలుగుచూ వున్నట్లుగా తోచుచున్నది. కావున అది యితర కర్మల ఫలమని తలంచుట యుక్తి సంగతముగా లేదు.

నిత్యకర్మల వ్యవస్థ జీవించుట మొదలగు వాటి కొరకు ఏర్పాటు చేయబడినది. అందువలన నిత్యకర్మలను ప్రాయశ్చిత్తము వలె పూర్వము చేయబడిన పాపకర్మల ఫలములుగా తలంచుట కూడదు. అయినప్పటికి ప్రాయశ్చిత్తరూపమైన దుఃఖము ఆ పాపరూప నిమిత్తమైన ఫలముగానే వుండునని ఒప్పుకొనిన ఎడల జీవించుట కొరకు చేయబడు నిత్యకర్మల శ్రమరూపమైన దుఃఖము కూడ జీవనము మొదలగు హేతువుల ఫలమనియే చెప్పవలసి యుండును. ఏలయన? నిత్యకర్మలు మరియు ప్రాయశ్చిత్త కర్మలు రెండూ గూడ ఏదోయొక నిమిత్తముగా చేయబడుచున్నవే. వాటి రెంటి యందు ఎటువంటి భేదము లేదు.

ఇంతేగాక మరొక దోషమేమన? నిత్యకర్మల వలన కలుగు శ్రమ మరియు కామ్య కర్మలు అనగా అగ్నిపోత్రాది కర్మల వలన కలుగు శ్రమలయందు సమానత్వమున్నందున నిత్యకర్మలు ఆచరించుట వలన కలుగు శ్రమరూపమున కలుగు దుఃఖమే పూర్వకృతపాప కర్మల ఫలమైయున్నది. కామ్య కర్మనుష్టానము యొక్క శ్రమ వలన కలుగు దుఃఖము దాని యొక్క ఫలము కాదు. ఇలా తలంచుటకు ఎటువంటి విశేషమైన కారణము కానరాదు. అందువలన అది కామ్య కర్మల యొక్క శ్రమజనితమైన దుఃఖము గూడ పూర్వము చేసినట్టి పాపకర్మల ఫలమేయని తలంచబడును.

అలా అయినట్లయితే నిత్యకర్మల యొక్క ఫలమెట్టిదో చెప్పబడియుండలేదు. మరియు వాటిని అనుష్టించు విధానము గూడ చెప్పబడియుండలేదు. ఆ విధానమునకు యితర విభాగమైన మార్గము లేనందున నిత్యకర్మలను అనుష్టించుట వలన కలుగుచున్న శ్రమరూపమైన దుఃఖము పూర్వకృత పాపకర్మల యొక్క ఫలమనియే చెప్పవలసి యుండును. ఈ విధముగా ఏ కల్పన చేయబడినదో అది పూర్తిగా నిరాధారమైనదని తేలిపోయినది.

ఈ విధముగా ప్రకారాంతరముగా నిత్యకర్మల విధానము కల్పితమని తేలినందున మరియు నిత్యకర్మల యొక్క అనుష్టానమునకు సంబంధించిన శ్రమ రూపమైన దుఃఖము తప్ప మరియుక ఘలము కలుగుచున్నదను సందేహము కలిగినచో అది గూడ ఖండించబడు చున్నది.

ఇంతే కాకుండా అలా ఒప్పుకోవడంలో ప్రతిరోధమన్నది గావున ఈ వాదము ఖండించబడుచున్నది. నిత్యకర్మల అనుష్టానము చేయుచు వుండి కూడా యితర కర్మల ఘలములు అనుభవించబడుచుండును అని ఒప్పుకొన్నచో ఆ భోగములే నిత్యకర్మల ఘలములని చెప్పవలసి వచ్చును. మరియు దానితోపాటుగా నిత్యకర్మలకు ఘలములుండవని చెప్పుచున్నాపు. అందువలన నీ రెండు అభిప్రాయములు పరస్పర విరుద్ధముగా నున్నవి.

అంతేకాకుండా నీ మతమునుసరించి కామ్యకర్మలైన అగ్నిహంతోత్రాది కర్మల అష్టానము చేయుచు తంత్రము ద్వారా నిత్యకర్మలు మరియు అగ్నిహంతోత్రాది కర్మలు గూడ వాటితో పాటే అనుష్టాంపబడుచుండును. అందువలన ఆశ్రమరూపమైన దుఃఖభోగమువలననే కామ్య అగ్నిహంతోత్రాది కర్మల ఘలములు గూడ క్షీణించును. అట్టేలయన ? అవి దాని యొక్క - పాని యొక్క అధినమునందే యున్నవి.

కామ్య అగ్నిహంతోత్రాది కర్మల ఘలముగా స్వర్ణాది ప్రతిరూపములైన ఘలములు లభించునని ఒప్పుకొన్నచో, వాటిని అనుష్టాంపుట యందు కలుగు శ్రమరూపమైన దుఃఖము గూడ నిత్యకర్మల ఆచరణ వలన కలుగు దుఃఖమును గూడ నిత్యకర్మల వలన కలుగు శ్రమరూపమైన దుఃఖము కంటే భిన్నముగా వున్నదని తలంచుట ఆవశ్యకమగును.

కాని ప్రత్యక్షప్రమాణమునకు విరుద్ధమగుట వలన అట్లు జరుగేరదు. ఏలయన ? కామ్యకర్మానుష్టానము వలన కలుగు శ్రమరూపమైన దుఃఖము కంటే నిత్యకర్మానుష్టానము నందు కలుగు శ్రమ రూప దుఃఖమునందు భేదమేమియు లేదు.

అంతేకాకుండా రెండవ మతమేమన ? ఏ కర్మవిషాయము కాదో అనగా చేయవలసినది కాదో మరియు ప్రతిసిద్ధము కూడ కాదో, అనగా చేయకూడనిది కూడా కాదో, అటువంటి కర్మయే వెంటనే ఘలము యిచ్చునదై యుండును. శాస్త్ర విషాయము లేక నిషిద్ధము అయిన కర్మ తత్త్వాలమే అనగా వెంటనే ఘలమును యిచ్చునది కాదు. ఒకవేళ అలా అయివంటే స్వర్ణాదిలోకములు కలవని చెప్పటయందు మరియు అదృష్టఘలములు కలవని చెప్పటయందు శాస్త్రమునకు ప్రవృత్తి యుండదు అనగా అటువంటి మాటలు శాస్త్రము చెప్పదు.

కర్మలు చేయుటయందు ఎటువంటి భేదము లేనప్పుడు మరియు అంగములందుగాని మరియు ఇతికర్తవ్యత్వము మొదలైన విశేషత్వమేమియు లేనప్పుడు కూడ కేవలము నిత్య-అగ్నిహంతోత్రాది కర్మల ఘలము మాత్రము ఆ కర్మలు అనుష్టాంపుట వలన కలుగు శ్రమ రూప దుఃఖమును అనుభవించుట వలన నశించును అనగా క్షయమును పొందును. మరియు ఘలేచ్చుకతా మాత్రము యొక్క అధిక్యము వలన అనగా ఘలమును పొందవలయునను కోరిక

శీవ్రముగా వున్నందు వలన కామ్య మరియు అగ్నిహతోఽభాది కర్మల యొక్క స్వర్గాది ఫలములు లభించును అని తలంచరాదు.

ఆందువలన నిత్యకర్మల యొక్క అదృష్టఫలము కలుగదని తలంచుట ఎన్నడును సిద్ధించదు. ఆందువలన తేలిన ఫలమేమన ? అవిద్య కారణముగ జరుగు లేక చేయబడు సమస్తమైన శుభాశుభకర్మల యొక్క ఫలములను నిశ్చేషముగా నాశమొనరించు సాధనము విద్య అనగా జ్ఞానమొక్కటియే. అంతేగాని నిత్యకర్మానుప్పానము మాత్రము కాదు.

ఆట్లేలయన ? నమస్తమైన కర్మలు అవిద్య అనగా అజ్ఞానము మరియు కామభావమూలకములు అనగా ఫలములను పొందవలయునెడి తీవ్రమైన వాంఘ కలిగినవై వుండును. ఆందుచేతనే మేము అజ్ఞాని యొక్క విషయము అనగా ప్రవృత్తి కర్మ అయి వున్నది మరియు జ్ఞానియొక్క విషయము అనగా ప్రవృత్తి సర్వకర్మ సంస్థాన పూర్వకమైన జ్ఞానవిషయాని సిద్ధాంతికరించియున్నాము.

“ఉభో తొనిజానీతి, (చూ. గీత. 2-13) “వేదావినాశినం నిత్యమ్ (గీత 2.21) “జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం, కర్మయోగేన యోగినామ్ (గీత. 3.3) “యదజ్ఞానాం కర్మపుంగినామ్ ” (గీత. 3.26) “తత్త్వవిత్తు, గుణాగుణేషు వర్తంత ఇతి మత్యా న సజ్జతే” (గీత 3.28) “సర్వకర్మాణి మనసా సంస్థాన్యాస్తే” (గీత 5.13) “నైవ కించిత్ కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్తే” (గీత 5.8) మొదలగు వాక్యముల ద్వారా అజ్ఞాని మాత్రమే “నేను కర్మలు చేయుచున్నాను” అని తలంచును. జ్ఞాని అట్లు తలంచడు” అని బుజువగుచున్నది.

ఆరుక్కునికి అనగా అజ్ఞానికి కర్మలు కర్తవ్యములుగా చెప్పబడినవి. మరియు ఆరూఢునికి అనగా యోగము నందు లీనమైయున్న పురుషునికి ఉపకమము కర్తవ్యముగా చెప్పబడినది. మరియు మూడు విధములగు అజ్ఞానులైన భక్తులు గూడ ఉదారులని చెప్పబడినది. కాని జ్ఞాని మాత్రము నా సర్వస్వము అని నేను తలంచుచున్నాను. (బప్పుకొనుచున్నాను)

కర్మలు చేయుచ్ఛి సకామి అనగా ఘలేచ్ఛ కలిగియున్న అజ్ఞానులగు పురుషులు రాకపోకలు కలిగియుందురు. అనన్య భక్తులు స్థిరచిత్తము గలవారై చింతనా యుక్తులై ఆత్మస్వరూపముగానున్న ఆకాశము వలె పాపరహిత పరమాత్ముడై యున్న నన్ను ఉపాసించుచుందురు. అటువంటి వారికి నేను బుద్ధియోగమును ప్రసాదింతును. దానితో వారు నన్ను పొందెదరు. కర్మలు చేయుచ్ఛి అజ్ఞానులు తగినంత యోగ్యత కలిగియుండియు కర్మలు చేయువారగుట వలన అజ్ఞానులగానే యుందురు. వారు చిత్త సమాధానము మొదలు అనగా చిత్తమును స్థిరపరచుకొనిన వారైన తరువాత కర్మ ఫలత్యాగ పర్యాంతము ఉత్తరోత్తరము హీవములనబడు సాధనములు కలిగియుందురు.

మరియు ఏ సాధకులు నిర్దేశమగు అక్షరోపాసకులై యుందురో వారు “అధేష్టా సర్వభూతానామ్” (చూ. గీత. 12.13) మొదలు పన్నెందవ అధ్యాయము నందలి అంతిమ శ్లోకము వరకు చెప్పబడిన సాధన సంపన్నులై మరియు పదమూడవ అధ్యాయము మొదలు మూడు అధ్యాయములందు చెప్పబడిన జ్ఞాన సాధనములు కూడ కలిగినవారుగా యుందురు.

ఆధిష్టానాదులైన ఐదు దేవికి కారణములుగా వున్నవో అటువంటి సమస్తమైన కర్మల యొక్క సంన్యాసమును చేసియున్న వారలు మరియు ఎవరు ఆత్మయొక్క ఏకత్వమును మరియు అకర్తృత్వమును ఎరింగియున్నారో మరియు ఏ మహాత్ములు జ్ఞానము యొక్క పరనిష్ఠయందు లీనమై యున్నారో మరియు ఎవ్వరు భగవంతుని యొక్క స్వరూపము మరియు ఆత్మయొక్క ఏకత్వజ్ఞానమును పొందియున్నారో ఆ విధముగా భగవత్తత్త్వమును గుర్తించిన పరమహంస పరిప్రాజక్కలైనవారికి యీష్టము - అయిష్టము మరియు యీష్టయీష్ట మిత్రిత రూపమైన మూరాదు విధములగు కర్మఫలములు కలగేరవు. వీరికి విరుద్ధముగా వుండి సంన్యాసమును స్వీకరించనటువంటి కర్మపరాయణలైన అజ్ఞానులు కర్మఫలమును తప్పక అనుభవించి తీరపలయును. ఇదియే గీతాశాస్త్రమునందు చెప్పబడిన కర్మవ్యము అకర్తృవ్యము అను విభజన.

పూర్వపక్షము - అన్ని విధములగు కర్మలను అవిద్యాజన్యములుగా తలంచుట యుక్తి సంగతముగా లేదు.

సమాధానము - అట్లుకాదు. బ్రహ్మహత్య మొదలగు నిషిద్ధ కర్మల వలె కర్మలన్నిటయు అవిద్యామూలకములే అనగా అజ్ఞానము కారణముగా చేయబడుచున్నవే. నిత్యకర్మలు శాస్త్ర ప్రతిపాదితములైనప్పటికి అవి గూడ అవిద్యతో కూడియున్న పురుషుని ద్వారా చేయబడు కర్మలే.

ఏ విధముగా ప్రతిషేధించబడిన శాస్త్రము ద్వారా చెప్పబడినప్పటికి అనర్థమునకు కారణరూపములైన బ్రహ్మహత్యాది నిషిద్ధకర్మలు అవిద్య మరియు కామము మొదలగు దోషములతో కూడియున్న పురుషుని చేతనే చేయబడుచున్నవో అట్లేలయన ? వారియందు మరో విధమగు ప్రవృత్తి కలుగేరదు. అదే విధముగా నిత్య - సైమిత్యకములు మరియు కామ్యాది కర్మలు కూడా అవిద్య మరియు కామమతో కూడియున్న పురుషుని చేతనే చేయబడుట సాధ్యమగుచున్నది.

పూర్వపక్షము - కాని ఆత్మను దేహాదుల కంటే వేరుగా వున్నట్లుగా ఎరుంగకుండా నిత్యవైమిత్తికాది కర్మలయందు ప్రవృత్తి కలుగుట సంభవము కాదు గదా !

సమాధానము - అలా చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? ఆత్మ దేవికి కర్త కాదో అటువంటి నడచుట రూపమైన కర్మలయందు గూడ అజ్ఞానులకు “నేను చలన రూపమైన కర్మలు చేయచున్నాను” అను చిత్త వృత్తి చూడబడుచున్నది గదా ?

శరీరాదులయందు కలిగియున్న అహంభావము గౌణమైనదే గాని మిథ్య కాదు అని గాన్నచో - అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన ? అలా అన్నందువలన, అనగా అలా ఉంచినందువలన వారి కార్యములందు గూడ గౌణత్తము సిద్ధించును.

పూర్వపక్షము - “ఈ పుత్రుకా నీవు నా ఆత్మమే అయిపున్నావు” అన్నట్లుగా ఇదిగో ఈ ప్రతిపాక్షముననుసరించి తన పుత్రుని యందు తండ్రికి అహంభావము వుండును. మరియు ప్రపంచమునందు గూడ “ఈ గోవు నా ప్రాణము” అనబడుచున్నట్లుగా ప్రియమైన వస్తువునందు

ఆహంభావము వుంటున్నట్లుగా చూడబడుచున్నది. ఆ విధముగానే తన శరీరము మొదలగు వస్తువుల యందు గూడ ఆహంభావము గోణమే. ఇలాంటి చిత్తవృత్తి మిథ్య కాదు. మిథ్యప్రతీతి యనగా ఏ చిత్త వృత్తి స్థాణవు (స్థంభము) మరియు పురుషుని యందు గల ఫేదమును గుర్తించక స్థాణవునే పురుషునిగా తలంచునో అది మిథ్య ప్రతీతి యనబడును.

సమాధానము - అట్లు చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? గొణభావ ప్రయోగము లుప్తిపమ శబ్దము ద్వారా అధికరణము అనగా ముఖ్య వస్తువును స్తుతించుట కొరకు చెప్పబడును. అందువలన గొణప్రతీతి వలన ముఖ్య వస్తువు యొక్క కార్యము సిద్ధించదు.

“దేవదత్తుడు సింహము” అని ఎవ్వరైనా అన్నచో లేక ఆ “బాలకుడు అగ్ని” అన్నచో దేవదత్తుడు సింహమువలె క్రూరత్వము మరియు బాలుడు అగ్నివలె పింగళవర్షము కలిగియన్నాడని చెప్పట స్తుతి కొరకు సమానత్వమును చూపించుటకే గాని దేవదత్తుని సింహరూపమైన అధిష్టానమును స్తుతించుటకే చెప్పబడుచున్నది. ఏలయన ? గొణ శబ్దము లేక గొణ జ్ఞానము ద్వారా ఎవ్వడును సింహము చేయు కార్యము అనగా ఏదో ఒక జంతువును చంపి తినివేయుట లేక అగ్ని యొక్క కార్యము అనగా దేనినో కాల్పి మసిగా చేయుట సిద్ధింపజేయబడు. కానీ మిథ్య ప్రత్యయము యొక్క కార్యము (జన్మ - మరణ రూపమైనది) అనర్థమును (మనమ్యునక) అనుభవింపజేయును అనగా అనర్థమును కలిగించునడై యున్నది.

అంతేగాని నిజముగా దేవదత్తుడు సింహము కాదు. మరియు అట్లే బాలకుడు అగ్నియు కాదని గొణ ప్రతీతికి సంబంధించినదిన విషయమును మనమ్యుడు (త్రోత) ఎరుంగును.

పైన చెప్పిన విధముగానే శరీరాది సంఘాతమునందు గూడ ఆత్మభావము గొణమే అయినట్లయితే శరీరాది అవయవ సంఘాతరూపమైన గొణ ఆత్మ ద్వారా చేయబడిన కర్మలు అహంకారము చేత ముఖ్య విషయమైన ఆత్మచేత చేయబడినవి కావని ఒప్పుకొనబడును. ఏలయన ? గొణసింహము అనగా దేవదత్తుడు మరియు గొణమైన అగ్ని అనగా బాలకుని ద్వారా చేయబడిన కర్మలు ముఖ్యమైన సింహము మరియు ముఖ్యమైన అగ్నికి సంబంధించిన కర్మలుగా తలంచబడవు. మరియు ఆ (సింహము యొక్క) క్రూరత్వము మరియు వేడి ద్వారా (అగ్ని యొక్క) ఏ ముఖ్య సింహము మరియు ఏ ముఖ్యమైన అగ్ని యొక్క కార్యములు చేయబడజాలవు. ఏలయన ? అవి కేవలము గౌరవార్థము చెప్పబడినవి గావున శక్తిహీనములైనవే...

దేవదత్తుడు, బాలకుడు కూడా “నేను సింహమును కాదనియు, నేను అగ్ని కాదనియు” మరియు సింహము చేయు కర్మ నాదికాదనియు, అగ్ని చేయు కర్మ నాది కాదనియు ఎరుంగుదురు. ఈ విధముగానే శరీరాదులయందు గొణభావము వున్నచో ఆ శరీర సంఘాతము చేయు కర్మలు ముఖ్య ఆత్మసైయున్న నాకు సంబంధించినవి కావను ప్రతీతి కలిగియుంటుండవలసినది. అట్లుగాక “నేను కర్మను” “ఆ కర్మలు నావి” అను భావము వుండరాదు.

అందువలన యిచ్చట సిద్ధించినదేమన - శరీరమునందు ఆత్మభావము గొఱము కాదు మిథ్య అనగా బ్రాంతి.

తన స్వంతి, తన కోరిక మరియు తన ప్రయత్నము మొదలగు తన కర్మసాధనముల ద్వారానే ఆత్మ కర్మలు ఆచరించుచున్నది అని తలంచువారి మాట నిజము కాదు. ఏలయన? ఇవన్నియు మిథ్య ప్రతీతి అనగా నిజముగా లేకపోయినను వున్నట్లుగా తలంచిన కారణముగా జరుగుచున్నట్లుగా అనగా చేయబడుచున్నట్లుగా తోచుండును. అనగా స్వంతి, కోరిక మరియు ప్రయత్నము మొదలగునవన్నియు మిథ్య ప్రతీతి అనగా బ్రాంతి వలన జరుగు యిష్ట - అనిష్ట రూపములైన అనుభూతి రూపములైన కర్మఫలజనితములైన సంస్కారముల కారణముగే జరుగుచుండును.

ఏ విధముగా ఈ అనగా యిప్పుడున్న జన్మయందు ధర్మము, అధర్మము మరియు వాటి ఫలముల అనుభవము అనగా సుఖదుఃఖాదులు శరీరమునందు ఆత్మబుద్ధి చేతను మరియు రాగ్దేవాదుల కారణముగా చేయబడినవగుచున్నవో అభై భూతపూర్వ జన్మమునందు మరియు అంతకు పూర్వపు జన్మలయందు గూడ వుండియున్నది. ఈ న్యాయముననుసరించి ఆ గతించిన మరియు ఆ రోబోవు జన్మ-మరణ రూపమైన సంసారము అసాదియనియు అవిద్యాకృతమనియు తలంచవలయును.

ఇంత విచారణ తరువాత సిద్ధించినదేమన ? జ్ఞాననిష్టయందు సర్వకర్మలను సంస్కారించుట ద్వారా సంసారము పూర్తిగా నివర్తించును. ఏలయన ? దేహభిమానము అవిద్యారూపమైనది అనగా దేహమే నేనను భావము అజ్ఞానము వలన కలుగుచున్నదే గాని నిజము కాదు. అందుచేత ఆ భావము పూర్తిగా నివృత్తి చెందినప్పుడు మరొక శరీరము లభించనికారణముగ జన్మ - మరణ రూపమైన ప్రపంచము తోచేనే తోచదు.

శరీరాదులయందు ఏ ఆత్మభిమానమున్నదో అది అవిధ్య కారణముగ కలుగుచున్నది. ఏలయన ? ఈ ప్రపంచమునందు గూడ “నేను గోవు మొదలగు వాటి కంటే భిన్నముగా వున్నాను” మరియు గోవు మొదలగు వస్తువులన్నియు నాకంతే భిన్నముగా వున్నవి. అని ఈ విధముగా తలంచ ఏ మనుష్యుడైనను “అవన్నియు నేనే అయివున్నానను” అను భావమును కలిగియుండడు.

అలా ఎరుంగని వాడు మాత్రమే స్తంభము నందు పురుషుని బ్రాంతివలె అవివేకము చేత దేహాదులయందు “నేను అనగా ఈ దేహమే నేను” అను ఆత్మభావము కలిగియుండును. కాని వివేకముతో సర్వమును గుర్తించినవాడు అలాంటి భావమును కలిగియుండడు.

మరియు పుత్రునియందు “ఓ పుత్రా నీవు నా ఆత్మవే అయి వున్నావు” అను పుత్రుని యందు ఆత్మరూపబుద్ధి ఏడైతే వున్నదో అది జన్మ-జనక సంబంధమును కలిగియున్న కారణముగ ఏర్పడినట్టి గొఱబుద్ధి అయివున్నది. ఆ గొఱ ఆత్మరూపడైన పుత్రునితో “భోజనాదుల వలె ఏ విధముగా పుత్రుడు భుజించినందున తండ్రి తృప్తిని పొందలేదో అనగా తండ్రి యొక్క ఆకలి

శ్రీ మధ్యగవద్ధిత, శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

తీరదో ఆ విధముగానే గొణ ఆత్మ వలన ముఖ్య ఆత్మ యొక్క ఏ కార్యము గూడ జరుగనేరదు. ఏ విధముగా గొణ సింహము మరియు గొణ అగ్నిరూపమైన దేవదత్తుడు మరియు బాలకుడు మొదలగు వారి ద్వారా ముఖ్య సింహము మరియు ముఖ్య అగ్ని ద్వారా జరుగు కార్యములు జరుగబడవే అట్లు.

పూర్వపక్షము - స్వర్గము మొదలగు అధ్యప్త పదార్థముల కొరకు కర్మలు చేయమని చెప్పునట్టి ప్రతి ప్రమాణమన్నందున, దేహము, యింద్రియములు మొదలగు గొణ ఆత్మల ద్వారా ముఖ్య ఆత్మ యొక్క కార్యములు జరుగుచున్నట్లు బుజువగుచున్నది కదా? యన్నచో-

సమాధానము - అలా చెప్పటి సరికాదు. ఏలయన? వాటియొక్క ఆత్మత్వము అవిద్యాజనితము. అనగా దేహము, యింద్రియములు మొదలగునవి గొణ ఆత్మలు కాదు. కేవలము మిథ్యారూపములు అనగా శుద్ధకల్పితములు.

పూర్వపక్షము - అయితే మరి వీటి యందు ఆత్మభావము ఎట్లు కలుగుచున్నది?

సమాధానము - మిథ్యా ప్రతీతి కారణముగ సంగరహితమైన ఆత్మతో లేని సంగతిని అనగా సంబంధమును కల్పించి వాటియందు ఆత్మభావము కల్పించబడుచున్నది. అట్లేయన? అలాంటి మిథ్యా ప్రతీతి వుండగానే వాటియందు ఆత్మభావరూపమైన సత్త అనగా శక్తి కల్పించబడుచున్నది. అట్టి అభావము చేత ఆత్మభావమునకు గూడ అభావత్వమే కలుగుచున్నది.

అభిప్రాయమేమన? ముర్ఖులు అయిన మరియు అజ్ఞానులు అయినవారు మాత్రమే తమ అజ్ఞానకాలమునందు - అజ్ఞాన స్థితియందు మాత్రమే “నేను గొప్పవాడను” “నేను అందమైనవాడను” అనునటువంటి దేహము, యింద్రియములు మొదలగు వాటియందు ఆత్మభిమానము అనగా అవియే ఆత్మ అను భావమును కలిగియందురు. కాని “నేను దేహము మరియు యింద్రియముల సమూహమును కాను” అని తలంచునట్టి వివేకము గల వారికి అట్టి స్థితియందు దేహాదులయందు ఆత్మభిమానము వుండదు.

అందువలన, మిథ్యాప్రతీతి లేనందున, దేహత్యబుద్ధి గూడ లేనందున దేహాదులయందు ఆత్మబుద్ధి అవిద్యాజనితమైనదే గాని గొణ ఆత్మబుద్ధి కాదని సిద్ధించుచున్నది.

వేటియొక్క సమానత్వము మరియు విశేషత్వము వేరువేరుగా వుండునని తెలియిదునో అటువంటి సింహము మరియు దేవదత్తులయందు లేక అగ్ని మరియు బాలకునియందు గూడ గొణప్రతీతి లేక గొణతజ్జ ప్రయోగము కుదురును. సమానత్వము మరియు విశేషత్వమును వేరువేరుగా గుర్తించజాలనప్పుడు వాటి భేదమును తెలుసుకొనుట సంభవము కాదు.

ప్రతిని ప్రమాణరూపముగా స్వీకరించినందువలన మీరు చెప్పినది సరికానేరదు. ఏలయన? దానియొక్క ప్రమాణము అధ్యప్త వస్తువులకు సంబంధించినది. అనగా ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల ద్వారా లభించనటువంటి ఆగ్నిపోత్రాదుల యొక్క సాధ్య, సాధన, సంబంధముల విషయమునందే ప్రతులు ప్రమాణములగును. ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల ద్వారా లభించునట్టి

విషయముల యందు కాదు. ఏలయన ? ప్రతుల యొక్క ప్రమాణత్వము అద్భుత వస్తువులను చూపించుటకు మాత్రమే వుపయోగపడును. అనగా అప్రత్యక్షముగా వన్న విషయములను ప్రత్యక్షము చేయుటయే దాని పనిట్టు యున్నది.

కావున దేహాదుల యందు ప్రత్యక్షముగానే మిథ్యాజ్ఞానము వలన కలుగు ఆహం ప్రతీతిని గొఱమని ఒప్పుకొనుట కుదరదు.

ఏలయన ? ‘అగ్ని చల్లగా వున్నది లేక ప్రకాశము లేనిదిగా యున్నది’ అని చెప్పానటువంటి వందల కొలది ప్రతులు గూడ ప్రమాణరూపముగా ఒప్పుకొనబడవు. “అగ్ని చల్లగా వున్నదని లేక ప్రకారహితముగా యున్నదని ప్రతి చెప్పాచున్నట్లయితే ప్రతికి ఆ సందర్భమున వేరు అర్థము కలదని ఒప్పుకొనబలని యుండును. ఏలయన ? ఇతర విధములుగా దానియొక్క ప్రమాణత్వము సిద్ధించనేరదు. కాని ప్రత్యక్షము మొదలగు యితర ప్రమాణములకు విరుద్ధముగా లేక ప్రతియే తాను చెప్పినదానికి విరుద్ధముగా ప్రతికి అర్థమును కల్పించుట సరికాదు.

పూర్వపక్షము - కర్మలు మిథ్యాజ్ఞానముతో కూడియున్న పురుషుని ద్వారానే చేయబడునవై యున్నవి. అలా ఒప్పుకొనినందువలన వాస్తవముగా కర్త యొక్క లేఖి కలుగుచున్న కారణముగ ప్రతి యొక్క అప్రమాణకత్వము సిద్ధించుచున్నది. అని అన్నచో -

సమాధానము - కాదు. ఏలయన ? బ్రహ్మవిద్యయందు దాని సార్థకత్వము సిద్ధించుచున్నది.

పూర్వపక్షము - కర్మలను విధించునట్టి ప్రతివలె బ్రహ్మవిద్యా విధాయకమైన ప్రతి యొక్క అప్రమాణకత్వము సిద్ధించుచున్నదని చెప్పినచో -

సమాధానము - అట్లు చెప్పాట సరికాదు. ఏలయన ? దానిని బాధించు వస్తువు అనగా దానిని లేకుండ చేయు వస్తువు ఈ మూడు లోకములందును లేదు. అనగా ఏ విధముగా బ్రహ్మవిద్యా విషయికమైన ప్రతి ద్వారా ఆత్మసాక్షాత్కారము కలిగిన పిమ్మట దేహాదులయందు ఆత్మబుద్ధి బాధించబడుతుందో అనగా దేహాదులే నేనను బుద్ధి నశిస్తుందో ఆ విధముగానే ఆత్మయందే వుండునటువంటి ఆత్మభావము యొక్క బోధ అనగా జ్ఞానము ఎవ్వని ద్వారాను, ఏ కాలమునందును ఏ విధముగాను బాధించబడదు. అట్లేలయన ? ఈ ఆత్మజ్ఞానము స్వయముగానే ఘలరూపమైనది. దానికంటే వేఱుగ ఎటువంటి యితర ఘలము లభించబోదు. అనలు లేదు. ఏ విధముగా అగ్ని ఉప్పత్వము అనగా వేడిమి మరియు ప్రకాశమును కలిగియుండునో ఆ విధముగానే బ్రహ్మజ్ఞానము మోక్షమను ఘలమును కలిగియుండును.

ఇంతే తప్ప వాస్తవముగా కర్మలను విధించు ప్రతిగూడ అప్రామాణికము కాదు. ఏలయన ? అది పూర్వ పూర్వ స్వాభావికమైన ప్రవృత్తులను ఆపి ఆపి తరువాత తరువాత క్రొత్త క్రొత్త శాస్త్రాయమైన ప్రవృత్తులను కలిగించును. చివరకు అంతస్కరణ శుద్ధి ద్వారా సాధకునికి అంతరాత్మను సాక్షాత్కారింపజేయునట్టి ప్రవృత్తిని కలిగించును. అందువలన ఉపాయము అనగా

సాధనామార్గము మిథ్యయే అయినప్పటికి ఉపేయము అనగా సాధ్యవస్తువు అనగా బ్రహ్మయొక్క సత్యత్వము వలన ఉపాయము గూడ సత్యమే యగును. అదెట్లన ? విధి వాక్యముయొక్క అంతమునందు చెప్పబడే అర్థవాద వాక్యములయొక్క సత్యత్వము ఎట్లు ఒప్పుకొనబడుచున్నదో అట్లు.

లోక వ్యవహారమునందు గూడ పిచ్చివానికి లేక పసిబాలురు మొదలగువారికి అహారము పెట్టుటకు లేక పాలు వగైరా త్రాగించుటకు అహారము తినినందువలన మరియు పాలు త్రాగినందువలన జుట్టు పెఱుగును మాయ మాటలు చెప్పబడునో అట్లు. చూ. సూర్యాసు - “మా కబహి బట్టిగే చోటీ” అనగా

కృష్ణుడు - ఆమ్మా నా జుట్టు ఎప్పుడు పొడుగుగా పెరుగును ?

యశోద - బాగా ప్రాలు త్రాగినప్పుడు.

మరియు ఆత్మజ్ఞానము కలుగుటకు పూర్వము దేహభిమాన రూపమైన ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల యొక్క ప్రమాణత్వము వలె ప్రకారాంతరముగా వున్నటువంటి కర్మలను విధించునట్టి శ్రుతుల యొక్క స్వయంసిద్ధమైన ప్రమాణము సిద్ధించును.

ఆత్మ స్వయముగా ఎటువంటి క్రియలు చేయునప్పటికి సామీప్యత్వము ద్వారా క్రియలు చేయుచున్నట్లుగా తోచుచుండును. దీనినే ఆత్మయొక్క కర్మత్వమని సామాన్యాలు తలంచుచుందురు. అదెట్లన ? రాజుగారు స్వయముగా యుద్ధము చేయునప్పటికి ఆయనయొక్క సాస్నిధ్యము చేత యితర వీరులు యుద్ధము చేయుచుందురు. అది చూచి జనులు రాజుగారు యుద్ధము చేయుచున్నారని చెప్పయందురు. మరియు ఆతడ విధమును పొందినాడు. లేక ఓడిపోయినాడు అని గూడ అందురు. అదే విధముగా సైన్యాధికారి గూడ యుద్ధమను క్రియతో సంబంధమున్నట్లుగా చూడబడుచున్నది. ఏ విధముగా రుత్స్విక్ అనగా యజ్ఞము చేయువాని కర్మలు యజమానివిగా తలంచబడుచుండునో. ఆ విధముగానే దేహాదులు చేయు కర్మలన్నియు ఆత్మకే చెందియుండును. అట్లేలయన ? దేహాదులు చేయు కర్మఫలములన్నియు ఆత్మకే లభించుచున్నవి.

ఏ విధముగా సూదంటురాయి తనంతట తానుగా పాశువంటి క్రియలు ఆచరించదు. అయినప్పటికి ఆ సూదంటురాయి యొక్క ఆకర్షణ వలననే యినుప చక్రములు తిరుగుచున్నవి. అందువలన చక్రము తిరుగుచున్నందువలన జరుగు క్రియకు సూదంటురాయియే కర్త. ఆ విధముగానే ఆత్మకు గూడ కర్మత్వము ప్రాప్తించుచున్నది.

కానీ అలా చెప్పడము మరియు ఒప్పుకొనుట సరికాదు. ఏలయన ? అలా ఒప్పుకొనిన యొదల క్రియ చేయినివానిని కారకముగా ఒప్పుకొనవలసి వచ్చును.

కారకములు అనేక విధములుగా వుంటాయని చెప్పినప్పటికి యిలా ఆత్మకు కర్మత్వము కలదని చెప్పట సరికాదు. ఏలయన ? రాజులు మొదలగువారి ముఖ్యమైన కర్మత్వము చూడబడుచున్నది. అనగా రాజుగారు అవకాశము వచ్చినప్పుడు స్వయముగా కూడ యుద్ధము

చేయును. అటుపైన యుద్ధము చేయు వీరులకు భనము బహుమానములు యిచ్చుట ద్వారా గూడ రాజుగారికి ముఖ్య కర్తృత్వము కలుగుచున్నది. ఆదే విధముగా యుద్ధ క్రియాల్యుక్క ఘలమైన జయపరాజయములు ఆయనకే చెందుచున్నవి.

ఆ విధముగానే యజ్ఞయాగాదులు చేయు యజమానికి గూడ ప్రధానమైన ఆహాతి ఆయనయే యిచ్చుచున్నాడు గావున, మరియు యజ్ఞమును ఆచరించు బుత్సికులకు దక్కిణ మొదలగునవి యిచ్చుచున్నందున నిస్సందేహముగా ముఖ్య కర్తృత్వము ఆయనకే చెందుచున్నది.

క్రియలు చేయునట్టి వస్తువులు లేక పురుషులయందు చూడబడుచున్న కర్తృత్వము గొణమైనదే గాని ముఖ్యమైనది కాదని పై చర్చద్వారా నిశ్చయమగుచున్నది. రాజుగారు మరియు యజమాని మొదలగువారియందు సొంత వ్యాపార రూపమైన ముఖ్య కర్తృత్వము లేకుండియున్నచో వారి సాన్నిధ్య మాత్రము చేతనే వారియందు ముఖ్య కర్తృత్వము ఒప్పుకొనవచ్చును. అదెట్లన ? యినుప చక్రమును త్రిపూటయందు సూదంటురాయియొక్క సాన్నిధ్య మాత్రముచేత సూదంటురాయియందు ముఖ్య కర్తృత్వము చూడబడుచున్నది. కాని సూదంటురాయివలె రాజుగారు మరియు యజమాని యొక్క వ్యాపారములు (క్రియలు) లేవనుట కుదురుట లేదు. అందువలన సాన్నిధ్య మాత్రమున కలుగు క్రియలు మరియు ఆ క్రియల వలన కలుగు కర్తృత్వము కూడ గొణమైనదేనని చెప్పబడును.

అలా అయినందువలన ఆ క్రియల వలన కలుగు ఘలము గూడ గొణమైనదే యగును. ఏలయన ? గొణకర్తచే ముఖ్య క్రియ చేయబడదు. అందుచేత ఎటువంటి క్రియలు చేయునట్టి ఆత్మ దేహాదులు చేయు క్రియలు కారణముగ కర్త - భోక్క యగుననుట కేవలము భ్రాంతి జన్మమైనదియే యని చెప్పబడుచున్నది.

కాని భ్రాంతివలన అంతయా జరుగుచున్నట్లుగా తోచుచుండును. అదెట్లన ? స్వప్నమునందు మరియు గారడీవాని మాయయందు అంతా జరుగుచున్నట్లుగా తోచుచున్నది గదా ? కాని దేహాదుల యందు ఆత్మబుద్ధి రూపమైన అజ్ఞాన సంతతి నశించినప్పుడు సుమహితి మరియు సమాధి మొదలగు అవస్థలయందు కర్తృత్వము, భోక్కుత్వము మొదలగు అనర్థములు కనుపించుట లేదు.

ఈ విధముగా విచారణ జిరిపినందువలన సిద్ధించనదేమన ? ఈ ప్రపంచమంతయు క్రూమ మరియు మిథ్య జ్ఞాన నిమిత్తకమైనదియే గాని నిజముగా వున్నది కాదు. అందువలన సంపూర్ణ తత్త్వజ్ఞానము కలిగినప్పుడు యా ప్రపంచమంతయు పూర్తిగా నివృత్తిని చెందును.

ఈ పదునెనిమిదవ అధ్యాయమునందు సమస్తమైన గీతాశాస్త్రము యొక్క అర్థమును ఉపసంహారించి అనగా ముగించి మరల విశేషముగా ఈ అంతిమ శ్లోకమునందు శాస్త్రముయొక్క అభిప్రాయమును దృఢపరచుట కొఱకు సంక్లేపముగా ఉపసంహారించి యిప్పుడు శాస్త్ర సంప్రదాయ విధానమును చెప్పబడున్నారు -

శ్రీ మధుగవదీత, శ్రీ శంకరబ్రాహ్మం యథాతథం

**18.67. ఇదం తే నాతపస్యాయ నాభక్తాయ కదాచన,
న చాపుత్రూషవే వాచ్యం న చ మాం యో ఒభ్యసూయితి.**

అనగా - నీ మేలుకొడకే అనగా నీకు ఈ సంసారబంధము లేకుండునట్లుగా చేయగలందులకు చెప్పబడిన ఈ శాస్త్రము తపము చేయనట్టి మనుష్యునకు వినిపించరాదు. ఈ విధముగా “వాచ్యమ్” అను వ్యవధానముతో కూడియున్న పదముతో ‘న’ పదమునకు సంబంధము కలదు.

తపము చేసినవాడైనను ఎవడు భక్తుడు కాడో అనగా గురువు మరియు దేవతలయందు భక్తిభావము కలిగియుండడో అటువంటివానికి ఎన్నడును, ఎట్లి స్థితియందును ఈ గ్రంథమునందలి శ్లోకములను వినిపించరాదు.

భక్తుడయుండియు మరియు తపము చేసినవాడై యున్నను ఎవడు వినుటకు సిద్ధముగా లేడో వానికి గూడ వినిపించరాదు.

మరియు ఎవడు వాసుదేవుడనైన నన్ను ప్రాకృత మనుష్యునిగా తలంచి, నాయందు దోషదృష్టి గలవాడైయుందునో, నన్ను ఈశ్వరునిగా గుర్తించనందున నాయందు ఆత్మప్రశంశ అనగా నన్ను నేనే పొగడుకొనుట మొదలగు దోషములను ఆరోపించుచుండునో నా ఈశ్వరత్వమును సహించలేకయిందునో అట్లివాడు గూడ ఈ గీతాశాస్త్రమును వినుటకు తగినవాడు కాదు. అందుచేత అట్లివానికి గూడ ఈ గీతాశాస్త్రమును వినిపించరాదు.

పై వాక్యముల ఆర్థమును తెలుసుకొనినప్పుడు - ఈ శాస్త్రమును భగవంతునియందు భక్తి భావము గలవానికి, తపము చేసినవానికి ఈ శాస్త్రమును శ్రద్ధాభావముతో వినగోరినవానికి మరియు వాసుదేవుని యందు దోషదృష్టి లేనట్టివానికి వినిపించవలయును.

ఈతర స్పృహితి గ్రంథములయందు గూడ మేధావికి మరియు తపస్సికి, ఈ విధముగా ఈ యిరువురి మధ్య భేదము చూడబడుచున్నది. అందువలన శ్రద్ధాభావము గల మరియు భక్తిభావము కలిగియున్న తపస్సికి లేక ఈ మూడు గుణములు కలిగియున్న మేధావికి మాత్రమే ఈ శాస్త్రమును వినిపించవలయును. శుశ్రావ మరియు భక్తిభావము లేనటువంటి తపస్సికాని, మేధావంతునికిగాని వినిపించరాదు.

భగవంతునియందు దోషదృష్టి గలవాడు సర్వగుణ సంపన్నుడైనను వానికి వినిపించరాదు. గురువుగారి సేవజేయువానికి మరియు భక్తిభావము గల పుఱుషునికి మాత్రమే వినిపించవలయును. ఈ విధముగా ఈ శాస్త్రము శాస్త్ర సంప్రదాయమునకు కట్టుబడియున్నది.

ఇప్పుడు ఈ శాస్త్ర పరంపరను ముందుకు నడిపించుటకు ప్రయత్నించువారికి కలుగు ఫలమును చెప్పుచున్నారు -

**18.68. య ఇమం పరమం గుహ్యం మద్భక్తేష్యభిధాస్యతి,
భక్తిం మయి పరాం కృత్యా మామేవైష్యత్య సంశయః.**

అనగా - పరమ కల్యాణమే ఫలముగా గల మానవుడు ఈ పైన చెప్పబడిన కృష్ణర్జున సంవాద రూపముగా యున్న అత్యంత గుప్తమైన గీతాగ్రంథమును నాయందు భక్తిభావము

కలిగియున్న భక్తులకు వినిపించునో అనగా గ్రంథరూపమునగాని, లేక అర్థరూపమునగాని నేను చెప్పినట్లుగా వినిపించునో.

ఇచ్చట మరల భక్తిని గురించి చెప్పుటచేత మానవుడు కేవలము భగవంతునియందు గల భక్తిభావము చేతనే శాస్త్రమును వినిపించుటకు అర్థత కలిగియుండునన్న భావము తోచుచున్నది.

ఆతిదెట్లు వినిపించునో చెప్పుచున్నారు -

నాయందు పరాభక్తి కలిగి అనగా నేను పరమ గురువైనటువంటి భగవంతుని సేవ చేయుచున్నాను ఆని తలంచి ఎవడు దీనిని వినిపించునో వానికి నేనే ఆతనికి లభించుట యును ఘలము కలుగును. అనగా నిస్సందేహముగా ముక్కుడగును. ఈ విషయమునందు సంశయించవలసిన పనిలేదు.

మరియు -

**18.69. న చ తస్యాన్ననుప్యేషు కశ్మీన్నే ప్రియకృత్తమః,
భవితా న చ మే తస్యాదన్యః ప్రియతరో భువి.**

అనగా - ఈ గీతాశాస్త్ర పరంపరను పోషించునట్టి భక్తుడు అందరికంటే ఎక్కువగా నాకు ప్రియమైన కార్యము చేయువాడగుట వలన నాకు అందరికంటే మించిన ప్రియమైన వాడగును. అనగా ఆతడు నాకు అత్యంత ప్రియమైన కార్యము చేయువాడగును. ఆట్టివాడు నాకు వర్తమాన మరియు భవిష్యత్తాలమునందు గూడ అత్యంత ప్రియమైనవాడుగా వుండును. మరిప్పడైనా -

**18.70. అధ్యేష్యతే చ య ఇమం ధర్మం సంవాదమావయోః,
జ్ఞానయజ్ఞేన తేనాహమిష్టః స్వామితి మే మతిః.**

అనగా - మానవుడు ఈ మా యిరువురి సంవాద రూపమైన ఈ ధర్మయుక్తమైన గీతాగ్రంథమును పరించునో, ఆతని ద్వారా నేను జ్ఞానరూప యజ్ఞముతో పూజింపబడుడును. విధి యజ్ఞము, జప యజ్ఞము, ఉపాంశ యజ్ఞము మరియు మానస యజ్ఞము ఈ నాలుగు యజ్ఞములలో జ్ఞాన యజ్ఞము మానసము. అందువలన అది అన్ని యజ్ఞముల కంటే శ్రేష్ఠమైనది. అందువలన ఆ జ్ఞానయజ్ఞము యొక్క సమానత్వము వలన గీతాశాస్త్రము యొక్క అధ్యయనము శ్రేష్ఠమైనది.

ఈ గీతాశాస్త్రమును అధ్యయనము చేయుటవలన కలుగు ఘలము విధి రూపమైనది అనగా దీనియొక్క ఘలము దేవతాది విషయ సంబంధమైన జ్ఞాన యజ్ఞముతో సమానముగా వుండును అని కూడ తలంచవచ్చును.

అలాంటి అధ్యయనము వలన అనగా అట్టి జ్ఞానయజ్ఞము ద్వారా నేను పూజింపబడుడును. ఇదియే నా నిశ్చయము.

మరి శ్రోతకు ఎటువంటి ఘలము లభించునన్నచో - చెప్పాచున్నారు.

18.71. శ్రద్ధావాననసూయశ్చ శృంగయాదపి యో నరః, సో ఒపి ముక్తః శుభాంలోకాన్నాప్నుయాత్పుణ్యకర్మామ్.

అనగా - ఏ పురుషుడు ఈ గీతాశాస్త్రమును అత్యంత శ్రద్ధాభక్తులతో మరియు దోష దృష్టిలేనివాడై వినునో విన్నంత మాత్రముననే సమస్త పొపముల సుండి ముక్కడై అగ్నిహంత్రాది శ్రేష్ఠకర్మలు చేయునటువంటివారు పొందునటువంటి శుభలోకములను అనగా స్వర్గాది లోకములను పొందును.

ఏ శిష్యుడు ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క అభిమతమును చక్కగా గ్రహించదలంచి, అనగా తెలుసుకొనగోరినవాడై అడుగుచున్నాడో. ఆ విధముగా అడుగుచున్నటువంటి గురువుగారి అభిప్రాయ మెటువంటిదనగా శ్రోతయైన నా శిష్యుడు గీతాశాస్త్రము యొక్క అభిమతమును అనగా సరియగు అర్థమును తెలుసుకొనలేదు. కావున ఈతనికి మరియొక్క పర్యాయముగా వేరు విధము చెప్పేదను -

ఈ విధముగా ఆచార్యులవారు ఆతనికి అనగా ప్రియమైన శిష్యునికి ఈ గ్రంథము యొక్క అర్థమును తెలియజేయట ఆయన తన కర్తవ్యముగా తలంచి అర్థగ్రహణము కొఱకు వేరు ఉపాయమును గ్రహించి ఏదో ఒక విధముగా శిష్యుని కృతార్థునిగా చేయదలంచి -

18.72. కచ్చిదేతచ్ఛుతం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా, కచ్చిదజ్ఞాన సంమోహః ప్రనష్టస్తే ధనంజయ.

అనగా - ఓ పార్థ ! నీవు నాచే చెప్పబడిన ఈ గీతాశాస్త్రమును ఏకాగ్రచిత్తుడపై విన్నావా ? మరి విని నీ బుద్ధియందు ధానిని చక్కగా స్థిరపరచుకొన్నావా ? లేక విని వినవట్లుగా గ్రహించలేదా ?

ఓ ధనంజయ ! నీ యొక్క అజ్ఞాన జనితమైనట్టి స్వాభావికమైన మోహభావము, అవివేకము, చిత్రము యొక్క మూడుభావము మొదలగు అనిష్టదాయకములైన సర్వభావములు పూర్తిగా తొలగిపోయినవా ? నీవు ఎంతగానో త్రమించి ఈ శాస్త్రమును ఆ మూలాగ్రముగా విన్నావా ? మరియు ప్రశ్నించుటయందు నీవు చేసిన శ్రమ ఫలించినదా ? అప్పుడు శిష్యు రూపమున వున్న అర్పునుడు యిలా అన్నాడు -

**18.73. నష్టో మోహః స్నేతిర్భా త్విత్పుసాధాన్యయా 2చ్యత,
స్థితో 2స్నీ గతసందేహః కరిష్య వచనం తవ.**

అనగా - ఓ అచ్యతా ! సమస్త సంసారరూప అనర్థమునకు కారణమై యుండిన నా యొక్క ఆజ్ఞాన జన్మ మోహమంతయు మరియు సముద్రము వలె దాటరాని అనగా తరించరానిదైయున్నదో అది అంతయూ పూర్తిగా తొలగిపోయినది. మరియు ఓ అచ్యతా ! తమ దయవలన దేనిని పొందినందువలన సమస్తమైన ఆజ్ఞానగ్రంథులు అనగా సర్వవిధ సంశయములు తొలగిపోవునో అటువంటి ఆత్మ విషయక స్నేతిని పొందియున్నాను.

ఆజ్ఞాన జనితమైన మోహమును నశింపజేయు మరియు ఆత్మవిషయకమైన లాభమును పొందింపజేయునటువంటి మీచే చెప్పబడిన మోహనాశ విషయకమైన ప్రశ్నోత్తర పద్ధతి ద్వారా అతి స్పష్టముగా తెలుసుకొనియున్నాను. సమస్త శాస్త్రములయొక్క అర్థ రూపమైన జ్ఞానము యొక్క ఘలము యింతేనని గుర్తించియున్నాను.

ఈ విధముగానే ‘ఛాంధోగ్యోపనిషత్తు’ అను ప్రతి గ్రంథమునందు గూడ “ఆత్మను ఎఱుంగనట్టి నేను శోకించుచున్నాను అని చెప్పి ప్రకరణ సందర్భము ననుసరించి ఆత్మజ్ఞానము కలిగిన వెంటనే సమస్త గ్రంథులు విడిపోవును అని తెలుసుకొన్నాను. అప్పుడు హృదయమునందు గల గ్రంథి విచ్ఛిన్నమై పోవును. అట్టి స్థితియందు సర్వత్రా ఏకత్వమును అనుభవించువానికి యింక మోహ, శోకములు ఎట్లు కలుగును ?

ఇప్పుడు నేను సర్వవిధ సంశయ రహితుడనై మీ ముందు నిలబడియున్నాను. ఇప్పుడు మీరు ఏది చెయ్యమని ఆజ్ఞాపించిన అదియే చెయ్యటకు సిద్ధముగా వున్నాను. నేను మీ దయవలన కృతార్థుడనై యున్నాను. ఇప్పుడు నాకు ఎటువంటి కర్తవ్యము లేదు.

శాస్త్రము యొక్క అభిప్రాయము సమాప్తమైనది. ఇప్పుడు కథాసంబంధమును తెలుపుటకుగాను సంజయుడు యిలా అన్నాడు -

**18.74. ఇత్యహం వాసుదేవస్య పార్థస్య చ మహాత్మనః,
సంవాదమిమమశోష మద్భుతం రోమహర్షణమ్.**

అనగా - ఈ విధముగా నేను ఈ పైన చెప్పబడిన అచ్యుతమైనది మరియు ఆత్మంత ఆత్మర్యకరమైన రోమములు గగుర్చాటు చెందించునట్టి శ్రీ వాసుదేవ భగవానుడు మరియు

మహాత్ముడైన అర్థమని మధ్య జరిగిన ప్రశ్నాతర రూపమైన చర్చను - సంవాదమును - విన్నాను.

మరియు దానిని -

**18.75. వ్యాసప్రసాదాచ్ఛుతవానేతద్గమ్యతమం పరమ్,
యోగం యోగేశ్వరాత్మకాణ్ణత్తతథయతః స్వయమ్.**

అనగా - నేను భగవత్ప్రయరూపుడైన వ్యాసులవారి కృప వలన వారిచే దివ్య చక్షువులను పొంది ఈ పరమ రహస్య ఫూర్జమైన సంవాదమును మరియు పరమ యోగమును విన్నాను. ఆ విధముగా ఈ సంవాద రూపమున చెప్పబడిన యోగమును నేను యోగేశ్వరుడు మరియు భగవంతుడు అయిన శ్రీకృష్ణునిచే ఆయన స్వయముగా చెప్పచూ వున్నప్పుడు విన్నాను. పరంపరగా కాదు.

**18.76. రాజన్ సంస్కృత్య సంస్కృత్య సంవాదమిమమద్యతమ్,
కేశవార్జునయోః పుణ్యం హృష్యమి చ మహంర్మహాః.**

అనగా - ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా ! కేశవుడు మరియు అర్థముడు మధ్య జరిగినటువంటి పరమ పవిత్రము, విన్నంతమాత్రముననే సర్వపాపములను నశింపజేయునది మరియు అత్యర్థుతమైన సంవాదమును విని మరియు అనేక పర్యాయములు స్ఫరించుకొని నేను ప్రతిక్షణము గూడ హర్షించుచున్నాను అనగా ఆనందమును పొందుచున్నాను.

**18.77. తచ్చ సంస్కృత్య సంస్కృత్య రూపమత్యద్భుతం హరేః,
విష్ణుయో మే మహాన్ రాజన్ హృష్యమి చ పునః పునః.**

అనగా - మరియు ఓ మహారాజా ! హరియైక్క ఆ అత్యంత అద్భుతమైన విష్ణురూపమును గూడ ఎన్నో పర్యాయములు మనస్సునందు స్ఫరించుకొని నాకు చాలా ఆశ్చర్యము కలుగుచున్నది. మరియు నేను ఎడతెగని ఆనందమును పొందుచున్నాను.

ఇంకా ఎంతని చెప్పేది ? -

**18.78. యత యోగేశ్వరః కృష్ణో యతి పార్థో ధనుష్ఠరః,
తత శ్రీర్వజయా భూతిర్థవా నీతిర్మతిర్మమ.**

అనగా - సమస్తమైన యోగము మరియు దానికి సంబంధించిన బీజములు (విత్తనములు) వారినుండియే జనించియున్నావి. అందుచేత భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు ఏ యోగేశ్వరుడు. ఏ పక్షమునందు (యుద్ధమలో) యోగేశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణుడు మరియు ఏ యోగేశ్వరుడు. ఏ పక్షమునందు గాంధీవమును ధరించియున్న వృత్తాపుత్రుడు అర్జునుడు వుండునో, ఆ పాండవుల పక్షమునందు గాంధీవమును ధరించియున్న వృత్తాపుత్రుడు అర్జునుడు వుండునో, ఆ పాండవుల అనగా లక్ష్మీదేవి యొక్క స్వరూపమైన సంపద మరియు అచ్ఛటనే స్థిరమైన అనగా అచంచలమైన వీతివుండును. ఇది నా అభిప్రాయము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీ మద్గుహవర్ణీత యందలి
మౌక్క సంన్యాస యోగమునబడు పదునెనిమిదవ అధ్యాయమునకు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.

అనువాదకులు - శ్రీ సదానందభారతి,

ప్రంపాత్రముము.

శ్రీ సదానంద భారతిగాల రచనలు

- 1) రామరాయశతకము (ఆటవెలదులతో)
- 2) జీవన వేదము (అదైతతత్త్వమునకు సంబంధించిన వ్యాసముల సంపుటి)
- 3) అమృత బిందువులు, అదైతతత్త్వము (పాటల రూపములో)
- 4) శ్రీమద్భగవద్గీత - శ్రీశంకరభాష్యం యథాతథం
(తిరుమలగిరివాసుని ఆశీస్సులతో)
- 5) కలాకారకా వ్యక్తిత్వ ఔర్క కావ్యమే ఉన్ని అభివృక్తి
- 6) వికలరాగిణి (హిందీకవితల సంగ్రహము)
- 7) జ్ఞానోపనిషత్తు (అచ్చులో వున్నది)
- 8) శతకసార శతకము (పది శతకముల సంగ్రహము, వ్యాఖ్యానముతో)
(అచ్చులో వున్నది)
- 9) సత్యం, జ్ఞానం, ఆనందం బ్రహ్మ (అప్రకాశితము)
- 10) జగద్గురు (హిందీలో) (అప్రకాశితము)
- 11) “తత్త్వమని” (సిద్ధాంతగ్రంథము) (అప్రకాశితము)
- 12) తులసీ కా వ్యక్తిత్వ (హిందీలో కోధప్రబంధము) (అప్రకాశితము)
- 13) శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత నీతి శతకము (అప్రకాశితము)
- 14) అదైత తత్త్వము (అనువాదము) (అప్రకాశితము)
- 15) అదైత బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము (అప్రకాశితము)